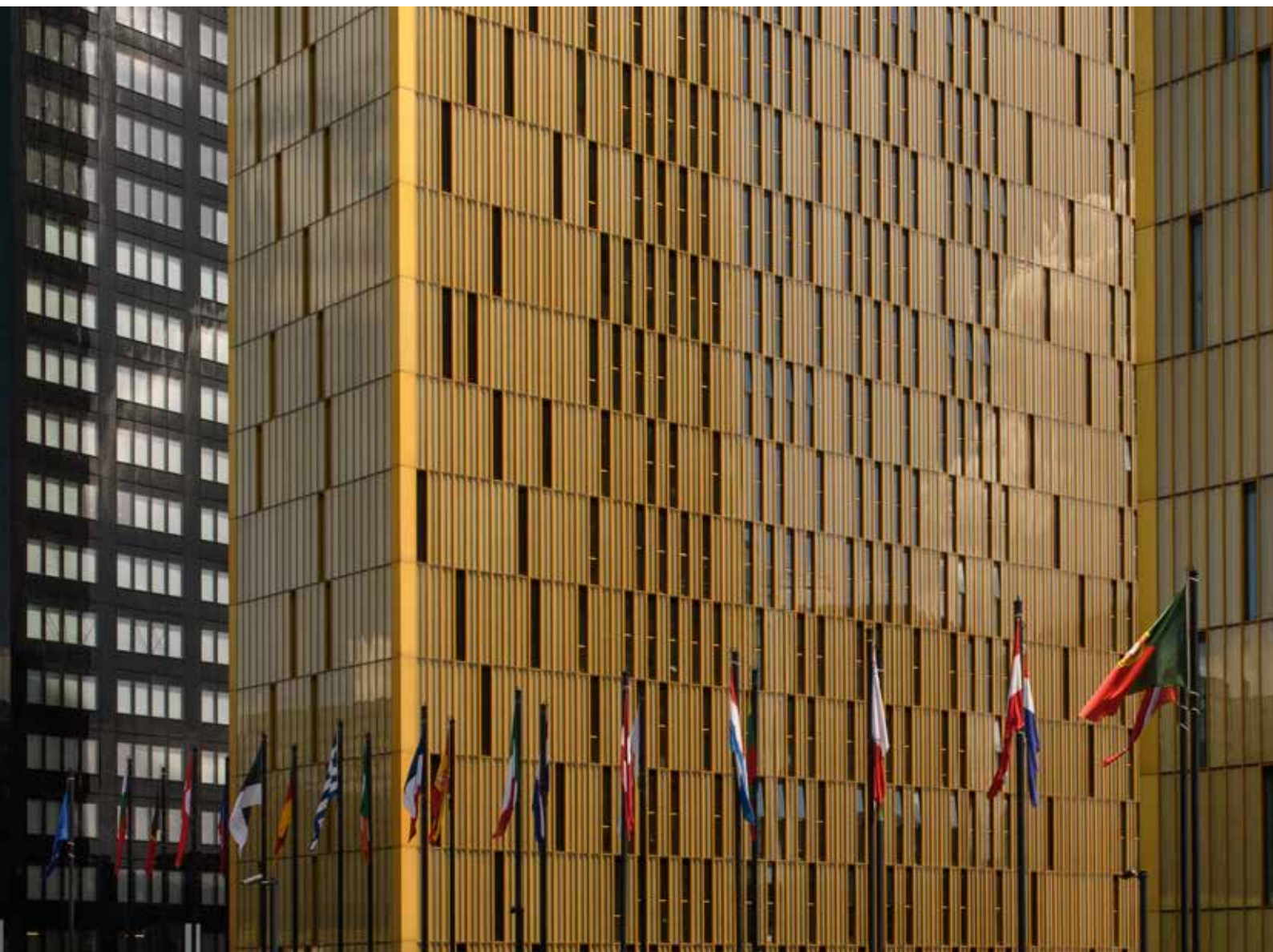

EUROPOS SAJUNGOS
TEISINGUMO TEISMAS

METINIS PRANEŠIMAS 2018

TEISMINĖ VEIKLA

EUROPOS SAJUNGOS
TEISINGUMO TEISMAS

METINIS PRANEŠIMAS 2018

TEISMINĖ VEIKLA

Teisingumo Teismo ir Bendrojo Teismo veiklos apžvalga

Liuksemburgas, 2019

curia.europa.eu

TEISINGUMO TEISMAS
2925 LIUKSEMBURGAS
LIUKSEMBURGAS
TEL. +352 4303-1

BENDRASIS TEISMAS
2925 LIUKSEMBURGAS
LIUKSEMBURGAS
TEL. +352 4303-1

Teisingumo Teismo interneto svetainė: curia.europa.eu

Printed by Court of Justice of the European Union in Luxembourg

Rankraštis parengtas 2019 m. vasario mėn.

Nei institucija, nei joks institucijos vardu veikiantis asmuo neatsako už galimą toliau pateiktos informacijos panaudojimą.

Liuksemburgas: Europos Sąjungos Teisingumo Teismas / Komunikacijos direktoratas –
Elektroninių leidinių ir žiniasklaidos skyrius

© Europos Sąjunga, 2018

Atgaminti leidžiama nurodant šaltinį.

Be autorių teisių savininkų leidimo draudžiama naudoti arba atgaminti nuotraukas arba kitus dokumentus, kurių autorių teisių savininkė nėra Europos Sąjunga.

Print	QD-AP-19-001-LT-C	ISBN 978-92-829-3115-8	ISSN 2467-0898	DOI 10.2862/684334
PDF	QD-AP-19-001-LT-N	ISBN 978-92-829-3119-6	ISSN 2467-1126	DOI 10.2862/05012

TURINYS

<i>Europos Sąjungos Teisingumo Teismo pirmininko Koen Lenaerts įžanginis žodis</i>	8

I SKYRIUS | TEISINGUMO TEISMAS

A TEISINGUMO TEISMO RAIDĄ IR VEIKLĄ 2018 M.	11
B 2018 M. TEISINGUMO TEISMO JURISPRUDENCIJA	13
I. Europos Sąjungos valstybės narės išstojimas	13
II. Pagrindinės teisės	15
1. Galimybė remtis Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija sprendžiant privačių asmenų ginčus	15
2. Procedūra, susijusi su tariamu Chartijoje įtvirtintų pagrindinių teisių pažeidimu	18
3. Chartijoje įtvirtinti principai ir pagrindinės teisės	19
3.1. Teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą	19
3.2. Religijos laisvė	20
3.3. Teisė į teisingą bylos nagrinėjimą	21
3.4. <i>Non bis in idem</i> principas	23
III. Sąjungos pilietybė	26
1. Sąjungos piliečio ir jo šeimos narių teisės gyventi šalyje apribojimas	26
2. Trečiųjų šalių piliečių, Sąjungos piliečio šeimos narių, išvestinė teisė nuolat gyventi šalyje	28
3. ES piliečio ekstradicija į trečiąją šalį	32
IV. Institucinės nuostatos	33
V. Sąjungos teisė ir nacionalinė teisė	35
VI. Sąjungos teisme vykstantys procesai	36
1. Prašymas priimti prejudicinį sprendimą	36
2. Ieškinys dėl panaikinimo	39
VII. Judėjimo laisvės	43
1. Įsisteigimo laisvė	43
2. Laisvė teikti paslaugas	44
3. Laisvas kapitalo judėjimas	48

VIII.	Sienų kontrolė, prieglobstis ir imigracija	49
1.	Patikrinimai kertant sieną	49
2.	Prieglobsčio politika	50
2.1.	Pabėgėlio statusas	51
2.2.	Prašymų dėl tarptautinės apsaugos nagrinėjimas	51
2.3.	Sprendimai grąžinti	55
3.	Santykiai su Turkija	56
IX.	Teismų bendradarbiavimas civilinėse bylose	57
1.	Reglamentas Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo	57
2.	Reglamentas Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo	59
3.	Reglamentas Nr. 650/2012 dėl Europos paveldėjimo pažymėjimo sukūrimo	61
X.	Teismų bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose	62
1.	Europos arešto orderis	62
2.	Bendros taisyklės baudžiamojo proceso srityje	66
XI.	Transportas	67
XII.	Konkurencija	69
1.	SESV 101 straipsnis	69
2.	Koncentracija	70
3.	Valstybės pagalba	71
XIII.	Mokesčių nuostatos	74
XIV.	Teisės aktų derinimas	76
1.	Autorių teisės	76
2.	Pramoninė nuosavybė	77
3.	Asmens duomenų apsauga	80
4.	Viešieji pirkimai	83
5.	Tarpusavio pagalba vykdant reikalavimus	85
6.	Transporto priemonių draudimas	85
XV.	Ekonominė ir pinigų politika	86

XVI. Socialinė politika	88
1. Vienodas požiūris užimtumo ir socialinės apsaugos srityje	89
2. Nėščių, neseniai pagimdžiusių ar maitinančių krūtimi darbuotojų apsauga	91
3. Pagal terminuotą sutartį dirbančių darbuotojų apsauga	93
4. Darbo laiko organizavimas	94
5. Teisė į mokamas kasmetines atostogas	95
6. Socialinės apsaugos sistemų koordinavimas	98
XVII. Vartotojų apsauga	100
XVIII. Aplinka	101
1. Jūros aplinkos apsauga	101
2. Saugomos teritorijos	102
3. Genetiškai modifikuotų organizmų (GMO) išleidimas į aplinką	103
4. Orhuso konvencija	104
XIX. TARPTAUTINIAI SUSITARIMAI	106
1. Tarptautinio susitarimo aiškinimas	106
2. Arbitražo teismo sudarymas pagal tarptautinį susitarimą	107
3. Sąjungos išorės kompetencija	108
C TEISINGUMO TEISMO KANCELIARIJOS VEIKLA 2018 M.	111
D TEISINGUMO TEISMO TEISMINĖS VEIKLOS STATISTIKA	114
E TEISINGUMO TEISMO SUDĖTIS	144

II SKYRIUS | BENDRASIS TEISMAS

A BENDROJO TEISMO VEIKLA 2018 M.	153
B 2018 M. BENDROJO TEISMO JURISPRUDENCIJA	155
Jurisprudencijos tendencijos	155
I. Institucinė teisė	157
II. Įmonėms taikomos konkurencijos taisyklės	160
1. Įnašas SESV 101 straipsnio taikymo srityje	160
2. Įnašas SESV 102 straipsnio taikymo srityje	163

3. Įnašas koncentracijų srityje	165
4. Tyrimo įgaliojimai	167
III. Valstybės pagalba	168
1. Valstybės pagalbos sąvoka	168
a. Skiriamos pagalbos sumos nustatymas – Ekonominės veiklos sąvoka	168
b. Atrankumas mokesčių srityje	169
c. Priskyrimas – Apdairaus investuotojo principas	170
2. Atitiktis	171
3. Pirminio tyrimo stadija – Pareiga atlikti tyrimą	171
4. Susigrąžinimas	173
IV. Intelektinė nuosavybė – Europos Sąjungos prekių ženklas	175
1. Kompetencija keisti sprendimus	175
2. Absoliutūs atmetimo pagrindai	175
3. Santykiniai atmetimo pagrindai	178
4. Registracijos panaikinimo procedūra	179
a. Naudojimas iš tikrųjų	179
b. Prekių ženklas, tapęs bendrinio pavadinimu prekyboje	180
V. Bendra užsienio ir saugumo politika – Ribojamosios priemonės	181
1. Ukraina	181
2. Egiptas	184
3. Kova su terorizmu	185
VI. Ekonominė, socialinė ir teritorinė sanglauda	186
VII. Sveikatos apsauga	188
VIII. Dėmingas	192
IX. Finansų sektoriaus priežiūra	194
X. Sąjungos institucijų viešieji pirkimai	195
XI. Galimybė susipažinti su institucijų dokumentais	196
1. EMA turimi dokumentai, gauti su paraiška išduoti leidimą pateikti rinkai vaistą	196
2. Institucijos teisės tarnybos dokumentai	197

3. Dokumentai, susiję su Euratomo paskolos suteikimu	198
4. Dokumentai, susiję su vykstančia teisėkūros procedūra	198
5. Valstybės narės dokumentai, kuriais pasikeista taikant bendros žuvininkystės politikos taisyklės	199
6. Dokumentai, susiję su Parlamento narių išmokomis	200
XII. Viešoji tarnyba	202
1. Psichologinis priekabiavimas	202
2. Profesinė liga	204
3. Ieškovo imuniteto nuo jurisdikcijos atšaukimas	205
4. Įdarbinimas	206
XIII. Ginčai dėl žalos atlyginimo	206
XIV. Prašymai taikyti laikinąsias apsaugos priemones	209
C BENDROJO TEISMO KANCELIARIJOS VEIKLA 2018 M.	214
I. Indėlis į teisminę veiklą	215
II. Pagalba nuoseklumui užtikrinti	216
III. Plataus masto reforma: e-Curia tampa privaloma Bendrojo Teisme nagrinėjamose bylose	217
IV. Kitos pagalbos Bendrajam Teismui formos	218
V. Administracinė veikla	219
D BENDROJO TEISMO TEISMINĖS VEIKLOS STATISTIKA	220
E BENDROJO TEISMO SUDĖTIS	246

KOEN LENAERTS

Europos Sąjungos
Teisingumo Teismo pirmininkas

Prieš 100 metų Europa buvo nuniokota itin daug gyvybių nusinešusio konflikto. Šiandien daugiau kaip 500 mln. visų kartų piliečių yra precedento neturinčios istorinės raidos, prasidėjusios tada, kai buvo sukurta Bendrija, vėliau tapusi Europos Sąjunga, kuri yra valstybėms narėms bendrų pagrindinių vertybių puoselėtoja, o per savo institucijas – taikos, laisvės, demokratijos, teisinės valstybės ir pagarbos žmogaus teisėms užtikrintoja, liudininkai.

Šis puikus laimėjimas, kurio kantriai siekta keletą dešimtmečių, turi giliai išlikti mūsų bendroje atmintyje šiuo sudėtingu Europos istorijai laikotarpiu.

Man rengiant šį įžanginį žodį nėra aiški politinio proceso, kuris buvo pradėtas po 2016 m. birželio 23 d. referendumo dėl Jungtinės Karalystės narystės Europos Sąjungoje, baigtis. Migracijos krizė, su kuria susiduria mūsų žemynas, be dramatiško žmogiškojo aspekto, kartais sukelia labai didelę įtampą tarp valstybių narių ir suteikia peno identitetiniam užsisklendimui viešai išreiškiamoje nuomonėje. Kai kuriose valstybėse narėse taip pat nerimaujama dėl teisinės valstybės vertybių laikymosi.

Šios krizės arba įtampa daro tiesioginį poveikį mūsų institucijos veiklai. Per praėjusius metus Teisingumo Teismas turėjo nagrinėti pirmuosius su *Brexit*'u susijusius klausimus, kaip antai – ar valstybė narė, pranešusi Europos Vadovų Tarybai apie savo ketinimą ištوتي iš Europos Sąjungos, gali atšaukti tokį pranešimą. Nesiliauja prieglobsčio bylų srautas: nors jose iš pažiūros keliama labai techniniai klausimai, išryškėja itin svarbūs žmogiškieji ir socialiniai aspektai. Teisingumo Teismas taip pat gavo nagrinėti kelias bylas, kuriose keliama su teisinės valstybės užtikrinimu susiję klausimai.

Esant tokioms sudėtingoms aplinkybėms, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas turi išlikti kaip stabilus ir esminis Europos projekto ramstis. Pasitelkdamas visų savo narių ir darbuotojų tvirtą įsipareigojimą, jis turi stengtis konsoliduoti pagrindines šio projekto vertybes. Įgyvendindamas kokybišką, veiksmingą ir skaidrų teisingumą prisidėti prie visų asmenų – piliečių, darbuotojų, vartotojų, įmonių, politikos veikėjų ar valstybės vadovų – pasitikėjimo Europos integracija atkūrimo. Be paliovos būti nuo teisės grindžiamos Sąjungos neatskiriama pagrindinių vertybių, t. y. vertybių, kurių jokių būdu negali būti atsižadėta ir dėl kurių negalimas joks kompromisas, garantas.

Kiek tai susiję su instituciniais aspektais, pažymėtina, kad 2018 m. buvo iš dalies atnaujinta Teisingumo Teismo sudėtis. 2018 m. spalio mėn. jį papildė šeši nauji talentingi ir kupini entuziazmo teisėjai. Pasinaudodamas proga, šiame įžanginiame žodyje norėčiau dar kartą nuoširdžiai padėkoti šešioms nariams, baigusiems eiti pareigas Teisingumo Teisme, už begalinį atsidavimą savo veiklai, o per tai – ir Europai.

Statistiniu požiūriu 2018-ieji buvo išskirtiniai dėl dviejų priežasčių. Visų pirma reikia išskirti produktyvumą – abu teismai išnagrinėjo rekordinį skaičių bylų (760 – Teisingumo Teismas, 1009 – Bendrasis Teismas). 1769 bylos – tai istorinis per vienus metus išnagrinėtų bylų skaičius. Kalbant apie gautas bylas – bendras dviejų teismų gautų bylų skaičius toliau rodo didėjimo tendenciją (1683 naujos bylos, palyginti su 1656 bylomis 2017 m.); ypač paminėtinas rekordinis Teisingumo Teismo gautų naujų bylų skaičius – 849 (palyginti su 739 bylomis 2017 m.), kurį paaiškina tiek prašymų priimti prejudicinį sprendimą, tiek tiesioginių ieškinių ir apeliacinių skundų dėl Bendrojo Teismo sprendimų padidėjęs skaičius (atitinkamai 63 ir 199 naujos bylos, palyginti su 46 ir 147 bylomis 2017 m.).

Iš šios naujausios statistikos tendencijos matyti, kad reikia imtis priemonių, kurios sumažintų Teisingumo Teismui tenkantį krūvį. Atsižvelgdamas į šį kontekstą noriu pasidžiaugti Sąjungos teisėkūros institucijų pažanga, padaryta diskusijose dėl vienos iš svarbių šiuo tikslu 2018 m. kovo mėn. Teisingumo Teismo pateikto prašymo dalių – būtent tam tikrų kategorijų apeliacinių skundų išankstinio priėmimo mechanizmo sukūrimo. Tai leidžia tikėtis, kad šis mechanizmas įsigalios 2019 m. antrąjį trimestrą.

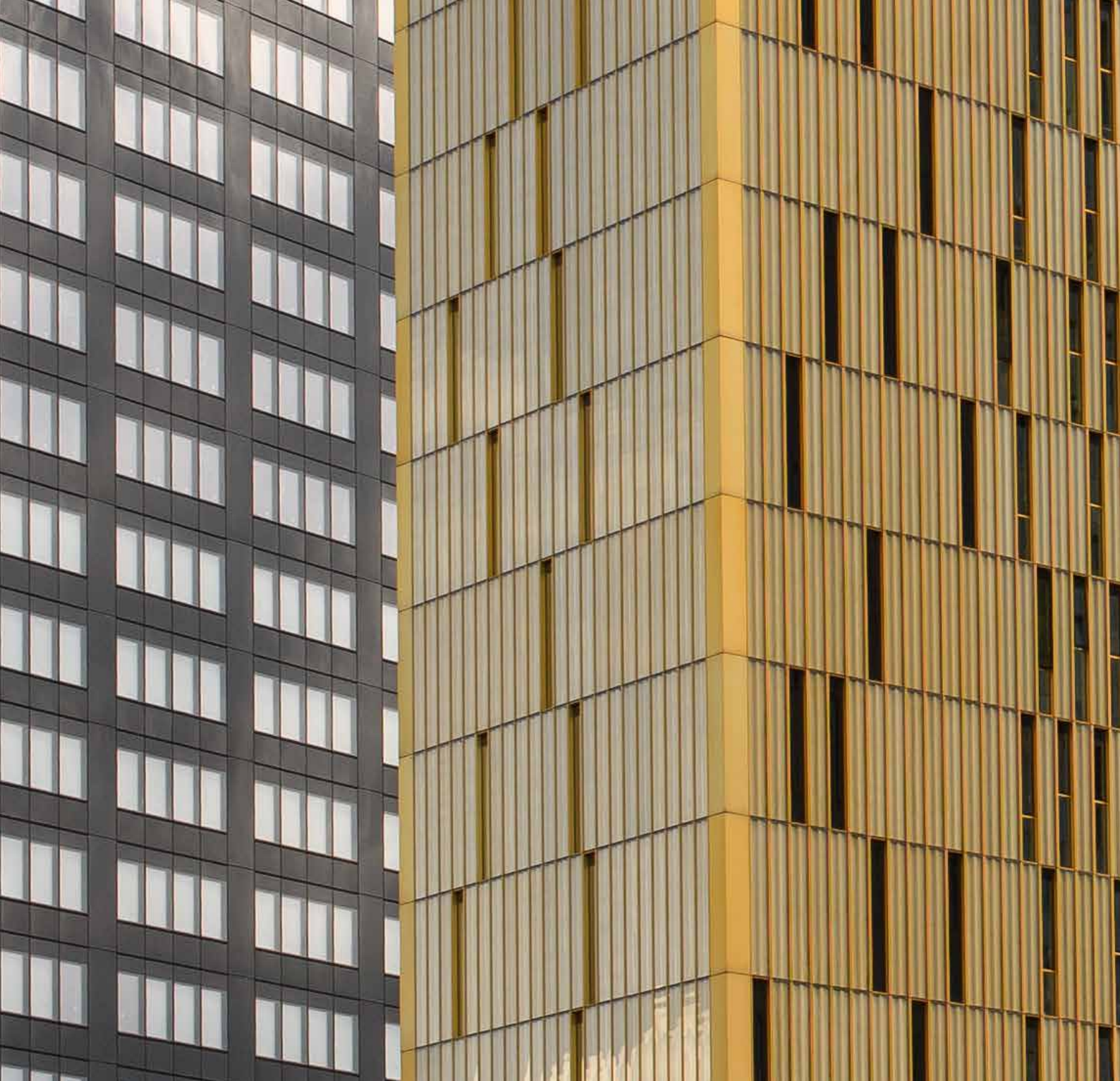
Kalbant apie pagrindinius 2018 m. įvykius, taip pat norėčiau paminėti Europos Sąjungos teismo tinklo, kuris yra tikra Europos Sąjungos Teisingumo Teismo ir valstybių narių konstitucinių ir aukščiausiųjų teismų keitimosi informacija platforma, veiklos pradžią.

Galiausiai, 2018 m. gruodžio 1 d. taikomoji programa *e-Curia* tapo išskirtiniu Bendrojo Teismo ir šalims atstovaujančių asmenų keitimosi teisiniais dokumentais būdu. Nuo šiol ši taikomoji programa abiem mūsų institucijų sudarantiems teismams leidžia optimizuoti bylų valdymą pasinaudojant maksimalia nauda, atsirandančia dėl galimybės nedelsiant informacinėmis technologijomis perduoti informaciją ir sutaupyti itin daug popieriaus, taip sumažinant institucijos generuojamą anglies dioksido kiekį, laikantis įsipareigojimo, prisiimto pagal EMAS (aplinkosaugos vadybos ir audito sistema).

Šiame pranešime skaitytojas galės išsamiai susipažinti su institucijos veikla ir raida 2018 metais. Kaip ir ankstesniais metais, didžioji šio pranešimo dalis yra skirta pagrindinėms Teisingumo Teismo ir Bendrojo Teismo jurisprudencijos naujovėms. Po trumpos įžangos analizė papildoma ir iliustruojama konkrečiais kiekvieno teismo statistiniais duomenimis.

Naudodamasis šia proga, nuoširdžiai dėkoju savo kolegoms ir visiems institucijos darbuotojams už nuostabų darbą šiais metais.

I SKYRIUS

TEISINGUMO TEISMAS

A | TEISINGUMO TEISMO RAIDA IR VEIKLA 2018 M.

Parengė Pirmininkas **Koen Lenaerts**

Pirmame skyriuje apibendrinama 2018 m. Teisingumo Teismo veikla. Šioje dalyje (A) apžvelgiama teismo raida per praėjusius metus ir jo teisminė veikla. Antroje dalyje (B), kaip ir kiekvienais metais, pristatomos pagal sritis suskirstytos pagrindinės jurisprudencijos tendencijos. Trečioje ir ketvirtoje dalyse išsamiai aprašoma kanceliarijos veikla referenciniu laikotarpiu (C) ir praėjusių teisminės veiklos metų statistika (D), o penktoje dalyje pristatoma Teisingumo Teismo sudėtis tais metais (E).

1.1. 2018 m. buvo iš dalies pakeista Teisingumo Teismo sudėtis. Šia proga 2018 m. spalio 8 d. įvyko iškilmingas posėdis, kurio metu buvo pagerbti Antonio Tizzano (generalinis advokatas nuo 2000 iki 2006 m.; Teisingumo Teismo teisėjas nuo 2006 m.; penkių teisėjų kolegijos pirmininkas nuo 2009 iki 2015 m. ir Teisingumo Teismo pirmininko pavaduotojas nuo 2015 m. spalio mėn. iki 2018 m. spalio mėn.), José Luís da Cruz Vilaça (generalinis advokatas nuo 1986 iki 1988 m., Bendrojo Teismo teisėjas ir pirmininkas nuo 1989 iki 1995 m., Teisingumo Teismo teisėjas nuo 2012 iki 2018 m. ir penkių teisėjų kolegijos pirmininkas nuo 2015 m. spalio mėn. iki 2018 m. spalio mėn.), Melchior Wathelet (Teisingumo Teismo teisėjas nuo 1995 iki 2003 m. ir generalinis advokatas nuo 2012 iki 2018 m., vykdęs pirmojo generalinio advokato funkcijas nuo 2014 m. spalio mėn. iki 2018 m. spalio mėn.) ir Anthony Borg Barthet (Teisingumo Teismo teisėjas nuo 2004 iki 2018 m.), Paolo Mengozzi (Teisingumo Teismo teisėjas nuo 1998 iki 2006 m. ir Teisingumo Teismo generalinis advokatas nuo 2006 iki 2018 m.) ir Egidijus Jarašiūnas (Teisingumo Teismo teisėjas nuo 2010 iki 2018 m.).

Tuo pačiu metu pareigas pradėjo eiti šeši nauji nariai: teisėjai Peter George Xuereb (Malta), Nuno José Cardoso da Silva Piçarra (Portugalija), Lucia Serena Rossi (Italija) ir Irmantas Jarukaitis (Lietuva) ir generaliniai advokatai Gerard Hogan (Airija) ir Giovanni Pitruzella (Italija).

1.2. Kiek tai susiję su institucijos veikimu, 2018 m. dėl Sąjungos teismų sistemos reformos, patvirtintos 2015 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES, Euratomas) 2015/2422, kuriuo iš dalies keičiamas Protokolas Nr. 3 dėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto (OL L 341, 2015, p. 14), kurią įgyvendinus iki 2019 m. rugsėjo mėn. turi padvigubėti Bendrojo Teismo teisėjų skaičius, nebuvo jokių pasikeitimų.

2. Statistikos požiūriu, turint omenyje, kad išsamesni komentarai pateikti šio Metinio pranešimo skyriaus C dalyje, remiantis praėjusių metų statistiniais duomenimis, galima išskirti tris pagrindines tendencijas.

Pirmoji tendencija susijusi su Teisingumo Teismo gautų bylų skaičiumi, kuris ir toliau didėja. Gautos 849 naujos bylos, o tai didžiausias bylų skaičius Teisingumo Teismo istorijoje. Kaip ir 2017 m., daugiausia bylų pradėta gavus prašymus priimti prejudicinį sprendimą (568 nauji prašymai, t. y. daugiau nei du trečdaliai visų 2018 m. Teisingumo Teisme pradėtų bylų), tačiau labai padidėjo ir ieškinių dėl valstybės įsipareigojimų neįvykdymo ir apeliacinių skundų skaičius, atitinkamai – 57 ir 199 naujos bylos.

Antrasis svarbus šių statistinių duomenų aspektas – per praėjusius metus Teisingumo Teismo baigtų bylų skaičius – 760 bylų, iki šiol tokio skaičiaus nebuvo pasiekta. Ypač paminėtinos bylos, kuriose sprendimą priėmė Teisingumo Teismo didžioji kolegija (80 bylų). Šie skaičiai rodo ir Teisingumo Teismo atlikto darbo mastą, ir jam pateiktą nagrinėti bylų svarbą.

Galiausiai pažymėtina, kad, nepaisant padidėjusio bylų skaičiaus, vidutinė bylų nagrinėjimo trukmė 2018 m. išliko labai gera. Vidutinė bylų dėl prašymų priimti prejudicinį sprendimą nagrinėjimo trukmė buvo 16 mėnesių, o tiesioginių ieškinių ir apeliacinių skundų nagrinėjimo trukmė – atitinkamai 18,8 mėnesio ir 13,4 mėnesio.

Nepaisant to, kad per praėjusius metus bylų, nagrinėtų taikant prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūrą, skaičius buvo didelis (12 bylų), jos taip pat buvo išnagrinėtos vidutiniškai per 3,1 mėnesio, o tai atitinka tikslą, kurį Teisingumo Teismas išsikėlė 2008 m. įtvirtindamas šią išimtinę procedūrą.

B | 2018 M. TEISINGUMO TEISMO JURISPRUDENCIJA

I. Europos Sąjungos valstybės narės išstojimas

Po Jungtinės Karalystės sprendimo išstoti iš Europos Sąjungos Teisingumo Teismas išnagrinėjo du prašymus priimti prejudicinį sprendimą, susijusius su šios valstybės narės pranešimu apie ketinimą išstoti.

Pirma, 2018 m. gruodžio 10 d. Sprendime **Wightman ir kt.** (C-621/18, [EU:C:2018:999](#)), priimtame taikant pagreitiną procedūrą¹, Teisingumo Teismas (plenarinė sesija) nusprendė, kad *pagal ESS 50 straipsnį valstybei narei leidžiama vienašališkai atšaukti savo pranešimą apie ketinimą išstoti iš Europos Sąjungos*. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikė Aukščiausiojo Teismo (Škotija) pirmoji kolegija, nagrinėjanti bylą apeliacine tvarka, nagrinėdama kelių Jungtinės Karalystės Parlamento, Škotijos parlamento ir Europos Parlamento narių pareiktą ieškinį dėl teisminės peržiūros (*judicial review*), kuriuo siekta sužinoti, ar ir kokiomis sąlygomis galima atšaukti ESS 50 straipsnyje nurodytą pranešimą, nepasibaigus šios nuostatos 3 dalyje numatytam dvejų metų laikotarpiui, kad atšaukimo atveju Jungtinė Karalystė liktų Europos Sąjungoje.

Atsakydamas į Jungtinės Karalystės vyriausybės ir Komisijos argumentus dėl nepriimtino, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo klausimas svarbus, o ne hipotetinis, nes būtent jis svarstomas šio teismo nagrinėjamoje byloje. Be to, aplinkybė, kad pagrindinėje byloje pareiktas ieškinys dėl pripažinimo, nėra kliūtis Teisingumo Teismui priimti sprendimą dėl prejudicinio klausimo, nes šis ieškinys leidžiamas pagal nacionalinę teisę, o tas klausimas atitinka objektyvų poreikį išspręsti ginčą, kuris teisėtai perduotas prašymą priimt prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui.

Dėl ESS 50 straipsnio išaiškinimo Teisingumo Teismas pirmiausia konstatavo, kad šiame straipsnyje nėra aiškiai aptartas ketinimo išstoti iš Sąjungos atšaukimo klausimas. Tada jis pažymėjo, kad šiuo straipsniu siekiama dviejų tikslų. Pirmia, jame įtvirtinta valstybės narės suvereni teisė išstoti iš Sąjungos; dėl tokio sprendimo nereikia konsultuotis nei su kitomis valstybėmis narėmis, nei su institucijomis. Antra, ESS 50 straipsnyje nustatyta procedūra, skirta tam, kad išstojimas vyktų tvarkingai. Teisės išstoti iš Sąjungos suverenumas patvirtina, kad atitinkama valstybė narė turi teisę atšaukti pranešimą apie savo ketinimą išstoti iš Sąjungos, kol neįsigaliojo Sąjungos ir šios valstybės narės sudarytas susitarimas dėl išstojimo arba, jei tokio susitarimo nėra, kol nepasibaigė ESS 50 straipsnio 3 dalyje numatytas dvejų metų terminas. Dėl atšaukimo gali būti nuspręsta vienašališkai pagal atitinkamos valstybės narės konstitucines nuostatas. Atšaukimas reiškia suverenų sprendimą išsaugoti Sąjungos valstybės narės statusą ir tai, kad dėl minėto pranešimo šis statusas nenutrūko ir nepasikeitė. Galiausiai, kiek tai susiję su ESS 50 straipsnio kontekstu, Teisingumo Teismas pabrėžė, jog vertimas, kad valstybė narė, pranešusi apie savo ketinimą išstoti iš Sąjungos pagal savo konstitucines nuostatas ir demokratiškai, bet nusprendusi ta pačia tvarka atšaukti pranešimą apie tokį ketinimą, išstotų iš Sąjungos, prieštarautų Sutarčių tikslui sukurti glaudesnę Europos tautų sąjungą. Iš tiesų, jei būtų nustatyta, kad teisę atšaukti turi vienbalsiai patvirtinti Europos Vadovų Taryba, vienašalė suvereni teisė taptų sąlyginė ir ji būtų nesuderinama su principu, kad valstybė narė negali būti priversta pasitraukti iš Sąjungos prieš savo valią.

1| 2018 m. spalio 19 d. Teisingumo Teismo pirmininko nutartis **Wightman ir kt.** (C-621/18, [EU:C:2018:851](#)).

Taip pat Teisingumo Teismas patikslino, kad pranešimo apie ketinimą išstoti atšaukimą reikia raštu pateikti Europos Vadovų Tarybai ir jis turi būti vienašalis ir besąlygiškas, t. y. jis turi patvirtinti atitinkamos valstybės narės narystę Sąjungoje nepakitusiomis sąlygomis, kiek tai susiję su jos, kaip valstybės narės, statusu, nes dėl tokio atšaukimo nutraukiama išstojimo procedūra.

Antra, reikia paminėti 2018 m. rugsėjo 19 d. Sprendimą **RO** (C-327/18 PPU, [EU:C:2018:733](#)), kurį priėmė pirmoji kolegija, taikydama prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūrą. Tame sprendime Teisingumo Teismas nusprendė, kad *vien valstybės narės pateiktas pranešimas apie jos ketinimą išstoti iš Sąjungos savaime negali būti laikomas išimtinė aplinkybė, galinčia pateisinti atsisakymą vykdyti pagal Pagrindų sprendimą 2002/584² šios valstybės narės išduotą Europos arešto orderį*. Pagrindinė byla susijusi su procedūra Airijos valdžios institucijose dėl dviejų Jungtinės Karalystės teismų išduotų arešto orderių vykdymo. RO pateikė prieštaravimus dėl savo perdavimo Jungtinės Karalystės institucijoms, visų pirma remdamasis tuo, kad po šios valstybės narės išstojimo iš Europos Sąjungos (toliau – *Brexit*) jis nebegalės remtis Pagrindų sprendime 2002/584 nustatytomis teisėmis, taip pat prašyti Teisingumo Teismo patikrinti, ar Jungtinė Karalystė tas teises įgyvendina, laikydamasi Sąjungos teisės. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui abejonių šiuo klausimu kilo dėl to, kad buvo tikėtina, jog RO bus įkalintas Jungtinės Karalystės valdžios institucijų ir po *Brexit* datos, ir dėl susitarimų, kurie gali galioti tarp Sąjungos ir Jungtinės Karalystės po šio išstojimo.

Priminęs, kad Europos arešto orderio vykdymas yra principas, o atsisakymas jį vykdyti yra jo išimtis, kurią reikia aiškinti siaurai, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad valstybės narės pranešimas apie ketinimą išstoti iš Sąjungos pagal ESS 50 straipsnį nesustabdo Sąjungos teisės taikymo toje valstybėje narėje. Todėl Pagrindų sprendimo nuostatos ir su Pagrindų sprendimu susiję abipusio pasitikėjimo ir pripažinimo principai toje valstybėje narėje absoliučiai galioja iki realaus jos išstojimo iš Sąjungos. Nors būtent Europos Vadovų Taryba turi nustatyti ESS 2 straipsnyje nustatytų principų pažeidimą Europos arešto orderį išdavusioje valstybėje narėje, kad būtų sustabdytas šio orderio taikymas, Teisingumo Teismas manė, kad toks atsisakymas vykdyti prilygtų valstybės narės vienašališkam Pagrindų sprendimo nuostatų taikymo sustabdymui.

Vis dėlto Teisingumo Teismas pažymėjo, kad, konkrečiai ir išsamiai įvertinusi atitinkamą atvejį, vykdančioji teisminė institucija dar turi išnagrinėti, ar yra svarių ir neginčijamų motyvų, kurie leistų manyti, jog kyla pavojus, kad po išduodančiosios valstybės narės išstojimo iš Sąjungos bus pažeistos asmens, dėl kurio išduotas šis arešto orderis, pagrindinės teisės ir kitos iš esmės iš Pagrindų sprendimo kylančios teisės. Vis dėlto svarbu, kad ta institucija galėtų daryti prielaidą, jog ir po to, kai išstos iš Sąjungos, išduodančioji valstybė narė taikys perduotinam asmeniui iš Pagrindų sprendimo kylančias teises, taikytinas laikotarpiu po asmens perdavimo. Tokią prielaidą galima daryti, jei šių teisių turinys iš esmės yra įtrauktas į išduodančiosios valstybės narės nacionalinę teisę, visų pirma dėl to, kad ši valstybė, net ir išstojusi iš Sąjungos, lieka prisijungusi prie tarptautinių konvencijų. Šiuo atveju Teisingumo Teismas pažymėjo, kad Jungtinė Karalystė yra prisijungusi prie 1957 m. gruodžio 13 d. Europos konvencijos dėl ekstradicijos ir todėl yra į savo nacionalinę teisę įtraukusi teises ir pareigas, atitinkančias nustatytąsias minėto Pagrindų sprendimo 27 ir 28 straipsniuose. Be to, Jungtinė Karalystė yra prisijungusi prie Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – EŽTK), todėl *Brexit* neturės jokio poveikio pareigai laikytis jos 3 straipsnio, kuriame įtvirtintas kankinimo ir nežmoniško ar žeminamo elgesio arba baudimo draudimas, kuris atitinka Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 4 straipsnį. Vadinas, Jungtinės Karalystės sprendimas išstoti iš Sąjungos negali pateisinti atsisakymo vykdyti tos valstybės narės teisminės institucijos išduotą Europos arešto orderį dėl to, kad perduotasis asmuo gali patirti nežmonišką ar žeminamą elgesį, kaip apibrėžta tose nuostatose.

2| 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos (OL L 190, 2002, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 6 t., p. 34).

II. Pagrindinės teisės

2018 m. Teisingumo Teismas priėmė daug sprendimų dėl pagrindinių teisių Sąjungos teisės sistemoje. Keli šios srities sprendimai aptarti šiame pranešime³. Šiame skyriuje pristatomi tam tikri sprendimai, kuriuose pateikiama svarbių patikslinimų dėl galimybės remtis Chartija privačių asmenų bylose dėl procedūrų, susijusių su tariamu Chartijoje įtvirtintų pagrindinių teisių pažeidimu, ir dėl tam tikrų joje įtvirtintų pagrindinių teisių ir principų turinio.

1. Galimybė remtis Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija sprendžiant privačių asmenų ginčus

2018 m. balandžio 17 d. Sprendime **Egenberger** (C-414/16, [EU:C:2018:257](#)) ir 2018 m. rugsėjo 11 d. Sprendime **IR** (C-68/17, [EU:C:2018:696](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) pateikė savo poziciją *dėl asmenų teisinės apsaugos pagal Chartijos 21 ir 47 straipsnius tokiu atveju, kai bažnyčia arba bažnyčiai priklausančios įstaigos darbo santykiams taiko su religija susijusias taisykles*.

Pagrindinėje byloje, dėl kurios priimtas Sprendimas **Egenberger** (C-414/16), nagrinėtas atvejis, kai buvo atmesta jokios religijos neišpažįstančio asmens kandidatūra į darbo vietą *Evangelisches Werk für Diakonie und Entwicklung eV* (toliau – *Evangelisches Werk*), Vokietijos Evangelikų bažnyčiai priklausančioje privatinės teisės reglamentuojamoje asociacijoje. Darbo pasiūlyme buvo nurodyta, kad kandidatai turi priklausyti Evangelikų bažnyčiai arba Vokietijos krikščionių bažnyčių asociacijai priklausančiai bažnyčiai. Manoma, kad buvo diskriminuojama dėl religijos, nes nebuvo pakviesta į pokalbį dėl darbo, ieškovė pareiškė *Evangelisches Werk* ieškinį dėl žalos atlyginimo Vokietijos teismuose.

Pateikęs Direktyvos 2000/78⁴ aiškinimo elementus, naudingus sprendimui pagrindinėje byloje priimti⁵, Teisingumo Teismas patikslino: kai nacionalinės teisės neįmanoma aiškinti taip, kad ji atitiktų tą direktyvą, prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekęs teismas privalo, neviršydamas savo įgaliojimų, užtikrinti teisinę apsaugą, kuri asmenims numatyta Chartijos 21 ir 47 straipsniuose, ir garantuoti visišką šių straipsnių veiksmingumą, prireikus netaikydamas jokios jiems prieštaraujančios nacionalinės teisės nuostatos, nepaisydamas to, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamas dviejų privačių asmenų ginčas. Šiuo klausimu

3] Aptariami šie sprendimai: 2018 m. rugsėjo 19 d. Sprendimas **RO** (C-327/18 PPU, [EU:C:2018:733](#)), pristatytas skyriuje „Europos Sąjungos valstybės narės išstojimas“; 2018 m. lapkričio 13 d. Sprendimas **Raugevicius** (C-247/17, [EU:C:2018:898](#)), pristatytas III skyriuje „Sąjungos pilietybė“; 2018 m. balandžio 24 d. Sprendimas **MP** (*Buvusių kankinimų aukos papildoma apsauga*) (C-353/16, [EU:C:2018:276](#)); 2018 m. sausio 25 d. Sprendimas **F** (C-473/16, [EU:C:2018:36](#)) ir 2018 m. spalio 4 d. Sprendimas **Ahmedbekova** (C-652/16, [EU:C:2018:801](#)), pristatyti VIII skyriuje „Sienų kontrolė, prieglobstis ir imigracija“; 2018 m. rugsėjo 19 d. Sprendimas **C.E. ir N.E.** (C-325/18 PPU ir C-375/18 PPU, [EU:C:2018:739](#)) ir 2018 m. spalio 17 d. Sprendimas **UD** (C-393/18 PPU, [EU:C:2018:835](#)), pristatyti skyriuje „Teismų bendradarbiavimas civilinėse bylose“; 2018 m. liepos 25 d. Sprendimas **Minister for Justice and Equality (Teismų sistemos trūkumai)** (C-216/18 PPU, [EU:C:2018:586](#)), **Generalstaatsanwaltschaft (Kalinimo sąlygos Vengrijoje)** (C-220/18 PPU, [EU:C:2018:589](#)) ir 2018 m. birželio 5 d. Sprendimas **Kolev ir kt.** (C-612/15, [EU:C:2018:392](#)), pristatyti X skyriuje „Teismų bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose“; 2018 m. balandžio 26 d. Sprendimas **Donnellan** (C-34/17, [EU:C:2018:282](#)) ir 2018 m. spalio 2 d. **Ministerio Fiscal** (C-207/16, [EU:C:2018:788](#)), pristatyti XIV skyriuje „Teisės aktų derinimas“; 2018 m. spalio 4 d. Sprendimas **Hein** (C-385/17, [EU:C:2018:1018](#)) ir 2018 m. gruodžio 13 d. Sprendimas **Dicu** (C-12/17, [EU:C:2018:799](#)), pristatyti XVI skyriuje „Socialinė politika“, ir 2018 m. gegužės 31 d. Sprendimas **Sziber** (C-483/16, [EU:C:2018:367](#)), pristatytas XVII skyriuje „Vartotojų apsauga“.

4] 2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyva 2000/78/EB, nustatanti vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus (OL L 303, 2000, p. 16; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 79).

5] Šiuo klausimu žr. šio sprendimo aptarimą šio pranešimo XVI skyriaus 1 skirsnyje „Vienodas požiūris užimtumo ir socialinės apsaugos srityje“.

Teisingumo Teismas pažymėjo, kad ir Chartijos 21 straipsnio, kuriuo draudžiama bet kokia diskriminacija dėl religijos ar tikėjimo, ir jos 47 straipsnio, kuriame įtvirtinta teisė į veiksmingą teisminę gynybą, visiškai pakanka, kad asmenims būtų suteikta teisė, kuria jie gali remtis, kai kyla ginčas Sąjungos teisės reglamentuojamoje srityje; šių teisių nereikia tikslinti Sąjungos ar nacionalinės teisės nuostatomis. Teisingumo Teismo teigimu, šios išvados nepaneigia aplinkybė, kad privačių asmenų byloje teismui gali tekti lyginti tarpusavyje konkuruojančias pagrindines teises, bylos šalims suteiktas pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo ar Chartijos nuostatas, ir kad vykdydamas privalomą kontrolę jis gali būti net įpareigotas užtikrinti proporcingumo principo laikymąsi. Iš tiesų tokia pareiga užtikrinti esamų skirtingų interesų pusiausvyrą neturi jokios įtakos galimybei tokioje byloje remtis nagrinėjamomis teisėmis. Be to, kai nacionalinis teismas turi užtikrinti Chartijos 21 ir 47 straipsnių laikymąsi, kartu prireikus lygindamas kelis esamus interesus, kaip antai SESV 17 straipsnyje įtvirtintą bažnyčių statuso gerbimą, jis turi atsižvelgti, be kita ko, į Direktyvoje 2000/78 Sąjungos teisės aktų leidėjo įtvirtintą šių interesų pusiausvyrą, kad nustatytų pareigas, kylančias iš Chartijos tokiomis aplinkybėmis, kokios susiklostė pagrindinėje byloje.

Byloje, dėl kurios priimtas Sprendimas **IR** (C-68/17), nagrinėta, ar organizacija, kurios etikos normos grindžiamos religija arba tikėjimu, turi teisę reikalauti iš savo darbuotojų sąžiningai ir ištikimai tų normų laikytis. Pagrindinėje byloje nagrinėta situacija, kai iš Vokietijos katalikų ligoninės atleistas vyriausiasis gydytojas, katalikas, nes, išsiskyręs su pirmąja sutuoktine, su kuria buvo sudaręs santuoką pagal katalikų apeigas, jis sudarė naują civilinę santuoką. Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad vyriausiojo gydytojo ir katalikų ligoninės sudarytoje darbo sutartyje buvo nuoroda į kanonų teisę, pagal kurią tokia antra santuoka šiurkščiai pažeidžiami vyriausiojo gydytojo įsipareigojimai ištikimai laikytis ligoninės, kurioje jis dirba, etikos normų, ir tuo buvo grindžiama jo atleidimas iš darbo.

Remdamasis savo jurisprudencija, suformuota byloje *Egenberger*, Teisingumo Teismas pirmiausia pateikė visus Direktyvos 2000/78 aiškinimo elementus, naudingus sprendimui pagrindinėje byloje priimti⁶. Tada jis priminė: kai dviejų privačių asmenų ginčą nagrinėjantis nacionalinis teismas negali taikytinos nacionalinės teisės aiškinti taip, kad ji atitiktų Direktyvą 2000/78, jis privalo, neviršydamas savo įgaliojimų, užtikrinti teisinę apsaugą, kuri asmenims numatyta pagal bendruosius Sąjungos teisės principus, kaip antai Chartijos 21 straipsnyje įtvirtintą nediskriminavimo dėl religijos ar tikėjimo principą, ir garantuoti visišką iš šių principų kylančių teisių veiksmingumą, prireikus netaikydamas bet kurios jiems prieštaraujančios nacionalinės teisės nuostatos.

Panašaus požūrio Teisingumo Teismo didžioji kolegija laikėsi 2018 m. lapkričio 6 d. paskelbtuose sprendimuose **Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften** (C-684/16, [EU:C:2018:874](#)) ir **Kreuziger** (C-619/16, [EU:C:2018:872](#)). Abiejuose sprendimuose Teisingumo Teismas *pripažino, kad nacionalinės teisės nuostatos, pagal kurias laiku nepateikęs prašymo leisti pasinaudoti savo teise į atostogas darbuotojas automatiškai ir neįgydamas teisės į piniginę kompensaciją praranda galimybę pasinaudoti mokamomis kasmetinėmis atostogomis, jei jomis nepasinaudojo iki pasibaigiant su jomis susijusiam referenciniam laikotarpiui (byla C-619/16) arba iki darbo santykių pabaigos (byla C-684/16), yra nesuderinamos su Direktyvos 2003/88⁷ 7 straipsniu ir Chartijos 31 straipsnio 2 dalimi*. Pagrindinėse bylose nagrinėti atvejai, kai remiantis minėtomis nacionalinėmis nuostatomis atmesti darbuotojų prašymai išmokėti piniginę kompensaciją už prieš pasibaigiant jų darbo santykiams nepanaudotas mokamų kasmetinių atostogų dienas⁸.

6] Šiuo klausimu žr. šio sprendimo aptarimą šio pranešimo XVI skyriaus 1 skirsnyje „Vienodas požūris užimtumo ir socialinės apsaugos srityje“.

7] 2003 m. lapkričio 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/88/EB dėl tam tikrų darbo laiko organizavimo aspektų (OL L 299, 2003, p. 9; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk. 4 t., p. 381).

8] Šiuo klausimu žr. šių sprendimų ir sprendimų **Dicu** (C-12/17, [EU:C:2018:799](#)) bei **Hein** (C-385/17, [EU:C:2018:1018](#)) aptarimą šio pranešimo XVI skyriaus 5 skirsnyje „Teisė į kasmetines mokamas atostogas“.

Dėl Direktyvos 2003/88 7 straipsnio 2 dalyje numatytos darbuotojų teisės gauti piniginę kompensaciją už kasmetines atostogas, nepanaudotas prieš pasibaigiant jų darbo santykiams, įgyvendinimo pagrindinėse bylose Teisingumo Teismas nusprendė, kad ši nuostata atitinka besąlygiškumo ir pakankamo tikslumo kriterijus, taigi ir sąlygas, kurias būtina atitikti, kad būtų tiesioginio veikimo. Byloje *Kreuziger* ginčas kilo tarp darbuotojo ir ankstesnio jo darbdavio, viešosios valdžios institucijos, todėl, nustatęs, kad darbuotojas atitinka minėtoje nuostatoje pateiktus kriterijus, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turėjo netaikyti nacionalinės teisės nuostatų ar praktikos, dėl kurių būtų neleista gauti toje nuostatoje numatytos piniginės kompensacijos⁹.

Tačiau nagrinėdamas bylą *Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften*, kurioje ginčas kilo tarp darbuotojo ir jo ankstesnio darbdavio, kuris yra privatus asmuo, Teisingumo Teismas priminė, kad net aiški, tiksliai ir besąlyginė direktyvos nuostata, kuria siekiama privatiems asmenims suteikti teisių ar nustatyti pareigas, negali būti taikoma bylose, kuriose šalys yra tik privatūs asmenys. Vis dėlto, kadangi Chartijos 31 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta kiekvieno darbuotojo teisė į kasmetines mokamas atostogas, kiek tai susiję su pačiu jos egzistavimu, yra imperatyvi ir kartu besąlyginė, nes jos nereikia konkretinti Sąjungos ar nacionalinės teisės nuostatomis (jose turi būti nurodyta tik tiksliai kasmetinių mokamų atostogų trukmė ir prireikus tam tikros naudojimosi tomis atostogomis sąlygos), Teisingumo Teismas pažymėjo, jog vien minėtos Chartijos 31 straipsnio 2 dalies užtenka, kad darbuotojams būtų suteikta teisė, kuria jie gali remtis kilus ginčui su darbdaviu esant situacijai, kurią apima Sąjungos teisė, todėl patenkančiai į Chartijos taikymo sritį. Būtent taip buvo pagrindinėje byloje, todėl Teisingumo Teismas padarė išvadą: jei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas negali taikytinos nacionalinės teisės aiškinti taip, kad ji atitiktų Direktyvos 2003/88 7 straipsnio ir Chartijos 31 straipsnio 2 dalies nuostatas, jis privalo, neviršydamas savo įgaliojimų, užtikrinti teisinę apsaugą, kuri numatyta pagal pastarąją nuostatą, ir garantuoti visišką jos veiksmingumą, prireikus netaikydamas jokios jai prieštaraujančios nacionalinės teisės nuostatos.

Tokią pačią išvadą Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) padarė 2018 m. lapkričio 6 d. Sprendime *Bauer ir Willmeroth* (C-569/16 ir C-570/16, [EU:C:2018:871](#)), kuriame vėl nagrinėta pagal Direktyvos 2003/88 7 straipsnį ir Chartijos 31 straipsnio 2 dalį garantuota darbuotojų teisė į mokamas kasmetines atostogas, būtent – galimybė perduoti paveldėtojams mirusio darbuotojo teisę gauti kompensaciją už nepanaudotas atostogas. Byloje nagrinėtu atveju du Vokietijos darbdaviai (pirmasis – viešosios valdžios institucija, antrasis – privatus asmuo) atsisakė mirusių darbuotojų sutuoktinėms išmokėti piniginę kompensaciją už mokamas kasmetines atostogas, kurių jų sutuoktiniai nepanaudojo iki savo mirties. Tokiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kilo klausimas, ar atsižvelgiant į Teisingumo Teismo jurisprudenciją¹⁰, pagal kurią darbuotojo mirtis nepanaikina jo teisės į mokamas kasmetines atostogas, tokia pati išvada taikoma ir tuo atveju, kai pagal nacionalinę teisę tokia piniginė kompensacija negali būti palikimo dalis.

Teisingumo Teismas patvirtino, pirma, kad, kai darbo santykiai baigiasi dėl darbuotojo mirties, ne tik iš Direktyvos 2003/88 7 straipsnio 2 dalies, bet ir iš Chartijos 31 straipsnio 2 dalies matyti, kad, siekiant užkirsti kelią tam, kad atgaline data būtų prarasta tokio darbuotojo įgyta pagrindinė teisė į mokamas kasmetines atostogas, įskaitant jos turtinę sudedamąją dalį, suinteresuotojo asmens teisė į kompensaciją už nepanaudotas atostogas gali paveldėjimo keliu pereiti jo teisių paveldėtojams.

9] Dėl jurisprudencijos, susijusios su asmenų galimybe remtis į nacionalinę teisę neperkeltos arba neteisingai perkeltos direktyvos nuostatomis, ir dėl nacionalinių teismų, kurie privalo taikyti Sąjungos teisės nuostatas, pareigos užtikrinti visišką šių nuostatų veiksmingumą, prireikus netaikant bet kurios jiems prieštaraujančios nacionalinės teisės nuostatos, žr. V skyrių „Sąjungos teisė ir nacionalinė teisė“.

10] 2014 m. birželio 12 d. Sprendimas *Bollacke* (C-118/13, [EU:C:2014:1755](#)).

Antra, Teisingumo Teismas nusprendė, kad, jei tokios galimybės pagal nacionalinę teisę nėra ir todėl ji nesuderinama su Sąjungos teise, įpėdiniai gali tiesiogiai remtis Sąjungos teise tiek viešojo darbdavio atžvilgiu, tiek privataus darbdavio atžvilgiu. Dėl pastarojo atvejo Teisingumo Teismas priminė, kad, kai taikytinų nacionalinės teisės nuostatų neįmanoma aiškinti taip, kad būtų užtikrinta atitiktis Direktyvos 2003/88 7 straipsniui ir Chartijos 31 straipsnio 2 daliai, nacionalinis teismas, nagrinėjantis mirusio darbuotojo teisių paveldėtojo ir šio darbuotojo buvusio darbdavio ginčą, privalo, neviršydamas savo įgaliojimų, užtikrinti teisinę apsaugą, kuri numatyta Chartijos 31 straipsnio 2 dalyje, ir garantuoti visišką jos veiksmingumą, prireikus netaikydamas tos nacionalinės teisės.

Todėl Teisingumo Teismas nusprendė, jog pareiga užtikrinti, kad mirusio darbuotojo teisių paveldėtojas gautų iš darbdavio piniginę kompensaciją už minėto darbuotojo sukauptas, bet iki savo mirties nepanaudotas mokamas kasmetines atostogas, nacionaliniam teismui tenka pagal Direktyvos 2003/88 7 straipsnį ir Chartijos 31 straipsnio 2 dalį, kai kyla tokio teisių paveldėtojo ir darbdavio, kuris yra viešoji valdžios institucija, ginčas, ir pagal antrąją iš tų nuostatų, kai ginčas kyla tarp teisių paveldėtojo ir darbdavio, kuris yra privatus asmuo.

2. Procedūra, susijusi su tariamu Chartijoje įtvirtintų pagrindinių teisių pažeidimu

2018 m. spalio 24 d. Sprendime **XC ir kt.** (C-234/17, [EU:C:2018:853](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) pateikė savo poziciją dėl *nacionalinių procedūros taisyklių, nustatytų EŽTK įtvirtintų pagrindinių teisių pažeidimo srityje, taikymo, kai pažeidžiamos Chartijoje įtvirtintos teisės*. Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas vykdant savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose procedūrą, kurią Šveicarijos Sankt Galeno kantono prokuratūros prašymu pradėjo Austrijos teisminės institucijos, dėl trijų asmenų, įtariamų Šveicarijoje padarius nusikalstamą veiką – mokesčių slėpimą, kaip tai suprantama pagal Šveicarijos įstatymą, kuriuo reglamentuojamas pridėtinės vertės mokestis, ir kitas nusikalstamas veikas, apklausos. Pareiškėjai apskundė apklausų rengimą; jie tvirtino, kad dėl tų pačių nusikalstamų veikų jau buvo iškeltos ir nutrauktos kelios baudžiamosios bylos Vokietijoje ir Lichtenšteine. Bylą kaip paskutinė instancija nagrinėjęs Austrijos teismas nusprendė, jog nėra įrodymų, kad pažeistas *non bis in idem* principas, įtvirtintas Chartijos 50 straipsnyje ir Konvencijoje dėl Šengeno susitarimo įgyvendinimo (toliau – KŠS)¹¹. Tada pareiškėjai kreipėsi į Aukščiausiąjį Teismą su prašymu atnaujinti baudžiamąją bylą, tvirtindami, kad, įvykdžius nagrinėjamus savitarpio pagalbos prašymus, buvo pažeistos tam tikros jų teisės, įtvirtintos ne tik EŽTK, bet ir KŠS ir Chartijoje. Baudžiamosios bylos atnaujinimas pagal Austrijos teisę įmanomas, tik kai yra EŽTK garantuojamų teisių pažeidimas, kurį konstatavo Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) arba Aukščiausiasis Teismas, todėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kilo klausimas, ar baudžiamąją bylą reikia atnaujinti ir tada, kai pažeidžiamos Sąjungos teisėje įtvirtintos pagrindinės teisės.

Pirmiausia Teisingumo Teismas priminė, kad, nesant šią sritį reglamentuojančių Sąjungos teisės aktų, taisyklės, kuriomis įgyvendinamas *res judicata* galios principas, nustatomos valstybių narių teisės sistemose vadovaujantis jų procesinės autonomijos principu, tačiau paisant lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų.

Dėl lygiavertiškumo principo Teisingumo Teismas nusprendė, kad Austrijos teisės aktuose numatytos bylos atnaujinimo procedūros ir ieškinių, kuriais siekiama apsaugoti asmenų teises, kylančias iš Sąjungos teisės, skirtumai yra tokie, kad tie ieškiniai negali būti laikomi panašiais. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad Austrijos teisėje numatyta baudžiamosios bylos atnaujinimo procedūra grindžiama pačiu EŽTK pobūdžiu

11| Konvencija dėl 1985 m. birželio 14 d. Šengeno susitarimo, sudaryto tarp Beniliukso ekonominės sąjungos valstybių, Vokietijos Federacinės Respublikos ir Prancūzijos Respublikos vyriausybių dėl laipsniško jų bendrų sienų kontrolės panaikinimo, įgyvendinimo, pasirašyta 1990 m. birželio 19 d. Šengene (OL L 239, 2000, p. 19; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k. 19 sk., 2 t., p. 9).

ir kad minėta atnaujinimo procedūra numatyta, atsižvelgiant į tai, kad pagal EŽTK 35 straipsnio 1 dalį į EŽTT galima kreiptis tik išnaudojus vidaus teisių gynimo priemones, taigi po to, kai teismo, išnagrinėjusio bylą kaip galutinę instanciją, sprendimas įgis *res judicata* galią. Vis dėlto pagal Sąjungos teisę tiek Teisingumo Teismas, tiek nacionaliniai teismai turi garantuoti visišką Sąjungos teisės taikymą ir asmenų teisių, kurios jiems suteiktos pagal šią teisę, teisminę gynybą, o teismai privalo užtikrinti visišką jų veiksmingumą. SESV 267 straipsnyje numatytas prašymo priimti prejudicinį sprendimą pateikimo procesas yra kertinis teismų sistemos akmuo; pagal šią procedūrą paskutinės instancijos nacionaliniai teismai įpareigojami kreiptis į Teisingumo Teismą, kai kyla su Sąjungos teisės aiškinimu susijęs klausimas. Ši konstitucinė sistema užtikrina, kad visi piliečiai galėtų veiksmingai naudotis teisėmis, kurios jiems suteikiamos pagal Sąjungos teisinę tvarką, net prieš tai, kai yra priimtas nacionalinis sprendimas, turintis *res judicata* galią.

Dėl veiksmingumo principo, remdamasis gauta bylos medžiaga, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad pagal Austrijos teisę pareiškėjai galėjo kreiptis į nacionalinius teismus dėl savo teisių, įtvirtintų Chartijos 50 straipsnyje ir KŠSĮ 54 straipsnyje, pažeidimo ir kad tie teismai jų prieštaravimus išnagrinėjo. Tokiomis aplinkybėmis Sąjungos teisės veiksmingumas buvo garantuotas, todėl šiuo atveju nebuvo būtina taikyti Austrijos teisės aktuose numatytos teisės į bylos atnaujinimo procedūrą.

Galiausiai, atsižvelgdamas į šiuo atveju nagrinėtų nacionalinių baudžiamojo proceso taisyklių ir ieškinių dėl Sąjungos teisės sistemoje, ypač Chartijoje, užtikrinamų teisių apsaugos skirtumus, Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal Sąjungos teisę nacionalinis teismas neprivalo vidaus teisių gynimo priemonės, pagal kurią tik EŽTK arba vieno iš jos protokolų pažeidimo atveju leidžiama atnaujinti baudžiamąją bylą, užbaigtą įsiteisėjusiu nacionalinio teismo sprendimu, taikyti ir Sąjungos teisės pažeidimų atvejais, be kita ko, kai pažeidžiamos Chartijos 50 straipsnyje ir KŠSĮ 54 straipsnyje įtvirtintos pagrindinės teisės.

3. Chartijoje įtvirtinti principai ir pagrindinės teisės

Toliau aptariamuose aštuoniuose sprendimuose Teisingumo Teismui teko pateikti savo poziciją dėl Chartijoje įtvirtintų įvairių principų ir teisių, kaip antai teisės į privatų ir šeimos gyvenimą, religijos laisvės, teisės į teisingą bylos nagrinėjimą ir *non bis in idem* principo, turinio ir taikymo srities¹².

3.1. Teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą

2018 m. birželio 5 d. Sprendime **Coman ir kt.** (C-673/16, [EU:C:2018:385](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) pateikė patikslinimų dėl Chartijoje įtvirtintos teisės į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą ir išvestinės teisės gyventi šalyje, kuria pagal SESV 21 straipsnį gali remtis trečiosios šalies pilietis kaip Sąjungos piliečio sutuoktinis tuo atveju, kai sutuoktiniai yra tos pačios lyties. Prašymas priimti prejudicinį sprendimą buvo susijęs su Rumunijos piliečiu ir JAV piliečiu, kurie 2010 m. susituokė Briuselyje. 2012 m. jie pateikė prašymą Rumunijos valdžios institucijoms, siekdami, kad JAV pilietis, kaip Rumunijos piliečio šeimos narys, galėtų teisėtai gyventi Rumunijoje ilgiau nei tris mėnesius. Šis prašymas grįstas Direktyva 2004/38¹³, pagal kurią Sąjungos piliečio, kuris

12| Teisingumo Teismas kelis kartus pateikė savo poziciją dėl nesdiskriminacijos principo, patikslinto Direktyvoje 2000/78 ir Direktyvoje 79/7. Ši jurisprudencija aptarta XVI skyriaus 1 skirsnyje „Vienodas požiūris užimtumo ir socialinės apsaugos srityje“.

13| 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičianti Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinanti direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB (OL L 158, 2004, p. 77, klaidų ištaisymai: OL L 229, 2004, p. 35, ir OL L 197, 2005, p. 34; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 5 t., p. 46).

pasinaudojo judėjimo laisve, sutuoktinis turi teisę prisijungti prie savo sutuoktinio toje valstybėje narėje, kurioje šis gyvena. Rumunijos valdžios institucijos juos informavo, kad JAV pilietis turi teisę tik tris mėnesius gyventi šalyje todėl, kad jis Rumunijoje negali būti laikomas Sąjungos piliečio „sutuoktiniu“, nes ta valstybė narė nepripažįsta tos pačios lyties asmenų santuokos. Gavęs homoseksualios poros pareikštą neatitiktimi Konstitucijai grindžiamą prieštaravimą, Rumunijos Konstitucinis Teismas paklausė Teisingumo Teismo, ar nagrinėjamu atveju JAV piliečiui taikoma Sąjungos piliečio, kuris pasinaudojo judėjimo laisve, „sutuoktinio“ sąvoka ir todėl jam reikia suteikti teisę nuolat gyventi Rumunijoje.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pirmiausia pažymėjo, kad ši sąvoka, kaip ji suprantama pagal Direktyvą 2004/38, yra neutrali lyčių atžvilgiu, todėl gali apimti Sąjungos piliečio tos pačios lyties sutuoktinį.

Toliau jis pabrėžė, kad valstybės narės pareiga pripažinti tos pačios lyties asmenų kitoje valstybėje narėje pagal šios teisę sudarytą santuoką, kalbant tik apie išvestinės teisės gyventi šalyje trečiosios šalies piliečiui suteikimą, nepažeidžia santuokos instituto toje pirmojoje valstybėje narėje, kuris apibrėžtas jos nacionalinėje teisėje ir priklauso valstybių narių kompetencijai. Iš tiesų, ši pareiga nereikalauja, kad minėta valstybė narė privalo savo nacionalinės teisės aktuose numatyti tos pačios lyties asmenų santuokos institutą; ji apima tik pareigą pripažinti tokias santuokas, sudarytas kitoje valstybėje narėje pagal šios teisę, ir tik tam, kad būtų įgyvendintos šių asmenų teisės, kylančios iš Sąjungos teisės. Pareiga pripažinti tik tam, kad trečiosios šalies pilietis galėtų pasinaudoti išvestine teise gyventi šalyje, nepažeidžia atitinkamos valstybės narės nacionalinio savitumo ir nekelia grėsmės atitinkamos valstybės narės viešajai tvarkai.

Galiausiai Teisingumo Teismas pažymėjo, kad, kalbant apie sąvoką „sutuoktinis“, kaip ji suprantama pagal Direktyvą 2004/38, Chartijos 7 straipsnyje įtvirtinta teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą yra pagrindinė teisė. Ši teisė turi tą pačią reikšmę ir taikymo apimtį kaip ir garantuojama pagal EŽTK 8 straipsnį. Iš EŽTT jurisprudencijos matyti, kad sąvoka „privatus gyvenimas“ ir sąvoka „šeimos gyvenimas“ gali apimti homoseksualios poros santykius lygiai taip pat, kaip jos apima skirtingų lyčių poros, esančios tokioje pačioje situacijoje, santykius¹⁴.

Todėl, tokioje situacijoje, kai Sąjungos pilietis, naudodamasis savo judėjimo laisve, atvyko į kitą valstybę narę, kurios pilietis jis nėra, joje apsigyveno pagal Direktyvos 2004/38 7 straipsnio 1 dalyje numatytas sąlygas, gyvena ar pradėjo gyventi šeimos gyvenimą, šiuo atveju – su tos pačios lyties trečiosios šalies piliečiu, su kuriuo jis teisėtai sudarė santuoką priimančiojoje valstybėje narėje, SESV 21 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama kaip draudžianti valstybės narės, kurios pilietybę turi Sąjungos pilietis, kompetentingoms valdžios institucijoms atsisakyti suteikti teisę gyventi tos valstybės narės teritorijoje minėtam trečiosios šalies piliečiui, motyvuojant tuo, kad šios valstybės narės teisėje nenumatyta tos pačios lyties asmenų santuoka.

3.2. Religijos laisvė

2018 m. gegužės 29 d. Sprendime *Liga van Moskeeën en Islamitische Organisaties Provincie Antwerpen ir kt.* (C-426/16, [EU:C:2018:335](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) pateikė savo poziciją dėl Reglamento Nr. 1099/2009¹⁵ galiojimo, pareikšdamas, kad taisyklė, pagal kurią ritualinis skerdimas be apsvaiginimo gali vykti tik patvirtintoje skerdykloje, nepažeidžia Chartijos 10 straipsnyje įtvirtintos religijos laisvės. Pagrindinėje byloje nagrinėtas 2014 m. Flandrijos regiono ministro, atsakingo už gyvūnų gerovę, sprendimas, kuriame jis pranešė, kad nebeišduos leidimų dėl laikinų skerdimo vietų, nes tokie leidimai prieštarautų Reglamentui Nr. 1099/2009,

14| 2013 m. lapkričio 7 d. EŽTT sprendimo *Vallianatos ir kt. prieš Graikiją*, CE:ECHR:2013:1107JUD002938109, 73 punktas; 2017 m. gruodžio 14 d. EŽTT sprendimo *Orlandi ir kiti prieš Italiją*, CE:ECHR:2017:1214JUD002643112, 143 punktas.

15| 2009 m. rugsėjo 24 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1099/2009 dėl žudomų gyvūnų apsaugos (OL L 303, 2009, p. 1).

pagal kurį ritualinis skerdimas be išankstinio apsvaiginimo gali būti atliekamas tik patvirtintose skerdyklose, kurios atitinka visus Sąjungos teisės aktuose nustatytus reikalavimus. 2016 m. įvairios musulmonų asociacijos ir mečečių skėtinės organizacijos pareiškė ieškinį Flandrijos regionui, be kita ko, ginčydamos minėto reglamento galiojimą, visų pirma remdamosi Chartijos 10 straipsnyje įtvirtinta religijos laisve.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pirmiausia priminė, kad teisė į sąžinės ir religijos laisvę, saugoma pagal Chartijos 10 straipsnio 1 dalį, be kita ko, apima kiekvieno asmens laisvę išpažinti ir skelbti savo religiją ar tikėjimą tiek vienam, tiek kartu su kitais, viešai ar privačiai, laikant pamaldas, mokant tikėjimo, jį praktikuojant ar atliekant įvairias su juo susijusias apeigas ir kad Chartijoje sąvokai „religija“ suteikta plati reikšmė, apimanti ne tik *forum internum*, t. y. religijos ar tikėjimo turėjimą, bet ir *forum externum*, t. y. religijos ar tikėjimo viešą išpažinimą ir skelbimą¹⁶. Vadinasi, tam tikri skerdimo metodai, būtini religinėms apeigoms atlikti, kaip jie suprantami pagal Reglamento Nr. 1099/2009 4 straipsnio 4 dalį, patenka į Chartijos 10 straipsnio 1 dalies taikymo sritį, ir šios išvados negali savaime paneigti galimi teologiniai skirtumai šiuo klausimu.

Dėl Reglamento Nr. 1099/2009 galiojimo Teisingumo Teismas pažymėjo, kad pagal tą reglamentą ritualinis skerdimas be apsvaiginimo turi atitikti tuos pačius techninius reikalavimus, kurie iš principo taikomi bet kuriam gyvūnų skerdimui Sąjungoje, nesvarbu, koku metodu jis atliekamas. Jis mano, kad numatant pareigą atlikti ritualinį skerdimą patvirtintoje skerdykloje siekiama tik organizuoti ir techniniu aspektu reglamentuoti naudojimąsi teise laisvai skersti be išankstinio apsvaiginimo religiniais tikslais. Toks techninis reglamentavimas savaime neriboja praktikuojančių musulmonų religijos laisvės per Aukos šventę. Įpareigojimas naudotis patvirtintomis skerdyklomis bendrai ir nediferencijuotai taikomas visiems gyvūnų skerdimo veiklos vykdytojams be jokios sąsajos su kokia nors religija, taigi nediskriminuojant taikomas visiems mėsos gamintojams Sąjungoje. Be to, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas suderino tam tikrų skerdimo metodų, būtinų religinėms apeigoms atlikti, paisymą ir reglamentuose Nr. 1099/2009 ir Nr. 853/2004¹⁷ įtvirtintų esminių normų dėl gyvūnų gerovės apsaugos juos žudant ir gyvūnų mėsos vartotojų sveikatos apsaugos laikymąsi.

3.3. Teisė į teisingą bylos nagrinėjimą

2018 m. vasario 27 d. Sprendime **Associação Sindical dos Juízes Portugueses** (C-64/16, [EU:C:2018:117](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) pateikė savo poziciją dėl *atlyginimo sumažinimo, taikyto Portugalijos Audito rūmų teisėjams, galiojimo, atsižvelgiant į teisėjų nepriklausomumo principą*. Dėl reikalavimų pašalinti Portugalijos biudžeto deficito perviršį ir Sąjungos finansinės paramos šiai valstybei narei Portugalijos įstatymų leidėjas laikinai sumažino didžiosios dalies Portugalijos valstybės tarnautojų atlyginimus. Manydama, kad šios biudžetinės priemonės pažeidžia teisėjų nepriklausomumo principą, Portugalijos teisėjų profesinė sąjunga pateikė dėl jų skundą. Būtent tokiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas kreipėsi į Teisingumo Teismą, klausdamas, ar šios priemonės suderinamos su ESS 19 straipsniu ir Chartijos 47 straipsniu.

Teisingumo Teismas pirmiausia pabrėžė, kad ESS 19 straipsniu, kuriame detalizuota ESS 2 straipsnyje įtvirtinta teisinės valstybės vertybė, pareiga užtikrinti teisminę kontrolę Sąjungos teisės sistemoje nustatyta ne tik Teisingumo Teismui, bet ir nacionaliniams teismams. Šiuo klausimu jis priminė, kad pats veiksmingos teisminės kontrolės, skirtos Sąjungos teisės laikymuisi užtikrinti, egzistavimas neatsiejamas nuo teisinės valstybės. Tai

16| Šiuo klausimu žr. 2017 m. kovo 14 d. Sprendimo **G4S Secure Solutions**, C-157/15, [EU:C:2017:203](#), 27 ir 28 punktus ir 2017 m. kovo 14 d. Sprendimo **Boungaoui ir ADDH**, C-188/15, [EU:C:2017:204](#), 29 ir 30 punktus.

17| 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 853/2004, nustatantis konkrečius gyvūninės kilmės maisto produktų higienos reikalavimus (OL L 139, 2004, p. 55; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 3 sk., 45 t., p. 14).

reiškia, kad kiekviena valstybė narė turi užtikrinti, kad institucijos, priskirtos jos teisių gynimo priemonių Sąjungos teisės priklausančiose srityse sistemai, kaip „teismai“, kaip tai suprantama pagal Sąjungos teisę, atitiktų veiksmingos teisminės gynybos reikalavimus. Kadangi Audito rūmai kaip teismas gali priimti sprendimus dėl klausimų, susijusių su Sąjungos teisės taikymu ir aiškinimu, Portugalija turi užtikrinti, kad ši institucija atitiktų veiksmingos teisminės gynybos reikalavimus.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad siekiant garantuoti tokią gynybą yra itin svarbu, kad ši institucija išliktų nepriklausoma, kaip tai patvirtinta Chartijos 47 straipsnio antroje pastraipoje, kurioje, be kitų su pagrindine teise į veiksmingą gynybą susijusių reikalavimų, numatytas reikalavimas užtikrinti teisę kreiptis į „nepriklausomą“ teismą. Iš tiesų, nepriklausomumo garantija, kuri yra neatsiejama nuo teismo paskirties, būtina ne tik Sąjungos lygmeniu, bet ir valstybių narių lygmeniu nacionaliniams teismams. Ši nepriklausomumo sąvoka, be kita ko, reiškia, kad atitinkama institucija savo jurisdikcinę veiklą vykdo visiškai autonomiškai, jos nesaisto jokie hierarchijos ar pavaldumo ryšiai, ji negauna jokių nurodymų ar įpareigojimų, taigi yra apsaugota nuo išorinio poveikio ar spaudimo, kurie gali kelti grėsmę jos narių nepriklausomam sprendimų priėmimui ir turėti įtakos jų sprendimams. Teisingumo Teismo teigimu, teisėjų vykdomų funkcijų svarbą atitinkančio dydžio atlyginimo mokėjimas yra būtina jų nepriklausomumo garantija.

Vis dėlto Teisingumo Teismas nusprendė, kad nagrinėjamos atlyginimų mažinimo priemonės taikytos ne tik Audito rūmų nariams, todėl jos prilyginamos bendroms priemonėms, kuriomis siekiama, kad visi nacionalinės viešosios tarnybos sektoriuje dirbantys asmenys prisidėtų prie griežto lėšų taupymo. Be to, šios priemonės buvo laikinos ir galutinai panaikintos 2016 m. spalio 1 d. Todėl Teisingumo Teismas nusprendė, kad ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa nedraudžia taikyti bendrų atlyginimų mažinimo priemonių, kaip antai nagrinėtų pagrindinėje byloje, susijusių su reikalavimais pašalinti biudžeto deficito perviršį ir Sąjungos finansinės paramos programą.

Remdamasis ESS 19 straipsnio 1 dalies antra pastraipa ir Chartijos 47 straipsniu, 2018 m. gruodžio 17 d. Nutartyje **Komisija / Lenkija** (C-619/18 R, [EU:C:2018:1021](#)) dėl laikinųjų priemonių taikymo Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nurodė *Lenkijos Respublikai nedelsiant sustabdyti nacionalinių nuostatų, susijusių su Lenkijos Aukščiausiojo Teismo teisėjų pensinio amžiaus trumpinimu, taikymą*. Prašymas taikyti laikinąsias apsaugos priemones buvo pateiktas nagrinėjant Europos Komisijos pareikštą ieškinį dėl įsipareigojimų neįvykdymo¹⁸, kuriuo siekiama, kad būtų pripažinta, jog, pirma, sutrumpinusi Aukščiausiojo Teismo teisėjų pensinį amžių ir pritaikiusi šią priemonę pareigas einantiems teisėjams, paskirtiems į šį teismą iki 2018 m. balandžio 3 d., ir, antra, suteikusi Lenkijos Respublikos prezidentui diskreciją pratęsti šio teismo teisėjų teisminių įgaliojimų vykdymo terminą po naujai nustatyto pensinio amžiaus, Lenkijos Respublika neįvykdė įsipareigojimų pagal minėtas nuostatas¹⁹.

Kadangi laikinąsias apsaugos priemones taikantis teisėjas gali taikyti laikinąją apsaugos priemonę, tik jei įrodyta, kad jos taikymą *prima facie* pateisina faktinės ir teisinės aplinkybės (*fumus boni juris*) ir kad ji skubi, Teisingumo Teismas priminė, kad sąlyga dėl *fumus boni juris* yra tenkinama, kai bent vienas iš laikinąsias apsaugos priemones prašančios taikyti šalies nurodytų pagrindų, skirtų ieškiniui dėl bylos esmės pagrįsti, *prima facie* neatrodo neturintis rimto pagrindo. Nepriėmęs sprendimo dėl visų ieškinio dėl įsipareigojimų neįvykdymo pagrindų pagrįstumo šiuo atveju Teisingumo Teismas nusprendė, kad negalima *prima facie* atmesti galimybės, jog Komisijos ginčijamos nacionalinės nuostatos pažeidžia Lenkijos Respublikos įsipareigojimus pagal ESS 19 straipsnio 1 dalies antros pastraipos ir Chartijos 47 straipsnio nuostatas užtikrinti,

18| Byla C-619/18, **Komisija / Lenkija**, 2018 m. gruodžio 31 d. dar nebuvo išnagrinėta.

19| Ši Teisingumo Teismo nutartis dėl laikinųjų apsaugos priemonių priimta po ankstesnės nutarties dėl laikinųjų apsaugos priemonių, kurią Teisingumo Teismo pirmininko pavaduotoja priėmė inaudita altera parte; toje nutartyje laikinai patenkintas Komisijos pateiktas prašymas taikyti laikinąsias apsaugos priemones (2018 m. spalio 19 d. Nutartis **Komisija / Lenkija** (C-619/18 R, nepaskelbta, [EU:C:2018:852](#)).

kad tokios institucijos kaip Aukščiausiasis Teismas, kuris yra jos teisių gynimo priemonių Sąjungos teisei priklausančiose srityse sistemos dalis, atitiktų veiksmingos teisminės gynybos reikalavimus, tarp kurių – teisė į tai, kad būtų išnagrinėtų „nepriklausomas“ teismas.

Dėl skubos sąlygos Teisingumo Teismas konstatavo, kad nagrinėjant tą sąlygą reikia įvertinti, ar dėl ginčijamų nacionalinių nuostatų taikymo, kol Teisingumo Teismas priims galutinį sprendimą dėl įsipareigojimų nevykdymo, gali būti padaryta didelė ir nepataisoma žala, atsižvelgiant į Sąjungos teisinę tvarką. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad nacionalinių teismų nepriklausomumas yra esminis tiek tam, kad tinkamai veiktų teisminio bendradarbiavimo sistema, kurią įgyvendina SESV 267 straipsnyje numatytas kreipimosi dėl prejudicinio sprendimo priėmimo mechanizmas, tiek taikant teisminio bendradarbiavimo civilinėse ir baudžiamosiose bylose srityje priimtas Sąjungos priemonės, kurios paremtos ypatingu valstybių narių tarpusavio pasitikėjimu atitinkamomis jų teismų sistemomis. Todėl tai, kad gali būti neužtikrintas Lenkijos Aukščiausiojo Teismo nepriklausomumas, kol bus priimtas galutinis sprendimas, gali sukelti rimtą žalą Sąjungos teisės sistemai, taigi ir pagal Sąjungos teisę teisės subjektams suteikiamoms teisėms, taip pat ESS 2 straipsnyje įtvirtintoms vertybėms, kuriomis pagrįsta Sąjunga, be kita ko, teisinei valstybei. Be to, ši rimta žala gali būti nepataisoma, nes, pirma, Lenkijos Aukščiausiasis Teismas, kaip galutinės instancijos teismas, priima sprendimus bylose (įskaitant bylas, kuriose reikia taikyti Sąjungos teisę), įgyjančius *res judicata* galią ir dėl to galinčius padaryti negrįžtamą poveikį Sąjungos teisės sistemai. Antra, ginčijamų nacionalinių nuostatų taikymas, kol bus priimtas galutinis sprendimas, gali pakirsti valstybių narių ir jų teismų pasitikėjimą Lenkijos Respublikos teismų sistema, o dėl to jos gali atsisakyti pripažinti ir vykdyti Lenkijos Respublikos teismų priimtus sprendimus.

Galiausiai Teisingumo Teismas palygino bendrąjį Sąjungos interesą, kuriuo rėmėsi Komisija, grįsdama savo prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones, ir Lenkijos Respublikos interesą nedelsiant taikyti ginčijamas nacionalines nuostatas. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad, pirma, prašomomis laikinosiomis apsaugos priemonėmis bus galima užtikrinti, kad jo galutinis sprendimas galės būti įvykdytas, jei bus galutinai patenkintas ieškinys dėl įsipareigojimų neįvykdymo. Atvirkščiai, jei minėtos laikinosios apsaugos priemonės nebus taikomos, o ieškinys dėl įsipareigojimų neįvykdymo bus patenkintas, Sąjungos bendrasis interesas, kad tinkamai veiktų jos teisės sistema, gali būti rimtai ir nepataisomai pažeistas, kol bus priimtas galutinis sprendimas. Antra, jei prašomos laikinosios apsaugos priemonės bus taikomos, o ieškinys dėl įsipareigojimų neįvykdymo – atmestas, Lenkijos Respublikos interesas, kad tinkamai veiktų Aukščiausiasis Teismas, negalės būti taip pažeistas, nes šio taikymo vienintelis padarinys yra tai, kad tam tikrą laiką bus taikoma teisinė tvarka, galiojusi iki Aukščiausiojo Teismo įstatymo priėmimo. Todėl Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad šiuo atveju interesų pusiausvyra krypta Komisijos prašomų laikinųjų apsaugos priemonių taikymo naudai.

3.4. *Non bis in idem* principas

Trijuose 2018 m. kovo 20 d. sprendimuose (*Menci*, C-524/15, [EU:C:2018:197](#), *Garlsson Real Estate ir kt.*, C-537/16, [EU:C:2018:193](#), ir *Di Puma ir Zecca*, C-596/16 ir C-597/16, [EU:C:2018:192](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nagrinėjo klausimą, ar *kumuliatyvus baudžiamojo pobūdžio administracinio persekiojimo arba tokio pat pobūdžio sankcijos taikymas kartu su baudžiamuoju persekiojimu arba baudžiamąja sankcija suderinamas su „non bis in idem“ principu*. *Non bis in idem* principas įtvirtintas Chartijos 50 straipsnyje ir EŽTK Protokolo Nr. 7 4 straipsnyje. Pagal jį draudžiama daugiau nei vieną kartą tą patį asmenį už tą pačią veiką persekioti arba jam taikyti baudžiamojo pobūdžio sankcijas. Be to, Teisingumo Teismo teigimu, kilus ginčui asmenys turi teisę juo tiesiogiai remtis.

Šiose bylose pareiškėjams buvo taikomos piniginės administracinės nuobaudos už mokėtino pridėtinės vertės mokesčio nepervedimą (byla *Menci*), manipuliavimą rinka (byla *Garlsson Real Estate ir kt.*) arba prekybą vertybiniais popieriais naudojantis viešai neatskleista informacija (byla *Di Puma ir Zecca*). Dėl šių skirtingų

veikų taip pat buvo pradėtas baudžiamasis persekiojimas. Byloje *Menci* toks persekiojimas vis dar buvo vykdomas; byloje *Garlsson Real Estate ir kt.* jis baigtas nuosprendžiu, kuriuo skirta įkalinimo bausmė, bet vėliau pritaikius amnestiją ji panaikinta; byloje *Di Puma ir Zecca* konstatavus, kad nėra nusikaltimo sudėties, priimtas išteisinamasis nuosprendis.

Pirma, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad nagrinėjamais administraciniais ir baudžiamaisiais procesais ir sankcijomis įgyvendinama Sąjungos teisė, kaip tai suprantama pagal Chartijos 51 straipsnio 1 dalį. Visų pirma jais siekiama įgyvendinti SESV 325 straipsnį, taip pat Direktyvos 2006/112²⁰ (byla *Menci*) ir Direktyvos 2003/6²¹ (bylos *Garlsson Real Estate ir kt.* ir *Di Puma ir Zecca*) nuostatas. Todėl jie turi atitikti Chartijos 50 straipsniu užtikrinamą pagrindinę teisę.

Antra, sprendimuose *Menci ir Garlsson Real Estate ir kt.* Teisingumo Teismas priminė atitinkamus kriterijus, kuriais vadovaujantis nustatomas persekiojimo ir sankcijų baudžiamasis pobūdis ir to paties pažeidimo buvimas. Teisingumo Teismas pirmiausia paminėjo sprendimus *Bonda*²² ir *Åkerberg Fransson*²³, iš kurių matyti, kad vertinant persekiojimo ir sankcijų baudžiamąjį pobūdį svarbūs trys kriterijai: teisinis pažeidimo kvalifikavimas pagal vidaus teisę, pats pažeidimo pobūdis ir suinteresuotajam asmeniui gresiančios sankcijos griežtumo laipsnis. Dėl vertinimo, ar padarytas tas pats pažeidimas, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad tam tinkamas yra tapačios veikų materialiosios sudėties kriterijus; sudėties tapatumas reiškia konkrečių neatskiriamai tarpusavyje susijusių aplinkybių visumą, dėl kurios atitinkamas asmuo buvo galutinai išteisintas arba galutinai nuteistas.

Trečia, Teisingumo Teismas patvirtino, kad kumuliatyvus baudžiamojo persekiojimo ir sankcijų bei baudžiamojo pobūdžio administracinio persekiojimo ir piniginių sankcijų taikymas yra *non bis in idem* principo apribojimas. Vis dėlto toks apribojimas gali būti pateisinamas remiantis Chartijos 52 straipsnio 1 dalimi, jeigu, kaip nustatyta tame straipsnyje, jis numatytas įstatymo, nekeičia principo *non bis in idem* esmės ir, remiantis proporcingumo principu, yra būtinas ir tikrai atitinka Sąjungos pripažintus bendrus interesus.

Todėl nacionalinės teisės aktais, kuriais leidžiamas toks kumuliatyvus taikymas, turi būti siekiama bendrojo intereso tikslo, kuris gali pateisinti kumuliatyvų persekiojimo ir sankcijų taikymą, kai toks persekiojimas ir sankcijos turi papildomų tikslų, kurie tam tikrais atvejais yra susiję su skirtingais tos pačios nagrinėjamos nusikalstamos veikos aspektais. Šį reikalavimą tikrai atitinka tikslas užtikrinti viso mokėtino PVM surinkimą (byla *Menci*), apsaugoti Sąjungos finansų rinkų vientisumą arba užtikrinti visuomenės pasitikėjimą finansinėmis priemonėmis (bylos *Garlsson Real Estate ir kt.* ir *Di Puma ir Zecca*).

Laikantis proporcingumo principo, kumuliatyvus baudžiamojo pobūdžio persekiojimo ir sankcijų taikymas negali viršyti to, kas tinkama ir būtina šiais teisės aktais siekiamiems teisėtiems tikslams pasiekti. Kiek tai susiję su priemonės tinkamumu, pažymėtina, kad, galint pasirinkti iš kelių tinkamų priemonių, reikia imtis mažiau suvaržančios, o dėl to kilę nepatogumai neturi būti neproporcingi siekiamiems tikslams. Kiek tai susiję su priemonės būtinumu, nacionalinės teisės aktuose turi būti nustatytos aiškos ir tikslios taisyklės, leidžiančios teisės subjektui numatyti, už kuriuos veiksmus ir neveikimą gali grėsti toks kumuliatyvus persekiojimo ir sankcijų taikymas. Be to, jais turi būti užtikrinta, kad dėl tokio kumuliatyvaus taikymo susijusiems asmenims tenkanti našta neviršytų to, kas tikrai būtina nustatytam tikslui pasiekti. Šis reikalavimas

20| 2006 m. lapkričio 28 d. Tarybos direktyva 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos (OL L 347, 2006, p. 1).

21| 2003 m. sausio 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/6/EB dėl prekybos vertybiniais popieriais, pasinaudojant viešai neatskleista informacija, ir manipuliavimo rinka (piktinaudžiavimo rinka) (OL L 96, 2003, p. 16; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 6 sk., 4 t., p. 367).

22| 2012 m. birželio 5 d. Sprendimas *Bonda* (C-489/10, [EU:C:2012:319](#)).

23| 2013 m. vasario 26 d. Sprendimas *Åkerberg Fransson* (C-617/10, [EU:C:2013:105](#)).

reiškia, kad nacionalinės teisės aktuose turi būti nustatytos taisyklės, užtikrinančios procesų taikymo derinimą, kad papildoma našta neviršytų to, kas griežtai būtina, ir taisyklės, leidžiančios užtikrinti, kad visos skirtos sankcijos nebūtų griežtesnės, nei tikrai būtina, palyginti su atitinkamo nusikaltimo sunkumu. Nacionalinis teismas turi išsiaiškinti, ar laikomasi šių sąlygų, ir įvertinti nacionalinės teisės aktų konkretaus taikymo proporcingumą.

Teisingumo Teismas taip pat nusprendė, kad reikalavimai, kurių privaloma laikytis pagal Chartijos 50 straipsnį ir 52 straipsnio 1 dalį, kai gali reikėti kumuliatyviai taikyti baudžiamąjį persekiojimą ir sankcijas bei baudžiamojo pobūdžio administracinį persekiojimą ir sankcijas, užtikrina tokį *non bis in idem* principo apsaugos lygį, koks garantuojamas pagal EŽTK protokolo Nr. 7 4 straipsnį, kaip jį aiškina Europos Žmogaus Teisių Teismas, kuris savo naujausioje jurisprudencijoje²⁴ patikslino, kad toks kumuliatyvus taikymas yra galimas, tik jei atitinkami procesai yra materialiai ir laiko atžvilgiu pakankamai glaudžiai susiję.

Remdamasis šiais samprotavimais Sprendime *Menci* Teisingumo Teismas pažymėjo, kad atrodo, jog nagrinėjami nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos už tai, kad nesumokėtas PVM, galima pradėti baudžiamąjį persekiojimą po to, kai skirta baudžiamojo pobūdžio administracinė sankcija, užtikrina, kad toks kumuliatyvus taikymas nevirsytų to, kas griežtai būtina, visų pirma todėl, kad pagal tuos teisės aktus pradėti baudžiamąjį persekiojimą galima tik už tam tikro sunkumo pažeidimus, susijusius su didelėmis nesumokėto PVM sumomis.

Atvirkščiai, Sprendime *Garlsson Real Estate ir kt.* Teisingumo Teismas nusprendė, kad nagrinėjami nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos leidžiama tęsti procesą dėl baudžiamojo pobūdžio administracinės piniginių sankcijos skyrimo asmeniui už manipuliavimą rinka, nors jau paskelbtas apkaltinamasis nuosprendis, neatitinka proporcingumo principo. Iš tiesų jau apkaltinamasis nuosprendis gali veiksmingai ir proporcingai nutraukti padarytą pažeidimą ir turėti atgrasomąjį poveikį. Be to, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad šios išvados nepaneigia aplinkybė, kad bausmė vėliau gali būti panaikinta pritaikius amnestiją.

Byloje *Di Puma ir Zecca* buvo klausiama, ar Direktyvai 2003/6, aiškinamai atsižvelgiant į Chartijos 50 straipsnį, prieštarauja nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos vykdant baudžiamąjį procesą konstatuotų faktinių aplinkybių *res judicata* galia taikoma ir procesui, per kurį skiriama administracinė bauda. Pagal šiuos teisės aktus draudžiama tęsti administracinį procesą po to, kai priimamas išteisinamasis nuosprendis, nors pagal Direktyvą 2003/6 valstybės narės privalo numatyti veiksmingas, proporcingas ir atgrasančias administracines sankcijas už prekybos vertybiniais popieriais pasinaudojant viešai neatskleista informacija draudimo nepaisymą. Teisingumo Teismas nusprendė, kad, atsižvelgiant į *res judicata* principo svarbą, nei Sąjungos teisės sistemoje, nei nacionalinėse teisės sistemose tokie teisės aktai nelaikomi prieštaraujančiais Sąjungos teisei. Be to, kai yra priimtas galutinis išteisinamasis nuosprendis, kuriame konstatuotas nusikaltimo sudėties nebuvimas, tęsiant procesą, per kurį skiriama baudžiamojo pobūdžio administracinė piniginių sankcija, būtų nesilaikoma *non bis in idem* principo. Iš tiesų, toks persekiojimas aiškiai viršytų tai, kas būtina siekiant numatyto tikslo. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas priminė, kad *non bis in idem* principo apsauga taikoma ir tais atvejais, kai asmuo yra galutinai išteisintas.

24| Žr. 2016 m. lapkričio 15 d. EŽTT sprendimą *A ir B prieš Norvegiją* (CE:ECHR:2016:1115JUD 002413011, 132 punktą).

III. Sąjungos pilietybė

Verta aptarti kelis sprendimus, susijusius su Sąjungos pilietybe. Septyni sprendimai priimti dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje pagal SESV 20 ir 21 straipsnius ir Direktyvą 2004/38²⁵. Kituose dviejuose sprendimuose nagrinėjama Sąjungos piliečių ekstradicijos tvarka.

1. Sąjungos piliečio ir jo šeimos narių teisės gyventi šalyje apribojimas

Sujungtose bylose, dėl kurių priimtas 2018 m. balandžio 17 d. Sprendimas **B ir Vomero** (C-316/16 ir C-424/16, [EU:C:2018:256](#)), Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) pateikė savo poziciją dėl *galimybės pasinaudoti didesne apsauga nuo išsiuntimo iš valstybės narės teritorijos*, numatyta Direktyvos 2004/38 28 straipsnio 3 dalies a punkte.

Pirmoji byla susijusi su Graikijos piliečiu, gimusiu 1989 m., kuris 1993 m., išsiskyrus tėvams, su motina, Graikijos ir Vokietijos piliete, įsikūrė Vokietijoje ir turėjo šioje valstybėje narėje teisę nuolat gyventi, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2004/38 16 straipsnį. 2013 m. jis buvo nuteistas penkerių metų ir aštuonių mėnesių laisvės atėmimo bausme ir nuo 2013 m. balandžio 12 d. įkalinamas. 2014 m. Vokietijos kompetentinga valdžios institucija konstatavo, kad suinteresuotasis asmuo neteko teisės atvykti ir gyventi Vokietijoje, ir nurodė jam per vieną mėnesį išvykti iš teritorijos. Antroji byla susijusi su Italijos piliečiu, nuo 1985 m. įsikūrusiu Jungtinėje Karalystėje. 1987–1999 m. Italijoje ir Jungtinėje Karalystėje dėl jo priimti keli apkaltinamieji nuosprendžiai, kuriais neskirta laisvės atėmimo bausmė. 2002 m. šis asmuo buvo nuteistas aštuonerius metus kalėti už žmogžudystę. 2006 m. liepos mėn. jis buvo paleistas į laisvę. 2007 m. Jungtinės Karalystės kompetentinga valdžios institucija nurodė jį išsiųsti iš šalies.

Visų pirma Teisingumo Teismas nusprendė, kad Direktyvos 2004/38 28 straipsnio 3 dalies a punktą reikia aiškinti taip: galimybė pasinaudoti šioje nuostatoje numatyta apsauga nuo išsiuntimo iš šalies siejama su sąlyga, kad suinteresuotasis asmuo turi teisę nuolat gyventi šalyje, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos 16 straipsnį ir 28 straipsnio 2 dalį. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas taip pat priminė, kad Direktyvoje 2004/38 numatytas laipsniškas apsaugos nuo išsiuntimo stiprinimas, susijęs su atitinkamo Sąjungos piliečio integracijos laipsniu priimančiojoje valstybėje narėje. Taigi, nors pilietis, turintis teisę nuolat gyventi šalyje, gali būti išsiųstas iš šalies dėl „rimtų viešosios tvarkos ar visuomenės saugumo priežasčių“, pilietis, kuris gali įrodyti, kad pastaruosius dešimt metų gyveno priimančiojoje valstybėje narėje, gali iš jos būti išsiųstas tik dėl „privalomųjų visuomenės saugumo priežasčių“. Todėl Sąjungos pilietis gali pasinaudoti šia didesne apsauga, susijusia su dešimties metų gyvenimu priimančiojoje valstybėje narėje, tik jei pirmiausia jis atitinka mažesnės apsaugos sąlygą, t. y. po penkerių metų nuolatinio teisėto gyvenimo toje valstybėje narėje įgijo teisę joje nuolat gyventi.

Be to, Teisingumo Teismas patikslino, kad dešimties metų gyvenimo šalyje laikotarpis, kurio reikalaujama siekiant suteikti Direktyvos 2004/38 28 straipsnio 3 dalies a punkte numatytą didesnę apsaugą, turi būti skaičiuojamas atgaline data nuo sprendimo išsiųsti šį asmenį iš šalies priėmimo dienos ir kad jis iš principo turi būti nepertraukiamas. Šiuo klausimu iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad įkalinimo

25| 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičianti Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinanti Direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB (OL L 158, 2004, p. 77; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 5 t., p. 46).

laikotarpiai savaime, nepriklausomai nuo išvykimo iš priimančiosios valstybės narės teritorijos laikotarpių, gali tam tikrais atvejais lemti ryšio su šia valstybe nutrūkimą ir gyvenimo joje pertrūkumą. Vis dėlto aplinkybė, kad minėtos valstybės institucijos sulaikė atitinkamą asmenį, negali būti laikoma automatiškai nutraukiančia integracinius ryšius, kuriuos šis asmuo prieš tai užmezgė su šia valstybe, ir jo gyvenimo toje valstybėje tęstinumą. Vadinasi, kai Sąjungos piliečiui skiriama laisvės atėmimo bausmė ir priimamas sprendimas jį išsiųsti iš šalies, šioje nuostatoje įtvirtinta sąlyga būti „gyvenus priimančiojoje valstybėje narėje pastaruosius dešimt metų“ turi būti aiškinama taip: ji gali būti įvykdyta, jei, bendrai įvertinus suinteresuotojo asmens situaciją atsižvelgiant į visus reikšmingus aspektus, manytina, kad, nepaisant sulaikymo, suinteresuotojo asmens integraciniai ryšiai su priimančiąja valstybe nare nenutrūko. Tokie aspektai, be kita ko, yra integracinių ryšių, užmegztų su priimančiąja valstybe nare iki sulaikymo, tvirtumas, nusikalstamos veikos, už kurią skirta laisvės atėmimo bausmė, pobūdis ir aplinkybės, kuriomis padaryta ši veika, taip pat suinteresuotojo asmens elgesys bausmės atlikimo laikotarpiu.

Sujungtose bylose, dėl kurių priimtas 2018 m. gegužės 2 d. Sprendimas **K. ir H. F. (Teisė gyventi šalyje ir įtarimai dėl karo nusikaltimų)** (C-331/16 ir C-366/16, [EU:C:2018:296](#)), Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) pateikė savo poziciją, *inter alia*, dėl *Europos Sąjungos piliečio arba jo šeimos nario, kuris įtariamas anksčiau dalyvavęs darant karo nusikaltimus, teisės gyventi šalyje apribojimo suderinamumo su Direktyvos 2004/38 27 straipsnio 2 dalimi*.

Pirmoji byla susijusi su Kroatijos ir Bosnijos ir Hercegovinos pilietybę turinčiu asmeniu, kuris nuo 2001 m. gyvena Nyderlanduose; 2015 m. jis buvo paskelbtas nepageidaujamu Nyderlandų teritorijoje, nes pripažintas kaltu dėl veiksmų, numatytų Ženevos konvencijos²⁶ 1 straipsnio F skirsnio a punkte, nes žinojo apie specialiųjų Bosnijos kariuomenės dalinių padarytus karo nusikaltimus ir nusikaltimus žmoniškumui ir pats asmeniškai dalyvavo juos vykdant. Antroji byla susijusi su Afganistano piliečiu, kuris 2000 m. atvyko į Nyderlandus, o 2011 m. persikėlė į Belgiją; jo prašymai išduoti leidimą gyventi Nyderlanduose ir Belgijoje buvo atmesti remiantis tuo, kad jis padarė nusikaltimus, numatytus Ženevos konvencijos 1 straipsnio F skirsnio a punkte. Abu šie asmenys apskundė aptariamus sprendimus.

Sprendime Teisingumo Teismas pirmiausia pažymėjo, kad iš Direktyvos 2004/38 27 straipsnio 1 dalies matyti, kad valstybės narės gali taikyti priemones, apribojančias Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių, neatsižvelgiant į pilietybę, laisvę judėti ir gyventi šalyje dėl, be kita ko, viešosios tvarkos ar visuomenės saugumo priežasčių. Jis laikėsi nuomonės, kad teisės laisvai judėti ir gyventi šalyje apribojimas, taikomas Sąjungos piliečiui arba trečiosios šalies pilietybę turinčiam Sąjungos piliečio šeimos nariui, dėl kurio praeityje buvo priimtas sprendimas nesuteikti jam pabėgėlio statuso remiantis Ženevos konvencijos 1 straipsnio F skirsniu arba Direktyvos 2011/95²⁷ 12 straipsnio 2 dalimi, gali patekti į sąvoką „priemonės, kurių imtasi dėl valstybinės politikos [viešosios tvarkos] ar visuomenės saugumo priežasčių“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2004/38 27 straipsnio 2 dalies pirmą pastraipą. Jis priminė, kad priemonių, kurios pateisinamos viešosios tvarkos ar visuomenės saugumo priežastimis, galima imtis tik jeigu kompetentingoms nacionalinėms valdžios institucijoms įvertinus atskirai kiekvieną atvejį, paaiškėja, kad atitinkamo asmens individualus elgesys tuo metu kelia pakankamai didelį pavojų pagrindiniam visuomenės interesui. Vadinasi, aplinkybė, jog dėl tokio asmens,

26| 1951 m. liepos 28 d. Ženevoje pasirašyta Konvencija dėl pabėgėlių statuso (Jungtinių Tautų sutarčių rinkinys, Nr. 2545, 189 t., 1954 m., p. 150). Šios konvencijos 1 straipsnio F skirsnyje nurodyta:

„Šios konvencijos nuostatos netaikomos visiems tiems asmenims, dėl kurių yra rimtų priežasčių manyti, kad jie: a) padarė nusikaltimą taikai, karo nusikaltimą arba nusikalto žmonijai, kaip nurodyta tarptautiniuose dokumentuose, parengtuose tam, kad būtų imamasi priemonių prieš tokius nusikaltimus <...>“

27| 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/95/ES dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų, vienodo statuso pabėgėliams arba papildomą apsaugą galintiems gauti asmenims ir suteikiamos apsaugos pobūdžio reikalavimų (OL L 337, 2011, p. 9).

prašančio suteikti teisę gyventi valstybės narės teritorijoje, praeityje buvo priimtas sprendimas nesuteikti pabėgėlio statuso remiantis minėtu Konvencijos dėl pabėgėlio statuso straipsniu arba Direktyvos 2011/95 12 straipsnio 2 dalimi, neleidžia šios valstybės narės kompetentingoms valdžios institucijoms savaime laikyti, kad vien jo buvimas šioje teritorijoje kelia tikrą, esamą ir pakankamai rimtą pavojų pagrindiniam visuomenės interesui, kuris gali pateisinti priemones, kurių imamasi dėl viešosios tvarkos ar visuomenės saugumo priežasčių, nepaisant to, ar egzistuoja rizika, jog asmuo pakartotinai nusikals.

Teisingumo Teismas pabrėžė, jog konstatuoti, kad toks pavojus egzistuoja, galima tik kompetentingoms priimančiosios valstybės narės institucijoms atlikus atitinkamo asmens individualaus elgesio vertinimą atsižvelgiant į sprendimo nesuteikti pabėgėlio statuso motyvus ir įrodymus, kuriais jis grindžiamas, ypač į nusikaltimų ar veikų, kuriais jis kaltinamas, pobūdį ir sunkumą, jo asmeninio dalyvavimo juose lygį, galimų motyvų atleisti nuo baudžiamosios atsakomybės buvimą ir į tai, ar dėl jo yra priimtas apkaltinamasis nuosprendis. Atliekant tokį bendrą vertinimą taip pat turi būti atsižvelgiama į laiko tarpą, kuris praėjo nuo preziumuojamo šių nusikaltimų ar veikų padarymo, taip pat vėlesnį tokio asmens elgesį, visų pirma į tai, ar šis elgesys parodo, kad jo požiūris ir toliau išlieka toks, kuris pažeidžia ESS 2 ir 3 straipsniuose nurodytas pagrindines vertybes taip, kad tai gali trikdyti gyventojų rimtą ir fizinį saugumą. Vien tai, kad šio asmens elgesys praeityje susijęs su jo kilmės šalies specifinėmis istorinėmis ir socialinėmis aplinkybėmis, kurios negali susiklostyti priimančiojoje valstybėje narėje, nesudaro kliūčių padaryti tokią išvadą.

Teismas taip pat patikslino, kad, remdamosi proporcingumo principu, priimančiosios valstybės narės kompetentingos valdžios institucijos, beje, privalo pasverti, viena vertus, grėsmę, kurią atitinkamo asmens asmeninis elgesys kelia priimančiosios visuomenės pagrindiniams interesams, ir, kita vertus, interesą apsaugoti teises, kurias pagal direktyvą turi Sąjungos piliečiai ir jų šeimos nariai.

2. Trečiųjų šalių piliečių, Sąjungos piliečio šeimos narių, išvestinė teisė nuolat gyventi šalyje

Reikia aptarti penkis šios srities sprendimus. Tarp jų yra Sprendimas **Coman ir kt.** (C-673/16, [EU:C:2018:385](#)), išsamiau aptartas šio pranešimo II skyriuje „Pagrindinės teisės“.

2018 m. gegužės 8 d. Sprendime **K.A. ir kt. (Šeimos susijungimas Belgijoje)** (C-82/16, [EU:C:2018:308](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) pateikė patikslinimų dėl *išvestinės teisės gyventi šalyje, kuria pagal SESV 20 straipsnį gali naudotis trečiųjų šalių piliečiai, Sąjungos piliečio, kuris niekada nesinaudojo laisve judėti, šeimos nariai*. Pagrindinė byla buvo susijusi su keliais trečiųjų šalių piliečiais, kurie pateikė prašymus išduoti leidimus gyventi šalyje šeimos susijungimo tikslu: Belgijos piliečio išlaikomu žemutinės linijos giminaičiu, Belgijos pilietybę turinčio nepilnamečio vaiko tėvu, teisėtai kartu su Belgijos piliečiu gyvenančiu partneriu, kurį su Belgijos piliečiu sieja tvirti santykiai. Šie prašymai nenagrinėti, motyvuojant tuo, kad dėl atitinkamų asmenų buvo priimti sprendimai – ir jie tebegalioja – uždrausti atvykti į šalį, kai kurie iš šių sprendimų yra pateisinami grėsme viešajai tvarkai.

Pirma, Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal SESV 20 straipsnį draudžiama valstybės narės praktika, kai tokie prašymai nenagrinėjami vien todėl, kad dėl aptariamo trečiosios šalies piliečio priimtas sprendimas uždrausti atvykti į atitinkamą teritoriją, nevertinant, ar tarp Sąjungos piliečio ir šio trečiosios šalies piliečio yra toks priklausomumo santykis, kad, atsisakius pastarajam suteikti išvestinę teisę gyventi šalyje, minėtas Sąjungos pilietis faktiškai būtų priverstas išvykti iš Sąjungos teritorijos, kad lydėtų savo šeimos narį į jo kilmės valstybę, ir taip iš jo būtų atimta galimybė veiksmingai naudotis pagrindinėmis jo statuso suteikiamomis teisėmis.

Antra, Teisingumo Teismas išaiškino aplinkybes, į kurias atsižvelgus galima pripažinti tokį priklausomumo santykį. Teisingumo Teismas pažymėjo, kad, kitaip nei nepilnamečiai (ypač maži vaikai), suaugęs asmuo iš esmės gali gyventi nepriklausomai nuo savo šeimos narių. Kai Sąjungos pilietis yra pilnametis asmuo, priklausomumo santykis, pagrindžiantis sprendimą atitinkamam trečiosios šalies piliečiui suteikti išvestinę teisę gyventi šalyje, gali būti pripažįstamas tik išimtiniais atvejais, kai, atsižvelgiant į visas svarbias aplinkybes, atitinkamas asmuo niekaip negali būti atskirtas nuo savo šeimos nario, nuo kurio jis priklauso. Kai Sąjungos pilietis yra nepilnametis, tokio priklausomumo santykio vertinimas turi būti pagrįstas siekiu užtikrinti viršesnę vaiko interesą, kai atsižvelgiama į visas nagrinėjamo atvejo aplinkybes, visų pirma, į vaiko amžių, fizinį ir emocinį išsivystymą, emocinio ryšio su kiekvienu iš tėvų laipsnį ir grėsmę, kurią išsiskyrimas su vienu iš tėvų, trečiosios šalies piliečiu, keltų šio vaiko raidai.

Trečia, atsižvelgdamas į pagrindinės bylos aplinkybes Teisingumo Teismas, pabrėžė, kad tam tikri elementai neturi įtakos tam, kad atitinkamam trečiosios šalies piliečiui būtų suteikta nustatyta teisė gyventi šalyje. Taigi nesvarbu, kad priklausomumo santykis, kuriuo remiasi trečiosios šalies pilietis, atsirado jau priėmus sprendimą uždrausti atvykti į šalį. Taip pat nesvarbu, kad sprendimas uždrausti trečiosios šalies piliečiui atvykti į šalį yra tapęs galutinis tuo momentu, kai šis pateikė prašymą išduoti leidimą gyventi šalyje šeimos susijungimo tikslu, arba kad šis sprendimas pagrįstas pareigos grįžti nevykdymu. Be to, kai toks sprendimas pateisinamas viešosios tvarkos pagrindais, negalima dėl jų automatiškai atsisakyti suteikti išvestinę teisę gyventi šalyje. Šis atsisakymas turi būti grindžiamas konkrečiu visų bylos aplinkybių vertinimu, atliktu atsižvelgiant į proporcingumo principą, viršesnę vaiko interesą ir pagrindines teises, iš kurio matyti, kad suinteresuotasis asmuo kelia tikrą, esamą ir pakankamai rimtą grėsmę viešajai tvarkai.

Ketvirta, Teisingumo Teismas patvirtino, kad pagal Direktyvą 2008/115²⁸ draudžiama dėl trečiosios šalies piliečio, dėl kurio jau buvo priimtas sprendimas grąžinti – ir jis tebegalioja – ir nustatytas draudimas atvykti į šalį, priimti sprendimą grąžinti, neatsižvelgiant į su jo šeimos gyvenimu susijusias aplinkybes, visų pirma jo nepilnamečio vaiko interesą, nurodytą prašyme išduoti leidimą gyventi šalyje šeimos susijungimo tikslu, pateiktame po to, kai jau nustatytas toks draudimas atvykti į šalį, išskyrus atvejį, kai suinteresuotasis asmuo galėjo šiomis aplinkybėmis remtis anksčiau.

Kitose dviejose bylose Teisingumo Teismas vėl pateikė savo poziciją dėl išvestinės teisės gyventi šalyje, kuria gali naudotis trečiųjų šalių piliečiai kaip Sąjungos piliečio, kuris gyvena savo pilietybės valstybėje narėje, šeimos nariai. Byloje, dėl kurios priimtas 2018 m. birželio 27 d. Sprendimas **Altiner ir Ravn** (C-230/17, [EU:C:2018:497](#)), nagrinėtas Danijoje dėl nepilnamečio vaiko, Turkijos piliečio, pateiktas prašymas išduoti leidimą gyventi kaip jo tėvo sutuoktinės, Danijos pilietės, šeimos nariui po to, kai pora grįžo į Daniją beveik dvejus metus pragyvenusi Švedijoje. 2018 m. liepos 12 d. Sprendime **Banger** (C-89/17, [EU:C:2018:570](#)) Jungtinės Karalystės piliečio partneris, Pietų Afrikos Respublikos pilietis, prašė leidimo gyventi Jungtinėje Karalystėje, kai jie grįžo į tą valstybę narę po kelerių metų gyvenimo Nyderlanduose.

Abiejose bylose Direktyva 2004/38 nebuvo taikoma, nes ja reglamentuojamos tik atvykimo ir gyvenimo sąlygos, taikomos Sąjungos piliečiui, kuris atvyksta į valstybę narę, kurios pilietis jis nėra, ir ja negalima grįsti trečiųjų šalių piliečiams, Sąjungos piliečio šeimos nariams, suteikiamos išvestinės teisės gyventi valstybėje narėje, kurios pilietybę turi tas Sąjungos pilietis. Tokią išvestinę teisę gyventi šalyje tokiu atveju galima grįsti SESV 21 straipsnio 1 dalimi. Todėl Teisingumo Teismas priminė, kad net jei Sąjungos piliečio grįžimo į valstybę narę, kurios pilietybę jis turi, atvejis nepatenka į Direktyvos 2004/38 taikymo sritį, tokiu atveju ją reikia taikyti pagal analogiją.

28| 2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse (OL L 348, 2008, p. 98).

Taigi, remdamasis būtent Direktyva 2004/38, Sprendime *Altiner ir Ravn* Teisingumo Teismas nagrinėjo specifinę Danijos teisėje nustatytą sąlygą, kad trečiosios šalies pilietis, Danijos piliečio, kuris, pasinaudojęs judėjimo laisve grįžta į Daniją, šeimos narys, turi atvykti į Daniją arba pateikti prašymą išduoti leidimą gyventi šalyje per atitinkamo Danijos piliečio grįžimo „natūralios tautos“ laikotarpį. Danijos valdžios institucijos atmetė Danijos pilietės sutuoktinio sūnaus, kuris yra Turkijos pilietis, prašymą išduoti leidimą gyventi šalyje, remdamosi tuo, kad jis buvo pateiktas nuo poros grįžimo į Daniją praėjus beveik devyniems mėnesiams.

Teisingumo Teismas pirmiausia nusprendė, kad tuo atveju, kai Sąjungos pilietis faktiškai gyvendamas kitoje valstybėje narėje nei ta, kurios pilietis jis yra, toje valstybėje narėje tęsė ar pradėjo šeimos gyvenimą, siekiant užtikrinti iš SESV 21 straipsnio 1 dalies kildinamų Sąjungos piliečio teisių veiksmingumą reikalaujama, kad grįžęs į savo pilietybės valstybę narę šis pilietis galėtų tęsti šeimos gyvenimą, todėl atitinkamam šeimos nariui turi būti suteikta išvestinė teisė gyventi šalyje. Be to, pagal Direktyvą 2004/38 Sąjungos piliečio šeimos nariams pripažinta išvestinė teisė gyventi šalyje nesiejama su sąlyga, kad jie turi atvykti į tos valstybės narės teritoriją per tam tikrą laikotarpį po Sąjungos piliečio atvykimo.

Vis dėlto tokios išvestinės teisės gyventi šalyje suteikimo pagal SESV 21 straipsnio 1 dalį tikslais valstybės narės, kurios pilietybę turi Sąjungos pilietis, kompetentingos institucijos turi teisę patikrinti, ar toks šeimos gyvenimas nebuvo nutrūkęs prieš trečiosios šalies piliečiui atvykstant į tos valstybės narės teritoriją. Atlikdama tokį patikrinimą kaip į vieną iš aplinkybių atitinkama valstybė narė gali atsižvelgti į tai, kad šeimos narys atvyko į jos teritoriją praėjus daug laiko po to, kai į ją sugrįžo Sąjungos pilietis. Tačiau, atlikdamos bendrą vertinimą, kompetentingos valdžios institucijos turi taip pat atsižvelgti į kitas reikšmingas aplinkybes, ypač tas, kurios gali įrodyti, kad, nepaisant laiko, praėjusio nuo Sąjungos piliečio grįžimo iki jo šeimos nario atvykimo į to piliečio kilmės valstybę narę, priimančiojoje valstybėje narėje pradėtas ir tęstas šeimos gyvenimas nesibaigė.

2018 m. liepos 12 d. Sprendime *Banger* Teisingumo Teismas nusprendė, kad nors valstybė narė, kurios pilietybę turi Sąjungos pilietis, nėra įpareigota pripažinti neregistruoto partnerio, trečiosios šalies piliečio, su kuriuo Sąjungos pilietis palaiko ilgalaikius santykius, teisės atvykti ir gyventi jos teritorijoje, ta valstybė narė vis dėlto privalo palengvinti tokio leidimo gyventi šalyje suteikimą.

Teisingumo Teismas pažymėjo, kad trečiosios šalies piliečiui, palaikančiam ilgalaikius santykius (tinkamai patvirtintus) su Sąjungos piliečiu, kuris, pasinaudojęs savo judėjimo laisve, grįžta gyventi į savo pilietybės valstybę narę, po to piliečio grįžimo į tą valstybę narę negali būti taikomas mažiau palankus režimas nei tas, kurį Direktyvoje 2004/38 numatyta taikyti trečiosios šalies piliečiui, palaikančiam ilgalaikius santykius (tinkamai patvirtintus) su Sąjungos piliečiu, kuris naudojasi savo judėjimo laisve kitose valstybėse narėse, kurių pilietybės jis neturi. Dėl partnerio, su kuriuo Sąjungos pilietis turi tokių ryšių, šios direktyvos 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos b punkte numatyta, kad priimančioji valstybė narė, laikydamasi savo teisės aktų, „palengvina“ tam partneriui galimybę įvažiuoti ir gyventi šalyje. Taigi, jei minėta direktyva netaikoma pagal analogiją, Sąjungos pilietis būtų atgrasytas palikti savo pilietybės valstybę narę, kad galėtų pagal SESV 21 straipsnio 1 dalį pasinaudoti teise apsigyventi kitoje valstybėje narėje, nes nebūtų tikras, kad grįžęs į savo kilmės valstybę narę galės toliau gyventi su trečiosios šalies piliečiu, su kuriuo kaip šeima faktiškai kartu gyvena ar pradėjo gyventi priimančiojoje valstybėje narėje.

Teismas pridūrė, kad valstybės narės turi numatyti Sąjungos piliečio partneriui galimybę gauti sprendimą dėl savo prašymo, kuris būtų pagrįstas išsamiai išnagrinėtomis jo asmeninėmis aplinkybėmis, o atmetus prašymą – motyvuotas. Nagrinėdama kompetentinga valdžios institucija turi atsižvelgti į įvairius veiksnius, kurie kiekvienu konkrečiu atveju gali būti svarbūs. Nors valstybės narės turi didelę diskreciją pasirinkti veiksnius, į kuriuos atsižvelgs, vis dėlto jos turi užtikrinti, kad jų teisės aktuose būtų nustatyti kriterijai, atitinkantys įprastą Direktyvos 2004/38 3 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos b punkte vartojamo žodžio „palengvina“ reikšmę ir nedarantys šios nuostatos neveiksmingos. Be to, atitinkamos trečiosios šalies piliečiai turi turėti teisę apskųsti sprendimą neišduoti leidimo gyventi šalyje, nes Direktyvos 2004/38 nuostatos turi

būti aiškinamos taip, kad jos atitiktų iš Chartijos 47 straipsnio kylančius reikalavimus. Šiomis aplinkybėmis nacionalinis teismas turi patikrinti, ar nacionalinės teisės aktai priimti ir taikomi neperžengiant direktyvoje nustatytų diskrecijos ribų, o visų pirma – ar ginčijamas sprendimas grindžiamas pakankamai svariais faktais ir ar laikytasi procedūrinių garantijų²⁹.

Galiausiai 2018 m. birželio 27 d. Sprendime **Diallo** (C-246/17, [EU:C:2018:499](#)) Teisingumo Teismui teko patikslinti, *per kokį terminą turi būti priimtas sprendimas išduoti Sąjungos piliečio šeimos nario leidimo gyventi šalyje kortelę ir apie tai pranešta pagal Direktyvos 2004/38 10 straipsnio 1 dalį, taip pat kokių pasekmių kyla tą terminą viršijus*. Šiuo atveju Gvinėjos pilietis kaip Belgijoje gyvenančio Nyderlandų pilietybę turinčio vaiko tėvas pateikė prašymą išduoti Sąjungos piliečio šeimos nario leidimo gyventi šalyje kortelę. Belgijos valdžios institucijos atmetė šį prašymą ir pranešė apie savo sprendimą praėjus šešiams mėnesiams ir devynioms dienoms nuo prašymo pateikimo dienos. Teismui panaikinus šį sprendimą dėl motyvacijos stokos, Belgijos valdžios institucijos priėmė naują sprendimą atmesti prašymą praėjus beveik vieniems metams po to, kai prašymas buvo pateiktas. Pagal nacionalinę jurisprudenciją, kuri, anot Belgijos valstybės, buvo taikoma šiuo atveju, nesant šį klausimą reglamentuojančių konkrečių Sąjungos teisės aktų, teisme panaikinus pirmąjį sprendimą, valdžios institucijoms vėl suteikiamas Direktyvos 2004/38 10 straipsnio 1 dalyje numatytas šešių mėnesių terminas priimti sprendimą dėl prašymo. Suinteresuotasis asmuo apskundė šį sprendimą, be kita ko, motyvuodamas tuo, kad jeigu po pirmojo sprendimo panaikinimo atitinkamai kompetentingai nacionalinei valdžios institucijai būtų vėl suteiktas šešių mėnesių terminas, Direktyvos 2004/38 10 straipsnio 1 dalis taptų neveiksminga.

Teisingumo Teismas patikslino, kad per maksimalų šešių mėnesių terminą nuo prašymo išduoti leidimo gyventi šalyje kortelę, numatyto Direktyvos 2004/38 2 straipsnio 2 punkte, padavimo dienos kompetentingos nacionalinės institucijos privalo išnagrinėti prašymą, priimti sprendimą, apie jį – palankų arba nepalankų – pranešti ir atitinkamu atveju išduoti prašytojui minėtą leidimo gyventi šalyje kortelę. Kiek tai susiję su šio šešių mėnesių termino pažeidimo pasekmėmis, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad nagrinėjamos leidimo gyventi šalyje kortelės negalima išduoti trečiosios šalies piliečiui, kuris neatitinka Direktyvoje 2004/38 nustatytų jos išdavimo sąlygų. Šiomis aplinkybėmis, nors nedraudžiama nacionalinės teisės aktuose numatyti, kad kompetentingos administracijos veiksmų nesiėmimas per šešių mėnesių terminą nuo prašymo pateikimo būtų prilygintas sprendimui atmesti prašymą, pagal pačią Direktyvos 2004/38 formuluotę draudžiama tai prilyginti sprendimui tenkinti prašymą. Todėl kompetentingos nacionalinės valdžios institucijos negali būti įpareigosotos, kai praleidžia šešių mėnesių terminą, automatiškai išduoti Sąjungos piliečio šeimos nariui leidimo gyventi šalyje kortelę, pirmiau nekonstatavusios, kad tas asmuo tikrai atitinka Sąjungos teisėje numatytas sąlygas gyventi priimančiojoje valstybėje narėje.

Galiausiai, dėl sprendimų atmesti prašymą išduoti leidimo gyventi šalyje kortelę panaikinimo teisme Teisingumo Teismas nusprendė, kad tokiu atveju valdžios institucijos privalo priimti sprendimą per pagrįstą terminą, kuris bet kuriuo atveju negali viršyti Direktyvos 2004/38 10 straipsnio 1 dalyje nustatyto termino. Veiksmingumo principas ir Direktyvai 2004/38 būdingas spartumo tikslas draudžia, kad nacionalinėms valdžios institucijoms būtų automatiškai iš naujo suteiktas šešių mėnesių terminas po to, kai teisme panaikinamas pirmasis sprendimas neišduoti leidimo gyventi šalyje kortelės. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pabrėžė, kad dėl tokio automatiško naujo šešių mėnesio termino suteikimo Sąjungos piliečio šeimos nariui tampa pernelyg sudėtinga gauti sprendimą dėl savo prašymo išduoti leidimo gyventi šalyje kortelę.

29| Šiuo klausimu taip pat reikia nurodyti šio pranešimo II skyriaus 3.1 skirsnyje „Teisė į privataus ir šeimos gyvenimo gerbimą“ aptartą Sprendimą **Coman ir kt.** (C-673/16, [EU:C:2018:385](#)), kuriame Teisingumo Teismas taip pat pateikė savo poziciją dėl išvestinės teisės gyventi šalyje, kuria pagal SESV 21 straipsnį gali remtis trečiosios šalies pilietis kaip Sąjungos piliečio sutuoktinis tuo atveju, kai sutuoktiniai yra tos pačios lyties.

3. ES piliečio ekstradicija į trečiąją šalį

Sprendimuose **Pisciotti** (C-191/16, [EU:C:2018:222](#)) ir **Raugevičius** (C-247/17, [EU:C:2018:898](#)), paskelbtuose atitinkamai 2018 m. balandžio 10 d. ir 2018 m. lapkričio 13 d., Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nagrinėjo klausimą, ar, atsižvelgiant į nediskriminavimo dėl pilietybės ir laisvės judėti ir apsigyventi principus, kitos valstybės narės piliečiams turi būti taikoma gyvenamosios vietos valstybės taisyklė, pagal kurią draudžiama piliečio ekstradicija. Byloje **Pisciotti** šis klausimas kilo taikant Sąjungos ir Jungtinių Amerikos Valstijų susitarimą dėl ekstradicijos³⁰ (toliau – ES ir JAV susitarimas), o byloje **Raugevičius** – nesant susitarimo su prašančiąja trečiąja valstybe; abu atvejai susiję su laisvės atėmimo bausmės vykdymu.

Byloje **Pisciotti** suinteresuotasis asmuo, Italijos pilietis, apkaltintas tuo, kad Jungtinėse Amerikos Valstijose dalyvavo antikonkurenciniuose susitarimuose dėl jūrinių žarnų pardavimo. Jis buvo sulaikytas Vokietijoje skrydžio iš Nigerijos į Italiją tranzitinio sustojimo metu. Remiantis ES ir JAV susitarimu buvo įvykdyta jo ekstradicija į JAV, ten jis nuteistas. R. Pisciotti pareiškė ieškinį Vokietijoje, siekdamas prisiteisti iš jos žalos atlyginimą. Jo nuomone, Vokietija pažeidė Sąjungos teisę, būtent bendrąjį nediskriminavimo principą, nes netaikė jam ekstradicijos draudimo, kuris Vokietijos Konstitucijoje numatytas visiems Vokietijos piliečiams.

Remdamasis Sprendimu **Petruhhin**³¹, Teisingumo Teismas pirmiausia priminė, kad, nors, kai nėra sudaryto susitarimo dėl ekstradicijos, normų dėl ekstradicijos nustatymas priklauso valstybių narių kompetencijai, situacijos, patenkančios į SESV 18 straipsnio, siejamo su SESV nuostatomis dėl Sąjungos pilietybės, taikymo sritį, apima situacijas, susijusias su naudojimusi SESV 21 straipsnyje įtvirtinta laisve judėti ir apsigyventi valstybių narių teritorijoje. Todėl, kai Sąjungos pilietis, dėl kurio gautas JAV ekstradicijos prašymas, siekiant įvykdyti šį prašymą buvo laikinai sulaikytas ne savo pilietybės valstybėje narėje, šio piliečio situacija patenka į Sąjungos teisės taikymo sritį, nes šis pilietis pasinaudojo savo teise laisvai judėti Sąjungoje ir minėtas ekstradicijos prašymas buvo pateiktas vadovaujantis ES ir JAV susitarimu.

Šiuo klausimu pažymėjęs, kad ES ir JAV susitarimui neprieštarauja tai, kad pagal Vokietijos ir JAV sutartį dėl ekstradicijos Vokietijai leidžiama neišduoti savo piliečių, Teisingumo Teismas nurodė, kad šia kompetencija valstybė narė turi naudotis laikydamasi pirminės teisės, visų pirma SESV nuostatų dėl vienodo požiūrio į Sąjungos piliečius ir dėl jų judėjimo laisvės. Šiuo klausimu jis nusprendė, kad nevienodas požiūris, dėl kurio leidžiama išduoti Sąjungos pilietį, turintį ne prašomosios valstybės narės, o kitos valstybės narės pilietybę, nors prašomoji valstybė narė neleidžia savo pačios piliečių ekstradicijos, lemia judėjimo laisvės apribojimą, kaip jis suprantamas pagal SESV 21 straipsnį. Toks apribojimas turi būti pagrįstas objektyviomis aplinkybėmis ir būti proporcingas siekiamam tikslui. Šiuo klausimu tikslas išvengti nusikaltimą padariusių asmenų nebaudžiamumo rizikos laikytinas teisėtu pagal Sąjungos teisę.

Dėl proporcingumo reikalavimo Teisingumo Teismas nurodė, kad Sprendime **Petruhhin** tokiomis aplinkybėmis, kai nebuvo tarptautinio susitarimo, nustatytą sprendimo būdą galima taikyti ir tokioje situacijoje, kai ES ir JAV susitarimas suteikia prašomajai valstybei narei teisę neperduoti savo piliečių. Taigi tokia valstybė narė, gavusi kitos valstybės narės piliečio ekstradicijos prašymą, privalo informuoti valstybę narę apie tą pilietį ir, jei reikia, pastarosios valstybės narės prašymu jai tą pilietį perduoti pagal Pagrindų sprendimo 2002/584³² nuostatas, jeigu pagal nacionalinę teisę tokia valstybė narė turi kompetenciją vykdyti šio asmens baudžiamąjį

30| 2003 m. birželio 25 d. Susitarimas tarp Europos Sąjungos ir Jungtinių Amerikos Valstijų dėl ekstradicijos (OL L 181, 2003, p. 27; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 6 t., p. 161).

31| 2016 m. rugsėjo 6 d. Sprendimas **Petruhhin** (C-182/15, [EU:C:2016:630](#)).

32| 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos (OL L 190, 2002, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 6 t., p. 34).

persekiojimą už nusikaltimus, padarytus už jos teritorijos ribų. Todėl Teisingumo Teismas, atsižvelgdamas į bylos aplinkybes, padarė išvadą, kad SESV 18 ir 21 straipsnius reikia aiškinti taip: pagal juos nedraudžiama prašomajai valstybei narei pagal savo konstitucinės teisės normą daryti skirtumą tarp savo ir kitų valstybių narių piliečių ir, nors ji neleidžia išduoti savo piliečių, leisti vykdyti asmens ekstradiciją, jei ji pirmiau suteikė valstybės narės, kurios pilietis yra šis asmuo, kompetentingoms institucijoms galimybę pagal Europos arešto orderį prašyti perduoti šį pilietį, tačiau ta valstybė narė nesiėmė jokių priemonių šiuo klausimu.

Teisingumo Teismas taip pat taikė savo jurisprudenciją, suformuotą byloje *Petruhhin*, priimdamas 2018 m. lapkričio 13 d. Sprendimą *Raugevičius* dėl ekstradicijos prašymo siekiant įvykdyti bausmę, nesant Sąjungos teisės normų, reglamentuojančių valstybių narių piliečių ekstradiciją į Rusiją. Tuo atveju nagrinėtas Rusijos valdžios institucijų prašymas Suomijos valdžios institucijoms dėl Lietuvos ir Rusijos piliečio ekstradicijos, kad būtų įvykdyta ketverių metų laisvės atėmimo bausmė. Kadangi pagal Suomijos teisę draudžiama tik Suomijos piliečių ekstradicija už Sąjungos ribų, suinteresuotasis asmuo prieštaravo ekstradicijai, remdamasis tuo, kad jau seniai gyvena Suomijoje ir kad yra dviejų šioje valstybėje narėje nuolat gyvenančių vaikų, Suomijos piliečių, tėvas. Suomijos teismas, gavęs prašymą pateikti nuomonę, ar yra teisinė kliūtis vykdyti ekstradiciją, be kita ko, paklausė, ar principai, kuriuos Teisingumo Teismas suformulavo Sprendime *Petruhhin*, taikomi ir prašymo dėl ekstradicijos, kad būtų įvykdyta bausmė, atveju.

Kaip ir byloje *Pisciotti*, Teisingumo Teismas nusprendė, kad nevienodas požiūris, dėl kurio leidžiama išduoti Sąjungos pilietį, turintį kitos valstybės narės pilietybę, nors prašomoji valstybė narė neleidžia išduoti savo piliečių, lemia judėjimo laisvės apribojimą, kaip jis suprantamas pagal SESV 21 straipsnį, kuris gali būti pateisinamas tik jei jis pagrįstas objektyviomis aplinkybėmis ir yra proporcingas teisėtam nacionalinės teisės tikslui. Kadangi ekstradicija siekiama teisėto tikslo išvengti nebaudžiamumo rizikos, Teisingumo Teismas taip pat pažymėjo, kad valstybės narės nustatytas draudimas vykdyti savo piliečių ekstradiciją, kad būtų įvykdyta bausmė, paprastai kompensuojamas mechanizmais, leidžiančiais šiems piliečiams atlikti paskirtą bausmę šioje valstybėje narėje. Suomijos teisės aktuose ši galimybė numatyta, todėl Teisingumo Teismas nagrinėjo, ar yra kitos valstybės narės piliečio ekstradicijai alternatyvių priemonių, kurios mažiau kenktų jo judėjimo laisvei.

Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas pabrėžė, kad nors nesant Sąjungos teisės taisyklių, reglamentuojančių valstybių narių piliečių ekstradiciją į Rusiją, valstybės narės turi kompetenciją priimti tokias taisykles, tos valstybės narės turi tą kompetenciją vykdyti laikydamosi Sąjungos teisės, ypač SESV 18 ir 21 straipsnių. Prašomosios valstybės narės piliečių ir kitų valstybių narių piliečių, nuolat gyvenančių toje valstybėje narėje, kurie taip įrodo tam tikrą integracijos lygį, padėtis panaši, todėl ekstradicijos atveju prašomoji valstybė narė privalo juos traktuoti taip pat kaip ir savo piliečius. Taigi Sąjungos piliečiui turi būti taikoma taisyklė, pagal kurią draudžiama savo piliečių ekstradicija, ir suteikta galimybė prašomosios valstybės narės teritorijoje atlikti bausmę tokiais pačiais sąlygomis, kokios taikomos jos piliečiams.

Galiausiai Teisingumo Teismas priminė, kad tuo atveju, jei prašomoji valstybė narė ketina išduoti kitos valstybės narės pilietį, kuris nuolat negyvena jos teritorijoje, ji turi patikrinti, ar ekstradicija nepažeis Chartijoje, visų pirma, jos 19 straipsnyje, įtvirtintų teisių.

IV. Institucinės nuostatos

2018 m. spalio 2 d. Sprendime **Prancūzija / Parlamentas (Biudžeto tvirtinimo įgaliojimų įgyvendinimas)** (C-73/17, [EU:C:2018:787](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendė, kad *Europos Parlamentas gali dalį savo biudžeto tvirtinimo įgaliojimų įgyvendinti ne Strasbūre, o Briuselyje, jei tai būtina dėl sklandžios biudžeto procedūros eigos*. Toje byloje Prancūzijos Respublika, palaikoma Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės, paprašė

Teisingumo Teismo panaikinti kai kuriuos Parlamento aktus, susijusius su 2017 finansinių metų bendrojo Sąjungos biudžeto patvirtinimu, nes jie buvo priimti per papildomą plenarinę sesiją Briuselyje. Anot Prancūzijos Respublikos, pagal Protokolo dėl institucijų būstinių vietos³³ vienintelio straipsnio a punktą Parlamentas visus biudžeto tvirtinimo įgaliojimus, kurie jam suteikti pagal SESV 314 straipsnį, įgyvendina per eilines plenarines sesijas Strasbūre.

Sprendime Teisingumo Teismas priminė, kad Parlamentas privalo įgyvendinti jam patikėtus biudžeto tvirtinimo įgaliojimus laikydamasis Sutarčių ir jomis remiantis priimtų aktų.

Taigi, pirmiausia, ši institucija turi laikytis Protokolo dėl institucijų būstinių, kuris yra neatskiriama Sutarčių dalis.

Antra, Parlamentas privalo laikytis etapų ir terminų, Sutartyje jam nustatytų biudžeto tvirtinimo įgaliojimų per plenarinę posėdį vykdyti, kad būtų užtikrintas Sąjungos metinio biudžeto priėmimas iki metų, einančių prieš atitinkamus finansinius metus, pabaigos. Todėl, jei Parlamentas per antrąjį svarstymą nepriima metinio biudžeto bendro projekto per SESV 314 straipsnio 6 dalyje numatytą keturiolikos dienų terminą ir jei minėtą projektą Europos Sąjungos Taryba atmeta per šį terminą, visa biudžeto procedūra turi būti pakartota, o Parlamentas netenka tokiomis aplinkybėmis SESV 314 straipsnio 7 dalies d punkte numatytos prerogatyvos, kuri jam leidžia, jei Taryba atmeta metinio biudžeto bendrą projektą, pačiam papildomu balsavimu kvalifikuota balsų dauguma nuspręsti dėl biudžeto patvirtinimo. Jei Parlamentas nepriima sprendimo, Taryba taip pat gali pati priimti metinio biudžeto bendrą projektą. Siekiant Sąjungos veiksmų skaidrumo ir demokratinio teisėtumo ypač svarbu, kad Parlamentas nuspręstų dėl šio projekto per plenarinę sesiją.

Trečia, Protokolas dėl institucijų būstinių vietos ir Sutarties nuostatos dėl biudžeto procedūros turi tokią pačią teisinę galią. Todėl reikalavimai, kylantys iš pirmojo dokumento, negali būti savaime viršesni už antrojo reikalavimus, ir atvirkščiai. Juos taikyti kiekvienu konkrečiu atveju reikia laikantis būtino šių reikalavimų suderinimo ir teisingos jų pusiausvyros. Taigi, nors Parlamentas turi vykdyti savo biudžeto tvirtinimo įgaliojimus per eilinę mėnesinę plenarinę sesiją Strasbūre, tačiau ši pareiga, kylanti iš Protokolo dėl institucijų būstinių vietos, neužkerta kelio tam, kad metinis biudžetas būtų svarstomas ir dėl jo būtų balsuojama per papildomą plenarinę sesiją Briuselyje, jei tai būtina dėl sklandžios biudžeto procedūros eigos. Parlamentas turi atlikti šį reikalavimų suderinimą, dėl kurio jis turi diskreciją, kylančią iš būtinybės užtikrinti sklandžią biudžeto procedūros eigą.

Todėl atlikdamas teisminę kontrolę Teisingumo Teismas turi išsiaiškinti tik tai, ar Parlamentas, įgyvendindamas dalį savo biudžeto tvirtinimo įgaliojimų per papildomą plenarinę sesiją, šiuo aspektu padarė vertinimo klaidų. Šiuo atveju Teisingumo Teismas nusprendė, kad Parlamentas nepadarė vertinimo klaidos, kai patvirtino eilinių plenarinių sesijų kalendorių ir svarstymus ir balsavimą dėl Sąjungos 2017 finansinių metų metinio biudžeto bendro projekto įtraukė į Briuselyje vykusios 2016 m. lapkričio 30 d. ir gruodžio 1 d. papildomos plenarinės sesijos darbotvarkę. Tokiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas taip pat konstatavo, kad Parlamento Pirmininkas nepadarė vertinimo klaidos, kai per minėtą plenarinę sesiją paskelbė, kad Sąjungos 2017 finansinių metų metinis biudžetas yra galutinai priimtas.

33| Protokolas (Nr. 6) dėl Europos Sąjungos institucijų, tam tikrų įstaigų, organų ir padalinių būstinių vietos, pridėtas prie ES, ESV ir EAEB sutarčių (OL C 115, 2008, p. 265).

V. Sąjungos teisė ir nacionalinė teisė

2018 m. rugpjūčio 7 d. Sprendime **Smith** (C-122/17, [EU:C:2018:631](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendė: *kai privačių asmenų ginčą nagrinėjantis nacionalinis teismas negali išaiškinti savo nacionalinės teisės nuostatų, prieštaraujančių Direktyvos 90/232 nuostatai*³⁴, *tenkinančiai visas tiesioginio veikimo sąlygas, jis neprivalo remdamasis vien Sąjungos teise netaikyti tokių nacionalinės teisės nuostatų ir sąlygų, kuri jų laikantis, įtraukta į draudimo sutartį.*

Šioje byloje Teisingumo Teismas turėjo patikslinti Sprendimo *Farrell*³⁵ pasekmes; tame sprendime jis pripažino, kad nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomasis draudimas neapima atsakomybės už asmenis, kuriems motorinėje transporto priemonėje nenumatyta sėdimų vietų, prieštarauja Direktyvos 90/232 1 straipsniui, ir nustatė, kad minėtas 1 straipsnis atitinka visas tiesioginio veikimo sąlygas. Šiuo atžvilgiu prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekusiam teismui kilo klausimas dėl nacionalinio teismo pareigų pagal Sąjungos teisę, kai jis nagrinėja privačių asmenų ginčą, kuriam taikoma nacionalinė teisė akivaizdžiai prieštarauja minėtos direktyvos nuostatom.

Primindamas savo suformuotą jurisprudenciją, pagal kurią direktyva pati savaime negali sukurti pareigų privačiam asmeniui, dėl to ja iš esmės negalima remtis prieš tą asmenį, Teisingumo Teismas nusprendė, kad nacionalinis teismas turi netaikyti direktyvai prieštaraujančios nacionalinės teisės nuostatos, tik kai direktyva remiamasi prieš valstybę narę, jos valdžios įstaigas, įskaitant decentralizuotas institucijas arba organizacijas ir įstaigas, pavaldžias valstybei arba jos kontroliuojamas, arba organizacijas ir įstaigas, kurioms valstybė narė pavedė vykdyti su viešuoju interesu susijusį uždavinį ir kurios šiuo tikslu turi specialius įgaliojimus, kurie viršija įgaliojimus, suteikiamus pagal privačių asmenų tarpusavio santykiams taikomas teisės normas. Galimybės remtis neperkeltos ar netinkamai perkeltos direktyvos nuostata išplėtimas į santykių tarp privačių asmenų sritį yra priimtinas tik tuo atveju, kai minėta direktyvos nuostata sukonkretinamas Sąjungos teisės bendrasis principas. Tokiu atveju būtent bendrojo principu, o ne jį sukonkretinančia direktyva privatiems asmenims suteikiama teisė, kuria jie gali remtis ir pagal kurią nacionaliniai teismai net nagrinėdami privačių asmenų ginčus įpareigojami netaikyti šiam principui prieštaraujančių nacionalinės teisės nuostatų, kai mano, kad negali užtikrinti direktyvą atitinkančio tokių nuostatų aiškinimo.

Šiuo atveju Direktyvos 90/232 1 straipsnyje numčius transporto priemonės valdytojo civilinės atsakomybės draudimo pareigą atlyginti naudojant atitinkamą transporto priemonę visiems keleiviams, išskyrus vairuotoją, dėl kūno sužalojimo padarytą žalą nesukonkretinamas pagrindinis Sąjungos teisės principas. Todėl, jei ši nuostata į nacionalinę teisę neperkelta ar netinkamai perkelta, ji nėra tiesiogiai taikoma, sprendžiant privačių asmenų ginčą³⁶.

2018 m. gruodžio 4 d. Sprendime **Minister for Justice and Equality ir Commissioner of An Garda Síochána** (C-378/17, [EU:C:2018:979](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nagrinėjo klausimą, ar *nacionalinė įstaiga, pagal įstatymą įsteigta siekiant užtikrinti Sąjungos teisės taikymą konkrečioje srityje, turi turėti galimybę netaikyti Sąjungos teisei prieštaraujančios nacionalinės teisės normos*. Pagrindinė byla buvo susijusi su pretendentų į Airijos policijos pajėgas maksimalaus amžiaus nustatymu ir klausimu, ar ši amžiaus riba yra diskriminacija,

34| 1990 m. gegužės 14 d. Trečioji Tarybos direktyva 90/232/EEB dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su motorinių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimu, suderinimo (OL L 129, 1990, p. 33; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 6 sk., 1 t., p. 249).

35| 2007 m. balandžio 19 d. Teisingumo Teismo sprendimas **Farrell** (C-356/05, [EU:C:2007:229](#)).

36| Su ta pačia direktyva susijusi ir byla **Juliana** (C-80/17, [EU:C:2018:661](#)), aptariama XIV skyriaus 6 skirsnyje „Automobilio draudimas“.

draudžiama pagal Direktyvą 2000/78³⁷ ir Airijos teisės aktus, kuriais ši direktyva perkelta į nacionalinę teisę. Pagal Airijos teisę, nors Darbo santykių komisija (anksčiau vadinta Lygybės teismu) yra institucija, atsakinga už tai, kad būtų laikomasi įsipareigojimų pagal Direktyvą 2000/78, tik Aukštasis teismas turi jurisdikciją patenkinti prašymą netaikyti Sąjungos teisei prieštaraujančios nacionalinės teisės nuostatos arba ją panaikinti.

Airijos Aukščiausiojo Teismo iš esmės paklaustas apie tokio apribojimo suderinamumą su Sąjungos teise, Teisingumo Teismas visų pirma pabrėžė, kad reikia atskirti įgaliojimus konkrečiu atveju netaikyti Sąjungos teisei prieštaraujančios nacionalinės teisės nuostatos nuo platesnį poveikį turinčių įgaliojimų panaikinti tokią nuostatą, kad ji apskritai nebegaliotų. Teisingumo Teismas priminė, kad valstybės narės turi paskirti teismus, turinčius jurisdikciją tikrinti nacionalinės teisės nuostatos galiojimą, vis dėlto nacionaliniai teismai, įpareigoti taikyti Sąjungos teisės nuostatas pagal jiems suteiktą jurisdikciją, turi pareigą užtikrinti visišką šių nuostatų veiksmingumą, prireikus savo iniciatyva netaikydami bet kurios joms prieštaraujančios nacionalinės teisės nuostatos, ir neprivalo prašyti, kad ši nacionalinė nuostata būtų panaikinta teisėkūros arba kitokiomis konstitucinėmis priemonėmis, arba laukti, kol tai bus padaryta. Iš tiesų Sąjungos teisės viršenybės principas reikalauja, kad visos valstybės narės įstaigos, ne vien jos teismai, visapusiškai laikytųsi Sąjungos normų.

Todėl Teisingumo Teismas nusprendė: jeigu įstaiga, kaip antai Darbo santykių komisija, kuriai pagal įstatymą priskirtas uždavinys užtikrinti Direktyvos 2000/78 taikymą ir iš jos kylančių pareigų laikymąsi, negalėtų konstatuoti, kad nacionalinės teisės nuostata prieštarauja šiai direktyvai, taigi, negalėtų nuspręsti netaikyti šios nuostatos, Sąjungos teisės normų dėl lygybės užimtumo ir profesinės veiklos srityje veiksmingumas sumažėtų. Šios išvados nepaneigia aplinkybė, kad šiuo atveju pagal nacionalinę teisę leidžiama privatiems asmenims pateikti tariamu nacionalinės teisės nuostatos nesuderinamumu su Direktyva 2000/78 grindžiamą skundą Aukštajam teismui ir šis teismas, jeigu patenkina tokį skundą, gali netaikyti nagrinėjamos nacionalinės teisės nuostatos.

Todėl Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad Sąjungos teisė, visų pirma jos viršenybės principas, turi būti aiškinama kaip draudžianti nacionalinės teisės nuostatas, pagal kurias nacionalinė įstaiga, pagal įstatymą įsteigta siekiant užtikrinti Sąjungos teisės taikymą konkrečioje srityje, neturi kompetencijos nuspręsti netaikyti Sąjungos teisei prieštaraujančios nacionalinės teisės normos.

VI. Sąjungos teisme vykstantys procesai³⁸

1. Prašymas priimti prejudicinį sprendimą

Šiame skyriuje reikia aptarti du sprendimus dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtino ir vieną sprendimą dėl paskutinės instancijos teismų pareigos kreiptis į Teisingumo Teismą, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnio trečią pastraipą.

37| 2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyva 2000/78/EB, nustatanti vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus (OL L 303, 2000, p. 16; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 79).

38| Šioje srityje, kiek tai susiję su laikinųjų apsaugos priemonių taikymo procedūra, reikia paminėti 2018 m. gruodžio 17 d. Sprendimą *Komisija / Lenkija* (C-619/18 R, [EU:C:2018:1021](#)), aptartą II skyriaus 3.3 skirsnyje „Teisė į teisingą bylos nagrinėjimą“.

2018 m. liepos 25 d. Sprendime **Georgsmarienhütte** (C-135/16, [EU:C:2018:582](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) patikslino savo vadinamąją TWD jurisprudenciją³⁹ (1994 m. kovo 9 d. Sprendimas **TWD Textilwerke Deggendorf**, C-188/92, [EU:C:1994:90](#)). Jis pateikė savo poziciją dėl *prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtumo, kai toks prašymas pateiktas dėl Komisijos sprendimo pripažinti valstybės pagalbą neteisėta galiojimo, bet šalis, kuri rėmėsi minėto sprendimo negaliojimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme, nepareiškė ieškinio dėl to sprendimo panaikinimo Bendrajame Teisme, nors turėjo teisę tai padaryti pagal SESV 263 straipsnio ketvirtą pastraipą, ir tokiomis aplinkybėmis, kai iš pirmo žvilgsnio negalima atmesti galimybės, kad ieškinys prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui pateiktas per SESV 263 straipsnio šeštoje pastraipoje nustatytą terminą.*

Šios bylos pagrindas – 2012 m. Vokietijos įstatymas dėl elektros, gaminamos iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių, skatinimo. Pagal tą įstatymą, *inter alia*, numatytas papildomo mokesčio (toliau – EEG papildomas mokestis) viršutinės ribos nustatymas intensyviai elektros energiją vartojančioms įmonėms (toliau – EEI). Taip EEI, kurios suvartoja daug energijos, gali sumažinti savo išlaidas energijai ir išsaugoti savo tarptautinį konkurencingumą. Sprendime 2015/1585⁴⁰ Komisija pripažino tą EEG papildomo mokesčio viršutinės ribos nustatymą valstybės pagalba, nesuderinama su vidaus rinka, ir nurodė Vokietijai ją susigrąžinti iš EEI. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme pareiškusios ieškinį dėl sprendimų atšaukti viršutinės ribos nustatymą, kuriuo jos naudojosi, keturios EEI iš esmės rėmėsi ginčijamo sprendimo negaliojimu. Šis teismas nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui klausimą dėl šio sprendimo galiojimo.

Teisingumo Teismas priminė, kad, be kita ko, dėl priežasčių, susijusių su teisiniu saugumu, asmeniui, kuris gavo valstybės pagalbą, dėl kurios Komisija priėmė sprendimą, ir jis tiesiogiai skirtas tik šio gavėjo valstybei narei, ir kuris tikrai galėjo jį apskusti pagal SESV 263 straipsnį, tačiau to nepadarė per šio straipsnio šeštoje pastraipoje numatytą imperatyvų terminą, nesuteikta galimybė nacionaliniuose teismuose veiksmingai kelti šio sprendimo teisėtumo klausimo, pareiškiant ieškinį dėl nacionalinių to sprendimo įgyvendinimo priemonių. Šis galimybės nesuteikimas pateisinamas ir tuo atveju, kai pagalbos gavėjas nacionaliniame teisme remiasi Komisijos sprendimo negaliojimu prieš pasibaigiant ieškinio dėl to sprendimo pareiškimo terminui. Taigi, jeigu asmuo, kuris ketina ginčyti Sąjungos teisės aktą, tikrai turi teisę pareikšti ieškinį pagal SESV 263 straipsnio ketvirtą pastraipą, jis turi pasinaudoti šioje nuostatoje numatyta teisių gynimo priemone, pareiškdamas ieškinį Bendrajame Teisme. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pabrėžė, kad ieškiniu dėl panaikinimo, kuris susietas su galimybe paduoti apeliacinį skundą dėl Bendrojo Teismo sprendimo, užtikrinama procesinė sistema, ypač tinkama siekiant išsamiai laikantis rungimosi principo išnagrinėti tiek fakto, tiek teisės klausimus, be kita ko, techninėse ir sudėtingose srityse, kaip antai valstybės pagalbos srityje.

Atsižvelgdamas į šias pastabas, Teisingumo Teismas konstatavo, kad ieškovės pagrindinėje byloje, nors tikrai turėjo teisę reikalauti ginčijamo sprendimo panaikinimo pagal SESV 263 straipsnio ketvirtą pastraipą, nepareiškė ieškinio Bendrajame Teisme. Todėl jos prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme negali remtis to sprendimo negaliojimu, grįsdamos savo paduotus skundus dėl nacionalinių minėto sprendimo įgyvendinimo priemonių. Kadangi ginčijamo sprendimo galiojimas nebuvo pagrįstai ginčytas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme, Teisingumo Teismas nusprendė, kad šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą dėl to paties sprendimo galiojimo yra nepriimtinas.

39| 1994 m. kovo 9 d. Teisingumo Teismo sprendimas **TWD** (C-188/92, [EU:C:1994:90](#)).

40| 2014 m. lapkričio 25 d. Komisijos sprendimas (ES) 2015/1585 dėl pagalbos schemos SA.33995 (2013/C) (ex 2013/NN) [kurią Vokietija įgyvendino, siekdama paremti iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių pagamintą elektros energiją ir daug energijos vartojančias įmones] (OL L 250, 2015, p. 122; toliau – ginčijamas sprendimas).

Byloje, kurioje priimtas 2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendimas **Fremoluc** (C-343/17, [EU:C:2018:754](#)), Teisingumo Teismas (ketvirtoji kolegija) nagrinėjo *klausimą, ar priimtinas prašymas priimti prejudicinį sprendimą byloje dėl išimtinai vidaus situacijos*, kai visi bylos elementai susiję tik su viena valstybe nare. Šis klausimas iškilo aiškinantis dėl Belgijos teisės akto, pagal kurį viešajai agentūrai suteikiama pirmumo teisė į žemės sklypus, kuriuose bus statomi socialiniai būstai, ir numatyta, kad jie bus skiriami parduoti arba nuomotuoti pagal pirmumo taisyklę privatiems asmenims, kurie turi glaudų socialinį, ekonominį arba socialinį ir kultūrinį ryšį su atitinkama teritorija. Pagrindinėje byloje *Fremoluc NV* (Belgijoje įsteigta bendrovė) su taip pat Belgijoje įsikūrusiais pardavėjais sudarė keleto žemės sklypų, esančių Flamandų Brabanto provincijoje, pirkimo–pardavimo sutartį su suspensyvine sąlyga, kad nebus pasinaudota teisės aktuose numatytais pirmumo teisėmis. Tačiau provincijos agentūra, atsakinga už žemės sklypų ir būsto politiką, galiausiai pasinaudojo minėtomis teisėmis, įsigijo sklypus ir juos perpardavė. Gavęs bendrovės *Fremoluc NV* ieškinį, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas paklausė Teisingumo Teismo, ar nagrinėjamas nacionalinės teisės aktas turi būti laikomas prieštaraujančiu judėjimo laisvės taisyklėms.

Visų pirma Teisingumo Teismas priminė savo jurisprudenciją, pagal kurią situacijai, kurios visi elementai susiję tik su viena valstybe nare, SESV nuostatos ir jas įgyvendinant priimti aktai netaikomi. Vis dėlto Teisingumo Teismas priminė, kad būta atvejų, kai net ir tokioje situacijoje galėjo prireikti, siekiant priimti sprendimą pagrindinėje byloje, išaiškinti Sutarčių nuostatas, susijusias su pagrindinėmis laisvėmis, ir atitinkamai paskelbti tokius prašymus priimti prejudicinį sprendimą priimtinais. Tačiau būtent prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi Teisingumo Teismui pagal Procedūros reglamento 94 straipsnį nurodyti, kodėl, nepaisant visiškai vidinio pobūdžio, jo nagrinėjamas ginčas su Sąjungos teisės nuostatomis, susijusiomis su pagrindinėmis laisvėmis, turi sąsają, dėl kurios prašomas prejudicinis išaiškinimas tampa būtinas šiai bylai išspręsti. Šiuo atveju Teisingumo Teismas pažymėjo, kad prašyme priimti prejudicinį sprendimą tik paminėta, kad pagrindinėje byloje nagrinėjama pirmumo taisyklė gali turėti poveikį kitų valstybių narių piliečiams ir įmonėms. Tame prašyme nepateikta jokie įrodymai, kurie leistų patvirtinti kitų valstybių narių piliečių, pavyzdžiui, bendrovės *Fremoluc NV* konkurentų, interesą tokioje situacijoje, kaip nagrinėjama pagrindinėje byloje, pasinaudoti aptariamomis pagrindinėmis laisvėmis. Todėl Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad, kadangi neįrodytas ryšys tarp pagrindinės bylos, kurios visi elementai susiję tik su viena valstybe nare, dalyko ar aplinkybių ir Sąjungos teisės nuostatų, kurias prašoma išaiškinti, prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra nepriimtinas.

Galiausiai, 2018 m. spalio 4 d. Sprendime **Komisija / Prancūzija (Mokestis prie šaltinio)** (C-416/17, [EU:C:2018:811](#)) Teisingumo Teismas (penktoji kolegija) nustatė, kad buvo *neįvykdyta teismo, kurio sprendimai neskundžiami, pareiga pateikti Teisingumo Teismui prejudicinį klausimą*. Prancūzijai pareikštu ieškiniu dėl įsipareigojimų neįvykdymo prašyta pripažinti, pirma, kad ir toliau laikomasi diskriminacinio ir neproporcingo požiūrio į Prancūzijos patronuojančiąsias bendroves, gaunančias dividendų iš užsienyje įsteigtų patronuojamųjų bendrovių, palyginti su gaunančiomis dividendų iš Prancūzijoje įsteigtų patronuojamųjų bendrovių, taip pažeidžiant Sąjungos teisę⁴¹, kaip Teisingumo Teismas ją išaiškino Sprendime *Accor*⁴², ir, antra, kad Prancūzijos Valstybės Taryba neįvykdė pareigos pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą.

41] Dėl šio kaltinimo Teisingumo Teismas pažymėjo, kad SESV 49 ir 63 straipsniais valstybė narė, dividendams, kuriuos bendrovėms rezidentėms išmokėjo kitos bendrovės rezidentės, taikanti ekonominio dvigubo apmokestinimo išvengimo schemą, įpareigojama vienodai vertinti ir bendrovių nerezidentų rezidentėms išmokėtus dividendus, nebent skirtingas vertinimas pateisinamas privalomaisiais bendrojo intereso pagrindais. Todėl Teisingumo Teismas konstatavo, kad Prancūzijos Respublika tam, kad nustotų diskriminuoti dėl šios apmokestinimo schemos, skirtos paskirstytų dividendų dvigubam ekonominiam apmokestinimui išvengti, taikymo, privalėjo atsižvelgti į ankstesnį paskirstyto pelno apmokestinimą, taikomą įgyvendinant dividendų kilmės valstybės narės apmokestinimo kompetenciją, laikydamasi savo apmokestinimo kompetencijos ribų, nepaisydama dalininkų grandinės pakopos, kurioje buvo apmokestinta, t. y. patronuojamosios bendrovės ar žemesnės grandies patronuojamosios bendrovės.

42] 2011 m. rugsėjo 15 d. Sprendimas *Accor* (C-310/09, [EU:C:2011:581](#)).

Anot Komisijos, šis teismas pažymėjo, kad Sprendime *Accor* Teisingumo Teismo pateiktas atsakymas neleido išspręsti mokesčio prie šaltinio, kurio surinkimas tuo sprendimu pripažintas prieštaraujančiu SESV 49 ir 63 straipsniams, susigrąžinimo tvarkos klausimo ir kad vėliau šį klausimą Teisingumo Teismas nagrinėjo Sprendime *Test Claimants in the FII Group Litigation*⁴³. Tačiau Valstybės Taryba nusprendė nukrypti nuo pastarosios jurisprudencijos, remdamasi tuo, kad pastarajame sprendime nagrinėta Jungtinės Karalystės schema skyrėsi nuo Prancūzijos mokesčio kredito suteikimo ir mokesčio prie šaltinio sistemos, nors negalėjo būti tikra, kad jos argumentai būtų tokie pat įtikinami Teisingumo Teismui. Vis dėlto ji nusprendė šios srities bylas nagrinėti, nepateikdama Teisingumo Teismui prašymo priimti prejudicinį sprendimą.

Pirmiausia Teisingumo Teismas priminė, kad valstybių narių pareiga laikytis SESV nuostatų taikoma visoms jų valdžios institucijoms, įskaitant ir teismus pagal jų kompetenciją. Todėl iš principo pagal SESV 258 straipsnį pripažinti, kad valstybė narė neįvykdė įsipareigojimų, galima neatsižvelgiant į tai, dėl kurios šios valstybės institucijos veiksmų ar neveikimo neįvykdyti įsipareigojimai, net jei tai yra konstituciniu požiūriu nepriklausoma institucija. Teisingumo Teismas taip pat pažymėjo, kad kai nėra jokios teisinės priemonės apskųsti nacionalinio teismo sprendimą, tas teismas iš esmės privalo kreiptis į Teisingumo Teismą, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnio trečią pastraipą, kai jame keliamas klausimas dėl SESV aiškinimo, ir kad šioje nuostatoje numatytos pareigos kreiptis tikslas, visų pirma, yra neleisti kurioje nors valstybėje narėje susiformuoti Sąjungos teisės normų neatitinkančiai nacionalinei jurisprudencijai. Tokia pareiga netaikoma šiam teismui, jei jis konstatuoja, kad iškeltas klausimas nėra reikšmingas, nagrinėjama Sąjungos teisės nuostata jau buvo išaiškinta Teisingumo Teismo arba teisingas Sąjungos teisės taikymas yra toks akivaizdus, kad nėra jokios pagrįstos abejonės, o tai, ar tokia galimybė yra, reikia įvertinti atsižvelgiant į Sąjungos teisės ypatumus, į konkrečius sunkumus, su kuriais susiduriama ją aiškinant, ir į riziką, kad jurisprudencija Sąjungoje gali skirtis. Šiuo atveju Teisingumo Teismas pripažino: kadangi Valstybės Taryba nesikreipė į Teisingumo Teismą pagal SESV 267 straipsnio trečioje pastraipoje nustatytą procedūrą, nors Sąjungos teisės aiškinimas nebuvo toks akivaizdus, kad nekiltų pagrįstos abejonės, Prancūzijos Respublika neįvykdė įsipareigojimų pagal minėtą straipsnį.

2. Ieškinys dėl panaikinimo⁴⁴

Ieškinių dėl panaikinimo srityje verta aptarti tris sprendimus. Pirmieji du susiję su fizinio arba juridinio asmens pareikšto ieškinio priimtumu, o trečiasis – su Sąjungos teismo jurisdikcija nagrinėti institucijos aktus, priimtus remiantis procedūra, pagal kurią numatytas nacionalinės valdžios institucijos dalyvavimas.

Dviejuose 2018 m. kovo 13 d. sprendimuose *Industrias Químicas del Vallés / Komisija* (C-244/16 P, [EU:C:2018:177](#)) ir *European Union Copper Task Force / Komisija* (C-384/16 P, [EU:C:2018:176](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) patvirtindamas Bendrojo Teismo nutartis, dėl kurių pateikti apeliaciniai skundai⁴⁵, *išaiškino veiksmąžodį „patvirtinti“ (įgyvendinamąsias priemones), vartojamą SESV 263 straipsnio ketvirtosios pastraipos paskutinėje sakinio dalyje*. Šia nuostata numatoma galimybė fiziniam arba juridiniam asmeniui pareikšti ieškinį dėl teisės akto, dėl kurio nereikia patvirtinti įgyvendinamųjų priemonių, panaikinimo, jei tas aktas tiesiogiai su juo

43| 2012 m. lapkričio 13 d. Sprendimas *Test Claimants in the FII Group Litigation* (C-35/11, [EU:C:2012:707](#)).

44| 2018 m. lapkričio 20 d. Sprendime *Komisija / Taryba (AMP Antarktida)* (C-626/15 ir C-659/16, [EU:C:2018:925](#)) Teisingumo Teismas taip pat nagrinėjo ieškinio dėl panaikinimo priimtumą. Šis sprendimas aptartas šio pranešimo XIX skyriaus 3 skirsnyje „3. Sąjungos išorės kompetencija“.

45| 2016 m. vasario 16 d. Bendrojo Teismo nutartis *Industrias Químicas del Vallés / Komisija* (T-296/15, nepaskelbta Rink., [EU:T:2016:79](#)) ir 2016 m. balandžio 27 d. Bendrojo Teismo nutartis *European Union Copper Task Force / Komisija* (T-310/15, nepaskelbta Rink., [EU:T:2016:265](#)).

susijęs. Ginčijamomis nutartimis Bendrasis Teismas atmetė kaip nepriimtinius ieškinius dėl Reglamento Nr. 2015/408⁴⁶ dalinio panaikinimo, iš esmės nusprendęs, kad dėl šio reglamento reikia patvirtinti įgyvendinamąsias priemones, kaip jos suprantamos pagal SESV 263 straipsnio ketvirtos pastraipos paskutinę sakinio dalį. Apeliantės, bendrovė, prekiaujanti augalų apsaugos produktais, kurių sudėtyje yra veikliosios cheminės medžiagos metalaksilo, ir vario junginių gamintojų asociacija paprašė iš dalies panaikinti minėtą reglamentą, kiek pagal jį tie produktai priskirti prie keistinių medžiagų, todėl jiems taikoma Reglamentu Nr. 1107/2009⁴⁷ nustatyta tokioms medžiagoms skirta tvarka.

Pirmiausia, kiek tai susiję su klausimu, ar dėl Reglamento (EB) Nr. 2015/408 reikia patvirtinti įgyvendinamąsias priemones, susijusias su ieškovėmis, Teisingumo Teismas nusprendė, kad teisės aktai, kuriuos turi priimti Komisija arba valstybės narės, siekdamos įgyvendinti Reglamente Nr. 1107/2009 numatytas specialias teisės normas, taikomas metalaksilui ir vario junginiams, sukonkretintų Reglamento Nr. 2015/408 teisinį poveikį apeliantėms ir todėl būtų to reglamento įgyvendinamosios priemonės. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad pagal SESV 263 straipsnio ketvirtos pastraipos paskutinę sakinio dalį tam, kad priemonė būtų laikoma reglamentuojamojo pobūdžio akto įgyvendinimo priemone, nereikalaujama, kad šis aktas būtų tos priemonės teisinis pagrindas. Tokia priemonė gali būti tiek akto, kurio nuostatos yra jos teisinis pagrindas, tiek atskiro akto, kaip šiuo atveju ginčijamo reglamento, įgyvendinimo priemonė, jei tokio akto visos pasekmės ar dalis jų ieškovui kyla tik taikant tokią priemonę.

Toliau dėl Reglamento Nr. 2015/408 konkrečios sąsajos su apeliantėmis Teisingumo Teismas nusprendė, jog vien aplinkybė, kad metalaksilo importuotoja dalyvavo šios medžiagos įtraukimo į Direktyvos 91/414⁴⁸ I priedą procedūroje, jos neindividualizuoja. Iš tiesų ginčijamas reglamentas su minėta importuotoja susijęs tik dėl jos objektyvios savybės – ji importuoja metalaksilą ir prekiauja produktais, kurių sudėtyje yra šios medžiagos, kaip ir su bet kuriuo ūkio subjektu, kurio situacija yra arba gali būti tokia pat. Su vario gamintojų asociacijos nariais Reglamentas Nr. 2015/408 taip pat susijęs tik dėl jų objektyvios savybės, t. y. jie yra vario junginių gamintojai, kaip ir su bet kuriuo ūkio subjektu, kurio situacija yra arba gali būti tokia pat, todėl minėtas reglamentas nėra su jais konkrečiai susijęs.

Taigi nė viena iš apeliančių neturėjo teisės Bendrajame Teisme pareikšti ieškinio dėl panaikinimo, tad jis teisingai pripažino jų ieškinius nepriimtinais.

2018 m. lapkričio 6 d. Sprendime ***Scuola Elementare Maria Montessori / Komisija*** (sujungtos bylos C-622/16 P–C-624/16 P, [EU:C:2018:873](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nagrinėjo, *ar pagal SESV 263 straipsnio ketvirtos pastraipos sakinio trečią dalį priimtinas valstybės pagalbos gavėjų konkurentų pareikštas ieškiny, kuriuo prašoma panaikinti Komisijos sprendimą, kuriuo pripažinta, kad nagrinėjama nacionalinė schema nėra valstybės pagalba ir kad pagal neteisėtą schemą suteiktos pagalbos negalima susigrąžinti.*

46| 2015 m. kovo 11 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2015/408 dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1107/2009 dėl augalų apsaugos produktų pateikimo į rinką 80 straipsnio 7 dalies įgyvendinimo ir dėl keistinių medžiagų sąrašo sudarymo (OL L 67, 2015, p. 18).

47| 2009 m. spalio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1107/2009 dėl augalų apsaugos produktų pateikimo į rinką ir panaikinantį Tarybos direktyvas 79/117/EEB ir 91/414/EEB (OL L 309, 2009, p. 1).

48| 1991 m. liepos 15 d. Tarybos direktyva 91/414/EEB dėl augalų apsaugos produktų pateikimo į rinką (OL L 230, 1991, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k. 3 sk., 11 t., p. 236).

Ginčijamame sprendime⁴⁹ Komisija konstatavo, kad nekomerciniams subjektams (kaip antai bažnytinėms arba religinėms institucijoms), jiems priklausančiuose nekilnojamojo turto objektuose vykdančioms konkrečią veiklą (kaip antai mokyklų arba apgyvendinimo veiklą), suteiktas atleidimas nuo mokesčio yra neteisėta valstybės pagalba. Vis dėlto Komisija nenurodė jos susigražinti, nustačiusi, kad tai neįmanoma. Be to, ji nusprendė, kad atleidimas nuo mokesčio, numatytas pagal naują Italijos bendro savivaldybės mokesčio schemą, Italijoje taikomą nuo 2012 m. sausio 1 d., nėra valstybės pagalba. *Scuola Elementare Maria Montessori* (toliau – *Montessori*), privati švietimo įstaiga, ir P. Ferracci, „Bed & Breakfast“ savininkas, pareiškė Bendrajame Teisme ieškinius dėl ginčijamo sprendimo panaikinimo, tvirtindami, kad dėl minėto sprendimo jie atsidūrė nepalankioje konkurencinėje padėtyje, palyginti su jų artimoje kaimynystėje esančiais bažnytiniais ar religiniais subjektais, kurie vykdo veiklą, panašią į jų. Bendrasis Teismas pripažino ieškinius priimtinais, bet atmetė juos kaip nepagrįstus⁵⁰, todėl ir apeliančės, ir Komisija apskundė Bendrojo Teismo sprendimus.

Grįsdama savo apeliacinius skundus Komisija iš esmės teigė, kad, pripažinęs ieškinius dėl panaikinimo priimtinais pagal SESV 263 straipsnio ketvirtos pastraipos sakinio trečią dalį, Bendrasis Teismas klaidingai aiškino ir taikė šioje nuostatoje nurodytas tris kumuliacines sąlygas.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas priminė, kad Lisabonos sutartimi prie SESV 263 straipsnio ketvirtos pastraipos buvo pridėta sakinio trečia dalis, kuria sušvelnintos fizinių ar juridinių asmenų pareikštų ieškinių dėl panaikinimo priimtinumui sąlygos. Šioje sakinio dalyje fizinių ar juridinių asmenų pareikštų ieškinių dėl panaikinimo priimtinumui nekeliamas konkrečios sąsajos reikalavimas ir suteikiama teisė pareikšti ieškinius dėl „reglamentuojamojo pobūdžio teisės aktų“, dėl kurių nereikia patvirtinti įgyvendinimo priemonių ir kurie tiesiogiai susiję su ieškovu. Anot Teisingumo Teismo, sąvoka „reglamentuojamojo pobūdžio teisės aktai“ apima visus visuotinio taikymo aktus, išskyrus teisėkūros procedūra priimtus aktus. Dėl valstybės pagalbos Teisingumo Teismas priminė, kad Komisijos sprendimai, kuriais leidžiama ar draudžia nacionalinė schema, yra visuotinio taikymo. Tada jis pažymėjo, kad tiesioginė sąsaja su ieškovu valstybės pagalbos srityje negali būti numanoma vien dėl galimos jo konkurencijos su jėmone, valstybės pagalbos gavėja. Šiuo klausimu ieškovas turi tinkamai išdėstyti priežastis, kodėl dėl Komisijos sprendimo jis gali atsidurti nepalankioje konkurencinėje padėtyje ir dėl tos priežasties gali būti daromas poveikis jo teisei padėčiai.

Dėl kriterijaus, susijusio su įgyvendinimo priemonių nebuvimu, Teisingumo Teismas priminė, kad nacionalinės nuostatos, kuriomis sukurama pagalbos schema, ir šias nuostatas įgyvendinantys aktai pagalbos gavėjų atžvilgiu yra įgyvendinimo priemonės, nustatytos sprendime, kuriuo ta pagalbos schema pripažįstama nesuderinama su vidaus rinka arba kuriame nuspręsta, kad ta pagalba su šia rinka suderinama, jei laikomasi atitinkamai valstybei narei nustatytų įsipareigojimų; tai paaiškinama aplinkybe, kad jeigu pagalbos gavėjas įvykdo vidaus teisėje nustatytas sąlygas, kad atitiktų reikalavimus, ir jam taikoma ta schema, jis gali nacionalinės valdžios institucijų prašyti jam skirti tokią pagalbą, kokia būtų skiriama esant besąlyginiam sprendimui, kuriuo ta pagalba pripažįstama suderinama su bendrąja rinka. Todėl pagalbos gavėjas gali nacionaliniuose teismuose užginčyti aktą, kuriuo atsisakoma patenkinti tokį prašymą, remdamasis Komisijos sprendimo, kuriuo aptariama schema pripažįstama nesuderinama su vidaus rinka arba suderinama su ta rinka, jei laikomasi atitinkamai valstybei narei nustatytų įsipareigojimų, negaliojimu, kad priverstų tuos teismus kreiptis į Teisingumo Teismą su prejudiciniais klausimais dėl Komisijos sprendimo galiojimo.

49| 2012 m. gruodžio 19 d. Komisijos sprendimas 2013/284/ES dėl valstybės pagalbos S.A. 20829 [C 26/2010, ex NN 43/2010 (ex CP 71/2006)], Italijos įgyvendinta atleidimo nuo savivaldybių nekilnojamojo turto mokesčio schema, taikyta nekomercinių įstaigų konkretiems tikslams naudojamam nekilnojamajam turtui (OL L 166, 2013, p. 24).

50| 2016 m. rugsėjo 15 d. Bendrojo Teismo sprendimai *Scuola Elementare Maria Montessori / Komisija* (T-220/13, [EU:T:2016:484](#)) ir *Ferracci / Komisija* (T-219/13, [EU:T:2016:485](#)).

Vis dėlto neteisėtos pagalbos gavėjų konkurentų padėtis skiriasi, nes jie neatitinka nacionalinėje priemonėje nustatytų sąlygų, kad galėtų pasinaudoti pagalba. Anot Teisingumo Teismo, būtų visiškai dirbtina įpareigoti šį konkurentą nacionalinių valdžios institucijų prašyti jam suteikti tą pagalbą ir ginčyti aktą, kuriuo atsisakoma tenkinti jo prašymą, nacionaliniame teisme, kad šis būtų priverstas kreiptis į Teisingumo Teismą dėl Komisijos sprendimo, susijusio su ta priemone, galiojimo. Todėl Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad tokiu atveju turėtų būti laikoma, jog sprendime nėra įgyvendinamųjų priemonių, skirtų tokiam konkurentui. Atsižvelgdamas į šias aplinkybes, Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad ginčijamas sprendimas yra „reglamentuojamojo pobūdžio aktas“, kuris tiesiogiai susijęs su *Montessori* ir P. Ferracci, ir kad jame nenustatyta jiems skirtų įgyvendinančių priemonių, todėl Bendrasis Teismas pagrįstai pripažino jų ieškinius dėl panaikinimo priimtinus. Kiek tai susiję su bylos esme, Teisingumo Teismas paaiškino, kokį nagrinėjimą turi atlikti Komisija, kad padarytų išvadą, jog neteisėtos pagalbos visiškai neįmanoma susigrąžinti⁵¹.

2018 m. gruodžio 19 d. Sprendime **Berlusconi ir Fininvest** (C-219/17, [EU:C:2018:1023](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) išsamiau išaiškino, kokį poveikį Sąjungos teismų ir valstybių narių teismų jurisdikcijos pasidalijimui daro nacionalinių valdžios institucijų dalyvavimas vykstant procedūrai, po kurios priimamas Sąjungos teisės aktas. Europos Centrinis Bankas (ECB) ir nacionalinės priežiūros institucijos dalyvavo vykstant šioje byloje nagrinėtai procedūrai, kai buvo leista įsigyti arba padidinti kredito įstaigos kvalifikuotąją akcijų paketo dalį⁵².

Pagrindinėje byloje prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme buvo pareikštas ieškinys dėl Italijos banko sprendimo, kuriame išreikšta neigiama nuomonė dėl ieškovų, kaip kredito įstaigos akcijų paketo įgijėjų, reputacijos patikimumo, ir ECB paragintas prieštarauti jų pasiūlytam įsigijimui. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teisme ieškovai tvirtino, kad siūlant nagrinėjamą sprendimą nebuvo paisoma Italijos Valstybės Tarybos sprendimo *res judicata* galios; pagal tą sprendimą įsigijimas reglamentuojamas teisės aktu, kurie priimti prieš patvirtinant reputacijos kriterijus ir vis dar yra taikomi. Atsiliepime į ieškinį Italijos bankas, be kita ko, rėmėsi nacionalinių teismų jurisdikcijos nagrinėti šį ieškinį nebuvimu, kiek tai susiję su parengiamaisiais aktais, kuriuose nepateikiamas sprendimų turinys, skirtais priimti sprendimui, priskirtinam išimtinai Sąjungos institucijos kompetencijai, ir, kaip ir galutinis sprendimas patenka čia tik į Sąjungos teismo jurisdikciją.

Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas paklausė Teisingumo Teismo: nacionaliniai ar Sąjungos teismai turi vykdyti sprendimų pradėti procedūrą, imtis tyrimo priemonių ir pateikti pasiūlymus, kuriuos priėmė kompetentinga nacionalinė valdžios institucija, šiuo atveju Italijos bankas, teisėtumo priežiūrą, kai vyksta leidimo suteikimo procedūra, susijusi su banko įstaigos kvalifikuotosios akcijų paketo dalies įsigijimu.

Pirmiausia Teisingumo Teismas konstatavo, kad SESV 263 straipsnis Europos Sąjungos Teisingumo Teismui suteikia išimtinę Sąjungos institucijų, prie kurių priskirtinas ir ECB, priimtų aktų teisėtumo priežiūros jurisdikciją. Tada jis išskyrė dvi situacijas: pirma, kai Sąjungos institucija turi tik ribotą diskreciją arba jos visai neturi ir nacionalinės valdžios institucijos priimtas aktas yra privalomas Sąjungos institucijai ir, antra, kai Sąjungos institucija vienintelė priima galutinį sprendimą ir nacionalinės valdžios institucijos aktas jos neįpareigoja.

51| Šiuo aspektu žr. XII skyrių „Konkurencija“.

52| Žr. 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2013/36/ES dėl galimybės verstis kredito įstaigų veikla ir dėl riziką ribojančios kredito įstaigų ir investicinių įmonių priežiūros, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2002/87/EB ir panaikinamos direktyvos 2006/48/EB bei 2006/49/EB (Direktyva KRD IV) (OL L 176, 2013, p. 338), 22 ir 23 straipsniuose numatytą procedūrą, 2013 m. spalio 15 d. Tarybos reglamento (ES) Nr. 1024/2013, kuriuo Europos Centriniam Bankui pavedami specialūs uždaviniai, susiję su rizikos ribojimu pagrįstos kredito įstaigų priežiūros politika (BPM reglamentas) (OL L 287, 2013, p. 63), 4 straipsnio 1 dalies c punktą ir 15 straipsnį ir 2014 m. balandžio 16 d. Europos Centrinio Banko reglamento (ES) Nr. 468/2014, kuriuo sukuriama Europos Centrinio Banko, nacionalinių kompetentingų institucijų ir nacionalinių paskirtųjų institucijų bendradarbiavimo Bendrasis priežiūros mechanizmas struktūra (BPM pagrindų reglamentas) (OL L 141, 2014, p. 1, ir klaidų ištaisymas OL L 65, 2018, p. 48), 85–87 straipsnius.

Pirmuoju atveju nacionaliniai teismai turi nustatyti, ar priimant tokį nacionalinės teisės aktą padaryta pažeidimų, prireikus kreipdamiesi į Teisingumo Teismą, kad šis priimtų prejudicinį sprendimą. Antruoju atveju Sąjungos teismai turi ne tik priimti sprendimą dėl Sąjungos institucijos priimto galutinio sprendimo teisėtumo, bet ir išnagrinėti visus galimus parengiamųjų aktų arba nacionalinių valdžios institucijų pasiūlymų trūkumus, kurie gali turėti įtakos to galutinio sprendimo galiojimui.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pabrėžė: tam, kad procesas, apimantis išimtinis Sąjungos institucijos sprendimų priėmimo įgaliojimus, būtų veiksmingas, būtina viena teisminė peržiūra, siekiant išvengti rizikos, kad galutinio sprendimo teisėtumas bus įvertintas skirtingai, ypač kai tas sprendimas priimamas atsižvelgiant į nacionalinės valdžios institucijos analizę ir pasiūlymą. Kai Sąjungos teisės aktų leidėjas pasirenka tokią administracinę procedūrą, jis tarp Sąjungos institucijos ir nacionalinių valdžios institucijų siekia nustatyti specialų bendradarbiavimo mechanizmą, grindžiamą tos Sąjungos institucijos išimtinę sprendimų priėmimo kompetencija. Todėl iš SESV 263 straipsnio, aiškinamo kartu su lojalaus bendradarbiavimo principu, įtvirtintu ESS 4 straipsnio 3 dalyje, matyti, kad per tokią procedūrą nacionalinių valdžios institucijų priimtiems aktams negali būti taikoma valstybių narių teismų priežiūra.

Šiuo atveju Teisingumo Teismas pažymėjo, kad ECB buvo vienintelis kompetentingas spręsti, ar suteikti leidimą siūlomam įsigijimui, pasibaigus procedūrai, numatyta pagal bankų sąjungos bendrą priežiūros mechanizmą, kurio nuoseklų ir darnų veikimą turi užtikrinti ECB. Vadinas, tik Sąjungos teismai yra kompetentingas prireikus įvertinti, ar ECB galutinio sprendimo teisėtumui turi įtakos galimi Italijos banko priimtų šio sprendimo parengiamųjų aktų trūkumai. Ši jurisdikcija yra išimtinė; minėti aktai nepriklauso nacionalinių teismų jurisdikcijai.

VII. Judėjimo laisvės

1. Įsisteigimo laisvė

2018 m. birželio 12 d. Sprendime **Bevola ir Jens W. Trock** (C-650/16, [EU:C:2018:424](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nagrinėjo *Danijos apmokestinimo tvarkos, pagal kurią bendrovės rezidentės negali atskaityti kitoje valstybėje narėje esančio filialo patirtų galutinių nuostolių, nebent būtų pasirinktas bendras tarptautinis apmokestinimas, suderinamumą su įsisteigimo laisve.*

Visų pirma Teisingumo Teismas priminė, kad nors iš Sąjungos teisės nuostatų dėl įsisteigimo laisvės formuluotės matyti, kad jos skirtos tam, kad užtikrintų naudojimąsi priimančiojoje valstybėje narėje tomis pačiomis kaip ir nacionalinių subjektų teisėmis, pagal jas taip pat draudžiama kilmės valstybei narei trukdyti savo bendrovėms rezidentėms per tarpininką ar nuolatinę buveinę veikti kitoje valstybėje narėje. Tada Teisingumo Teismas konstatavo, kad Danijos mokesčių teisės aktai, kuriais remiantis į apmokestinamąsias pajamas iš principo neįtraukiamos Danijos bendrovių pajamos ir išlaidos, susijusios su jų nuolatiniu padaliniu kitoje valstybėje, įtvirtina skirtingą Danijos bendrovių, kurios turi nuolatinį padalinį Danijoje, ir Danijos bendrovių, kurių nuolatinis padalinys yra kitoje valstybėje narėje, vertinimą. Teisingumo Teismo manymu, dėl šio skirtingo vertinimo gali būti mažiau patrauklu Danijos bendrovei pasinaudoti įsisteigimo laisve steigiant nuolatinių padalinių kitose valstybėse narėse.

Atsižvelgdamas į šių nacionalinės teisės aktų tikslą išvengti dvigubo pelno apmokestinimo, taigi ir tokių nuolatinių padalinių turinčių bendrovių rezidenčių dvigubo nuostolių atskaitymo, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad šiuo atveju skirtingai vertinamos objektyviai panašios situacijos.

Todėl Teisingumo Teismas nagrinėjo galimas tokį skirtingą vertinimą pateisinančias aplinkybes. Šiuo klausimu jis pažymėjo, kad Danijos teisės aktai gali būti pateisinami dėl svarbių viešojo intereso priežasčių, susijusių su subalansuotu apmokestinimo kompetencijos paskirstymu tarp valstybių narių, Danijos mokesčių sistemos nuoseklumu ir poreikiu užkirsti kelią dvigubo nuostolių atskaitymo rizikai, jeigu neviršijama tai, kas būtina šiems tikslams pasiekti. Dėl skirtingo požiūrio būtinybės šiuo konkrečiu atveju, kai nuolatinių padalinių nerezidentų nuostoliai yra galutiniai, Teisingumo Teismas nusprendė, kad dvigubo nuostolių atskaitymo rizikos nėra, kai nėra jokios galimybės atskaityti nuostolius toje valstybėje narėje, kurioje yra nuolatinis padalinys. Tokiais atvejais nacionalinės teisės aktais bus viršijama tai, kas būtina siekiant laikytis pirmiau nurodytų svarbių bendrojo intereso priežasčių. Vis dėlto, kad nebūtų pakenkta Danijos mokesčių sistemos nuoseklumui, tokių nuostolių atskaitymas, Teisingumo Teismo nuomone, gali būti leistas tik su sąlyga, kad bendrovė rezidentė pateikia galutinio jų pobūdžio įrodymą⁵³.

Todėl Teisingumo Teismas nusprendė: SESV 49 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad juo draudžiamas valstybės narės teisės aktas, pagal kurį bendrovei rezidentei, kuri nepasirinko bendro tarptautinio apmokestinimo tvarkos, nesuteikiama galimybė iš savo apmokestinamojo pelno atskaityti kitoje valstybėje narėje esančio nuolatinių padalinių patirtų nuostolių, nors, pirma, ši bendrovė išnaudojo visas valstybės narės, kurioje yra šis padalinys, teisėje siūlomas galimybes atskaityti šiuos nuostolius ir, antra, ji nustojo iš šio padalinių gauti bet kokių pajamų, t. y. nebeliko jokios galimybės, kad į minėtus nuostolius galės būti atsižvelgta minėtoje valstybėje narėje; tai turi patikrinti nacionalinis teismas.

2. Laisvė teikti paslaugas

2018 m. sausio 30 d. Sprendime *X ir Visser* (C-360/15 ir C-31/16, [EU:C:2018:44](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) išsamiau išaiškino Direktyvą 2006/123⁵⁴ dviejose bylose, kurių pirmoji buvo susijusi su administraciniais mokesčiais, taikomais elektroninių ryšių tinklų kūrimui, o antroji – su teritorijos naudojimo plane nustatytomis taisyklėmis, pagal kurias tam tikros geografinės vietovės už miesto centro ribų buvo skirtos tik mažmeninei prekybai didžiagabaritėmis prekėmis.

Pirmojoje byloje bendrovė pareiškė, kuri buvo atsakinga už šviesolaidinio tinklo įrengimą Nyderlandų savivaldybėje, užginčijo rinkliavas, kurių savivaldybė reikalavo už leidimų tiesti kabelius išdavimą. Kasacinį skundą nagrinėjusiam prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kilo abejonių dėl to, ar ginčijamų rinkliavų rinkimas patenka į Direktyvos 2006/123 taikymo sritį.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas nusprendė, kad Direktyva 2006/123 netaikoma rinkliavoms, kurias lemianti aplinkybė yra susijusi su įmonių, įgaliotų teikti tinklų ir elektroninių ryšių paslaugas, teise tiesti viešojo elektroninių ryšių tinklo kabelius. Anot Teisingumo Teismo, tokias rinkliavas lemianti aplinkybė yra susijusi su įmonių, įgaliotų teikti tinklų ir elektroninių ryšių paslaugas, teise įrengti įrenginius, kaip apibrėžta Direktyvos 2002/20⁵⁵ 13 straipsnyje, kuriame numatyti mokesčiai už naudojimo teises ir teises įrengti įrenginius. Taigi, tokių mokesčių nustatymas yra sritis, kurią reglamentuoja Direktyva 2002/20, kaip tai

53| Šiuo klausimu žr. 2005 m. gruodžio 13 d. Sprendimą *Marks & Spencer* (C-446/03, [EU:C:2005:763](#), 55 punktas) ir 2015 m. vasario 3 d. Sprendimą *Komisija / Jungtinė Karalystė* (C-172/13, [EU:C:2015:50](#), 36 punktas).

54| 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/123/EB dėl paslaugų vidaus rinkoje (OL L 376, 2006, p. 36).

55| 2002 m. kovo 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2002/20/EB dėl elektroninių ryšių tinklų ir paslaugų leidimo (Leidimų direktyva) (OL L 108, 2002, p. 21; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 13 sk., 29 t., p. 337).

suprantama pagal Direktyvos 2006/123 2 straipsnio 2 dalies c punktą, pagal kurį ši direktyva netaikoma elektroninių ryšių paslaugoms ir tinklams, taip pat su jais susijusioms priemonėms ir paslaugoms, kai jos patenka į nurodytas sritis.

Antroji byla buvo susijusi su Nyderlandų savivaldybės patvirtintu teritorijos naudojimo planu, pagal kurį, siekiant užtikrinti miesto centro gyvybingumą ir išvengti tuščių patalpų miesto teritorijoje, ne miesto centre esančiai teritorijai suteikta paskirtis – prekybos plotas, skirtas išimtinai mažmeninei prekybai didžiagabaritėmis prekėmis. Bendrovė pareiškė, norėjusi išnuomoti šiame plote esančias komercinės paskirties patalpas kitai įmonei, kuri norėjo ten vykdyti mažmeninę prekybą avalyne ir drabužiais, užginčijo sprendimą patvirtinti šį planą; ji teigė, kad jis nesuderinamas su Direktyva 2006/123.

Konstatavęs, kad mažmeninė prekyba prekėmis yra „paslauga“ pagal Direktyvą 2006/123, Teisingumo Teismas nusprendė, kad tos direktyvos III skyriaus nuostatos, susijusios su paslaugų teikėjų įsisteigimo laisve, turi būti aiškinamos taip, kad jos taikomos ir situacijai, kurios visos reikšmingos aplinkybės susijusios tik su viena valstybe nare. Šiuo klausimu jis pažymėjo, kad nei Direktyvos 2006/123 formuluotėse, nei jos struktūroje nėra įtvirtinta jokia sąlyga, susijusi su išorinio elemento egzistavimu, ir kad aiškinimas, kad Direktyvos 2006/123 III skyriaus nuostatos taikomos ne tik paslaugų teikėjui, norinčiam įsisteigti kitoje valstybėje narėje, bet ir paslaugų teikėjui, pageidaujančiam įsisteigti savo valstybėje narėje, atitinka šia direktyva siekiamus tikslus.

Teisingumo Teismo nuomone, pagal Direktyvą 2006/123 savivaldybės teritoriniame plane įtvirtintos taisyklės gali drausti mažmeninę prekybą nedidelėmis prekėmis geografinėse teritorijose, esančiose už šios savivaldybės miesto centro ribų, jei įvykdytos nediskriminavimo, būtinybės ir proporcingumo sąlygos, o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekęs teismas. Konkrečiau dėl būtinybės sąlygos Teisingumo Teismas pabrėžė, kad tikslas apsaugoti miesto aplinką gali būti svarbus visuomenės interesas, galintis pateisinti teritorinius apribojimus, kaip antai nagrinėjamus pagrindinėje byloje.

2018 m. lapkričio 7 d. Sprendime **Komisija / Vengrija** (C-171/17, [EU:C:2018:881](#)) Teisingumo Teismas konstatavo, kad, *nustatydama ir palikdama galioti nacionalinį monopolį teikti mokėjimo mobiliuoju telefonu paslaugas, Vengrija neįvykdė įsipareigojimų pagal Direktyvos 2006/123 15 straipsnio 2 dalies d punktą ir SESV 56 straipsnį.*

Ši byla susijusi su Vengrijos bendrovės, kuri visiškai priklauso Vengrijos valstybei, eksploatuojama nacionaline mokėjimo mobiliuoju telefonu sistema, kurios naudojimas Vengrijoje yra privalomas atsiskaitant mobiliuoju telefonu už automobilių stovėjimą viešosiose vietose, naudojimąsi kelių tinklu, keleivių vežimo paslaugas ir kitas valstybinio subjekto teikiamas paslaugas. Tokių paslaugų teikėjai iš esmės privalėjo užtikrinti, kad vartotojai galėtų jomis naudotis per šią nacionalinę mokėjimo mobiliuoju telefonu sistemą. Komisija manė, kad ši sistema yra neteisėtas valstybės monopolis, todėl Teisingumo Teisme pareiškė ieškinį dėl įsipareigojimų neįvykdymo, remdamasi SESV 258 straipsniu.

Teisingumo Teismas pirmiausia konstatavo, kad Vengrija nepadarė akivaizdžios vertinimo klaidos, kai savo nacionalinę mokėjimo mobiliuoju telefonu paslaugą kvalifikavo kaip bendrojo ekonominio intereso paslaugą (toliau – BEIP). Tačiau atsižvelgdamas į tai, kad tik tos BEIP, kurios egzistavo Direktyvos 2006/123 įsigaliojimo dieną, nepatenka į jos taikymo sritį, o ginčijamas nacionalinis monopolis atsirado tik 2014 m., Teisingumo Teismas išnagrinėjo nurodytą nacionalinę mokėjimo mobiliuoju telefonu paslaugą remdamasis toje direktyvoje nustatytais konkrečiomis taisyklėmis dėl BEIP.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, jog dėl to, kad prieiga prie mokėjimo mobiliuoju telefonu paslaugų teikimo veiklos buvo suteikta vienintelei valstybinei įmonei, nacionalinė mokėjimo mobiliuoju telefonu sistema yra „reikalavimas“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2006/123 15 straipsnio 2 dalies d punktą, turintis atitikti nediskriminavimo, būtinybės ir proporcingumo sąlygas, numatytas šio straipsnio 3 dalyje. Tačiau, kadangi Vengrija pati pripažino, kad egzistuoja mažiau ribojančios ir įsisteigimo laisvę mažiau varžančios priemonės, pavyzdžiui, konkurencijai atvira procedūra grindžiama koncesijų sistema, ir atsižvelgdamas

į tai, kad Vengrija neįrodė, jog tokia mažiau ribojanti priemonė galėjo sutrukdyti įvykdyti nustatytą viešųjų paslaugų užduotį, Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad buvo pažeistas Direktyvos 2006/123 15 straipsnio 2 dalies d punktas.

Galiausia kadangi Direktyvos 2006/123 16 straipsnis, susijęs su paslaugų teikėjų teise teikti paslaugas kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje jie yra įsisteigę, netaikomas BEIP, teikiamoms kitoje valstybėje narėje, Teisingumo Teismas Komisijos papildomu prašymu išnagrinėjo galimą SESV 56 straipsnio pažeidimą dėl nustatyto nacionalinio monopolio. Iš esmės remdamasis argumentais, nurodytais grindžiant išvadą dėl Direktyvos 2006/123 15 straipsnio 2 dalies d punkto pažeidimo, Teisingumo Teismas nusprendė, kad Vengrijos mokėjimo mobiliuoju telefonu sistema taip pat prieštarauja laisvei teikti paslaugas, kuri garantuojama pagal SESV 56 straipsnį.

2018 m. lapkričio 13 d. Sprendime **Čepelnik** (C-33/17, [EU:C:2018:896](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendė, kad SESV 56 straipsnis turi būti aiškinamas kaip draudžiantis valstybės narės teisės nuostatas, pagal kurias kompetentingos valdžios institucijos gali įpareigoti šioje valstybėje narėje įsikūrusį užsakovą sustabdyti mokėjimus kitoje valstybėje narėje įsisteigusiam savo kontrahentui arba sumokėti dar nesumokėtos statybos darbų kainos dydžio garantiją, skirtą baudos, kuri gali būti skirta šiam kontrahentui, jei bus nustatyta pirmosios valstybės narės darbo teisės pažeidimų, sumokėjimui užtikrinti.

Pagrindinėje byloje ginčas kilo tarp Slovėnijoje įsteigtos bendrovės paslaugų teikėjos ir Austrijoje gyvenančio užsakovo dėl atlyginimo mokėjimo už nurodytos bendrovės Austrijoje atliktus statybos darbus. Bendrovė ieškovė reikalavo sumokėti likusią sumą už atliktus darbus, o atsakovas teigė, kad jis jau turėjo sumokėti tą sumą kompetentingai Austrijos administracinei institucijai kaip garantiją, kad būtų užtikrintas baudos, kuri po finansų policijos atlikto patikrinimo vietoje galėjo būti skirta bendrovei ieškovei dėl Austrijos darbo teisės pažeidimo, sumokėjimas. Kadangi pagal nacionalinę teisę sumokėjęs šią garantiją užsakovas buvo atleistas nuo įsiskolinimo rangovui, jis atsisakė sumokėti reikalaujamą sumą. Tada paslaugų teikėjas kreipėsi į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusį teismą, o šis vėliau – į Teisingumo Teismą.

Teisingumo Teismas pirmiausia nusprendė, kad nacionalinės teisės aktais, kuriais užsakovas įpareigojamas sustabdyti mokėjimus savo kontrahentui ir sumokėti dar nesumokėtos statybos darbų kainos dydžio garantiją, kilus pagrįstų įtarimų, kad paslaugų teikėjas padarė administracinį nusižengimą – pažeidė nacionalinės darbo teisės aktus, įtvirtinamas laisvės teikti paslaugas apribojimas, nes dėl jų atitinkamoje valstybėje narėje įsisteigę užsakovai gali būti atgrasyti kreiptis į kitoje valstybėje narėje įsisteigusius paslaugų teikėjus, o pastarieji – siūlyti pirmiesiems savo paslaugas. Tokiomis priemonėmis atitinkamų paslaugų gavėjas įpareigojamas iš anksto sumokėti likusį atlyginimą už darbus, todėl jis netenka galimybės išsaugoti šio atlyginimo dalies kaip kompensacijos už netinkamai arba pavėluotai atliktus darbus, o kitose valstybėse narėse įsteigti paslaugų teikėjai netenka teisės reikalauti iš Austrijoje esančių klientų sumokėti likusią atlyginimo už suteiktas paslaugas dalį, todėl jiems kyla pavėluotų mokėjimų rizika.

Teisingumo Teismas taip pat priminė, kad toks apribojimas gali būti pateisinamas privalomaisiais bendrojo intereso pagrindais, kaip antai darbuotojų socialinės apsaugos, kovos su sukčiavimu, visų pirma socialinės rūpybos srityje, ir piktnaudžiavimo prevencijos tikslais, jeigu jis yra tinkamas siekiamam tikslui įgyvendinti ir neviršija to, kas reikalinga jam pasiekti. Dėl nagrinėtų Austrijos teisės aktų proporcingumo, atsižvelgiant į jais siekiamą tikslą, Teisingumo Teismas pirmiausia pabrėžė, kad jais kompetentingoms valdžios institucijoms sudaroma galimybė įpareigoti užsakovą sustabdyti mokėjimus paslaugų teikėjui ir pervesti už darbus dar nesumokėto atlyginimo dydžio garantiją, vien kilus pagrįstam įtarimui, kad padarytas administracinis nusižengimas, ir net prieš konstatuojant sukčiavimą, piktnaudžiavimą ar darbuotojų apsaugai galinčią pakenkti praktiką. Toliau jis pažymėjo, kad šiuose nacionalinės teisės aktuose suinteresuotajam paslaugų teikėjui nenumatyta galimybė iki šių priemonių patvirtinimo pateikti paaiškinimus dėl jam inkriminuojamų pažeidimų. Galiausiai Teisingumo Teismas pažymėjo, kad kompetentingos valdžios institucijos gali nustatyti garantijos dydį neatsižvelgdamos į galimus paslaugų teikėjo pažeidimus, todėl šis dydis gali viršyti – kartais smarkiai –

sumą, kurią užsakovas paprastai turėtų sumokėti už atlikus darbus. Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad dėl kiekvienos iš šių trijų priežasčių tokie nacionalinės teisės aktai turi būti pripažinti viršijančiais tai, kas būtina norint pasiekti tikslus apsaugoti darbuotojus, kovoti su sukčiavimu, visų pirma socialinės rūpybos srityje, ir užkirsti kelią piktnaudžiavimui. Todėl jie prieštarauja SESV 56 straipsniui.

2018 m. lapkričio 14 d. Sprendime **Danieli & C. Officine Meccaniche ir kt.** (C-18/17, [EU:C:2018:904](#)) Teisingumo Teismas išdėstė poziciją dėl *tam tikrų valstybės narės priemonių, skirtų riboti Kroatijos ir trečiųjų šalių piliečių komandiravimą į šią valstybę narę, reikalaujant leidimo dirbti, atitikties laisvei teikti paslaugas*. Šioje prejudicinėje byloje Teisingumo Teismo prašyta priimti sprendimą dėl klausimo, ar Austrijos Respublika turi teisę reikalauti, kad paslaugą Austrijoje teikiančiai Italijos įmonei perleisti darbuotojai turėtų leidimą dirbti, jeigu: i) šie darbuotojai yra Kroatijos piliečiai, įdarbinti Kroatijos įmonės, arba ii) šie darbuotojai yra trečiosios šalies piliečiai, teisėtai įdarbinti kitos Italijos įmonės.

Dėl Kroatijos piliečių komandiravimo Teisingumo Teismas visu pirma priminė, kad, remiantis Kroatijos stojimo akto⁵⁶ V priedo 2 skyriaus 1 dalimi, darbuotojų judėjimo laisvei ir laisvei teikti paslaugas, įskaitant laikiną darbuotojų judėjimą, kaip apibrėžta Direktyvos 96/71⁵⁷ 1 straipsnyje, tarp Kroatijos ir kiekvienos iš esamų valstybių narių SESV 45 straipsnis ir 56 straipsnio pirma pastraipa visapusiškai taikomi tik atsižvelgiant į 2–13 dalyse nustatytas pereinamojo laikotarpio priemones. Toliau Teisingumo Teismas pažymėjo, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamam darbuotojų perleidimui taikoma minėto stojimo akto V priedo 2 skyriaus 2 dalis, pagal kurią nukrypstant nuo Reglamento Nr. 492/2011⁵⁸ 1–6 straipsnių iki dvejų metų laikotarpio nuo įstojimo dienos pabaigos esamos valstybės narės taikys nacionalines arba pagal dvišalius susitarimus priimtas priemones, reglamentuojančias Kroatijos piliečių patekimą į jų darbo rinkas. Taigi Teisingumo Teismas nusprendė, kad SESV 56 ir 57 straipsniai ir Kroatijos stojimo akto V priedo 2 skyriaus 2 dalis turi būti aiškinami taip, kad pastarojoje nuostatoje numatytu pereinamuoju laikotarpiu valstybė narė turi teisę riboti įmonės, kurios buveinė yra Kroatijoje, darbuotojų, turinčių Kroatijos pilietybę, komandiravimą, reikalaujama leidimo dirbti, kai šie darbuotojai komandiruojami paskiriant dirbti, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 96/71 1 straipsnio 3 dalies c punktą, kitoje valstybėje narėje įsisteigusioje įmonėje tam, kad ši suteiktų paslaugas pirmojoje valstybėje narėje.

Tačiau dėl trečiųjų šalių pilietybę turinčių darbuotojų komandiravimo Teisingumo Teismas nusprendė, kad valstybėje narėje nuolat galiojantis reikalavimas trečiųjų šalių piliečiams, kuriuos toje valstybėje narėje veikiančiai įmonei perleidžia kitoje valstybėje narėje įsteigta įmonė, turėti darbo leidimą yra laisvės teikti paslaugas apribojimas, kuris viršija tai, kas būtina privalomam bendrojo intereso tikslui išvengti sutrikimų darbo rinkoje pasiekti, nes, atlikę užduotį, trečiųjų šalių piliečiai grįžta į savo kilmės arba gyvenamosios vietos valstybę, taigi jie nesiekia patekti į šios valstybės darbo rinką. Taigi Teisingumo Teismas nusprendė, kad

56] Aktas dėl Kroatijos Respublikos stojimo sąlygų ir Europos Sąjungos sutarties, Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo bei Europos atominės energijos bendrijos steigimo sutarties pritaikomųjų pataisų (OL 2012 L 112, p. 21), pridėtas prie Belgijos Karalystės, Bulgarijos Respublikos, Čekijos Respublikos, Danijos Karalystės, Estijos Respublikos, Airijos Karalystės, Graikijos Respublikos, Ispanijos Karalystės, Prancūzijos Respublikos, Italijos Respublikos, Kipro Respublikos, Latvijos Respublikos, Lietuvos Respublikos, Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės, Vengrijos Respublikos, Maltos Respublikos, Nyderlandų Karalystės, Austrijos Respublikos, Lenkijos Respublikos, Portugalijos Respublikos, Rumunijos, Slovėnijos Respublikos, Slovakijos Respublikos, Suomijos Respublikos, Švedijos Karalystės ir Jungtinės Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystės (Europos Sąjungos valstybių narių) ir Kroatijos Respublikos sutarties dėl Kroatijos Respublikos stojimo į Europos Sąjungą (OL 2012 L 112, p. 10).

57] 1996 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl darbuotojų komandiravimo paslaugų teikimo sistemoje (OL L 18, 1997, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 2 t., p. 431).

58] 2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 492/2011 dėl laisvo darbuotojų judėjimo Sąjungoje (OL L 141, 2011, p. 1).

SESV 56 ir 57 straipsniai turi būti aiškinami taip, kad valstybė narė neturi teisės reikalauti, kad trečiųjų valstybių piliečiai, kuriuos kitoje valstybėje narėje įsteigta įmonė perleidžia toje kitoje valstybėje narėje įsteigta kitai įmonei, kad teiktų paslaugas pirmojoje valstybėje narėje, turėtų leidimą dirbti.

3. Laisvas kapitalo judėjimas

2018 m. kovo 6 d. Sprendime **SEGRO ir Horváth** (C-52/16 ir C-113/16, [EU:C:2018:157](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendė, kad su SESV 63 straipsnyje užtikrinamu laisvu kapitalo judėjimu nesuderinami *valstybės narės teisės aktai, kuriais be kompensacijos panaikinamos visos žemės ūkio paskirties žemės uzufrukto teisės, kurių turėtojai nėra artimi šios žemės savininko giminaičiai*. Šie teisės aktai buvo taikomi kartu su Vengrijos teisės aktais, pagal kuriuos užsienio piliečiams ir juridiniams asmenims, norintiems įsigyti nuosavybės teisę į žemės ūkio paskirties žemę Vengrijoje, buvo taikomi tam tikri apribojimai arba netgi nesuteikiama galimybė įgyti tokią teisę, todėl vienintelė galimybė jiems investuoti į žemės ūkio paskirties žemę buvo įgyti uzufrukto teisę.

Teisingumo Teismas pirmiausia konstatavo, kad dėl to, jog ginčijamais teisės aktais iš uzufrukto teisės turėtojo buvo atimta galimybė eksploatuoti atitinkamą žemės ūkio paskirties žemę ir galimybė perleisti šią teisę, šiais teisės aktais buvo ribojamas laisvas kapitalo judėjimas, neatsižvelgiant į tai, ar jais buvo numatyta kompensacija uzufrukto teisės turėtojams. Teisingumo Teismas pridūrė, jog kadangi artimos giminystės ryšių su žemės savininku reikalavimas yra nepalankesnis kitų valstybių narių nei Vengrijos piliečiams, jis taip pat gali lemti uzufrukto teisių turėtojo pilietybę arba kapitalo kilme grindžiamą netiesioginę diskriminaciją.

Kalbėdamas apie galimą šio apribojimo pagrindimą, Teisingumo Teismas visų pirma nusprendė, kad reikalaujamo giminystės ryšio buvimas nėra tinkamas užsibrėžto tikslo – leisti įsigyti dirbamąją žemę tik asmenims, kurie ją dirba, ir užkirsti kelią tam, kad tokia žemė būtų įsigyjama tik spekuliaciniais tikslais, – įgyvendinimui užtikrinti. Antra, dėl pagrindimo, susijusio su siekiu nubausti už valiutų kursų kontrolę reglamentuojančių Vengrijos teisės aktų pažeidimus, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad giminystės kriterijus neturi jokios sąsajos su šiais teisės aktais. Bet kuriuo atveju, siekiant nubausti už galimus pažeidimus, galima buvo nustatyti kitas, švelnesnes, priemones, pavyzdžiui, administracines baudas. Galiausiai, trečia, Teisingumo Teismas nusprendė, kad ginčijamo apribojimo negalima pateisinti siekiu kovoti su fiktyviais susitarimais, kurių tikslas – išvengti žemės ūkio paskirties žemės įsigijimo klausimus reglamentuojančių teisės aktų taikymo. Iš tiesų, kadangi Vengrijos teisės aktuose daroma prielaida, kad kiekvienas asmuo, neturintis artimos giminystės ryšio su žemės ūkio paskirties žemės savininku, įsigydamas uzufrukto teisę veikė nesąžiningai, šiuose aktuose įtvirtinta bendroji piktnaudžiavimo prezumpcija, kurios jokiais aplinkybėmis negalima laikyti proporcinga tikslui kovoti su tokiu piktnaudžiavimu⁵⁹.

2018 m. lapkričio 22 d. Sprendime **Sofina ir kt.** (C-575/17, [EU:C:2018:943](#)) Teisingumo Teismas nusprendė, kad *SESV nuostatos dėl laisvo kapitalo judėjimo draudžia tam tikras Prancūzijos bendrojo mokesčių kodekso nuostatas, kuriose numatytas nuostolingoms bendrovėms nerezidentėms išmokėtų nacionalinės kilmės dividendų bendrosios sumos apmokestinimas prie šaltinio, o nuostolingoms bendrovėms rezidentėms išmokėtų dividendų apmokestinimas atidedamas*.

59] Dėl šių Vengrijos teisės aktų taip pat žr. dar nagrinėjamą bylą C-235/17, *Komisija / Vengrija (Žemės ūkio paskirties žemės uzufrukto teisės)*.

Teisingumo Teismas pirmiausia konstatavo, kad šiuo nevienodu mokestiniu vertinimu nuostolingoms bendrovėms rezidentėms suteikiamas pranašumas, bent apyvartinių lėšų aspektu, jos netgi gali būti atleidžiamos nuo mokesčio, jei nutraukia veiklą, nors bendrovės nerezidentės apmokestinamos nedelsiant ir galutinai, neatsižvelgiant į jų finansinius rezultatus. Toks skirtingas dividendų mokestinis vertinimas, nelygu juos gaunančių bendrovių rezidavimo vieta, gali atgrasyti, pirma, bendroves nerezidentes investuoti į Prancūzijoje įsteigtas bendroves ir, antra, Prancūzijoje reziduojančius investuotojus įsigyti bendrovių nerezidenčių akcijų.

Dėl šios priežasties pripažinęs nagrinėjamas nacionalinės teisės nuostatas laisvo kapitalo judėjimo ribojimu, iš principo draudžiamu pagal SESV 63 straipsnio 1 dalį, Teisingumo Teismas toliau nagrinėjo, ar tas apribojimas gali būti pateisinamas pagal SESV 65 straipsnį, pagal kurį mokestinio vertinimo skirtumas gali būti laikomas suderinamu su laisvu kapitalo judėjimu, jeigu jis susijęs su objektyviai skirtingomis situacijomis. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas konstatavo, kad aptariamas skirtingas vertinimas neapsiriboja mokesčio surinkimo tvarka, todėl nepateisinamas objektyviu situacijos skirtumu. Todėl Teisingumo Teismas išnagrinėjo, ar mokestinio vertinimo skirtumas buvo pateisinamas privalomuoju bendrojo intereso pagrindu. Jis nusprendė, kad taip nebuvo. Iš tiesų, viena vertus, pateisinimas, grindžiamas tikslu išsaugoti subalansuotą apmokestinimo kompetencijos pasidalijimą tarp valstybių narių buvo nepriimtinas, nes nuostolingos bendrovės nerezidentės gautų dividendų apmokestinimo atidėjimas nereikštų, kad Prancūzijos valstybė atsisakė teisės apmokestinti jos teritorijoje gautas pajamas, ir Prancūzijos valstybė sutinka su mokestinių pajamų praradimu, kai bendrovės rezidentės nutraukia veiklą, nebetapusios pelningos. Teisingumo Teismas taip pat atmetė pateisinimą, susijusį su mokesčio išieškojimo veiksmingumu. Šiuo klausimu jis konstatavo, kad, suteikus lengvatą, susijusią su paskirstytų dividendų apmokestinimu, ir nuostolingoms bendrovėms nerezidentėms, būtų panaikintas bet koks laisvo kapitalo judėjimo ribojimas ir nebūtų sukliudyta įgyvendinti tikslui veiksmingai išieškoti šių bendrovių mokėtiną mokestį, kai jos gauna dividendų iš bendrovės rezidentės. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas konkrečiai pasirinko egzistuojančiais valstybių narių valdžios institucijų tarpusavio pagalbos mechanizmais.

VIII. Sienų kontrolė, prieglobstis ir imigracija

1. Patikrinimai kertant sieną

2018 m. gruodžio 13 d. Sprendime *Touring Tours und Travel ir Sociedad de transportes* (C-412/17 ir C-474/17, EU:C:2018:1005) Teisingumo Teismas išaiškino SESV 67 straipsnio 2 dalį ir Reglamento Nr. 562/2006⁶⁰ 20 ir 21 straipsnius, nagrinėdamas klausimą dėl *galimybės valstybei narei įpareigoti vežimus autobusais tarptautiniais maršrutais vykdančias bendroves prieš įvežant keleivius į šios valstybės narės teritoriją patikrinti jų pasus ir leidimus gyventi*. Nagrinėtu atveju Vokietijos policija, įtardama, kad du vežėjai, vykstantys reguliarius reisus autobusais į Vokietiją per Vokietijos ir Nyderlandų, taip pat Vokietijos ir Belgijos sienas, pažeisdami nacionalinę teisę į Vokietiją įvežė labai daug trečiųjų šalių piliečių, neturinčių reikiamų kelionės dokumentų, nustatė šiems

⁶⁰ 2006 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 562/2006, nustatantis taisyklių, reglamentuojančių asmenų judėjimą per sienas, Bendrijos kodeksą (Šengeno sienų kodeksas) (OL L 105, 2006, p. 1), iš dalies pakeistas 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) Nr. 610/2013 (OL L 182, 2013, p. 1).

vežėjams draudimus ir numatė baudą už jų nesilaikymą. Pasak Vokietijos valdžios institucijų, suinteresuotieji vežėjai, tikrindami į autobusą įlipančių keleivių bilietus, turėjo patikrinti reikiamus kelionės dokumentus ir atsisakyti vežti jų neturinčius trečiųjų valstybių piliečius.

Teisingumo Teismas, be kita ko, pažymėjo, kad nagrinėjami patikrinimai buvo vykdomi keleiviams įlipant į autobusą tarpvalstybinės kelionės pradžioje, todėl tai buvo patikrinimai valstybės narės teritorijoje, numatyti šio reglamento 21 straipsnyje, kurie uždrausti, jeigu jų poveikis yra lygiavertis patikrinimams kertant sieną.

Tuo remdamasis, Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad SESV 67 straipsnio 2 dalis ir Reglamento Nr. 562/2006 21 straipsnis turi būti aiškinami kaip draudžiantys valstybės narės teisės aktus, kuriais, siekiant užkirsti kelią trečiųjų šalių piliečių, neturinčių reikiamų kelionės dokumentų, vežimui į nacionalinę teritoriją, visos autobusų transporto bendrovės, vykdančios reguliarius tarpvalstybinius reisus į šios valstybės narės teritoriją Šengeno erdvėje, įpareigos prieš kertant vidaus sieną patikrinti keleivių pasus ir leidimus gyventi šalyje ir pagal kuriuos tam, kad būtų užtikrintas šios kontrolės pareigos laikymasis, policijos institucijoms leidžiama uždrausti suinteresuotosioms bendrovėms vykdyti tokį vežimą ir nustatyti baudas už šio draudimo nesilaikymą.

2. Prieglobsčio politika

Kaip ir praėjusiais metais, atsižvelgiant į prieš kelerius metus Europoje kilusios migracijos krizės mastą ir dėl to į Sąjungą nepaprastai didelį atvykusių tarptautinės apsaugos prašytojų skaičių, Teisingumo Teismui teko nagrinėti daug bylų, susijusių su Sąjungos prieglobsčio politika. Iš šių bylų paminėtinos septynios: viena dėl Direktyvos 2004/83⁶¹, viena dėl Direktyvos 2011/95⁶², trys dėl pastarosios direktyvos ir Direktyvos 2013/32⁶³ arba Reglamento Nr. 604/2013⁶⁴ (toliau – reglamentas „Dublinas III“), viena kartu susijusi su reglamentu „Dublinas III“ ir su įgyvendinimo reglamentu Nr. 1560/2003⁶⁵, o paskutinė dėl Direktyvos 2008/115⁶⁶.

61] 2004 m. balandžio 29 d. Tarybos direktyva 2004/83/EB dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo pabėgėliams ar asmenims, kuriems reikalinga tarptautinė apsauga, jų statuso ir suteikiamos apsaugos pobūdžio būtiniausių standartų (OL L 304, 2004, p. 12, ir klaidų ištaisymas, OL L 278, 2011, p. 13; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 7 t., p. 96).

62] 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/95/ES dėl trečiųjų šalių piliečių ar asmenų be pilietybės priskyrimo prie tarptautinės apsaugos gavėjų, vienodo statuso pabėgėliams arba papildomą apsaugą galintiems gauti asmenims ir suteikiamos apsaugos pobūdžio reikalavimų (OL L 337, 2011, p. 9).

63] 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/32/ES dėl tarptautinės apsaugos suteikimo ir panaikinimo bendros tvarkos (OL L 180, 2013, p. 60).

64] 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 604/2013, kuriuo išdėstomi valstybės narės, atsakingos už trečiosios šalies piliečio arba asmens be pilietybės vienoje iš valstybių narių pateikto tarptautinės apsaugos prašymo nagrinėjimą, nustatymo kriterijai ir mechanizmai (OL L 180, 2013, p. 31).

65] 2003 m. rugsėjo 2 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1560/2003, nustatantis išsamias Tarybos reglamento (EB) Nr. 343/2003, nustatančio valstybės narės, atsakingos už trečiosios šalies piliečio vienoje iš valstybių narių pateikto prieglobsčio prašymo nagrinėjimą, nustatymo kriterijus ir mechanizmus, taikymo taisykles (OL L 222, 2003, p. 3; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 6 t., p. 20), iš dalies pakeistas 2014 m. sausio 30 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentu (ES) Nr. 118/2014 (OL L 39, 2014, p. 1).

66] 2008 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/115/EB dėl bendrų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartų ir tvarkos valstybėse narėse (OL L 348, 2008, p. 98).

2.1. Pabėgėlio statusas

2018 m. balandžio 24 d. Sprendime **MP (Buvusių kankinimų aukos papildoma apsauga)** (C-353/16, [EU:C:2018:276](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) išaiškino sąlygas, kurias turi atitikti asmuo, praeityje buvęs kankinimų auka savo kilmės šalyje, kad jį būtų galima laikyti asmeniu, turinčiu teisę gauti papildomą apsaugą, kaip apibrėžta Direktyvoje 2004/83, aiškinamoje atsižvelgiant į Chartijos 4 straipsnį. Pagrindinėje byloje Šri Lankos pilietis pateikė prieglobsčio prašymą Jungtinėje Karalystėje. Grįsdamas prašymą jis teigė, kad Šri Lankos saugumo pajėgos jį sulaukė ir kankino dėl to, kad jis priklausė „Tamil Elamo išlaisvinimo tigrų“ organizacijai, ir kad jei jis būtų grąžintas į savo kilmės šalį, jam grėstų pavojus, kad su juo bus vėl blogai elgiamasi. Jungtinės Karalystės valdžios institucijos atmetė jo prieglobsčio prašymą ir atsisakė suteikti jam papildomą apsaugą, nes, anot jų, šis pavojus nebuvo įrodytas. Vis dėlto Jungtinės Karalystės teismai pripažino, kad, atsižvelgiant į suinteresuotojo asmens psichikos ligos rimtumą ir tai, kad Šri Lankoje nėra galimybės gauti tinkamo gydymo, grąžinimas į šią šalį būtų nesuderinamas su EŽTK 3 straipsniu.

Teisingumo Teismas pirmiausia pažymėjo, kad aplinkybė, jog suinteresuotasis asmuo praeityje patyrė kilmės valstybės valdžios institucijų kankinimų, savaime nepateisina papildomos apsaugos suteikimo tuomet, kada nebėra realaus pavojaus, kad tokie kankinimo veiksmai pasikartos. Be to, šio asmens sveikatos būklės pablogėjimo pavojus savaime negali būti laikomas nežmonišku ar žeminamu elgesiu su juo jo kilmės šalyje, net jei šis pavojus kyla dėl bendrų sveikatos priežiūros sistemos trūkumų ir tinkamo gydymo nebuvimo. Tačiau būtų kitaip, jeigu paaiškėtų, kad kilmės šalies valdžios institucijos neketintų užtikrinti jo reabilitacijos, arba jeigu, kiek tai susiję su galimybe naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis, jos elgtųsi diskriminuojamai ir todėl kai kurioms etninėms grupėms arba tam tikrų kategorijų asmenims, kuriems priklauso šis asmuo, būtų sunkiau pasinaudoti sveikatos priežiūros paslaugomis, pritaikytomis gydyti dėl šių institucijų įvykdytų kankinimo veiksmų atsiradusius fizinius ar psichinius sutrikimus.

Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas nusprendė, kad trečiosios šalies piliečiui, kuris praeityje savo kilmės šalies valdžios institucijų buvo kankinamas ir kuriam, grąžintam į šią šalį, jau nebekyla kankinimo pavojus, tačiau kurio fizinės ir psichinės sveikatos būklė tokiu atveju gali labai pablogėti ir kyla didelė grėsmė, kad šis pilietis dėl traumos, kurią patyrė dėl kankinimų, nusižudys, gali būti suteiktas papildomos apsaugos statusas, jeigu yra realus pavojus, kad jam tyčia nebūtų teikiamos sveikatos priežiūros paslaugos, pritaikytos gydyti fizinius ar psichinius sutrikimus, patirtus dėl toje šalyje įvykdytų tyčinių minėto piliečio kankinimų.

2.2. Prašymų dėl tarptautinės apsaugos nagrinėjimas

Šiame metiniame pranešime aptarti sprendimai dėl tarptautinės apsaugos prašymų nagrinėjimo yra susiję su tokių prašymų nagrinėjimo ir vertinimo tvarka, taip pat terminais, taikomais prašymo perimti arba atsiimti prašytoją pakartotinio nagrinėjimo procedūrai.

2018 m. sausio 25 d. Sprendime **F** (C-473/16, [EU:C:2018:36](#)) Teisingumo Teismas išaiškino Direktyvos 2011/95 4 straipsnį, vertinamą atsižvelgiant į Chartijos 7 straipsnį, nagrinėdamas klausimą, ar šiomis nuostatomis draudžiama atlikti psichologinę ekspertizę ir ja remtis siekiant įvertinti tarptautinės apsaugos prašytojo teiginių dėl jo seksualinės orientacijos tikrumą. Pagrindinėje byloje Nigerijos pilietis F kreipėsi dėl prieglobsčio į Vengrijos valdžios institucijas ir pareiškė, kad bijo būti persekiojamas kilmės šalyje dėl homoseksualumo. Remdamasi psichologine ekspertize, Vengrijos kompetentinga institucija pripažino šį pareiškimą neatitinkančiu tikrovės. Atlikus šią ekspertizę, kurią sudarė ekspertinis tyrimas, asmenybės tyrimas ir keli asmenybės testai, buvo padaryta išvada, kad negalima patvirtinti F pareiškimo dėl jo seksualinės orientacijos.

Teisingumo Teismas pirmiausia nusprendė, kad pagal Direktyvos 2011/95 4 straipsnį už tarptautinės apsaugos prašymų nagrinėjimą atsakingai institucijai arba prireikus dėl šios institucijos priimto sprendimo pateiktą skundą nagrinėjantiems teismams nedraudžiama skirti ekspertizę siekiant įvertinti faktus ir aplinkybes, susijusius su tariama prašytojo seksualine orientacija, jeigu tokios ekspertizės vykdymo taisyklės atitinka Chartijos garantuojamas pagrindines teises, minėta institucija ir teismai savo sprendimų pagrindžia vien ekspertizės išvadomis ir jie nėra saistomi šių išvadų, kai vertina prašytojo pareiškimus dėl jo seksualinės orientacijos. Teisingumo Teismas šiuo klausimu patikslino, kad, nors atliekant minėtos direktyvos 4 straipsnyje nurodytą vertinimą ir priimant sprendimą dėl baime būti persekiojamam dėl seksualinės orientacijos pagrįsto tarptautinės apsaugos prašymo, ne visada reikia vertinti, ar prašytojas tikrai yra tam tikros seksualinės orientacijos, negalima atmesti galimybes, kad, atsižvelgiant į specifines tokių tarptautinės apsaugos prašytojo pareiškimų vertinimo aplinkybes, tam tikrų rūšių ekspertizė gali būti naudinga ir galėtų būti atliekama nepažeidžiant prašytojo pagrindinių teisių. Vis dėlto šiuo klausimu Teisingumo Teismas priminė, kad tik institucijos, atsakingos už prašymų nagrinėjimą pagal atitinkamas Direktyvos 2005/85⁶⁷ ir Direktyvos 2013/32 nuostatas, turi atlikti Direktyvos 2011/95 4 straipsnyje nurodytų faktų ir aplinkybių vertinimą, o jį tikrinti turi teismas, todėl nei šios institucijos, nei galimą skundą dėl jos sprendimo nagrinėjantys teismai negali savo sprendimo pagrįsti vien ekspertizės išvadomis ir būti saistomi šių išvadų.

Antra, jis nusprendė, kad Direktyvos 2011/95 4 straipsnis, nagrinėjamas atsižvelgiant į Chartijos 7 straipsnį, turi būti aiškinamas taip, kad juo draudžiama atlikti psichologinę ekspertizę, kurios dalykas – remiantis projekciniais asmenybės testais apibūdinti tarptautinės apsaugos prašytojo seksualinę orientaciją, ir ja remtis siekiant įvertinti šios orientacijos tikrumą net tuo atveju, kai tam, kad būtų atlikti psichologiniai testai, formaliai reikalaujama atitinkamo asmens sutikimo, nes šis sutikimas nebūtinai yra laisvas, kadangi iš tiesų dėl aplinkybių, su kuriomis susiduria tarptautinės apsaugos prašytojai, spaudimo jį duoti privalu. Nors kišimasi į prašytojo privatų gyvenimą galima pateisinti siekiu išsiaiškinti aplinkybes, leidžiančias įvertinti realų jo tarptautinės apsaugos poreikį, sprendžiančioji institucija, kontroliuojama teismo, turi įvertinti, ar numatoma psichologinė ekspertizė yra tinkama, t. y. pagrįsta tarptautinėje mokslininkų bendruomenėje pripažintais metodais ir principais, ir būtina siekiant šio tikslo. Teisingumo Teismas, be kita ko, konstatavo, kad nagrinėjamos ekspertizės pasekmės prašytojo privačiam gyvenimui yra neproporcingos siekiamam tikslui, nes teisės į privatų gyvenimą apribojimas, kurį ji lemia, nėra proporcingas, palyginti su nauda, kurią ji galėtų suteikti atliekant Direktyvos 2011/95 4 straipsnyje numatytų faktų ir aplinkybių vertinimą.

2018 m. liepos 25 d. Sprendime *Alheto* (C-585/16, [EU:C:2018:584](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) vertino konkrečius kriterijus, taikomus nagrinėjant prieglobsčio prašymus, kuriuos pateikė Jungtinių Tautų pagalbos ir darbų agentūros Palestinos pabėgėliams Artimuosiuose Rytuose (UNRWA) įregistruoti asmenys. Bulgarijos teismas, nagrinėjęs iš Palestinus kilusio asmens skundą dėl sprendimo atmesti tarptautinės apsaugos prašymą, suabejojo dėl direktyvų 2011/95 ir 2013/32 aiškinimo UNRWA įregistruotų asmenų atveju ir jam kilo klausimas, ar šios agentūros įregistruotas asmuo, pabėgęs iš Gazos Ruožo ir prieš atvykdamas į Sąjungą gyvenęs Jordanijoje, laikytinas asmeniu, kuris Jordanijoje naudojasi pakankama apsauga, todėl jo tarptautinės apsaugos prašymas, pateiktas Sąjungoje, turi būti pripažintas nepriimtinu.

Teisingumo Teismas pirmiausia pažymėjo, kad kai teismui pateikiamas skundas dėl sprendžiančiosios institucijos – ji Direktyvos 2013/32 2 straipsnyje apibrėžta kaip „bet kokia kvaziteisminė arba administracinė institucija valstybėje narėje, atsakinga už tarptautinės apsaugos prašymų nagrinėjimą ir kompetentinga priimti pirmosios instancijos sprendimus“, – sprendimo dėl prieglobsčio ar papildomos apsaugos prašymo,

67| 2005 m. gruodžio 1 d. Tarybos direktyva 2005/85/EB, nustatanti būtiniausius reikalavimus dėl pabėgėlio statuso suteikimo ir panaikinimo tvarkos valstybėse narėse (OL L 326, 2005, p. 13).

šis teismas turi išsamiai išnagrinėti bylą pagal tuo metu esamą situaciją, atsižvelgdamas į visas svarbias faktines ir teisines aplinkybes, įskaitant tas, kurių dar nebuvo tuo metu, kai atitinkama institucija priėmė sprendimą.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pridūrė, kad kiekviena valstybė narė, kuri privalo laikytis Direktyvos 2013/32, turi pritaikyti nacionalinę teisę taip, kad, teismui panaikinus atitinkamos administracinės ar kvaziteisminės institucijos sprendimą ir prireikus priimti naują šios institucijos sprendimą, naujas sprendimas dėl prieglobsčio arba papildomos apsaugos prašymo būtų priimtas per trumpą laiką ir atitiktų teismo sprendime dėl panaikinimo nurodytą vertinimą.

Kalbėdamas apie konkrečius kriterijus, taikomus nagrinėjant palestiniečio pateiktą prieglobsčio arba papildomos apsaugos prašymą, Teisingumo Teismas priminė, kad pagal Direktyvos 2011/95 12 straipsnio 1 dalies a punktą palestinietis negali gauti prieglobsčio Sąjungoje tol, kol naudojasi UNRWA teikiama veiksminga apsauga ar parama. Jis gali gauti prieglobstį Sąjungoje, tik jei jaučiasi labai nesaugus, nesėkmingai prašė UNRWA pagalbos ir dėl nuo jo nepriklausančių priežasčių buvo priverstas išvykti iš UNRWA veiklos teritorijos.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas nusprendė, kad Direktyvos 2013/32 35 straipsnio pirmos pastraipos b punktą reikia aiškinti taip, kad UNRWA įregistruotas asmuo, kuris naudojasi šios agentūros veiksminga apsauga arba parama trečiojoje šalyje, kuri nėra jo įprastinė gyvenamoji vieta, bet patenka į šios agentūros veiklos teritoriją, laikytinas besinaudojančiu pakankama apsauga šioje trečiojoje šalyje, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, jeigu ši šalis įsipareigoja priimti suinteresuotąjį asmenį, kuris išvyko iš jos teritorijos, kad prašytų tarptautinės apsaugos Sąjungoje, pripažįsta UNRWA teikiamą pagalbą ar paramą ir paiso negrąžinimo principo, taip suteikdama suinteresuotajam asmeniui galimybę saugiai ir oriai gyventi jos teritorijoje tol, kol išliks tokia būtinybė dėl jo įprastinėje gyvenamoje vietoje kylančios grėsmės.

2018 m. spalio 4 d. Sprendime **Ahmedbekova** (C-652/16, [EU:C:2018:801](#)) Teisingumo Teismas *išaiškino direktyvas 2011/95 ir 2013/32 ir pateikė paaiškinimų dėl tos pačios šeimos narių pateiktų tarptautinės apsaugos prašymų nagrinėjimo ir teisės į veiksmingą teisinę gynybą dėl sprendimo nesuteikti tokios apsaugos apimties*. Nagrinėtu atveju Bulgarijos kompetentinga institucija atmetė neteisėtai į Bulgariją atvykusios Azerbaidžano piliečių šeimos pateiktus tarptautinės apsaugos prašymus. Savo skunde vienas šios šeimos narių rėmėsi tiek sutuoktiniui iškilusi pavoju būti persekiojamam Azerbaidžano valdžios institucijų, tiek savo asmeninėmis aplinkybėmis, visų pirma persekiojimo dėl politinių pažiūrų pavoju, nes ji, be kita ko, dalyvavo reiškiant ieškinį Azerbaidžanui Europos Žmogaus Teisių Teisme.

Visų pirma, kalbėdamas apie individualų tarptautinės apsaugos prašymų nagrinėjimą, Teisingumo Teismas, priminęs, kad bet koks sprendimas dėl pabėgėlio ar papildomos apsaugos statuso suteikimo turi būti grindžiamas individualiu nagrinėjimu, aiškiai nurodė, kad per šį vertinimą reikia atsižvelgti į prašytojo šeimos nariui iškilusius persekiojimo ir didelės žalos pavojus, siekiant nustatyti, ar dėl jo šeiminio ryšio su šiuo asmeniu pačiam prašytojui kyla tokie pavojai. Teisingumo Teismas taip pat nurodė, kad tos pačios šeimos narių atskirai pateiktiems tarptautinės apsaugos prašymams galima taikyti priemones, kuriomis atsižvelgiama į galimas jų sąsajas, tačiau draudžiama vertinti šiuos prašymus per bendrą procedūrą. Jis taip pat pabrėžė, kad draudžiama sustabdyti vieno iš šių prašymų vertinimą, kol bus baigta kito prašymo nagrinėjimo procedūra.

Antra, kiek tai susiję su reikalavimais, taikomais priskyrimui prie pabėgėlių, atsižvelgdamas į prašytojos dalyvavimą reiškiant ieškinį Europos Žmogaus Teisių Teisme savo kilmės šaliai, Teisingumo Teismas nusprendė, kad vertinant Direktyvoje 2011/95 numatytas persekiojimo priežastis toks dalyvavimas iš esmės nelaikytinas įrodymu, kad prašytoja priklauso „tam tikrai socialinei grupei“, bet turi būti pripažintas persekiojimo dėl „politinių pažiūrų“ priežastimi, jeigu yra pagrindas bijoti, kad nurodytas dalyvavimas šioje šalyje bus traktuojamas kaip politinio pasipriešinimo aktas, už kurį galėtų būti taikomos represijos.

Galiausiai, trečia, dėl teismo, gavusio skundą dėl sprendimo nesuteikti tarptautinės apsaugos, pareigos išsamiai ir ex nunc išnagrinėti faktines ir teises aplinkybes, Teisingumo Teismas nusprendė, kad toks teismas iš esmės privalo įvertinti tarptautinės apsaugos suteikimo pagrindus ar faktus, kuriais, nors jie ir susiję su įvykiais arba pavojais, tariamai įvykusiais ar atsiradusiais iki apskųsto sprendimo dėl atsisakymo priėmimo ar net iki tarptautinės apsaugos prašymo pateikimo, pirmą kartą remiamasi per skundo nagrinėjimo procedūrą; tokius pagrindus ir faktus teismas turi vertinti kaip naujus pareiškimus, prieš tai paprašęs sprendžiančiosios institucijos juos išnagrinėti. Tačiau teismas neprivalo taip elgtis, jei konstatuoja, kad šie pagrindai ar faktai pateikti vėlyvojoje skundo nagrinėjimo stadijoje arba apibūdinti nepakankamai aiškiai, kad galėtų būti tinkamai išnagrinėti, arba jeigu konstatuoja, kad nurodyti faktai nėra reikšmingi ar pakankamai nesiskiria nuo tų, į kuriuos jau galėjo atsižvelgti sprendžiančioji institucija.

2018 m. spalio 4 d. Sprendime **Fathi** (C-56/17, [EU:C:2018:803](#)) Teisingumo Teismas nagrinėjo klausimą dėl *valstybės narės, atsakingos už trečiosios šalies piliečio vienoje iš valstybių narių pateikto tarptautinės apsaugos prašymo nagrinėjimą, nustatymo pagal reglamentą „Dublinas III“ ir Direktyvą 2013/32, dėl pareigos įrodyti persekiojimo buvimą apimties ir dėl sąvokos „persekiojimo veiksmai“, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2011/95*. Nagrinėtu atveju kurdų kilmės Irano pilietis pateikė Bulgarijos valstybinei pabėgėlių agentūrai tarptautinės apsaugos prašymą, grindžiamą tuo, kad yra Irano valdžios institucijų persekiojamas dėl religinių motyvų, visų pirma dėl atsivertimo į krikščionybę. Kompetentinga Bulgarijos institucija išnagrinėjo šį prašymą iš esmės, tačiau pasibaigus atsakingos valstybės narės nustatymo procedūrai nepriėmė jokio aiškaus sprendimo. Prašymas buvo atmestas kaip nepagrįstas, nes nurodyta institucija nusprendė, kad prašytojo pasakojime yra esminių prieštaravimų ir neįrodytas nei persekiojimas ar persekiojimo ateityje rizika, nei mirties bausmės rizika.

Teisingumo Teismas pirmiausia nusprendė, kad reglamento „Dublinas III“ 3 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad pagal ją valstybės narės institucijoms nedraudžiama iš esmės nagrinėti tarptautinės apsaugos prašymo, kaip tai suprantama pagal šio reglamento 2 straipsnio d punktą, nepriėmus aiškaus sprendimo, kuriuo, remiantis minėtame reglamente numatytais kriterijais, būtų nustatyta, kad atsakomybę atlikti tokį nagrinėjimą turi ši valstybė narė. Teisingumo Teismas taip pat nusprendė, kad Direktyvos 2013/32 46 straipsnio 3 dalis turi būti aiškinama taip, kad, nagrinėdamas tarptautinės apsaugos prašytojo skundą dėl sprendimo pripažinti jo tarptautinės apsaugos prašymą nepagrįstu, kompetentingas valstybės narės teismas neturi *ex officio* išnagrinėti, ar prašymą nagrinėjusios valdžios institucijos teisingai taikė už jo nagrinėjimą atsakingos valstybės narės nustatymo kriterijus ir mechanizmus, numatytus reglamente „Dublinas III“.

Antra, dėl pareigos įrodyti persekiojimo buvimą apimties Teisingumo Teismas nusprendė, kad negali būti reikalaujama, kad tarptautinės apsaugos prašytojas, kuris remiasi persekiojimo dėl su religija susijusių motyvų grėsme, tam, kad patvirtintų savo religinius įsitikinimus, pateiktų pareiškimus ar dokumentus dėl kiekvieno elemento, kurį apima Direktyvos 2011/95 10 straipsnio 1 dalies b punktas (t. y. teistinių, neteistinių ir ateistinių įsitikinimų turėjimo, dalyvavimo ar nedalyvavimo formaliose pamaldose privačiai ar viešai, vienam ar kartu su kitais, kitų religinių veiksmų ar pažiūrų išraiškos arba asmeninio ar bendruomeninio elgesio formų, grindžiamų religiniais įsitikinimais ar privalomų pagal tuos įsitikinimus). Tačiau prašytojas turi patikimai patvirtinti savo teiginius, pateikdamas informaciją, kuri kompetentingai institucijai leistų įsitikinti jų teisingumu.

Galiausiai dėl sąvokos „persekiojimo veiksmas“, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2011/95 9 straipsnio 1 ir 2 dalis, Teisingumo Teismas nusprendė, kad šios nuostatos turi būti aiškinamos taip, kad veiksmų, prieštaraujančių tarptautinės apsaugos prašytojo kilmės šalies valstybinei religijai, draudimas, grasinant mirties ar įkalinimo bausmėmis, gali būti persekiojimo veiksmas pagal šias nuostatas, jeigu šis draudimas praktiškai susietas su tokiomis šios šalies institucijų taikomomis sankcijomis.

2018 m. lapkričio 13 d. Sprendime **X ir X** (C-47/17 ir C-48/17, [EU:C:2018:900](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nagrinėjo terminus, pagal įgyvendinimo reglamento Nr. 1560/2003 5 straipsnio 2 dalį taikomus prašymo perimti arba atsiimti prieglobsčio prašytoją pakartotinio nagrinėjimo procedūroje. Ginčai pagrindinėse bylose

buvo susiję su Sirijos piliečiu ir Eritrėjos piliečiu, kurie Nyderlanduose pateikė prašymus išduoti prieglobsčio prašytojui skirtą leidimą laikinai gyventi šalyje, prieš tai jau pateikę tarptautinės apsaugos prašymą kitoje valstybėje (atitinkamai Vokietijoje ir Šveicarijoje); Eritrėjos pilietis atvyko iš Italijos (ten nebuvo nustatyta, kad jis jau pateikė tarptautinės apsaugos prašymą). Pagal reglamento „Dublinas III“ 18 straipsnio 1 dalies b punktą Nyderlandų valdžios institucijos pateikė Vokietijos, Šveicarijos ir Italijos valdžios institucijoms prašymus atsiimti suinteresuotuosius asmenis. Atmetus šiuos prašymus, Nyderlandų valdžios institucijos, remdamosi Įgyvendinimo reglamento Nr. 1560/2003 5 straipsnio 2 dalimi, Vokietijos ir Italijos valdžios institucijoms pateikė pakartotinio nagrinėjimo prašymus, tačiau šios institucijos arba neatsakė, arba atsakymą pateikė praėjus minėtoje nuostatoje numatytam dviejų savaičių terminui.

Priminęs, kad reglamente „Dublinas III“ Sąjungos teisės aktų leidėjas nustatė prašomajai valstybei narei imperatyvius terminus prašymams dėl perėmimo savo žinion ir atsiėmimo išnagrinėti, Teisingumo Teismas nurodė, kad Įgyvendinimo reglamento Nr. 1560/2003 5 straipsnio 2 dalyje nustatytas mechanizmas, kuriuo remdamasi prašančioji valstybė narė gali pateikti prašomajai valstybei narei pakartotinio nagrinėjimo prašymą po to, kai pastaroji pateikė neigiamą atsakymą į prašymą perimti savo žinion arba atsiimti, yra „papildoma procedūra“, kuri nėra privaloma ir kurios trukmė turi būti griežtai ribojama ir nuspėjama. Tačiau, anot Teisingumo Teismo, papildoma pakartotinio nagrinėjimo procedūra, kuri būtų apibrėžta tik „pagrįstu“ atsakymo terminu arba būtų neribotos trukmės, neatitiktų reglamentu „Dublinas III“ siekiamo tikslo greitai išnagrinėti tarptautinės apsaugos prašymus.

Todėl Teisingumo Teismas nusprendė, kad Įgyvendinimo reglamento Nr. 1560/2003 5 straipsnio 2 dalis turi būti aiškinama taip, kad valstybė narė, kuri gavo prašymą perimti savo žinion arba atsiimti pagal reglamento „Dublinas III“ 21 arba 23 straipsnį ir kuri atlikusi reikiamus patikrinimus pateikė detalų ir motyvuotą neigiamą atsakymą per šio reglamento 22 arba 25 straipsnyje nustatytus terminus, o vėliau gavo pakartotinio nagrinėjimo prašymą pagal Įgyvendinimo reglamento Nr. 1560/2003 5 straipsnio 2 dalį, turi siekti, vadovaudamasi lojalaus bendradarbiavimo principu, į jį atsakyti per šioje nuostatoje numatytą dviejų savaičių terminą.

Jeigu prašomoji valstybė narė neatsako į prašymą per šį dviejų savaičių terminą, papildoma pakartotinio nagrinėjimo procedūra yra galutinai baigta, todėl pasibaigus šiam terminui prašančioji valstybė narė turi būti laikoma atsakinga už tarptautinės apsaugos prašymo nagrinėjimą, išskyrus atvejus, kai jai dar lieka laiko pateikti naują prašymą perimti savo žinion arba atsiimti per reglamento „Dublinas III“ 21 straipsnio 1 dalyje ir 23 straipsnio 2 dalyje tuo tikslu numatytus imperatyvius terminus.

2.3. Sprendimai grąžinti

2018 m. birželio 19 d. Sprendime **Gnandi** (C-181/16, [EU:C:2018:465](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nagrinėjo klausimą, ar sprendimas grąžinti, kaip jis suprantamas pagal Direktyvą 2008/115, gali būti priimtas iš karto po tarptautinės apsaugos prašymo atmetimo, t. y. dar neišnagrinėjus skundo, kurį galima paduoti dėl šio atmetimo. Pagrindinėje byloje Togo pilietis pateikė tarptautinės apsaugos prašymą; prašymas buvo atmetas ir po kelių dienų buvo priimtas sprendimas grąžinti, kuriuo prašytojas buvo įpareigotas išvykti iš atitinkamos valstybės narės teritorijos.

Teisingumo Teismas pirmiausia nusprendė, kad tarptautinės apsaugos prašytojas patenka į Direktyvos 2008/115 taikymo sritį iškart, kai tik atsakinga institucija atmeta jo prašymą. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad leidimas likti atitinkamos valstybės narės teritorijoje, kad būtų veiksmingai pasinaudota šio prašymo atmetimo apskundimo priemonėmis, netrukdo pripažinti, kad nuo atmetimo momento suinteresuotojo asmens buvimas šioje teritorijoje iš esmės tampa neteisėtas.

Tačiau Teisingumo Teismas pabrėžė, kad, atsižvelgiant į sprendimą grąžinti ir galimą sprendimą išsiųsti iš šalies, teisei į veiksmingą teisinę gynybą ir negrąžinimo principui būdinga apsauga tarptautinės apsaugos prašytojui turi būti užtikrinta pripažįstant teisę į veiksmingą teisinę gynybos priemonę, kuri – bent jau teisminėje institucijoje – turi visišką stabdomąjį poveikį. Jeigu griežtai laikomasi šio reikalavimo, vien aplinkybė, kad suinteresuotojo asmens buvimas šalyje laikomas neteisėtu iškart, kai tik sprendžiančioji institucija kaip pirmoji instancija atmeta tarptautinės apsaugos prašymą, ir kad sprendimas grąžinti atitinkamai gali būti priimtas iš karto po tokio atmetimo arba jie sugrupuojami tame pačiame administraciniame akte, nepažeidžia nei negrąžinimo principo, nei teisės į veiksmingą teisinę gynybą.

Teisingumo Teismas taip pat priminė, kad valstybės narės privalo užtikrinti veiksmingą galimybę apskųsti sprendimą, kuriuo atmetamas tarptautinės apsaugos prašymas, laikydamosi šalių procesinio lygiateisiškumo principo, pagal kurį, be kita ko, reikalaujama, kad būtų sustabdytas bet koks sprendimo grąžinti poveikis laikotarpiu, kuris nustatytas tokiam skundai pateikti, o jeigu toks skundas jau paduotas, tol, kol jis bus išnagrinėtas. Šiuo atžvilgiu nepakanka, kad atitinkama valstybė narė nesiimtų priemonių vykdyti sprendimo grąžinti. Priešingai, būtina, kad visos tokio sprendimo teisinės pasekmės būtų sustabdytos ir, konkrečiai kalbant, terminas savanoriškai išvykti iš šalies nebūtų pradėtas skaičiuoti, kol suinteresuotajam asmeniui leidžiama likti šalyje, ir tuo laikotarpiu asmuo nebūtų sulaikytas siekiant išsiųsti iš šalies. Be to, suinteresuotasis asmuo turi išlaikyti savo tarptautinės apsaugos prašytojo statusą, kol nepriimtas galutinis sprendimas dėl jo prašymo. Valstybės narės taip pat privalo leisti prašytojui remtis bet koku aplinkybių pasikeitimu, atsiradusiu jau priėmus sprendimą grąžinti, kuris turėtų reikšmingą poveikį vertinant šio asmens situaciją atsižvelgiant į Direktyvą 2008/115. Galiausia valstybės narės privalo imtis veiksmų, kad prašytojas būtų skaidriai informuotas apie tai, kaip laikomasi šių garantijų.

3. Santykiai su Turkija

2018 m. rugpjūčio 7 d. Sprendime **Yön** (C-123/17, [EU:C:2018:632](#)) Teisingumo Teismas išaiškino „standstill“ išlygą, įtvirtintą Sprendimo Nr. 2/76⁶⁸ 7 straipsnyje ir Sprendimo Nr. 1/80⁶⁹ 13 straipsnyje; abu sprendimus priėmė pagal EEB ir Turkijos asociacijos susitarimą įsteigta Asociacijos taryba. Šia išlyga valstybėms narėms ir Turkijos Respublikai draudžiama nustatyti naujus apribojimus, susijusius su darbuotojų ir jų šeimos narių, kurie teisėtai gyvena ir dirba atitinkamoje teritorijoje, įsidarbinimo sąlygomis. Nagrinėtu atveju Turkijos pilietė, susituokusi su teisėtai Vokietijoje gyvenančiu Turkijos pilietybę turinčiu darbuotoju, paprašė Vokietijos valdžios institucijų išduoti leidimą laikinai gyventi šalyje šeimos susijungimo tikslu. Prašymas buvo atmetas motyvuojant tuo, jog, pirma, pareiškėja neįrodė, kad turi pagal Vokietijos teisę reikalaujamų kalbos žinių, ir, antra, ji į federalinę teritoriją atvyko neturėdama nacionalinės vizos, kurios reikalaujama pagal nacionalinę nuostatą, galiojusią laikotarpiu nuo 1976 m. gruodžio 20 d. iki 1980 m. lapkričio 30 d. Šia nuostata buvo sugriežtintos teisėtai Vokietijoje gyvenantiems ir pagal darbo sutartis dirbantiems trečiųjų šalių piliečiams taikomos šeimos susijungimo sąlygos, palyginti su sąlygomis, šioje valstybėje narėje galiojusiomis Sprendimo Nr. 2/76 įsigaliojimo dieną.

68] 1976 m. gruodžio 20 d. Asociacijos tarybos sprendimas Nr. 2/76 dėl Papildomo protokolo, pasirašyto 1970 m. lapkričio 23 d. Briuselyje ir Bendrijos vardu sudaryto, aprobuoto bei patvirtinto 1972 m. gruodžio 19 d. Tarybos reglamentu (EEB) Nr. 2760/72 (OL L 293, 1972, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 11 sk., 11 t., p. 41), 36 straipsnio įgyvendinimo.

69] 1980 m. rugsėjo 19 d. Asociacijos tarybos sprendimas Nr. 1/80 dėl asociacijos plėtros, pridėtas prie Susitarimo, kuriuo įsteigiama Europos ekonominės bendrijos ir Turkijos asociacija, kuris 1963 m. rugsėjo 12 d. Ankaroje buvo pasirašytas Turkijos Respublikos, EEB valstybių narių ir Bendrijos ir kuris Bendrijos vardu buvo sudarytas, aprobuotas ir patvirtintas 1963 m. gruodžio 23 d. Tarybos sprendimu 64/732/EEB (OL 217, 1964, p. 3685; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 11 sk., 11 t., p. 10).

Pirmiausia Teisingumo Teismas pažymėjo, kad kadangi Sprendimas Nr. 2/76 nebuvo panaikintas atgaline data, bet kuriai priemonei, kurią valstybė narė nustatė laikotarpiu nuo 1976 m. gruodžio 20 d. iki 1980 m. lapkričio 30 d., turi būti taikoma „standstill“ išlyga, numatyta šio sprendimo 7 straipsnyje, o ne Sprendimo Nr. 1/80 13 straipsnyje.

Toliau, remdamasis sprendimuose *Dogan*⁷⁰ ir *Tekdemir*⁷¹ pateiktu išaiškinimu, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad nacionalinė priemonė, kuria sugriežtinamos šeimos susijungimo sąlygos ir kuri daro poveikį teisėtai atitinkamoje valstybėje narėje gyvenančių Turkijos piliečių darbui pagal darbo sutartį, yra naujas apribojimas, kaip jis suprantamas pagal Sprendimo Nr. 2/76 7 straipsnį, Turkijos piliečio naudojimuisi laisvu darbuotojų judėjimu atitinkamoje valstybėje narėje, todėl patenka į materialinę šios nuostatos taikymo sritį. Nors tokia priemonė gali būti pateisinama su veiksminga imigracijos kontrole ir migracijos srautų valdymu susijusiais privalomaisiais bendrojo intereso pagrindais, ji leistina tik tada, jeigu jos įgyvendinimo tvarka neviršija to, kas būtina užsibrėžtam tikslui pasiekti.

IX. Teismų bendradarbiavimas civilinėse bylose

1. Reglamentas Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo

2018 m. liepos 5 d. Sprendime *flyLAL-Lithuanian Airlines* (C-27/17, [EU:C:2018:533](#)) Teisingumo Teismas išaiškino jurisdikciją turinčio teismo nustatymą pagal Reglamentą Nr. 44/2001⁷², kai pateikiamas prašymas atlyginti žalą, tariamai padarytą skirtingose valstybėse narėse įvykdytais antikonkurenciniais veiksmais. Nagrinėtu atveju ieškovė – Lietuvos oro transporto bendrovė – kreipėsi į Lietuvos teismą su ieškiniu kitai oro transporto bendrovei – *Air Baltic* – ir Rygos (Latvija) oro uostui ir reikalavo priteisti žalos, tariamai padarytos, kaip ji mano, antikonkurenciniais veiksmais, atlyginimą. Šie veiksmai, kurie pasireiškė, be kita ko, iki 80 % dydžio nuolaidomis orlaivio pakilimo, nutūpimo ir apsaugos paslaugoms, kurias nurodytas oro uostas nuo 2004 m. lapkričio mėn. taikė *Air Baltic*, Latvijos Respublikos konkurencijos tarybos atskiroje nuo pagrindinės bylos procedūroje buvo pripažinti pažeidžiančiais Sąjungos konkurencijos taisykles. Atsakovai ginčijo Lietuvos teismų jurisdikciją nagrinėti šį ginčą remdamiesi tuo, kad ieškinyje nurodytas antikonkurencinis susitarimas buvo sudarytas tarp Rygos oro uosto ir Latvijoje esančios *Air Baltic* pagrindinės bendrovės ir jo padarinių atsirado ne Lietuvoje, o Latvijoje. Lietuvos pirmosios instancijos teismas pripažino, kad Lietuvos Respublikos teismai turi jurisdikciją pagal Reglamentą Nr. 44/2001, nes, pirma, antikonkurenciniai veiksmai, kuriais padaryta žala ieškovei, visų pirma grobuoniškų kainų taikymas, skrydžių laikų derinimas, neteisėta reklama, tiesioginių skrydžių nutraukimas ir keleivių srauto nukreipimas į Rygos tarptautinį oro uostą, įvykdyti Lietuvoje ir, antra, *Air Baltic* veikė Lietuvoje per savo filialą.

70| 2014 m. liepos 10 d. Teisingumo Teismo sprendimas *Dogan* (C-138/13, [EU:C:2014:2066](#)).

71| 2017 m. kovo 29 d. Teisingumo Teismo sprendimas *Tekdemir* (C-652/15, [EU:C:2017:239](#)).

72| 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (OL L 12, 2001, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 4 t., p. 42).

Pirmiausia Teisingumo Teismas priminė, kad pagal Reglamento Nr. 44/2001 5 straipsnio 3 punktą žalos atlyginimo reikalaujančiam ieškovui suteikiama teisė kreiptis į vietos, kurioje atsirado žala, teismą arba į vietos, kur atsirado žalą lėmusi aplinkybė, teismą, taigi į teismą galima kreiptis remiantis vienu iš šių dviejų jurisdikcijos pagrindų. Šiuo aspektu jis taip pat pažymėjo, kad negautos pajamos, kurias sudaro, be kita ko, dėl SESV 101 ir 102 straipsniams prieštaraujančių antikonkurencinių veiksmų tariamai sumažėję pardavimai, gali būti laikomos „žala“ pagal Reglamento Nr. 44/2001 5 straipsnio 3 punktą, kuria iš principo galima pagrįsti valstybės narės, kurios teritorijoje įvyko žalą sukėlęs įvykis, teismų jurisdikciją. Tuo remdamasis Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad, pirma, nagrinėjant ieškinį dėl antikonkurenciniais veiksmais padarytos žalos atlyginimo, „vieta, kurioje įvyko žalą sukėlęs įvykis“, be kita ko, reiškia dėl pardavimų sumažėjimo negautų pajamų vietą, t. y. šių veiksmų paveiktos rinkos, kurioje nukentėjusioji šalis tvirtina patyrusi šį pardavimų sumažėjimą, vietą. Antra, jis nusprendė, kad, nagrinėjant ieškinį dėl antikonkurenciniais veiksmais padarytos žalos atlyginimo, sąvoka „vieta, kurioje įvyko žalą sukėlęs įvykis“ gali būti suprantama kaip SESV 101 straipsniui prieštaraujančio antikonkurencinio susitarimo sudarymo vieta arba kaip vieta, kurioje buvo siūlomoms ir taikomoms grobuoniškos kainos, jeigu šia veikla pažeidžiamas SESV 102 straipsnis.

Be to, atsižvelgdamas į tai, kad *Air Baltic* veiklą Lietuvoje vykdė per filialą, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad sąvoka „ginčas, susijęs su filialo veikla“, kaip ji suprantama pagal Reglamento Nr. 44/2001 5 straipsnio 5 punktą, apima ieškinį dėl piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi taikant grobuoniškas kainas tariamai padarytos žalos atlyginimo, kai dominuojančią padėtį užimančios įmonės filialas iš tikrųjų ir reikšmingai dalyvavo piktnaudžiavimo veikloje, o tai turi patikrinti byla nagrinėjantis teismas.

2018 m. spalio 24 d. Sprendime ***Apple Sales International ir kt.*** (C-595/17, [EU:C:2018:854](#)) Teisingumo Teismas išaiškino Reglamento Nr. 44/2001 23 straipsnį, kiek tai susiję su jurisdikciją suteikiančia nuostata, kuria remiamasi kilus ginčui dėl deliktinės atsakomybės, kylančios kontrahentui už nesąžiningą konkurenciją ir piktnaudžiavimą dominuojančia padėtimi, kaip tai suprantama pagal SESV 102 straipsnį. Pagrindinėje byloje bendrovė *Apple Sales International* rėmėsi jurisdikciją Airijos teismams suteikiančia nuostata, kurioje nebuvo aiškiai nurodyti ginčai dėl atsakomybės už konkurencijos teisės pažeidimą, siekdama užginčyti Prancūzijos teismų jurisdikciją nagrinėti ieškinį dėl žalos atlyginimo, šios bendrovės platintojo pareikštą dėl, be kita ko, šios bendrovės piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi.

Teisingumo Teismas visų pirma priminė, kad siekiant nustatyti ginčus, patenkančius į jurisdikciją suteikiančios nuostatos taikymo sritį, ją turi išaiškinti nacionalinis teismas, kuriame ja remiamasi. Toliau jis pažymėjo, kad jurisdikciją suteikiančios nuostatos taikymo sritis apima tik ginčus, kurių kilo iš teisinio santykio, dėl kurio ši nuostata buvo įtvirtinta. Nors SESV 101 straipsnyje nurodyti antikonkurenciniai veiksmai, t. y. neteisėtas kartelis, iš principo nėra tiesiogiai susiję su šio kartelio nario ir trečiosios šalies sutartiniais santykiais, kuriems kartelis turi poveikio, SESV 102 straipsnyje nurodyti antikonkurenciniai veiksmai, t. y. piktnaudžiavimas dominuojančia padėtimi, gali materializuotis sutartiniuose santykiuose, kuriuos užmezga dominuojančią padėtį užimanti įmonė, pasitelkiant sutarties sąlygas. Vadinasi, Reglamento Nr. 44/2001 23 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad platintojui pagal SESV 102 straipsnį pareiškus ieškinį tiekėjui dėl žalos atlyginimo negalima netaikyti šalių sudarytoje sutartyje įtvirtintos jurisdikciją suteikiančios nuostatos vien dėl to, kad joje nėra aiškiai nurodyti ginčai dėl atsakomybės už konkurencijos teisės pažeidimą. Galiausiai Teisingumo Teismas nusprendė, kad jurisdikciją suteikiančios nuostatos taikymas nagrinėjant tokį ieškinį nepriklauso nuo to, ar prieš tai nacionalinė, ar Europos institucija yra konstatavusi konkurencijos teisės pažeidimą, nes tai, ar prieš tai konkurencijos institucija yra konstatavusi tokį pažeidimą, nesusiję su tuo, į ką reikia atsižvelgti siekiant padaryti išvadą, kad jurisdikciją suteikianti nuostata taikoma ieškiniui dėl žalos, tariamai patirtos dėl konkurencijos taisyklių pažeidimo, atlyginimo.

2. Reglamentas Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo

Kalbant apie teismų bendradarbiavimą santuokos ir tėvų pareigų srityje, paminėtini trys sprendimai: pirmasis susijęs su sąvoka „bendravimo teisės“, antrasis – su prašymu grąžinti vaikus, o trečiasis – su sąvoka „vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta“.

2018 m. gegužės 31 d. Sprendime **Valcheva** (C-335/17, [EU:C:2018:359](#)) Teisingumo Teismas išaiškino Reglamente Nr. 2201/2003⁷³ vartojamą sąvoką „bendravimo teisės“. Šioje byloje nepilnamečio vaiko, kuris nuolat gyvena Graikijoje su savo tėvu, Bulgarijoje gyvenanti senelė iš motinos pusės siekė, kad jai būtų suteikta teisė bendrauti su anūku. Manydama, kad neturi galimybės palaikyti visaverčių ryšių su anūku, ir nesėkmingai bandžiusi kreiptis pagalbos į Graikijos valdžios institucijas, ji kreipėsi į Bulgarijos teismus su prašymu nustatyti teisės bendrauti su anūku įgyvendinimo tvarką. Šis prašymas buvo atmestas tuo pagrindu, kad Reglamente Nr. 2201/2003 numatyta valstybės narės, kurioje yra vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta, šiuo atveju Graikijos, teismų jurisdikcija. Tuomet Bulgarijos teismas su prašymu priimti prejudicinį sprendimą kreipėsi į Teisingumo Teismą ir pateikė klausimą, ar, siekiant nustatyti jurisdikciją turintį teismą, tas reglamentas taikomas senelių bendravimo teisėms.

Konstatavęs, kad sąvoka „bendravimo teisės“, kaip ji suprantama pagal Reglamentą Nr. 2201/2003, turi būti aiškinama savarankiškai, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas nusprendė neapriboti asmenų, galinčių vykdyti tėvų pareigas arba naudotis bendravimo teisėmis, rato. Todėl sąvoka „bendravimo teisės“ apima ne tik tėvų teisę bendrauti su vaikais, bet ir kitų asmenų (visų pirma jo senelių), su kuriais vaikui svarbu palaikyti asmeninius ryšius, teisę. Iš tiesų, jei teisė bendrauti nebūtų susijusi su visais šiais asmenimis, klausimus dėl šios teisės būtų galėjęs spręsti ne tik pagal Reglamentą Nr. 2201/2003 paskirtas teismas, bet ir kiti teismai, manantys, jog turi jurisdikciją pagal tarptautinę privatinę teisę. Galėtų būti priimami tarpusavyje nesuderinami ar net prieštaringi sprendimai, nes vaiko artimajam suteikta bendravimo teisė galėtų daryti neigiamą poveikį tėvų pareigų turėtojai suteiktai bendravimo teisei. Todėl Teisingumo Teismas nusprendė, kad Reglamento Nr. 2201/2003 1 straipsnio 1 dalies b punktas apima senelių prašymą suteikti jiems teisę bendrauti su anūkais, taigi šis prašymas patenka į šio reglamento taikymo sritį.

Teisingumo Teismas taip pat išaiškino, kad bendravimo teisės suteikimas kitam nei tėvai asmeniui gali daryti neigiamą poveikį tėvų teisėms ir pareigoms, todėl tam, kad būtų išvengta tarpusavyje nesuderinamų priemonių nustatymo ir atsižvelgta į svarbesnį vaiko interesą, sprendimą dėl bendravimo teisės turi priimti tas pats, t. y. vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos, teismas.

2018 m. rugsėjo 19 d. Sprendime **C.E. ir N.E.** (C-325/18 PPU ir C-375/18 PPU, [EU:C:2018:739](#)), priimtame taikant prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūrą, Teisingumo Teismas nagrinėjo klausimą dėl vienos valstybės narės vykdomo kitos valstybės narės sprendimo įpareigoti grąžinti į ją kelis vaikus, kuriems joje teismas skyrė globą.

Ginčas pagrindinėje byloje kilo tarp Anglijos institucijos ir trijų nepilnamečių vaikų, kurie buvo perkelti į Airiją, tėvų. Praėjus trims dienoms po šeimos atvykimo į Airiją, Jungtinės Karalystės teismas priėmė nutartį dėl globos skyrimo trims vaikams, kuria suteikė globos teises nurodytai Anglijos institucijai ir įpareigojo grąžinti

73| 2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo, panaikinantį Reglamentą (EB) Nr. 1347/2000 (OL L 338, 2003, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 6 t., p. 243).

tris vaikus. Airijos teismui priėmus sprendimą pripažinti nutartį dėl teismo skirtos globos ir leidus ją vykdyti Airijoje (toliau – sprendimas dėl vykdymo), visi trys vaikai buvo perduoti Anglijos institucijai ir grąžinti į Jungtinę Karalystę. Kadangi apie sprendimą dėl vykdymo tėvams buvo pranešta tik kitą dieną po jo įvykdymo, tėvai jį apskundė ir pateikė prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones, kad būtų sustabdyta Jungtinėje Karalystėje pradėta vaikų įvaikinimo procedūra. Šiomis aplinkybėmis Airijos teismas kreipėsi į Teisingumo Teismą su klausimu, ar Jungtinės Karalystės teismo sprendimas, kuriuo nurodoma grąžinti vaikus, gali būti paskelbtas vykdytinu Airijoje, nors, prieš prašydama pripažinti ir vykdyti šį sprendimą Airijoje pagal Reglamento Nr. 2201/2003 III skyrių, suinteresuotoji Anglijos institucija neišnaudojo visų Airijoje prieinamų teisių gynimo priemonių, kaip reikalaujama pagal 1980 m. Hagos konvenciją⁷⁴. Jis taip pat klausė, be kita ko, ar nurodymas grąžinti vaikus gali būti vykdomas prieš įteikiant tėvams sprendimą dėl vykdymo ir ar Reglamentu Nr. 2201/2003 valstybės narės teismui draudžiama taikyti laikinąsias apsaugos priemones įpareigojimo kitos valstybės narės viešajam subjektui forma, jam uždraudžiant šios kitos valstybės narės teismuose pradėti ar tęsti vaikų, kurie joje gyvena, įvaikinimo procedūrą.

Teisingumo Teismas pirmiausia pažymėjo, kad Reglamentas Nr. 2201/2003 papildė 1980 m. Hagos konvenciją ir nereikalauja, kad asmuo, įstaiga ar institucija tarptautinio vaiko grobimo atveju remtųsi šia konvencija tam, kad pareikalautų nedelsiant grąžinti vaiką į valstybę, kurioje yra jo nuolatinė gyvenamoji vieta. Taigi tėvų pareigų turėtojas, remdamasis Reglamento Nr. 2201/2003 III skyriaus nuostatomis, gali prašyti pripažinti ir vykdyti sprendimą, susijusį su tėvų valdžia ir vaikų grąžinimu, kurį priėmė kompetentingas teismas remdamasis šio reglamento II skyriaus 2 skirsniu, net jei jis nepateikė 1980 m. Hagos konvencija grindžiamo prašymo dėl grąžinimo. Teisingumo Teismas nusprendė, kad nutartis dėl vaikų globos nustatymo ir dėl šių vaikų grąžinimo, dėl kurios vykdymo kreiptasi į Airijos teismą, patenka į šio reglamento materialinę taikymo sritį, nes įpareigojimą grąžinti lėmė sprendimas dėl tėvų pareigų ir jis nuo to sprendimo neatsiejamas.

Kalbėdamas apie aplinkybę, kad nurodymas grąžinti vaikus buvo įvykdytas prieš įteikiant tėvams sprendimą dėl vykdymo, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad reikalavimas įteikti šį sprendimą leidžia užtikrinti, kad šalis, kurios atžvilgiu pateiktas prašymas dėl vykdymo, galėtų pasinaudoti veiksmingo apskundimo teise. Todėl, Teisingumo Teismo nuomone, sprendimo, kuriuo nustatoma vaikų globa ir įpareigojama juos grąžinti ir kuris prašomojoje valstybėje narėje pripažįstamas vykdytinu, vykdymas, suinteresuotiesiems tėvams dar nepranešus apie šio sprendimo paskelbimą vykdytinu, prieštarauja Reglamento Nr. 2201/2003 33 straipsnio 1 daliai, siejamai su Chartijos 47 straipsniu.

Galiausiai dėl laikinųjų apsaugos priemonių prašymo, pateikto vykstant įvaikinimo procedūrai Jungtinėje Karalystėje, kuriuo siekiama uždrausti kompetentingai įstaigai pradėti ar tęsti įvaikinimo procedūrą, Teisingumo Teismas nusprendė, kad tai nedraudžiama pagal Reglamentą Nr. 2201/2003. Iš tiesų, pirma, teisminės įvaikinimo procedūros dalykas ir poveikis skiriasi nuo tuo reglamentu pagrįstos vaikų grąžinimo procedūros, kuria siekiama išsaugoti suinteresuotųjų tėvų teisę į gynybą, tikslo ir poveikio. Antra, prašomų apsaugos priemonių tikslas ar poveikis nėra sutrukdyti kitai šaliai kreiptis į Anglijos teismą dėl to paties dalyko, dėl kurio nagrinėjamas ginčas Airijos teisme. Todėl tokio įpareigojimo negalima laikyti anti-suit injunction, draudžiamu pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją⁷⁵.

2018 m. spalio 17 d. Sprendime **UD** (C-393/18 PPU, [EU:C:2018:835](#)), priimtame taikant prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarką procedūrą, Teisingumo Teismas išaiškino *vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos sąvoką, kaip ji suprantama pagal Reglamento Nr. 2201/2003 8 straipsnio 1 dalį, siekiant nustatyti, ar vaiko fizinis buvimas valstybėje narėje yra esminis veiksnys nustatant teismo, kuriame iškelta byla, jurisdikciją*. Ginčas pagrindinėje

74| 1980 m. spalio 25 d. Hagoje pasirašyta Konvencija dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų.

75| 2004 m. balandžio 27 d. Sprendimas **Turner** (C-159/02, [EU:C:2004:228](#)) ir 2009 m. vasario 10 d. Sprendimas **Allianz ir Generali Assicurazioni Generali** (C-185/07, [EU:C:2009:69](#)).

byloje kilo tarp Bangladeše gimusio ir nuo gimimo ten gyvenančio mažamečio vaiko motinos, turinčios Bangladešo pilietybę, ir to vaiko tėvo, Didžiosios Britanijos piliečio, dėl motinos prašymų, pirma, paskirti vaikui Jungtinės Karalystės teismo apsaugą ir, antra, nutarti dėl jos ir vaiko grįžimo į Jungtinę Karalystę, kad jie galėtų dalyvauti šiame teisme vykstančiame procese.

Pirmiausia nagrinėjęs savo jurisdikcijos klausimą ir Reglamento Nr. 2201/2003 teritorinę taikymo sritį, Teisingumo Teismas konstatavo, kad to reglamento 8 straipsnio 1 dalyje nustatyta bendroji jurisdikcijos taisyklė gali būti taikoma ginčams, susijusiems su vienos valstybės narės ir trečiosios valstybės teismų santykiais, o ne tik ginčams, susijusiems su kelių valstybių narių teismų santykiais, spręsti.

Antra, dėl sąvokos „vaiko nuolatinė gyvenamoji vieta“ Teisingumo Teismas nusprendė, kad nei aplinkybė, kad nėra vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos, nes trūksta fizinio vaiko buvimo valstybėje narėje, nei tai, kad vienos valstybės narės teismas gali geriau išnagrinėti bylą dėl to vaiko, nors jis niekada negyveno pastarojoje valstybėje, negali padėti nustatyti vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos valstybėje, kurioje jis nėra niekada buvęs. Tuo remdamasis, Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad Reglamento Nr. 2201/2003 8 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad vaikas turi būti fiziškai buvęs valstybėje narėje, kad būtų laikomas nuolat gyvenančiu toje valstybėje narėje, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą. Aplinkybės, kaip antai neteisėtas vieno iš tėvų elgesys prieš kitą, dėl kurio jų vaikas gimė ir gyvena nuo gimimo trečiojoje valstybėje, arba motinos ar vaiko pagrindinių teisių pažeidimas, nėra reikšmingos šiuo atveju.

3. Reglamentas Nr. 650/2012 dėl Europos paveldėjimo pažymėjimo sukūrimo

2018 m. kovo 1 d. Sprendimas **Mahnkopf** (C-558/16, [EU:C:2018:138](#)) yra susijęs su reglamentu Nr. 650/2012⁷⁶ ir 2016/1103⁷⁷ taikymo sritimis. Pagrindinė byla buvo susijusi su Vokietijos teismo atsisakymu išduoti Europos paveldėjimo pažymėjimą siekiant parduoti Švedijoje esantį nekilnojamąjį turtą, nurodant palikėjo žmoną ir sūnų bendrais paveldėtojais, kurių kiekvienas paveldi po pusę palikimo pagal Vokietijos teisėje numatytą netestamentinio paveldėjimo taisyklę. Šis teismas, kuris prieš tai išdavė nacionalinį paveldėjimo pažymėjimą, pagal kurį palikėją pergyvenusi sutuoktinė ir palikuonis paveldėjo po pusę palikėjo turto, atmetė prašymą išduoti Europos paveldėjimo pažymėjimą motyvuodamas tuo, kad ketvirtadalis palikimo sutuoktinei priklauso pagal paveldėjimo teisę, o kitas ketvirtadalis – pagal sutuoktinių turto teisinį režimą, numatytą Vokietijos civilinio kodekso 1371 straipsnio 1 dalyje. Anot šio teismo, teisės norma, pagal kurią priskirtas pastarasis ketvirtadalis ir kuri susijusi ne su paveldėjimu, o su sutuoktinių turto teisiniu režimu, nepatenka į Reglamento Nr. 650/2012 taikymo sritį. Sutuoktinei apskundus šį sprendimą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui, šis pateikė Teisingumo Teismui įvairių klausimų dėl minėto reglamento aiškinimo.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas Teisingumo Teismo, be kita ko, klausė, ar Reglamento Nr. 650/2012 1 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad šio reglamento taikymo sritis apima nacionalinę nuostatą, kurioje numatytas susituokus įgyto turto vertės padidėjimo fiksuoto dydžio kompensavimas mirus vienam iš sutuoktinių, padidinant palikėją pergyvenusio sutuoktinio paveldimą dalį, nors Reglamento

76| 2012 m. liepos 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 650/2012 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų paveldėjimo klausimais pripažinimo ir vykdymo bei autentiškų dokumentų paveldėjimo klausimais priėmimo ir vykdymo bei dėl Europos paveldėjimo pažymėjimo sukūrimo (OL L 201, 2012, p. 107).

77| 2016 m. birželio 24 d. Tarybos reglamentas (ES) 2016/1103, kuriuo įgyvendinamas tvirtesnis bendradarbiavimas jurisdikcijos, taikytinos teisės ir teismo sprendimų sutuoktinių turto teisių režimų klausimais pripažinimo ir vykdymo srityje (OL L 183, 2016, p. 1).

Nr. 650/2012, kuris taikomas paveldėjimui, 1 straipsnio 2 dalyje pateiktas išsamus į jo taikymo sritį nepatenkančių sričių sąrašas; tarp šių sričių šios nuostatos d punkte yra nurodyti „klausimai, susiję su sutuoktinių turto režimais“.

Teisingumo Teismas nusprendė, kad Vokietijos civilinio kodekso 1371 straipsnio 1 dalis yra susijusi daugiausia su mirusio sutuoktinio palikimu, o ne su sutuoktinių turto teisiniu režimu, todėl padarė išvadą, kad ši nacionalinės teisės norma yra susijusi su paveldėjimo klausimais, kaip jie suprantami pagal Reglamentą Nr. 650/2012. Teisingumo Teismas konstatavo, kad šis išaiškinimas suderinamas su Reglamentu Nr. 2016/1103, kuriame aiškiai nurodyta, kad jis netaikomas „mirusio sutuoktinio turto paveldėjimui“. Galiausiai Teisingumo Teismas pažymėjo, kad tai, jog palikėją pergyvenusiam sutuoktiniui tenkanti turto dalis pagal nacionalinės teisės nuostatą laikoma palikimu, leidžia pateikti su šia dalimi susijusią informaciją Europos paveldėjimo pažymėjime, nes priešingu atveju būtų smarkiai trukdoma pasiekti Europos paveldėjimo pažymėjimu siekiamų tikslų.

X. Teismų bendradarbiavimas baudžiamosiose byloje

1. Europos arešto orderis

2018 m. galima išskirti penkis sprendimus dėl Europos arešto orderio⁷⁸. Jie yra susiję su pagrindais, kuriais remiantis galima atsisakyti vykdyti Europos arešto orderį. Paskutiniai du toliau aptariami sprendimai konkrečiai susiję su arešto orderį išduodančios valstybės teismų sistemos sisteminių trūkumų konstatavimu.

2018 m. sausio 23 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas **Piotrowski** (C-367/16, [EU:C:2018:27](#)) susijęs su Pagrindų sprendimo 2002/584⁷⁹ 3 straipsnio 3 punkto, kuriame numatyta *pareiga atsisakyti vykdyti Europos arešto orderį, išduotą dėl asmens, kuris pagal vykdančiosios valstybės teisę dėl savo amžiaus negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn už veiką, kurios pagrindu yra išduotas arešto orderis*, išaiškinimu.

Pagrindinė byla buvo susijusi su Lenkijos teismo išduoto Europos arešto orderio vykdymu Belgijoje, siekiant Lenkijoje įvykdyti dvi laisvės atėmimo bausmes, dviem nuosprendžiais skirtas Lenkijos piliečiui. Belgijos teismas, kuriam buvo pateiktas vykdymo prašymas, nurodė suimti suinteresuotąjį asmenį siekiant perduoti jį Lenkijai, kad būtų įvykdytas pirmasis nuosprendis. Tačiau jis laikėsi nuomonės, kad Europos arešto orderis dėl antrojo nuosprendžio negalėjo būti vykdomas, nes suinteresuotasis asmuo jam inkriminuojamą nusikaltimą padarė būdamas 17 metų, ir, remiantis Belgijos teisėje numatytu *in concreto* vertinimu, neįvykdytos Belgijoje galiojančios sąlygos, būtinos siekiant patraukti baudžiamojon atsakomybėn nepilnametį, kuriam tuo laikotarpiu, kai klostėsi faktinės aplinkybės, buvo suėję 16 metų.

78| Šioje srityje taip pat reikia atkreipti dėmesį į 2018 m. rugsėjo 19 d. Sprendimą **RO** (C-327/18 PPU, [EU:C:2018:733](#)), aptartą I skyriuje „Valstybės narės išstojimas iš Europos Sąjungos“.

79| 2002 m. birželio 13 d. Tarybos pagrindų sprendimas 2002/584/TVR dėl Europos arešto orderio ir perdavimo tarp valstybių narių tvarkos (OL L 190, 2002, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 19 sk., 6 t., p. 34), iš dalies pakeistas 2009 m. vasario 26 d. Tarybos pamatiniu [pagrindų] sprendimu 2009/299/TVR (OL L 81, 2009, p. 24).

Savo sprendime Teisingumo Teismas pirmiausia pažymėjo, kad Pagrindų sprendimo 2002/584 3 straipsnio 3 punkte numatytas nevykdymo pagrindas taikomas ne nepilnamečiams apskritai, o tik asmenims, pagal vykdančiosios valstybės narės teisę dar nesulaukusiems amžiaus, nuo kurio jie gali būti patraukti baudžiamojon atsakomybėn už veikas, kurių pagrindu dėl jų išduotas orderis. Darytina išvada, kad pagal šią nuostatą, atsižvelgiant į jos formuluotę, vykdančiajai teisminei institucijai iš esmės draudžiama atsisakyti perduoti nepilnamečius, jei jiems yra suėjęs minimalus amžius, nuo kurio jiems pagal vykdančiosios valstybės narės teisę gali būti taikoma baudžiamoji atsakomybė už veikas, kurių pagrindu dėl jų išduotas orderis.

Teisingumo Teismas nusprendė, kad, nesant aiškių nuorodų šiuo klausimu, ši nuostata neleidžia vykdančiajai teisminei institucijai atsisakyti perduoti nepilnamečių, dėl kurio išduotas Europos arešto orderis, *remiantis šio asmens konkrečios situacijos ir veikų, kurių pagrindu dėl jo išduotas šis orderis, vertinimu*. Iš tiesų, toks vertinimas, per kurį iš esmės persvarstoma išduodančiojoje valstybėje narėje priimtame teismo sprendime atlikta analizė, pažeistų tarpusavio pripažinimo principą ir panaikintų jo veiksmingumą; pagal šį principą reikalaujama abipusio pasitikėjimo, t. y. kiekviena valstybė narė pripažįsta kitose valstybėse narėse galiojančią baudžiamąją teisę, net jei taikant jos nacionalinę teisę rezultatas būtų kitoks. Tokia galimybė taip pat būtų nesuderinama su Pagrindų sprendimo 2002/584 tikslu palengvinti ir paspartinti teismų bendradarbiavimą. Todėl, priimdama sprendimą dėl nepilnamečio, dėl kurio išduotas Europos arešto orderis, perdavimo, vykdančioji teisminė institucija pagal Pagrindų sprendimo 3 straipsnio 3 punktą turi tik patikrinti, ar atitinkamam asmeniui suėjo minimalus amžius, nuo kurio jis gali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn vykdančiojoje valstybėje narėje už veikas, kurių pagrindu išduotas šis orderis.

2018 m. gruodžio 13 d. Sprendimas **Sut** (C-514/17, [EU:C:2018:1016](#)) susijęs su *neprivalomais atsisakymo vykdyti Europos arešto orderį pagrindais*. Pagrindinė byla buvo susijusi su Rumunijos piliečiu, kuris Rumunijoje buvo nuteistas laisvės atėmimo bausme už įvairius eismo taisyklių pažeidimus ir avarijos sukėlimą. Suinteresuotajam asmeniui išvykus iš Rumunijos teritorijos, Rumunijos valdžios institucijos išdavė dėl jo Europos arešto orderį, kad jis būtų perduotas siekiant įvykdyti teismo nuosprendį. Kadangi suinteresuotasis asmuo kartu su savo sutuoktine apsigyveno Belgijoje, Belgijos pirmosios instancijos teismas nutartimi nurodė vykdyti Europos arešto orderį. Suinteresuotasis asmuo reikalavo vykdyti bausmę Belgijoje; jis apskundė nurodytą nutartį, remdamasis nacionalinės teisės nuostata, kuria į Belgijos teisę perkeltas Pagrindų sprendimo 2002/584 4 straipsnio 6 punktas, pagal kurį vykdančioji teisminė institucija gali atsisakyti vykdyti Europos arešto orderį, kai vykdančioji valstybė imasi vykdyti bausmę pagal savo vidaus teisę. Tačiau šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodė, kad už Europos arešto orderyje nurodytas nusikalstamas veikas Belgijoje taikomos tik baudos ir kad pagal Belgijos teisę draudžiama sušvelninti laisvės atėmimo bausmę pakeičiant ją bauda. Vis dėlto, atsižvelgdamas į Teisingumo Teismo jurisprudenciją, pagal kurią vykdančiajai teisminei institucijai leidžiama suteikti ypatingą reikšmę galimybei padidinti prašomo perduoti asmens galimybes socialiai reintegruotis atlikus skirtą bausmę, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nusprendė pateikti Teisingumo Teismui klausimą, ar tokiu atveju, kaip nagrinėjamas, vykdančioji teisminė institucija dėl priežasčių, susijusių su suinteresuotojo asmens socialine reintegracija ir jo šeimos, socialiniais ar ekonominiais ryšiais Belgijoje, gali atsisakyti vykdyti tą arešto orderį.

Teisingumo Teismas pirmiausia priminė, kad Pagrindų sprendimo 2002/584 4 straipsnio 6 punkte numatytam neprivalomo nevykdymo pagrindui taikomos dvi sąlygos, t. y., pirma, prašomas perduoti asmuo yra vykdančiojoje valstybėje narėje arba yra jos pilietis ar gyventojas ir, antra, toji valstybė imasi vykdyti bausmę arba sprendimą dėl įkalinimo pagal savo vidaus teisę. Dėl antrosios sąlygos Teisingumo Teismas pažymėjo, kad nurodytoje nuostatoje nėra elementų, kurie leistų aiškinti šią sąlygą kaip automatiškai užkertančią kelią vykdančiosios valstybės narės teisminei institucijai atsisakyti vykdyti Europos arešto orderį, jeigu tos valstybės narės teisėje numatyta tik bauda už nusikalstamą veiką, dėl kurios išduotas arešto orderis. Iš tiesų iš Pagrindų sprendimo 2002/584 4 straipsnio 6 punkto teksto matyti, jog šia nuostata tiesiog reikalaujama, kad vykdančioji valstybė narė įsipareigotų pagal savo vidaus teisę vykdyti laisvės atėmimo bausmę, numatytą išduotame Europos arešto orderyje. Šiuo aspektu Teisingumo Teismas pabrėžė, kad nors įtvirtindamas Pagrindų sprendimo 2002/584 4 straipsnio 6 punktą Sąjungos teisės aktų leidėjas, norėdamas sudaryti palankesnes sąlygas

užtikrinti socialinę nuteistojo asmens reintegraciją, siekė sudaryti galimybę valstybėms narėms atsisakyti vykdyti Europos arešto orderį, jis nustatė vykdančiosios valstybės narės įsipareigojimą veiksmingai įvykdyti prašomam perduoti asmeniui skirtą laisvės atėmimo bausmę, kad būtų išvengta bet kokios šio asmens nebaudžiamumo rizikos.

Taigi Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad Pagrindų sprendimo 2002/584 4 straipsnio 6 punktą turi būti aiškinamas taip, kad kai asmuo, dėl kurio išduotas Europos arešto orderis, susijęs su laisvės atėmimo bausmės vykdymu, gyvena vykdančiojoje valstybėje narėje ir yra su ja susijęs šeimos, socialiniais ar profesiniais ryšiais, vykdančioji teisminė institucija gali dėl priežasčių, susijusių su šio asmens socialine reintegracija, atsisakyti vykdyti šį arešto orderį, net jei už nusikalstamą veiką, dėl kurios išduotas arešto orderis, pagal vykdančiosios valstybės narės teisę baudžiama tik bauda, jeigu pagal šią teisę tai netrukdo veiksmingai įvykdyti laisvės atėmimo bausmės prašomam perduoti asmeniui šioje valstybėje narėje.

2018 m. liepos 25 d. sprendimuose *Minister for Justice and Equality* (Teismų sistemos trūkumai) ir *Generalstaatsanwaltschaft* (Kalinimo sąlygos Vengrijoje), priimtuose taikant prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūrą, patikslinama jurisprudencija, įtvirtinta bylose *Aranyosi ir Căldăraru*⁸⁰.

Sprendime ***Minister for Justice and Equality (Teismų sistemos trūkumai)*** (C-216/18 PPU, [EU:C:2018:586](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nagrinėjo vykdančiosios institucijos galimybę atsisakyti vykdyti Europos arešto orderį, jei kyla realus pavojus, kad bus pažeista teisė kreiptis į nepriklausomą teismą dėl sisteminių ar bendrų išduodančiosios valstybės narės teisminės valdžios nepriklausomumo trūkumų. Gavusi prašymą vykdyti Lenkijos teismo išduotą Europos arešto orderį, Airijos vykdančioji institucija suabejojo dėl šio prašymo vykdymui kilsiančių pasekmių dėl pastarojo meto Lenkijos vyriausybės įgyvendintų teismų sistemos pakeitimų, dėl kurių 2017 m. gruodžio 20 d. Komisija priėmė pagrįstą pasiūlymą, ragindama Tarybą remiantis ESS 7 straipsnio 1 dalimi konstatuoti, jog kilo aiškus pavojus, kad Lenkija gali šiurkščiai pažeisti teisinės valstybės principą.

Šiame sprendime Teisingumo Teismas pirmiausia priminė, kad atsisakymas vykdyti Europos arešto orderį yra abipusio pripažinimo principo, kuriuo grindžiamas Europos arešto orderio mechanizmas, išimtis. Taigi valstybių narių abipusio pripažinimo ir tarpusavio pasitikėjimo principų apribojimais gali būti nustatyti tik „esant išimtinėms aplinkybėms“. Šiuo atžvilgiu Teisingumo Teismas priminė, jog jei tenkinamos tam tikros sąlygos⁸¹, vykdančioji teisminė institucija turi teisę nutraukti pagal Pagrindų sprendimą 2002/584 pradėtą perdavimo procedūrą, jeigu dėl tokio perdavimo kyla pavojus, kad su prašomu išduoti asmeniu bus elgiamasi nežmoniška ar žeminamai, kaip tai suprantama pagal Chartijos 4 straipsnį. Anot Teisingumo Teismo, tokia galimybė taip pat egzistuoja, kai kyla realus pavojus, kad bus pažeista suinteresuotojo asmens pagrindinė teisė į tai, kad jo bylą išnagrinėtų nepriklausomas teismas, taigi ir jo pagrindinė teisė į teisingą bylos nagrinėjimą, įtvirtinta Chartijos 47 straipsnio antroje pastraipoje. Šiuo klausimu jis pabrėžė, kad teismų nepriklausomumo reikalavimas yra pagrindinės teisės į teisingą bylos nagrinėjimą pagrindas, o ši teisė ypač svarbi, nes yra visų teisių, kurias teisės subjektai turi pagal Sąjungos teisę, apsaugos ir valstybių narių bendrų vertybių, nurodytų ESS 2 straipsnyje, įskaitant teisinės valstybės principą, išsaugojimo garantas.

Taigi, kai asmuo, dėl kurio išduotas Europos arešto orderis, prieštaraudamas dėl jo perdavimo išduodančiajai teisminei institucijai remiasi tuo, kad egzistuoja sisteminiai ar bent bendri trūkumai, kurie, kaip jis teigia, gali paveikti išduodančiosios valstybės narės teisminės valdžios nepriklausomumą ir pažeisti jo pagrindinės teisės į teisingą bylos nagrinėjimą esmę, vykdančioji teisminė institucija pirmiausia privalo įvertinti, ar kyla realus pavojus, kad bus pažeista ši suinteresuotojo asmens pagrindinė teisė. Toks pavojus turi būti vertinamas

⁸⁰| 2016 m. balandžio 5 d. Teisingumo Teismo sprendimas *Aranyosi ir Căldăraru* (C-404/15 ir C-659/15 PPU, [EU:C:2016:198](#)), priimtas išnagrinėjus to paties Vokietijos teismo prašymą priimti prejudicinį sprendimą.

⁸¹| 2016 m. balandžio 5 d. Teisingumo Teismo sprendimas *Aranyosi ir Căldăraru* (C-404/15 ir C-659/15 PPU, [EU:C:2016:198](#)).

remiantis objektyviais, patikimais, tiksliais ir tinkamai atnaujintais duomenimis apie išduodančios valstybės narės teismų sistemos veikimą. Informacija, nurodyta pagrįstame pasiūlyme, kurį Komisija pateikė Tarybai pagal ESS 7 straipsnio 1 dalį, yra ypač svarbus elementas atliekant šį vertinimą. Tik tada, kai, esant ESS 7 straipsnio 2 dalyje numatytioms sąlygoms, Europos Vadovų Taryba priima sprendimą, kuriame konstatuojama, kad išduodančioje valstybėje narėje šiurkščiai ir nuolat pažeidžiami ESS 2 straipsnyje nurodyti teisinės valstybės principai, ir dėl to Taryba sustabdo Pagrindų sprendimo 2002/584 taikymą šios valstybės narės atžvilgiu, vykdančioji teisminė institucija yra įpareigota automatiškai atsisakyti vykdyti bet kokią šios valstybės narės išduotą Europos arešto orderį ir neturi atlikti jokio konkretaus vertinimo, ar kyla realus pavojus, kad bus pažeistos suinteresuotojo asmens pagrindinės teisės į teisingą bylos nagrinėjimą. Jei vykdančioji teisminė institucija nustato, kad išduodančiojoje valstybėje narėje kyla realus pavojus, kad bus iš esmės pažeista teisė į teisingą bylos nagrinėjimą dėl sisteminių ar bendrų šios valstybės narės teisminės valdžios trūkumų, dėl kurių gali kilti grėsmė šios valstybės teismų nepriklausomumui, ji toliau turi konkrečiai ir tiksliai patikrinti, ar nagrinėjamo atveju yra svarių ir neginčijamų motyvų manyti, kad dėl prašomo išduoti asmens perdavimo išduodančiajai valstybei narei jam kils šis pavojus. Teisingumo Teismas pridūrė, kad vykdančioji teisminė institucija turi kreiptis į išduodančiąją teisminę instituciją dėl bet kokios papildomos informacijos, kuri, kaip ji mano, yra būtina siekiant įvertinti tokio pavojaus buvimą.

Teisingumo Teismo (pirmoji kolegija) sprendime **Generalstaatsanwaltschaft (Kalinimo sąlygos Vengrijoje)** (C-220/18 PPU, [EU:C:2018:589](#)), priimtame pagal prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūrą, taip pat nagrinėta vykdančiosios institucijos *galimybė nevykdyti Europos arešto orderio tuo atveju, kai dėl kalinimo išduodančiojoje valstybėje narėje sąlygų sisteminių ar apibendrintų trūkumų kyla pavojus, kad bus pažeista pagrindinė suinteresuotojo asmens teisė nepatirti nežmoniško ar žeminamo elgesio*. Vokietijoje gyvenantis Vengrijos pilietis buvo patrauktas baudžiamojon atsakomybėn ir jam nedalyvaujant nuteistas Vengrijoje laisvės atėmimo bausme. Apylinkės teismas išdavė dėl jo Europos arešto orderį, kad būtų galima Vengrijoje įvykdyti šią bausmę. Vykdančioji Vokietijos teisminė institucija, gavusi įrodymų, patvirtinančių kalinimo sąlygų Vengrijoje sisteminius ir apibendrintus trūkumus, ir siekdama nuspręsti, ar suinteresuotąjį asmenį galima perduoti Vengrijos valdžios institucijoms, padarė išvadą, kad būtina gauti papildomos informacijos iš Vengrijos dėl galimų šio asmens laikymo šioje valstybėje sąlygų. Kalbant konkrečiau, jai kilo klausimas dėl tikrinimo, kurį ji privalo atlikti atsižvelgdama į Pagrindų sprendimą 2002/584 ir Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudenciją, apimties.

Kaip ir pirmiau minėtame Sprendime *Minister for Justice and Equality (Teismų sistemos trūkumai)*, Teisingumo Teismas priminė, kad tarpusavio pripažinimo principas yra teismo bendradarbiavimo baudžiamosiose bylose „kertinis akmuo“ ir kad atsisakymas vykdyti yra išimtis. Vis dėlto, net jei išduodančioji valstybė narė numato teisių gynimo priemones, leidžiančias kontroliuoti kalinimo sąlygų teisėtumą pagrindinių teisių požiūriu, vykdančiosios teisminės institucijos toliau privalo nagrinėti atskirai kiekvieno atitinkamo asmens situaciją, kad įsitikintų, jog priėmus sprendimą dėl šio asmens perdavimo jam nekils realaus pavojaus, kad dėl minėtų sąlygų jis patirs nežmonišką ar žeminamą elgesį.

Dėl kalinimo sąlygų išduodančiojoje valstybėje narėje tikrinimo apimties Teisingumo Teismas nusprendė, kad vykdančiosios teisminės institucijos privalo patikrinti kalinimo sąlygas tik tose bausmių vykdymo įstaigose, kuriose pagal jų turimą informaciją konkrečiai numatyta kalinti šį asmenį, nors ir tranzito tikslu ar laikinai. Be to, atsižvelgdamos į būtiną valstybių narių teisminių institucijų abipusį pasitikėjimą, kuriuo grindžiama Europos arešto orderio sistema, vykdančiosios teisminės institucijos gali atsižvelgti į kitų išduodančiosios valstybės narės institucijų nei išduodančioji teisminė institucija pateiktą informaciją, pavyzdžiui, į garantiją, kad atitinkamas asmuo nepatirs nežmoniško ar žeminamo elgesio. Šioje byloje Teisingumo Teismas konstatavo, kad suinteresuotojo asmens perdavimas Vengrijos institucijoms yra įmanomas, jei laikomasi jo teisės nepatirti nežmoniško ar žeminamo elgesio, o tai turėjo patikrinti Vokietijos vykdančioji teisminė institucija.

2. Bendros taisyklės baudžiamojo proceso srityje

2018 m. birželio 5 d. Sprendime **Kolev ir kt.** (C-612/15, [EU:C:2018:392](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) turėjo progą patikslinti ne tik iš SESV 325 straipsnio, skirto kovai su Sąjungos finansiniams interesams kenkiančiu sukčiavimu ir kitomis neteisėtomis veikomis, išplaukiančių valstybių narių pareigų apimtį, bet ir konkrečiai Direktyvoje 2012/13⁸² numatytas kaltinamųjų baudžiamajame procese teises.

Kaltinamieji pagrindinėje byloje buvo iš aštuonių muitinės pareigūnų, kuriems 2012 m. gegužės mėn. Bulgarijoje buvo pareikšti kaltinimai korupcija. Kaltinimai buvo pareikšti iškart po jų sulaikymo, o vėliau, 2013 m., patikslinti. Kadangi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nustatė kaltinimo aktų trūkumų, byla buvo grąžinta kompetentingam specializuotos prokuratūros prokurorui, kad šis pareikštų naujus kaltinimus. Kadangi tyrimui atlikti nustatyti terminai buvo daug kartų pratęsti, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat nustatė prokurorui terminą naujiems kaltinimams suformuluoti. Tačiau kadangi formuluojant kaltinimus buvo padaryta esminių proceso reikalavimų pažeidimų, be kita ko, dėl to, kad su jais nebuvo supažindinti kaltinamieji, o prokuroras per nustatytą terminą šių pažeidimų nepašalino, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas 2015 m. gegužės 22 d. galiausiai nutraukė bylą. Prokuroras ir vienas iš kaltinamųjų pateikė apeliacinius skundus; apeliacinės instancijos teismas nutarė, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, remdamasis Bulgarijos baudžiamojo proceso kodeksu, turėjo nutraukti bylą dėl nusikaltimų muitų srityje, nes suėjo taikomi senaties terminai.

Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas suabejojo dėl nacionalinių nuostatų suderinamumo su Sąjungos teise ir paklausė Teisingumo Teismo, kokių priemonių jis turėtų imtis, jei būtų nustatytas toks nesuderinamumas, kad užtikrintų visišką Sąjungos teisės veiksmingumą ir visų pirma užtikrintų suinteresuotųjų asmenų teisės į gynybą ir teisės į teisingą bylos nagrinėjimą apsaugą.

Teisingumo Teismas priminė, kad pagal SESV 325 straipsnio 1 dalį valstybės narės turi numatyti veiksmingų ir atgrasomųjų sankcijų taikymą Sąjungos teisės aktų muitų srityje pažeidimo atveju. Šia nuostata valstybės narės nustatytos pareigos pasiekti konkretų rezultatą, kurios nesusietos su jokia joje nustatytų taisyklių taikymo sąlyga. Todėl nacionalinis teismas turi užtikrinti visišką minėtų pareigų veiksmingumą, aiškindamas nacionalinės teisės normas kuo labiau atsižvelgdamas į SESV 325 straipsnio 1 dalį arba prireikus atsisakydamas jas taikyti. Jei norint įvykdyti nagrinėjamas pareigas galima imtis kelių priemonių, pavyzdžiui, nukrypti nuo visų nacionalinio Baudžiamojo proceso kodekso nuostatų arba pratęsti jame nustatytus terminus, teismas turi nustatyti, kurią iš šių priemonių taikyti.

Tačiau imdamasis šių priemonių, šis teismas turi įsitikinti, kad yra paisoma kaltinamiesiems pagrindinėje byloje pagal Chartiją garantuotų pagrindinių teisių, kaip antai teisės į gynybą ir kaltinamųjų teisės į bylos išnagrinėjimą per protingą terminą. Iš tiesų pareiga užtikrinti veiksmingą Sąjungos nuosavų išteklių surinkimą neturėtų būti savaime laikoma viršesne už šias teises. Konkrečiai dėl kaltinamojo ir jo advokato teisės būti informuotiems apie kaltinimus ir teisės susipažinti su bylos medžiaga Teisingumo Teismas nusprendė, kad Direktyvos 2012/13 6 straipsnio 3 dalis turi būti aiškinama taip, jog pagal ją nedraudžiama teikti gynybos atstovams išsamios informacijos apie kaltinimus tada, kai teismui jau yra pateiktas kaltinamasis aktas, bet jis dar nepradėjo nagrinėti kaltinimų iš esmės ir jame faktiškai neprasidėjo teisiniai ginčai arba, prasidėjus šiems ginčams, bet dar neprasidėjus pasitarimo stadijai, jei taip pateikta informacija vėliau buvo pakeista, o teismas ėmėsi visų priemonių, reikalingų užtikrinant teisės į gynybą paisymą ir teisingą bylos nagrinėjimą.

⁸² 2012 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2012/13/ES dėl teisės į informaciją baudžiamajame procese (OL L 142, 2012, p. 1).

Pagal šios direktyvos 7 straipsnio 3 dalį nacionalinis teismas turi įsitikinti, kad gynybos atstovams iš tikrųjų suteikta galimybė susipažinti su bylos medžiaga; tokia galimybė susipažinti prireikus gali būti suteikta minėtoje proceso stadijoje.

2018 m. rugsėjo 19 d. Sprendime **Milev** (C-310/18 PPU, [EU:C:2018:732](#)), priimtame pagal prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūrą, Teisingumo Teismas, *nagrinėdamas suėmimo pratęsimo teisėtumą, išaiškino Direktyvos 2016/343⁸³ 3 straipsnį ir 4 straipsnio 1 dalį, susijusius su nekaltumo prezumpcija*.

Ginčas pagrindinėje byloje buvo susijęs su Bulgarijos piliečio suėmimo, skirto baudžiamojoje byloje dėl plėšimo, teisėtumo kontrole. Suinteresuotasis asmuo buvo sulaikytas, kad būtų pristatytas į teismą, kuris turėjo spręsti dėl jo suėmimo. Remdamasis patikimais pripažintais liudytojo parodymais, pirmos instancijos teismas patenkino prokuroro prašymą skirti suinteresuotajam asmeniui suėmimą ir šis sprendimas buvo patvirtintas apeliacine tvarka; abiejų instancijų teismai nenagrinėjo kitų įrodymų. Gavęs pakartotinį prašymą patikrinti suėmimo teisėtumą, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nusprendė pateikti Teisingumo Teismui klausimą dėl šiuo tikslu taikomų standartų. Šiuo klausimu jis nurodė, kad pagal naują nacionalinę jurisprudenciją nacionaliniai teismai, vertindami suėmimo teisėtumą, turi priimti sprendimą dėl „pagrįstų įtarimų“ buvimo įvertinę įrodymus tik „iš pirmo žvilgsnio“, o ne nuodugniai.

Teisingumo Teismas priminė, kad Direktyvos 2016/343 3 straipsnyje įtvirtinta valstybių narių pareiga užtikrinti, kad įtariamieji ir kaltinamieji būtų laikomi nekaltais, kol jų kaltė neįrodyta įstatymų nustatyta tvarka, o tos pačios direktyvos 4 straipsnio 1 dalyje šiuo klausimu valstybės narės įpareigos imtis reikiamų priemonių užtikrinti, kad, kol įstatymų nustatyta tvarka neįrodyta įtariamojo arba kaltinamojo kaltė, teismų sprendimuose, išskyrus tuos, kuriais asmuo pripažįstamas kaltu, tas asmuo nebūtų apibūdinamas kaip kaltas; tai netaikoma preliminariniams procesinio pobūdžio sprendimams, kuriuos priima teisminės valdžios institucijos ir kurie grindžiami įtarimais ar kaltę patvirtinančiais įrodymais.

Taigi Teisingumo Teismas nusprendė, kad Direktyvos 2016/343 3 straipsnis ir 4 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinami taip, kad pagal juos nedraudžiama priimti preliminarinių procesinio pobūdžio sprendimų, kaip antai teismo sprendimo pratęsti suėmimą, grindžiamų įtarimais arba kaltę patvirtinančiais įrodymais, su sąlyga, kad šiuose sprendimuose suimtas asmuo nenurodomas kaip kaltas.

XI. Transportas

2018 m. balandžio 17 d. Sprendime **Krüsemann ir kt.** (C-195/17, C-197/17–C-203/17, C-226/17, C-228/17, C-254/17, C-274/17, C-275/17, C-278/17–C-286/17 ir C-290/17–C-292/17, [EU:C:2018:258](#)) Teisingumo Teismas nusprendė, kad oro bendrovės orlaivių įgulų narių „laukinis streikas“, pradėtas gavus netikėtą pranešimą apie bendrovės restruktūrizavimą, nelaikomas „ypatinga aplinkybe“, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 261/2004⁸⁴ 5 straipsnio 3 dalį, dėl kurios oro bendrovė gali būti atleista nuo pareigos mokėti kompensaciją skrydžio atšaukimo

83| 2016 m. kovo 9 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2016/343 dėl tam tikrų nekaltumo prezumpcijos ir teisės dalyvauti nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme aspektų užtikrinimo (OL L 65, 2016, p. 1).

84| 2004 m. vasario 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 261/2004, nustatantis bendras kompensavimo ir pagalbos keleiviams taisyklės atsisakymo vežti ir skrydžių atšaukimo arba atidėjimo ilgam laikui atveju, panaikinantys Reglamentą (EEB) Nr. 295/91 (OL L 46, 2004, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 7 sk., 8 t., p. 10).

ar atidėjimo ilgam laikui atveju. Nagrinėtu atveju daugelis užsakytų oro vežėjo „TUfly“ vykdomų skrydžių buvo atidėti arba atšaukti dėl to, kad daug šio oro vežėjo orlaivių įgulų narių staiga pranešė apie laikinąjį nedarbingumą po to, kai oro vežėjo vadovybė informavo juos apie įmonės restruktūrizavimo planus.

Teisingumo Teismas pirmiausia priminė, kad „ypatingomis aplinkybėmis“, kaip jos suprantamos pagal Reglamento Nr. 261/2004 5 straipsnio 3 dalį, gali būti laikomi tie įvykiai, kurie dėl savo pobūdžio ar atsiradimo priežasčių nėra būdingi įprastai oro vežėjo veiklai ir kurių jis realiai negali kontroliuoti. Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas nusprendė, kad netikėtas įvykis nebūtinai turi būti laikomas „ypatinga aplinkybe“, tačiau galima pripažinti, kad toks įvykis yra būdingas įprastai atitinkamo oro vežėjo veiklai. Kadangi įmonių restruktūrizavimas ir reorganizavimas yra įprastos jų valdymo priemonės ir kadangi oro vežėjams vykdomą veiklą paprastai gali kilti nesutarimų ar net konfliktų su darbuotojais ar dalimi darbuotojų, Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad rizika, kylanti dėl tokių priemonių socialinių pasekmių, turi būti laikoma būdinga įprastai atitinkamo oro vežėjo veiklai. Taigi „laukinis streikas“ negali būti laikomas „ypatingomis aplinkybėmis“, kaip jos suprantamos pagal Reglamento Nr. 261/2004 5 straipsnio 3 dalį.

2018 m. birželio 13 d. Sprendimas **Komisija / Lenkija** (C-530/16, [EU:C:2018:430](#)) susijęs su *įstaigos, atsakingos už katastrofų geležinkelių sistemoje tyrimą, nepriklausomumo sąvoka, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2004/49⁸⁵ 21 straipsnio 1 dalį*. Teisingumo Teismas turėjo išnagrinėti, ar Lenkijos Respublikos įstaiga, įsteigta Transporto ministerijoje, yra nepriklausoma nuo infrastruktūros valdytojo ir geležinkelio įmonės, jeigu transporto ministras kontroliuoja šį infrastruktūros valdytoją ir šią geležinkelio įmonę.

Pažymėjęs, kad nepriklausomumas paprastai reiškia statusą, kuris atitinkamam organui užtikrina galimybę veikti laisvai įstaigų, nuo kurių turi būti užtikrintas jo nepriklausomumas, atžvilgiu ir apsaugo jį nuo bet kokių nurodymų ar spaudimo, Teisingumo Teismas visų pirma dėl tyrimo įstaigos teisinės struktūros nepriklausomumo nusprendė, kad, nors ši įstaiga priklauso Transporto ministerijai ir neturi savarankiško teisinio subjektiškumo, šios aplinkybės pačios savaime neįrodo, kad ši įstaiga, kiek tai susiję su jos teisine struktūra, nėra nepriklausoma nuo infrastruktūros valdytojo ir geležinkelio įmonės, kurie patys turi juridinio asmens statusą ir yra atskiri nuo šios ministerijos. Teisingumo Teismas taip pat pažymėjo, kad Direktyva 2004/49 savaime nedraudžia, kad tyrimo įstaiga būtų Transporto ministerijoje.

Toliau dėl tyrimo įstaigos organizacinio nepriklausomumo Teisingumo Teismas laikėsi nuomonės, kad pagal Direktyvos 2004/49 21 straipsnio 1 dalį tiek, kiek ja reikalaujama, kad ši įstaiga turėtų organizacinį nepriklausomumą nuo bet kurio infrastruktūros valdytojo ir geležinkelio įmonės, draudžiama, kad infrastruktūros valdytoją ir geležinkelio įmonę kontroliuojanti valdžios institucija galėtų paskirti ir atšaukti visus tyrimo įstaigos narius, jei ši teisė nėra griežtai reglamentuojama įstatymo, todėl ši valdžios institucija turi priimti sprendimus vadovaudamasi kriterijais, kurie yra objektyvūs, aiškūs, išsamiai išvardyti ir patikrinami. Konkrečiai kalbant, tokiomis aplinkybėmis transporto ministrui suteikta plati diskrecija skiriant ir atšaukiant tyrimo įstaigos narius pati savaime gali daryti įtaką šių narių nepriklausomumui, jeigu dėl to gali būti pažeisti šio ministro kontroliuojamo geležinkelių infrastruktūros valdytojo ir geležinkelio įmonės interesai.

Galiausiai kalbėdamas apie tyrimo įstaigos sprendimų priėmimo nepriklausomumą, Teisingumo Teismas nusprendė, kad, kadangi šios įstaigos sprendimų viešas paskelbimas yra vienas pagrindinių avarių ir riktų geležinkelyje tyrimo procedūrų tikslas, tai, kad valdžios institucija, kuri kontroliuoja geležinkelių infrastruktūros

85| 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/49/EB dėl saugos Bendrijos geležinkeliuose ir iš dalies pakeičianti Tarybos direktyvą 95/18/EB dėl geležinkelio įmonių licencijavimo bei Direktyvą 2001/14/EB dėl geležinkelių infrastruktūros pajėgumų paskirstymo, mokesčių už naudojimąsi geležinkelių infrastruktūra ėmimo ir saugos sertifikavimo (Saugos geležinkeliuose direktyva) (OL L 164, 2004, p. 44; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 7 sk., 8 t., p. 227).

valdytoją ir geležinkelio įmonę, gali užkirsti kelią oficialiam ataskaitų, kuriose, nelygu atvejis, keliamas šių įmonių atsakomybės už atitinkamą geležinkelio avariją ar riktą klausimas, paskelbimui, neatitinka reikalavimo, kad priimdama sprendimus tyrimo įstaiga būtų nepriklausoma nuo abiejų šių įmonių.

XII. Konkurencija

1. SESV 101 straipsnis

Kartelių srityje reikia paminėti 2018 m. sausio 23 d. Sprendimą **F. Hoffmann-La Roche ir kt.** (C-179/16, [EU:C:2018:25](#)), kuriame Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) pažymėjo, kad dviejų farmacijos įmonių, prekiaujančių dviem konkuruojančiais vaistais, skleidžiama informacija, sukėlus susirūpinimą dėl rizikos, susijusios su vieno iš šių vaistų naudojimu leidime juo prekiauti nenurodytam gydymui, turint tikslą sumažinti vieno vaisto pardavimus ir padidinti kito vaisto paklausą, gali būti laikoma konkurencijos ribojimu „dėl tikslo“.

Abu aptariamus vaistus – *Lucentis* ir *Avastin* – gamina bendrovė *Genentech*. Komisija ir Europos vaistų agentūra (EMA) leido prekiauti jais Sąjungoje. *Lucentis* yra skirtas akių ligoms gydyti ir jį platinti pagal licencinę sutartį buvo įgaliota *Novartis* grupė. Nors leidimas *Avastin* buvo suteiktas tik augliams gydyti, jis buvo gydytojų skiriamas gydyti akių ligoms, nenurodytoms jo leidime prekiauti. Vaistu *Avastin* prekiaavo *Genentech* patronuojančioji bendrovė *Roche*. Kadangi *Roche* ir *Novartis* skleidė informaciją apie nepageidaujamą *Avastin* poveikį gydant leidime prekiauti nenumatytas ligas, Italijos konkurencijos institucija skyrė joms baudas motyvuodama tuo, kad jos sudarė kartelinį susitarimą, prieštaraujantį SESV 101 straipsniui, manipuliudamos rizikos, susijusios su *Avastin* naudojimu oftalmologijoje, suvokimu. *Roche* ir *Novartis* užginčijo paskirtas baudas ir kreipėsi į Italijos Valstybės Tarybą, o ši pateikė Teisingumo Teismui prašymą išaiškinti atitinkamas Sąjungos konkurencijos taisykles.

Pirmiausia Teisingumo Teismas pažymėjo, kad, atsižvelgiant į konkurencijos ypatybes farmacijos sektoriuje, taikydama SESV 101 straipsnį, nacionalinė konkurencijos priežiūros institucija į atitinkamą rinką kartu su vaistais, dėl kurių suteiktas leidimas gydyti atitinkamas ligas, gali įtraukti kitą vaistą, kurio leidimas prekiauti neapima tokio gydymo, tačiau jis yra naudojamas šiuo tikslu ir tiesiogiai sukeičiamas su pirmaisiais. Iš tiesų, net jei neteisėtai pagaminti ar parduodami vaistai negali būti laikomi teisėtai gaminamų ir parduodamų produktų pakaitalais, Sąjungos teisės aktai farmacijos produktų srityje nedraudžia nei išrašyti vaisto leidime prekiauti nenurodytam naudojimui, nei perpakuoti jo tokiam naudojimui, jeigu laikomasi tam tikrų sąlygų.

Toliau Teisingumo Teismas atmetė galimybę netaikyti SESV 101 straipsnio 1 dalies Italijos konkurencijos institucijos nurodytiems konkurencijos ribojimams dėl to, kad jie yra pagalbinis licencinės sutarties dėl prekybos *Lucentis* dalykas. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pabrėžė, kad nurodyta informacijos sklaida buvo siekiama riboti ne licencinės sutarties šalių komercinį savarankiškumą, o trečiųjų asmenų, būtent gydytojų, elgesį, siekiant sumažinti *Avastin* skyrimą ir padidinti *Lucentis* naudojimą oftalmologijoje. Tokiomis aplinkybėmis šie veiksmai negali būti laikomi papildomais ir objektyviai būtinais licencinei sutarčiai įgyvendinti.

Dėl klausimo, ar Italijos konkurencijos institucijos nurodyta informacijos sklaida gali būti laikoma konkurencijos ribojimu „dėl tikslo“, Teisingumo Teismas priminė, kad konkurencijos ribojimo „dėl tikslo“ sąvoką reikia aiškinti siaurai ir ji gali būti taikoma tik tam tikroms konkurencijai pakankamai žalingoms įmonių veiksmų derinimo rūšims, kad būtų galima teigti, jog jų poveikio tyrimas nereikalingas. Remdamasis reglamentavimo sistema,

kurią sudaro Direktyva 2001/83⁸⁶ ir Reglamentas Nr. 726/2004⁸⁷, Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad dviejų įmonių, prekiaujančių dviem konkuruojančiais vaistais, kartelis dėl klaidinančios informacijos apie vieno iš šių vaistų naudojimo gydant leidime prekiauti nenurodytas ligas šalutinį poveikį skleidimo EMA, sveikatos priežiūros specialistams ir visuomenei, atsižvelgiant į mokslo žinių šioje srityje nepakankamumą ir siekiant sumažinti tokio naudojimo konkurencinį spaudimą kitam vaistui, turi būti laikomas pakankamai žalingu konkurencijai, taigi nebūtina nagrinėti jo poveikio, todėl jis yra konkurencijos ribojimas „dėl tikslo“, kaip tai suprantama pagal SESV 101 straipsnio 1 dalį. Anot Teisingumo Teismo, tokiame karteliui negali būti taikoma SESV 101 straipsnio 3 dalyje numatyta išimtis, nes klaidinančios informacijos apie vaistą skleidimas negali būti laikomas „būtinu“, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą.

2. Koncentracija

2018 m. gegužės 31 d. Sprendime **Ernst & Young** (C-633/16, [EU:C:2018:371](#)) Teisingumo Teismas (penktoji kolegija) nagrinėjo *draudimo vykdyti koncentraciją iki pranešimo apie ją ir iki paskelbimo, kad ji suderinama su bendrąja rinka, numatyto Reglamento Nr. 139/2004⁸⁸ 7 straipsnio 1 dalyje, apimtį.*

Ginčas pagrindinėje byloje buvo susijęs su kelių audito įmonių 2013 m. lapkričio 18 d. sudaryto koncentracijos susitarimo įgyvendinimu ir visų pirma, su tuo, kad šio susitarimo sudarymo dieną viena iš jo šalių paskelbė nutraukianti bendradarbiavimo susitarimą, kurį ji 2010 m. sudarė su tarptautiniu nepriklausomų audito įmonių tinklu. Leidusi vykdyti koncentraciją, Danijos konkurencijos taryba sprendimu konstatavo, kad bendradarbiavimo susitarimo nutraukimas pažeidė Danijos konkurencijos įstatyme numatytą draudimą vykdyti koncentraciją anksčiau, nei gaunamas leidimas. Gavęs ieškinį dėl šio sprendimo, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nusprendė pateikti Teisingumo Teismui klausimą, ar bendradarbiavimo susitarimo nutraukimą tokiomis aplinkybėmis, kokios susiklostė šioje byloje, galima laikyti koncentracijos vykdymu, kaip apibrėžta Reglamento Nr. 139/2004 7 straipsnio 1 dalyje.

Teisingumo Teismas pirmiausia patvirtino savo jurisdikciją nagrinėti šį prašymą priimti prejudicinį sprendimą, nors koncentracijas reglamentuojanti Sąjungos teisė nebuvo taikoma ginčui pagrindinėje byloje, Danijos konkurencijos įstatyme nebuvo tiesioginės nuorodos į atitinkamas Reglamento Nr. 139/2004 nuostatas ir jos nebuvo tiksliai perkeltos į šį įstatymą. Ši jurisdikcija, anot Teisingumo Teismo, matyti iš Danijos įstatymų leidėjo ketinimo suderinti nacionalinę teisę koncentracijų kontrolės srityje su Sąjungos teise ir iš prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo paaiškinimų, kad nacionalinę teisę reikia aiškinti atsižvelgiant, be kita ko, į Teisingumo Teismo jurisprudenciją.

Dėl Reglamento Nr. 139/2004 7 straipsnio 1 dalies aiškinimo Teisingumo Teismas pažymėjo, jog šioje nuostatoje tik numatyta, kad koncentracijos negalima vykdyti nei iki pranešimo apie ją, nei iki paskelbimo, kad ji suderinama su bendrąja rinka. Kadangi vien iš šio straipsnio teksto negalima nustatyti jame įtvirtinto draudimo apimtį, Teisingumo Teismas išaiškino šią nuostatą vadovaudamasis jos tikslu ir bendra sistema. Teisingumo Teismas pažymėjo, kad siekiant veiksmingai kontroliuoti koncentracijų poveikį konkurencijos struktūrai

86| 2001 m. lapkričio 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/83/EB dėl Bendrijos kodekso, reglamentuojančio žmonėms skirtus vaistus (OL L 311, 2001, p. 67; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 13 sk., 27 t., p. 69).

87| 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 726/2004, nustatantis Bendrijos leidimų dėl žmonėms skirtų ir veterinarinių vaistų išdavimo ir priežiūros tvarką ir įsteigiantis Europos vaistų agentūrą (OL L 136, 2004, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 13 sk., 34 t., p. 229).

88| 2004 m. sausio 20 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 139/2004 dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės (EB susijungimų reglamentas) (OL L 24, 2004, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 8 sk., 1 t., p. 40).

Sąjungoje, Reglamento Nr. 139/2004 7 straipsnio 1 dalyje nustatytas draudimas taikomas tik koncentracijoms, apibrėžtoms to reglamento 3 straipsnyje, kurias įgyvendinant vykdomi sandoriai, prisidedantys prie ilgalaikio tikslinės įmonės kontrolės pokyčio. Todėl Teisingumo Teismas nusprendė, kad bendradarbiavimo susitarimo nutraukimo tokiais aplinkybėmis, kokios susiklostė pagrindinėje byloje, iš esmės negalima laikyti koncentracijos vykdymu, kaip apibrėžta minėto 7 straipsnio 1 dalyje, nesvarbu, ar toks nutraukimas paveikė rinką.

3. Valstybės pagalba

2018 m. kovo 6 d. Sprendime **Komisija / FIH Holding ir FIH Erhvervsbank** (C-579/16 P, [EU:C:2018:159](#)), kuriuo panaikintas apskųstas Bendrojo Teismo sprendimas⁸⁹, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nagrinėjo *sąvoką „atrankinis pranašumas“ valstybės pagalbos srityje, visų pirma rinkos ekonomikos sąlygomis veikiančio privataus ūkio subjekto principo taikymą.*

Skundžiamu sprendimu Bendrasis Teismas, remdamasis neteisingu privataus ūkio subjekto principo taikymu, panaikino Komisijos sprendimą, kuriuo tam tikros Danijos priemonės, taikytos bankų grupei, pripažintos valstybės pagalba, kaip ji suprantama pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį. Šiuo atžvilgiu apeliaciniame skunde buvo iškeltas klausimas, ar Komisija turėjo atsižvelgti į finansinę riziką, kurią patirtų Danijos valstybė, jei nebūtų taikomos atitinkamos priemonės, net jei tokia rizika kilo dėl tai pačiai bankų grupei anksčiau suteiktos valstybės pagalbos.

Pirmiausia Teisingumo Teismas priminė, kad, atsižvelgiant į SESV 107 straipsnio 1 dalimi siekiamą tikslą, sąvoka „pagalba“, kaip ji suprantama pagal šią nuostatą, negali apimti įmonei suteiktos priemonės iš valstybės išteklių, kai ji būtų galėjusi gauti tokį patį pranašumą įprastose rinkos sąlygose atitinkančiomis aplinkybėmis. Taigi vertinimas, kokiomis sąlygomis buvo gautas pranašumas, iš esmės atliekamas taikant privataus ūkio subjekto principą.

Toliau Teisingumo Teismas siekė nustatyti, ar Komisija turėjo atsižvelgti į finansinių nuostolių riziką, kuri kilo Danijos valstybei dėl tai pačiai bankų grupei anksčiau suteiktos pagalbos. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas priminė, kad vertinant, ar ta pati priemonė įprastomis rinkos sąlygomis būtų taikoma privataus ūkio subjekto situacijai, kuri yra kuo panašesnė į valstybės, reikia atsižvelgti tik į naudą ir pareigas, susijusias su pastarosios, kaip privataus ūkio subjekto, padėtimi, išskyrus naudą ir pareigas, susijusias su jos, kaip viešosios valdžios subjekto, įgaliojimais. Tačiau kadangi Danijos valstybė ankstesnę pagalbą atitinkamai bankų grupei suteikė vykdydama viešosios valdžios įgaliojimus, iš to kilusi rizika taip pat buvo susijusi su jos viešosios valdžios įgaliojimais, todėl jos neapima veiksniai, į kuriuos normaliomis rinkos sąlygomis privatus ūkio subjektas atsižvelgtų atlikdamas savo ekonominius skaičiavimus. Todėl į tokią riziką negalima atsižvelgti taikant privataus ūkio subjekto principą tos pačios valstybės anksčiau numatytai priemonei tos pačios bankų grupės naudai. Taigi Teisingumo Teismas panaikino skundžiamą sprendimą.

2018 m. gruodžio 19 d. Sprendime **A-Brauerei** (C-374/17, [EU:C:2018:1024](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nagrinėjo *mokesčio lengvatos galimą atrankinį pobūdį, dėl kurio ji būtų laikoma valstybės pagalba.* Pagrindinėje byloje kilo Vokietijos mokesčių administratoriaus ir prekybos bendrovės ginčas dėl atsisakymo atleisti šią bendrovę nuo nekilnojamojo turto įsigijimo mokesčio, nuo kurio pagal Vokietijos mokesčių teisę gali būti atleistos bendrovės, vykdančios reorganizavimo sandorius, kuriuose dalyvauja tik tai pačiai grupei priklausančios bendrovės, susijusios ne mažiau kaip 95 % akcijų valdymu ne trumpiau kaip nepertraukiamą penkerių metų laikotarpį iki to sandorio ir penkerius metus po jo. Šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą

89| 2016 m. rugsėjo 15 d. Bendrojo Teismo sprendimas (T-386/14, [EU:T:2016:474](#)).

pateikęs teismas paprašė Teisingumo Teismo atsakyti į klausimą, ar toks atleidimas nuo mokesčio yra pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį draudžiama valstybės pagalba ir, kalbant konkrečiau, ar dėl šio atleidimo suteikiama mokesčių lengvata tenkina atrankinio pobūdžio sąlygą.

Teisingumo Teismas pažymėjo, kad aptariamam atleidimui nuo mokesčio sudaromos palankios sąlygos tik su nustatyto dydžio akcijų valdymu susijusioms bendrovių grupėms, kurios vykdo reorganizavimo sandorius, o bendrovėms, kurios nepriklauso tokioms grupėms, ši lengvata netaikoma, net jeigu jos vykdo tokius pačius reorganizavimo sandorius kaip ir minėtos bendrovių grupės. Todėl jis pirmiausia atmetė argumentą, kad šis atleidimas yra neatrankinio pobūdžio bendroji priemonė. Kadangi įvairių bendrovių grupių faktinė ir teisinė padėtis, atsižvelgiant į aptariamą mokesčių sistemą siekiamą tikslą, yra panaši, Teisingumo Teismas nurodė, kad šis atleidimas *a priori* yra atrankinis.

Tačiau Teisingumo Teismas priminė, kad *a priori* atrankines mokestines priemones taikanti valstybė narė gali jas pateisinti, jeigu įrodo, kad jas lemia sistemos, kuriai esant jos taikomos, pobūdis arba sandara. Nagrinėjamu atleidimu nuo mokesčio iš esmės siekta išvengti nekilnojamojo turto įsigijimo dvigubo apmokestinimo, kai vykdomas reorganizavimo sandoris ir jame dalyvauja bendrovės, kurias sieja daugiau kaip 95 % akcijų valdymas, o kitais atvejais tokio dvigubo apmokestinimo išvengiama taikant bendrąsias mokesčių nuostatas. Iš to Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad *a priori* atrankinė mokesčio lengvata buvo pateisinama su bendrosios mokesčių sistemos veikimu susijusiu tikslu. Be to, kadangi kaip šios lengvatos taikymo sąlyga nustatytas reikalavimas dėl minimalaus akcijų valdymo laikotarpio yra pagrįstas siekiu užkirsti kelią piktnaudžiavimui ir išvengti atvejų, kai daugiau nei 95 % akcijų valdymu grindžiami santykiai sukuriami trumpam laikui, turint vienintelį tikslą pasinaudoti atleidimu nuo mokesčio, Teisingumo Teismas nusprendė, kad nagrinėjama mokesčio lengvata neatitiko SESV 107 straipsnio 1 dalyje nustatytos su atrankumu susijusios sąlygos.

2018 m. rugsėjo 20 d. Sprendime **Carrefour Hypermarchés ir kt.** (C-510/16, [EU:C:2018:751](#)) Teisingumo Teismas (ketvirtoji kolegija) išaiškino sąvoką „*esamos pagalbos pakeitimas*“, kaip ji suprantama pagal Reglamento Nr. 659/1999⁹⁰ 1 straipsnio c punktą. Byla, kurioje buvo pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą, buvo susijusi su pajamų iš mokesčių, kuriais finansuojamos kelios pagalbos schemos, reikšmingu padidėjimu, palyginti su valstybės narės praneštomis prognozėmis.

Pagrindinėje byloje nagrinėti trys mokesčiai buvo naudojami Prancūzijos sukurtai pagalbos kino ir audiovizualinei pramonei schemai finansuoti. 2006 m.⁹¹ ir 2007 m.⁹² priimtais sprendimais Komisija paskelbė, kad ši schema yra suderinama su vidaus rinka. Tačiau ieškovės pagrindinėje byloje paprašė grąžinti jų sumokėtus mokesčius už parduotus arba išnuomotus vaizdo įrašus, kurie, kaip jos teigė, buvo renkami pažeidžiant SESV 108 straipsnio 3 dalį, nes Prancūzija nepranešė Komisijai apie iš trijų mokesčių gautų pajamų padidėjimą nuo 2007 m. iki 2011 m., kuris viršijo Reglamento Nr. 794/2004⁹³ 4 straipsnio 1 dalies antrame sakinyje nustatytą 20 % ribą.

90] 1999 m. kovo 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 659/1999, nustatantis išsamias [SESV 108] straipsnio taikymo taisykles (OL L 83, 1999, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 8 sk., 1 t., p. 339).

91] 2006 m. kovo 22 d. Komisijos sprendimas C(2006) 832 final dėl valstybės pagalbos (NN 84/2004 ir N 95/2004 – Prancūzija. Kino ir audiovizualinei pramonei skirta pagalbos schema).

92] 2007 m. liepos 10 d. Komisijos sprendimas C (2007) 3230 final (Valstybės pagalba N 192/2007 – Prancūzija, NN 84/2004 pakeitimas – Parama kino ir audiovizualinės produkcijos sektoriams Prancūzijoje – Televizijos sektoriaus paramos kinui ir audiovizualinei pramonei mechanizmo modernizavimas).

93] 2004 m. balandžio 21 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 794/2004, įgyvendinantis Tarybos reglamentą (EB) Nr. 659/1999, nustatantį išsamias [SESV 108] straipsnio taikymo taisykles (OL L 140, 2004, p. 1, 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 8 sk., 4 t., p. 3).

Teisingumo Teismas pirmiausia pažymėjo, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turi patikrinti, ar trys mokesčiai atitinkamu laikotarpiu iš tiesų buvo sudedamoji nagrinėjamos pagalbos schemos dalis. Padaręs prielaidą, kad taip buvo, Teisingumo Teismas toliau priminė, kad Reglamento Nr. 794/2004 4 straipsnio 1 dalies pirmame sakinyje sąvoka „esamos pagalbos pakeitimas“, kaip ji suprantama pagal Reglamento Nr. 659/1999 1 straipsnio c punktą, apibrėžta plačiai ir kad ši apibrėžtis negali apimti tik teisinių pagalbos schemų pakeitimų. Tačiau šios straipsnio dalies antrame sakinyje numatyta, kad taikomos pagalbos schemos pradinio biudžeto padidėjimas iki 20 % nelaikomas taikomos pagalbos pakeitimu. Šiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas konstatavo, kad sąvoka „pagalbos schemos biudžetas“ negali būti suprantama kaip apimanti tik faktiškai skirtą pagalbą, nes ši suma yra žinoma tik įgyvendinus tą pagalbos schemą. Priešingai, atsižvelgiant į SESV 108 straipsnio 3 dalyje numatytos kontrolės prevencinį pobūdį, ši sąvoka turi būti aiškinama kaip reiškianti finansinį paketą, t. y. tokias sumas, kuriomis tuo tikslu disponuoja suteikti pagalbą įgaliotas subjektas. Tuo atveju, kai pagalbos schema finansuojama iš asignuotų mokesčių, iš jų gautos pajamos yra suteikiamos institucijai, atsakingai už tos schemos įgyvendinimą, ir tos pajamos sudaro tos schemos „biudžetą“.

Nagrinėtu atveju Teisingumo Teismas nusprendė, kad pajamų iš mokesčių, kuriais finansuojamos kelios patvirtintos pagalbos schemos, padidėjimas, palyginti su Komisijai praneštomis prognozėmis, yra „esamos pagalbos pakeitimas“, išskyrus atvejį, kai padidėjimas neviršija 20 % ribos. Kadangi bendra pajamų iš mokesčių suma nagrinėjamuoju laikotarpiu gerokai viršijo Komisijai praneštas prognozes, apie šį padidėjimą turėjo būti pranešta Komisijai laiku, t. y. tada, kai Prancūzijos valdžios institucijos galėjo protingai numatyti, kad ši 20 % riba bus viršyta.

Galiausiai Teisingumo Teismas konstatavo, kad vien dalies institucijos, atsakingos už ginčijamų pagalbos schemų įgyvendinimą, pajamų pervedimas į rezervą, tų sumų nereassignavus kitiems tikslams nei pagalba, ir atitinkamu laikotarpiu įvykdytas pervedimas į bendrą valstybės biudžetą negali paneigti to, kad šių pagalbos schemų biudžetas išaugo, palyginti su patvirtintu biudžetu, ir viršijo minėtą ribą, tačiau šiuos faktus dar turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

2018 m. lapkričio 6 d. Sprendime ***Scuola Elementare Maria Montessori / Komisija*** (sujungtos bylos C-622/16 P–C-624/16 P, [EU:C:2018:873](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) paaiškino, kokį tyrimą Komisija turi atlikti, kad padarytų išvadą dėl visiško negalėjimo susigrąžinti neteisėtos pagalbos⁹⁴.

Šioje byloje Komisija, pripažinusi, kad atleidimas nuo savivaldybių nekilnojamojo turto mokesčio Italijos suteiktas nekomerciniams subjektams, vykdančioms konkrečią veiklą jiems priklausančiuose nekilnojamojo turto objektuose, yra neteisėta valstybės pagalba, nusprendė nenurodyti išieškoti šios pagalbos, nes tai, jos nuomone, buvo visiškai neįmanoma⁹⁵. Be to, Komisija manė, kad atleidimas nuo mokesčio pagal naują Italijos bendrojo savivaldybės mokesčio schemą nėra valstybės pagalba. Privati švietimo įstaiga *Scuola Elementare Maria Montessori* ir „Bed & Breakfast“ tipo apgyvendinimo įstaigos savininkas P. Fercacci pareiškė Bendrajame Teisme ieškinius dėl Komisijos sprendimo panaikinimo; jie teigė, kad dėl šio sprendimo jie pateko į nepalankią konkurencinę padėtį, palyginti su kaimynystėje esančiomis ir panašią veiklą vykdančiomis bažnytinėmis ar

94| Tame sprendime Teisingumo Teismas taip pat išnagrinėjo ieškinių dėl panaikinimo, kurį pareiškė valstybės pagalbos gavėjų konkurentai dėl Komisijos sprendimo pripažinti, kad ginčijamos nacionalinės schemos nėra valstybės pagalba ir kad pagal neteisėtą schemą suteikta pagalba negali būti išieškota, priimtinumą pagal SESV 263 straipsnio ketvirtos pastraipos sakinio trečią dalį. Šiuo klausimu žr. VI skyriaus „Sąjungos teisme vykstantys procesai“ 2 skirsnį „Ieškiniai dėl panaikinimo“.

95| 2012 m. gruodžio 19 d. Komisijos sprendimas 2013/284/ES dėl valstybės pagalbos S.A. 20829 [C 26/2010, ex NN 43/2010 (ex CP 71/2006)], Italijos įgyvendinta atleidimo nuo savivaldybių nekilnojamojo turto mokesčio schema, taikyta nekomercinių įstaigų konkretiems tikslams naudojamam nekilnojamajam turtui (OL L 166, 2013, p. 24)

religinėmis įstaigomis, kurios galėjo pasinaudoti ginčijamomis mokesčio lengvatomis. Bendrajam Teismui pripažinus ieškinius priimtinais, bet atmetus juos kaip nepagrįstus⁹⁶, ieškovai ir Komisija pateikė apeliacinius skundus dėl Bendrojo Teismo sprendimų.

Dėl Komisijos sprendimo neįpareigoti susigrąžinti pagalbos Teisingumo Teismas priminė, kad nurodymo susigrąžinti neteisėtą pagalbą priėmimas yra logiška ir įprasta jos neteisėtumo konstatavimo pasekmė. Žinoma, pagal Reglamento Nr. 659/1999 14 straipsnio 1 dalies antrą sakinį Komisija negali reikalauti susigrąžinti pagalbos, jei toks susigrąžinimas prieštarauja bendrajam Sąjungos teisės principui, pavyzdžiui, principui „niekas negali būti įpareigotas daryti to, kas neįmanoma“. Tačiau Teisingumo Teismas pabrėžė, kad neteisėtos pagalbos susigrąžinimas gali būti pripažintas objektyviai ir visiškai negalimu įvykdyti tik tuo atveju, jeigu Komisija, atlikusi kruopštų tyrimą, konstatuoja, kad tenkinamos dvi sąlygos, t. y. pirma, suinteresuotosios valstybės narės nurodyti sunkumai yra realūs ir, antra, nėra alternatyvių susigrąžinimo būdų.

Šioje byloje Teisingumo Teismas nusprendė, kad Komisija negalėjo padaryti išvados, jog susigrąžinti neteisėtos pagalbos visiškai neįmanoma, vien remdamasi konstatavimu, kad neįmanoma gauti reikiamos informacijos iš Italijos kadastro ir fiskalinių duomenų bazių. Iš tiesų, Komisija taip pat turėjo išnagrinėti, ar buvo alternatyvių būdų, leidžiančių bent iš dalies susigrąžinti šią pagalbą. Taigi, užbaigęs analizę, Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad Komisija neįrodė visiško negalėjimo susigrąžinti nurodytos pagalbos, ir panaikino Bendrojo Teismo sprendimą, kiek juo buvo patvirtintas Komisijos sprendimas neįpareigoti susigrąžinti nagrinėtu atveju suteiktos neteisėtos pagalbos, ir patį ginčijamą Komisijos sprendimą neįpareigoti susigrąžinti šios neteisėtos pagalbos.

XIII. Mokesčių nuostatos

Mokesčių srityje paminėtini sprendimai *Scialdone* (C-574/15) ir *Kolev ir kt.* (C-612/15)⁹⁷, visų pirma kalbant apie SESV 325 straipsnį dėl kovos su sukčiavimu.

2018 m. gegužės 2 d. Sprendime *Scialdone* (C-574/15, [EU:C:2018:295](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nagrinėjo, ar nacionalinės teisės nuostatos, kuriose numatyta, kad atitinkamo mokestinio laikotarpio metinėje deklaracijoje nurodyto PVM nesumokėjimas yra baudžiamasis nusižengimas, jeigu viršijama baudžiamojo persekiojimo riba yra didesnė nei numatytoji už pajamų mokesčio prie šaltinio nesumokėjimą, atitinka Direktyvą 2006/112⁹⁸, ESS 4 straipsnio 3 dalį ir SESV 325 straipsnio 1 dalį.

Pagrindinėje byloje *M. Scialdone*, kuris buvo vienintelis bendrovės PVM mokėtojos vadovas, buvo iškelta baudžiamoji byla dėl PVM nesumokėjimo per nustatytą terminą. Šio nusižengimo padarymo dieną pagal Italijos teisę už jį buvo numatyta laisvės atėmimo bausmė, kai nesumokėta suma viršijo 50 000 EUR; tai galiojo ir PVM, ir pajamų mokesčio prie šaltinio atveju. Tačiau po pagrindinėje byloje nagrinėtos veikos padarymo Italijos įstatymų leidėjas pakeitė 50 000 EUR ribą ir padidino ją iki 250 000 EUR PVM atveju ir iki 150 000 EUR pajamų mokesčio prie šaltinio atveju. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nusprendė, kad šis pakeitimas, kuriuo įtvirtinta nuostata yra palankesnė už anksčiau galiojusiąją, turėjo būti taikomas atgaline data, todėl inkriminuojama veika nebėra baudžiamasis nusižengimas. Konstatavęs, kad už pajamų mokesčio prie šaltinio nesumokėjimą numatyta baudžiamojo persekiojimo riba skiriasi nuo

96| 2016 m. rugsėjo 15 d. Bendrojo Teismo sprendimai *Scuola Elementare Maria Montessori / Komisija* (T-220/13, [EU:T:2016:484](#)) ir *Ferracci / Komisija* (T-219/13, [EU:T:2016:485](#)).

97| Šis sprendimas aptartas X skyriaus 2 skirsnyje „Bendros taisyklės baudžiamojo proceso srityje“.

98| 2006 m. lapkričio 28 d. Tarybos direktyva 2006/112/EB dėl pridėtinės vertės mokesčio bendros sistemos (OL L 347, 2006, p. 1).

numatytosios PVM nesumokėjimo atveju, šis teismas pateikė Teisingumo Teismui klausimą dėl tokio skirtumo suderinamumo su Sąjungos teise, nes, anot jo, taip yra geriau ginami nacionaliniai finansiniai interesai nei Europos Sąjungos interesai.

Kadangi valstybės narės privalo užtikrinti viso PVM surinkimą ir į Sąjungos finansinių interesų sritį patenka, be kita ko, pajamos iš PVM, Teisingumo Teismas paaiškino, kad nors sankcijos, kurias siekdamas kovoti su suderintų normų PVM srityje pažeidimais numato valstybės narės, kyla iš jų procedūrinės ir institucinės autonomijos, ji visgi yra ribojama, pirma, lygiavertiškumo principo, pagal kurį reikalaujama, jog šios sankcijos būtų panašios į sankcijas, taikomas už tokio paties pobūdžio ir sunkumo nacionalinės teisės pažeidimus, kuriais pakenkiama nacionaliniams finansiniams interesams, ir, antra, veiksmingumo principo, pagal kurį reikalaujama, kad minėtos sankcijos būtų veiksmingos ir atgrasomosios.

Visų pirma, kalbėdamas apie veiksmingumo principą, Teisingumo Teismas konstatavo, kad nors PVM nesumokėjimas nėra „sukčiavimas“, kaip tai suprantama pagal SESV 325 straipsnio 1 dalį, jeigu apmokestinamasis asmuo tinkamai įvykdė PVM deklaravimo prievoles, tai yra „neteisėta veika“, kaip tai suprantama pagal tą patį straipsnį, už kurią būtina taikyti veiksmingas, proporcingas ir atgrasomąsias sankcijas. Šiuo atveju, atsižvelgdamas į nacionalinės teisės aktuose numatytas griežtas baudas ir delspinigių taikymą, Teisingumo Teismas nusprendė, kad tokios baudos gali priversti apmokestinamuosius asmenis atsakyti bet kokių ketinimų sumokėti PVM pavėluotai arba jo nesumokėti, todėl jos yra atgrasomosios. Be to, šios baudos skatina nemokančius mokesčių apmokestinamuosius asmenis kuo greičiau sumokėti mokėtiną mokestį, todėl jos gali būti iš esmės laikomos veiksmingomis. Šios išvados taip pat nepaneigia aplinkybė, kad apmokestinamasis asmuo yra juridinis asmuo ir tos pačios sankcijos yra taikomos šiam asmeniui, o ne jo vadovui. Todėl baudžiamojo persekiojimo už PVM nesumokėjimą riba, t. y. 250 000 EUR, nebuvo pripažinta nesuderinama su veiksmingumo principu.

Antra, kiek tai susiję su lygiavertiškumo principu, nors PVM nesumokėjimui ir pajamų mokesčio prie šaltinio nesumokėjimui vienodai būdingas pareigos per įstatymo nustatytą terminą sumokėti deklaruotą mokestį nesilaikymas ir nors priskirdamas šiuos veiksmus prie pažeidimų Italijos teisės aktų leidėjas siekia to paties tikslo, t. y. užtikrinti, kad Italijos valstybės išdas laiku gautų mokestį ir mokesčių pajamų vientisumas būtų išsaugotas, Teisingumo Teismas nusprendė, kad šie mokesčiai skiriasi savo sudėtimi ir sunkumais juos nustatant, todėl šie nusižengimai negali būti laikomi panašiais pagal savo pobūdį ir sunkumą. Vadinas, lygiavertiškumo principas nedraudžia tokio skirtumo, koks nagrinėjamu atveju egzistuoja tarp baudžiamojo persekiojimo ribų. Taigi Teisingumo Teismas nusprendė, kad Direktyva 2006/112, siejama su ESS 4 straipsnio 3 dalimi ir SESV 325 straipsnio 1 dalimi, turi būti aiškinama taip, kad ji nedraudžia nacionalinės teisės nuostatų, kuriose numatyta, kad atitinkamo mokestinio laikotarpio metinėje deklaracijoje nurodyto PVM nesumokėjimas yra baudžiamasis nusižengimas, kai nesumokėto PVM suma viršija 250 000 EUR baudžiamojo persekiojimo ribą, nors už pajamų mokesčio prie šaltinio nesumokėjimo nusižengimą numatyta 150 000 EUR baudžiamojo persekiojimo riba.

XIV. Teisės aktų derinimas

1. Autorių teisės

2018 m. rugpjūčio 7 d. Sprendime **Renckhoff** (C-161/17, [EU:C:2018:634](#)) Teisingumo Teismas nagrinėjo *sąvoką „viešas paskelbimas“, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2001/29⁹⁹ 3 straipsnio 1 dalį*. Ginčas pagrindinėje byloje kilo tarp Land Nordrhein-Westfalen (Vokietija) ir fotografo dėl to, kad šioje žemėje esančios mokyklos mokinė be leidimo iliustraciniais tikslais panaudojo mokykliniame referate, kuris buvo paskelbtas mokyklos interneto svetainėje, šio fotografo darytą ir laisvai kitoje interneto svetainėje prieinamą fotografiją.

Teisingumo Teismas pažymėjo, kad fotografijos, anksčiau paskelbtos interneto svetainėje, įdėjimas į kitą interneto svetainę, prieš tai nukopijuojant ją į privatų serverį, turi būti kvalifikuojamas kaip „pateikimas naudotis“, todėl ir „paskelbimas“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2001/29 3 straipsnio 1 dalį. Iš tiesų toks skelbimas internete leidžia interneto svetainės, į kurią fotografija yra įdėta, lankytojams susipažinti su šia fotografija.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas konstatavo, kad autoriaus teisių saugomo kūrinio įdėjimas į kitą interneto svetainę nei ta, kurioje buvo atliktas pradinis paskelbimas su autoriaus teisių turėtojo leidimu, turi būti vertinamas kaip tokio kūrinio padarymas prieinamo naujai visuomenei. Visuomenės dalį, į kurią autorių teisių turėtojas atsižvelgė leisdamas paskelbti savo kūrinį pradinėje interneto svetainėje, sudaro tik tos svetainės lankytojai, o ne svetainės, į kurią kūrinys buvo vėliau įdėtas be teisių turėtojo sutikimo, lankytojai ar kiti internautai.

Be to, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad toks įdėjimas į interneto svetainę turi būti skiriamas nuo saugomų kūrinių padarymo prieinamų pateikiant interneto svetainės, kur jie buvo iš pradžių paskelbti, nuorodą, kurią galima spragtelėti¹⁰⁰. Priešingai nei saitai, kurie prisideda prie gero interneto veikimo, kūrinio įkėlimas be autorių teisių turėtojo leidimo į kitą interneto svetainę nei ta, kurioje buvo atliktas pradinis kūrinio paskelbimas su autoriaus leidimu, nepadedą siekti minėto tokios pačios apimties tikslo.

Tokiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas nusprendė, kad sąvoka „viešas paskelbimas“, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2001/29 3 straipsnio 1 dalį, apima fotografijos įdėjimą į interneto svetainę, kai prieš tai ji be apribojimų atsisiųsti ir su autoriaus teisių turėtojo leidimu buvo viešai paskelbta kitoje interneto svetainėje.

2018 m. lapkričio 13 d. Sprendime **Levola Hengelo** (C-310/17, [EU:C:2018:899](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nagrinėjo klausimą, ar *maisto produkto skoniui gali būti suteikta autorių teisių apsauga pagal Direktyvą 2001/29*. Ginčas pagrindinėje byloje kilo tarp dviejų maisto produktus gaminančių Olandijos bendrovių dėl vienos iš šių bendrovių tariamai padaryto kitos bendrovės autorių teisių, susijusių su užtepėlės su grietinėlės sūriu ir šviežiomis žolelėmis „Heksenkaas“ arba „Heks'nkaas“ skoniu, pažeidimo.

Teisingumo Teismo teigimu, autorių teisių apsauga remiantis Direktyva 2001/29 maisto produkto skoniui galėtų būti taikoma, tik jeigu toks skonis galėtų būti laikomas „kūriniu“, kaip tai suprantama pagal šią direktyvą. Šiuo klausimu jis priminė, jog tam, kad tam tikras objektas galėtų būti laikomas tokiu, reikia, kad būtų

99| 2001 m. gegužės 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/29/EB dėl autorių teisių ir gretutinių teisių informacinėje visuomenėje tam tikrų aspektų suderinimo (OL L 167, 2001, p. 10; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 17 sk., 1 t., p. 230; klaidų ištaisymas OL L 314, 2008 11 25, p. 16).

100| Šiuo klausimu žr. 2014 m. vasario 13 d. Sprendimą **Svensson ir kt.** (C-466/12, [EU:C:2014:76](#)).

tenkinamos dvi kumuliacinės sąlygos. Pirma, reikia, kad atitinkamas objektas būtų originalus, t. y. jis turi būti paties autoriaus intelekto kūrinys. Antra, pagal Direktyvą 2001/29 „kūriniu“ gali būti laikomi elementai, kurie yra tokios intelektualinės kūrybos išraiška. Be to, Teisingumo Teismas nusprendė, kad Direktyvoje 2001/29 nurodyta sąvoka „kūrinys“ neišvengiamai yra autorių teisių apsaugos objekto išraiška, kuri leidžia pakankamai tiksliai ir objektyviai jį identifikuoti, net jeigu ši išraiška nebūtinai yra nuolatinė.

Teisingumo Teismo teigimu, kiek tai susiję su maisto produkto skoniu, trūksta galimybės jį tiksliai ir objektyviai identifikuoti. Iš tiesų maisto produkto skonio identifikavimas iš esmės grindžiamas skonio pojūčiais ir patirtimi, kurie yra subjektyvūs ir kintami, nes priklauso, be kita ko, nuo tokių su atitinkamą produktą ragaujančiu asmeniu susijusių veiksnių, kaip amžius, mitybos prioritetai ir vartojimo įpročiai, taip pat nuo aplinkos ir aplinkybių, kurioms esant toks produktas ragaujamas. Be to, esant dabartiniam mokslo išsivystymo lygiui techninėmis priemonėmis negalima taip tiksliai ir objektyviai nustatyti maisto produkto skonio, kad būtų galima jį atskirti nuo kitų tokio paties pobūdžio produktų skonio.

Tokiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal Direktyvą 2001/29 maisto produkto skoniui draudžiama taikyti šioje direktyvoje apibrėžtą autoriaus teisių apsaugą ir aiškinti nacionalinę teisę taip, kad autoriaus teisių apsauga taikoma tokiam skoniui.

2. Pramoninė nuosavybė

Pramoninės nuosavybės srityje paminėtini keturi sprendimai. Pirmajame sprendime buvo nagrinėjami taikytini pagrindinio patento apibrėžties aiškinimo kriterijai, o kiti trys sprendimai susiję su Sąjungos prekių ženklų teise.

2018 m. liepos 25 d. Sprendime **Teva UK ir kt.** (C-121/17, [EU:C:2018:585](#)) Teisingumo Teismo buvo paprašyta pateikti poziciją dėl *pagrindinio patento apibrėžties aiškinimo kriterijų, taikytinų siekiant nustatyti, ar produktas, kurio papildomos apsaugos liudijimas (toliau – PAL) išduotas, yra apsaugotas galiojančio pagrindinio patento, kaip tai suprantama pagal Reglamentą Nr. 469/2009¹⁰¹ 3 straipsnio a punktą*. Ginčas pagrindinėje byloje kilo tarp farmacijos bendrovės, kuri rinkai teikia antiretrovirusinį vaistą, ir įmonių, kurios ketina Jungtinėje Karalystėje teikti rinkai generinius šio vaisto variantus. Šios įmonės užginčijo tam vaistui išduoto PAL galiojimą ir teigė, jog, remiantis Teisingumo Teismo jurisprudencija¹⁰², tam, kad atitinkamo produkto veikliosios sudedamosios dalys tenkintų minėto reglamento 3 straipsnio a punkte nustatytą sąlygą, jos turi būti nurodytos pagrindinio patento apibrėžtyje.

Pirmiausia Teisingumo Teismas priminė, kad Reglamentas Nr. 469/2009 iš principo nedraudžia veikliosios sudedamosios dalies, atitinkančios funkcinių apibrėžimą, pateiktą pagrindinio patento apibrėžtyse, laikyti apsaugota to patento, tačiau su sąlyga, kad, remiantis tokiomis apibrėžtimis, aiškinamomis, be kita ko, atsižvelgiant į išradimo aprašymą, kaip tai numatyta Europos patentų išdavimo konvencijos¹⁰³ 69 straipsnyje ir protokole dėl šio straipsnio išaiškinimo, kuris yra neatskiriama šios konvencijos dalis, galima daryti išvadą, kad šiose apibrėžtyse netiesiogiai, bet neišvengiamai ir konkrečiai numatyta aptariama veiklioji sudedamoji

101| 2009 m. gegužės 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 469/2009 dėl medicinos produktų papildomos apsaugos liudijimo (OL L 152, 2009, p. 1).

102| 2011 m. lapkričio 24 d. Sprendimas **Medeva** (C-322/10, [EU:C:2011:773](#)).

103| 1973 m. spalio 5 d. Miunchene pasirašyta Europos patentų išdavimo konvencija.

dalis. Todėl produktas gali būti laikomas apsaugotu galiojančio pagrindinio patento, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 469/2009 3 straipsnio a punktą, tik tuo atveju, kai produktas, kuris yra PAL objektas, yra aiškiai paminėtas arba neišvengiamai ir konkrečiai nurodytas šio patento apibrėžtyje.

Be to, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad PAL nesiekia išplėsti pagrindinio patento suteiktos apsaugos taikymo srities daugiau, nei apima šiuo patentu apsaugotas išradimas, ir kad Reglamento Nr. 469/2009 tikslui prieštarautų PAL suteikimas produktui, kurio neapima pagrindinio patento apsaugotas išradimas, nes toks PAL nėra susijęs su šiame patente išdėstytais mokslinių tyrimų rezultatais. Todėl, taikant šio reglamento 3 straipsnio a punktą, pagrindinio patento apibrėžties punktai turi būti aiškinami atsižvelgiant į šio išradimo ribas, kurios matomos iš šio patento apibrėžties ir brėžinių. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, jog siekiant įvertinti, ar produktas patenka į pagrindinio patento saugomo išradimo apimtį, reikia, kad atitinkamos srities specialistas, atsižvelgdamas į visą pagrindiniame patente pateiktą informaciją ir į technologijų lygį šio patento paraiškos padavimo ar prioriteto dieną, galėtų konkrečiai identifikuoti šį produktą.

Byloje, kurioje priimtas 2018 m. birželio 12 d. Sprendimas **Louboutin ir Christian Louboutin** (C-163/16, [EU:C:2018:423](#)), Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) turėjo patikslinti, ar *žymenį, sudarytą iš tam tikros spalvos, kuria padengta konkreti prekės vieta, sudaro forma, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2008/95¹⁰⁴ 3 straipsnio 1 dalies e punkto iii papunktį*.

Šis sprendimas priimtas nagrinėjant intelektinės nuosavybės teisių pažeidimo bylą tarp *Christian Louboutin* ir *Christian Louboutin SAS*, vienos šalies, ir Nyderlandų bendrovės, kitos šalies, dėl to, kad pastaroji bendrovė prekiaavo batais, pažeisdama Ch. Louboutin priklausančią prekių ženklą, sudarytą iš raudonos spalvos (Pantone 18-1663TP), kuria padengtas aukštakulnio bato padas.

Pirmiausia Teisingumo Teismas pažymėjo, kad prekių ženklų teisėje sąvoka „forma“ paprastai suprantama kaip reiškianti linijų arba kontūrų visumą, nustatančią atitinkamos prekės ribas erdvėje. Nei iš Direktyvos 2008/95, nei iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos, nei iš įprastos šio žodžio reikšmės nematyti, kad pati spalva, nenubrėžus jos ribų erdvėje, gali sudaryti formą.

Teisingumo Teismas taip pat pažymėjo, jog nors tiesa, kad prekės ar prekės dalies forma turi įtakos nustatant šios spalvos ribas erdvėje, negalima manyti, kad žymenį sudaro forma, kai registracija siekiama apsaugoti ne šią formą, o tik konkrečios šios prekės vietos padengimą spalva. Bet kuriuo atveju žymuo, kaip nagrinėjamasis pagrindinėje byloje, negali būti laikomas susidedančiu „vien tik“ iš formos, kai, kaip ir šioje byloje, pagrindinis šio žymens objektas yra spalva, nurodyta tarptautiniu mastu pripažintu identifikacijos kodu.

Tokiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas nusprendė, jog Direktyvos 2008/95 3 straipsnio 1 dalies e punkto iii papunktis turi būti aiškinamas taip, kad žymuo, sudarytas iš spalvos, kuria padengtas aukštakulnio bato padas, kaip nagrinėjamasis pagrindinėje byloje, nesusideda vien iš „formos“, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą.

2018 m. liepos 25 d. Sprendime *Mitsubishi Shoji Kaisha ir Mitsubishi Caterpillar Forklift Europe* (C-129/17, [EU:C:2018:594](#)) Teisingumo Teismas nagrinėjo *prekių ženklo savininko teisių, suteiktų Reglamentu 207/2009¹⁰⁵ ir Direktyva 2008/95, taikomais skiriamųjų žymenų srityje, ribas*. Šis sprendimas priimtas nagrinėjant dviejų *Mitsubishi* grupei priklausančių bendrovių ir Belgijoje įsteigtų trečiųjų bendrovių ginčą dėl to, kad pastarosios

104| 2008 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/95/EB valstybių narių teisės aktams, susijusiems su prekių ženklais, suderinti (OL L 299, 2008, p. 25).

105| 2009 m. vasario 26 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 207/2009 dėl Bendrijos prekių ženklo (OL L 78, 2009, p. 1).

bendrovės parduodavo už Europos ekonominės erdvės (EEE) ribų įsigytus „Mitsubishi“ markės šakinius krautuvus, nuo kurių pašalindavo visus *Mitsubishi* priklausantiems prekių ženklams tapačius žymenis ir kuriuos ženklindavo savo žymenimis.

Pirma, Teisingumo Teismas konstatavo, kad pašalinus prekių ženklui tapačius žymenis užkertamas kelias tam, kad prekės, kurioms šis prekių ženklas įregistruotas, būtų juo pažymėtos pirmą kartą pateikiant komercinei EEE rinkai, todėl šio prekių ženklo savininkas netenka galimybės pasinaudoti pagrindine teise kontroliuoti pirmąjį šiuo prekių ženklu pažymėtų prekių išleidimą į rinką EEE. Antra, Teisingumo Teismo teigimu, pašalinant prekių ženklui tapačius žymenis ir ženklinant prekes naujais žymenimis turint tikslą pirmą kartą išleisti jas į rinką EEE daroma žala prekių ženklo funkcijoms. Trečia, Teisingumo Teismas konstatavo, jog dėl to, kad tretiesiems asmenims be prekių ženklo savininko sutikimo pašalinant prekių ženklui tapačius žymenis ir ženklinant prekes naujais žymenimis turint tikslą jas importuoti arba išleisti į rinką EEE ir apeiti savininko teisę uždrausti jo prekių ženklu pažymėtų šių prekių importą pažeidžiama prekių ženklo savininko teisė kontroliuoti pirmąjį šiuo prekių ženklu pažymėtų prekių išleidimą į EEE rinką ir kenkiama prekių ženklo funkcijoms, šie veiksmai prieštarauja tikslui užtikrinti neiškraipytą konkurenciją.

Galiausiai, tokiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas paaiškino sąvoką „naudojimas prekybos veikloje“, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2008/95 5 straipsnį ir Reglamento Nr. 207/2009 9 straipsnį, ir pažymėjo, kad trečiojo asmens atliekamas prekių ženklui tapačių žymenų pašalinimas siekiant paženklinti prekes savais žymenimis reiškia šio trečiojo asmens aktyvius veiksmus, kuriuos galima laikyti naudojimu prekybos veikloje, nes jie atliekami turint tikslą importuoti prekes ir išleisti jas į rinką EEE, taigi vykdant komercinę veiklą, kuria siekiama ekonominės naudos.

Dėl visų šių priežasčių Teisingumo Teismas nusprendė, jog Direktyvos 2008/95 5 straipsnis ir Reglamento Nr. 207/2009 9 straipsnis turi būti aiškinami taip, kad pagal juos prekių ženklo savininkui leidžiama prieštarauti tam, kad trečiasis asmuo be jo sutikimo pašalintų nuo prekių visus šiam prekių ženklui tapačius žymenis ir pažymėtų jas kitais žymenimis, kai prekės laikomos muitinės sandėlyje, kaip yra pagrindinėje byloje, turėdamas tikslą jas importuoti arba išleisti į rinką EEE, kur jomis niekada nebuvo prekiaujama.

2018 m. rugsėjo 6 d. Sprendime **Bundesverband Souvenir – Geschenke – Ehrenpreise / EUIPO** (C-488/16 P, [EU:C:2018:673](#)) Teisingumo Teismas paliko galioti apskųstą Bendrojo Teismo sprendimą¹⁰⁶ ir nusprendė, kad *žodinis prekių ženklas „NEUSCHWANSTEIN“ (toliau – ginčytas prekių ženklas) nėra apibūdinamasis, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 207/2009 7 straipsnio 1 dalies c punktą.*

Pirma, dėl prekių, parduodamų kaip suvenyrų eksploatuojant pilį, Teisingumo Teismas nusprendė, jog Bendrasis Teismas teisingai konstatavo, kad ginčytu prekių ženklu žymimos prekės ir paslaugos yra plataus vartojimo prekės ir kasdienės paslaugos, užtikrinančios pilies eksploataciją ir valdymą. Be to, jis pabrėžė, jog aplinkybė, kad šios prekės parduodamos kaip suvenyrai, nėra svarbi vertinant pavadinimo „Neuschwanstein“ apibūdinamąjį pobūdį. Iš tiesų tam tikrai prekei priskirta suvenyro funkcija nėra prekės pobūdį nusakanti ar objektyvi jos vertinimo savybė, nes ši prekės funkcija priklauso tik nuo pirkėjo laisvos valios ir jo ketinimų. Taigi tai, jog prekė gali būti suvenyras, nes ji žymima pavadinimu „Neuschwanstein“, atitinkamos visuomenės požiūriu nebus vertinama kaip esminė ginčytu prekių ženklu žymimų prekių ar paslaugų savybė ar bruožas.

Antra, Teisingumo Teismas konstatavo, jog vien aplinkybė, kad atitinkamos prekės ir paslaugos parduodamos nustatytoje vietovėje, negali būti laikoma jų geografinės kilmės nuoroda, nes šių prekių ir paslaugų pardavimo vieta negali apibrėžti jų geografinės kilmės ypatybių, kokybės ir kitų savybių amatų, tradicijų ar klimato aspektu, kuriomis pasižymi konkreti vietovė. Šiuo klausimu jis pažymėjo, kad Noišvanšteino pilis žinoma ne

106| 2016 m. liepos 5 d. Bendrojo Teismo sprendimas **Bundesverband Souvenir – Geschenke – Ehrenpreise / EUIPO – Freistaat Bayern (NEUSCHWANSTEIN)** (T-167/15, nepaskelbtas Rink., [EU:T:2016:391](#)).

dėl joje parduodamų suvenyrų ar teikiamų paslaugų, bet dėl jos architektūros išskirtinumo. Be to, ginčytas prekių ženklas nėra naudojamas prekiaujant konkrečiais suvenyrais ir siūlant nagrinėjamas paslaugas, dėl kurių jis būtų žinomas. Todėl Teisingumo Teismas padarė išvadą, jog Bendrasis Teismas nepadarė teisės klaidos, kai nusprendė, kad Noišvanšteino pilis nėra prekių gamybos ar paslaugų teikimo vieta, todėl ginčijamas prekių ženklas negali būti nuoroda į prekių ir paslaugų, kurie juo žymimi, geografinę kilmę.

3. Asmens duomenų apsauga

Asmens duomenų apsaugos srityje paminėtini trys sprendimai. Pirmajame Teisingumo Teismas paaiškino sąvoką asmens „duomenų valdytojas“. Antrasis susijęs su religinės bendruomenės atsakomybe tvarkant minėtus duomenis. Trečiasis susijęs su galimybe susipažinti su asmens duomenimis vykstant baudžiamajam procesui.

2018 m. birželio 5 d. Sprendime *Wirtschaftsakademie Schleswig-Holstein* (C-210/16, [EU:C:2018:388](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) pateikė poziciją dėl *Direktyvos 95/46*¹⁰⁷ 2 straipsnio d punkte nurodytos sąvokos „duomenų valdytojas“ aiškinimo ir dėl priežiūros institucijų turimų įgaliojimų imtis veiksmų dėl asmens duomenų tvarkymo dalyvaujant keliems subjektams. Nagrinėdama ginčą pagrindinėje byloje Vokietijos duomenų apsaugos institucija, kaip priežiūros institucija pagal *Direktyvos 95/46* 28 straipsnį, nurodė Vokietijos mokymo bendrovei, teikiančiai mokymo paslaugas per *Facebook* esantį gerbėjų tinklalapį, deaktivuoti šį tinklalapį. Iš tiesų, minėtos institucijos teigimu, nei ši bendrovė, nei *Facebook* nepranešė gerbėjų tinklalapio lankytojams, kad naudojamos slapukus renka jų asmens duomenis, paskui juos tvarko.

Pirmiausia Teisingumo Teismas konstatavo, kad *Facebook* esančio gerbėjų tinklalapio administratorius, kaip antai pagrindinėje byloje aptariama bendrovė, parinkdamas nustatymus (be kita ko, pagal tikslinę auditoriją ir veiklos valdymo ir skatinimo tikslus), dalyvauja šio tinklalapio lankytojų asmens duomenų tvarkymo ir priemonių nustatymo veikloje. Todėl, Teisingumo Teismo teigimu, šis administratorius kartu su *Facebook Ireland* (JAV bendrovės *Facebook* patronuojamoji bendrovė Sąjungoje) turi būti laikomas tokių duomenų valdytoju, kaip jis suprantamas pagal *Direktyvos 95/46* 2 straipsnio d punktą.

Be to, aiškindamas *Direktyvos 95/46* 4 ir 28 straipsnius, Teisingumo Teismas nusprendė, kad tuo atveju, kai įmonė, įsteigta už Sąjungos ribų (kaip antai JAV bendrovė *Facebook*), turi kelis padalinius skirtingose valstybėse narėse, valstybės narės priežiūros institucija gali naudotis jai pagal šios direktyvos 28 straipsnio 3 dalį suteiktais įgaliojimais dėl tos valstybės narės teritorijoje įsteigto šios įmonės padalinio (nagrinėtu atveju *Facebook Germany*), net jei, remiantis užduočių paskirstymu grupės viduje, pirma, šis padalinys yra atsakingas tik už reklamai skirtos vietos pardavimą ir kitą rinkodaros veiklą tos valstybės narės teritorijoje ir, antra, išimtinė atsakomybė už asmens duomenų rinkimą ir tvarkymą visoje Sąjungos teritorijoje tenka kitoje valstybėje narėje įsteigtam padaliniui (nagrinėtu atveju *Facebook Ireland*).

Teisingumo Teismas taip pat pažymėjo, kad kai vienos valstybės narės priežiūros institucija ketina dėl šios valstybės narės teritorijoje įsteigto subjekto įgyvendinti įgaliojimus imtis priemonių, kurie nurodyti *Direktyvos 95/46* 28 straipsnio 3 dalyje, dėl asmens duomenų apsaugos taisyklių pažeidimų, kuriuos padarė už šių duomenų tvarkymą atsakingas trečiasis asmuo, turintis registruotą buveinę kitoje valstybėje narėje (nagrinėtu atveju *Facebook Ireland*), ši priežiūros institucija turi kompetenciją, nepriklausomai nuo kitos

¹⁰⁷ 1995 m. spalio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 95/46/EB dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo (OL L 281, 1995, p. 31; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 13 sk., 15 t., p. 355).

valstybės narės (Airijos) priežiūros institucijos, vertinti tokio duomenų tvarkymo teisėtumą ir gali įgyvendinti savo įgaliojimus imtis veiksmų dėl jos teritorijoje įsteigto subjekto, prieš tai nepaprašiusi tos kitos valstybės narės priežiūros institucijos imtis veiksmų.

2018 m. liepos 10 d. Sprendime **Jehovan todistajat** (C-25/17, [EU:C:2018:551](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) pateikė poziciją dėl *religinės bendruomenės atsakomybės už asmens duomenų tvarkymą vykdant tikėjimo skelbimo „nuo durų iki durų“ veiklą, kurią ši bendruomenė koordinuoja ir skatina*. Pagrindinėje byloje Suomijos duomenų apsaugos institucija priėmė sprendimą uždrausti Jehovos liudytojų bendruomenei rinkti ar tvarkyti asmens duomenis jos nariams vykdant tikėjimo skelbimo „nuo durų iki durų“ veiklą, jeigu nesilaikoma asmens duomenų tvarkymą reglamentuojančiuose Suomijos teisės aktuose nustatytų reikalavimų. Iš tiesų vykdydami tikėjimo skelbimo „nuo durų iki durų“ veiklą šios bendruomenės nariai užsirašo informaciją lankydami pas asmenis, kurių jie patys ar jų bendruomenė nepažįsta. Tokie duomenys renkami sukuriant atmintinę tam, kad juos galima būtų susirasti, jeigu būtų rengiamas vėlesnis vizitas, nors atitinkami asmenys tam nedavė sutikimo ar nebuvo apie tai informuoti. Šiuo aspektu Jehovos liudytojų bendruomenė savo nariams nustatė nurodymus, kaip daryti tokius užrašus, ir tokie nurodymai paskelbti bent viename iš šios bendruomenės leidinių, skirtų tikėjimui skelbti.

Pirmiausia Teisingumo Teismas konstatavo, kad asmens duomenų rinkimui, kurį, vykdydami tikėjimo skelbimo „nuo durų iki durų“ veiklą, atlieka religinės bendruomenės nariai, ir tolesniam tokių duomenų tvarkymui netaikomos išimties, susijusios su Direktyvos 95/46 taikymo sritimi, nes tai nelaikytina asmens duomenų tvarkymu vykdant šios direktyvos 3 straipsnio 2 dalies pirmoje įtraukoje nurodytą veiklą ir nėra fizinių asmenų atliekamas asmens duomenų tvarkymas užsiimant tik asmenine ar namų ūkio veikla, kaip tai suprantama pagal minėtos direktyvos 3 straipsnio 2 dalies antrą įtrauką.

Be to, Teisingumo Teismas priminė, kad Direktyva 95/46 taikoma asmens duomenų tvarkymui rankiniu būdu, tik jeigu tvarkomi duomenys sudaro susisteminto rinkinio dalį arba yra skirti jai sudaryti, ir pažymėjo, kad šios direktyvos 2 straipsnio c punkte nurodyta sąvoka „susistemintas rinkinys“ apima visumą asmens duomenų, kurie surinkti vykdant tikėjimo skelbimo „nuo durų iki durų“ veiklą ir kuriuos sudaro aplankytų asmenų vardai, pavardės, adresai ir kita su jais susijusi informacija, jeigu šie duomenys susisteminti pagal nustatytus kriterijus, kurie praktiškai sudaro galimybę tokius duomenis lengvai rasti siekiant juos toliau naudoti. Kad ši sąvoka apimtų tokią duomenų visumą, nebūtina, kad joje būtų konkrečių kortelių, sąrašų ar kitų paieškos sistemų.

Galiausiai Teisingumo Teismas konstatavo, kad kiekvieno asmens pareiga laikytis asmens duomenų apsaugą reglamentuojančių Sąjungos teisės normų negali būti laikoma religinių bendruomenių organizacinės autonomijos ribojimu. Šiuo klausimu jis padarė išvadą, kad Direktyvos 95/46 2 straipsnio d punktas, siejamas su Chartijos 10 straipsnio 1 dalimi, turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį religinę bendruomenę kartu su tikėjimą skelbiančiais jos nariais galima laikyti asmens duomenų, kuriuos tokie nariai renka vykdydami tikėjimo skelbimo „nuo durų iki durų“ veiklą, kurią ši bendruomenė organizuoja, koordinuoja ir skatina, valdytoja, ir nebūtina, kad tokia bendruomenė turėtų galimybę susipažinti su šiais duomenimis, taip pat nereikia įrodyti, kad ji savo nariams davė rašytinius nurodymus arba pavedimus dėl tokių duomenų tvarkymo.

2018 m. spalio 2 d. Sprendime **Ministerio Fiscal** (C-207/16, [EU:C:2018:788](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) pateikė poziciją dėl *galimybės, atsižvelgiant į Direktyvą 2002/58,¹⁰⁸ baudžiamųjų veikų atveju pateisinti prieigą prie elektroninių ryšių paslaugų teikėjų saugomų asmens duomenų*. Pagrindinėje byloje buvo nagrinėjamas Ispanijos ikiteisminio tyrimo teismo sprendimas atmesti prašymą, pateiktą atliekant tyrimą dėl plėšimo, per

¹⁰⁸ | 2002 m. liepos 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje (Direktyva dėl privatumo ir elektroninių ryšių) (OL L 201, 2002, p. 37; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 13 sk., 29 t., p. 514), iš dalies pakeista 2009 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/136/EB (OL L 337, 2009, p. 11).

kurį buvo pagrobta piniginė ir mobilusis telefonas. Kalbant konkrečiai, kriminalinė policija paprašė minėto teismo suteikti jai galimybę dvylikos dienų nuo plėšimo įvykdymo laikotarpiu susipažinti su telefono numerių, aktyvuotų naudojant pagrobtą telefoną, naudotojų atpažinimo duomenis. Šis prašymas buvo atmestas remiantis tuo, kad veiksmai, dėl kurių buvo vykdomas baudžiamosios veikos tyrimas, nelaikomi „sunkiu“ nusikaltimu, t. y. pagal Ispanijos teisę nusikaltimu, už kurį skiriama ilgesnė nei penkerių metų atėmimo bausmė, o suteikti galimybę susipažinti su atpažinimo duomenimis galima tik tokios nusikalstamos veikos atveju.

Pirmiausia Teisingumo Teismas pažymėjo, kad viešosios valdžios institucijų prieiga prie elektroninių ryšių paslaugų teikėjų saugomų asmens duomenų, vykdamas ikiteisminį baudžiamosios veikos tyrimą, patenka į Direktyvos 2002/58 taikymo sritį, tada priminė, kad viešosios valdžios institucijų prieiga prie duomenų, susijusių su SIM kortelių, kurios buvo aktyvuotos naudojant pagrobtą mobilųjį telefoną, savininkų tapatybe, t. y. pavarde, vardu ir prireikus šių savininkų adresu, laikytina Chartijoje įtvirtintų pagrindinių teisių į privatų gyvenimą ir į asmens duomenų apsaugą ribojimu, net jei nėra aplinkybių, dėl kurių šį ribojimą būtų galima laikyti „rimtu“, ir nesvarbu, ar atitinkama su privačiu gyvenimu susijusi informacija yra ypatinga ir tai, ar dėl šio ribojimo suinteresuotieji asmenys patyrė nepatogumų. Teisingumo Teismas pabrėžė, jog šis ribojimas vis dėlto nėra toks rimtas, kad užkardant, tiriant bei nustatant baudžiamąsias veikas ir vykdamas baudžiamąjį persekiojimą už jas šią prieigą būtų galima suteikti tik siekiant kovoti su sunkiais nusikaltimais. Iš tiesų, Direktyvoje 2002/58 išsamiai išvardyti tikslai, kuriais galima pateisinti nacionalinės teisės aktus, kuriais reglamentuojama viešosios valdžios institucijų prieiga prie atitinkamų duomenų ir taip nukrypstant nuo elektroninių pranešimų konfidencialumo principo (ši prieiga iš tikrųjų turi griežtai atitikti vieną iš tų tikslų), Teisingumo Teismas pažymi, kad, kalbant apie tikslą užkardyti, tirti bei nustatyti baudžiamąsias veikas ir vykdyti baudžiamąjį persekiojimą už jas, Direktyvos 2002/58 tekste šis tikslas nėra siaurai apibrėžtas, t. y. tik kaip kova su sunkiomis nusikalstamomis veikomis, toje direktyvoje nurodytos „baudžiamosios veikos“ apskritai.

Tokiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas pažymėjo, jog Sprendime **Tele2 Sverige ir Watson ir kt.**¹⁰⁹ pateiktas aiškinimas, kad valstybės institucijų prieigą prie elektroninių ryšių paslaugų teikėjų saugomų asmens duomenų, kurie, vertinami kartu, gali leisti padaryti tikslas išvadas dėl asmenų, kurių tie duomenys yra, privataus gyvenimo, užkardant, tiriant bei nustatant baudžiamąsias veikas ir vykdamas baudžiamąjį persekiojimą už jas gali pateisinti tik kova su sunkiais nusikaltimais, tačiau toks aiškinimas buvo grindžiamas tuo, kad šią prieigą reglamentuojančiais teisės aktais siekiamas tikslas turi būti susijęs su šio veiksmo lemiamo nagrinėjamų pagrindinių teisių ribojimo rimtumu. Taigi, vadovaujantis proporcingumo principu, rimtas ribojimas užkardant, tiriant ir nustatant baudžiamąsias veikas gali būti pateisinamas tik siekiu kovoti su nusikaltimais, kurie taip pat turi būti kvalifikuojami kaip „sunkūs“. Tačiau jeigu ribojimas, kurį lemia tokia prieiga, nėra rimtas, minėta prieiga gali būti pateisinama tikslu užkardyti, tirti ir nustatyti „baudžiamąsias veikas“ apskritai ir vykdyti baudžiamąjį persekiojimą už jas.

Nagrinėtu atveju Teisingumo Teismas nusprendė, kad prieiga tik prie nagrinėtame prašyme nurodytų duomenų negali būti laikoma „rimtu“ asmenų, kurių tie duomenys yra, pagrindinių teisių ribojimu, nes tie duomenys neleidžia daryti tikslų išvadų dėl jų privataus gyvenimo. Teisingumo Teismas konstatavo, kad ribojimas, kurį lemia prieiga prie šių duomenų, gali būti pateisintas tikslu užkardyti, tirti bei nustatyti „baudžiamąsias veikas“ apskritai ir vykdyti baudžiamąjį persekiojimą už jas, ir nereikalaujama, kad šios nusikalstamos veikos būtų kvalifikuojamos kaip „sunkios“.

109| 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimas **Tele2 Sverige ir Watson ir kt.** (C-203/15 ir C-698/15, [EU:C:2016:970](#)).

4. Viešieji pirkimai

2018 m. kovo 20 d. Sprendime **Komisija / Austrija (Valstybinė spaustuvė)** (C-187/16, [EU:C:2018:194](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) patenkino Austrijos Respublikai pareikštą Komisijos ieškinį dėl įsipareigojimų neįvykdymo, kuriuo prašyta *konstatuoti, kad, viena vertus, tiesiogiai skirdama paslaugų pirkimo sutartis dėl oficialiųjų dokumentų gamybos spausdinimo bendrovei ir, kita vertus, palikdama galioti nacionalines nuostatas, kuriomis perkančiosios organizacijos įpareigojamos skirti šias sutartis tai bendrovei, ši valstybė narė neįvykdė įsipareigojimų pagal SESV 49 bei 56 straipsnius, Direktyvos 92/50¹¹⁰ 4 ir 8 straipsnius ir Direktyvos 2004/18¹¹¹ 14 ir 20 straipsnius.*

Teisingumo Teismo teigimu, nors pagal Direktyvos 92/50 4 straipsnio 2 dalį ir Direktyvos 2004/18 14 straipsnį valstybėms narėms suteikiama diskrecija nuspręsti dėl priemonių, kaip tos valstybės narės pačios mano, būtinų savo esminiams saugumo interesams apsaugoti, šie straipsniai negali būti aiškinami kaip suteikiantys valstybėms narėms teisę nukrypti nuo SESV nuostatų vien remiantis minėtais interesais. Iš tiesų valstybė narė, kuri nori pasinaudoti šiomis išimtimis, turi įrodyti būtinybę jomis pasinaudoti tam, kad apgintų savo esminius saugumo interesus. Taigi valstybė narė, kuri remiasi šiomis išimtimis, turi įrodyti, kad poreikis apsaugoti tokius interesus negalėjo būti patenkintas skelbiant konkursą, kaip antai numatytą direktyvose 92/50 ir 2004/18.

Padaręs išvadą, jog Austrijos Respublika neįrodė, kad tikslo – užkirsti kelią neskelbtinos su aptariamų oficialiųjų dokumentų gamyba susijusios informacijos atskleidimui – nebūtų buvę galima pasiekti, jeigu būtų surengta konkurso procedūra, Teisingumo Teismas konstatavo, kad minėtose direktyvose numatytų viešojo pirkimo sutarčių sudarymo procedūrų nepaisymas neproporcingas tokiame tikslui.

2018 m. spalio 24 d. Sprendime **Vossloh Laeis** (C-124/17, [EU:C:2018:855](#)) Teisingumo Teismas pateikė *paaiškinimų dėl ekonominės veiklos vykdytojo pareigos bendradarbiauti siekiant įrodyti savo patikimumą*. Pagrindinėje byloje nagrinėjama situacija, kai perkančioji organizacija įdiegė kvalifikacijos vertinimo sistemą, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2014/25¹¹² 77 straipsnį; šios sistemos tikslas buvo atrinkti įmones, tieksiančias jai geležinkelių bėgių sudedamąsias dalis. Įmonė **Vossloh Laeis** buvo pašalinta iš šios sistemos, nes nacionalinė konkurencijos institucija jai skyrė baudą už tai, kad ji kelerius metus dalyvavo kartelyje. Perkančioji organizacija, kuri buvo viena iš nuo šio kartelio nukentėjusių šalių ir turėjo abejonų dėl tos įmonės patikimumo, paprašė jos pateikti nacionalinės konkurencijos institucijos sprendimą, kuriuo jai skirta bauda. Manydama, jog minėtos įmonės paaiškinimai neįrodė, kad ši įmonė ėmėsi pakankamų priemonių gerai reputacijai susigrąžinti, kaip reikalaujama pagal nacionalinę teisę, perkančioji organizacija ją galutinai pašalino iš kvalifikacijos vertinimo procedūros. Tokiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas kreipėsi į Teisingumo Teismą su klausimu dėl nacionalinės teisės atitikties Sąjungos viešųjų pirkimų teisei.

¹¹⁰| 1992 m. birželio 18 d. Tarybos direktyva 92/50/EEB dėl viešojo paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo (OL L 209, 1992, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 6 sk., 1 t., p. 322).

¹¹¹| 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/18/EB dėl viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo (OL L 134, 2004, p. 114; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 6 sk., 7 t., p. 132).

¹¹²| 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/25/ES dėl subjektų, vykdančių veiklą vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose, vykdomų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/17/EB (OL L 94, 2014, p. 243).

Pirmiausia Teisingumo Teismas konstatavo, jog iš Direktyvos 2014/24¹¹³ 2 konstatuojamosios dalies matyti, kad jei ekonominės veiklos vykdytojas ėmėsi atitikties priemonių, kad ištaisytyt nusikalstamos veikos ar nusižengimų padarinius ir užtikrintų veiksmingą kitų galimų pažeidimų prevenciją, suteikdamas pakankamai garantijų, nebegalima tokiame ekonominės veiklos vykdytojui neleisti dalyvauti procedūroje remiantis vien tuo pagrindu. Be to, šioje konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad būtent valstybėms narėms paliekama teisė nustatyti tikslas procedūrinės ir esminės sąlygas, taikomas tuo atveju, kai ekonominės veiklos vykdytojas prašo išnagrinėti atitikties priemones, kurių ėmėsi, kad galėtų dalyvauti pirkimo procedūroje, ir kad valstybės narės turi galėti laisvai nuspręsti, ar leisti atskiroms perkančiosioms organizacijoms atlikti atitinkamus įvertinimus, ar tą užduotį patikėti kitoms centrinio ar decentralizuoto lygio institucijoms. Kai valstybės narės leidžia perkančiajai organizacijai atlikti tam tikrus vertinimus, ši turi įvertinti ne tik tai, ar yra pagrindas pašalinti ekonominės veiklos vykdytoją, bet ir tai, ar tam tikru atveju šis veiklos vykdytojas tikrai susigrąžino patikimumą.

Be to, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad tais atvejais, kai egzistuoja speciali Sąjungos teisės arba nacionalinės teisės reglamentuota persekiojimo už tam tikrus pažeidimus procedūra ir kai specialios institucijos įgaliotos šiuo klausimu atlikti tyrimus, perkančioji organizacija, įvertinusi pateiktus įrodymus, iš esmės turi remtis tokios procedūros rezultatais. Tokiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas konstatavo, kad kai tyrimą atliekančios valdžios institucijos aiškinasi faktines ir kitas aplinkybes, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 6 dalį, jos nesiekia to paties tikslo, kaip tuo atveju, kai tikrinamas patikimumas ekonominės veiklos vykdytojo, kuris ėmėsi šioje nuostatoje numatytų priemonių ir kuris perkančiajai organizacijai turi pateikti įrodymų, leidžiančių patvirtinti, jog tos priemonės yra pakankamos, kad jam būtų leista dalyvauti viešojo pirkimo sutarties sudarymo procedūroje. Taigi, jei to reikalaujama atsižvelgiant į atitinkamos perkančiosios organizacijos ir tyrimą atliekančios valdžios institucijų funkcijas, ekonominės veiklos vykdytojas, siekiantis įrodyti savo patikimumą, nepaisant to, kad yra tinkamas pagrindas jį pašalinti, turi veiksmingai bendradarbiauti su nacionalinėmis valdžios institucijomis, kurioms patikėtos šios atitinkamos funkcijos, nesvarbu, ar tai būtų perkančioji organizacija, ar tyrimą atliekanti valdžios institucija. Vis dėlto Teisingumo Teismas pabrėžė, kad šis bendradarbiavimas su perkančiąja organizacija turi apimti tik priemones, kurios tikrai būtinos veiksmingai siekiant ekonominės veiklos vykdytojo patikimumo patikrinimo tikslo.

Tokiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad pagal Direktyvos 2014/25 80 straipsnį, siejamą su Direktyvos 2014/24 57 straipsnio 6 dalimi, nedraudžiama nacionalinės teisės nuostata, pagal kurią iš savo patikimumą siekiančio įrodyti ekonominės veiklos vykdytojo reikalaujama, nepaisant to, kad yra tinkamas pagrindas jį pašalinti, išsamiai paaiškinti su baudžiamąja veika ar nusižengimu susijusias faktines ir kitas aplinkybes, aktyviai bendradarbiaujant ne tik su tyrimą vykdančia institucija, bet ir su perkančiąja organizacija, kai ši vykdo savo funkcijas, tam, kad jai pateiktų savo patikimumo susigrąžinimo įrodymą, jeigu šis bendradarbiavimas apima tik šiam patikrinimui tikrai būtinas priemones.

113| 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/18/EB (OL L 94, 2014, p. 65).

5. Tarpusavio pagalba vykdant reikalavimus

2018 m. balandžio 26 d. Sprendime **Donnellan** (C-34/17, [EU:C:2018:282](#)) Teisingumo Teismas pateikė paaiškinimų *dėl aplinkybių, pateisinančių tai, kad valstybės narės valdžios institucija pagal Direktyvoje 2010/24¹¹⁴ numatytą tarpusavio pagalbos sistemą atsisakė patenkinti prašymą vykdyti reikalavimą, susijusį su kitoje valstybėje narėje skirta bauda.*

2009 m. Airijos piliečiui E. Donnellan, sunkiasvorės transporto priemonės vairuotojui, buvo skirta piniginė bauda, 2002 m. Graikijos muitinės tarnybos pareigūnams jo transporto priemonėje radus kontrabandinių prekių. 2012 m. Graikijos valdžios institucijos pateikė Airijos valdžios institucijai prašymą vykdyti reikalavimą, prie jo buvo pridėtas Direktyvoje 2010/24 numatytas suvienodintas dokumentas. Tame prašyme Graikijos valdžios institucijos pagal šios direktyvos 12 straipsnio 1 dalį nurodė duomenis, kuriais remiantis leidžiama vykdyti reikalavimą Airijoje. Nagrinėtu atveju, nepaisant prašyme vykdyti reikalavimą pateikto pareiškimo, pagal kurį išieškojimo procedūros buvo taikomos Graikijoje, tik 2012 m., kai Airijos mokesčių institucija perdavė suinteresuotajam asmeniui mokėjimo prašymą kartu su suvienodintu dokumentu, jis sužinojo, kad Graikijoje prieš kelerius metus jam buvo skirta piniginė bauda. Kadangi suinteresuotasis asmuo negalėjo laiku Graikijoje apskųsti sprendimo, kuriuo skirta minėta bauda, jis pradėjo procesą Airijoje siekdamas, kad būtų atšauktas atitinkamo prašymo vykdyti reikalavimą vykdymas. Tokiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekęs teismas paklausė Teisingumo Teismo, ar valstybės narės, į kurią kreipiamasi, valdžios institucija gali atsisakyti tenkinti prašymą vykdyti reikalavimą dėl priešasčių, susijusių su suinteresuotojo asmens pagrindine teise į veiksmingą teisinę gynybą, įtvirtintą Chartijos 47 straipsnyje.

Teisingumo Teismas priminė, kad nors pagal Direktyvą 2010/24 nustatyta tarpusavio pagalbos sistema priklauso vidaus rinkos sričiai, ši sistema grindžiama atitinkamų nacionalinių valdžios institucijų abipusio pasitikėjimo principu. Taigi šioje direktyvoje valstybės narės, į kurią kreipiamasi, įstaigoms nėra suteikiama teisė vykdyti prašančiosios valstybės narės aktų kontrolę; pagal šios direktyvos 14 straipsnio 2 dalį tos įstaigos aiškiai įgaliotos kontroliuoti tik valstybės narės, į kurią kreipiamasi, aktus. Tačiau valdžios institucija, į kurią kreipiamasi, gali išimties tvarka nuspręsti neteikti pagalbos prašančiai institucijai, be kita ko, jeigu šis vykdymas gali pažeisti viešąją tvarką. Taigi esant situacijai, kaip antai nagrinėjamai pagrindinėje byloje, kai valstybės narės valdžios institucija prašo kitos valstybės narės institucijos įvykdyti reikalavimą, susijusį su pinigine bauda, apie kurios egzistavimą suinteresuotasis asmuo nežinojo ir todėl negalėjo kreiptis į prašančiosios valstybės narės teismus tokiomis sąlygomis, kurios būtų suderinamos su teise į veiksmingą teisinę gynybą, valstybės narės, į kurią kreipiamasi, valdžios institucija gali atsisakyti vykdyti minėtą reikalavimą remdamasi tuo, kad suinteresuotajam asmeniui nebuvo tinkamai pranešta apie sprendimą, kuriuo ši bauda skirta, prieš institucijai, į kurią kreiptasi, pagal Direktyvą 2010/24 pateikiant prašymą vykdyti reikalavimą.

6. Transporto priemonių draudimas

Transporto priemonių draudimo srityje reikia išskirti 2018 m. rugpjūčio 7 d. Sprendimą **Smith** (C-122/17, [EU:C:2018:631](#))¹¹⁵ ir 2018 m. rugsėjo 4 d. Sprendimą **Juliana** (C-80/17, [EU:C:2018:661](#)).

114| 2010 m. kovo 16 d. Tarybos direktyva 2010/24/ES dėl savitarpio pagalbos vykdant reikalavimus, susijusius su mokesčiais, muitais ir kitomis priemonėmis (OL L 84, 2010, p. 1).

115| Su šiuo sprendimu supažindinama V skyriuje „Sąjungos teisė ir nacionalinė teisė“.

Pastarajame sprendime Teisingumo Teismas pateikė poziciją dėl Direktyvos 72/166¹¹⁶ 3 straipsnio 1 dalyje numatytos pareigos apdrausti, kai transporto priemonės savininkas jos nebevairuoja ir laiko ją savo namo kieme, tačiau nesiėmė veiksmų dėl oficialaus jos išregistravimo. Pirmiausia Teisingumo Teismas pažymėjo, jog jeigu tokia transporto priemonė gali važiuoti, ji atitinka sąvoką „transporto priemonė“, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 72/166 1 straipsnio 1 punktą, todėl pareiga ją apdrausti neišnyksta tik dėl to, kad jos savininkas nebetekina jos vairuoti ir laiko pastatęs privačioje valdoje. Be to, Teisingumo Teismas konstatavo, kad nutikus kelių eismo įvykiui, kuriame dalyvauja transporto priemonė, kurios savininkas neįvykdė nacionalinėje teisėje jam nustatytos pareigos ją apdrausti, Antrosios direktyvos 84/5¹¹⁷ 1 straipsnio 4 dalyje nurodytą žalą atlyginanti įstaiga gali pareikšti ieškinį ne tik už įvykį atsakingam asmeniui arba asmenims, bet ir šiam savininkui, neatsižvelgdama į jo civilinę atsakomybę už šį kelių eismo įvykį.

XV. Ekonominė ir pinigų politika¹¹⁸

2018 m. gruodžio 11 d. Sprendime **Weiss ir kt.** (C-493/17, [EU:C:2018:1000](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) patvirtino, kad galioja Sprendimas 2015/774¹¹⁹, kuriuo Europos Centrinis Bankas sukūrė viešojo sektoriaus vertybinių popierių pirkimo antrinėse rinkose programą (toliau – VSVPPP), pagal kurią Eurosistemos centriniai bankai tam tikromis sąlygomis perka antrinėse rinkose iš tinkamų kitų sandorių šalių tinkamus antrinę rinką turinčius skolos vertybinius popierius.

Pirma, Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad, atsižvelgiant į Sprendimo 2015/774 tikslą ir į priemones, numatytas jam įgyvendinti, toks sprendimas priskirtinas pinigų politikos sričiai. Iš tiesų minėto sprendimo 4 konstatuojamojoje dalyje nustatytas konkretus tikslas – skatinti infliacijos lygio grąžinimą iki mažesnio kaip 2 %, bet jam artimo lygio vidutiniu laikotarpiu – gali būti siejamas su pagrindiniu Sąjungos pinigų politikos tikslu, išplaukiančiu iš SESV 127 straipsnio 1 dalies ir 282 straipsnio 2 dalies, t. y. išlaikyti kainų stabilumą.

Antra, Teisingumo Teismas konstatavo, kad Sprendimu 2015/774 nepažeistas proporcingumo principas. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad VSVPPP buvo priimta tokiomis aplinkybėmis: pirma, nuolatinis žemas infliacijos lygis, dėl kurio galėjo kilti pavojus, kad prasidės defliacijos ciklas, ir, antra, negalėjimas neutralizuoti šio pavojaus naudojant kitas Europos centrinių bankų sistemos (ECBS) turimas priemones siekiant užtikrinti infliacijos lygio didėjimą. Šiomis sąlygomis, atsižvelgdamas į numatomą VSVPPP poveikį, kadangi ECBS siekiamas tikslas negalėjo būti įgyvendintas kitomis pinigų politikos priemonėmis, labiau ribojančiomis jos veiksmus, Teisingumo Teismas nusprendė, kad iš principo VSVPPP akivaizdžiai neviršijama tai, kas būtina šiam tikslui pasiekti.

116| 1972 m. balandžio 24 d. Tarybos direktyva dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su motorinių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimu ir privalomojo tokios atsakomybės draudimo įgyvendinimu, suderinimo (OL L 103, 1972, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 6 sk., 1 t., p. 10).

117| 1983 m. gruodžio 30 d. Antroji Tarybos direktyva 84/5/EEB dėl valstybių narių teisės aktų, susijusių su motorinių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimu, suderinimo (OL L 8, 1984, p. 17; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 6 sk., 7 t., p. 3).

118| Šiuo klausimu taip pat žr. 2018 m. gruodžio 19 d. Sprendimą **Berlusconi ir Fininvest** (C-219/17, [EU:C:2018:1023](#)), su kuriuo supažindinama šio pranešimo VI skyriaus 2 skirsnyje „Ieškiniai dėl panaikinimo“.

119| 2015 m. kovo 4 d. Europos Centrinio Banko sprendimas (ES) 2015/774 dėl viešojo sektoriaus vertybinių popierių pirkimo antrinėse rinkose programos (OL L 121, 2015, p. 20), iš dalies pakeistas 2017 m. sausio 11 d. Europos Centrinio Banko sprendimu (ES) 2017/100 (OL L 16, 2017, p. 51).

Galiausiai, kiek tai susiję su Sprendimo 2015/774 suderinamumu su SESV 123 straipsnio 1 dalyje įtvirtintu piniginių finansavimo draudimu, Teisingumo Teismas nusprendė, kad šioje programoje numatytas ECBS kišimasis negali būti prilygintas finansinės pagalbos valstybei narei priemonei. Iš tiesų ECBS leidžiama pagal VSVPPP įsigyti obligacijų ne tiesiogiai iš valstybių narių institucijų ir įstaigų, bet tik netiesiogiai antrinėse rinkose. Tokiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas nusprendė, jog tai, kad pagal VSVPPP tvarką leidžiama makroekonominiu lygiu numatyti didelio kiekio obligacijų, išleistų valstybių narių viešųjų institucijų ar įstaigų, įsigijimą, tam tikram privačiam ūkio subjektui negali sukurti tikrumo, kuris jam leistų *de facto* veikti kaip ECBS tarpininkui tiesiogiai įsigyjant obligacijų iš valstybės narės. Be to, jis konstatavo, kad Sprendimas 2015/774 nepašalina valstybių narių paskatos vykdyti patikimą biudžeto politiką, nes valstybė narė negali remtis finansavimo lengvatomis įgyvendindama VSVPPP tam, kad atsisakytų vykdyti patikimą biudžeto politiką, galiausiai nerizikuodama tuo, kad jos išleidžiamoms obligacijoms nebūtų taikoma ši programa dėl jų reitingų pablogėjimo, ar atsidurti padėtyje, kai ECBS perparduoda šios valstybės narės išleistas obligacijas, kurias ji anksčiau įsigijo.

Bylose, kuriose priimti sprendimai **Baumeister** (C-15/16, [EU:C:2018:464](#)) ir **Buccioni** (C-594/16, [EU:C:2018:717](#)), Teisingumo Teismas turėjo galimybę pateikti poziciją dėl nacionalinių finansų priežiūros institucijų ir nacionalinių bankų sektoriaus priežiūros institucijų pareigos saugoti profesinę paslaptį apimties.

Pirmasis sprendimas, kurį Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) priėmė 2018 m. birželio 19 d., *susijęs su sąvoka „slapta informacija“, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2004/39¹²⁰ 54 straipsnio 1 dalį, ir jame Teisingumo Teismas patikslino jurisprudenciją, suformuotą Sprendime Altmann ir kt.¹²¹* Ginčas pagrindinėje byloje buvo susijęs su sprendimu, kuriuo Vokietijos federalinė finansinių paslaugų priežiūros institucija atsisakė patenkinti investuotojo, nukentėjusio nuo Vokietijos įmonės nesąžiningos veiklos, prašymą leisti susipažinti su dokumentais, kuriuos ši institucija gavo arba parengė vykdydama tos įmonės priežiūrą.

Pirmiausia Teisingumo Teismas nusprendė, kad bet kokia informacija, susijusi su prižiūrima įmone ir jos pateikta kompetentingai institucijai, taip pat bet kokie šios institucijos pareiškimai, esantys jos priežiūros byloje (įskaitant jos susirašinėjimą su kitomis tarnybomis), nėra besąlygiškai slapta informacija, kuriai taikoma pareiga saugoti profesinę paslaptį. Šis kvalifikavimas taikomas tik informacijai, pirma, kuri, nėra vieša ir, antra, kurios atskleidimas keltų pavojų asmens, kuris ją pateikė, ar trečiųjų asmenų interesams arba geram investicinių įmonių veiklos priežiūros sistemos, nustatytos pagal direktyvą, veikimui.

Be to, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad buvusi slapta informacija paprastai praranda savo slaptumą, jeigu yra senesnė nei penkerių metų. Išimtiniais atvejais tokia informacija gali neprarasti savo slaptumo, jeigu šalis, kuri remiasi jos slaptumu, įrodo, kad, nepaisant senumo, ši informacija tebėra laikoma esminiais duomenimis apie jos arba trečiųjų suinteresuotųjų asmenų komercinę padėtį. Vis dėlto Teisingumo Teismas pažymėjo, kad tokie argumentai netaikytini informacijai, kurios konfidencialumas gali būti pateisinamas dėl kitų priežasčių, o ne dėl jos svarbos atitinkamų įmonių komercinei padėčiai, kaip antai informacijai, susijusiai su riziką ribojančios priežiūros metodologija ir strategija.

120| 2004 m. balandžio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/39/EB dėl finansinių priemonių rinkų, iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 85/611/EEB, 93/6/EEB ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2000/12/EB bei panaikinanti Tarybos direktyvą 93/22/EEB (OL L 145; 2004, p. 1; specialusis leidimas lietuvių k.: sk. 6, t. 7, p. 263).

121| 2014 m. lapkričio 12 d. Sprendimas **Altmann ir kt.** (C-140/13, [EU:C:2014:2362](#)).

Galiausiai Teisingumo Teismas pažymėjo, kad valstybės narės gali laisvai išplėsti apsaugą nuo atskleidimo ir taikyti ją visam kompetentingų valdžios institucijų priežiūros bylose esančiam turiniui arba, atvirkščiai, leisti susipažinti su kompetentingų valdžios institucijų turima informacija, kuri nėra slapta, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2004/39. Iš tiesų vienintelis direktyvos tikslas yra įpareigoti kompetentingas valdžios institucijas iš principo atsisakyti atskleisti slaptą informaciją.

Antrajame sprendime, priimtame 2018 m. rugsėjo 13 d., Teisingumo Teismas sprendė dėl *klausimo, ar pagal Direktyvą 2013/36¹²² nacionalinėms finansų priežiūros institucijoms draudžiama atskleisti konfidencialią informaciją asmeniui, kuris to prašo, kad būtų galima pradėti civilinę arba arbitražo bylą dėl turtinių interesų apsaugos, kai tie interesai buvo pažeisti priverstinai likvidavus kredito įstaigą*. Pagrindinė byla buvo iškelta privačiam asmeniui padavus skundą prieš Italijos banką, t. y. Italijos bankų sektoriaus priežiūros instituciją, dėl šio banko sprendimo atsisakyti leisti susipažinti su tam tikrais dokumentais, susijusiais su priverstinai likviduojamos kredito įstaigos priežiūra. Pareiškėjas pateikė prašymą leisti susipažinti su dokumentais, kad galėtų įvertinti, ar jis galėtų pateikti ieškinį Italijos bankui dėl turtinės žalos, kurią jis mano patyręs.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad Direktyvos 2013/36 53 straipsnio 1 dalies trečia pastraipa Sąjungos teisės aktų leidėjas siekė leisti Sąjungos kompetentingai institucijai atskleisti konfidencialią informaciją tik asmenims, kurie tiesiogiai susiję su kredito įstaigos bankrotu arba priverstiniu likvidavimu, nes ši informacija nėra susijusi su trečiaisiais asmenimis, kurie dalyvauja gelbėjant šią kredito įstaigą, kad ją, prižiūrint kompetentingiems teismams, būtų galima panaudoti civilinėse ar arbitražo bylose. Šiomis aplinkybėmis gero teisingumo administravimo reikalavimams būtų pakenkta, jei prašantysis, siekdamas susipažinti su kompetentingų institucijų turima konfidencialia informacija, būtų priverstas pradėti civilinę arba arbitražo bylą.

Todėl, Teisingumo Teismo teigimu, tam, kad būtų galima netaikyti pareigos saugoti profesinę paslaptį pagal minėtos direktyvos 53 straipsnio 1 dalies trečią pastraipą, reikia, jog prašymas leisti susipažinti dokumentais būtų susijęs su informacija, dėl kurios prašantysis pateikia aiškius ir nuoseklius įrodymus, leidžiančius patikėti, jog ji yra svarbi nagrinėjamoje arba ketinamoje pradėti civilinėje ar arbitražo byloje, kurios dalyką prašantysis turi konkrečiai identifikuoti; su šiuo dalyku nesusijusiais tikslais nagrinėjama informacija negali būti naudojama. Bet kuriuo atveju kompetentingos institucijos ir teismai, prieš atskleisdami bet kurią konfidencialios informacijos dalį, turi įvertinti prašančiojo suinteresuotumą gauti atitinkamą informaciją ir interesus, susijusius su šios informacijos, dėl kurios taikoma pareiga saugoti profesinę paslaptį, konfidencialumo išlaikymu.

XVI. Socialinė politika

Socialinės politikos srityje verta nurodyti kelis sprendimus. Jie susiję su vienodo požiūrio principu užimtumo ir socialinės apsaugos srityje, nėščių darbuotojų ir neseniai pagimdžiusių ar maitinančių krūtimi darbuotojų apsauga, pagal terminuotas darbo sutartis dirbančių darbuotojų apsauga, darbo laiko organizavimu, teise į mokamas kasmetines atostogas ir Sąjungos taisyklių, susijusių su socialinės apsaugos sistemų koordinavimu, aiškinimu.

122| 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/36/ES dėl galimybės verstis kredito įstaigų veikla ir dėl riziką ribojančios kredito įstaigų ir investicinių įmonių priežiūros, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2002/87/EB ir panaikinamos direktyvos 2006/48/EB bei 2006/49/EB (OL L 176, 2013, p. 338).

1. Vienodas požiūris užimtumo ir socialinės apsaugos srityje

2018 m. sausio 18 d. Sprendime **Ruiz Conejero** (C-270/16, [EU:C:2018:17](#)) Teisingumo Teismas turėjo pateikti poziciją dėl *darbuotojo atleidimo iš darbo dėl periodiško, nors ir pateisinto, nebuvimo darbe dėl ligų, susijusių su jo negalia, atitikties Direktyvai 2000/78*¹²³. Ginčas pagrindinėje byloje buvo susijęs su įvairių sveikatos problemų turinčiu valytoju (dėl tų problemų jis buvo pripažintas neįgaliu), kuris buvo atleistas iš darbo dėl to, kad jo bendra nebuvimo darbe, nors ir pateisinto, trukmė viršijo maksimalią nacionalinės teisės akte dėl darbuotojų statuto numatytą trukmę. Suinteresuotasis asmuo tvirtino, kad jo atleidimas iš darbo yra diskriminacija dėl negalios.

Teisingumo Teismas iš pradžių priminė, kad konkrečiomis aplinkybėmis darbuotojo nutukimas, kuris lemia sumažėjusius gebėjimus, dėl ko gali būti trukdoma tam darbuotojui visapusiškai ir veiksmingai dalyvauti profesiniame gyvenime tokiomis pačiomis sąlygomis kaip ir kitiems darbuotojams patenka į sąvoką „negalia“, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2000/78, tada konstatavo, kad, palyginti su negalios neturinčiu darbuotoju, neįgalaus darbuotojo atveju kyla papildoma rizika nebūti darbe dėl ligos, susijusios su negalia. Taigi jo atveju yra didesnė rizika, kad jis dažniau nebus darbe dėl ligos. Kadangi nagrinėta nacionalinė taisyklė dėl darbo sutarties nutraukimo identiška taikoma darbe nebuvusiems neįgaliesiems ir negalios neturintiems asmenims, Teisingumo Teismas konstatavo, kad ši taisyklė gali būti nepalankesnė neįgaliesiems darbuotojams ir lemti nevienodą požiūrį, netiesiogiai grindžiamą negalia, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2000/78 2 straipsnio 2 dalies b punktą. Tačiau Teisingumo Teismas konstatavo, kad kova su absenteizmu darbe gali būti laikoma teisėtu tikslu, kaip jis suprantamas pagal minėtą nuostatą, jeigu ji gali būti laikoma užimtumo politikos priemone. Tokiomis aplinkybėmis jis paprašė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo atsižvelgti į visas aplinkybes vertinant, ar nagrinėjama nacionalinės teisės norma neviršijama tai, kas būtina užsibrėžtam tikslui pasiekti.

Taigi Teisingumo Teismas nusprendė, kad Direktyvos 2000/78 2 straipsnio 2 dalies b punkto i papunktis turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį draudžiama nacionalinės teisės norma, pagal kurią darbdavys gali atleisti darbuotoją iš darbo dėl periodiško, nors ir pateisinto, nebuvimo darbe tuo atveju, kai tą nebuvimą lėmė su darbuotojo negalia susijusios ligos, nebent ši norma, kuria siekiama ir teisėto tikslo kovoti su absenteizmu, neviršija to, kas būtina šiam tikslui pasiekti, o tai turi įvertinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

Sprendimuose **Egenberger** ir **IR**, kurie taip pat aptarti šio pranešimo II skyriaus „Pagrindinės teisės“ 1 skirsnyje, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) pateikė poziciją dėl *Direktyvos 2000/78 aiškinimo atsižvelgiant į bažnyčių ar kitų organizacijų, kurių etikos normos grindžiamos religija ar įsitikinimais, profesinę veiklą*, taip pat, be kita ko, dėl įdarbinant bažnyčioje arba bažnyčiai priklausančiose įstaigose taikomų religinio pobūdžio reikalavimų veiksmingos teisminės kontrolės klausimo atsižvelgiant į Chartijos 21 ir 47 straipsnius.

2018 m. balandžio 17 d. Sprendime **Egenberger** (C-414/16, [EU:C:2018:257](#)) pagrindinė byla buvo susijusi su situacija, kai atmesta jokios religijos neišpažįstančio asmens kandidatūra į darbo vietą *Evangelisches Werk für Diakonie und Entwicklung eV* (toliau – *Evangelisches Werk*), Vokietijos Evangelikų bažnyčiai priklausančioje privatinės teisės reglamentuojamoje asociacijoje. Darbo pasiūlyme nurodyta, kad kandidatai turi priklausyti

¹²³ 2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyva 2000/78/EB, nustatanti vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus (OL L 303, 2000, p. 16; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 79).

Evangelikų bažnyčiai arba Vokietijos krikščionių bažnyčių asociacijai priklausančiai bažnyčiai. Manydama, kad buvo diskriminuojama dėl religijos, nes nebuvo pakviesta į pokalbį dėl darbo, ieškovė pareiškė *Evangelisches Werk* ieškinį dėl žalos atlyginimo Vokietijos teismuose.

Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal Direktyvos 2000/78 4 straipsnio 2 dalį valstybės narės gali palikti galioti nacionalines nuostatas, kaip antai taikomas pagrindinėje byloje, pagal kurias organizacijos, kurių veiklos normos grindžiamos religija ar įsitikinimais, gali, vykdydamos įdarbinimo procedūrą, numatyti su religija ar įsitikinimais susijusį reikalavimą. Tačiau šiai galimybei taikoma minėtoje nuostatoje numatyta sąlyga, kad „asmens išpažįstama religija ar įsitikinimai atsižvelgiant į organizacijos veiklos normas yra įprastas [esminis], teisėtas ir pateisinamas profesinis reikalavimas“.

Kadangi pagal pagrindinėje byloje taikomą nacionalinę teisę šios sąlygos laikymosi teisminė kontrolė apsiriboja kontrole atsižvelgiant į bažnytinį identitetą, prašymą priimt prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iškėlė klausimą dėl tokios ribotos kontrolės atitikties Direktyvai 2000/78.

Šiuo klausimu Teisingumo Teismas konstatavo, kad Direktyvos 2000/78 4 straipsnio 2 dalies tikslas – užtikrinti teisingą pusiausvyrą tarp, viena vertus, bažnyčių ir kitų valstybinių arba privačių organizacijų, kurių veiklą reguliuojančios normos grindžiamos religija ar įsitikinimais, teisės į autonomiją ir, kita vertus, darbuotojų teisės nebūti diskriminuojamiems dėl savo religijos ar įsitikinimų, be kita ko, vykdant įdarbinimo procedūrą. Tokiomis aplinkybėmis šioje nuostatoje įtvirtinti kriterijai, į kuriuos reikia atsižvelgti atliekant palyginimą, būtina norint užtikrinti teisingą šių galbūt konkuruojančių teisių pusiausvyrą. Jei bažnyčia (ar kita organizacija, kurios veiklą reguliuojančios normos grindžiamos religija ar įsitikinimais), grįsdama tokį aktą ar sprendimą, kaip dėl asmens kandidatūros į darbo vietą jos vidaus struktūroje atmetimo, teigia, kad dėl atitinkamos veiklos pobūdžio ar vykdymo sąlygų religija yra esminis, teisėtas ir pateisinamas profesinis reikalavimas, atsižvelgiant į šios bažnyčios veiklą reguliuojančias normas, tokiame teiginiui turi būti galima taikyti veiksmingą teisminę kontrolę, remiantis Chartijos 47 straipsniu, nes tokia kontrolė neprieštarauja SESV 17 straipsniui.

Dėl sąvokos „įprastas [esminis], teisėtas ir pateisinamas profesinis reikalavimas“, kaip ji suprantama pagal Direktyvos 2000/78 4 straipsnio 2 dalį, Teisingumo Teismas nusprendė, kad toks reikalavimas, atsižvelgiant į atitinkamos bažnyčios ar organizacijos veiklą reguliuojančias normas, turi būti būtinas ir objektyviai nulemtas atitinkamos profesinės veiklos pobūdžio ar vykdymo sąlygų ir negali apimti tikslų, nesuderinamų su šiomis normomis arba su šios bažnyčios ar organizacijos teise į autonomiją. Be to, šis reikalavimas turi atitikti proporcingumo principą.

2018 m. rugsėjo 11 d. Sprendime **IR** (C-68/17, [EU:C:2018:696](#)) nagrinėjama situacija, kai Vokietijos katalikų ligoninė atleido vyriausiąjį gydytoją, kataliką, nes, išsiskyręs su pirmąja sutuoktine, su kuria buvo sudaręs santuoką pagal katalikų apeigas, jis sudarė naują civilinę santuoką. Vyriausiojo gydytojo ir katalikų ligoninės sudarytoje darbo sutartyje yra nuoroda į kanonų teisę, pagal kurią tokia antra santuoka šiurkščiai pažeidžiami vyriausiojo gydytojo įsipareigojimai ištikimais laikytis ligoninės etikos normų, ir tai pateisino jo atleidimą iš darbo.

Remdamasis Sprendimu *Egenberger* Teisingumo Teismas priminė, kad bažnyčios ar organizacijos, kurios etikos normos grindžiamos religija ar įsitikinimais, sprendimui remiantis nacionaline teise vadovaujantiems darbuotojams nustatyti skirtingus sąžiningo ir ištikimo šių normų laikymosi reikalavimus, atsižvelgiant į šių darbuotojų išpažįstamą religiją ar į tai, kad jie neišpažįsta jokios religijos, turi būti galima taikyti veiksmingą teisminę kontrolę. Iš tiesų atliekant šią kontrolę turi būti sudarytos sąlygos patikrinti, ar, be kita ko, atsižvelgiant į atitinkamos profesinės veiklos pobūdį arba jos vykdymo kontekstą, tenkinami Direktyvos 2000/78 4 straipsnio 2 dalyje nustatyti kriterijai ir ar religija arba įsitikinimai yra esminis, teisėtas ir pateisinamas profesinis reikalavimas pagal atitinkamos bažnyčios veiklą reguliuojančias normas laikantis proporcingumo principo. Nagrinėtu atveju Teisingumo Teismas nusprendė, kad Katalikų bažnyčios remiamos santuokos koncepcijos paisyimas nėra esminis, teisėtas ir pateisinamas atitinkamos profesinės veiklos, t. y. ieškovo teikiamų

medicininį konsultacijų bei gydymo ligoninėje ir vadovavimo Vidaus ligų skyriui, reikalavimas, o tai taip pat patvirtina aplinkybė, kad į atsakingas vadovaujamas medikų pareigas, analogiškas toms, kurias ėjo ieškovas, buvo priimami ir ligoninės darbuotojai nekatalikai.

2018 m. birželio 26 d. Sprendime **MB (Lyties pakeitimas ir senatvės pensija)** (C-451/16, [EU:C:2018:492](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) pateikė poziciją dėl *Direktyvos 79/7*¹²⁴ dėl vienodo požiūrio į moteris ir vyrus socialinių išmokų srityje. Jungtinės Karalystės teisės aktuose buvo nustatytas skirtingas moterų, gimusių iki 1950 m. balandžio 6 d., ir vyrų, gimusių iki 1953 m. gruodžio 6 d., pensinis amžius, atitinkamai 60 metų ir 65 metai. Nagrinėtu atveju asmeniui, gimusiam vyriškosios lyties, susituokusiam su moterimi, kuriam vėliau buvo atlikta lyties pakeitimo operacija, buvo atsisakyta skirti senatvės pensiją, nes tas asmuo neturėjo galutinio lyties pakeitimo pripažinimo pažymėjimo, kuris galėjo būti išduotas tik pripažinus santuoką negaliojančią, tačiau jis norėjo likti susituokusiu.

Pažymėjęs, kad pagal nagrinėtus teisės aktus nepalankiau vertinami asmenys, kurie pakeitė lytį po santuokos sudarymo, nei asmenys, kurie yra tos lyties, kurios gimė, – iš tiesų ginčyta santuokos pripažinimo negaliojančia sąlyga taikoma tik pirmiesiems, – Teisingumo Teismas nusprendė, kad šie teisės aktai gali būti nesuderinami su *Direktyva 79/7*, jeigu atitinkama šių dviejų asmenų kategorijų situacija yra panaši. Atsižvelgdamas į nagrinėjamos pensijos suteikimo tikslą ir sąlygas, t. y. kad šia pensija siekiama apsaugoti nuo senatvės rizikos suteikiant atitinkamam asmeniui individualią teisę į senatvės pensiją, įgytą dėl jo profesinės veiklos metais mokėtų įmokų, nepriklausomai nuo jo santuokinės padėties, Teisingumo Teismas konstatavo, kad būtent taip buvo nagrinėtu atveju.

Taigi, kadangi Jungtinės Karalystės vyriausybės nurodytas to meto tikslas išvengti tos pačios lyties asmenų santuokų nepriskiriamas prie diskriminacijos dėl lyties draudimo išimčių, leidžiamų pagal *Direktyvą 79/7*, Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad nagrinėtuose teisės aktuose įtvirtinta tiesioginė diskriminacija dėl lyties, taigi jie nesuderinami su *Direktyva 79/7*.

2. Nėščių, neseniai pagimdžiusių ar maitinančių krūtimi darbuotojų apsauga

Sprendimuose *Porrás Guisado* ir *González Castro* Teisingumo Teismas pateikė poziciją dėl *pagal Direktyvą 92/85*¹²⁵ nėščioms, neseniai pagimdžiusioms ar maitinančioms krūtimi darbuotojoms suteiktos apsaugos.

2018 m. vasario 22 d. Sprendime **Porrás Guisado** (C-103/16, [EU:C:2018:99](#)) Teisingumo Teismas nagrinėjo klausimą dėl *nėščioms darbuotojoms suteiktos apsaugos vykdančios kolektyvinio atleidimo iš darbo procedūrą, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 98/59*¹²⁶. Nagrinėtu atveju Ispanijos bendrovė pradėjo konsultavimosi su darbuotojų atstovais procedūrą dėl planuojamo kolektyvinio atleidimo iš darbo. Remdamasi specialiosios derybų grupės parengtu susitarimu, kuriame nustatyti kriterijai, taikytini pasirenkant atleistus darbuotojus,

124| 1978 m. gruodžio 19 d. Tarybos direktyva Nr. 79/7/EEB dėl vienodo požiūrio į vyrus ir moteris principo nuoseklaus įgyvendinimo socialinės apsaugos srityje (OL L 6, 1979, p. 24; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 1 t., p. 215)

125| 1992 m. spalio 19 d. Tarybos direktyva 92/85/EEB dėl priemonių, skirtų skatinti, kad būtų užtikrinta geresnė nėščių ir neseniai pagimdžiusių arba maitinančių krūtimi darbuotojų sauga ir sveikata, nustatymo (dešimtoji atskira direktyva, kaip numatyta *Direktyvos 89/391/EEB* 16 straipsnio 1 dalyje) (OL L 348, 1992, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 2 t., p. 110).

126| 1998 m. liepos 20 d. Tarybos direktyva 98/59/EB dėl valstybių narių įstatymų, susijusių su kolektyviniu atleidimu iš darbo, suderinimo (OL L 225, p. 16; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 3 t., p. 327).

ir kriterijai, pagal kuriuos nustatoma darbo vietų išsaugojimo eiliškumo tvarka, ši bendrovė darbuotojai, kuri tuo metu buvo nėščia, įteikė pranešimą apie atleidimą iš darbo. Atitinkama darbuotoja teisme užginčijo atleidimą iš darbo.

Teisingumo Teismas nusprendė, kad pagal Direktyvą 92/85 nedraudžiami nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos leidžiama atleisti nėščią darbuotoją dėl vykdomo kolektyvinio atleidimo iš darbo. Iš tiesų, nors sprendimas dėl atleidimo iš darbo, priimtas dėl iš esmės su darbuotojos nėštumu susijusių priežasčių, yra nesuderinamas su šioje direktyvoje numatytu draudimu atleisti iš darbo, sprendimas atleisti iš darbo, priimtas laikotarpiu nuo nėštumo pradžios iki motinystės atostogų pabaigos dėl su darbuotojos nėštumu nesusijusių priežasčių, neprieštarauja Direktyvai 92/85, jeigu darbdavys raštu išdėsto pateisinamas atleidimo iš darbo priežastis ir suinteresuotosios darbuotojos atleidimas iš darbo yra leistinas pagal atitinkamos valstybės narės teisės aktus ir (arba) praktiką. Darytina išvada, kad su darbuotojų asmeniu nesusijusios priežastys, kurios gali būti nurodomos vykdamas kolektyvinį atleidimą iš darbo, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 98/59, priskiriamos prie išimties atvejų, nesusijusių su nėščių darbuotojų padėtimi, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 92/85.

Be to, kalbant apie darbdavio pareigą raštu nurodyti pagrįstas atleidimo iš darbo priežastis, pažymėtina, kad jis gali pateikti tik su nėščios darbuotojos asmeniu nesusijusias priežastis, dėl kurių vykdo kolektyvinį atleidimą iš darbo (be kita ko, ekonomines, technines ar su įmonės darbo organizavimu arba gamyba susijusias priežastis), jeigu nurodomi objektyvūs kriterijai, pasirinkti taikyti nustatant, kurie darbuotojai bus atleisti.

Teisingumo Teismas taip pat nusprendė, kad pagal Direktyvą 92/85 draudžiami nacionalinės teisės aktai, kuriais iš principo prevenciškai nedraudžiama atleisti iš darbo nėščios, neseniai pagimdžiusios ar krūtimi maitinančios darbuotojos ir kuriuose tik numatyta, kad turi būti išmokėtas žalos atlyginimas, jeigu atleidimas iš darbo negalioja dėl to, kad jis neteisėtas. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas konstatavo, kad apsauga skiriant žalos atlyginimą, net jeigu atleista darbuotoja bus grąžinta į darbą ir išmokėtas negautas atlyginimas dėl atleidimo, negali pakeisti prevencinės apsaugos.

Galiausiai Teisingumo Teismas konstatavo, kad pagal Direktyvą 92/85 nedraudžiami nacionalinės teisės aktai, kuriuose, vykdamas kolektyvinį atleidimą iš darbo, nėščioms, neseniai pagimdžiusioms arba krūtimi maitinančioms darbuotojoms nenumatyta nei pirmenybės išsaugoti darbo vietas, nei pirmenybės būti paskirtoms į kitą darbo vietą prieš šį atleidimą iš darbo. Vis dėlto, kadangi direktyvoje išdėstyti tik minimalūs reikalavimai, valstybės narės turi galimybę nėščioms, neseniai pagimdžiusioms arba krūtimi maitinančioms darbuotojoms suteikti aukštesnio lygio apsaugą.

2018 m. rugsėjo 19 d. Sprendime **González Castro** (C-41/17, [EU:C:2018:736](#)) Teisingumo Teismas taip pat nagrinėjo klausimą dėl *maitinančių krūtimi darbuotojų, dirbančių pamaininį darbą, iš dalies atliekamą naktį, saugos ir sveikatos apsaugos užtikrinimo*. Nagrinėtu atveju ieškovė, apsaugos darbuotoja, atliekanti savo funkcijas pagal kintamos rotacijos sistemą (dalį iš jų nakties laiku), siekė, kad būtų sustabdytas jos darbo sutarties vykdymas ir sumokėta piniginė išmoka dėl rizikos maitinimo krūtimi laikotarpiu. Šiuo tikslu ji paprašė įstaigos, draudžiančios riziką, susijusią su nelaimingais atsitikimais darbe ir profesinėmis ligomis, išduoti jai medicininę pažymą, patvirtinančią, kad jos darbo vieta kelia riziką maitinimui; ši įstaigą atsisakė išduoti tokią pažymą.

Pirma, Teisingumo Teismas nusprendė, kad Direktyva 92/85 taikoma esant tokiai situacijai, kai aptariama darbuotoja dirba pamainomis, o naktį atlieka tik dalį pareigų. Kadangi šioje direktyvoje nieko nenurodyta dėl jos 7 straipsnyje pateiktos sąvokos „naktinis darbas“ tikslios apimtys, Teisingumo Teismas nusprendė, kad aptariamas darbas turi būti laikomas kaip atliekamas „nakties laiku“, kaip tai suprantama pagal

Direktyvą 2003/88¹²⁷, taigi aptariama darbuotoja, atsižvelgiant į šią direktyvą, turi būti laikoma „naktinės pamainos darbuotoja“. Iš tiesų Teisingumo Teismas nusprendė, kad Direktyva 92/85 neturi būti aiškinama mažiau palankiai nei Direktyva 2003/88 ir taip, kad būtų prieštaraujama pačios Direktyvos 92/85 tikslui – stiprinti nėščių, neseniai pagimdžiusių arba maitinančių krūtimi darbuotojų apsaugą. Tačiau tam, kad atitinkama darbuotoja, dirbdama naktinį darbą, galėtų pasinaudoti šia apsauga, ji turi pateikti medicininę pažymą, kurioje nurodoma, kad tai yra būtina dėl jos saugos ar sveikatos.

Antra, Teisingumo Teismas priminė, kad pagal Direktyvą 2006/54¹²⁸ valstybės narės turi imtis tokių pagal jų nacionalines teismų sistemas numatytų priemonių, kurios yra būtinos norint užtikrinti, jog tais atvejais, kai asmenys, manantys, kad jie nukentėjo, kadangi jiems nebuvo taikomas vienodo požiūrio principas, teismui ar bet kuriai kitai kompetentingai institucijai nurodo faktines aplinkybes, leidžiančias daryti prielaidą, kad egzistuoja tiesioginė ar netiesioginė diskriminacija, atsakovas turi įrodyti, kad vienodo požiūrio taikymo principas nebuvo pažeistas. Jis taip pat nusprendė, jog ši įrodinėjimo naštos perkėlimo taisyklė taikoma, jeigu atitinkama darbuotoja nurodo aplinkybes, leidžiančias manyti, kad jos darbo vietoje kylančios rizikos įvertinimas neapėmė konkrečios analizės, kuria būtų atsižvelgta į jos individualią padėtį, dėl to būtų galima preziumuoti, kad egzistuoja tiesioginė diskriminacija dėl lyties.

Be to, nėščių, neseniai pagimdžiusių arba maitinančių krūtimi darbuotojų darbo vietoje kylančios rizikos įvertinimui negali būti taikomi mažesni reikalavimai, nei taikomi pagal šią direktyvą nustatytą bendrą sistemą; šioje direktyvoje nustatyta, kokių veiksmų reikia imtis dėl visų veiklos rūšių, galinčių kelti konkrečią riziką šioms darbuotojoms. Šis įvertinimas turi apimti konkrečią analizę, kuria būtų atsižvelgta į individualią atitinkamos darbuotojos padėtį, kad būtų galima nustatyti, ar jos arba jos vaiko sveikatai arba saugai kyla rizika. Jeigu tokia analizė nebuvo atlikta, tai reikštų mažiau palankų požiūrį į moterį dėl nėštumo arba motinystės atostogų, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 92/85, ir tai būtų tiesioginė diskriminacija dėl lyties, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2006/54, ir lemtų įrodinėjimo naštos perkėlimo taisyklės taikymą.

3. Pagal terminuotą sutartį dirbančių darbuotojų apsauga

2018 m. birželio 5 d. sprendimuose **Grupo Norte Facility** (C-574/16, [EU:C:2018:390](#)) ir **Montero Mateos** (C-677/16, [EU:C:2018:393](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) pateikė poziciją dėl *Bendrojo susitarimo dėl darbo pagal terminuotą sutartį*¹²⁹ 4 punkto 1 dalies, pagal kurią draudžiama pagal terminuotą sutartį dirbančius darbuotojus vertinti ne taip palankiai kaip panašius nuolatinius darbuotojus, nebent nevienodas požiūris būtų objektyviai pagrįstas, aiškinimo.

Pirmoji byla buvo susijusi su pagal terminuotą sutartį dirbusiu darbuotoju, pakeitusiu iš dalies į pensiją išėjusį kitą darbuotoją. Pirmojo darbuotojo pakaitinio darbo sutartis baigė galioti darbuotojui, kurį jis pakeitė, galutinai išėjus į pensiją. Antroji byla buvo susijusi su pagal terminuotą sutartį dirbusiu darbuotoju, įdarbintu pagal *interinidad* darbo sutartį siekiant užtikrinti nuolatinio darbuotojo pavadavimą, vėliau – laikinai įdarbinti į laisvą darbo vietą. Surengus atrankos procedūrą į darbo vietą, kur dirbo šis darbuotojas pagal terminuotą

127| 2003 m. lapkričio 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/88/EB dėl tam tikrų darbo laiko organizavimo aspektų (OL L 299, 2003, p. 9; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 381).

128| 2006 m. liepos 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2006/54/EB dėl moterų ir vyrų lygių galimybių ir vienodo požiūrio į moteris ir vyrus užimtumo bei profesinės veiklos srityje principo įgyvendinimo (nauja redakcija) (OL L 204, 2006, p. 23).

129| 1999 m. kovo 18 d. sudarytas Bendrasis susitarimas dėl darbo pagal terminuotą sutartį, pateiktas 1999 m. birželio 28 d. Tarybos direktyvos 1999/70/EB dėl Europos profesinių sąjungų konfederacijos (ETUC), Europos pramonės ir darbdavių konfederacijų sąjungos (UNICE) ir Europos įmonių, kuriose dalyvauja valstybė, centro (CEEP) bendrojo susitarimo dėl darbo pagal terminuotą sutartį (OL L 175, 1999, p. 43; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 3 t., p. 368) priede.

sutartį, buvo paskirtas asmuo, atrinktas pasibaigus tai procedūrai, ir darbdavys, pasibaigus suinteresuotojo asmens darbo sutarčiai, ją nutraukė. Tuomet atitinkami pagal terminuotą sutartį dirbę darbuotojai pateikė ieškinius: pirmasis – dėl sprendimo atsisakyti sudaryti neterminuotą sutartį pasibaigus terminuotai sutarčiai, antrasis – dėl sutarties nutraukimo pasibaigus sutartam laikotarpiui. Ispanijos teisėje buvo numatyta kompensacija pasibaigus neterminuotai sutarčiai arba dėl objektyvios priežasties ją nutraukus. Tačiau nebuvo numatyta jokios kompensacijos pasibaigus *interinidad* sutarčiai, o pasibaigus pakaitinio darbo sutarčiai buvo numatyta mažesnė kompensacija nei neterminuotos sutarties nutraukimo atveju. Taigi aptariamose bylose buvo nagrinėjamas klausimas dėl atitinkamų kompensacijų mokėjimo ir sumos.

Pirmiausia Teisingumo Teismas priminė, kad Bendrojo susitarimo 4 punkto 1 dalyje numatytas draudimas, kiek tai susiję su darbo sąlygomis, ne taip palankiai vertinti terminuotai dirbančius darbuotojus nei panašius nuolatinius darbuotojus, remiantis vieninteliu pagrindu, kad jie dirba terminuotai, nebent nevienodas požiūris būtų objektyviai pagrįstas.

Teisingumo Teismas taip pat nusprendė, kad pakaitinio darbo sutarčių ir *interinidad* sutarčių nutraukimo aplinkybės faktiniu ir teisiniu požiūriu labai skiriasi nuo aplinkybių, kuriomis darbuotojo neterminuota darbo sutartis nutraukiama dėl vienos iš Ispanijos teisėje nurodytų objektyvių priežasčių. Iš tiesų, remiantis sąvokos „terminuota darbo sutartis“ apibrėžtimi, pateikta Bendrojo susitarimo 3 punkto 1 dalyje, ši sutartis pasibaigia suėjus nustatytam terminui; šis terminas gali būti konkrečios užduoties įvykdymas, konkreti diena ar konkretus įvykis. Taigi terminuotos darbo sutarties, kaip antai pakaitinio darbo sutarties arba *interinidad* sutarties, šalys jau sudarydamos sutartį žino datą ar įvykį, pagal kuriuos nustatomas sutarties terminas. Šis terminas riboja darbo santykių trukmę ir šalys neturi išreikšti savo valios šiuo klausimu po šios sutarties sudarymo.

Atvirkščiai, neterminuota darbo sutartis darbdavio iniciatyva dėl vienos iš taikomoje teisėje nurodytų priežasčių nutraukiama susiklosčius aplinkybėms, kurių nebuvo galima numatyti sudarant sutartį ir kurios sutrikdo įprastą darbo santykių eigą. Taigi būtent siekiant kompensuoti šį nenumatytą darbo santykių nutraukimą dėl tokios priežasties, taigi ir nepateisintus darbuotojo teisėtus lūkesčius, kurių jis galėjo turėti dėl šių santykių stabilumo, pagal Ispanijos įstatymą reikalaujama tokiu atveju iš darbo atleistam darbuotojui sumokėti dvidešimties dienų darbo užmokesčio dydžio kompensaciją už kiekvienus išdirbtus metus. Todėl Teisingumo Teismas konstatavo, kad atitinkamose bylose nagrinėtų kompensacijų konkreti arba atskira paskirtis, taip pat konkrečios šių kompensacijų išmokėjimo aplinkybės yra objektyvios priežastys, pagrindžiančios nagrinėtą skirtingą požiūrį į pagal terminuotą sutartį dirbančius darbuotojus ir nuolatinius darbuotojus.

Vis dėlto antrojoje byloje Teisingumo Teismas pažymėjo, kad, kai atitinkama darbuotoja sudarė *interinidad* sutartį, ji negalėjo žinoti konkrečios datos, kada į darbo vietą, kurioje ji dirbo pagal šią sutartį, bus paskirtas nuolatinis darbuotojas; taip pat ji negalėjo žinoti, kad šie darbo santykiai tęsis neįprastai ilgai. Taigi jis paragino prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusį teismą patikrinti, ar, atsižvelgiant į tai, kad nebuvo galima numatyti sutarties pabaigos datos, ir į neįprastai ilgą darbo santykių trukmę, ją reikia perkvalifikuoti į neterminuotą darbo sutartį.

4. Darbo laiko organizavimas

2018 m. lapkričio 20 d. Sprendime ***Sindicatul Familia Constanța ir kt.*** (C-147/17, [EU:C:2018:926](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) turėjo pateikti poziciją dėl *Direktyvos 2003/88, siejamos su Direktyva 89/391 dėl priemonių darbuotojų saugai ir sveikatos apsaugai darbe gerinti nustatymo*¹³⁰, taikymo srities. Byla buvo susijusi

¹³⁰ | 1989 m. birželio 12 d. Tarybos direktyva 89/391/EEB dėl priemonių darbuotojų saugai ir sveikatos apsaugai darbe gerinti nustatymo (OL L 183, 1989, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 1 t., p. 349).

su globėjais, atsakingais už vaikų, kurių tėvams galutinai ar laikinai buvo apribotos globos teisės, apgyvendinimą savo namuose ir turinčiais visiškai užtikrinti šių vaikų auklėjimą ir priežiūrą. Šių paslaugų teikimas buvo pagrindinė jų veikla ir už tai jie gaudavo kompensaciją iš kompetentingos įstaigos, su kuria pasirašė darbo sutartį. Atsižvelgiant į vaikų poreikius, tam, kad jie galėtų pasinaudoti teise išeiti kasmetinių atostogų be vaikų, jie turėjo gauti darbdavio leidimą. Jie taip pat negaudavo papildomos kompensacijos už tai, kad turi nuolat tenkinti vaikų poreikius, neturėdami teisės į iš anksto nustatytus poilsio laikotarpius. Keli iš šių globėjų pateikė prašymą išmokėti 100 % bazinio užmokesčio dydžiu padidintą darbo užmokestį už darbą per savaitės poilsio laiką bei įstatyme numatytas atostogas ir kitomis švenčių dienomis ir kompensaciją, lygią išmokai už mokamas kasmetines atostogas.

Teisingumo Teismas nusprendė, kad nors tokie globėjai yra darbuotojai, kaip jie suprantami pagal Direktyvą 2003/88, globėjo veikla, kuri, jam palaikant darbo santykius su valdžios institucija, apima vaiko priėmimą, integraciją šeimoje ir tęstinį jo darnaus vystymosi ir auklėjimo užtikrinimą, nepatenka į Direktyvos 2003/88 taikymo sritį, kuri apibrėžta darant nuorodą į Direktyvos 89/391 taikymo sritį.

Iš tiesų, Teisingumo Teismo teigimu, kadangi tokia veikla prisidedama prie vaikų apsaugos, o tai yra viešojo intereso užduotis, susijusi su esminėmis valstybės funkcijomis, ir šios veiklos specifika, palyginti su kita veikla, susijusia su vaikų apsauga, yra ta, kad ja siekiama integruoti globėjui patikėtą vaiką tęstiniam ir ilgam laikui į globėjo šeimą, ji turi būti laikoma patenkančia į Direktyvos 89/391 2 straipsnio 2 dalies pirmos pastraipos taikymo sritį; šioje nuostatoje numatyta, kad ši direktyva netaikoma, kai tam tikros su valstybės tarnyba susijusios specifinės veiklos ypatumai neišvengiamai jai prieštarauja.

Teisingumo Teismas konkrečiai pažymėjo, kad tęstinė ir ilgalaikė vaiko, kuris dėl sunkios šeiminių padėties yra ypač pažeidžiamas, integracija globėjo namuose ir jo šeimoje yra tinkama priemonė siekiant apsaugoti vaiko interesus, kaip nustatyta Pagrindinių teisių chartijos 24 straipsnyje. Tokiomis aplinkybėmis faktas, kad globėjui turi būti reguliariai suteikiama teisė būti be jam patikėto vaiko po tam tikro darbo valandų skaičiaus ar tokiais laikotarpiais, kaip savaitės poilsio dienos ar metinės atostogos, kurie įprastai yra palankūs momentai gerinti šeiminių gyvenimą, tiesiogiai prieštarautų nacionalinių valdžios institucijų siekiamam tikslui integruoti globėjui patikėtą vaiką tęstiniam ir ilgam laikotarpiui šio globėjo namuose ir jo šeimoje.

Dėl Chartijos 31 straipsnio 2 dalies, kurioje įtvirtinta pagrindinė teisė į mokamas kasmetines atostogas, Teisingumo Teismas taip pat pabrėžė, jog pagal Rumunijos įstatymą reikalaujama, kad globėjo ir jo darbdavio sudarytoje sutartyje būtų nurodyti duomenys, susiję su globėjo laisvo laiko planavimu, be kita ko, atsižvelgiant į globojamo vaiko užimtumą, ir pripažįstama globėjų teisė į kasmetines mokamas atostogas, tačiau tam, kad galėtų pasinaudoti teise išeiti šių atostogų be jiems patikėto vaiko, šie globėjai turi gauti darbdavio, kuris turi užtikrinti, kad būtų įgyvendinta atitinkamo vaiko apsauga, leidimą. Todėl Teisingumo Teismas konstatavo, kad teisiniai apribojimai, taikomi tokių globėjų teisei į dienos ir savaitės poilsio laiką ir mokamas kasmetines atostogas, nepažeidžia esminio tokios teisės turinio ir yra būtini, kad būtų pasiektas Sąjungoje pripažįstamas viešojo intereso – vaiko interesų apsaugos – tikslas.

5. Teisė į mokamas kasmetines atostogas

Teisės į mokamas kasmetines atostogas srityje išskirtini penki sprendimai. Pirmame sprendime nagrinėtas klausimas, ar reikia atsižvelgti į vaiko priežiūros atostogas nustatant teisę į mokamas kasmetines atostogas. Kiti trys sprendimai susiję su nepanaudotomis mokamomis kasmetinėmis atostogomis, viename iš jų, be kita ko, keliamas klausimas, ar galima paveldėti mirusio darbuotojo teisę už jas gauti piniginę kompensaciją. Penktame sprendime nagrinėjama, ar apskaičiuojant atostoginius reikia atsižvelgti į sutrumpinto darbo laiko laikotarpius.

2018 m. spalio 4 d. Sprendime **Dicu** (C-12/17, [EU:C:2018:799](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nagrinėjo klausimą, ar *vaiko priežiūros atostogų, kuriomis per referencinį laikotarpį pasinaudojo darbuotojas, trukmė turi būti prilyginta faktinio darbo laikotarpiui nustatant jo teisę į mokamas kasmetines atostogas pagal Direktyvos 2003/88 7 straipsnį*. Pagrindinė byla buvo susijusi su Rumunijos teisėja, kuri po motinystės atostogų 2015 m. kelis mėnesius naudojos vaiko priežiūros atostogomis, iki jam sukako dveji metai, tada iš karto paėmė 30 dienų mokamų kasmetinių atostogų. Paskui ji savo darbdavio paprašė suteikti likusias penkias dienas mokamų kasmetinių atostogų, į kurias ji manė turėjusi teisę už einamuosius metus. Šis prašymas buvo atmestas motyvuojant tuo, kad pagal Rumunijos teisę mokamų kasmetinių atostogų trukmė proporcinga faktinio darbo laikotarpiui per tuos metus ir kad, nustatant atitinkamos darbuotojos teisę į mokamas kasmetines atostogas, šiuo atžvilgiu vaiko priežiūros atostogos, kurios jai buvo suteiktos 2015 m., negali būti laikomos faktinio darbo laikotarpiu.

Teisingumo Teismas visų pirma priminė, kad teisė į mokamas kasmetines atostogas, pripažinta Chartijos 31 straipsnio 2 dalyje, kurių trukmė būtų bent keturios savaitės, kaip numatyta Direktyvos 2003/88 7 straipsnyje, laikoma ypač svarbiu Sąjungos socialinės teisės principu, tada pažymėjo, kad teisės į mokamas kasmetines atostogas tikslas pagrįstas prielaida, kad darbuotojas faktiškai dirbo per referencinį laikotarpį. Iš tiesų tikslas suteikti galimybę darbuotojui pailsėti reiškia, kad šis darbuotojas vykdė veiklą, kuria pateisinamas poilsio, atsipalaidavimo ir laisvalaikio laikas, jam suteikiamas siekiant užtikrinti Direktyvoje 2003/88 numatytą darbuotojo saugą ir sveikatos apsaugą. Vadinas, teisė į mokamas kasmetines atostogas turi būti nustatoma atsižvelgiant į darbo sutartyje numatytą faktinio darbo laikotarpį.

Teisingumo Teismas pridūrė, kad, žinoma, jo jurisprudencijoje pripažįstama, jog esant tam tikroms konkrečioms situacijoms, kai darbuotojas negali atlikti savo užduočių dėl, be kita ko, tinkamai pateisinto nebuvimo darbe dėl laikino nedarbingumo arba motinystės atostogų, teisei į mokamas kasmetines atostogas negali būti taikomas reikalavimas faktiškai būti dirbusiam. Taigi esant tokioms situacijoms aptariami darbuotojai prilyginami darbuotojams, kurie faktiškai dirbo atitinkamu laikotarpiu¹³¹. Teisingumo Teismo teigimu, vis dėlto vaiko priežiūros atostogose esančio darbuotojo situacija skiriasi nuo situacijos, kai darbuotojas negali dirbti dėl sveikatos būklės arba kai darbuotoja naudojos teise į motinystės atostogas. Iš tiesų pirmiausia pažymėtina, kad vaiko priežiūros atostogos nėra tokios, kurių negalima numatyti, ir daugeliu atveju priklauso nuo darbuotojo, kuris rūpinasi vaiku, valios. Be to, vaiko priežiūros atostogose esantis darbuotojas neturi dėl ligos kilusių fizinių ar psichinių suvaržymų. Skirtingai nuo vaiko priežiūros atostogų, motinystės atostogomis taip pat siekiama apsaugoti moters biologinę būklę per nėštumą ir po gimdymo ir apsaugoti ypatingus moters ir jos vaiko ryšius laikotarpiu po nėštumo ir gimdymo. Tokiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas konstatavo, kad Direktyvos 2003/88 7 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad pagal jį nedraudžiama nacionalinės teisės nuostata, pagal kurią, nustatant teisę į mokamas kasmetines atostogas, kurios tuo straipsniu užtikrinamos darbuotojui už referencinį laikotarpį, vaiko priežiūros atostogos, kuriomis per tą laikotarpį pasinaudojo darbuotojas, nelaikomos faktinio darbo laikotarpiu.

2018 m. lapkričio 6 d. sprendimuose **Kreuziger** (C-619/16, [EU:C:2018:872](#)) ir **Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften** (C-684/16, [EU:C:2018:874](#))¹³² Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendė, kad su Direktyvos 2003/88 7 straipsniu ir Chartijos 31 straipsnio 2 dalimi nesuderinamos nacionalinės teisės normos, pagal kurias darbuotojas automatiškai ir be piniginės kompensacijos praranda mokamas kasmetines atostogas, kurių nepanaudojo prieš pasibaigiant referenciniam laikotarpiui, už kurį jos priklauso, arba prieš pasibaigiant darbo santykiams, dėl to, kad jis laiku nepateikė prašymo leisti pasinaudoti teise į mokamas kasmetines atostogas. Pagrindinėse bylose, remiantis minėtomis nacionalinės teisės normomis, buvo atmesti

131| Šiuo klausimu žr. 2012 m. sausio 24 d. Sprendimą **Dominguez** (C-282/10, [EU:C:2012:33](#)), 2009 m. sausio 20 d. Sprendimą **Schultz-Hoff ir kt.** (C-350/06 ir C-520/06, [EU:C:2009:18](#)) ir 2004 m. kovo 18 d. Sprendimą **Merino Gómez** (C-342/01, [EU:C:2004:160](#)).

132| Su šiomis bylomis taip pat supažindinama šios ataskaitos II skyriuje „Pagrindinės teisės“.

darbuotojų prašymai skirti piniginę kompensaciją už mokamų atostogų dienas, nepanaudotas prieš pasibaigiant darbo santykiams. Bylos *Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften* ypatumas yra tas, kad maždaug prieš du mėnesius iki pasibaigiant darbo santykiams darbdavys paragino darbuotoją pasinaudoti savo atostogomis, tačiau neįpareigojo to daryti.

Pirmiausia Teisingumo Teismas priminė, kad kai baigiasi darbo santykiai, darbuotojas pagal Direktyvos 2003/88 7 straipsnio 2 dalį turi teisę į piniginę kompensaciją už nepanaudotas kasmetines atostogas. Be to, Teisingumo Teismas konstatavo, jog dėl to, kad nacionalinės teisės normoje numatyta, jog atitinkamas darbuotojas, nepateikęs prašymo leisti pasinaudoti teise į mokamas kasmetines atostogas prieš darbo santykių pasibaigimo dieną, automatiškai netenka šios teisės ir atitinkamai teisės į piniginę kompensaciją už nepanaudotas atostogas, prieš tai nepatikrinus, ar darbuotojas faktiškai turėjo galimybę pasinaudoti minėta teise, be kita ko, darbdaviui pateikus reikiamą informaciją, pažeidžiamos ribos, privalomai taikomos valstybėms narėms, kai jos nustato naudojimosi šia teise tvarką. Tačiau, jeigu darbdavys gali pateikti įrodymą, kad pasinaudoti mokamomis kasmetinėmis atostogomis darbuotojas atsisakė savo noru ir žinodamas apie iš to išplaukiančias pasekmes po to, kai jam buvo sudarytos galimybės faktiškai pasinaudoti teise į jas, pagal Direktyvos 2003/88 7 straipsnį ir Chartijos 31 straipsnio 2 dalį nedraudžiama nei tai, kad ši teisė prarandama, nei tai, kad darbo santykių pasibaigimo atveju nesumokama atitinkama piniginė kompensacija už nepanaudotas kasmetines atostogas¹³³.

2018 m. lapkričio 6 d. Sprendime *Bauer ir Willmeroth* (C-569/16 ir C-570/16, [EU:C:2018:871](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) vėl pateikė poziciją dėl *darbuotojų teisės į mokamas kasmetines atostogas, garantuotas pagal Direktyvos 2003/88 7 straipsnį ir Chartijos 31 straipsnio 2 dalį, būtent dėl galimybės paveldėti mirusio darbuotojo teisę gauti piniginę kompensaciją už nepanaudotas atostogas*. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas, be kita ko, patvirtino¹³⁴, jog ne tik iš Direktyvos 2003/88 7 straipsnio 2 dalies, bet ir iš Chartijos 31 straipsnio 2 dalies išplaukia, kad, siekiant užkirsti kelią tam, kad atgaline data būtų prarasta tokio darbuotojo įgyta pagrindinė teisė į mokamas kasmetines atostogas, įskaitant jos turtinę sudedamąją dalį, suinteresuotojo asmens teisė į kompensaciją už nepanaudotas atostogas paveldėjimo keliu gali pereiti jo teisių paveldėtojams¹³⁵.

2018 m. gruodžio 13 d. Sprendime *Hein* (C-385/17, [EU:C:2018:1018](#)) Teisingumo Teismas pateikė poziciją dėl *galimybės atsižvelgti į sutrumpinto darbo laiko laikotarpius apskaičiuojant atostoginius už mokamas kasmetines atostogas, garantuojamas pagal Direktyvos 2003/88 7 straipsnį*. Ginčas pagrindinėje byloje kilo tarp Vokietijos darbuotojo ir jo darbdavio dėl atostoginių, t. y. užmokesčio, kurį jis turėjo teisę gauti už mokamas atostogas, apskaičiavimo. Atsižvelgdamas į tai, kad darbuotojas referenciniais metais kurį laiką dirbo sutrumpintą darbo laiką, darbdavys jo atostoginius apskaičiavo pagal bruto valandinį atlyginimą, kuris buvo mažesnis už įprastą atlyginimą. Šiuo aspektu darbdavys atsižvelgė į kolektyvinės sutarties, reglamentuojančios jų darbo santykius, nuostatas.

Pirmiausia Teisingumo Teismas nusprendė, kad teisių į mokamas kasmetines atostogas padidėjimas viršijant minimalų lygį, reikalaujamą pagal Direktyvos 2003/88 7 straipsnio 1 dalį, arba galimybė įgyti teisę į išsines kasmetines mokamas atostogas yra darbuotojams palankios priemonės, kurios viršija šioje nuostatoje numatytus minimalius reikalavimus, todėl nėra jos reglamentuojamos. Tačiau šios priemonės negali būti skirtos neigiamam poveikiui dėl darbuotojui sumažėjusio užmokesčio už šias atostogas kompensuoti, antraip

133| Dėl galimybės nagrinėjant privačių asmenų ginčus remtis Chartijos 31 straipsniu žr. šių sprendimų aprašymą šio pranešimo II skyriaus 1 skirsnyje „Galimybė remtis Chartija sprendžiant privačių asmenų ginčus“.

134| Šiuo klausimu žr. 2014 m. birželio 12 d. Sprendimą *Bollacke* (C-118/13, [EU:C:2014:1755](#)).

135| Dėl galimybės nagrinėjant privačių asmenų ginčus remtis Chartijos 31 straipsniu žr. šio sprendimo aprašymą šio pranešimo II skyriaus 1 skirsnyje „Galimybė remtis Chartija sprendžiant privačių asmenų ginčus“.

būtų pakenkta teisei į kasmetines mokamas atostogas pagal minėtą nuostatą, kurios sudedamoji dalis yra darbuotojo teisė poilsio ir atsipalaidavimo laikotarpiu naudotis tokiomis ekonominėmis sąlygomis kaip ir susijusiomis su jo darbo atlikimu.

Todėl Teisingumo Teismas nusprendė, kad Direktyvos 2003/88 7 straipsnio 1 dalį ir Chartijos 31 straipsnio 2 dalį reikia aiškinti kaip draudžiančias tokius nacionalinės teisės aktus, pagal kuriuos, siekiant apskaičiuoti atostoginius, kolektyvinėje sutartyje leidžiama numatyti galimybę atsižvelgti į sumažėjusį užmokestį dėl to, kad per referencinį laikotarpį buvo dienų, kai dėl sutrumpinto darbo laiko darbas faktiškai nebuvo atliekamas, ir dėl to darbuotojas už minimalias metines atostogas, jam priklausančias pagal 7 straipsnio 1 dalį, gavo mažesnius atostoginius nei įprastas darbo užmokestis, kurį jis gauna darbo laikotarpiais.

Teisingumo Teismas konstatavo, jog nereikia laiko atžvilgiu apriboti jo sprendimo poveikio, o Sąjungos teisė turi būti aiškinama kaip draudžianti nacionaliniams teismams, remiantis nacionaline teise, saugoti darbdavių teisėtus lūkesčius, siejamus su tuo, kad tebegalioja nacionalinių aukščiausiųjų teismų jurisprudencija, patvirtinanti nagrinėtos kolektyvinės sutarties nuostatų, reglamentuojančių mokamas kasmetines atostogas, teisėtumą.

6. Socialinės apsaugos sistemų koordinavimas

Šioje srityje išskirtini sprendimai *Altun ir kt.* ir *Alpenrind ir kt.*, susiję su darbuotojų komandiravimu. Šiuose sprendimuose pateikta paaiškinimų dėl E 101 formos pažymos (dabar – A 1 formos pažyma), kurioje valstybės narės, kurioje įsteigta komandiruotuosius darbuotojus įdarbinusi įmonė, kompetentinga įstaiga nurodo, kad šiems darbuotojams ir toliau bus taikoma jos socialinės apsaugos sistema, pasekmių.

2018 m. vasario 6 d. Sprendime **Altun ir kt.** (C-359/16, EU:C:2018:63) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) pateikė poziciją dėl *priimančiosios valstybės narės teismų galimybės, atsižvelgiant į Reglamentą Nr. 1408/71¹³⁶, pripažinti negaliojančia E 101 formos pažymą¹³⁷, jeigu ši pažyma buvo gauta sukčiaujant arba ja buvo remiamasi sukčiaujant*. Pagrindinėje byloje buvo nagrinėjama tai, kad kompetentinga Bulgarijos įstaiga išduodavo E 101 formos pažymą, patvirtinančią Bulgarijos įmonių komandiruočių dirbti Belgijoje Bulgarijos darbuotojų draudimą. Belgijos ikiteisminio tyrimo teisėjo pavedimu Bulgarijoje atlikus teisminį tyrimą buvo nustatyta, kad minėtos Bulgarijos įmonės šioje šalyje nevykdė jokios reikšmingos veiklos. Tuomet Belgijos valdžios institucijos kompetentingai Bulgarijos įstaigai pateikė motyvuotą prašymą persvarstyti arba atšaukti aptariamą pažymą. Atsakydama ši Bulgarijos įstaiga pateikė pažymų sąrašą, neatsižvelgusi į Belgijos valdžios institucijų konstatuotas ir nustatytas faktines aplinkybes.

Pirmiausia Teisingumo Teismas priminė savo jurisprudenciją¹³⁸, pagal kurią E 101 formos pažyma tiek, kiek ja nustatoma atitinkamo darbuotojo apdraudimo pagal valstybės narės, kurioje įsteigta ji įdarbinusi įmonė, socialinės apsaugos sistemą teisėtumo prezumpcija, iš esmės yra privaloma valstybės narės, kurioje toks darbuotojas dirba, kompetentingai įstaigai. Kol E 101 formos pažyma nėra atšaukta arba pripažinta negaliojančia,

136| 1971 m. birželio 14 d. Tarybos reglamentas (EEB) Nr. 1408/71 dėl socialinės apsaugos sistemų taikymo pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims, savarankiškai dirbantiems asmenims ir jų šeimos nariams, judantiems Bendrijoje, iš dalies pakeistas ir atnaujintas 1996 m. gruodžio 2 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 118/97 (OL L 28, 1997, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 3 t., p. 3) ir iš dalies pakeistas 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 631/2004 (OL L 100, 2004, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 5 t., p. 10).

137| Tai yra Darbuotojų migrantų socialinės apsaugos administracinės komisijos parengta standartinė pažyma, nuo 2010 m. gegužės 1 d. tapusi A1 formos pažyma.

138| 2017 m. balandžio 27 d. Sprendimas **A-Rosa Flussschiff** (C-620/15, [EU:C:2017:309](#)).

valstybės narės, kurioje darbuotojas atlieka darbą, kompetentinga įstaiga privalo atsižvelgti į tai, kad jam jau yra taikomi valstybės narės, kurioje yra įsteigta ji įdarbinusi įmonė, socialinės apsaugos srities teisės aktai, todėl ši įstaiga tokiam darbuotojui negali taikyti savo socialinio draudimo sistemos.

Vis dėlto Teisingumo Teismas konstatavo, kad Sąjungos teisės aktų taikymas negali būti išplėstas tiek, kad apimtų veiksmus, atliekamus turint tikslą sukčiaujant arba piktnaudžiaujant pasinaudoti Sąjungos teisėje numatytais privalumais. Todėl jis nusprendė, kad jeigu E 101 formos pažymas išdavusi įstaiga, į kurią kreipėsi valstybės narės, į kurią buvo komandiruoti darbuotojai, įstaiga, atsisako per protingą terminą persvarstyti minėtų pažymų išdavimo pagrįstumą, konkrečiais įrodymais, kurie leidžia manyti, kad šios pažymos buvo gautos sukčiaujant, turi būti galima remtis per teismo procesą siekiant, kad valstybės narės, į kurią buvo komandiruoti darbuotojai, teismas neatsižvelgtų į atitinkamas pažymas.

2018 m. rugsėjo 6 d. Sprendime **Alpenrind ir kt.** (C-527/16, [EU:C:2018:669](#)) Teisingumo Teismas turėjo galimybę *paišinti valstybės narės, kurioje įsteigta komandiruotus darbuotojus įdarbinusi įmonė, kompetentingos įstaigos pagal Reglamento Nr. 883/2004¹³⁹ 12 straipsnio 1 dalį išduotos A 1 formos pažymos pasekmes*. Pagrindinė byla buvo susijusi su Austrijos bendrove, kuri 2012–2014 m. pasitelkė Vengrijos įmonės į Austriją komandiruotus darbuotojus. Prieš šį laikotarpį ir po jo darbus vykdė kitos Vengrijos bendrovės darbuotojai. Kalbant apie pirmosios Vengrijos bendrovės komandiruotus darbuotojus, pažymėtina, kad Vengrijos socialinės apsaugos įstaiga išdavė – daliai jų atgaline data ir daliai jų tais atvejais, kai Austrijos socialinės apsaugos įstaiga jau buvo nustačiusi atitinkamų darbuotojų privalomąjį draudimą Austrijoje, – A 1 formos pažymas, patvirtinančias, kad jiems taikoma Vengrijos socialinės apsaugos sistema. Austrijos socialinės apsaugos įstaigos institucijos sprendimas, kuriuo darbuotojams nustatytas Austrijos privalomasis draudimas, buvo užginčytas Austrijos teismuose. Socialinės apsaugos sistemų koordinavimo administracinė komisija, į kurią kreipėsi kompetentingos Austrijos ir Vengrijos įstaigos, konstatavo, kad Vengrija klaidingai pasiskelbė turinti kompetenciją atitinkamų darbuotojų atžvilgiu, taigi A1 formos pažymos turėtų būti atšauktos.

Pirmiausia Teisingumo Teismas nusprendė, kad valstybės narės (nagrinėtu atveju Vengrijos) kompetentingos įstaigos išduota A1 formos pažyma saisto ir valstybės narės, kurioje vykdoma veikla (nagrinėtu atveju Austrijos), socialinės apsaugos įstaigas, ir šios valstybės narės teismus tol, kol ši pažyma nėra atšaukta ar pripažinta negaliojančia valstybėje narėje, kurioje ji išduota. Tai taikoma net ir tuo atveju, jeigu atitinkamų valstybių narių kompetentingos valdžios institucijos kreipėsi į Socialinės apsaugos sistemų koordinavimo administracinę komisiją ir ši konstatavo, kad pažyma išduota per klaidą ir turėtų būti atšaukta. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad šios administracinės komisijos vaidmuo šiuo pagrindu apsiriboja valstybių narių kompetentingų valdžios institucijų, kurios į ją kreipėsi, nuomonių derinimu ir jos išvados vertintinos kaip nuomonė.

Be to, Teisingumo Teismas konstatavo, jog A 1 formos pažyma gali būti taikoma atgaline data, nors šios pažymos išdavimo dieną valstybės narės, kurioje vykdoma veikla, kompetentinga įstaiga jau buvo nusprendusi, kad atitinkamam darbuotojui turi būti taikomas tos valstybės narės privalomasis draudimas.

Galiausiai Teisingumo Teismas nusprendė, kad tuo atveju, kai darbuotoją, kurį jo darbdavys komandiravo dirbti kitoje valstybėje narėje, pakeičia kitas darbuotojas, kurį komandiravo kitas darbdavys, pastarajam darbuotojui negali būti toliau taikomi valstybės narės, kurioje jo darbdavys paprastai vykdo savo veiklą, teisės aktai. Iš tiesų pagal bendrąją taisyklę darbuotojui taikoma valstybės narės, kurioje jis dirba, socialinės apsaugos sistema, be kita ko, siekiant kuo vienodesnio požiūrio į tos valstybės narės teritorijoje dirbančius asmenis. Tik tam tikromis sąlygomis Sąjungos teisės aktų leidėjas numatė galimybę komandiruotam darbuotojui

139| 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo (OL L 166, 2004, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 5 t., p. 72; klaidų ištaisymas OL L 188, 2013, p. 10), iš dalies pakeistas 2010 m. gruodžio 9 d. Komisijos reglamentu (ES) Nr. 1244/2010 (OL L 338, 2010, p. 35).

toliau taikyti valstybės narės, kurioje darbdavys paprastai vykdo veiklą, socialinės apsaugos sistemą. Taigi teisės aktų leidėjas atmetė šią galimybę, jeigu komandiruotas darbuotojas pakeičia kitą asmenį. Teisingumo Teismo teigimu, pakeitimas yra tuomet, kai darbuotoją, kurį darbdavys komandiravo dirbti kitoje valstybėje narėje, pakeičia kito darbdavio komandiruotas kitas darbuotojas. Aplinkybė, kad abiejų aptariamų darbuotojų darbdaviai turi buveinę toje pačioje valstybėje narėje arba kad jie palaiko galimus asmeninius ar organizacinius ryšius, šiuo atžvilgiu neturi reikšmės.

XVII. Vartotojų apsauga

2018 m. gegužės 17 d. Sprendime **Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen** (C-47/16, [EU:C:2018:320](#)) Teisingumo Teismas nusprendė, kad *Direktyva 93/13¹⁴⁰ dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais gali būti taikoma švietimo įstaigai*. Ginčas pagrindinėje byloje kilo tarp švietimo įstaigos ir vienos iš jos studentų, kuri turėjo sumokėti tai įstaigai studijų mokestį ir padengti studijų kelionės išlaidas. Šalys buvo sudariusios sutartį dėl sumų grąžinimo, joje buvo numatytos 10 % dydžio metinės palūkanos nesumokėjimo atveju ir kompensacija už išieškojimo išlaidas.

Pirma, Teisingumo Teismas nurodė, kad nacionalinis teismas, nagrinėdamas bylą už akių ir turintis įgaliojimus pagal vidaus proceso taisykles *ex officio* išnagrinėti sąlygos, kuria grindžiamas reikalavimas, ir nacionalinių viešosios tvarkos taisyklių prieštaravimą, turi *ex officio* įvertinti tai, ar sutartis, kurioje įtvirtinta ši sąlyga, patenka į Direktyvos 93/13 taikymo sritį, ir, esant reikalui, minėtos sąlygos galimą nesąžiningumą, kaip tai suprantama pagal minėtą direktyvą.

Antra, Teisingumo Teismui buvo pateiktas klausimas, ar švietimo įstaiga, kuri sudarydama sutartį susitarė su viena iš savo studentų dėl mokėtinų sumų mokėjimo būdo, pagal šią sutartį turi būti laikoma „pardavėja ar tiekėja“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 93/13 2 straipsnio c punktą, todėl minėta sutartis patenka į šios direktyvos taikymo sritį. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pabrėžė, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas šią sąvoką apibrėžė plačiai. Iš tiesų tai yra funkcinė sąvoka, dėl kurios reikia įvertinti, ar sutartiniai santykiai priskirtini prie veiklos, kurią asmuo vykdo profesiniais tikslais. Taigi Teisingumo Teismas konstatavo, kad pagal minėtą sutartį teikdama tokią papildomą ir antraeilę, palyginti su švietimo veikla, paslaugą švietimo įstaiga veikia kaip „pardavėja ar tiekėja“, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 93/13.

2018 m. gegužės 31 d. Sprendime **Sziber** (C-483/16, [EU:C:2018:367](#)) Teisingumo Teismas turėjo galimybę pateikti poziciją dėl *nacionalinės teisės aktų, kuriais nustatyti papildomi procedūriniai reikalavimai siekiant ginčyti į sutartis su vartotojais įtrauktų sąlygų nesąžiningumą, suderinamumo su Direktyvos 93/13 7 straipsniu*. Ginčas pagrindinėje byloje kilo tarp privataus asmens ir Vengrijos banko dėl prašymo pripažinti nesąžiningomis tam tikras sąlygas, numatytas sutartyje dėl būstui įsigyti skirtos paskolos, išmokėtos ir grąžintinos Vengrijos forintais (HUF), bet registruotos Šveicarijos frankais, taikant išmokėjimo dieną galiojusį valiutos kursą.

Pirmiausia Teisingumo Teismas priminė, kad Sąjungos teisėje nesuderintos procedūros, taikomos nagrinėjant tariamai nesąžiningas sutarties sąlygas. Todėl kiekviena valstybė narė jas nustato savo teisės sistemoje su sąlyga, kad tokios procedūros nėra mažiau palankios nei reglamentuojančios panašias situacijas, kurioms taikoma vidaus teisė (lygiavertiškumo principas), ir jomis užtikrinama Chartijos 47 straipsnyje numatyta veiksminga teisminė gynyba (veiksmingumo principas).

¹⁴⁰ | 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyva 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (OL L 95, 1993, p. 29; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 288).

Nagrinėdamas lygiavertiškumo principą Teisingumo Teismas priminė, jog tai, kad vartotojui, kuris naudojasi pagal Sąjungos teisę užtikrintomis teisėmis, nustatomi papildomi procedūriniai reikalavimai, savaime nereiškia, kad šios procedūrinės normos jam mažiau palankios. Iš tiesų svarbu išanalizuoti situaciją atsižvelgiant į atitinkamų procedūrinių nuostatų vaidmenį visoje nagrinėjamoje procedūroje, šios procedūros eigą ir šių nuostatų ypatybes, kai jas taiko nacionalinės instancijos.

Todėl Teisingumo Teismas išaiškino Direktyvos 93/13 7 straipsnį taip, kad pagal jį iš esmės nedraudžiamos nacionalinės teisės normos, kuriose numatyti specialūs procedūriniai reikalavimai vartotojų, sudariusių paskolos užsienio valiuta sutartis, kuriose yra sąlyga dėl skirtingo užsienio valiutos keitimo kurso ir (arba) sąlyga dėl vienašališkos keitimo teisės, pareiškiamiems ieškiniams, tik tuo atveju, jei tokių sutartyje esančių sąlygų pripažinimas nesąžiningomis leidžia atkurti teisinę ir faktinę padėtį, kurioje būtų vartotojas, jeigu nebūtų šių nesąžiningų sąlygų.

Galiausiai dėl Direktyvos 93/13 taikymo srities Teisingumo Teismas pažymėjo, kad ji taikoma ir tarpvalstybinio elemento neturinčioms situacijoms. Jis pabrėžė, kad normos, įtvirtintos Sąjungos teisės aktuose, kuriais valstybėse narėse suderinama konkreiti teisės sritis, taikytinos neatsižvelgiant į išimtinai vidinį pagrindinę byloje nagrinėtos situacijos pobūdį.

XVIII. Aplinka

1. Jūros aplinkos apsauga¹⁴¹

2018 m. liepos 11 d. Sprendime **Bosphorus Queen Shipping** (C-15/17, [EU:C:2018:557](#)) Teisingumo Teismo buvo paprašyta atsakyti į klausimus, be kita ko, dėl *Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencijos*¹⁴² 220 straipsnio 6 dalies aiškinimo *Sąjungos teisėje ir atitinkamai Direktyvos 2005/35*¹⁴³ 7 straipsnio 2 dalies aiškinimo. Nagrinėdamas šią bylą Teisingumo Teismas turėjo galimybę pirmą kartą paaiškinti aplinkybes, kuriomis pakrantės valstybė gali pagal Sąjungos teisę naudotis kompetencija savo išskirtinėje ekonominėje zonoje užsienio laivo atžvilgiu siekdama apsaugoti jūros aplinką pernelyg nepažeisdama laivybos laisvės, pripažintos toje konvencijoje. Šie klausimai buvo pateikti nagrinėjant bendrovės, kuriai priklauso Panamoje registruotas laivas, ir *Rajavartiolaitos* (Valstybės sienos apsaugos tarnyba, Suomija) ginčą dėl pastarosios šiai bendrovei skirtos baudos dėl to, kad iš minėto laivo Suomijos išskirtinėje ekonominėje zonoje išsiliejo naftos.

Pirmiausia Teisingumo Teismas nusprendė turįs jurisdikciją aiškinti Jūrų teisės konvenciją, nes Sąjunga ją pasirašė ir patvirtino, todėl jos nuostatos yra sudedamoji Sąjungos teisės sistemos dalis ir jai privalomos.

141| Taip pat žr. 2018 m. lapkričio 20 d. Sprendimą *Komisija / Taryba (Antarkties SJR)* (C-626/15 ir C-659/16, [EU:C:2018:925](#)), aptariamą šio pranešimo XIX skyriaus 3 skirsnyje „Sąjungos išorės kompetencija“.

142| Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencija, pasirašyta 1982 m. gruodžio 10 d. Montego Bėje ir įsigaliojusi 1994 m. lapkričio 16 d. ((Jungtinių Tautų sutarčių rinkinys, t. 1833, 1834 ir 1835, p. 3) (OL L 179, 1998, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 4 sk., 3 t., p. 260). Konvencija Europos bendrijos vardu buvo patvirtinta 1998 m. kovo 23 d. Tarybos sprendimu dėl Europos bendrijos 1982 m. gruodžio 10 d. Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencijos ir 1994 m. liepos 28 d. Susitarimo, susijusio su jos XI dalies įgyvendinimu, patvirtinimo (OL L 179, 1998, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 4 sk., 3 t., p. 260).

143| 2005 m. rugsėjo 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/35/EB dėl taršos iš laivų ir sankcijų už pažeidimus įvedimo (OL L 255, 2005, p. 11), iš dalies pakeista 2009 m. spalio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/123/EB (OL L 280, 2009, p. 52).

Be to, Teisingumo Teismas konstatavo, kad konvencijos rengėjai siekė suteikti pakrantės valstybei teisę imtis ypač griežtos priemonės, kai, pirma, laivo įvykdytas pažeidimas padaro didelę žalą šiai valstybei arba sukelia pavojų, kad tokia žala bus padaryta, ir, antra, yra pakankamai objektyvių įrodymų tiek dėl to, kad tas laivas įvykdė pažeidimą, tiek dėl šio pažeidimo pasekmių. Dėl pakrantės valstybės turtui ir susijusiems interesams padarytos žalos rimtumo vertinimo Teisingumo Teismas pažymėjo, kad, be kita ko, reikia atsižvelgti į bendrą poveikį minėtam turtui bei susijusiems interesams ir nuspėjamas neigiamas išmestų teršalų pasekmes šiam turtui ir susijusiems interesams, remiantis ne tik turimais mokslo duomenimis, bet ir atsižvelgiant į išmetamuose teršaluose esančių kenksmingų medžiagų pobūdį ir kiekį, taip pat šių teršalų plitimo kryptį, greitį ir trukmę.

Galiausiai, kiek tai susiję su pakrantės valstybės galimybe nustatyti priemones, kurios griežtesnės už nurodytas Direktyvos 2005/35 7 straipsnio 2 dalyje, bet atitinka tarptautinę teisę, Teisingumo Teismas nusprendė, kad ši nuostata negali būti laikoma leidžiančia imtis tokių priemonių, nes kitaip gali būti pažeista teisinga pakrantės valstybės ir valstybės, su kurios vėliava plaukioja laivai, interesų pusiausvyra.

2. Saugomos teritorijos

2018 m. balandžio 17 d. Sprendime **Komisija / Lenkija (Belovežo giria)** (C-441/17, [EU:C:2018:255](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) patenkino visą *ieškinį dėl įsipareigojimų neįvykdymo, kuriuo Lenkijos Respublika kaltinta neįvykdžiusi įsipareigojimų pagal direktyvas 92/43¹⁴⁴ ir 2009/147¹⁴⁵ dėl miško tvarkymo veiksmų, atliktų teritorijoje „Natura 2000“ „Puszcza Białowieska“*, Bendrijos svarbos teritorijoje ir specialioje paukščių apsaugos teritorijoje, nes dėl šių veiksmų išnyko dalis šios teritorijos.

Dėl Direktyvos 92/43 Teisingumo Teismas pažymėjo, jog planas ar projektas saugomoje teritorijoje gali būti patvirtintas, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos 6 straipsnio 3 dalį, tik su sąlyga, kad sprendimo, kuriuo leidžiama įgyvendinti projektą, priėmimo dieną kompetentingos valdžios institucijos yra įsitikinusios, kad jis nedaro neigiamo poveikio atitinkamos teritorijos vientisumui. Nagrinėtu atveju Teisingumo Teismas konstatavo, kad, neturėdamos visų duomenų, reikalingų įvertinti nagrinėjamų aktyvių miško tvarkymo veiksmų poveikiui atitinkamos teritorijos vientisumui, Lenkijos valdžios institucijos prieš priimdamos sprendimus dėl patvirtinimo neatliko tinkamo šio poveikio įvertinimo, todėl neįvykdė įsipareigojimo pagal Direktyvą 92/43. Be to, tam, kad konstatuotų įsipareigojimų pagal Direktyvos 92/43 6 straipsnio 3 dalies antrą sakinį neįvykdymą, Komisija, atsižvelgdama į atsargumo principą, įtvirtintą šioje nuostatoje, neturi įrodyti, kad egzistuoja priežastinis ryšys tarp nagrinėtų veiksmų ir pavojaus buveinių ir rūšių vientisumui; pakanka, kad Komisija nustatytų, jog egzistuoja tikimybė ar pavojus, kad šie veiksmai sukels tokių trikdymų. Atsižvelgiant į tai, dėl aktyvių miško tvarkymo veiksmų, kuriuos sudaro didelio kiekio medžių šalinimas ir kirtimas teritorijoje *Natura 2000*, pobūdžio kyla ilgalaikis pavojus šios teritorijos ekologinėms savybėms, todėl tai neišvengiamai gali lemti minėtoje teritorijoje esančių saugomų buveinių ir rūšių išnykimą ar dalinį ir nepataisomą sunaikinimą. Galiausiai Teisingumo Teismas priminė, kad siekdamas laikytis Direktyvos 92/43 12 straipsnio 1 dalies a ir d punktų valstybės narės turi įgyvendinti konkrečias ir specialias apsaugos priemones.

Be to, kiek tai susiję su Direktyva 2009/147, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad pagal ją, be kita ko, draudžiama tyčia naikinti ar pažeisti jos I priede nurodytų rūšių paukščių lizdus ir kiaušinius, pašalinti jų lizdus ir juos tyčia trikdyti, jei toks trikdymas galėtų turėti reikšmės šios direktyvos tikslams. Šiuo klausimu Teisingumo

144| 1992 m. gegužės 21 d. Tarybos direktyva 92/43/EEB dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (OL L 206, 1992, p. 7; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 102), iš dalies pakeista 2013 m. gegužės 13 d. Tarybos direktyva 2013/17/ES (OL L 158, 2013, p. 193).

145| 2009 m. lapkričio 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/147/EB dėl laukinių paukščių apsaugos (OL L 20, 2010, p. 7), iš dalies pakeista 2013 m. gegužės 13 d. Tarybos direktyva 2013/17/ES (OL L 158, 2013, p. 193).

Teismas konstatavo, kad nagrinėtuose Lenkijos valdžios institucijų sprendimuose, kurių įgyvendinimas neišvengiamai reikštų atitinkamų paukščių rūšių dauginimosi ar poilsio vietų sunaikinimą ar pažeidimą, nėra numatyta konkrečių ir specialių apsaugos priemonių, kurios leistų jų taikymo sričiai nepriskirti tyčinių veiksmų, keliančių grėsmę šių paukščių gyvybei ir buveinei, taip pat užtikrinti veiksmingą minėtų draudimų laikymąsi.

3. Genetiškai modifikuotų organizmų (GMO) išleidimas į aplinką

2018 m. liepos 25 d. Sprendime *Confédération paysanne ir kt.* (C-528/16, [EU:C:2018:583](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nagrinėjo klausimą dėl *taikant mutagenezę gautų organizmų įtraukimo į Direktyvos 2001/18 dėl genetiškai modifikuotų organizmų (GMO)*¹⁴⁶ *taikymo sritį ir dėl tokių organizmų įtraukimo į Direktyva 2002/53*¹⁴⁷ *sukurtą bendrąjį žemės ūkio augalų veislių katalogą sąlygų*. Nagrinėtu atveju Prancūzijos žemės ūkio sąjunga ir aštuonios asociacijos, siekiančios apsaugoti aplinką ir skleisti informaciją apie GMO keliamą pavojų, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo paprašė panaikinti sprendimą, kuriuo Ministras Pirmininkas atmetė jų prašymą panaikinti nacionalinę nuostatą, pagal kurią direktyva dėl GMO nustatytos pareigos netaikomos taikant mutagenezę gautiems organizmams.

Pirmiausia Teisingumo Teismas konstatavo, jog direktyva dėl GMO turi būti aiškinama taip, kad taikant mutagenezės metodus (būdus) gauti organizmai yra genetiškai modifikuoti organizmai, kaip tai suprantama pagal šią direktyvą, nes mutagenezės būdai ir metodai pakeičia organizmo genetinę medžiagą nenatūraliu būdu. Tačiau į minėtos direktyvos taikymo sritį nepatenka organizmai, gaunami taikant mutagenezės metodus (būdus), kurie tradiciškai naudojami daugelyje taikomųjų sričių ir seniai yra pripažinti saugiais. Vis dėlto Teisingumo Teismas pažymėjo, kad tiek, kiek Sąjungos teisės aktų leidėjas nepriėmė šiuos organizmus reglamentuojančių teisės aktų, valstybės narės turi galimybę, laikydamosi Sąjungos teisės (visų pirma SESV 34–36 straipsniuose įtvirtintų laisvo prekių judėjimo taisyklių), priimti savo teisės nuostatas ir taikyti jiems direktyvoje dėl GMO nustatytas arba kitas pareigas.

Be to, Teisingumo Teismas teigiamai atsakė į klausimą, ar direktyva dėl GMO taikytina organizmams, gaunamiems taikant mutagenezės metodus, atsiradusius jau priėmus tą direktyvą. Iš tiesų su šių naujų mutagenezės metodų taikymu susijęs pavojus gali būti panašus į pavojų, kylantį gaminant ir išleidžiant GMO transgenezės būdu, nes tiesioginė organizmo genetinės medžiagos modifikacija taikant mutagenezę sudaro galimybes atsirasti tokiam pačiam poveikiui kaip svetimio geno perkėlimo į minėtą organizmą, ir šie nauji būdai leidžia gaminti genetiškai modifikuotas veisles tokiu ritmu ir kiekiais, kurie nepalyginami su gaunamais taikant tradicinius mutagenezės metodus. Atsižvelgiant į šį panašų pavojų, į direktyvos dėl GMO taikymo sritį neįtraukus organizmų, gaunamų taikant naujus mutagenezės būdus, būtų pakenkta šios direktyvos tikslui – išvengti neigiamo poveikio žmonių sveikatai ir aplinkai – ir būtų pažeistas direktyva siekiamas įgyvendinti atsargumo principas.

Galiausiai Teisingumo Teismas nusprendė, jog nors taikant mutagenezę išvestos veislės, kurios patenka į direktyvos dėl GMO taikymo sritį, turi atitikti Direktyvoje 2002/53 numatytą sąlygą, kad genetiškai modifikuota veislė gali būti įtraukta į „bendrąjį žemės ūkio augalų veislių, kurių sėklomis arba augalais galima prekiauti, katalogą“, tik jeigu buvo imtasi visų tinkamų priemonių siekiant išvengti neigiamo poveikio žmonių sveikatai ir aplinkai, veislėms, gaunamoms taikant mutagenezės būdus, kurie tradiciškai naudojami daugelyje taikomųjų

¹⁴⁶ 2001 m. kovo 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/18/EB dėl genetiškai modifikuotų organizmų apgalvoto išleidimo į aplinką ir panaikinanti Tarybos direktyvą 90/220/EEB (OL L 106, 2001, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 6 t., p. 77).

¹⁴⁷ 2002 m. birželio 13 d. Tarybos direktyva 2002/53/EB dėl bendrojo žemės ūkio augalų veislių katalogo (OL L 193, 2002, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 3 sk., 36 t., p. 281), iš dalies pakeista 2003 m. rugsėjo 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1829/2003 (OL L 268, 2003, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 13 sk., 32 t., p. 432).

sričių ir seniai yra pripažinti saugiais, ši pareiga nėra taikoma. Iš tiesų būtų nelogiška nustatyti genetiškai modifikuotoms veislėms, kaip tai suprantama pagal direktyvą dėl GMO, su pavojaus sveikatai ir aplinkai įvertinimu susijusius įpareigojimus, kai pagal Direktyvą 2001/18 jie akivaizdžiai joms netaikomi.

4. Orhuso konvencija

2018 m. kovo 15 d. Sprendime **North East Pylon Pressure Campaign ir Sheehy** (C-470/16, [EU:C:2018:185](#)) Teisingumo Teismas atsakė į prejudicinius klausimus dėl *teisminės gynybos visuomenei dalyvaujant priimant sprendimus, kaip garantuota Orhuso konvencijos*¹⁴⁸ 9 straipsnyje ir *Direktyvos 2011/92*¹⁴⁹ 11 straipsnyje, veiksmingumo. Nagrinėtu atveju šalys nesutarė dėl bylinėjimosi išlaidų, patirtų atmetus prašymą leisti atlikti teisminę peržiūrą dėl išankstinio leidimo statyti iš elektros stulpų sudarytą aukštos įtampos perdavimo liniją, kuri sujungtų Airijos ir Šiaurės Airijos elektros tinklus, išdavimo procedūros, nustatymo. Nacionalinis teismas atsisakė leisti atlikti teisminę peržiūrą remdamasis tuo, kad tas prašymas atlikti peržiūrą pateiktas pernelyg anksti, nes Airijos įstaiga, atsakinga už teisminę priežiūrą teritorijų planavimo srityje, tuo metu dar nebuvo priėmusi galutinio sprendimo dėl išankstinio leidimo. Iš atsakovo buvo priteista daugiau nei 500 000 EUR bylinėjimosi išlaidų.

Pirma, Teisingumo Teismas konstatavo, kad Direktyvos 2011/92 11 straipsnio 4 dalis turi būti aiškinama taip, jog reikalavimas, kad tam tikri teismo procesai nebūtų pernelyg brangūs, taikomas teismo procesui, kurio tikslas – nustatyti, ar gali būti leista pateikti prašymą atlikti peržiūrą per leidimo dėl planuojamos ūkinės veiklos išdavimo procedūrą, juo labiau jei ši valstybė nėra nenustatė, kuriame etape tokį prašymą galima pateikti.

Antra, kai ieškovas nurodo ir pagrindus, grindžiamus visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus aplinkosaugos srityje taisyklių pažeidimu, ir pagrindus, grindžiamus kitų taisyklių pažeidimu, Direktyvos 2011/92 11 straipsnio 4 dalyje numatytas reikalavimas, kad tam tikri teismo procesai nebūtų pernelyg brangūs, taikomas tik toms bylinėjimosi išlaidoms, kurios susijusios su peržiūros dalimi, grindžiama taisyklių dėl visuomenės dalyvavimo pažeidimu.

Be to, kalbant apie bylinėjimosi išlaidas, kurios susijusios su peržiūros dalimi, grindžiama nacionaline aplinkos apsaugos teise, Teisingumo Teismas išaiškino Orhuso konvencijos 9 straipsnio 3 ir 4 dalis taip, kad siekiant užtikrinti veiksmingą teisminę apsaugą srityse, kuriose taikoma Sąjungos aplinkos apsaugos teisė, reikalavimas, kad tam tikri teismo procesai nebūtų pernelyg brangūs, taip pat taikomas tai peržiūros procedūros daliai, kuria siekiama, kad būtų laikomasi nacionalinės aplinkos apsaugos teisės. Šios nuostatos nėra tiesioginio veikimo, tačiau nacionalinis teismas turi nacionalinę proceso teisę aiškinti taip, kad ji kuo labiau jas atitiktų.

Galiausiai Teisingumo Teismas konstatavo, kad valstybė nėra negali nukrypti nuo Orhuso konvencijos 9 straipsnio 4 dalyje ir Direktyvos 2011/92 11 straipsnio 4 dalyje nustatyto reikalavimo, kad procedūra nebūtų pernelyg brangi, net jeigu prašymas atlikti teisminės peržiūros procedūrą laikomas nerimtu ar nesąžiningu arba nėra ryšio tarp nurodyto nacionalinės aplinkos teisės pažeidimo ir žalos aplinkai.

¹⁴⁸ | Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais, pasirašyta 1998 m. birželio 25 d. Orhuse ir Europos bendrijos vardu patvirtinta 2005 m. vasario 17 d. Tarybos sprendimu 2005/370/EB (OL L 124, 2005, p. 1).

¹⁴⁹ | 2011 m. gruodžio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2011/92/ES dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo (OL L 26, 2012, p. 1).

2018 m. rugsėjo 4 d. Sprendime **ClientEarth / Komisija** (C-57/16 P, [EU:C:2018:660](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) patenkino *ClientEarth* apeliacinį skundą, paduotą dėl Bendrojo Teismo sprendimo¹⁵⁰, kuriuo atmesti jos ieškiniai dėl Komisijos sprendimų neleisti susipažinti su poveikio vertinimo, kurį Komisija atliko dėl Orhuso konvencijos ramsčio „teisė kreiptis į teismus“ įgyvendinimo, ataskaita ir su Komisijos atlikto poveikio vertinimo ataskaita dėl Europos teisinės bazės dėl aplinkosauginių patikrų ir priežiūros nacionaliniu ir Europos Sąjungos lygiu persvarstymo panaikinimo. Bendrasis Teismas nusprendė: kadangi atskleidus ginčijamus dokumentus gali būti pakenkta sprendimų priėmimo procesui Komisijai rengiant pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų, minėtiems dokumentams taikoma bendra konfidencialumo prezumpcija; be to, šie dokumentai priskirtini prie tos pačios kategorijos.

Pirmiausia Teisingumo Teismas priminė teisėkūros procedūros skaidrumo svarbą ir konstatavo, kad nors Komisija neveikia kaip teisės aktų leidėja, ji yra esminė teisėkūros procedūros veikėja. Teisingumo Teismo teigimu, nagrinėti poveikio vertinimai, parengti siekiant galimai priimti teisėkūros iniciatyvas, yra pagrindinės priemonės, kuriomis užtikrinama, kad Komisijos iniciatyvos ir Sąjungos teisės aktai būtų parengti remiantis skaidria, išsamia ir subalansuota informacija. Todėl šie dokumentai, atsižvelgiant į jų tikslą, yra Reglamento Nr. 1049/2001¹⁵¹ 12 straipsnio 2 dalyje nurodytų dokumentų dalis, ir turi būti suteikta platesnė galimybė susipažinti su šiais dokumentais. Be to, kadangi šiuose dokumentuose pateikta informacija apie aplinką, kaip tai suprantama pagal Reglamentą Nr. 1367/2006¹⁵², Teisingumo Teismas priminė, kad Reglamento Nr. 1049/2001 4 straipsnio 3 dalies pirmoje pastraipoje numatyta išimtis, kuria siekiama apsaugoti sprendimų priėmimo procesą, turi būti aiškinama ir taikoma dar siauriau.

Teisingumo Teismas taip pat paneigė Bendrojo Teismo sprendime pripažintą bendrą prezumpciją. Taigi Teisingumo Teismas nusprendė, jog nors Komisija turi turėti galimybę naudotis svarstymams skirta erdve tam, kad galėtų nuspręsti dėl politinių pasirinkimų ir galimų pateikti pasiūlymų, Bendrasis Teismas iš esmės klaidingai konstatavo, kad Komisijos iniciatyvos teisės apsauga pagal ESS 17 straipsnio 1–3 dalis ir galimybės šiai institucijai įgyvendinti šią teisę visiškai nepriklausomai ir tik siekiant viešojo intereso išsaugojimas iš principo reikalauja, kad dokumentai, parengti atliekant poveikio vertinimą, bendrai išliktų konfidencialūs tol, kol minėta institucija nepriėmė tokio sprendimo.

---

¹⁵⁰ 2015 m. lapkričio 13 d. Bendrojo Teismo sprendimas **ClientEarth / Komisija** (T-424/14 ir T-425/14, [EU:T:2015:848](#)).

¹⁵¹ 2001 m. gegužės 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1049/2001 dėl galimybės visuomenei susipažinti su Europos Parlamento, Tarybos ir Komisijos dokumentais (OL L 145, 2001, p. 43; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 1 sk., 3 t., p. 331).

¹⁵² 2006 m. rugsėjo 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1367/2006 dėl Orhuso konvencijos dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimanč sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais nuostatų taikymo Bendrijos institucijoms ir organams (OL L 264, 2006, p. 13).

XIX. TARPTAUTINIAI SUSITARIMAI

1. Tarptautinio susitarimo aiškinimas

2018 m. vasario 27 d. Sprendime **Western Sahara Campaign UK** (C-266/16, [EU:C:2018:118](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) turėjo nuspręsti dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą dėl *dvių reglamentų*¹⁵³, kuriais patvirtintas ir įgyvendintas Europos bendrijos ir Maroko Karalystės partnerystės susitarimas žuvininkystės sektoriuje¹⁵⁴ ir Protokolas dėl šiame susitarime numatytų žvejybos galimybių¹⁵⁵, galiojimo. Šių aktų galiojimą užginčijo organizacija, skatinanti pripažinti Vakarų Sacharos tautos teisę į apsisprendimą, remdamasi tuo, kad partnerystės susitarimas ir protokolas leidžia eksploatuoti gamtinius išteklius, kilusius iš greta Vakarų Sacharos teritorijos esančių vandenų.

Pirma, Teisingumo Teismas priminė, kad turi jurisdikciją priimti sprendimą dėl Sąjungos teisės išaiškinimo ir dėl visų be išimties Sąjungos institucijų priimtų aktų galiojimo. Šiuo klausimu jis pažymėjo: Sąjungos sudaryti tarptautiniai susitarimai yra Sąjungos institucijų priimti teisės aktai; šie susitarimai, kadangi turi būti visiškai suderinami su Sutartimis, yra neatsiejama Sąjungos teisinės sistemos dalis ir Sąjunga savo kompetencijas turi įgyvendinti laikydamosi visos tarptautinės teisės. Todėl Teisingumo Teismas turi jurisdikciją (tiek nagrinėdamas ieškinį dėl panaikinimo, tiek prašymą priimti prejudicinį sprendimą) įvertinti, ar Sąjungos sudarytas tarptautinis susitarimas yra suderinamas su tarptautinėmis sutartimis ir su tarptautinės teisės normomis, kurios saisto Sąjungą. Atsižvelgiant į tai, kadangi Sąjungos sudaryti tarptautiniai susitarimai saisto ne tik jos institucijas, kaip numatyta SESV 216 straipsnio 2 dalyje, bet ir trečiąsias valstybes, kurios yra šių susitarimų šalys, prašymas priimti prejudicinį sprendimą dėl tarptautinio susitarimo galiojimo turi būti suprantamas kaip susijęs ne su pačiu tarptautiniu susitarimu, o su teisės aktu, kuriuo Sąjunga patvirtino šį susitarimą; vis dėlto šio teisės akto teisėtumas gali būti peržiūrėtas atsižvelgiant į patį atitinkamo tarptautinio susitarimo turinį.

Antra, dėl pareiškėjos pagrindinėje byloje nurodyto negaliojimo pagrindo Teisingumo Teismas pažymėjo, jog partnerystės susitarimo 11 straipsnyje numatyta, kad jis taikomas „Maroko teritorijoje bei Maroko jurisdikcijai priklausančiuose vandenyse“. Be to, 2 straipsnio a punkte, kuriame pateikta sąvoka „Maroko žvejybos rajonas“, daroma nuoroda į „vandenį, į kuriuos Maroko Karalystė turi suverenias teises arba jos jurisdikcijai priklausančius vandenius“. Todėl dėl Maroko teritorijos apibrėžties susitarime daroma nuoroda į geografinę erdvę, kurios atžvilgiu Maroko Karalystė įgyvendina visas savo kompetencijas, suvereniems subjektams pripažįstamas pagal tarptautinę teisę, neapimant jokių kitų teritorijų, pavyzdžiui, Vakarų Sacharos. Tokiomis aplinkybėmis pastaroji teritorija nepatenka į Maroko teritorijos sąvoką, nes toks įtraukimas prieštarauja įvairioms bendrosios tarptautinės teisės normoms, taikomoms Sąjungos ir Maroko Karalystės santykiams, kurias anksčiau 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendime **Taryba / Front Polisario** (C-104/16 P, [EU:C:2016:973](#)) nustatė Teisingumo Teismas.

153| 2006 m. gegužės 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 764/2006 dėl Europos bendrijos ir Maroko Karalystės partnerystės susitarimo žuvininkystės sektoriuje sudarymo (OL L 141, 2006, p. 1), 2013 m. gruodžio 16 d. Tarybos sprendimas 2013/785/ES dėl Europos Sąjungos ir Maroko Karalystės protokolo, kuriuo nustatomos Europos Sąjungos ir Maroko Karalystės žuvininkystės sektoriaus partnerystės susitarime numatytos žvejybos galimybės ir finansinis įnašas, sudarymo (OL L 349, 2013, p. 1) ir 2013 m. lapkričio 15 d. Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1270/2013 dėl žvejybos galimybių paskirstymo pagal Europos Sąjungos ir Maroko Karalystės protokolą, kuriuo nustatomos Europos Sąjungos ir Maroko Karalystės žuvininkystės sektoriaus partnerystės susitarime numatytos žvejybos galimybės ir finansinis įnašas (OL L 328, 2013, p. 40).

154| OL L 141, 2006, p. 4.

155| Europos Sąjungos ir Maroko Karalystės protokolas, kuriuo nustatomos Europos bendrijos ir Maroko žuvininkystės sektoriaus partnerystės susitarime numatytos žvejybos galimybės ir finansinis įnašas (OL L 328, 2013, p. 2).

Be to, kiek tai susiję su vandenimis, į kuriuos Maroko Karalystė turi suverenias teises, arba jos jurisdikcijai priklausančiais vandenimis, Teisingumo Teismas pažymėjo, kad vandenys, kurių atžvilgiu pakrantės valstybė turi suverenitetą arba kurie priklauso jos jurisdikcijai, remiantis Jūrų teisės konvencija, apsiriboja vandenimis, esančiais greta jos teritorijos ir priklausančiais jos teritorinei jūrai arba išskirtinei ekonominei zonai. Todėl, atsižvelgiant į tai, kad Vakarų Sachara nepatenka į Maroko Karalystės teritoriją, greta Vakarų Sacharos teritorijos esantys vandenys nepriklauso vandenims, į kuriuos Maroko Karalystė turi suverenias teises, arba jos jurisdikcijai priklausantiems vandenims, taigi jie nepatenka į partnerystės susitarimo taikymo sritį.

Galiausiai dėl protokolo Teisingumo Teismas pažymėjo, kad nors šiame protokole nėra jokios specialios nuostatos, nustatančios jo teritorinę taikymo sritį, įvairiose šio protokolo nuostatose vartojama formuluotė „Maroko žvejybos rajonas“, pateikta ir partnerystės susitarime. Taigi ši formuluotė turi būti suprantama kaip reiškianti vandenį, į kuriuos Maroko Karalystė turi suverenias teises, arba jos jurisdikcijai priklausančius vandenį, kaip tai suprantama pagal partnerystės susitarimą, todėl protokolą taip pat neapima greta Vakarų Sacharos teritorijos esančių vandenų.

Todėl, kadangi nei partnerystės susitarimas, nei jo protokolą netaikomi vandenims, esantiems greta Vakarų Sacharos teritorijos, Teisingumo Teismas konstatavo, kad nėra nieko, kuo remiantis galėtų kilti abejonių dėl Sąjungos teisės aktų, kuriais jie buvo patvirtinti, galiojimo.

2. Arbitražo teismo sudarymas pagal tarptautinį susitarimą

2018 m. kovo 6 d. Sprendime **Achmea** (C-284/16, [EU:C:2018:158](#)) Teisingumo Teismas turėjo pateikti poziciją dėl 1991 m. sudarytoje buvusios Čekoslovakijos ir Nyderlandų Karalystės dvišalėje investicijų sutartyje pateiktos arbitražinės išlygos suderinamumo su SESV 18, 267 ir 344 straipsniais. Pagrindinėje byloje Slovakijos Respublika, kuri po Čekoslovakijos išsiskyrimo perėmė iš sutarties kylančias šios valstybės teises ir pareigas, Vokietijos teismuose pareiškė ieškinį dėl arbitražo teismo sprendimo, priimto remiantis minėta arbitražine išlyga, panaikinimo.

Pirmiausia Teisingumo Teismas priminė, kad pagal suformuotą jurisprudenciją tarptautinis susitarimas negali pažeisti Sutartyse nustatyto kompetencijos paskirstymo, vadinasi, ir Sąjungos teisės sistemos autonomijos, kurios laikymąsi užtikrina Teisingumo Teismas. Iš tiesų, kaip matyti iš SESV 344 straipsnio, valstybės narės įsipareigoja ginčų dėl Sutarčių aiškinimo ar taikymo nespręsti kitais būdais, nei nustatyta tose Sutartyse.

Be to, Sąjungos teisei būdinga tai, kad ji yra kilusi iš savarankiško šaltinio, kurį sudaro Sutartys, kad ji yra viršesnė už valstybių narių teisę, ir tai, kad įvairios Sąjungos nuostatos yra tiesiogiai taikomos nacionaliniams subjektams ir pačioms valstybėms narėms. Dėl šių esminių Sąjungos teisės ypatumų susiformavo struktūrinis principų, normų ir tarpusavyje priklausomų teisinių santykių, siejančių pačią Sąjungą su jos valstybėmis narėmis ir tarpusavyje pačias valstybes nares, tinklas. Siekiant užtikrinti šių ypatumų išlaikymą, Sutartyse sukurta teisminė sistema, turinti garantuoti nuoseklų ir vienodą Sąjungos teisės aiškinimą, ESS 19 straipsnyje numatant, kad nacionaliniai teismai ir Teisingumo Teismas turi garantuoti visišką Sąjungos teisės taikymą visose valstybėse narėse ir iš šios teisės jos subjektams kylančių teisių teisminę apsaugą. Atsižvelgiant į Sąjungos teisės pobūdį ir minėtus ypatumus, ši teisė turi būti laikoma kiekvienoje valstybėje narėje galiojančios teisės dalimi ir išplaukia iš tarptautinės valstybių narių sutarties. Todėl pagal minėtą išlygą sudarytas arbitražo teismas šiais dviem aspektais prireikus gali išaiškinti arba taikyti Sąjungos teisę.

Vis dėlto Teisingumo Teismas nusprendė, kad šis arbitražo teismas nėra Nyderlanduose ir Slovakijoje sukurtos teisminės sistemos dalis, nes šio teismo jurisdikcija yra išimtinio pobūdžio, palyginti su šių dviejų valstybių narių teismų jurisdikcijos pobūdžiu. Todėl minėtas arbitražo teismas negali būti kvalifikuojamas kaip valstybės narės teismas, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį, arba kaip kelių valstybių narių bendras teismas,

kaip antai Beniliukso Teisingumo Teismas, taigi neturi teisės kreiptis į Teisingumo Teismą, kad šis priimtų prejudicinį sprendimą. Be to, kadangi to arbitražo teismo sprendimai yra galutiniai ir neskundžiami nacionaliniam teismui, pripažintina, kad dvišalėje investicijų sutartyje nustatytas ginčų sprendimo mechanizmas, dėl kurio šie ginčai, net jei susiję su Sąjungos teisės aiškinimu ar taikymu, gali nebūti išspręsti taip, kad būtų užtikrintas visiškas šios teisės veiksmingumas, o Teisingumo Teismas negali prirėkus pateikti pozicijos prašymo priimti prejudicinį sprendimą tvarka. Tokiomis aplinkybėmis Teisingumo Teismas nusprendė, kad šioje sutartyje esanti arbitražinė išlyga kelia pavojų Sąjungos teisės autonomijai ir prieštarauja SESV 267 ir 344 straipsniams.

3. Sąjungos išorės kompetencija

2018 m. rugsėjo 4 d. Sprendime **Komisija / Taryba (Susitarimas su Kazachstanu)** (C-244/17, [EU:C:2018:662](#)) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) panaikino Sprendimą 2017/477¹⁵⁶, susijusį su pozicija, kurios Europos Sąjungos vardu turi būti laikomasi pagal partnerystės ir bendradarbiavimo susitarimus su Kazachstanu¹⁵⁷ įsteigtoje Bendradarbiavimo taryboje. Nors Komisija kartu su Europos Sąjungos vyriausiąja įgaliotine užsienio reikalams ir saugumo politikai priėmė pasiūlymą dėl Tarybos sprendimo, kurio procedūrinis teisinis pagrindas – SESV 218 straipsnio 9 dalis, siejama su ESS 37 straipsniu, o materialinis teisinis pagrindas – SESV 207 ir 209 straipsniai, galiausiai Taryba vieningai priėmė sprendimą ir pasiūlytus teisinius pagrindus papildė ESS 31 straipsnio 1 dalimi. Šiame straipsnyje numatyta, kad sprendimai pagal ES sutarties V antraštinės dalies 2 skyrių, kuriame įtvirtintos konkrečios nuostatos dėl bendros užsienio ir saugumo politikos (BUSP), priimami vieningai, išskyrus atvejus, kai šiame skyriuje numatyta kitaip. Komisija Teisingumo Teisme užginčijo šį teisinį pagrindą.

Teisingumo Teismo teigimu, sprendimas, kuriuo Taryba nustato poziciją, kurios Sąjungos vardu turi būti laikomasi pagal susitarimą įkurtame organe, priimamas pagal SESV 218 straipsnio 9 dalį ir susijęs išimtinai su BUSP, iš principo turi būti priimtas vieningai, kaip nurodyta SESV 218 straipsnio 8 dalies antroje pastraipoje. Atvirkščiai, jei toks sprendimas turi kelias sudedamąsias dalis arba juo siekiama kelių tikslų, o kai kurios iš šių dalių arba kai kurie iš šių tikslų susiję su BUSP, jam priimti taikoma balsavimo taisyklė turi būti nustatoma atsižvelgiant į pagrindinį arba svarbiausią tikslą ar sudedamąją dalį.

Nors šiuo atveju nagrinėtas partnerystės susitarimas turi tam tikrų sąsajų su BUSP, Teisingumo Teismas nusprendė, jog šių sąsajų nepakanka norint tvirtinti, kad sprendimo dėl šio susitarimo pasirašymo Sąjungos vardu ir jo laikino taikymo teisinis pagrindas turi apimti ESS 37 straipsnį. Pirma, daugelis šio susitarimo nuostatų priskiriama tiek prie Sąjungos bendros prekybos politikos, tiek prie jos vystomojo bendradarbiavimo politikos. Antra, partnerystės susitarimo nuostatose, turinčiose sąsajų su BUSP, apsiribojama susitariančiųjų šalių pareiškimais dėl jų bendradarbiavimo siektinų tikslų ir klausimų, kuriais reikėtų bendradarbiauti, nenustatant konkrečių šio bendradarbiavimo įgyvendinimo būdų. Todėl Teisingumo Teismas konstatavo, kad Taryba neteisingai įtraukė ESS 31 straipsnio 1 dalį kaip Sprendimo 2017/477 teisinį pagrindą ir kad šis sprendimas neturėjo būti priimtas taikant vieningo balsavimo taisyklę.

156| 2017 m. kovo 3 d. Tarybos sprendimas (ES) 2017/477 dėl pozicijos, kurios Europos Sąjungos vardu turi būti laikomasi pagal Europos Sąjungos bei jos valstybių narių ir Kazachstano Respublikos tvirtesnės partnerystės ir bendradarbiavimo susitarimą įsteigtoje Bendradarbiavimo taryboje, dėl Bendradarbiavimo tarybos, Bendradarbiavimo komiteto, specialių pakomitečių ar kitų organų darbo tvarkos taisyklių (OL L 73, 2017, p. 15). Sprendimas panaikintas.

157| Europos Sąjungos bei jos valstybių narių ir Kazachstano Respublikos tvirtesnės partnerystės ir bendradarbiavimo susitarimas (OL L 29, 2016, p. 3).

Sujungtose bylose, kuriose 2018 m. lapkričio 20 d. priimtas Sprendimas **Komisija / Taryba (Antarkties SJR)** (C-626/15 ir C-659/16, [EU:C:2018:925](#)), Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) turėjo pateikti poziciją dėl *klausimo, susijusio su Sąjungos ir jos valstybių narių kompetencijos pasidalijimu priimant sprendimą tarptautinėje organizacijoje bendros žuvininkystės politikos (BŽP) ir aplinkos politikos atskyrimo srityje*. Nagrinėtu atveju Teisingumo Teismas atmetė visą Komisijos ieškinį dėl, pirma, Tarybos sprendimo, suformuluoto 2015 m. rugsėjo 11 d. Nuolatinių atstovų komiteto (COREPER) pirmininko išvadoje, kiek joje pritarta, kad diskusijoms skirtas dokumentas dėl būsimo pasiūlymo Vedelio jūroje sukurti saugomą jūrų rajoną Antarkties jūrų gyvųjų išteklių apsaugos komisijai (toliau – CAMLR komisija) būtų pateiktas Sąjungos ir jos valstybių narių vardu, ir, antra, 2016 m. spalio 10 d. Tarybos sprendimo, kiek jame pritarta, kad trys pasiūlymai sukurti saugomus jūrų rajonus ir vienas pasiūlymas sukurti specialius rajonus būtų Sąjungos ir jos valstybių narių vardu pateikti CAMLR komisijai. Priešingai nei Taryba ir valstybės narės, Komisija laikėsi nuomonės, kad saugomų jūrų rajonų sukūrimas yra ne jūrų apsaugos priemonė, patenkanti į aplinkos politikos sritį, taigi į pasidalijamosios kompetencijos sritį, o biologinių jūrų išteklių apsaugos pagal bendrą žuvininkystės politiką priemonė, kuri priklauso išimtinai Sąjungos kompetencijai ir neleidžia valstybėms narėms veikti kartu su Sąjungos institucijomis.

Dėl ieškinio byloje C-626/15 priimtino Teisingumo Teismas nusprendė, kad nors COREPER funkcija parengti Tarybos darbą ir atlikti Tarybos jam pavestas užduotis nesuteikia jam teisės įgyvendinti sprendimų priėmimo įgaliojimus, kurie pagal Sutartis priklauso Tarybai, vis dėlto, kadangi Sąjunga yra teisinė sąjunga, turi būti galima atlikti COREPER priimto akto teisėtumo kontrolę tuomet, kai juo savaime siekiama sukelti teisinių padarinių, todėl jis viršija šios rengimo ir atlikimo funkcijos ribas.

Be to, Teisingumo Teismas dėl teisinio pagrindo klausimo priminė, kad reikia remtis objektyviais kriterijais, įskaitant atitinkamų sprendimų kontekstą, tikslą ir turinį, ir kad, jeigu išnagrinėjus Sąjungos teisės aktą matyti, kad juo siekiama kelių tikslų arba jis turi kelias sudedamąsias dalis, ir vieną iš šių tikslų arba dalių galima išskirti kaip pagrindinį (-ę) arba svarbiausią, o kitą tik kaip papildomą, toks teisės aktas turi būti grindžiamas tik vienu teisiniu pagrindu – tuo, kuris atitinka šį pagrindinį tikslą arba pagrindinę sudedamąją dalį. Dėl Sąjungos išimtinės kompetencijos biologinių jūrų išteklių apsaugos srityje pagal SESV 3 straipsnio 1 dalies d punktą apimties Teisingumo Teismas konstatavo, kad minėtoje nuostatoje numatyta tik biologinių jūrų išteklių apsauga, užtikrinama įgyvendinant BŽP, taigi ir nuo jos neatsiejama. Taigi biologinių jūrų išteklių apsauga priklauso išimtinai Sąjungos kompetencijai tik tiek, kiek ji vykdoma įgyvendinant BŽP, todėl ji neįeina į Sąjungos ir jos valstybių narių pasidalijamąją kompetenciją žemės ūkio ir žuvininkystės srityje. Nagrinėtu atveju Teisingumo Teismas konstatavo, kad žuvininkystė yra tik vienas papildomas diskusijoms skirtas dokumento ir planuojamų priemonių tikslas. Kadangi šio dokumento ir šių priemonių pagrindinis tikslas ir pagrindinė sudedamoji dalis yra aplinkos apsauga, ginčyti sprendimai priklauso ne išimtinai Sąjungos kompetencijai, įtvirtintai SESV 3 straipsnio 1 dalies d punkte, o kompetencijai, kuria ji pagal SESV 4 straipsnio 2 dalies e punktą iš esmės dalijasi su valstybėmis narėmis aplinkos apsaugos srityje.

Dėl papildomo argumento, kuriuo Komisija kaltino Tarybą pažeidus Sąjungos išimtinę išorės kompetenciją, nes ginčyti sprendimai daro poveikį bendroms taisyklėms ir keičia jų taikymo sritį, kaip tai suprantama pagal SESV 3 straipsnio 2 dalį, Teisingumo Teismas konstatavo, jog ši nuostata, kad būtų išsaugotas jos veiksmingumas, turi būti aiškinama taip, kad nors jos tekste nurodomas tik tarptautinių susitarimų sudarymas, ji taip pat taikoma ankstyvuojų etapu, kai dėl tokio susitarimo vyksta derybos, ir vėliau, kai pagal minėtą susitarimą įsteigta institucija turi priimti jo įgyvendinimo priemones. Be to, Teisingumo Teismas priminė, jog pavojus, kad bus padarytas poveikis bendroms taisyklėms arba bus pakeista jų taikymo sritis, kuris pateisintų išimtinę Sąjungos išorės kompetenciją, egzistuoja, be kita ko, jeigu tarptautiniai įsipareigojimai prisiimami srityje, kuri daugiausia reglamentuojama šių taisyklių, arba jeigu atitinkami tarptautiniai įsipareigojimai, kurie nebūtinai turi prieštarauti bendroms Sąjungos taisyklėms, gali daryti įtaką šių taisyklių prasmei, taikymo sričiai ir veiksmingumui. Vis dėlto priminę, jog atitinkama šalis turi pateikti įrodymų, kad buvo nepaisyta Sąjungos išorės kompetencijos išimtinio pobūdžio, kuriuo ji ketina remtis, Teisingumo Teismas nagrinėtu atveju nusprendė, kad Komisija jam nepateikė tokių įrodymų. Konkrečiai jis konstatavo, kad atitinkamų tarptautinių įsipareigojimų taikymo sritis negali būti laikoma „daugiausia“ priskirtina sričiai, kuri jau

reglamentuojama Sąjungos teisės aktais¹⁵⁸. Be to, dėl Komisijos nurodyto poveikio pavojaus Teisingumo Teismas konstatavo, kad Komisija nepateikė pakankamai įrodymų dėl to, kokio pobūdžio yra šis pavojus, nes specifinėje Antarkties sutarčių sistemoje Sąjungos išorės kompetencijos įgyvendinimas neįtraukiant valstybių narių būtų nesuderinamas su tarptautine teise.

Galiausiai nagrinėtu atveju Teisingumo Teismas atmetė Sąjungos galimybę vienai įgyvendinti išorės kompetenciją, kuria ji dalijasi su valstybėmis narėmis, kaip nurodyta naujausioje jurisprudencijoje. Jis pabrėžė, kad pagal jo suformuotą jurisprudenciją toks kompetencijos įgyvendinimas turi būti vykdomas laikantis tarptautinės teisės. Leidus Sąjungai CAMLR komisijoje pasinaudoti galimybe pasidalijamosios kompetencijos srityje veikti be savo valstybių narių, nors kai kurios iš jų, kitaip nei Sąjunga, turi Antarkties sutarties konsultacinių šalių statusą, kiltų pavojus, turint galvoje ypatingą Kanberos konvencijos vietą Antarkties sutarčių sistemoje, kad bus pakenkta šių konsultacinių šalių atsakomybei ir prerogatyvoms, o tai galėtų susilpninti minėtos sutarčių sistemos nuoseklumą ir pažeistų atitinkamas Kanberos konvencijos nuostatas.

---

¹⁵⁸ Nagrinėtu atveju 2009 m. spalio 19 d. Tarybos sprendimas 13908/1/09 REV 1 dėl pozicijos, kurios Sąjungos vardu turi būti laikomasi CAMLR komisijoje 2009–2014 m. laikotarpiu, kuris 2014–2019 m. laikotarpiui buvo pakeistas 2014 m. birželio 11 d. Sprendimu Nr. 10840/14; 2004 m. kovo 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 600/2004, nustatantis tam tikras technines priemones, taikytinas žvejybos veiklai Konvencijos dėl Antarkties jūrų gyvųjų išteklių apsaugos taikymo zonoje (OL L 97, 2004, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 4 sk., 7 t., p. 43), ir 2004 m. kovo 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 601/2004, nustatantis tam tikras žvejybos kontrolės priemones pagal Konvenciją dėl Antarkties jūrų gyvųjų išteklių apsaugos ir panaikinant [r]eglamentus (EEB) Nr. 3943/90, (EB) Nr. 66/98 ir (EB) Nr. 1721/1999 (OL L 97, 2004, p. 16; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 11 sk., 51 t., p. 52).

C | TEISINGUMO TEISMO KANCELIARIJOS VEIKLA 2018 M.

Parengė kanclerio pavaduotojas **Marc-André Gaudissart**

Nors Teisingumo Teismo kancelijai patikėtos įvairios užduotys, kurios gali skirtis visų pirma dėl ypatingos šios tarnybos vietos daugiakalbėje teisminėje institucijoje, kokia yra Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, ir dėl jos užtikrinamos sąsajos tarp, viena vertus, valstybių narių teismų ir šalims atstovaujančių asmenų ir, kita vertus, institucijos narių kabinetų ir tarnybų, savaime suprantama, kad pirminė Teisingumo Teismo kancelijijos užduotis – pirmiausia užtikrinti tinkamą proceso eigą ir rūpestingą teismui pateiktų nagrinėti bylų tvarkymą nuo dokumento dėl bylos iškėlimo įtraukimo į kancelijijos registrą iki sprendimo ar nutarties, kuriais užbaigiamas procesas, įteikimo šalims arba teismui, kurie kreipėsi į Teisingumo Teismą.

Taigi Teisingumo Teismo gautų ir baigtų bylų skaičius turi tiesioginę įtaką kancelijijos darbo krūviui ir jos pajėgumui susitvarkyti su jai tenkančiais įvairiais iššūkiais, kiek tai susiję su optimaliu bylų medžiagos tvarkymu ir proceso kompiuterizavimu tokiomis aplinkybėmis, kai reikia daugiau dėmesio skirti asmens duomenų apsaugai, ir, platesniu mastu, kiek tai susiję su dabartiniais svarstymais dėl teisės aktų, kurie reglamentuoja Europos Sąjungos teismų sistemą, pakeitimų siekiant teisės subjektų labai optimaliai paskirstyti jurisdikciją Teisingumo Teismui ir Bendrajam Teismui.

Kadangi ir praėję metai buvo labai intensyvūs tiek kalbant apie gautas, tiek apie baigtas bylas, toliau dėmesys iš esmės bus skiriamas teisminei veiklai pristatyti, o ne kitoms kancelijijos vykdomoms užduotims, nors joms ir teko skirti nemenką dalį kancelijijos išteklių.

Gautos bylos

2018 m. **Teisingumo Teismas gavo 849 bylas**. Tai naujas rekordas institucijos istorijoje, ankstesnis buvo pasiektas vos prieš metus, kai 2017 m. buvo gautos 739 bylos. Šį labai padidėjusį (maždaug 15 %) per metus gautų bylų skaičių visų pirma galima paaiškinti tuo, kad ir toliau daugėja Teisingumo Teismui teikiamų prašymų priimti prejudicinį sprendimą – 568 naujos bylos, taigi, 2018 m. remiantis šiais prašymais pradėta apie šimtu bylų daugiau nei 2016 m. (470 bylų) ir beveik dvigubai daugiau bylų nei prieš dešimt metų (2008 m. buvo gautos 288 naujos bylos dėl prejudicinio sprendimo priėmimo); nemažai išaugo ir tiesioginių ieškinų, ir apeliacinių skundų skaičius.

2018 m. Teisingumo Teismas gavo 6 ieškinius dėl panaikinimo ir 57 ieškinius dėl įsipareigojimų neįvykdymo (kartu sudėjus visas kategorijas), o bendras naujų apeliacinių skundų, apeliacinių skundų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ir apeliacinių skundų dėl įstojimo į bylą skaičius 2018 m. buvo 199 apeliaciniai skundai (palyginti su 147 apeliaciniais skundais 2017 m.). Tokį didelį padidėjimą iš dalies lėmė padidėjęs per ankstesnius metus (ypač 2016 ir 2017 m.) Bendrojo Teismo gautų bylų skaičius, taip pat padidėjęs pastarojo teismo baigtų bylų skaičius, kurį iš esmės paaiškina įgyvendinant Europos Sąjungos teismų sistemos reformą padidintas Bendrojo Teismo teisėjų skaičius.

Trumpai aptariant valstybes nares, iš kurių gaunami prašymai priimti prejudicinį sprendimą (šiandien remiantis šiais prašymais pradėtos bylos sudaro daugiau kaip 70 proc. visų Teisingumo Teismo nagrinėjamų bylų), reikia pažymėti, kad, išskyrus vieną išimtį, per praėjusius metus į Teisingumo Teismą kreipėsi visų valstybių narių teismai, o tai rodo proceso dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą gyvybingumą ir nacionalinių teismų pasitikėjimą Teisingumo Teismu prašant jo atsakyti į jiems kylančius klausimus dėl Sąjungos teisės aiškinimo ar galiojimo. Kaip matyti iš toliau pateiktų lentelių, Vokietija ir Italija ir toliau pirmauja pagal „geografinį“ prašymų priimti prejudicinį sprendimą suskirstymą – iš jų per praėjusius metus gauti atitinkamai 78 ir 68 tokie prašymai, tačiau neatsilieka ir kitų valstybių narių teismai – tam tikrais atvejais 2018 m. Teisingumo

Teismui jie pateikė du kartus (Belgija ir Prancūzija) ar net tris kartus (Ispanija ir Čekijos Respublika) daugiau prašymų, palyginti su praėjusiais metais. Taip pat gauta daugiau prašymų iš Austrijos ir Nyderlandų (po 35 prašymus iš šių valstybių); toliau matoma prašymų iš valstybių, kurios įstojo į Sąjungą 2004 ir 2007 m., teismų skaičiaus didėjimo tendencija, ypač iš Lenkijos (31 prašymas), Vengrijos (29 prašymai), Rumunijos (23 prašymai) ir Bulgarijos (20 prašymų).

Žinoma, šis fenomenas susijęs su Sąjungos institucijų priimamų aktų sudėtingumu ir jų skaičiaus didėjimu. Be įprastų sričių, dėl kurių kyla klausimų, kaip antai laisvo asmenų judėjimo, laisvo kapitalo judėjimo, konkurencijos, viešųjų pirkimų, mokesčių, socialinės politikos, aplinkos ir vartotojų apsaugos ar transporto politikos, Teisingumo Teismas ir toliau gavo daug bylų, susijusių su laisvės, saugumo ir teisingumo erdve, ypač klausimais, susijusiais su prieglobsčiu ir imigracija. 2018 m. pirmą kartą Teisingumo Teismui teko spręsti svarbius klausimus, kaip antai valstybių narių teisminės valdžios nepriklausomumas ir priemonės, kurių tokiais aplinkybėmis reikia imtis, kad būtų užtikrinta Sąjungos piliečių veiksminga teisminė gynyba, arba valstybių narių galimybė vienašališkai atšaukti pranešimą apie ketinimą išstoti iš Europos Sąjungos. Ši byla, kurią tiesiogiai lėmė 2016 m. birželio mėn. priimtas Jungtinės Karalystės sprendimas išstoti iš Europos Sąjungos, sukėlė beprecedentį Teisingumo Teismo istorijoje susidomėjimą ir jį, be abejonės, yra pirmoji iš bylų, susijusių su *Brexit*’u, kategorijos, nes rengiant šį tekstą galima konstatuoti, kad vis dar yra daug subtilių neatsakytų klausimų.

Galiausiai, palyginti su praėjusiais metais, buvo gauta labai daug prašymų taikyti pagreintą procedūrą. 2018 m. pagreintą procedūrą prašyta taikyti 36 bylose (2017 m. tokių prašymų buvo 31), o prašymo priimti prejudicinį sprendimą skubos tvarka procedūrą buvo prašyta (ar siūlyta) taikyti ne mažiau kaip 19 bylų (2017 m. tokių bylų buvo 15). Tai taip pat yra didžiausias skaičius tokių prašymų, Teisingumo Teismo gautų per vienus metus. Nors ne visi šie prašymai buvo patenkinti, jie paskatino Teisingumo Teismą pagreintinti šešių bylų dėl prejudicinio sprendimo priėmimo ir trijų tiesioginių ieškinių, kuriuose kelti gana jautrūs klausimai, nagrinėjimą, o sprendimas taikyti prašymo priimti prejudicinį sprendimą skubos tvarka procedūrą buvo priimtas net 12 bylų ir tai labai padidino už tokias bylas atsakingos kolegijos narių darbo krūvį.

Baigtos bylos

Nors praėjusiais metais buvo gauta itin daug bylų, laimei, šį padidėjimą sušvelnino didelis baigtų bylų skaičius. **2018 m.** Teisingumo Teismas **išnagrinėjo 760 bylų**, o tai faktiškai 10 proc. daugiau, palyginti su 2017 m. (699 bylos); tai didžiausias baigtų bylų skaičius jo istorijoje, – ankstesnis rekordas buvo pasiektas 2014 m. (719 baigtų bylų).

Šiame tekste nebus analizuojamos 2018 m. baigtos bylos ir jų reikšmė, šiuo klausimu prašoma žiūrėti šio pranešimo antroje dalyje nurodytas jurisprudencijos naujoves. Matydamas toliau nurodytus skaičius ir statistiką, skaitytojas konkrečiai pastebės tris aspektus.

Pirmasis aspektas susijęs su palyginti stabiliu per praėjusius metus teismo priimtų sprendimų ir nutarčių skaičiumi. Nors 2018 m. baigtų bylų skaičius yra gerokai didesnis nei 2017 m., per praėjusius metus Teisingumo Teismo priimtų sprendimų ir nutarčių skaičius (684) savo ruožtu labai panašus į priimtų 2017 m. skaičių (654). Šį veiksnį iš esmės paaiškina kelių Teisingumo Teismui pateiktų nagrinėti bylų panašumas. 2017 m. Teisingumo Teismas gavo daug prašymų priimti prejudicinį sprendimą ir dėl Reglamento (EB) Nr. 261/2004 dėl kompensacijos oro keleiviams atsisakymo vežti ir skrydžių atšaukimo arba atidėjimo ilgam laikui atveju¹ išaiškinimo ir,

1] 2004 m. vasario 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 261/2004, nustatantis bendras kompensavimo ir pagalbos keleiviams taisyklės atsisakymo vežti ir skrydžių atšaukimo arba atidėjimo ilgam laikui atveju, panaikinantys Reglamentą (EEB) Nr. 295/91 (OL L 46, 2004 2 17, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 7 sk., 8 t., p. 10).

siekdamas užtikrinti proceso ekonomiškumą ir veiksmingumą, sujungė daugumą šių bylų, kad būtų bendrai vykdomos rašytinė ir žodinė proceso dalys ir priimtas sprendimas, – dėl to sumažėjo bendras priimtų sprendimų ir nutarčių skaičius.

Antrasis praėjusiais metais išsiskyręs aspektas neginčijamai susijęs su dideliu bylų, kurias nagrinėjo didžioji kolegija, skaičiumi. 2017 m. ši kolegija išnagrinėjo „tik“ 46 bylas, o tai jau gana didelis bylų skaičius, turint omenyje investicijas, kurių reikia, kai bylą nagrinėja 15 (o ne trijų ar penkių) narių kolegija: per praėjusius metus šis skaičius sudarė net 80 bylų! Vien šis skaičius parodo klausimų, kuriuos Teisingumo Teismas turėjo nagrinėti per praėjusius metus, svarbą ir jautrumą.

Galiausiai reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad, nepaisant jam tenkančių nagrinėti bylų skaičiaus ir sudėtingumo, Teisingumo Teismui pavyko užtikrinti palyginti trumpą bylų nagrinėjimo trukmę. 2018 m. vidutinė bylų dėl prejudicinių sprendimų priėmimo nagrinėjimo trukmė buvo 16 mėn. (2017 m. – 15,7 mėn.), o vidutinė tiesioginių ieškinių ir apeliacinių skundų nagrinėjimo trukmė atitinkamai 18,8 mėn. (2017 m. – 20,3 mėn.) ir 13,4 mėn. (2017 m. – 17,1 mėn.). Šį sumažėjimą iš esmės paaiškina tai, kad padaugėjo nutarčių, ypač intelektinės ir pramoninės nuosavybės srityje, kur daug apeliacinių skundų dėl Bendrojo Teismo priimtų sprendimų ir nutarčių buvo atmesta remiantis Procedūros reglamento 181 straipsniu pripažinus juos akivaizdžiai nepriimtinais ir (arba) akivaizdžiai nepagrįstais. Taigi 2018 m. beveik dėl pusės Teisingumo Teismui pateiktų apeliacinių skundų buvo priimtos nutartys ir 24 % bylų dėl prejudicinio sprendimo priėmimo buvo baigta priimant nutartis (tačiau tik 7,5 % pagal Procedūros reglamento 99 straipsnį – daugiausia per praėjusius metus priimtų nutarčių bylose dėl prejudicinio sprendimo priėmimo buvo nutartys išbraukti bylą iš registro arba nutartys nesant pagrindo priimti sprendimą).

Dar neišnagrinėtos bylos

Logiška, kad gerokai padidėjus gautų nagrinėti bylų skaičiui padidėjo ir Teisingumo Teismo dar neišnagrinėtų bylų skaičius – pirmą kartą šių bylų skaičius viršijo 1 000. 2018 m. gruodžio 31 d. Teisingumo Teisme buvo 1001 dar neišnagrinėta byla (kai kurias iš jų sujungus – 916 bylų).

Būtent atsižvelgiant į šias aplinkybes reikia vertinti 2018 m. kovo mėn. Teisingumo Teismo pateiktą prašymą iš dalies pakeisti Protokolą (Nr. 3) dėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto. Siekdamas kontroliuoti savo darbo krūvį, taigi ir išlaikyti savo pajėgumą išnagrinėti gautas bylas per protingą terminą, Teisingumo Teismas Sąjungos teisės aktų leidėjui pasiūlė perduoti Bendrajam Teismui dalį jurisdikcijos nagrinėti ieškinius dėl įsipareigojimų neįvykdymo (šiuo metu Teisingumo Teismas turi išimtinę jurisdikciją nagrinėti šiuos ieškinius) ir įtvirtinti Teisingumo Teisme tam tikrų kategorijų apeliacinių skundų išankstinio priėmimo mechanizmą. Bylose, kuriose jau atlikta dviguba kontrolė, – visų pirma nepriklausomos apeliacinės tarybos, vėliau Bendrojo Teismo, – Teisingumo Teismas nagrinės tik tuos apeliacinius skundus, kuriuose bus keliamas Sąjungos teisės vienovei, darnai ar raidai svarbus klausimas.

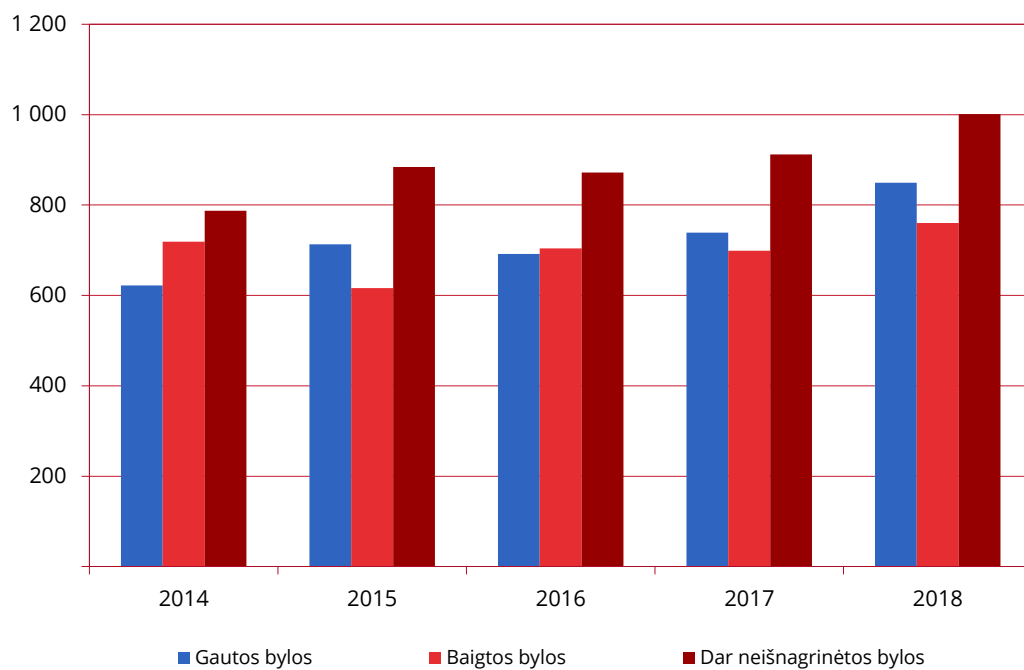
Pirmosios prašymo imtis teisėkūros veiksmų dalies, susijusios su ieškiniais dėl įsipareigojimų neįvykdymo, nagrinėjimą Sąjungos teisės aktų leidėjas, visų pirma atsižvelgęs į valstybių narių norą sulaukti, kol bus visiškai įgyvendinta Sąjungos teismų sistemos reforma, ir į tai, kad 2020 m. gruodžio mėn. Teisingumo Teismas turi pateikti ataskaitą dėl Bendrojo Teismo veikimo, nusprendė nukelti vėlesniam laikui, o diskusijos dėl minėto prašymo antrosios dalies rašant šį tekstą sėkmingai vyko ir perspektyva, kad apeliacinių skundų išankstinio priėmimo mechanizmas įsigalios 2019 m., yra gana reali. Šie pasikeitimai tam tikru mastu leis susitvarkyti su didėjančiu Teisingumo Teismui teikiamų nagrinėti bylų skaičiumi, neatmetant Teisingumo Teismo galimybės siūlyti ateityje kitas priemones tam, kad ir toliau kuo geriau galėtų įgyvendinti jam Sutartyse nustatytas užduotis.

D | TEISINGUMO TEISMO TEISMINĖS VEIKLOS STATISTIKA

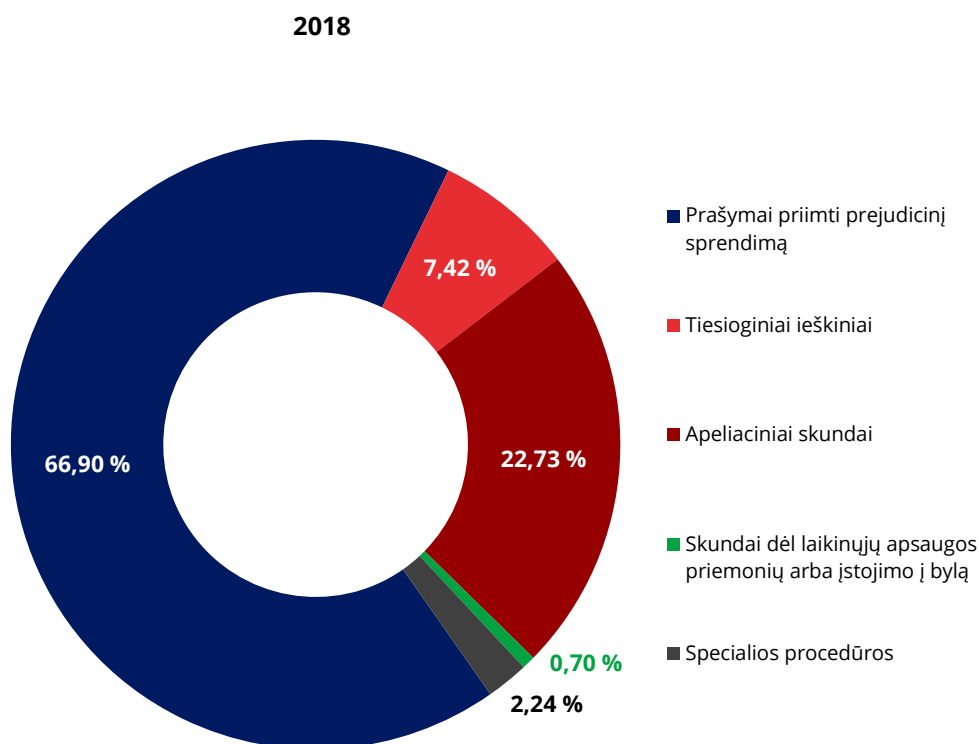
I. Bendrieji Teisingumo Teismo veiklos duomenys	115
II. Gautos bylos – Procedūrų pobūdis (2014–2018)	116
III. Gautos bylos – Ieškinio dalykinė sritis (2014–2018)	117
IV. Gautos bylos – Ieškinio dalykinė sritis (2018 m.)	118
V. Gautos bylos – Prašymai priimti prejudicinį sprendimą pagal valstybę narę (2014–2018)	119
VI. Gautos bylos – Ieškiniai dėl valstybės įsipareigojimų neįvykdymo (2014–2018)	120
VII. Baigtos bylos – Procedūrų pobūdis (2014–2018)	121
VIII. Baigtos bylos – Sprendimai, nuomonės, nutartys (2018)	122
IX. Bylos, baigtos sprendimu, nuomone arba jurisdikcine nutartimi – Teismo sudėtis (2014–2018)	123
X. Bylos, baigtos sprendimu, nuomone arba jurisdikcine nutartimi – Ieškinio dalykinė sritis (2014–2018)	124
XI. Bylos, baigtos sprendimu, nuomone arba jurisdikcine nutartimi – Ieškinio dalykinė sritis (2018 m.)	125
XII. Baigtos bylos – Sprendimai dėl valstybės įsipareigojimų neįvykdymo: sprendimo esmė (2014–2018)	126
XIII. Baigtos bylos – Apeliaciniai skundai: sprendimo esmė (2014–2018)	127
XIV. Baigtos bylos – Proceso trukmė, skaičiuojama mėnesiais (2014–2018)	128
XV. Gruodžio 31 d. dar neišnagrinėtos bylos – Procedūrų pobūdis (2014–2018)	129
XVI. Gruodžio 31 d. dar neišnagrinėtos bylos – Teismo sudėtis (2014–2018)	130
XVII. Pagreitinotos procedūros (2014–2018)	131
XVIII. Prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūros (2014–2018)	132
XIX. Laikinosios apsaugos priemonės (2014–2018)	133
XX. Bendroji teisminės veiklos raida (1952–2018) – Gautos bylos ir sprendimai bei nuomonės	134
XXI. Bendroji teisminės veiklos raida (1952–2018) – Prašymai priimti prejudicinį sprendimą pagal valstybę narę ir metus	136
XXII. Bendroji teisminės veiklos raida (1952–2018) – Prašymai priimti prejudicinį sprendimą pagal valstybę narę ir teismą	138
XXIII. Bendroji teisminės veiklos raida (1952–2018) – Valstybėms narėms pareikšti ieškiniai dėl įsipareigojimų neįvykdymo	141
XXIV. Teisingumo Teismo kanceliarijos veikla (2015–2018)	142

I. Bendrieji Teisingumo Teismo veiklos duomenys – Gautos, baigtos, dar neišnagrinėtos bylos (2014–2018)

	2014	2015	2016	2017	2018
Gautos bylos	622	713	692	739	849
Baigtos bylos	719	616	704	699	760
Dar neišnagrinėtos bylos	787	884	872	912	1 001

II. Gautos bylos – Procedūrų pobūdis (2014–2018)

	2014	2015	2016	2017	2018
Prašymai priimti prejudicinį sprendimą	428	436	470	533	568
Tiesioginiai ieškiniai	74	48	35	46	63
Apeliaciniai skundai	111	206	168	141	193
Skundai dėl laikinųjų apsaugos priemonių arba įstojimo į bylą		9	7	6	6
Prašymai pateikti nuomonę	1	3		1	
Specialios procedūros ²	8	11	12	12	19
Iš viso	622	713	692	739	849
Prašymai dėl laikinųjų apsaugos priemonių	3	2	3	3	6

1| „Specialiomis“ laikomos procedūros dėl: nemokamos teisinės pagalbos suteikimo, atlygintinų išlaidų nustatymo, klaidų ištaisymo, protesto dėl už akių priimto sprendimo, trečiojo asmens skundo, išaiškinimo, bylos atnaujinimo, pirmojo generalinio advokato pasiūlymo peržiūrėti Bendrojo Teismo sprendimą nagrinėjimo, turto suvaržymo ir imunitetų.

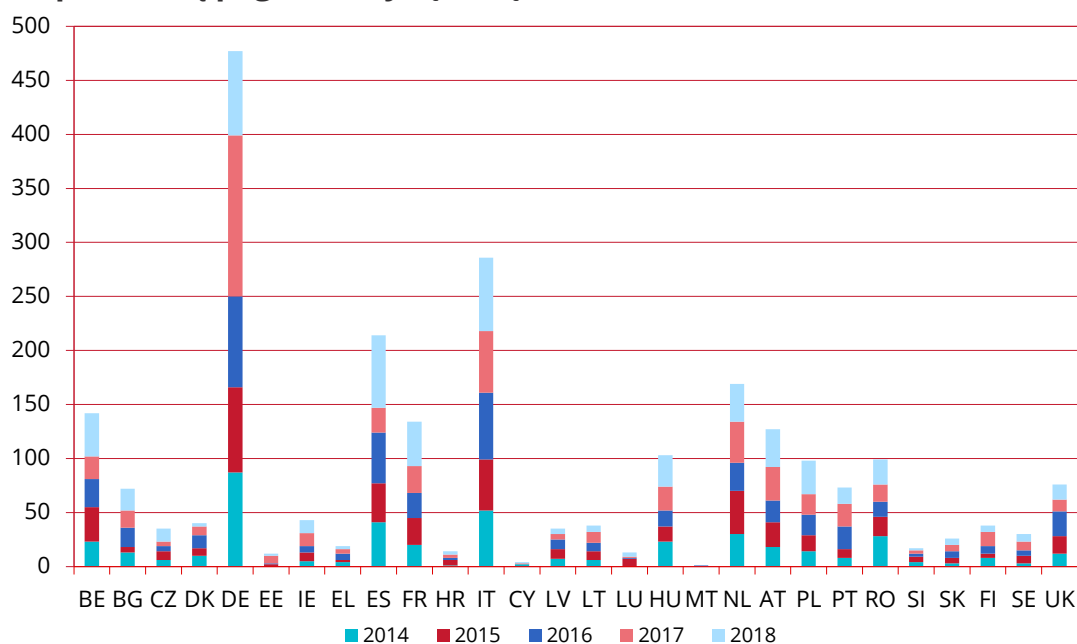
III. Gautos bylos – ieškinio dalykinė sritis (2014–2018)

	2014	2015	2016	2017	2018
Aplinka	41	47	30	40	50
Arbitražinė išlyga				5	2
Asociacija su užjūrio šalimis ir teritorijomis		1			
Bendra užsienio ir saugumo politika	7	12	7	6	7
Bendra žuvininkystės politika	2	1	3	1	1
Cheminių medžiagų registracija, įvertinimas, autorizacija ir apribojimai (REACH reglamentas)	2	5	2	2	1
Darbuotojų migrantų socialinė apsauga	6	7	10	7	14
Ekonominė ir pinigų politika	3	11	1	7	3
Ekonominė, socialinė ir teritorinė sanglauda	1	3		2	1
Energetika	4	1	3	2	12
Europos Sąjungos išorės veiksmai	2	3	4	3	4
Finansinės nuostatos (biudžetas, finansinė programa, nuosavi ištekliai, kova su sukčiavimu ir kt.)	4	6	3	6	6
Įmonių teisė		1	7	1	2
Institucinė teisė	28	24	22	26	34
Intelektinė ir pramoninė nuosavybė	47	88	66	73	92
Įsisteigimo laisvė	26	12	16	8	7
Konkurencija	23	40	35	7	25
Laisvas asmenų judėjimas	11	15	28	16	19
Laisvas kapitalo judėjimas	7	6	4	12	9
Laisvas prekių judėjimas	11	8	3	6	4
Laisvė teikti paslaugas	19	24	15	18	38
Laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė	53	53	76	98	82
Mokesčiai	57	49	70	55	71
Mokslo tyrimai, technologijų plėtra ir kosmosas	2	1	3	3	1
Muitų sąjunga ir bendrasis muitų tarifas	24	29	13	14	13
Naujų valstybių įstojimas				1	
Pramonės politika	9	11	3	6	3
Prekybos politika	11	15	20	8	5
Sąjungos pilietybė	9	6	7	8	6
Sąjungos teisės principai	23	13	11	12	29
Socialinė politika	25	32	33	43	46
Susipažinimas su dokumentais	1	7	6	1	10
Švietimas, profesinis mokymas, jaunimas ir sportas	1			2	
Teisės aktų derinimas	21	22	34	42	53
Transeuropiniai tinklai	1				
Transportas	29	27	32	83	39
Užimtumas	1				
Valstybės pagalba	32	29	39	21	26
Vartotojų apsauga	34	40	23	36	41
Viešieji pirkimai	21	26	19	23	28
Visuomenės sveikata	2	10	1	1	4
Žemės ūkis	12	17	27	14	26
SESV	612	702	676	719	814
Gyventojų apsauga	1				1
Saugumo kontrolė					1
AE sutartis	1				2
Sąjungos teisės principai					1
ES sutartis					1
Institucinė teisė					4
Pareigūnų tarnybos nuostatai	1		1	8	16
Privilegijos ir imunitetai	2	2	2		
Procesas	6	9	13	12	12
Kita	9	11	16	20	32
IŠ VISO BENDRAI	622	713	692	739	849

IV. Gautos bylos – ieškinio dalykinė sritis (2018 m.)

	Prašymai priimti prejudicinį sprendimą	Tiesioginiai ieškiniai	Apeliaciniai skundai	Skundai dėl laikinųjų apsaugos priemonių arba įstojimo į bylą	Iš viso	Specialios procedūros
Aplinka	32	15	3		50	
Arbitražinė išlyga			2		2	
Bendra užsienio ir saugumo politika			7		7	
Bendra žuvininkystės politika	1				1	
Cheminių medžiagų registracija, įvertinimas, autorizacija ir apribojimai (REACH reglamentas)			1		1	
Darbuotojų migrantų socialinė apsauga	14				14	
Ekonominė ir pinigų politika	1		2		3	
Ekonominė, socialinė ir teritorinė sanglauda	1				1	
Energetika	7	1	4		12	
Europos Sąjungos išorės veiksmai	4				4	
Finansinės nuostatos (biudžetas, finansinė programa, nuosavi ištekliai, kova su sukčiavimu ir kt.)	1	4	1		6	
Įmonių teisė	2				2	
Institucinė teisė	2	4	22		34	6
Intelektinė ir pramoninė nuosavybė	20	5	67		92	
Įsisteigimo laisvė	6	1			7	
Konkurencija	4		20	1	25	
Laisvas asmenų judėjimas	16	2	1		19	
Laisvas kapitalo judėjimas	8	1			9	
Laisvas prekių judėjimas	4				4	
Laisvė teikti paslaugas	31	7			38	
Laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė	80	2			82	
Mokesčiai	69	2			71	
Mokslo tyrimai, technologijų plėtra ir kosmosas			1		1	
Muitų sąjunga ir bendrasis muitų tarifas	12		1		13	
Pramonės politika	3				3	
Prekybos politika	1		4		5	
Sąjungos pilietybė	6				6	
Sąjungos teisės principai	23	3	3		29	
Socialinė politika	45		1		46	
Susipažinimas su dokumentais	1		9		10	
Teisės aktų derinimas	49	3	1		53	
Transportas	39				39	
Valstybės pagalba	4	1	18	3	26	
Vartotojų apsauga	41				41	
Viešieji pirkimai	20	6	1	1	28	
Visuomenės sveikata	2	1	1		4	
Žemės ūkis	19		7		26	
SESV	568	58	177	5	814	6
Gyventojų apsauga		1			1	
Saugumo kontrolė		1			1	
AE sutartis		2			2	
Sąjungos teisės principai		1			1	
ES sutartis		1			1	
Institucinė teisė		2	2		4	
Pareigūnų tarnybos nuostatai			14	1	16	1
Procesas					12	12
Kita		2	16	1	32	13
IŠ VISO BENDRAI	568	63	193	6	849	19

V. Gautos bylos – Prašymai priimti prejudicinį sprendimą pagal valstybę narę (2014–2018)

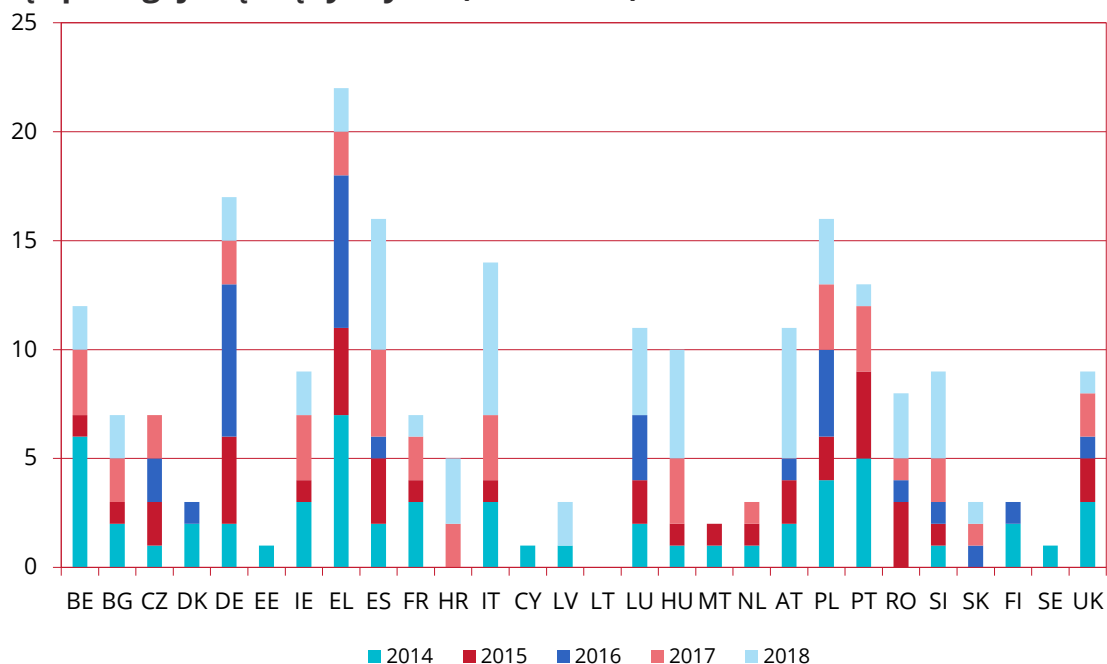

	2014	2015	2016	2017	2018	Iš viso
Belgija	23	32	26	21	40	142
Bulgarija	13	5	18	16	20	72
Čekijos Respublika	6	8	5	4	12	35
Danija	10	7	12	8	3	40
Vokietija	87	79	84	149	78	477
Estija		2	1	7	2	12
Airija	5	8	6	12	12	43
Graikija	4	2	6	4	3	19
Ispanija	41	36	47	23	67	214
Prancūzija	20	25	23	25	41	134
Kroatija	1	5	2	3	3	14
Italija	52	47	62	57	68	286
Kipras	2				1	3
Latvija	7	9	9	5	5	35
Lietuva	6	8	8	10	6	38
Liuksemburgas		7	1	1	4	13
Vengrija	23	14	15	22	29	103
Malta			1			1
Nyderlandai	30	40	26	38	35	169
Austrija	18	23	20	31	35	127
Lenkija	14	15	19	19	31	98
Portugalija	8	8	21	21	15	73
Rumunija	28	18	14	16	23	99
Slovėnija	4	5	3	3	2	17
Slovakija	3	5	6	6	6	26
Suomija	8	4	7	13	6	38
Švedija	3	7	5	8	7	30
Jungtinė Karalystė	12	16	23	11	14	76
Kita ¹		1				1
Iš viso	428	436	470	533	568	2 435

1| Byla C-169/15, *Montis Design* (Beniliukso Teisingumo Teismas / Benelux Gerechtshof)

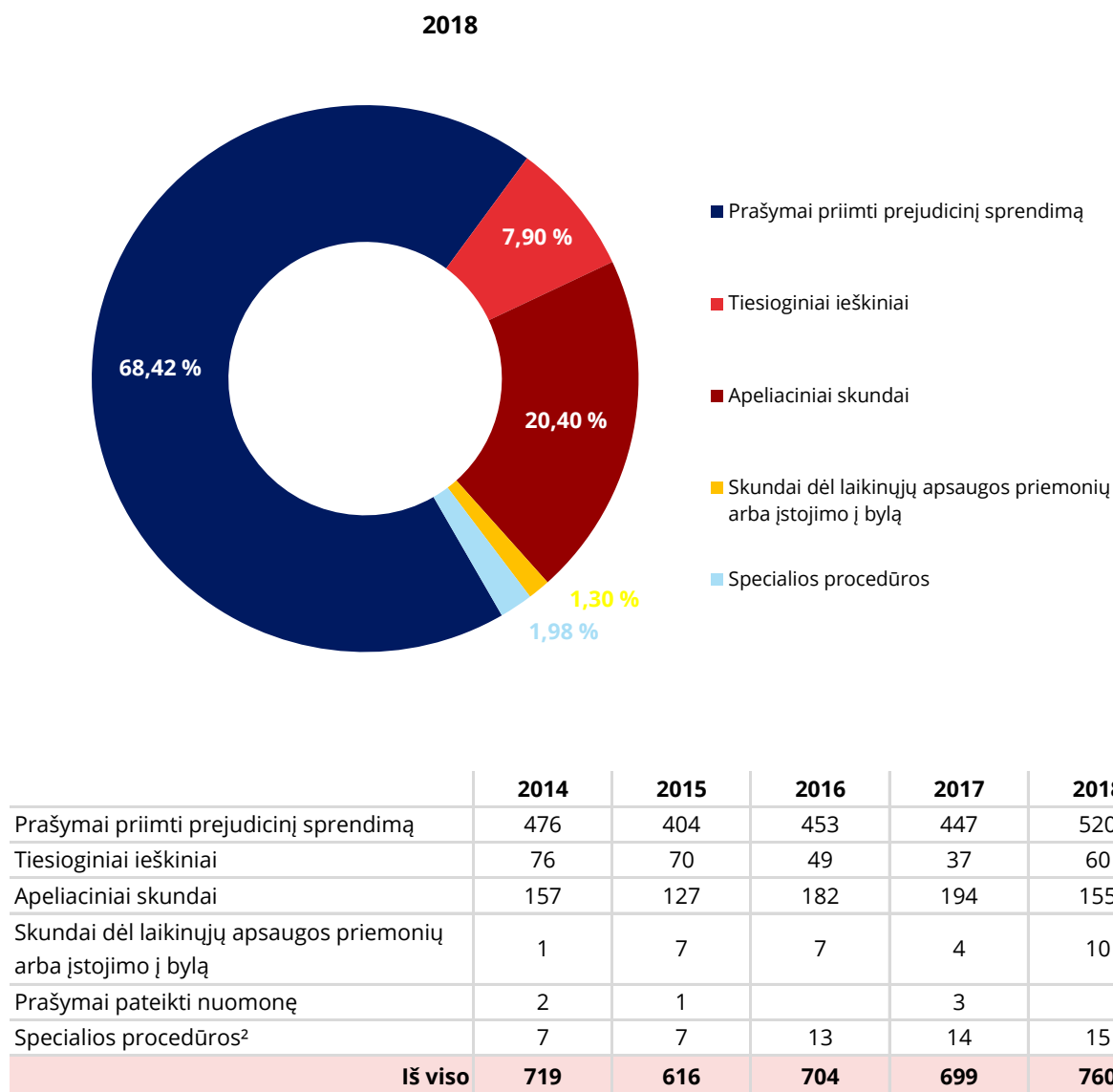

VI. Gautos bylos – ieškiniai dėl valstybės įsipareigojimų neįvykdymo (2014–2018)

	2014	2015	2016	2017	2018	Iš viso
Belgija	6	1		3	2	12
Bulgarija	2	1		2	2	7
Čekijos Respublika	1	2	2	2		7
Danija	2		1			3
Vokietija	2	4	7	2	2	17
Estija	1					1
Airija	3	1		3	2	9
Graikija	7	4	7	2	2	22
Ispanija	2	3	1	4	6	16
Prancūzija	3	1		2	1	7
Kroatija				2	3	5
Italija	3	1		3	7	14
Kipras	1					1
Latvija	1				2	3
Lietuva						
Liuksemburgas	2	2	3		4	11
Vengrija	1	1		3	5	10
Malta	1	1				2
Nyderlandai	1	1		1		3
Austrija	2	2	1		6	11
Lenkija	4	2	4	3	3	16
Portugalija	5	4		3	1	13
Rumunija		3	1	1	3	8
Slovėnija	1	1	1	2	4	9
Slovakija			1	1	1	3
Suomija	2		1			3
Švedija	1					1
Jungtinė Karalystė	3	2	1	2	1	9
Iš viso	57	37	31	41	57	223

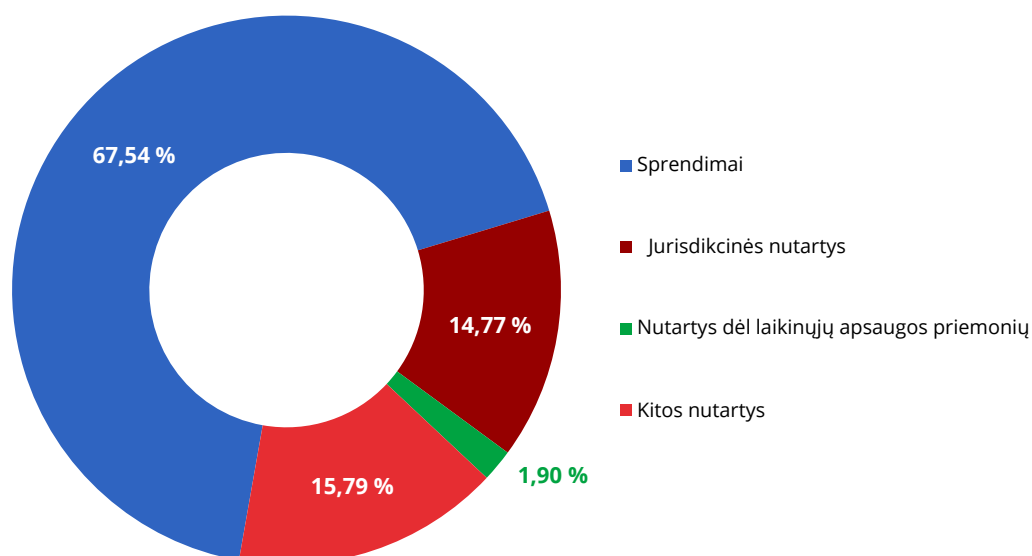
VII. Baigtos bylos – Procedūrų pobūdis (2014–2018)¹

1| Skaičiai (bruto) nurodyti neatsižvelgiant į tai, kad kai kurios bylos sujungtos dėl tarpusavio ryšio (vienas bylos numeris = viena byla).

2| „Specialiomis“ laikomos procedūros dėl: nemokamos teisinės pagalbos suteikimo, atlygintinų išlaidų nustatymo, klaidų ištaisymo, protesto dėl už akių priimto sprendimo, trečiojo asmens skundo, išaiškinimo, bylos atnaujinimo, pirmojo generalinio advokato pasiūlymo peržiūrėti Bendrojo Teismo sprendimą nagrinėjimo, turto suvaržymo ir imunitetų.

VIII. Baigtos bylos – Sprendimai, nuomonės, nutartys (2018)¹

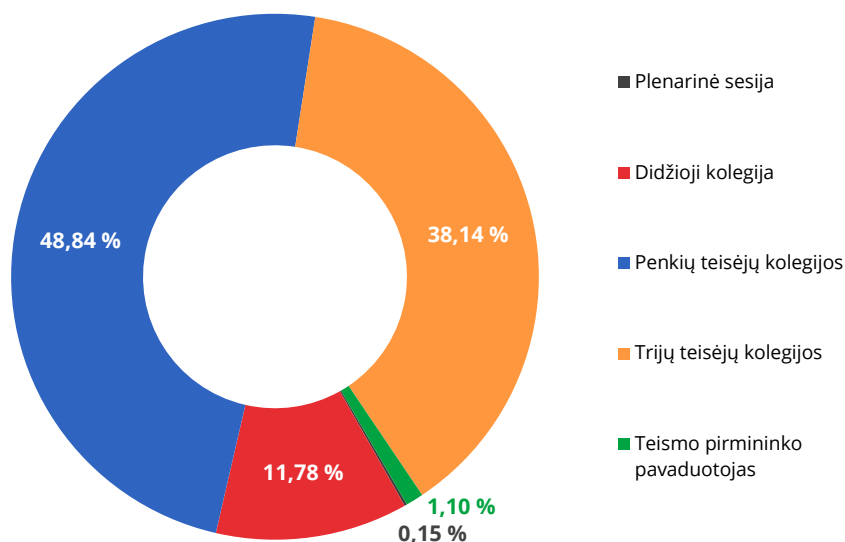

	Sprendimai	Jurisdikcinės nutartys ²	Nutartys dėl laikinųjų apsaugos priemonių ³	Kitos nutartys ⁴	Nuomonės	Iš viso
Prašymai priimti prejudicinį sprendimą	354	35		74		463
Tiesioginiai ieškiniai	37		4	22		63
Apeliaciniai skundai	71	55		11		137
Skundai dėl laikinųjų apsaugos priemonių arba įstojimo į bylą			9	1		10
Specialios procedūros		11				11
Iš viso	462	101	13	108		684

- 1| Skaičiai (neto) nurodyti atsižvelgiant į tai, kad kai kurios bylos sujungtos dėl tarpusavio ryšio (sujungtų bylų grupė = viena byla).
- 2| Nutartys dėl proceso užbaigimo kitais nei bylos išbraukimo iš registro, pagrindo priimti sprendimą nebuvimo ar bylos perdavimo Bendrajam Teismui pagrindais.
- 3| Nutartys, priimtos pateikus prašymą pagal SESV 278, 279 arba 280 straipsnį arba atitinkamas EAEBS nuostatas arba apskundus nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių ar dėl įstojimo į bylą.
- 4| Nutartys dėl proceso užbaigimo, kai byla išbraukiama iš registro, nėra pagrindo priimti sprendimą arba byla perduodama Bendrajam Teismui.

IX. Bylos, baigtos sprendimu, nuomone arba jurisdikcine nutartimi – Teismo sudėtis (2014–2018)¹

2018

	2014			2015			2016			2017			2018		
	Sprendimai / Nuomonės	Nutartys ²	Iš viso	Sprendimai / Nuomonės	Nutartys ²	Iš viso	Sprendimai / Nuomonės	Nutartys ²	Iš viso	Sprendimai / Nuomonės	Nutartys ²	Iš viso	Sprendimai / Nuomonės	Nutartys ²	Iš viso
Plenarinė sesija	1		1							1		1	1		1
Didžioji kolegija	51	3	54	47		47	54		54	46		46	76		76
Penkių teisėjų kolegijos	320	20	340	298	20	318	280	20	300	312	10	322	300	15	315
Trijų teisėjų kolegijos	110	118	228	93	89	182	120	162	282	151	105	256	153	93	246
Teismo pirmininko pavaduotojas		1	1		7	7		5	5		3	3		7	7
Iš viso	482	142	624	438	116	554	454	187	641	510	118	628	530	115	645

1| Skaičiai (bruto) nurodyti neatsižvelgiant į tai, kad kai kurios bylos sujungtos dėl tarpusavio ryšio (vienas bylos numeris = viena byla).

2| Nutartys dėl proceso užbaigimo kitais nei bylos išbraukimo iš registro, pagrindo priimti sprendimą nebuvimo ar bylos perdavimo Bendrajam Teismui pagrindais

X. Bylos, baigtos sprendimu, nuomone arba jurisdikcine nutartimi – ieškinio dalykinė sritis (2014–2018)¹

	2014	2015	2016	2017	2018
Aplinka	30	27	53	27	33
Arbitražinė išlyga					3
Bendra užsienio ir saugumo politika	3	6	11	10	5
Bendra žuvininkystės politika	5	3	1	2	2
Cheminių medžiagų registracija, įvertinimas, autorizacija ir apribojimai (REACH reglamentas)	5	1	1	7	1
Darbuotojų migrantų socialinė apsauga	6	14	5	6	10
Ekonominė ir pinigų politika	1	3	10	2	3
Ekonominė, socialinė ir teritorinė sanglauda	8	4	2		1
Energetika	3	2		2	1
Europos Sąjungos išorės veiksmai	6	1	5	1	3
Finansinės nuostatos (biudžetas, finansinė programa, nuosavi ištekliai, kova su sukčiavimu ir kt.)	5	1	2	7	2
Įmonių teisė	3	1	1	4	1
Institucinė teisė	18	27	20	27	28
Intelektinė ir pramoninė nuosavybė	69	51	80	60	74
Įsisteigimo laisvė	9	17	27	10	13
Konkurencija	28	23	30	53	12
Laisvas asmenų judėjimas	20	13	12	17	24
Laisvas kapitalo judėjimas	6	8	7	1	13
Laisvas prekių judėjimas	10	9	5	2	6
Laisvė teikti paslaugas	11	17	14	13	21
Laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė	51	49	52	61	74
Mokesčiai	52	55	41	62	58
Mokslo tyrimai, technologijų plėtra ir kosmosas		1	3	2	3
Muitų sąjunga ir bendrasis muitų tarifas	21	20	27	19	12
Naujų valstybių įstojimas			1		1
Pramonės politika	3	9	10	8	2
Prekybos politika	7	4	14	14	6
Sąjungos pilietybė	9	4	8	5	10
Sąjungos teisės principai	23	12	13	14	10
Socialinė politika	51	30	23	26	42
Susipažinimas su dokumentais	4	3	4	9	2
Švietimas, profesinis mokymas, jaunimas ir sportas	1	1		2	
Teisės aktų derinimas	25	24	16	29	28
Transeuropiniai tinklai			1		
Transportas	18	9	20	17	38
Užimtumas		1			
Valstybės pagalba	41	26	26	33	29
Vartotojų apsauga	20	29	33	20	19
Viešieji pirkimai	13	14	31	15	22
Visuomenės sveikata	3	5	4	5	
Žemės ūkis	29	20	13	22	15
SESV	617	544	626	614	627
Gyventojų apsauga		1			
AE sutartis		1			
Pareigūnų tarnybos nuostatai	1	3		1	7
Privilegijos ir imunitetai		2	1		1
Procesas	6	4	14	13	10
Kita	7	9	15	14	18
IŠ VISO BENDRAI	624	554	641	628	645

1| Skaičiai (bruto) nurodyti neatsižvelgiant į tai, kad kai kurios bylos sujungtos dėl tarpusavio ryšio (vienas bylos numeris = viena byla).

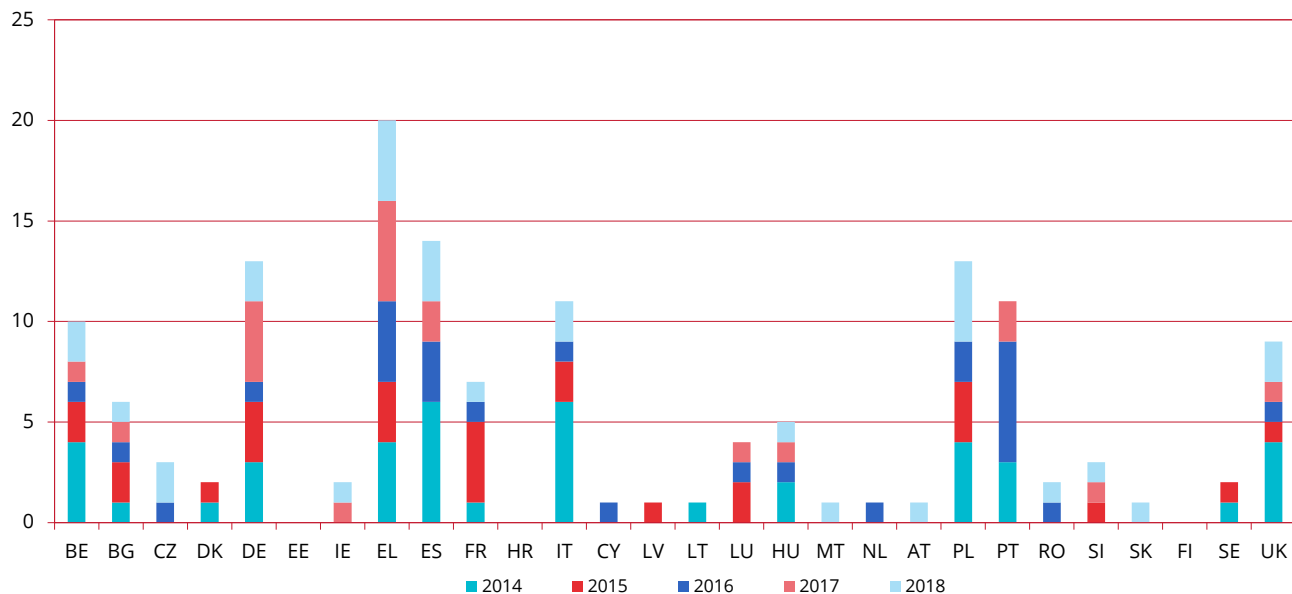
XI. Bylos, baigtos sprendimu, nuomone arba jurisdikcine nutartimi – ieškinio dalykinė sritis (2018 m.)¹

	Sprendimai / Nuomonės	Nutartys ²	Iš viso
Aplinka	33		33
Arbitražinė išlyga	2	1	3
Bendra užsienio ir saugumo politika	5		5
Bendra žuvininkystės politika	2		2
Cheminių medžiagų registracija, įvertinimas, autorizacija ir apribojimai (REACH reglamentas)		1	1
Darbuotojų migrantų socialinė apsauga	10		10
Ekonominė ir pinigų politika	2	1	3
Ekonominė, socialinė ir teritorinė sanglauda		1	1
Energetika	1		1
Europos Sąjungos išorės veiksmai	3		3
Finansinės nuostatos (biudžetas, finansinė programa, nuosavi ištekliai, kova su sukčiavimu ir kt.)	2		2
Įmonių teisė	1		1
Institucinė teisė	16	12	28
Intelektinė ir pramoninė nuosavybė	39	35	74
Įsisteigimo laisvė	12	1	13
Konkurencija	11	1	12
Laisvas asmenų judėjimas	20	4	24
Laisvas kapitalo judėjimas	9	4	13
Laisvas prekių judėjimas	6		6
Laisvė teikti paslaugas	19	2	21
Laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė	67	7	74
Mokesčiai	56	2	58
Mokslo tyrimai, technologijų plėtra ir kosmosas	2	1	3
Muitų sąjunga ir bendrasis muitų tarifas	12		12
Naujų valstybių įstojimas	1		1
Pramonės politika	2		2
Prekybos politika	6		6
Sąjungos pilietybė	10		10
Sąjungos teisės principai	9	1	10
Socialinė politika	37	5	42
Susipažinimas su dokumentais	1	1	2
Teisės aktų derinimas	26	2	28
Transportas	36	2	38
Valstybės pagalba	22	7	29
Vartotojų apsauga	13	6	19
Viešieji pirkimai	19	3	22
Žemės ūkis	15		15
SESV	527	100	627
Pareigūnų tarnybos nuostatai	2	5	7
Privilegijos ir imunitetai	1		1
Procesas		10	10
Kita	3	15	18
IŠ VISO BENDRAI	530	115	645

- 1| Skaičiai (bruto) nurodyti neatsižvelgiant į tai, kad kai kurios bylos sujungtos dėl tarpusavio ryšio (vienas bylos numeris = viena byla).
- 2| Nutartys dėl proceso užbaigimo kitais nei bylos išbraukimo iš registro, pagrindo priimti sprendimą nebuvimo ar bylos perdavimo Bendrajam Teismui pagrindais.

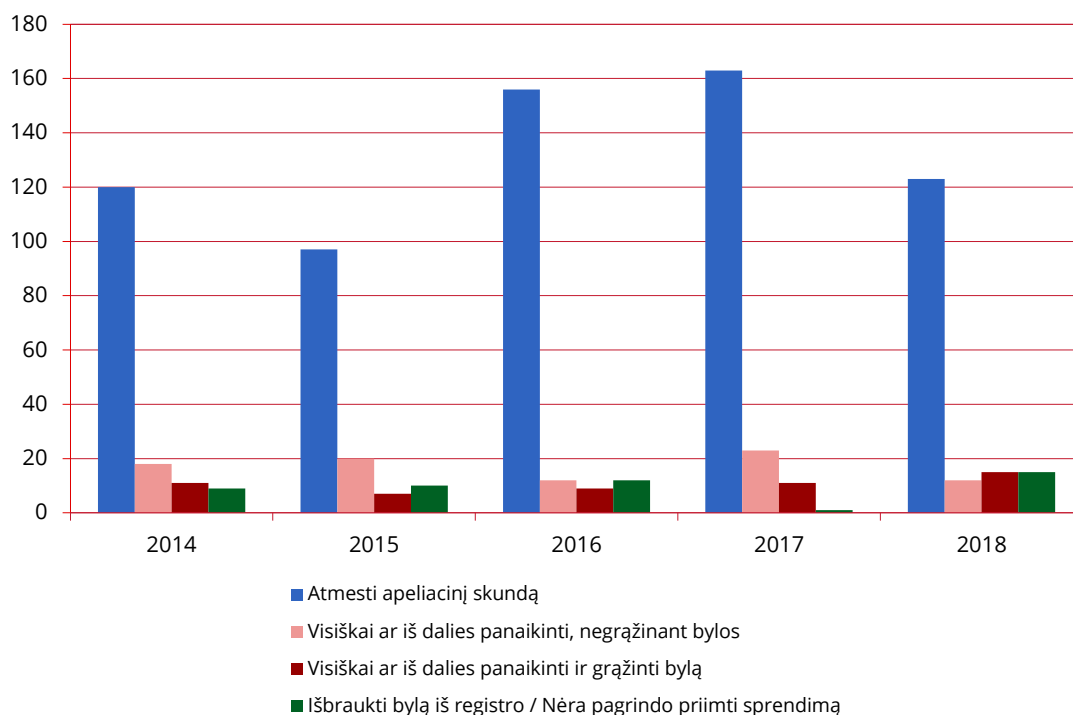
XII. Baigtos bylos – Sprendimai dėl valstybės įsipareigojimų neįvykdymo: sprendimo esmė (2014–2018)¹

	2014		2015		2016		2017		2018	
	Tenkinti ieškinį	Atmesti ieškinį	Tenkinti ieškinį	Atmesti ieškinį	Tenkinti ieškinį	Atmesti ieškinį	Tenkinti ieškinį	Atmesti ieškinį	Tenkinti ieškinį	Atmesti ieškinį
Belgija	4		2		1		1		2	
Bulgarija	1	1	2		1		1		1	
Čekijos Respublika					1				2	
Danija	1		1							1
Vokietija	3	1	3		1		4		2	1
Estija										
Airija				1			1		1	
Graikija	4		3		4		5		4	
Ispanija	6				3		2		3	
Prancūzija	1		4		1				1	
Kroatija										
Italija	6		2		1				2	
Kipras					1					
Latvija			1							
Lietuva	1									
Liuksemburgas			2		1		1			
Vengrija	2				1		1		1	
Malta						1			1	
Nyderlandai		1			1	1				
Austrija						1			1	1
Lenkija	4		3	1	2				4	
Portugalija	3				6		2			
Rumunija					1				1	
Slovėnija			1				1		1	
Slovakija				2					1	
Suomija										
Švedija	1		1							
Jungtinė Karalystė	4		1	1	1	1	1		2	
Iš viso	41	3	26	5	27	4	20		30	3

1| Skaičiai (neto) nurodyti atsižvelgiant į tai, kad kai kurios bylos sujungtos dėl tarpusavio ryšio (sujungtų bylų grupė = viena byla).

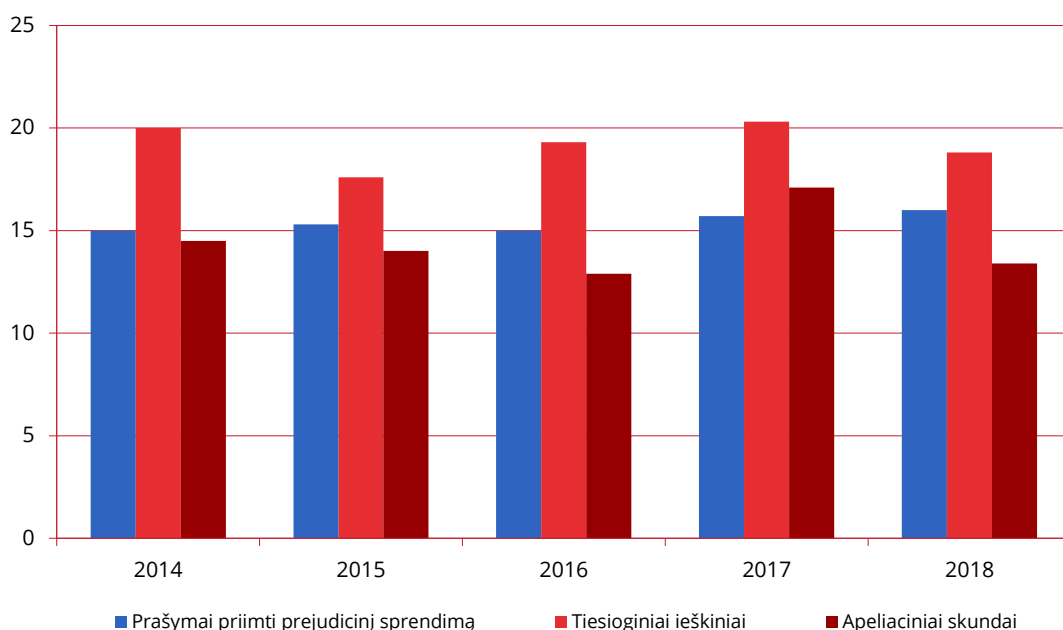
XIII. Baigtos bylos – Apeliaciniai skundai: sprendimo esmė (2014–2018)^{1 2} (sprendimai ir jurisdikcinės nutartys)

	2014			2015			2016			2017			2018		
	Sprendimai	Nutartys	Iš viso	Sprendimai	Nutartys	Iš viso	Sprendimai	Nutartys	Iš viso	Sprendimai	Nutartys	Iš viso	Sprendimai	Nutartys	Iš viso
Atmesti apeliacinį skundą	46	74	120	37	60	97	63	93	156	103	60	163	59	64	123
Visiškai ar iš dalies panaikinti, negrąžinant bylos	18		18	19	1	20	12		12	23		23	11	1	12
Visiškai ar iš dalies panaikinti ir grąžinti bylą	11		11	6	1	7	9		9	11		11	14	1	15
Išbraukti bylą iš registro / Nėra pagrindo priimti sprendimą		9	9		10	10		12	12		1	1		15	15
Iš viso	75	83	158	62	72	134	84	105	189	137	61	198	84	81	165

- 1| Išsamesnė informacija apie apeliacinius skundus dėl Bendrojo Teismo sprendimų pateikiama kartu su šio teismo teisminės veiklos statistika
- 2| Skaičiai (bruto) nurodyti neatsižvelgiant į tai, kad kai kurios bylos sujungtos dėl tarpusavio ryšio (vienas bylos numeris = viena byla).

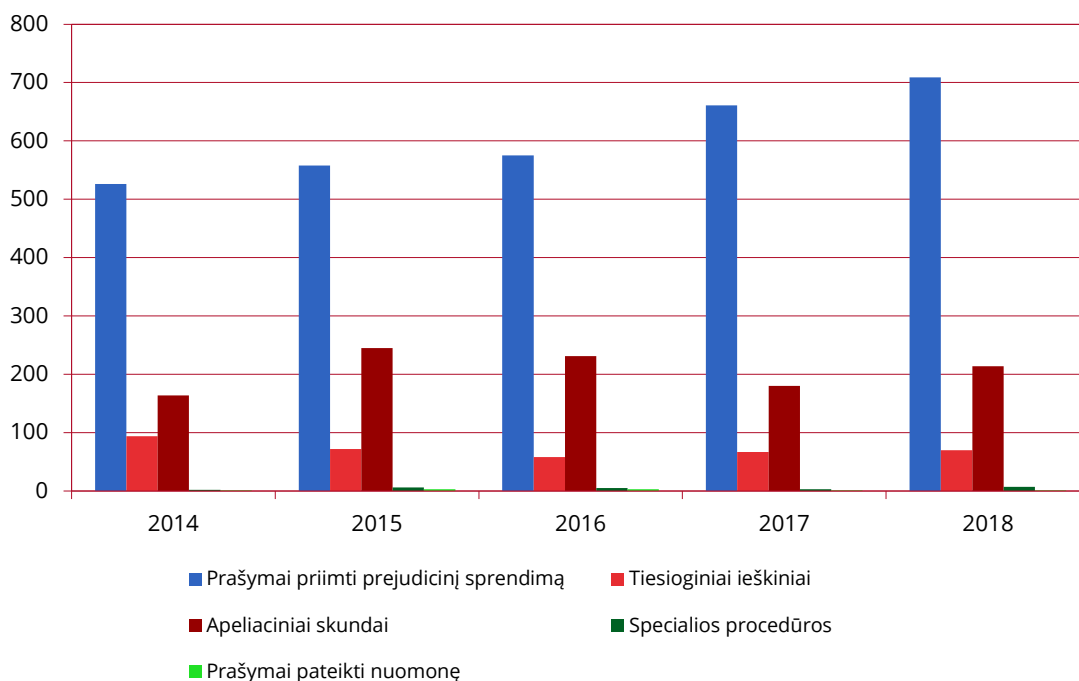
XIV. Baigtos bylos – Proceso trukmė, skaičiuojama mėnesiais (2014–2018)¹ (sprendimai ir jurisdikcinės nutartys)

	2014	2015	2016	2017	2018
Prašymai priimti prejudicinį sprendimą	15	15,3	15	15,7	16
Prejudicinio sprendimo priėmimo skubos	2,2	1,9	2,7	2,9	3,1
Pagreitintos procedūros	3,5	5,3	4	8,1	2,2
Tiesioginiai ieškiniai	20	17,6	19,3	20,3	18,8
Pagreitintos procedūros					9
Apeliaciniai skundai	14,5	14	12,9	17,1	13,4
Pagreitintos procedūros			10,2		

1| Skaičiuojant proceso trukmę neatsižvelgta į: bylas, kuriose priimtas tarpinis sprendimas arba imtasi pasirengimo nagrinėti bylą priemonių; nuomos; specialias procedūras (t. y. dėl nemokamos teisinės pagalbos suteikimo, atlygintinų išlaidų nustatymo, klaidų ištaisymo, protesto dėl už akių priimto sprendimo, trečiojo asmens skundo, sprendimo išaiškinimo, bylos atnaujinimo, pirmojo generalinio advokato pasiūlymo peržiūrėti Bendrojo Teismo sprendimą nagrinėjimo, turto suvaržymo ir imunitetų); bylas, kurios užbaigtos nutartimi dėl bylos išbraukimo iš registro, dėl pagrindo priimti sprendimą nebuvimo arba dėl bylos perdavimo Bendrajam Teismui; laikinųjų apsaugos priemonių taikymo procedūras arba skundų dėl laikinųjų apsaugos priemonių ar įstojimo į bylą nagrinėjimo procedūras.

XV. Gruodžio 31 d. dar neišnagrinėtos bylos – Procedūrų pobūdis (2014–2018)¹

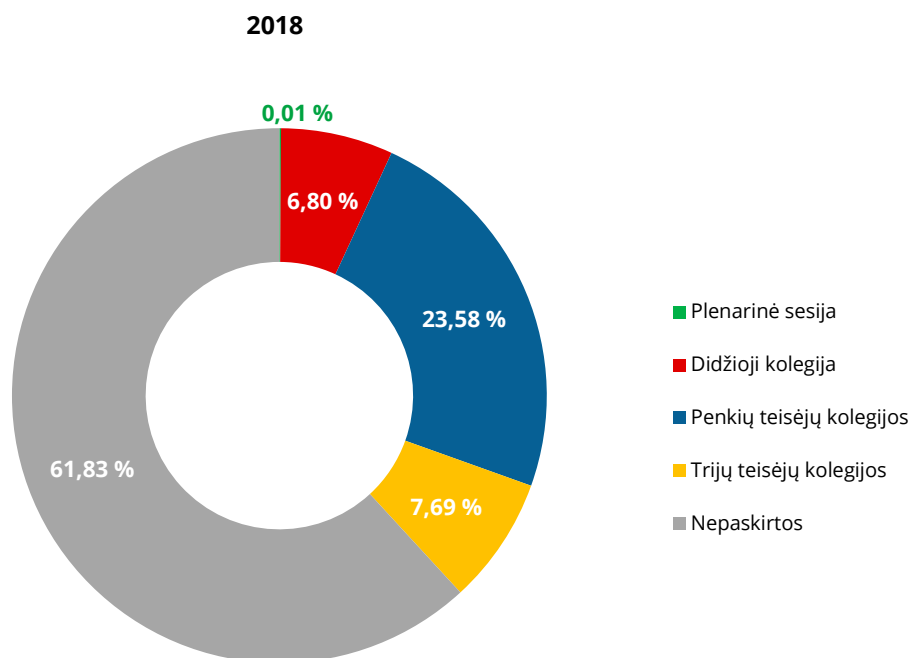

	2014	2015	2016	2017	2018
Prašymai priimti prejudicinį sprendimą	526	558	575	661	709
Tiesioginiai ieškiniai	94	72	58	67	70
Apeliaciniai skundai	164	245	231	180	214
Specialios procedūros ²	2	6	5	3	7
Prašymai pateikti nuomonę	1	3	3	1	1
Iš viso	787	884	872	912	1 001

1| Skaičiai (bruto) nurodyti neatsižvelgiant į tai, kad kai kurios bylos sujungtos dėl tarpusavio ryšio (vienas bylos numeris = viena byla).

2| „Specialiomis“ laikomos procedūros dėl: nemokamos teisinės pagalbos suteikimo, atlygintinų išlaidų nustatymo, klaidų ištaisymo, protesto dėl už akių priimto sprendimo, trečiojo asmens skundo, išaiškinimo, bylos atnaujinimo, pirmojo generalinio advokato pasiūlymo peržiūrėti Bendrojo Teismo sprendimą nagrinėjimo, turto suvaržymo ir imunitetų.

XVI. Gruodžio 31 d. dar neišnagrinėtos bylos – Teismo sudėtis (2014–2018)¹

	2014	2015	2016	2017	2018
Plenarinė sesija			1		1
Didžioji kolegija	33	38	40	76	68
Penkių teisėjų kolegijos	176	203	215	194	236
Trijų teisėjų kolegijos	44	54	75	76	77
Teismo pirmininko pavaduotojas		2	2	4	
Nepaskirtos	534	587	539	562	619
Iš viso	787	884	872	912	1 001

1| Skaičiai (bruto) nurodyti neatsižvelgiant į tai, kad kai kurios bylos sujungtos dėl tarpusavio ryšio (vienas bylos numeris = viena byla).

XVII. Pagreitintos procedūros (2014–2018)

Prašymai taikyti pagreitintą procedūrą¹

	2014	2015	2016	2017	2018	Iš viso
Prašymai priimti prejudicinį sprendimą	17	18	20	30	32	117
Tiesioginiai ieškiniai				1	3	4
Apeliaciniai skundai	3		1		1	5
Iš viso	20	18	21	31	36	126

Prašymai taikyti pagreitintą procedūrą – sprendimo esmė²

	2014	2015	2016	2017	2018	Iš viso
Patenkinti prašymą	2	1	4	4	9	20
Atmesti prašymą	12	23	12	29	17	93
Palikti nenagrinėtą ³	3		4	1	1	9
Sprendimas dar nepriimtas				1	6	7
Iš viso	17	24	20	35	33	129

- 1| Šioje lentelėje minimi skaičiai nurodo atitinkamais metais gautų prašymų skaičių, neatsižvelgiant į su prašymu susijusios bylos pradėjimo metus.
- 2| Šioje lentelėje minimi skaičiai nurodo atitinkamais metais priimtų sprendimų dėl prašymų taikyti pagreitintą procedūrą skaičių, neatsižvelgiant į tokio prašymo gavimo metus.
- 3| Formaliai nebuvo būtina priimti sprendimo dėl prašymo, nes byla buvo išbraukta iš registro arba baigta priėmus sprendimą ar nutartį.

XVIII. Prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūros (2014–2018)

Prašymai nagrinėti bylą pagal prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūrą¹

	2014	2015	2016	2017	2018	Iš viso
Teisminis bendradarbiavimas civilinėse bylose	3	4		5	5	17
Teisminis bendradarbiavimas baudžiamosiose bylose	1	5	7	6	8	27
Sienos, prieglobstis ir imigracija	1	2	5	4	5	17
Kita	1				1	2
Iš viso	6	11	12	15	19	63

Prašymai nagrinėti bylą pagal prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūrą – sprendimo esmė²

	2014	2015	2016	2017	2018	Iš viso
Patenkinti prašymą	4	5	9	4	12	34
Atmesti prašymą	2	5	4	11	7	29
Iš viso	6	10	13	15	19	63

- 1| Šioje lentelėje minimi skaičiai nurodo atitinkamais metais gautų prašymų skaičių, neatsižvelgiant į su prašymu susijusios bylos pradėjimo metus.
- 2| Šioje lentelėje minimi skaičiai nurodo atitinkamais metais priimtų sprendimų dėl prašymų taikyti nagrinėjimo skubos tvarka procedūrą skaičių, neatsižvelgiant į tokio prašymo gavimo metus.

XIX. Laikinosios apsaugos priemonės (2014–2018)

Prašymas taikyti laikinąsias apsaugos priemones¹

	2014	2015	2016	2017	2018	Iš viso
Aplinka			1	1		2
Institucinė teisė	1				2	3
Konkurencija		2			1	3
Mokslo tyrimai, technologijų plėtra ir kosmosas			1			1
Pramonės politika				1		1
Prekybos politika	1					1
Sąjungos teisės principai					1	1
Valstybės pagalba	1				2	3
Viešieji pirkimai				1		1
Žemės ūkis			1			1
Iš viso	3	2	3	3	6	17

Laikiniųjų apsaugos priemonių taikymas – sprendimo esmė²

	2014	2015	2016	2017	2018	Iš viso
Patenkinti prašymą	1		2	1	6	10
Atmesti prašymą	2		3		2	7
Iš viso	3		5	1	8	17

1) Šioje lentelėje minimi skaičiai nurodo atitinkamais metais gautų prašymų skaičių, neatsižvelgiant į su prašymu susijusios bylos pradėjimo metus.

2) Šioje lentelėje minimi skaičiai nurodo atitinkamais metais priimtų sprendimų dėl prašymų taikyti laikinąsias apsaugos priemones skaičių, neatsižvelgiant į tokio prašymo gavimo metus.

XX. Bendroji teisminės veiklos raida (1952–2018) – Gautos bylos ir sprendimai bei nuomonės

Metai	Gautos bylos ¹							Sprendimai / Nuomonės ²
	Prašymai priimti prejudicinį sprendimą	Tiesioginiai ieškiniai	Apeliaciniai skundai	Skundai dėl laikinųjų apsaugos priemonių arba įstojimo į bylą	Prašymai pateikti nuomonę	Iš viso	Prašymai dėl laikinųjų apsaugos priemonių	
1953		4				4		
1954		10				10		2
1955		9				9	2	4
1956		11				11	2	6
1957		19				19	2	4
1958		43				43		10
1959		46			1	47	5	13
1960		22			1	23	2	18
1961	1	24			1	26	1	11
1962	5	30				35	2	20
1963	6	99				105	7	17
1964	6	49				55	4	31
1965	7	55				62	4	52
1966	1	30				31	2	24
1967	23	14				37		24
1968	9	24				33	1	27
1969	17	60				77	2	30
1970	32	47				79		64
1971	37	59				96	1	60
1972	40	42				82	2	61
1973	61	131				192	6	80
1974	39	63				102	8	63
1975	69	61			1	131	5	78
1976	75	51			1	127	6	88
1977	84	74				158	6	100
1978	123	146			1	270	7	97
1979	106	1 218				1 324	6	138
1980	99	180				279	14	132
1981	108	214				322	17	128
1982	129	217				346	16	185
1983	98	199				297	11	151
1984	129	183				312	17	165
1985	139	294				433	23	211
1986	91	238				329	23	174

>>>

- 1| Šioje lentelėje minimi skaičiai susiję su visomis Teisingumo Teisme pradėtomis bylomis, neskaitant specialių procedūrų.
- 2| Šioje skiltyje minimi skaičiai nurodo Teisingumo Teismo priimtų sprendimų ar nuomonių skaičių, atsižvelgiant į tai, kad kai kurios bylos sujungtos dėl tarpusavio ryšio (sujungtų bylų grupė = viena byla).

Metai	Gautos bylos ¹							Sprendimai / Nuomonės ²
	Prašymai priimti prejudicinį sprendimą	Tiesioginiai ieškiniai	Apeliaciniai skundai	Skundai dėl laikinųjų apsaugos priemonių arba įstojimo į bylą	Prašymai pateikti nuomonę	Iš viso	Prašymai dėl laikinųjų apsaugos priemonių	
1987	144	251				395	21	208
1988	179	193				372	17	238
1989	139	244				383	19	188
1990	141	221	15	1		378	12	193
1991	186	140	13	1	2	342	9	204
1992	162	251	24	1	2	440	5	210
1993	204	265	17			486	13	203
1994	203	125	12	1	3	344	4	188
1995	251	109	46	2		408	3	172
1996	256	132	25	3		416	4	193
1997	239	169	30	5		443	1	242
1998	264	147	66	4		481	2	254
1999	255	214	68	4		541	4	235
2000	224	197	66	13	2	502	4	273
2001	237	187	72	7		503	6	244
2002	216	204	46	4		470	1	269
2003	210	277	63	5	1	556	7	308
2004	249	219	52	6	1	527	3	375
2005	221	179	66	1		467	2	362
2006	251	201	80	3		535	1	351
2007	265	221	79	8		573	3	379
2008	288	210	77	8	1	584	3	333
2009	302	143	105	2	1	553	1	376
2010	385	136	97	6		624	3	370
2011	423	81	162	13		679	3	370
2012	404	73	136	3	1	617		357
2013	450	72	161	5	2	690	1	434
2014	428	74	111		1	614	3	416
2015	436	48	206	9	3	702	2	399
2016	470	35	168	7		680	3	412
2017	533	46	141	6	1	727	3	466
2018	568	63	193	6		830	6	462
Iš viso	10 717	9 093	2 397	134	27	22 368	373	11 952

1| Šioje lentelėje minimi skaičiai susiję su visomis Teisingumo Teisme pradėtomis bylomis, neskaitant specialių procedūrų.

2| Šioje skiltyje minimi skaičiai nurodo Teisingumo Teismo priimtų sprendimų ar nuomonių skaičių, atsižvelgiant į tai, kad kai kurios bylos sujungtos dėl tarpusavio ryšio (sujungtų bylų grupė = viena byla).

XXI. Bendroji teisminės veiklos raida (1952–2018) –

Prašymai priimti prejudicinį sprendimą pagal valstybę narę ir metus

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Kitos1	Iš viso
1961																			1											1
1962																			5											5
1963																1			5											6
1964												2							4											6
1965					4				2										1											7
1966																			1											1
1967	5				11				3							1			3											23
1968	1				4				1			1							2											9
1969	4				11				1							1														17
1970	4				21				2			2							3											32
1971	1				18				6			5				1			6											37
1972	5				20				1			4							10											40
1973	8				37				4			5				1			6											61
1974	5				15				6			5							7									1		39
1975	7			1	26				15			14				1			4								1			69
1976	11				28				8			12							14								1			75
1977	16			1	30				14			7							9								5			84
1978	7			3	46				12			11							38								5			123
1979	13			1	33				18			19				1			11								8			106
1980	14			2	24				14			19							17								6			99
1981	12			1	41				17			11				4			17								5			108
1982	10			1	36				39			18							21								4			129
1983	9			4	36				15			7							19								6			98
1984	13			2	38				34			10							22								9			129
1985	13				40				45			11				6			14								8			139
1986	13			4	18			2	1	19		5				1			16								8			91
1987	15			5	32			2	17	1	36	5				3			19								9			144
1988	30			4	34				1	38		28				2			26								16			179
1989	13			2	47			1	2	28		10				1			18			1					14			139
1990	17			5	34			4	2	21		25				4			9			2					12			141
1991	19			2	54			2	3	29		36				2			17			3					14			186
1992	16			3	62			1	5	15		22				1			18			1					18			162

>>>

1| Byla C-265/00, *Campina Melkunie (Cour de justice Benelux / Benelux Gerechtshof)*.

Byla C-196/09, *Miles ir kt.* (Europos mokyklų skundų taryba).

Byla C-169/15, *Montis Design (Cour de justice Benelux / Benelux Gerechtshof)*.

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Kitos1	Iš viso
1993	22			7	57		1	5	7	22		24				1			43			3						12		204
1994	19			4	44		2	13	36			46				1			13			1						24		203
1995	14			8	51		3	10	10	43		58				2			19	2		5					6	20		251
1996	30			4	66			4	6	24		70				2			10	6		6				3	4	21		256
1997	19			7	46		1	2	9	10		50				3			24	35	2	2				6	7	18		239
1998	12			7	49		3	5	55	16		39				2			21	16	7	7				2	6	24		264
1999	13			3	49		2	3	4	17		43				4			23	56	7	7				4	5	22		255
2000	15			3	47		2	3	5	12		50							12	31	8	8				5	4	26	1	224
2001	10			5	53		1	4	4	15		40				2			14	57	4	4				3	4	21		237
2002	18			8	59			7	3	8		37				4			12	31	3	3				7	5	14		216
2003	18			3	43		2	4	8	9		45				4			28	15	1	1				4	4	22		210
2004	24			4	50		1	18	8	21		48				1	2		28	12		1				4	5	22		249
2005	21		1	4	51		2	11	10	17		18				2	3		36	15	1	2				4	11	12		221
2006	17		3	3	77		1	14	17	24		34			1	1	4		20	12	2	3			1	5	2	10		251
2007	22	1	2	5	59	2	2	8	14	26		43			1		2		19	20	7	3	1		1	5	6	16		265
2008	24		1	6	71	2	1	9	17	12		39	1	3	3	4	6		34	25	4	1				4	7	14		288
2009	35	8	5	3	59	2		11	11	28		29	1	4	3		10	1	24	15	10	3	1	2	1	2	5	28	1	302
2010	37	9	3	10	71		4	6	22	33		49		3	2	9	6		24	15	8	10	17	1	5	6	6	29		385
2011	34	22	5	6	83	1	7	9	27	31		44		10	1	2	13		22	24	11	11	14	1	3	12	4	26		423
2012	28	15	7	8	68	5	6	1	16	15		65		5	2	8	18	1	44	23	6	14	13		9	3	8	16		404
2013	26	10	7	6	97	3	4	5	26	24		62	3	5	10		20		46	19	11	14	17	1	4	4	12	14		450
2014	23	13	6	10	87		5	4	41	20	1	52	2	7	6		23		30	18	14	8	28	4	3	8	3	12		428
2015	32	5	8	7	79	2	8	2	36	25	5	47		9	8	7	14		40	23	15	8	18	5	5	4	7	16	1	436
2016	26	18	5	12	84	1	6	6	47	23	2	62		9	8	1	15	1	26	20	19	21	14	3	6	7	5	23		470
2017	21	16	4	8	149	7	12	4	23	25	3	57		5	10	1	22		38	31	19	21	16	3	6	13	8	11		533
2018	40	20	12	3	78	2	12	3	67	41	3	68	1	5	6	4	29		35	35	31	15	23	2	6	6	7	14		568
Iš viso	881	137	69	195	2 527	27	115	185	527	1 020	14	1 513	8	65	61	96	187	3	1 048	556	158	189	162	22	50	121	141	637	3	10 717

1| Byla C-265/00, *Campina Melkunie (Cour de justice Benelux / Benelux Gerechtshof)*.

Byla C-196/09, *Miles ir kt.* (Europos mokyklų skundų taryba).

Byla C-169/15, *Montis Design (Cour de justice Benelux / Benelux Gerechtshof)*.

XXII. Bendroji teisminės veiklos raida (1952–2018) –

Prašymai priimti prejudicinį sprendimą pagal valstybę narę ir teismą

			Iš viso
Belgija	Cour constitutionnelle	38	
	Cour de cassation	98	
	Conseil d'État	85	
	Kiti teismai	660	881
Bulgarija	Върховен касационен съд	5	
	Върховен административен съд	20	
	Kiti teismai	112	137
Čekijos Respublika	Ústavní soud		
	Nejvyšší soud	10	
	Nejvyšší správní soud	32	
	Kiti teismai	27	69
Danija	Højesteret	36	
	Kiti teismai	159	195
Vokietija	Bundesverfassungsgericht	2	
	Bundesgerichtshof	240	
	Bundesverwaltungsgericht	135	
	Bundesfinanzhof	327	
	Bundesarbeitsgericht	43	
	Bundessozialgericht	76	
	Kiti teismai	1 704	2 527
Estija	Riigikohus	11	
	Kiti teismai	16	27
Airija	Supreme Court	38	
	High Court	38	
	Kiti teismai	39	115
Graikija	Άρειος Πάγος	12	
	Συμβούλιο της Επικρατείας	60	
	Kiti teismai	113	185
Ispanija	Tribunal Constitucional	1	
	Tribunal Supremo	98	
	Kiti teismai	428	527
Prancūzija	Conseil constitutionnel	1	
	Cour de cassation	136	
	Conseil d'État	138	
	Kiti teismai	745	1 020
Kroatija	Ustavni sud		
	Vrhovni sud		
	Visoki upravni sud	1	
	Visoki prekršajni sud		
	Kiti teismai	13	14

>>>

Italija	Corte Costituzionale	3	
	Corte suprema di Cassazione	153	
	Consiglio di Stato	176	
	Kiti teismai	1 181	1 513
Kipras	Ανώτατο Δικαστήριο	4	
	Kiti teismai	4	8
Latvija	Augstākā tiesa	21	
	Satversmes tiesa	1	
	Kiti teismai	43	65
Lietuva	Konstitucinis Teismas	2	
	Aukščiausiasis Teismas	20	
	Vyriausiasis administracinis teismas	22	
	Kiti teismai	17	61
Liuksemburgas	Cour constitutionnelle	1	
	Cour de cassation	28	
	Cour administrative	29	
	Kiti teismai	38	96
Vengrija	Kúria	28	
	Fővárosi Ítéltábla	8	
	Szegedi Ítéltábla	3	
	Kiti teismai	148	187
Malta	Qorti Kostituzzjonali		
	Qorti ta' l- Appel		
	Kiti teismai	3	3
Nyderlandai	Hoge Raad	294	
	Raad van State	128	
	Centrale Raad van Beroep	68	
	College van Beroep voor het Bedrijfsleven	164	
	Tariefcommissie	35	
	Kiti teismai	359	1 048
Austrija	Verfassungsgerichtshof	5	
	Oberster Gerichtshof	130	
	Verwaltungsgerichtshof	108	
	Kiti teismai	313	556
Lenkija	Trybunał Konstytucyjny	1	
	Sąd Najwyższy	25	
	Naczelny Sąd Administracyjny	49	
	Kiti teismai	83	158
Portugalija	Supremo Tribunal de Justiça	15	
	Supremo Tribunal Administrativo	64	
	Kiti teismai	110	189
Rumunija	Înalta Curte de Casație și Justiție	12	
	Curtea de Apel	83	
	Kiti teismai	67	162

>>>

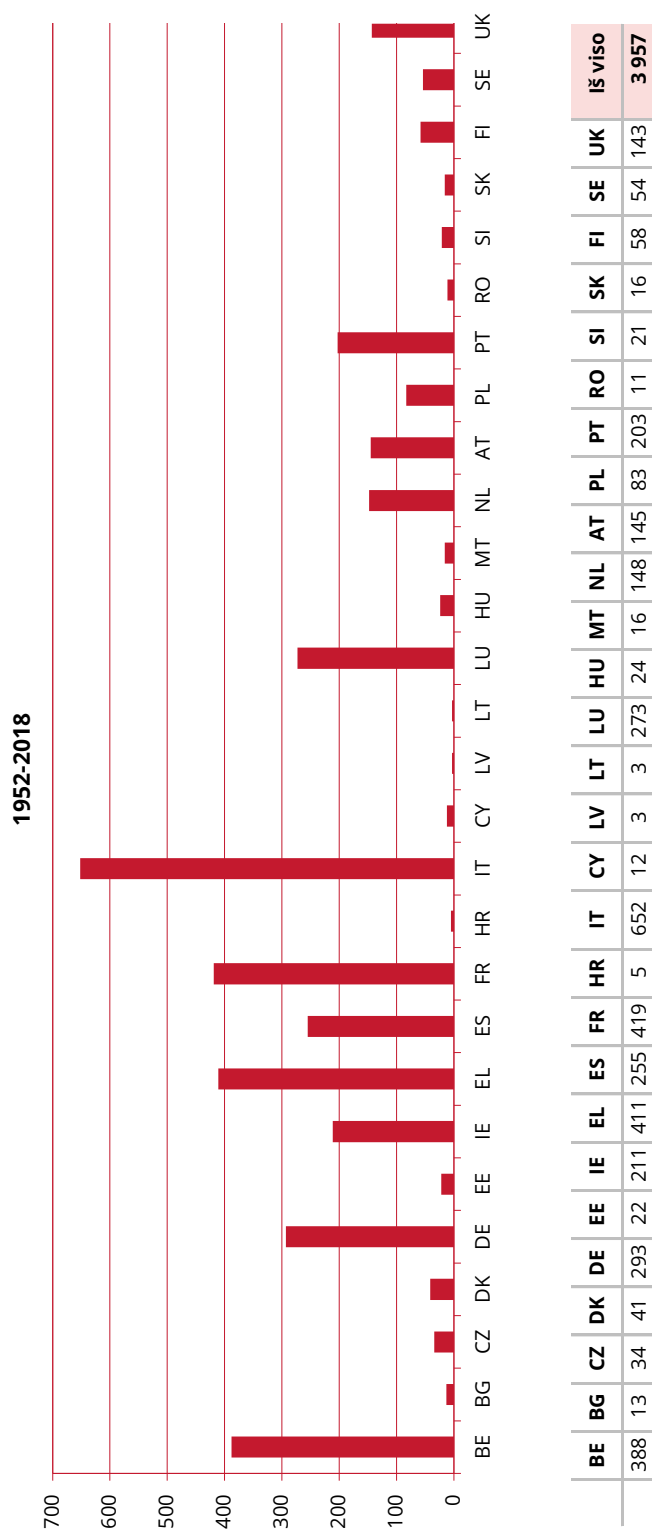
Slovėnija	Ustavno sodišče	1	
	Vrhovno sodišče	15	
	Kiti teismai	6	22
Slovakija	Ústavný súd		
	Najvyšší súd	19	
	Kiti teismai	31	50
Suomija	Korkein oikeus	25	
	Korkein hallinto-oikeus	58	
	Työtuomioistuin	5	
	Kiti teismai	33	121
Švedija	Högsta Domstolen	24	
	Högsta förvaltningsdomstolen	13	
	Marknadsdomstolen	5	
	Arbetsdomstolen	4	
	Kiti teismai	95	141
Jungtinė Karalystė	House of Lords	40	
	Supreme Court	15	
	Court of Appeal	90	
	Kiti teismai	492	637
Kita	Cour de justice Benelux/Benelux Gerechtshof ¹	2	
	Europos mokyklų skundų taryba ²	1	3
Iš viso			10 717

1| Byla C-265/00, *Campina Melkunie*.
Byla C-169/15, *Montis Design*.

2| Byla C-196/09, *Miles ir kt.*

XXIII. Bendroji teisminės veiklos raida (1952–2018) –

Valstybėms narėms pareikšti ieškiniai dėl įsipareigojimų neįvykdymo

XXIV. Teisingumo Teismo kanceliarijos veikla (2015–2018)

Veiksmų rūšis	2015	2016	2017	2018
Kanceliarijos registre užregistruoti dokumentai	89 328	93 215	99 266	108 247
Per e-Curia pateikti procesiniai dokumentai (procentinė dalis)	69 %	75 %	73 %	75 %
Sušaukti ir surengti teismo posėdžiai, kuriuose byla nagrinėta iš esmės	256	270	263	295
Sušaukti ir surengti teismo posėdžiai, kuriuose pateikta generalinio advokato išvada	239	319	301	305
Šalims įteikti sprendimai, nuomonės ir nutartys, kuriais užbaigiamas procesas	570	645	654	684
Teismo posėdžių (bylos nagrinėjimas, išvadų ir sprendimų skelbimas) protokolai	894	1 001	1 033	1 062
OL pranešimai apie gautas bylas	639	660	679	695
OL pranešimai apie baigtas bylas	546	522	637	661

E | TEISINGUMO TEISMO SUDĖTIS

(Vyresniškumo tvarka 2018 m. gruodžio 31 d.)

Pirmoje eilėje iš kairės į dešinę:

pirmasis generalinis advokatas M. Szpunar, kolegijos pirmininkas M. Vilaras ir kolegijos pirmininkas A. Arabadjiev, Teisingumo Teismo pirmininko pavaduotoja R. Silva de Lapuerta, Teisingumo Teismo pirmininkas K. Lenaerts, kolegijos pirmininkas J.-C. Bonichot, kolegijos pirmininkė A. Prechal, kolegijos pirmininkas E. Regan ir kolegijos pirmininkas T. von Danwitz

Antroje eilėje iš kairės į dešinę:

teisėjas M. Ilešič, generalinė advokatė J. Kokott, kolegijų pirmininkai C. Lycourgos ir F. Biltgen, kolegijų pirmininkės C. Toader ir K. Jürimäe, teisėjai A. Rosas ir E. Juhász

Trečioje eilėje iš kairės į dešinę:

teisėja M. Berger, teisėjas M. Safjan, generalinė advokatė E. Sharpston, teisėjai E. Levits, J. Malenovský ir L. Bay Larsen, generalinis advokatas Y. Bot, teisėjas D. Šváby

Ketvirtoje eilėje iš kairės į dešinę:

generaliniai advokatai E. Tanchev ir H. Saugmandsgaard Øe, teisėjai S. Rodin, C. Vajda ir C. G. Fernlund, generaliniai advokatai N. Wahl, M. Campos Sánchez-Bordona ir M. Bobek

Penktoje eilėje iš kairės į dešinę:

teisėjas I. Jarukaitis, generalinis advokatas G. Hogan, teisėjai N. J. Piçarra ir P. G. Xuereb, teisėja L. S. Rossi, generalinis advokatas G. Pitruzzella, kancleris A. Calot Escobar

1. Teisingumo Teismo sudėties pasikeitimai 2018 m.

2018 m. spalio 8 d. iškilmingas posėdis

2018 m. spalio 8 d. Teisingumo Teisme įvyko iškilmingas posėdis, surengtas, pirma, kai kurių teisėjų paskyrimo naujai kadencijai ir, antra, naujų institucijos narių priesaikos davimo ir pareigų ėjimo pradžios proga.

2018 m. vasario 28 d., 2018 m. birželio 13 d., 2018 m. liepos 25 d. ir 2018 m. rugsėjo 5 d. sprendimais Europos Sąjungos valstybių narių vyriausybių atstovai laikotarpiui nuo 2018 m. spalio 7 d. iki 2024 m. spalio 6 d. naujai kadencijai paskyrė aštuonis Teisingumo Teismo teisėjus, būtent: Alexander Arabadjiev, Jean-Claude Bonichot, Thomas von Danwitz, Carl Gustav Fernlund, Egils Levits, Constantinos Lycourgos, Jiří Malenovský ir Alexandra Prechal, taip pat du generalinius advokatus, būtent: Yves Bot ir Maciej Szpunar.

Pasibaigus Antonio Tizzano, Egidijaus Jarašiūno, Anthony Borg Barthet ir José Luís da Cruz Vilaça kadencijoms, Teisingumo Teismo teisėjais laikotarpiui nuo 2018 m. spalio 7 d. iki 2024 m. spalio 6 d. buvo paskirti Lucia Serena Rossi, Irmantas Jarukaitis, Peter George Xuereb ir Nuno José Cardoso da Silva Piçarra.

Teisingumo Teismo generaliniais advokatais laikotarpiui nuo 2018 m. spalio 7 d. iki 2024 m. spalio 6 d. paskirti Giovanni Pitruzzella, pakeitęs Paolo Mengozzi, ir Gerard Hogan¹.

Iš dalies atnaujinus Teisingumo Teismo sudėtį, Europos Sąjungos Teisingumo Teismo pirmininku laikotarpiui nuo 2018 m. spalio 9 d. iki 2021 m. spalio 6 d. teisėjai dar kartą išrinko Koen Lenaerts.

Teisingumo Teismo pirmininko pavaduotoja laikotarpiui nuo 2018 m. spalio 9 d. iki 2021 m. spalio 6 d. buvo išrinkta Rosario Silva de Lapuerta. Šias pareigas ji perėmė iš Antonio Tizzano.

Teisingumo Teismo pirmuoju generaliniu advokatu buvo paskirtas Maciej Szpunar. Šias pareigas jis perėmė iš Melchior Wathelet.

Be to, Teisingumo Teismo teisėjai iš savo tarpo trejų metų laikotarpiui išrinko penkių teisėjų kolegijų pirmininkus, būtent: Jean-Claude Bonichot, Alexander Arabadjiev, Alexandra (Sacha) Prechal, Michail Vilaras ir Eugene Regan.

Teisingumo Teismo teisėjai iš savo tarpo vienerių metų laikotarpiui taip pat išrinko trijų teisėjų kolegijų pirmininkus, būtent: Thomas von Danwitz, Camelia Toader, François Biltgen, Küllike Jürimäe ir Constantinos Lycourgos.

1| Laikantis rotacijos principo, Airijos pilietis G. Hogan pakeitė Belgijos pilietį M. Walthelet, kurio kadencija baigėsi 2018 m. spalio 8 d.

2. Vyresniškumo tvarka

nuo 2018 m. sausio 1 d. iki 2018 m. spalio 8 d.

Pirmininkas K. LENAERTS
Pirmininko pavaduotojas A. TIZZANO
Pirmosios kolegijos pirmininkė R. SILVA de LAPUERTA
Antrosios kolegijos pirmininkas M. ILEŠIČ
Trečiosios kolegijos pirmininkas L. BAY LARSEN
Ketvirtosios kolegijos pirmininkas T. von DANWITZ
Penktosios kolegijos pirmininkas J. L. da CRUZ VILAÇA
Pirmasis generalinis advokatas M. WATHELET
Septintosios kolegijos pirmininkas A. ROSAS
Aštuntosios kolegijos pirmininkas J. MALENOVSKÝ
Dešimtosios kolegijos pirmininkas E. LEVITS
Šeštosios kolegijos pirmininkas C. G. FERNLUND
Devintosios kolegijos pirmininkas C. VAJDA
Generalinė advokatė J. KOKOTT
Teisėjas E. JUHÁSZ
Teisėjas A. BORG BARTHET
Generalinė advokatė E. SHARPSTON
Generalinis advokatas P. MENGOLZI
Generalinis advokatas Y. BOT
Teisėjas J.-C. BONICHOT
Teisėjas A. ARABADJIEV
Teisėja C. TOADER
Teisėjas M. SAFJAN
Teisėjas D. ŠVÁBY
Teisėja M. BERGER
Teisėja A. PRECHAL
Teisėjas E. JARAŠIŪNAS
Generalinis advokatas N. WAHL
Teisėjas S. RODIN
Teisėjas F. BILTGEN
Teisėja K. JÜRIMÄE
Generalinis advokatas M. SZPUNAR
Teisėjas C. LYCOURGOS
Generalinis advokatas M. CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA
Teisėjas M. VILARAS
Teisėjas E. REGAN
Generalinis advokatas H. Saugmandsgaard ØE
Generalinis advokatas M. BOBEK
Generalinis advokatas E. TANCHEV

Kancleris A. CALOT ESCOBAR

2018 m. spalio 9 d.

Pirmininkas K. LENAERTS
Pirmininko pavaduotoja R. SILVA DE LAPUERTA
Pirmosios kolegijos pirmininkas J.-C. BONICHOT
Antrosios kolegijos pirmininkas A. ARABADJIEV
Trečiosios kolegijos pirmininkė A. PRECHAL
Ketvirtosios kolegijos pirmininkas M. VILARAS
Penktosios kolegijos pirmininkas E. REGAN
Teisėjas A. ROSAS
Generalinė advokatė J. KOKOTT
Teisėjas E. JUHÁSZ
Teisėjas M. ILEŠIČ
Teisėjas J. MALENOVSKÝ
Teisėjas E. LEVITS
Teisėjas L. BAY LARSEN
Generalinė advokatė E. SHARPSTON
Generalinis advokatas Y. BOT
Teisėjas T. von DANWITZ
Teisėja C. TOADER
Teisėjas M. SAFJAN
Teisėjas D. ŠVÁBY
Teisėja M. BERGER
Teisėjas C.G. FERNLUND
Teisėjas, C. VAJDA
Generalinis advokatas N. WAHL
Teisėjas S. RODIN
Teisėjas F. BILTGEN
Teisėja K. JÜRIMÄE
Generalinis advokatas M. SZPUNAR
Teisėjas C. LYCOURGOS
Generalinis advokatas M. CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA
Generalinis advokatas H. Saugmandsgaard ØE
Generalinis advokatas M. BOBEK
Generalinis advokatas E. TANCHEV
Teisėjas P. G. XUEREB
Teisėjas N. PIÇARRA
Teisėja L.S. ROSSI
Generalinis advokatas G. HOGAN
Generalinis advokatas G. PITRUZZELLA
Teisėjas I. JARUKAITIS

Kancleris A. CALOT ESCOBAR

Nuo 2018 m. spalio 10 d. iki 2018 m. gruodžio 31 d.

Pirmininkas K. LENAERTS
Pirmininko pavaduotoja R. SILVA de LAPUERTA
Pirmosios kolegijos pirmininkas J.-C. BONICHOT
Antrosios kolegijos pirmininkas A. ARABADJIEV
Trečiosios kolegijos pirmininkė A. PRECHAL
Ketvirtosios kolegijos pirmininkas M. VILARAS
Penktosios kolegijos pirmininkas E. REGAN
Pirmasis generalinis advokatas M. SZPUNAR
Septintosios kolegijos pirmininkas T. von DANWITZ
Šeštosios kolegijos pirmininkė C. TOADER
Aštuntosios kolegijos pirmininkas F. BILTGEN
Devintosios kolegijos pirmininkė K. JÜRIMÄE
Dešimtosios kolegijos pirmininkas C. LYCOURGOS
Teisėjas A. ROSAS
Generalinė advokatė J. KOKOTT
Teisėjas E. JUHÁSZ
Teisėjas M. ILEŠIČ
Teisėjas J. MALENOVSKÝ
Teisėjas E. LEVITS
Teisėjas L. BAY LARSEN
Generalinė advokatė E. SHARPSTON
Generalinis advokatas Y. BOT
Teisėjas M. SAFJAN
Teisėjas D. ŠVÁBY
Teisėja M. BERGER
Teisėjas C. G. FERNLUND
Teisėjas C. VAJDA
Generalinis advokatas N. WAHL
Teisėjas S. RODIN
Generalinis advokatas M. CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA
Generalinis advokatas H. Saugmandsgaard ØE
Generalinis advokatas M. BOBEK
Generalinis advokatas E. TANCHEV
Teisėjas P. G. XUEREB
Teisėjas N. PIÇARRA
Teisėja L. S. ROSSI
Generalinis advokatas G. HOGAN
Generalinis advokatas G. PITRUZZELLA
Teisėjas I. JARUKAITIS

Kancleris A. CALOT ESCOBAR

3. Buvē Teisingumo Teismo nariai

(pagal datā, kada pradētos eiti pareigos)

TEISĒJAI

Massimo PILOTTI, teisējas (1952–1958 m.), pirmininkas (1952–1958 m.) (†)
Petrus SERRARENS, teisējas (1952–1958 m.) (†)
Otto RIESE, teisējas (1952–1963 m.) (†)
Louis DELVAUX, teisējas (1952–1967 m.) (†)
Jacques RUEFF, teisējas (1952–1959 m. ir 1960–1962 m.) (†)
Charles Léon HAMMES, teisējas (1952–1967 m.), pirmininkas (1964–1967 m.) (†)
Adrianus VAN KLEFFENS, teisējas (1952–1958 m.) (†)
Maurice LAGRANGE, generalinis advokatas (1952–1964 m.) (†)
Karl ROEMER, generalinis advokatas (1953–1973 m.) (†)
Rino ROSSI, teisējas (1958–1964 m.) (†)
Nicola CATALANO, teisējas (1958–1961 m.) (†)
Andreas Matthias DONNER, teisējas (1958–1979 m.), pirmininkas (1958–1964 m.) (†)
Alberto TRABUCCHI, teisējas (1962–1972 m.), vēlāu – generalinis advokatas (1973–1976 m.) (†)
Robert LECOURT, teisējas (1962–1976 m.), pirmininkas (1967–1976 m.) (†)
Walter STRAUSS, teisējas (1963–1970 m.) (†)
Riccardo MONACO, teisējas (1964–1976 m.) (†)
Joseph GAND, generalinis advokatas (1964–1970 m.) (†)
Josse J. MERTENS de WILMARS, teisējas (1967–1984 m.), pirmininkas (1980–1984 m.) (†)
Pierre PESCATORE, teisējas (1967–1985 m.) (†)
Hans KUTSCHER, teisējas (1970–1980 m.), pirmininkas (1976–1980 m.) (†)
Alain Louis DUTHEILLET DE LAMOTHE, generalinis advokatas (1970–1972 m.) (†)
Henri MAYRAS, generalinis advokatas (1972–1981 m.) (†)
Cearbhall O'DALAIGH, teisējas (1973–1974 m.) (†)
Max SØRENSEN, teisējas (1973–1979 m.) (†)
Jean-Pierre WARNER, generalinis advokatas (1973–1981 m.) (†)
Alexander J. MACKENZIE STUART, teisējas (1973–1988 m.), pirmininkas (1984–1988 m.) (†)
Gerhard REISCHL, generalinis advokatas (1973–1981 m.) (†)
Aindrias O'KEEFFE, teisējas (1974–1985 m.) (†)
Francesco CAPOTORTI, teisējas (1976 m.), vēlāu – generalinis advokatas (1976–1982 m.) (†)
Giacinto BOSCO, teisējas (1976–1988 m.) (†)
Adolphe TOUFFAIT, teisējas (1976–1982 m.) (†)
Thijmen KOOPMANS, teisējas (1979–1990 m.) (†)
Ole DUE, teisējas (1979–1994 m.), pirmininkas (1988–1994 m.) (†)
Ulrich EVERLING, teisējas (1980–1988 m.) (†)
Alexandros CHLOROS, teisējas (1981–1982 m.) (†)
Seras Gordon SLYNN, generalinis advokatas (1981–1988 m.), vēlāu – teisējas (1988–1992 m.) (†)
Simone ROZÈS, generalinē advokatē (1981–1984 m.)
Pieter VERLOREN van THEMAAT, generalinis advokatas (1981–1986 m.) (†)
Fernand GRÉVISSE, teisējas (1981–1982 m. ir 1988–1994 m.) (†)
Kai BAHLMANN, teisējas (1982–1988 m.) (†)
G. Federico MANCINI, generalinis advokatas (1982–1988 m.), vēlāu – teisējas (1988–1999 m.) (†)
Yves GALMOT, teisējas (1982–1988 m.) (†)

Constantinos KAKOURIS, teisėjas (1983–1997 m.) (†)
 Carl Otto LENZ, generalinis advokatas (1984–1997 m.)
 Marco DARMON, generalinis advokatas (1984–1994 m.) (†)
 René JOLIET, teisėjas (1984–1995 m.) (†)
 Thomas Francis O'HIGGINS, teisėjas (1985–1991 m.) (†)
 Fernand SCHOCKWEILER, teisėjas (1985–1996 m.) (†)
 Jean MISCHO, generalinis advokatas (1986–1991 ir 1997–2003) (†)
 José Carlos de CARVALHO MOITINHO de ALMEIDA, teisėjas (1986–2000 m.)
 José Luís da CRUZ VILAÇA, generalinis advokatas (1986–1988 m.), teisėjas (2012–2018 m.)
 Gil Carlos RODRÍGUEZ IGLÉSÍAS, teisėjas (1986–2003 m.), pirmininkas (1994–2003 m.) (†)
 Manuel DIEZ de VELASCO, teisėjas (1988–1994 m.) (†)
 Manfred ZULEEG, teisėjas (1988–1994 m.) (†)
 Walter VAN GERVEN, generalinis advokatas (1988–1994 m.) (†)
 Francis Geoffrey JACOBS, generalinis advokatas (1988–2006 m.)
 Giuseppe TESAURO, generalinis advokatas (1988–1998 m.)
 Paul Joan George KAPTEYN, teisėjas (1990–2000 m.)
 Claus Christian GULMANN, generalinis advokatas (1991–1994 m.), vėliau – teisėjas (1994–2006 m.)
 John L. MURRAY, teisėjas (1991–1999 m.)
 David Alexander Ogilvy EDWARD, teisėjas (1992–2004 m.)
 Antonio Mario LA PERGOLA, teisėjas (1994 m. ir 1999–2006 m.), generalinis advokatas (1995–1999 m.) (†)
 Georges COSMAS, generalinis advokatas (1994–2000 m.)
 Jean-Pierre PUISSOCHET, teisėjas (1994–2006 m.)
 Philippe LÉGER, generalinis advokatas (1994–2006 m.)
 Günter HIRSCH, teisėjas (1994–2000 m.)
 Michael Bendik ELMER, generalinis advokatas (1994–1997 m.)
 Peter JANN, teisėjas (1995–2009 m.)
 Hans RAGNEMALM, teisėjas (1995–2000 m.) (†)
 Leif SEVÓN, teisėjas (1995–2002 m.)
 Nial FENNELLY, generalinis advokatas (1995–2000 m.)
 Melchior WATHELET, teisėjas (1995–2003 m.), generalinis advokatas (2012–2018 m.)
 Dámaso RUIZ-JARABO COLOMER, generalinis advokatas (1995–2009 m.) (†)
 Romain SCHINTGEN, teisėjas (1996–2008 m.)
 Krateros IOANNOU, teisėjas (1997–1999 m.) (†)
 Siegbert ALBER, generalinis advokatas (1997–2003 m.)
 Antonio SAGGIO, generalinis advokatas (1998–2000 m.) (†)
 Vassilios SKOURIS, teisėjas (1999–2015 m.), pirmininkas (2003–2015 m.)
 Fidelma O'KELLY MACKEN, teisėja (1999–2004 m.)
 Ninon COLNERIC, teisėja (2000–2006 m.)
 Stig von BAHR, teisėjas (2000–2006 m.)
 Antonio TIZZANO, generalinis advokatas (2000–2006 m.), teisėjas (2006–2018 m.), pirmininko pavaduotojas (2015–2018 m.)
 José Narciso da CUNHA RODRIGUES, teisėjas (2000–2012 m.)
 Christiaan Willem Anton TIMMERMANS, teisėjas (2000–2010 m.)
 Leendert A. GEELHOED, generalinis advokatas (2000–2006 m.) (†)
 Christine STIX-HACKL, generalinė advokatė (2000–2006 m.) (†)
 Luís Miguel POIARES PESSOA MADURO, generalinis advokatas (2003–2009 m.)
 Konrad Hermann Theodor SCHIEMANN, teisėjas (2004–2012 m.)
 Jerzy MAKARCZYK, teisėjas (2004–2009 m.)
 Pranas KŪRIS, teisėjas (2004–2010 m.)
 George ARESTIS, teisėjas (2004–2014 m.)

Anthony BORG BARTHET, teisėjas (2004–2018 m.)
Ján KLUČKA, teisėjas (2004–2009 m.)
Uno LÖHMUS, teisėjas (2004–2013 m.)
Aindrias Ó CAOIMH, teisėjas (2004–2015 m.)
Paolo MENGOZZI, generalinis advokatas (2006–2018 m.)
Pernilla LINDH, teisėja (2006–2011 m.)
Ján MAZÁK, generalinis advokatas (2006–2012 m.)
Verica TRSTENJAK, generalinė advokatė (2006–2012 m.)
Jean-Jacques KASEL, teisėjas (2008–2013 m.)
Niilo JÄÄSKINEN, generalinis advokatas (2009–2015 m.)
Pedro CRUZ VILLALÓN, generalinis advokatas (2009–2015 m.)
Egidijus JARAŠIŪNAS, teisėjas (2010–2018 m.)

PIRMININKAI

Massimo PILOTTI (1952–1958 m.) (†)
Andreas Matthias DONNER (1958–1964 m.) (†)
Charles Léon HAMMES (1964–1967 m.) (†)
Robert LECOURT (1967–1976 m.) (†)
Hans KUTSCHER (1976–1980 m.) (†)
Josse J. MERTENS de WILMARS (1980–1984 m.) (†)
Alexander John MACKENZIE STUART (1984–1988 m.) (†)
Ole DUE (1988–1994 m.) (†)
Gil Carlos RODRÍGUEZ IGLÉSIAS (1994–2003 m.) (†)
Vassilios SKOURIS (2003–2015 m.)

KANCLERIAI

Albert VAN HOUTTE (1953–1982 m.) (†)
Paul HEIM (1982–1988 m.)
Jean-Guy GIRAUD (1988–1994 m.)
Roger Grass (1994–2010 m.)

II SKYRIUS BENDRASIS TEISMAS

A | BENDROJO TEISMO VEIKLA 2018 M.

Parengė Bendrojo Teismo pirmininkas **Marc Jaeger**

2018 m. – pasibaigus antriesiems metams nuo Europos Sąjungos teismų sistemos reformos pradžios – buvo galima susidaryti įspūdį apie naują Bendrojo Teismo veiklą ir veikimo būdą įgyvendinant strateginius šios reformos tikslus; pagal šią reformą numatyta laipsniškai padvigubinti teisėjų skaičių ir jos paskutinis trečiasis etapas bus įgyvendintas 2019 m. rugsėjo mėnesį.

Kalbant apie Bendrojo Teismo sudėtį, tai buvo stabilumo laikotarpis, išskyrus teisėjo P.-G. Xuereb išvykimą – jis 2018 m. spalio 8 d. buvo paskirtas Teisingumo Teismo teisėju. Nuo šios datos, laukiant P.-G. Xuereb pakeisiančio teisėjo ir vieno teisėjo, kuris turėjo būti paskirtas per pirmąjį Bendrojo Teismo reformos etapą (per kurį iki 2015 m. gruodžio 25 d. turėjo būti paskirta dvylika naujų teisėjų), Bendrąjį Teismą sudaro 45 nariai¹.

Pastiprintas naujais ištekliais Bendrasis Teismas, pasibaigus 2017 metams, t. y. pirmiesiems metams, kai buvo sukurta nauja struktūra, turėjo įveikti aukštą produktyvumo kartelę. Tai pavyko padaryti 2018 m. išnagrinėjus 1 009 bylas². Tai yra naujas rekordas, nes užfiksuotas maždaug 13 % padidėjimas, palyginti su ankstesniais metais. Tuo pačiu metu kiek sumažėjo gautų bylų skaičius (834 gautos bylos). Dėl šių veiksmų sąveikos buvo galima gerokai sumažinti dar neišnagrinėtų bylų likutį (– 175 bylos, t. y. beveik 12 % mažiau), ir likutis pasiekė 2010 m. lygį. Vis dėlto dabartinė situacija skiriasi nuo tuometinės tuo, kad labai sustiprėjo Bendrojo Teismo pajėgumai priimant sprendimus, o dėl to teorinė dar neišnagrinėtų bylų likučio mažinimo trukmė yra gerokai trumpesnė (482 dienos 2018 m., o 2010 m. – 900 dienų). Taigi Bendrasis Teismas yra pasiruošęs galimam dalies Teisingumo Teismo kompetencijos perdavimui.

Bendra bylų nagrinėjimo trukmė (20,0 mėn. bylose, kurios baigtos priimant sprendimą ar nutartį) kiek pailgėjo, palyginti su 2017 metais. Tai visų pirma lėmė aplinkybė, kad 2018 m. buvo išnagrinėta daug konkurencijos bylų, dėl kurių apimties ir sudėtingumo jų nagrinėjimo trukmė natūraliai buvo daug ilgesnė už vidutinę bylų nagrinėjimo trukmę³. Nepaisant šio konjunktūrinio elemento, pažymėtina, kad rodikliai siekia daug žemesnį lygį, nei tai buvo iki Sąjungos teismų sistemos reformos įgyvendinimo.

Šių metų statistiniai duomenys išsiskiria tuo, kad padaugėjo bylų, kurios buvo išnagrinėtos išplėstinėse penkių teisėjų kolegijose, siekiant užtikrinti jurisprudencijos autoritetą, nuoseklumą, aiškumą ir galiausiai kokybę. Taigi 2018 m. išplėstinėse kolegijose buvo išnagrinėtos 87 bylos, sudarančios 8,6 % visų išnagrinėtų bylų, o tai keturis kartus viršija nuo 2009 m. stebimą vidutinę proporciją. Prieš reformą, atsižvelgiant į besikaupiantį neišnagrinėtų bylų likutį ir išteklių stoką, reikėjo tam tikra dalimi atsisakyti išplėstinės teismo sudėties, kuri buvo gana dažna 1995–2005 m. Nauja Bendrojo Teismo struktūra leido jam tikslingai dažniau skirti bylas išplėstinėms kolegijoms, kai tą pateisina teisinis sudėtingumas, bylos svarba ar kitos ypatingos aplinkybės. Tai pirmiausia pasakytina apie tam tikras šiais metais išnagrinėtas ar dar nagrinėjamas bylas, kuriose keliama teisiniai, ekonominiai, finansiniai ar instituciniai klausimai neabejotinai yra labai svarbūs.

1| 2018 m. gruodžio 31 d. duomenimis.

2| Neskaitant prašymų dėl laikinųjų priemonių taikymo, kurių šiais metais buvo 44.

3| Neįskaičiuojant šių 23 bylų (kurios priklauso, pirma, „elektrinių kabelių“ bylų grupei ir, antra, „peridoprilio“ bylų grupei), vidutinė nagrinėjimo trukmė 986 kitose bylose, kurios baigtos priėmus sprendimą ar nutartį, buvo 19,2 mėn. Taigi galima sakyti, kad šių 23 bylų įtaka bendrai nagrinėjimo trukmei vertintina kaip pailginusi procesą 0,8 mėn., t. y. 4 %.

Galiausiai svarbu paminėti du procesinius pakeitimus, įsigaliojusius 2018 m. gruodžio 1 d. Pirmiausia, iš dalies buvo pakeista Bendrojo Teismo procedūros reglamento 3 straipsnio 3 dalis ir 28 straipsnio 2 dalis, siekiant suteikti pirmininko pavaduotojui kompetenciją atitinkamai vykdyti generalinio advokato funkcijas ir, kaip ir Bendrojo Teismo pirmininko ar kolegijos, kurioje nagrinėjama byla, atveju, siūlyti plenarinei konferencijai perduoti bylą išplėstinei penkių teisėjų arba didžiajai kolegijai. Tai yra priemonės, skirtos sustiprinti Bendrojo Teismo pirmininko pavaduotojo turimoms galimybėms jam vykdant savo užduotis – koordinuoti nagrinėjamas bylas ir prisidėti prie jurisprudencijos nuoseklumo. Antra, *e-Curia* – taikomoji programa, suteikianti galimybę pateikti ir įteikti procesinius dokumentus elektroniniu būdu – tapo vienintelis šalių ir Bendrojo Teismo keitimosi teisiniais dokumentais būdas. Pereinant prie privalomo *e-Curia*⁴ naudojimo buvo atsižvelgta į teigiamus naudotojų atsiliepimus; taip siekiama pasinaudoti visais keitimosi informacija elektroniniu būdu nedelsiant privalumais ir padidėjusiu našumu, kai nebereikia apdoroti skirtingų dokumentų formatų.

Taigi 2018 metai ryškiai atspindės naują Bendrojo Teismo veikimo paradigmą po Sąjungos teismų sistemos reformos. Ji jau leidžia įžvelgti naujus Bendrojo Teismo sprendimų priėmimo pajėgumus, grindžiamus siekiu išplėstinėms kolegijoms perduoti bylas, pateisinančias tokį perdavimą, ir noru patenkinti aukštus kokybės ir spartos reikalavimus nuolat modernizuojant savo darbo metodus ir siekiant našumo.

Tolesniuose puslapiuose, kuriems įrangą parengė pirmininko pavaduotojas M. van der Woude, savo ruožtu bus apžvelgta sričių įvairovė ir svarba teisinių ginčų, kuriuos Bendrasis Teismas sprendė vykdydamas savo užduotį kontroliuoti Europos Sąjungos institucijų, įstaigų ar organų teisės aktų teisėtumą, kuri sudaro Sutartyse numatytos institucinės sąrangos teisėtumo pagrindą. Galiausiai kancleris E. Coulon glaustai aprašo, kokią svarbią pagalbą Bendrajam Teismui teikia jo kanceliarija, ir pateikia nemažai statistinių duomenų, iliustruojančių 2018 metus skaičiais.

4] Dėl būtinybės tokiems pokyčiams suteikti teisinį pagrindą Bendrasis Teismas 2018 m. liepos 11 d. iš dalies pakeitė savo Procedūros reglamentą ir priėmė naują sprendimą dėl procesinių dokumentų pateikimo ir įteikimo per taikomąją programą *e-Curia*. Minėti pokyčiai palies visas šalis – ieškovus, atsakovus ir įstojusias į bylą šalis – ir taikomi visų rūšių procedūroms, įskaitant skubias procedūras, tačiau, laikantis teisės kreiptis į teismą principo, buvo numatyta tam tikrų išimčių (visų pirma tais atvejais, kai paaiškėja, kad naudoti *e-Curia* techniškai neįmanoma, arba kai pareiškėjas, kuriam neatstovauja advokatas, prašo suteikti nemokamą teisinę pagalbą).

B | 2018 M. BENDROJO TEISMO JURISPRUDENCIJA

Jurisprudencijos tendencijos

Parengė pirmininko pavaduotojas Marc van der Woude

2018 m. buvo labai produktyvūs metai pagal rekordinį sprendimų, kuriais išspręstos bylos, skaičių. Tie metai buvo ne mažiau svarbūs atsižvelgiant į Bendrojo Teismo atliekamos teisminės kontrolės pobūdį. Tais metais Bendrasis Teismas vėl galėjo pasinaudoti Reglamentu Nr. 2015/2422¹ įgyvendinta teisminės sąrangos reforma ir daug bylų perduoti nagrinėti penkių teisėjų kolegijoms, o vieną – didžiajai kolegijai. Didesnio teisėjų skaičiaus dalyvavimas svarbiose, ypatingose ar teisiškai sudėtingose bylose leidžia sutelkti daugiau nuomonių ir žinių, suteikti daugiau galimybių asmenims būti išklausytiems ir atitinkamai daugiau svorio Bendrojo Teismo sprendimams. Bylų perdavimas išplėstinėms kolegijoms taip pat leidžia Bendrajam Teismui struktūrizuoti savo jurisprudenciją, suteikiant ypatingos reikšmės tam tikriems sprendimams.

Teisminė veikla buvo taip pat labai įvairi, nes Bendrasis Teismas turėjo nagrinėti bylas iš labai įvairių teisės sričių. Sąjungos veiklos sričių išplėtimas pradeda laipsniškai atsispindėti jurisprudencijoje. Pavyzdžiui, Bendrasis Teismas turėjo galimybę formuoti savo jurisprudenciją naujose srityse, t. y. finansų sektoriaus priežiūra (be kita ko, žr. 2018 m. balandžio 24 d. Sprendimą *Caisse régionale de crédit agricole mutuel Alpes Provence ir kt. / ECB*, T-133/16–T-136/16, [EU:T:2018:219](#)) arba didelę socialinę reikšmę turinti aplinkos ir sveikatos apsauga (be kita ko, žr. 2018 m. gegužės 17 d. Sprendimą *Bayer CropScience ir kt. / Komisija*, T-429/13 ir T-451/13, [EU:T:2018:280](#) ir 2018 m. gruodžio 13 d. Sprendimą *Ville de Paris, Ville de Bruxelles ir Ayuntamiento de Madrid / Komisija*, T-339/16, T-352/16 ir T-391/16, [EU:T:2018:927](#)). Vis dėlto Bendrojo Teismo teikiama teisminė apsauga neapima visų Sąjungos veiklos sričių. Pavyzdžiui, iš SESV 275 straipsnio matyti, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcijai nepriklauso bylos dėl nuostatų, susijusių su bendra užsienio ir saugumo politika (BUSP), ir jų pagrindu priimtų aktų. Laikydamasis Teisingumo Teismo sprendime *Rosneft*² nubrėžtą jurisprudencijos gairių Bendrasis Teismas vis dėlto nusprendė, kad šis nukrypimas nuo veiksmingos teisminės gynybos principo, kaip jis suprantamas pagal Chartijos 47 straipsnį, ir nuo ESS 19 straipsniu Europos Sąjungos Teisingumo Teismui suteiktos bendrosios jurisdikcijos taisyklės, kuria siekiama užtikrinti, kad aiškinant Sutartis būtų laikomasi teisės, turi būti aiškinamas siaurai. Bendrasis Teismas laiko save turinčiu jurisdikciją nagrinėti BUSP vykdančių subjektų ir jų darbuotojų ginčus (2018 m. spalio 25 d. Sprendimas *KF / ESPC*, T-286/15, [EU:T:2018:718](#)).

Dažniausiai Bendrojo Teismo teikiama teisminė apsauga vykdoma atliekant SESV 263 straipsnyje numatytą teisėtumo kontrolę. Ši kontrolė reiškia, kad Bendrasis Teismas ieškovo prašymu tikrina, ar priimdamos ginčijamą aktą administracinės ar reguliavimo institucijos laikėsi Sąjungos teisės. Šios kontrolės intensyvumas yra nevienodas. Jis gali skirtis įvairiose bylose, atsižvelgiant, pavyzdžiui, į diskrecijos, kurią Sąjungos teisė suteikia atitinkamoms institucijoms, apimtį. Tačiau vykdydamas teisėtumo kontrolę Bendrasis Teismas niekada negali administracijos sprendimo pakeisti savuoju. Jis kontroliuoja ir panaikina sprendimą, jei teisės norma buvo pažeista, tačiau negali priimti sprendimo už administraciją. Nors ši kontrolė visada vykdoma konkrečiu atveju, todėl yra sunku remiantis atskirais atvejais suformuoti bendras gaires, Bendrojo Teismo 2018 m. jurisprudencijoje būtų galima įžvelgti dvi tendencijas.

1) 2015 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES, Euratomas) 2015/2422, kuriuo iš dalies keičiamas Protokolas Nr. 3 dėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto (OL L 341, 2015, p. 14).

2) 2017 m. kovo 28 d. Sprendimas *Rosneft*, C-72/15, [EU:C:2017:236](#), 74 punktas.

Pirmoji yra susijusi su tuo, kad daug sprendimų panaikinta dėl to, jog priimdama ginčijamus aktus administracija neturėjo visos reikšmingos informacijos. Pirmasis toks sprendimas yra susijęs su koncentracijos teise, konkrečiai – su Komisijos pareiga surinkti visą reikšmingą informaciją priimant sprendimą dėl prašymo peržiūrėti įsipareigojimus, nagrinėjamu atveju – *Deutsche Lufthansa* įsipareigojimus siekiant gauti sąlyginį leidimą įsigyti *Swiss International Air Lines* (2018 m. gegužės 16 d. Sprendimas **Deutsche Lufthansa / Komisija**, T-712/16, [EU:T:2018:269](#)). Antra, valstybės pagalbos srityje Bendrasis Teismas priminė, kad tai, jog pagal SESV 108 straipsnio 3 dalyje numatytą procedūrą atliktas pirminis tyrimas yra nepakankamas ar neišsamus, yra požymis, kad Komisijai jį atliekant kilo didelių sunkumų, todėl ji turėjo pradėti formalią tyrimo procedūrą pagal SESV 108 straipsnio 2 dalį (2018 m. rugsėjo 19 d. Sprendimas **HH Ferries ir kt. / Komisija**, T-68/15, [EU:T:2018:563](#)). 2018 m. lapkričio 15 d. Sprendime **Tempus Energy ir Tempus Energy Technology / Komisija** (T-793/14, [EU:T:2018:790](#)) Bendrasis Teismas šiuo klausimu dar pažymėjo, kad Komisija turi kruopščiai ir nešališkai surinkti visą reikšmingą informaciją, kad išsklaidytų visas abejones dėl priemonės, apie kurią pranešta, suderinamumo su vidaus rinka. Trečia, Bendrasis Teismas taip pat turėjo galimybę pabrėžti administracijos pareigą teisingai tirti bylas prekių ženklų teisės srityje. Nors ieškovas laiku nepateikė informacijos, pagrindžiančios ankstesnio prekių ženklo, kuriuo jis grindė savo protestą, gerą vardą, Apeliacinė taryba, atsižvelgdama į savo ankstesnę sprendimų praktiką, susijusią su geru vardu, turėjo surinkti visą informaciją, reikalingą jos diskrecijai įgyvendinti. Ketvirta, kai Taryba fizinius ar juridinius asmenis įtraukia į asmenų ir subjektų, kuriems taikomos ribojamosios priemonės, sąrašus arba pratęsia jų galiojimą, ji turi turėti patikimos informacijos ir prireikus atlikti papildomus patikrinimus. Ji taip pat turi pakankamai teisiškai motyvuoti priežastis, dėl kurių surinkta informacija leidžia priimti ribojamąsias priemones dėl atitinkamų asmenų.

Antroji tendencija, kuri, atrodo, ryškėja naujausioje jurisprudencijoje, yra susijusi su pagal SESV 263 straipsnį pareikštų ieškinių, be kita ko, ieškinių, kuriais ginčijami reglamentuojamojo pobūdžio aktai, kurie yra tiesiogiai susiję su ieškovu ir dėl kurių nereikia patvirtinti įgyvendinamųjų priemonių, priimtinumui. Šiuo klausimu pirmiausia reikia pažymėti, kad Teisingumo Teismas savo 2018 m. lapkričio 6 d. Sprendime **Scuola Elementare Maria Montessori / Komisija, Komisija / Scuola Elementare Maria Montessori ir Komisija / Ferracci** (C-622/16 P–C-624/16 P, [EU:C:2018:873](#)) priimtinumui srityje didžiąja dalimi patvirtino 2016 m. rugsėjo 15 d. Bendrojo Teismo sprendimus **Ferracci / Komisija** (T-219/13, [EU:T:2016:485](#)) ir **Scuola Elementare Maria Montessori** (T-220/13, nepaskelbtas Rink., [EU:T:2016:484](#)), kuriuose jis priimtinais pripažino naudos pagal tris nacionalines pagalbos schemas gavėjų dviejų konkurentų ieškinius dėl Komisijos sprendimo valstybės pagalbos srityje dėl šių schemų panaikinimo. Teisingumo Teismas patvirtino Bendrojo Teismo analizę, pagal kurią ginčijamas sprendimas trijų schemų atžvilgiu yra reglamentuojamojo pobūdžio aktas, kaip tai suprantama pagal SESV 263 straipsnio ketvirtos pastraipos pabaigą, dėl kurio nereikia patvirtinti įgyvendinamųjų priemonių, kaip numatyta toje nuostatoje, ir kuris yra tiesiogiai susijęs su ieškovais dėl jų konkurencinių santykių su naudos pagal ginčijamas schemas gavėjais.

Remdamasis taip pat SESV 263 straipsnio ketvirtoje pastraipoje esančio sakinio pabaiga, Bendrasis Teismas savo 2018 m. rugsėjo 13 d. Sprendime **Gazprom Neft / Taryba** (T-735/14 ir T-799/14, [EU:T:2018:548](#)) priimtinu pripažino Rusijos įmonės *Gazprom Neft* ieškinį dėl kelių bendro pobūdžio nuostatų, reglamentuojančių išankstinio eksporto į Rusiją, susijusio su naftos žvalgyba ir gavyba, leidimo sistemą. Bendrasis Teismas nusprendė, kad dėl šių nuostatų nereikia priimti įgyvendinamųjų priemonių, nes nacionalinės institucijos neturi jokios diskrecijos jas taikydamos, o *Gazprom Neft* pati negali prašyti eksporto leidimų. Kadangi *Gazprom Neft* įrodė, kad veikė naftos žvalgybos ir gavybos, kurios nurodytos ginčijamuose eksporto draudimuose, srityje, jos ieškinyje buvo priimtinas.

Ieškinio dėl reglamentuojamojo pobūdžio akto priimtinumui taip pat buvo nagrinėjamas byloje dėl trijų Europos sostinių ieškinių, pareiktų dėl Komisijos reglamento dėl lengvųjų keleivinių ir komercinių transporto priemonių išmetamų teršalų normų. Šių miestų nuomone, tos normos yra per lanksčios, palyginti su Pagrindiniame reglamente numatytais standartais (minėtos bylos T-339/16, T-352/16 ir T-391/16). Komisija ginčijo tų ieškinių priimtinumą, nes šis reglamentas nedaro tiesioginio poveikio teisei trijų ieškovų padėčiai.

Bendrasis Teismas atmetė šį argumentą, motyvuodamas tuo, kad ginčijamas aktas riboja valstybės narės valdžios institucijų galimybę kovoti su oro užterštumu dėl ginčijamame reglamente nurodytų techninių priešasčių mažinant automobilių eismą. Todėl ginčijamas aktas darė tiesioginį poveikį jų teisėkūros įgaliojimams.

Galiausiai 2018 m. Bendrasis Teismas turėjo galimybę kelis kartus pareikšti nuomonę dėl neribotos jurisdikcijos, kaip ji suprantama pagal SESV 261 straipsnį, kurią jis turi, pavyzdžiui, konkurencijos teisės srityje pagal Reglamento Nr. 1/2003³ 31 straipsnį, ir teisės pakeisti sprendimą, numatytos Reglamento Nr. 2017/1001 dėl Europos Sąjungos prekių ženklo⁴ 72 straipsnio 3 dalyje. Abi kompetencijos rūšys papildo teisėtumo kontrolę, nes leidžia Sąjungos teismui administracijos požiūrį pakeisti savo požiūriu. Tačiau, kaip matyti, pavyzdžiui, iš 2018 m. vasario 1 d. Nutarties **ExpressVPN / EUIPO (EXPRESSVPN)**, T-265/17, [EU:T:2018:79](#)), šios rūšys skiriasi. Toje byloje Bendrasis Teismas priminė, kad visiškas ar dalinis ginčijamo akto panaikinimas yra išankstinė teisės pakeisti sprendimą sąlyga. Tačiau neribota jurisdikcija, kuri apima tik baudų sritį, galima naudotis ir be tokio panaikinimo (2002 m. spalio 15 d. Sprendimo **Limborgse Vinyl Maatschappij ir kt. / Komisija**, C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P–C-252/99 P ir C-254/99 P, EU:C:2002:582, 692 punktas). Bendrasis Teismas taip pat turėjo galimybę pirmą kartą priimti sprendimą dėl naudojimosi neribota jurisdikcija, kiek tai susiję su Reglamente Nr. 966/2012 dėl Sąjungos bendrajam biudžetui taikomų finansinių taisyklių⁵ numatytais sankcijomis. Tame sprendime jis priminė konkurencijos srityje suformuotą principą, kad šia jurisdikcija galima naudotis ne savo iniciatyva, bet tik tada, kai Bendrasis Teismas yra gavęs tokį prašymą nuo ieškinio pareiškimo momento (2018 m. lapkričio 8 d. Sprendimas **Pro NGO! / Komisija** (T-137/17, [EU:T:2018:755](#)).

I. Institucinė teisė

Byloje, kurioje priimtas 2018 m. balandžio 23 d. Sprendimas **One of Us ir kt. / Komisija** (T-561/14, [EU:T:2018:210](#), pateiktas apeliacinis skundas⁶) Bendrasis Teismas turėjo priimti sprendimą dėl Komunikato COM(2014) 355 *final*⁷, priimto remiantis Reglamento Nr. 211/2011⁸ 10 straipsnio 1 dalies c punktu. Šiame komunikate Europos Komisija nusprendė nesiimti jokių veiksmų dėl ginčijamos Europos piliečių iniciatyvos (EPI), kuria siekiama uždrausti Europos Sąjungai finansuoti veiklą, kurią vykdančiais laikomi žmogaus embrionai, ir sustabdyti tokį finansavimą.

Pirmiausia Bendrasis Teismas išnagrinėjo klausimą, ar subjektas „European Citizens’ Initiative One of Us“ turi procesinį veiksnumą Sąjungos teisme ir ar remdamasis SESV 263 straipsnio ketvirta pastraipa gali prašyti panaikinti ginčijamą komunikatą. Bendrasis Teismas pažymėjo, kad iš bylos medžiagos nematyti, jog šis subjektas turėtų teisinį subjektiškumą pagal valstybės narės ar trečiosios valstybės teisę, be to, iš Reglamento Nr. 211/2011 nematyti, kad jis suteiktų teisinį subjektiškumą EPI, laikydamas ją atskiru objektu. Atsižvelgęs

3] 2002 m. gruodžio 16 d. Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų [SESV 101] ir [102] straipsniuose, įgyvendinimo (OL L 1, 2003, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 8 sk., 2 t., p. 205).

4] 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2017/1001 dėl Europos Sąjungos prekių ženklo (OL L 154, 2017, p. 1). Šią teisę suformavo Teisingumo Teismas, laikydamasis SESV 263 straipsnio penktos pastraipos.

5] 2015 m. spalio 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas (ES, Euratomas) Nr. 2015/1929, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES, Euratomas) Nr. 966/2012 dėl Sąjungos bendrajam biudžetui taikomų finansinių taisyklių (OL L 286, 2015, p. 1).

6] Byla **One of Us / Komisija**, C-418/18 P.

7] 2014 m. gegužės 28 d. Komisijos komunikatas COM(2014) 355 *final* dėl Europos piliečių iniciatyvos „Uno di noi“.

8] 2011 m. vasario 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 211/2011 dėl piliečių iniciatyvos (OL L 65, 2011, p. 1).

į šiuos argumentus ir į tai, kad iš jokių Komisijos aktų ar veiksmų nematyti, jog ji subjektą „*European Citizens' Initiative One of Us*“ laikė atskiru subjektu, Bendrasis Teismas nusprendė, kad jis neturi procesinio veiksmo pareikšti ieškinį Sąjungos teisme. Bendrojo Teismo nuomone, ieškinį reikia pripažinti nepriimtiniu, kiek jį pareiškė subjektas „*European Citizens' Initiative One of Us*“, nedarant poveikio ieškinio priimtinumui tiek, kiek jį pateikė septyni fiziniai asmenys, sudarantys ginčijamos EPI piliečių komitetą.

Nors ieškovai teigė, kad Komisija, atsižvelgdama į jai tenkančią pareigą motyvuoti, turėjo įrodyti, jog yra pakankamai teisinių ir etinio pobūdžio garantijų, todėl ginčijama EPI yra nereikalinga (to ji nepadarė), Bendrasis Teismas priminė, kad pareiga motyvuoti turi būti taikoma visiems aktams, kurie gali tapti ieškinio dėl panaikinimo dalyku, todėl tokia pareiga motyvuoti taikoma ginčijamam komunikatui, kuriame išdėstytas Komisijos sprendimas, reaguojant į ginčijamą EPI neteikti Sąjungos teisės aktų leidėjui pasiūlymo dėl teisės akto. Be to, Komisijos pareiga pagal Reglamento Nr. 211/2011 10 straipsnio 1 dalies c punktą priimtame komunikate nurodyti priežastis, dėl kurių ji, reaguodama į EPI, imasi veiksmų arba jų nesiima, yra speciali minėtoje nuostatoje nustatytos pareigos motyvuoti išraiška. Atmetęs Komisijos teiginį, jog vienintelis Reglamento Nr. 211/2011 10 straipsnio 1 dalies c punkte numatyto komunikato tikslas yra leisti surengti viešą diskusiją, Bendrasis Teismas nusprendė, kad ginčijamame komunikate esantys paaiškinimai leidžia ieškovams nustatyti, ar Komisijos atsisakymas pateikti pasiūlymą iš dalies keisti tam tikrus Sąjungos aktus, kaip tai buvo raginama padaryti ginčijama EPI, yra pagrįstas ir ar turi trūkumų. Be to, šie paaiškinimai leidžia Sąjungos teismui vykdyti ginčijamo komunikato teisėtumo kontrolę. Todėl Bendrasis Teismas padarė išvadą, kad šis komunikatas yra pakankamai teisiškai motyvuotas.

Bylose, kuriose priimti 2018 m. gegužės 31 d. sprendimai **Korwin-Mikke / Parlamentas** (T-352/17, [EU:T:2018:319](#)) ir **Korwin-Mikke / Parlamentas** (T-770/16, [EU:T:2018:320](#)), Bendrasis Teismas turėjo nuspręsti dėl ieškovo, Europos Parlamento nario, ieškinio dėl Europos Parlamento sprendimų, kuriais jam skirtos drausminės nuobaudos už pareiškimus apie migrantus ir moteris per dvi Parlamento plenarines sesijas, skirtas atitinkamai imigracijai Europoje ir skirtingo vyrų ir moterų darbo užmokesčio problematikai. Ieškovas kaltino Parlamentą, be kita ko, pažeidus jo teisę į saviraiškos laisvę, užtikrinamą Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 11 straipsnyje ir 1950 m. lapkričio 4 d. Romoje pasirašytos Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – EŽTK) 10 straipsnyje, ir neatsižvelgus į Parlamento darbo tvarkos taisyklių 166 straipsnio taikymo sritį.

Bendrasis Teismas pirmiausia priminė, kad nors teisė į saviraiškos laisvę demokratinėse visuomenėse užima esminę vietą, ji nėra absoliuti ir naudojimuisi ja, esant tam tikroms sąlygoms, gali būti taikomi apribojimai, kurie turi būti vertinami griežtai. Kištis į saviraiškos laisvę leidžiama tik jeigu tenkinamos trys sąlygos. Pirma, nagrinėjamas apribojimas turi būti „numatytas įstatyme“. Antra, apribojimu turi būti siekiama Sąjungos pripažinto bendrojo intereso tikslo. Trečia, apribojimas neturi būti pernelyg didelis – tai reiškia, kad, pirma, jis turi būti būtinas ir proporcingas siekiamam tikslui ir, antra, neturi būti pažeista tos laisvės esmė. Be to, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad kišimasis į saviraiškos laisvę arba jos ribojimas gali būti laikomi „numatytais įstatyme“ tik jeigu teisės norma yra išdėstyta gana tiksliai. Nepaisant to, kad, atsižvelgiant į didžiulę Parlamento svarbą demokratinėje visuomenėje, turi būti užtikrinta didesnė Parlamento narių saviraiškos laisvės apsauga, kartais pirmenybė turi būti teikiama ne naudojimuisi saviraiškos laisve Parlamente, o teisėtiems interesams – tinkamos tvarkos vykdant Parlamento veiklą užtikrinimui ir kitų Parlamento narių teisių apsaugai. Šiuo klausimu Bendrasis Teismas pažymėjo, kad Europos Žmogaus Teisių Teismas, pirma, Parlamento galimybę skirti nuobaudą už vieno iš savo narių elgesį susiejo su būtinybe užtikrinti tinkamą Parlamento darbo tvarką ir, antra, pripažino plačią Parlamento autonomiją reglamentuoti narių pasirenkamą savo kalbų būdą, laiką ir vietą, tačiau labai mažą diskreciją apibrėžti jų pareiškimų turinį. Bendrojo Teismo nuomone, tai reiškia, kad Parlamento darbo tvarkos taisyklėse galimybė skirti nuobaudą už narių pareiškimus galėtų būti numatyta tik tuo atveju, kai tokiais pareiškimais trukdoma sklandžiai Parlamento veiklai arba keliamas didelis pavojus visuomenei, pavyzdžiui, kurstomas smurtas ar rasinė neapykanta. Remiantis tuo, taip pat darytina išvada,

kad parlamentams pripažįstama teisė skirti drausmines nuobaudas, siekiant užtikrinti sklandų veiklos vykdymą ar apsaugoti tam tikras teises, principus ar pagrindines laisves, turėtų derėti su būtinybe užtikrinti Parlamento narių saviraiškos laisvės gerbimą.

Paskui nagrinėdamas klausimą, ar skirdamas šią nuobaudą Parlamentas laikėsi savo Darbo tvarkos taisyklių 166 straipsnio 1 dalies, Bendrasis Teismas pabrėžė, kad šioje nuostatoje numatytas atvejis, kai trukdoma sklandžiai vykti Parlamento veiklai ar darbui, taigi juo siekiama nustatyti nuobaudas už posėdyje ar Parlamento veikloje dalyvaujančio parlamentaro elgesį, kuriuo jiems gali būti rimtai kliudoma, t. y. atvejį, kai rimtai „trukdoma posėdžio darbui“ ir „trikdomas Parlamento darbas“, pažeidžiant minėtų Darbo tvarkos taisyklių 11 straipsnyje, kuriame nustatomos Parlamento narių elgesio taisyklės, numatytus principus. Bendrasis Teismas pažymėjo, kad nuobaudą vien už šių principų pažeidimą galima skirti tik tuomet, jeigu pažeidimas rimtai trukdo Parlamento darbui arba jį trikdo, kaip numatyta Darbo tvarkos taisyklių 166 straipsnio 1 dalyje. Šiuo atveju iš bylos medžiagos nebuvo matyti, kad parlamento nario pareiškimai per plenarinius posėdžius trukdė posėdžio eigą arba trikdė Parlamento darbą. Be to, Darbo tvarkos taisyklių 166 straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje minimo Parlamento darbo sutrikdymo, atlikto ne posėdžių salėje (ieškovo kalbos sulaukė atgarsio už Parlamento ribų), negalima laikyti kenkimu Parlamentui, kaip institucijai, reputacijai arba nepagarba jai. Nepaisant ieškovo kalboje dviejuose plenariniuose posėdžiuose pavartotų ypač šokiruojančių žodžių, Parlamentas šiuo atveju susiklosčiusiomis aplinkybėmis negalėjo skirti jam drausminių nuobaudų pagal savo Darbo tvarkos taisyklių 166 straipsnio 1 dalį.

Byloje, kurioje išplėstinė kolegija priėmė 2018 m. spalio 25 d. Sprendimą **KF / ESPC** (T-286/15, [EU:T:2018:718](#)), Bendrasis Teismas nagrinėjo ieškinį, kuriuo buvo siekiama, pirma, panaikinti kelis ieškovei nepalankius sprendimus, iš kurių vienu Europos Sąjungos palydovų centro (SATCEN) direktorius atšaukė ją iš pareigų dėl elgesio, kurį galima laikyti psichologiniu priekabiavimu, ir, antra, prisiimti žalą, kurią ieškovė tariamai patyrė, atlyginimą.

Nors SATCEN tvirtino, kad ginčas yra susijęs su bendrąja užsienio ir saugumo politika (BUSP), todėl Bendrasis Teismas neturi jurisdikcijos, Bendrasis Teismas priminė, kad vien tai, jog ginčijami sprendimai buvo priimti tam tikrai įstaigai veikiant BUSP srityje, nereiškia, kad Sąjungos teismas neturi jurisdikcijos spręsti ginčo. Iš esmės jis pabrėžė, kad ginčijami sprendimai yra personalo administravimo aktai, kuriais, atsižvelgiant į jų motyvus ir tikslus, taip pat į priėmimo aplinkybes, nebuvo siekiama padėti vykdyti, apibrėžti ar įgyvendinti BUSP, kaip tai suprantama pagal ESS 24 straipsnio 2 dalį, o kalbant konkrečiau, jie nebuvo SATCEN užduočių BUSP srityje dalis. Remdamasis tuo Bendrasis Teismas padarė išvadą, kad šis ginčas yra Sąjungos institucijos, įstaigos ar organo, nesusijusių su BUSP, ir vieno iš jų pareigūno ar tarnautojo ginčas, dėl kurio gali būti kreipiamasi į Sąjungos teismą pagal SESV 270 straipsnį, kuriame įtvirtinta Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcija spręsti visus Sąjungos ir jos tarnautojų ginčus. Todėl jis save laiko turinčiu jurisdikciją spręsti šį ginčą, nes ši jurisdikcija pagrįsta atitinkamai, kiek tai susiję su ginčijamų sprendimų teisėtumo kontrole, SESV 263 straipsniu, o kiek tai susiję su Sąjungos deliktine atsakomybe – SESV 268 straipsniu, siejamu su SESV 340 straipsnio antra pastraipa.

Nagrinėdamas ieškovės nurodytą SATCEN tarnybos nuostatų⁹ 28 straipsnio 6 dalies neteisėtumu grindžiamą prieštaravimą, kuriame ji teigė, kad šia nuostata SATCEN apeliacinė komisija padaryta vienintele SATCEN direktoriaus sprendimų teisėtumo kontrolę atliekančia instancija, Bendrasis Teismas nusprendė, kad jį reikia tenkinti. Jo nuomone, Europos Sąjungos Taryba negalėjo nepažeisdama ESS 19 straipsnio ir SESV 256 straipsnio nuostatų priskirti apeliacinei komisijai privalomą išimtinę kompetenciją atlikti SATCEN direktoriaus sprendimų teisėtumo kontrolę ir priimti sprendimus dėl šios įstaigos tarnautojų prašymų atlyginti žalą, kai, kaip šiuo atveju, būtent Bendrasis Teismas turi jurisdikciją pirmąja instancija nagrinėti tokio tipo ginčus. Vadinas,

9| 2009 m. rugsėjo 14 d. Tarybos sprendimas 2009/747/BUSP dėl Europos Sąjungos Palydovų centro tarnybos nuostatų (OL L 276, 2009, p. 1).

apeliacinės komisijos sprendimas neturi teisinio pagrindo, todėl jį reikia panaikinti. Tas pats pasakytina apie sprendimus dėl ieškovės suspendavimo ir atšaukimo, nes per administracinį tyrimą išsiuntusi kai kuriems savo darbuotojams „klausymą dėl priekabiavimo“ su pasirenkamaisiais atsakymais, iš esmės atitinkančiais bendras veiksmų kategorijas, kurias galima laikyti „psichologiniu priekabiavimu“, SATCEN pažeidė gero administravimo principą, rūpestingumo pareigą ir nešališkumo reikalavimą. Nagrinėdamas reikalavimus dėl žalos atlyginimo Bendrasis Teismas dėl materialinės žalos, kurią ieškovei esą padarė ginčijami sprendimai ir kurią sudaro darbo užmokestis, kurį ji būtų gavusi, jei būtų toliauėjusi pareigas SATCEN nuo jos atšaukimo dienos iki darbo sutarties nutraukimo, nusprendė, kad šie reikalavimai turi būti atmesti kaip pateikti per anksti. Tačiau jis nusprendė, kad ieškovė patyrė neturtinės žalos dėl netikrumo dėl veikų, kuriomis ji kaltinama, ir dėl pakenkimo jos orumui ir profesinei reputacijai ir kad 10 000 eurų dydžio suma yra tinkama šiai žalai atlyginti.

II. Įmonėms taikomos konkurencijos taisyklės

1. Įnašas SESV 101 straipsnio taikymo srityje

2018 m. liepos 12 d. sprendimuose *The Goldman Sachs Group / Komisija* (T-419/14, [EU:T:2018:445](#), pateiktas apeliacinis skundas¹⁰), *Prysmian ir Prysmian Cavi e Sistemi / Komisija* (T-475/14, [EU:T:2018:448](#), pateiktas apeliacinis skundas¹¹), *Brugg Kabel ir Kabelwerke Brugg / Komisija* (T-441/14, [EU:T:2018:453](#), pateiktas apeliacinis skundas¹²) ir *Nexans France ir Nexans / Komisija* (T-449/14, [EU:T:2018:456](#), pateiktas apeliacinis skundas¹³) Bendrasis Teismas sprendė dėl Komisijos sprendimo, kuriame konstatuota, kad ieškovės dalyvavo kartelyje Europos elektros kabelių rinkoje¹⁴, teisėtumo. Šiose bylose Bendrasis Teismas turėjo galimybę pateikti naudingų paaiškinimų dėl Komisijos tyrimo įgaliojimų, konkurencijos teisės ekstrateritorinio poveikio ir patronuojančiųjų ir patronuojamųjų bendrovių santykių.

Pirmiausia, kalbant apie Komisijos tyrimo įgaliojimus bylose, kuriose priimti sprendimai *Prysmian ir Prysmian Cavi e Sistemi / Komisija* (T-475/14, [EU:T:2018:448](#), pateiktas apeliacinis skundas) ir *Nexans France ir Nexans / Komisija* (T-449/14, [EU:T:2018:456](#), pateiktas apeliacinis skundas), pažymėtina, jog ieškovės kaltino Komisiją, kad ji pasidarė kai kurių Prysmian darbuotojų kompiuterių standžiųjų diskų kopijas tam, kad jas vėliau panaudotų atlikdama tyrimą Komisijos patalpose Briuselyje, tačiau prieš tai nepatikrino juose esančių dokumentų reikšmingumo tyrimo dalykui. Anot jų, tokie veiksmai viršija pagal Reglamento Nr. 1/2003¹⁵ 20 straipsnio 1 ir 2 dalis Komisijai suteiktus įgaliojimus. Bendrojo Teismo nuomone, kadangi atitinkamų kompiuterių standžiojo disko kopijos buvo padarytos Komisijai taikant skaitmeninio tyrimo metodą (FIT),

10| Byla *The Goldman Sachs Group / Komisija*, C-595/18 P.

11| Byla *Prysmian ir Prysmian Cavi e Sistemi / Komisija*, C-601/18 P.

12| Byla *Brugg Kabel ir Kabelwerke Brugg / Komisija*, C-591/18 P.

13| Byla *Nexans France ir Nexans / Komisija*, C-606/18 P.

14| 2014 m. balandžio 2 d. Komisijos sprendimas C(2014) 2139 *final* dėl procedūros pagal SESV 102 straipsnį (byla AT.39610 – Elektros kabeliai).

15| 2002 m. gruodžio 16 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1/2003 dėl konkurencijos taisyklių, nustatytų [SESV 101] ir [102] straipsniuose, įgyvendinimo (OL L 1, 2003, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 8 sk., 2 t., p. 205).

kuriuo siekiama surasti tyrimui reikšmingą informaciją, šiuos veiksmus apėmė įgaliojimai, numatyti Reglamento Nr. 1/2003 20 straipsnio 2 dalies b ir c punktuose. Dėl to, kad šias kopijas Komisija pasiėmė į Briuselį (Belgija), kad ištirtų jose esančią bylai reikšmingą informaciją, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad Reglamento Nr. 1/2003 20 straipsnio 2 dalies b punkte nenustatyta, kad tikrinamų įmonių komercinių knygų ar dokumentų tyrimas turi būti vykdomas jų patalpose, jei, kaip šiuo atveju, patikrinimo nebuvo galima užbaigti per iš pradžių numatytą laikotarpį. Juo Komisija tik įpareigojama atliekant dokumentų tyrimą savo patalpose suteikti tikrinamoms įmonėms tokias pačias garantijas, kokios turi būti užtikrintos atliekant patikrinimą vietoje. Kadangi šių garantijų byloje buvo laikomasi, Bendrasis Teismas nusprendė, kad atlikdama patikrinimą Komisija neviršijo įgaliojimų, jai pripažįstamų Reglamento Nr. 1/2003 20 straipsnio 2 dalyje.

Toliau, atsižvelgdamos į konkurencijos teisės ekstrateritorinį poveikį, ieškovės byloje, kurioje priimtas 2018 m. liepos 12 d. Sprendimas **Brugg Kabel ir Kabelwerke Brugg / Komisija** (T-441/14, [EU:T:2018:453](#), pateiktas apeliacinis skundas), tvirtino, kad Komisija yra nekompetentinga taikyti SESV 101 straipsnio veiksams, padarytiems ne Europos ekonominėje erdvėje (EEE), ir projektams, realizuotiems ne EEE, nes jie neturėjo įtakos EEE. Nesant įrodymų, kad veiksmai, susiję su kiekvienu iš šių projektų, turėjo tiesioginį, didelį ir numatomą poveikį EEE, Komisija, grįsdama savo ekstrateritorinę kompetenciją, negalėjo paprasčiausiai šio poveikio priskirti ginčijamame sprendime konstatuotam vienam ir tęstiniam pažeidimui, nebent jai būtų suteikta neribota kompetencija. Šiuo klausimu Bendrasis Teismas pabrėžė, kad SESV 101 straipsnis gali būti taikomas antikonkurenciniams veiksams ir susitarimams, jei galima numatyti, kad kartu šie veiksmai ir susitarimai turi tiesioginį ir didelį poveikį vidaus rinkai. Iš to matyti, kad, priešingai, nei teigė ieškovės, būtent bendrai atsižvelgiant į atskirą vieną ir tęstinį pažeidimą sudarančių veiksmų poveikį, įskaitant susijusį su ne EEE vykdytinais projektais, reikėjo įvertinti, ar šiuo atveju taikytinas SESV 101 straipsnis. Bendrojo Teismo nuomone, Komisija nepadarė klaidos, kai tame sprendime konstatavo, jog kartelio narių veiksmų ir susitarimų poveikis konkurencijai EEE, įskaitant vidaus rinką, buvo numatomas, didelis ir tiesioginis. Šiame kontekste Bendrasis Teismas pažymėjo, kad pakanka atsižvelgti į galimą elgesio poveikį konkurencijai, kad būtų tenkinamas reikalavimas dėl numatomumo. Dėl nagrinėjamų veiksmų tiesioginio poveikio Sąjungos teritorijoje Bendrasis Teismas pažymėjo, kad šie veiksmai neišvengiamai turėjo tiesioginę įtaką aukštos ir labai aukštos įtampos elektros kabelių tiekimui minėtoje teritorijoje, nes toks buvo atskirų susitikimų ir kontaktų tarp kartelio narių tikslas. Dėl didelio poveikio Sąjungoje Bendrasis Teismas atkreipė dėmesį į kartelyje dalyvavusių gamintojų skaičių ir dydį (jie užėmė beveik visą rinką), didelį su įvairiais susitarimais susijusių produktų asortimentą, nagrinėjamų veiksmų sunkumą ir vieno ir tęstinio pažeidimo, kuris buvo daromas dešimt metų, trukmę. Bendrojo Teismo nuomone, visi šie veiksniai kartu įrodo didelį nagrinėjamų veiksmų poveikį Sąjungos teritorijoje. Todėl Bendrasis Teismas nusprendė, kad vienas ir tęstinis pažeidimas, koks konstatuotas ginčijamame sprendime, patenka į SESV 101 straipsnio taikymo sritį, o Komisija turi kompetenciją už jį nubausti.

Galiausiai dėl patronuojančiųjų bendrovių ir dukterinių bendrovių santykių ieškovė byloje, kurioje priimtas 2018 m. liepos 12 d. Sprendimas **The Goldman Sachs Group / Komisija** (T-419/14, [EU:T:2018:445](#), pateiktas apeliacinis skundas), tvirtino, be kita ko, kad Komisija klaidingai pritaikė faktinės lemiamos įtakos prezumpciją, pripažindama ją solidariai atsakinga už jos patronuojamosioms bendrovėms skirtos baudos sumokėjimą. Šiuo klausimu Bendrasis Teismas pažymėjo, kad faktinės lemiamos įtakos prezumpcija grindžiama prielaida, jog tai, kad patronuojančioji bendrovė turi visą ar beveik visą savo patronuojamosios bendrovės kapitalą, Komisijai leidžia be papildomų įrodymų daryti išvadą, jog ši patronuojančioji bendrovė, neturėdama reikalo atsižvelgti į kitų akcininkų interesus, turi galią daryti lemiamą įtaką tokiai patronuojamajai bendrovei priimant strateginius ar kasdienio valdymo sprendimus, o ši dėl savo elgesio rinkoje sprendžia ne savarankiškai, bet atsižvelgdama į patronuojančiosios bendrovės norus. Šiuos argumentus visiškai galima taikyti tuo atveju, kai patronuojančioji bendrovė gali turėti visas balsavimo teises, susietas su jos patronuojamosios bendrovės akcijomis, nes ta patronuojančioji bendrovė turi galimybę visiškai kontroliuoti patronuojamosios bendrovės elgesį, o tretieji asmenys, visų pirma kiti akcininkai, iš principo negali tam prieštarauti. Žinoma, negalima atmesti to, kad tam tikrais atvejais smulkieji akcininkai, neturintys balsavimo teisių, susietų su patronuojamosios

bendrovės akcijomis, tokios patonuojamosios bendrovės atžvilgiu gali turėti tam tikrų teisių, kurios prirėikus taip pat leidžia daryti įtaką tos bendrovės elgesiui. Vis dėlto tokiomis aplinkybėmis patonuojančioji bendrovė gali paneigti faktinės lemiamos įtakos prezumpciją, pateikdama įrodymų, patvirtinančių, kad ji nelemia atitinkamos patonuojamosios bendrovės komercinės politikos rinkoje. Be to, Bendrasis Teismas manė, kad Komisija teisingai atsižvelgė į kitus objektyvius veiksmus, leidžiančius konstatuoti, kad ieškovė darė lemiamą įtaką savo patonuojamai bendrovei, pavyzdžiui, tai, kad patonuojančioji bendrovė gali skirti patonuojamosios bendrovės valdybos narius, sušaukti akcininkų susirinkimus, pasiūlyti atšaukti valdybos narius, taip pat į patonuojančiosios bendrovės administratorių vaidmenį patonuojamosios bendrovės strateginiame komitete, tai, kad patonuojančioji bendrovė nuolat gaudavo atnaujinimus ir kasmėnesines patonuojamosios bendrovės veiklos ataskaitas. Galiausiai jis pažymėjo, kad ieškovė nepateikė pakankamų įrodymų, patvirtinančių, kad akcijomis, kurias turėjo patonuojamoje bendrovėje, buvo siekiama tik atlikti investicijas, o ne ją valdyti ir kontroliuoti.

Byloje, kurioje priimtas 2019 m. gruodžio 12 d. Sprendimas **Servier ir kt. / Komisija** (T-691/14, [EU:T:2018:922](#)), Bendrasis Teismas nagrinėjo ieškinį dėl sprendimo, kuriame Komisija nusprendė, kad **Servier SAS** dalyvavo karteliuose perindoprilio – hipertenzijai ir širdies nepakankamumui gydyti skirto vaisto – rinkoje. Byloje buvo nagrinėjami susitarimai dėl taikaus ginčų sprendimo, kuriais išspręsti ginčai dėl tam tikrų **Servier** patentų¹⁶. Bendrojo Teismo sprendime pateikiami paaiškinimai dėl patentų teisės ir konkurencijos teisės suderinimo tokiais atvejais.

Pažymėjęs, kad *a priori* yra teisėta ginčo dėl patento šalims sudaryti susitarimą dėl taikaus ginčo sprendimo, o ne spręsti ginčą teisme, Bendrasis Teismas konstatavo, kad reikšmingų elementų, leidžiančių nuspręsti, kad susitarimas dėl taikaus ginčų sprendimo patentų srityje yra konkurencijos ribojimas dėl tikslo, nustatymas yra gana keblus, nes nei Komisija, nei Sąjungos teismas nėra kompetentingi apibrėžti patento apimtį ar nuspręsti dėl jo galiojimo. Tai neleidžia jiems pateikti objektyvaus šių klausimų vertinimo ir verčia juos teikti pirmenybę subjektyviam požiūriui, kuris grindžiamas tuo, kiek ginčijamų susitarimų šalys pripažįsta patento galiojimą. Bendrasis Teismas pabrėžė, kad tokiomis aplinkybėmis susitarimas dėl taikaus ginčo dėl patentų sprendimo gali neturėti jokios neigiamos įtakos konkurencijai. Taip yra, pavyzdžiui, tuo atveju, jeigu šalys susitaria laikyti, kad ginčijamas patentas yra negaliojantis, ir dėl tos priežasties numato, kad į rinką nedelsiant ateis generinius vaistus gaminanti bendrovė. Tačiau kai šalys sutaria priešingai – laikyti, kad ginčijamas patentas galioja, – pasidaro sunkiau susitarimus dėl taikaus ginčo sprendimo, kurie atitinka konkurencijos teisę, atskirti nuo tokių susitarimų, kurie jos neatitinka.

Dėl kriterijų, leidžiančių nuspręsti, kad susitarimas dėl taikaus ginčų sprendimo patentų srityje yra konkurencijos ribojimas dėl tikslo, Bendrasis Teismas nusprendė, kad pirmąjį kriterijų sudaro tai, kad tame susitarime yra patentų neginčijimo ir neprekiavimo produktais sąlygų, kurios savaime riboja konkurenciją. Vis dėlto tokių sąlygų įtraukimas gali būti teisėtas, bet tik tiek, kiek jos grindžiamos šalių pripažinimu, kad nagrinėjamas patentas galioja. Antrąjį kriterijų sudaro „kompensacinio mokėjimo“, t. y. kai patentuotus vaistus gaminanti bendrovė moka generinius vaistus gaminančiai bendrovei, kaip paskatinimo buvimas. Kai konstatuojama, kad buvo paskatinimas, būtent jis, o ne susitarimo dėl taikaus ginčo sprendimo šalių pripažinimas, kad patentas galioja, turi būti laikomas tikrąja konkurencijos ribojimų, kuriais nustatytos nepardavinėjimo ir neginčijimo išlygos, priežastis. Kadangi tos išlygos šiuo atveju yra visiškai neteisėtos, jos kelia tam tikro lygio žalą įprastam konkurencijos veikimui, o to pakanka, kad jas būtų galima kvalifikuoti kaip ribojimą dėl tikslo. Todėl Bendrasis Teismas turėjo patikslinti paskatinimo sąvoką. Neapgręžęs įrodinėjimo pareigos, nes tai prieštarautų jurisprudencijai, pagal kurią iš principo Komisija turi įrodyti pažeidimą, Bendrasis Teismas įvedė įrodinėjimo pareigos modifikaciją, grindžiamą skatinimo formų rūšimis, siekdamas leisti įmonėms, norinčioms

16| 2014 m. liepos 9 d. Komisijos sprendimas C(2014) 4955 *final* dėl procedūros pagal SESV 101 ir 102 straipsnius (byla AT.39612 – Perindoprilis (*Servier*)).

taikiai spręsti ginčus, lengviau numatyti, kaip bus taikoma konkurencijos teisė, o toks numatomumas yra nepakankamai užtikrinimas atskirai nagrinėjant tokias situacijas. Šiuo atžvilgiu jis skiria atvejį, kai patentuotų vaistų bendrovė atlieka mokėjimą generinių vaistų bendrovei be atlygio (neskaitant pareigos laikytis ribojančių sąlygų), nuo atvejo, kai perduodamas turtas pagal komercinį sandorį, susietą su susitarimu dėl taikaus ginčo sprendimo (t. y. pagal papildomą susitarimą).

Šiame sprendime Bendrasis Teismas turėjo progą panagrinėti principus, taikomus baudų bendrinimo srityje. Servier teigė, kad, pirma, jai pagal SESV 101 straipsnį skirta subendrinta baudos suma yra neproporcinga ir, antra, už susitarimus dėl taikaus ginčo sprendimo buvo nubausta du kartus, nes jai už šiuos susitarimus buvo skirta bauda pagal SESV 101 straipsnį ir pagal SESV 102 straipsnį.

Dėl pirmojo klausimo Bendrasis Teismas pažymėjo, kad ginčijamame sprendime Komisija atsižvelgė į tai, jog Servier padarė kelis pažeidimus, kurie, nors yra atskiri, vis dėlto susiję su tuo pačiu produktu perindopriliu, didele dalimi su tomis pačiomis geografinėmis zonomis ir su tais pačiais laikotarpiais. Esant tokiai specifinei situacijai, siekdama išvengti galimo neproporcingumo, ji nusprendė kiekvieno pažeidimo atžvilgiu sumažinti Servier pardavimų vertę, į kurią buvo atsižvelgta nustatant bazinį baudos dydį. Taigi, Bendrasis Teismas iš esmės pritarė tokiam požiūriui ir konstatavo, kad Servier pagal SESV 101 straipsnį skirta bendra baudų suma nėra neproporcinga. Tačiau jis nepareišė nuomonės dėl antrojo klausimo, nes Servier pagal SESV 102 straipsnį skirta bauda buvo panaikinta.

2. Įnašas SESV 102 straipsnio taikymo srityje

Byloje, kurioje priimtas 2018 m. gruodžio 12 d. Sprendimas **Servier ir kt. / Komisija** (T-691/14, [EU:T:2018:922](#)), Bendrasis Teismas, be kita ko, turėjo nuspręsti dėl piktnaudžiavimo dominuojančia padėtimi pažeidimo, kuriuo buvo kaltinama Servier. Ieškovės, be kita ko, teigė, kad Komisija padarė vertinimo klaidą ir teisės klaidą, kai galutinių produktų rinką apribojo vienintele perindoprilio molekule ir į ją neįtraukė penkiolikos kitų konvertuojančio fermento inhibitorių (KFI) vien tam, kad galėtų nuspręsti, jog Servier užima dominuojančią padėtį šioje rinkoje.

Bendrasis Teismas pabrėžė, kad farmacijos sektorius yra „netipiškas“, nes pagal receptą išduodamų vaistų paklausą lemia vaistą skiriantis gydytojas, o ne galutinis vartotojas, t. y. pacientas. Savo ruožtu gydytojai, rašydami receptą, daugiausia remiasi vaistų gydomuoju poveikiu. Kaip teigia Bendrasis Teismas, gydytojų laisvė rinktis tarp rinkoje esančių receptinių vaistų ar tarp receptinių vaistų ir kitų molekulių generinių versijų ir dėmesys, kurį vaistą skiriantis gydytojas suteikia daugiausia gydomiesiems aspektams, tam tikrais atvejais leidžia reikšmingoms kokybinio, o ne kiekybinio pobūdžio konkurencinėms jėgoms veikti ne pagal įprastą spaudimo kaina mechanizmą. Todėl kai vaistai yra pripažinti arba laikomi lygiaverčiais ar pakeičiamais, atliekant rinkos analizę reikia ypatingą dėmesį skirti dalykams, leidžiantiems identifikuoti tokio pobūdžio konkurencinio spaudimo buvimą.

Šiuo atveju Bendrasis Teismas nusprendė, kad analizuodama atitinkamos rinkos apibrėžimą Komisija padarė kelias klaidas, o tai turėjo neigiamos įtakos jos analizės išvadai. Komisija dėl naudojimo gydyti klaidingai manė, kad KFI yra heterogeninių vaistų klasė ir kad perindoprilis turi ypatingų savybių šioje vaistų klasėje. Be to, remdamasi natūralių įvykių, grindžiamų daugiausia kainų svyravimu, analize Komisija padarė klaidingą išvadą, kad perindoprilis nepatiria reikšmingo konkurencinio spaudimo iš kitų KFI, ir taip nepakankamai įvertino perindopriliu gydomų pacientų polinkį keisti gydymą bei neatsižvelgė į konkurencijos farmacijos sektoriuje ypatumus. Bendrasis Teismas nusprendė, kad Komisija neįrodė, jog atitinkamų produktų rinką apsiriboja vien receptiniu ir generiniu perindopriliu.

Bylose, kuriose buvo priimti 2018 m. gruodžio 13 d. sprendimai **Slovak Telekom / Komisija** (T-851/14, [EU:T:2018:929](#)) ir **Deutsche Telekom / Komisija** (T-827/14, [EU:T:2018:930](#)), Bendrasis Teismas turėjo nagrinėti sprendimo, kuriame Komisija nusprendė, kad *Slovak Telekom*, a.s. ir *Deutsche Telekom AG* sukurta įmonė piktnaudžiavo savo dominuojančia padėtimi Slovakijos telekomunikacijų rinkoje¹⁷. Ieškovės, be kita ko, teigė, kad Komisija padarė klaidą, kai neišnagrinėjo priegios prie *Slovak Telekom* tinklo būtinybės norint vykdyti veiklą mažmeninėje plačiajuosčio ryšio paslaugų rinkoje.

Šiuo klausimu Bendrasis Teismas pažymėjo, kad atitinkamuose teisės aktuose aiškiai numatyta, jog prieiga prie *Slovak Telekom* vietinių linijų yra būtina, siekiant sudaryti sąlygas atsirasti ir plėtoti veiksmingą konkurenciją Slovakijos plačiajuosčio interneto paslaugų rinkoje. Todėl Komisija neturėjo įrodyti, jog tokia prieiga tikrai yra būtina.

Bendrasis Teismas taip pat išnagrinėjo, ar ginčijamo sprendimo 1 straipsnio 2 dalies d punktas galėtų būti iš dalies panaikintas dėl to, kad jame konstatuota, jog laikotarpiu nuo 2005 m. rugpjūčio 12 d. iki gruodžio 31 d. *Slovak Telekom* taikė praktiką, kuri lėmė maržų mažinimą. Šiuo klausimu Bendrasis Teismas konstatavo, kad Komisijos atlikta analizė taikant bet kurį prognozuojamą scenarijų atskleidė, kad šiuo laikotarpiu marža buvo teigiama. Jis priminė, kad tokiu atveju, jei dominuojančią padėtį užimanti įmonė nustato tokio dydžio kainas, kurios padengia esmines prie prekių prekybos arba aptariamų paslaugų teikimo priskiriamas sąnaudas, toks pat kaip ši įmonė produktyvus konkurentas iš principo turi galimybę konkuruoti šiomis kainomis, nepatirdamas nuostolių, kurių ilgainiui nebūtų įmanoma padengti. Remiantis tuo, darytina išvada, kad laikotarpiu nuo 2005 m. rugpjūčio 12 d. iki gruodžio 31 d. toks pat produktyvus kaip *Slovak Telekom* konkurentas iš esmės turėjo galimybę su ja konkuruoti mažmeninėje plačiajuosčio ryšio paslaugų rinkoje, nepatirdamas nuostolių, kurių ilgainiui nebūtų įmanoma padengti, tol, kol jis turėjo atsietą prieigą prie vietinės linijos. Nors, jei marža yra teigiama, negalima atmesti galimybės, jog Komisija, nagrinėdama kainų politikos išstūmimo iš rinkos poveikį, gali įrodyti, kad dėl minėtų veiksmų, pavyzdžiui, dėl sumažėjusio rentabilumo, atitinkamiems operatoriams gali būti bent jau sunkiau vykdyti savo veiklą atitinkamoje rinkoje, vis dėlto šiuo atveju reikėjo konstatuoti, jog Komisija ginčijamame sprendime neįrodė, kad *Slovak Telekom* kainų politika laikotarpiu nuo 2005 m. rugpjūčio 12 d. iki gruodžio 31 d. turėjo tokį išstūmimo iš rinkos poveikį, nors tai reikėjo įrodyti visų pirma dėl to, kad buvo teigiamų maržų.

Byloje, kurioje priimtas 2018 m. gruodžio 13 d. Sprendimas **Deutsche Telekom / Komisija** (T-827/14, [EU:T:2018:930](#)), Bendrasis Teismas, be kita ko, turėjo išnagrinėti ieškovės argumentą, jog pažeisdama bausmių ir sankcijų individualizavimo principą Komisija jai skyrė atskirą baudą, be tos, kurią jai skyrė solidariai su *Slovak Telekom*, ir šiuo klausimu nusprendė, kad sunkinanti recidyvo aplinkybė gali būti veiksnys, individualiai apibūdinantis patronuojančiosios bendrovės veiksmus ir rodantis, kad jos atsakomybė viršija jos patronuojamosios bendrovės atsakomybę. Vis dėlto jis pažymėjo, kad kai, kaip šiuo atveju, vertindama įmonės padaryto pažeidimo sunkumą ir apskaičiuodama baudą, kuri jai turi būti skirta, Komisija remiasi patronuojamosios bendrovės apyvarta, patronuojančiosios bendrovės apyvarta, net jeigu būtų kur kas didesnė nei patronuojamosios bendrovės apyvarta, nėra veiksnys, kuris galėtų apibūdinti individualius patronuojančiosios bendrovės veiksmus darant įmonei inkriminuojamą pažeidimą, nes patronuojančiosios bendrovės atsakomybė šiuo požiūriu kyla tik dėl jos patronuojamosios bendrovės atsakomybės. Todėl ginčijamame sprendime ieškovei atgrasymo sumetimais pritaikiusi dauginimo koeficientą 1,2 Komisija neteisingai taikė sąvoką „įmonė“, kaip ji suprantama pagal Sąjungos teisę. Naudodamasis savo neribota jurisdikcija Bendrasis Teismas perskaičiavo *Deutsche Telekom* ir *Slovak Telekom* solidariai skirtą baudą, nes Komisija padarė klaidą, kai konstatavo, kad *Slovak Telekom* veiksmai, dėl kurių mažėjo maržos, galėjo prasidėti iki 2006 m. sausio 1 d. Jis taip pat perskaičiavo

17| 2014 m. spalio 15 d. Komisijos sprendimas C(2014) 7465 *final* dėl procedūros pagal SESV 102 straipsnį ir EEE susitarimo 54 straipsnį (byla AT.39523 – *Slovak Telekom*), iš dalies pakeistas 2014 m. gruodžio 16 d. Komisijos sprendimu C(2014) 10119 *final* ir 2015 m. balandžio 17 d. Komisijos sprendimu C(2015) 2484 *final*.

ieškovei dėl recidyvo skirtos atskiros baudos dydį, kuris sudaro 50 % solidarios baudos, nepritaikius atgrasymo dauginimo koeficiento 1,2. Galiausiai dėl Komisijos prašymo byloje, kurioje buvo priimtas 2018 m. gruodžio 13 d. Sprendimas **Slovak Telekom / Komisija** (T-851/14, [EU:T:2018:929](#)), padidinti solidarios baudos dydį Bendrasis Teismas nusprendė, kad, atsižvelgiant į bylos aplinkybes, jo keisti nereikia.

3. Įnašas koncentracijų srityje

Byloje, kurioje priimtas 2018 m. gegužės 16 d. Sprendimas **Deutsche Lufthansa / Komisija** (T-712/16, [EU:T:2018:269](#)), Bendrajame Teisme buvo pareikštas ieškinys dėl sprendimo, kuriuo Komisija atmetė ieškovės prašymą atleisti nuo tam tikrų įsipareigojimų, tapusių privalomais pagal 2005 m. liepos 4 d. Komisijos sprendimą leisti *Deutsche Lufthansa AG* įsigyti *Swiss International Air Lines Ltd* kontrolę¹⁸. Ieškovė prašė atleisti nuo įsipareigojimų dėl kainų ir, jei įmanoma, nuo įsipareigojimų dėl laiko tarpų ir kitų papildomų su prieiga susijusių korekcinų priemonių, taikomų maršrutams Ciurichas–Stokholmas (toliau – ZRH–STO) ir Ciurichas–Varšuva (toliau – ZRH–WAW). Komisijai atmetus šį prašymą, ieškovė pareiškė ieškinį Bendrajame Teisme konkrečiai dėl šio atmetimo, kiek jis susijęs su prašymu atleisti nuo įsipareigojimų dėl kainų, taikomų maršrutams ZRH–STO ir ZRH–WAW.

Bendrasis Teismas pirmiausia pabrėžė, kad į šalių įsipareigojimus, kuriuos jos prisiėmė tam, kad išsklaidytų rimtas abejones dėl koncentracijos ir ją padarytų suderinamą su vidaus rinka, paprastai būna įtraukta peržiūros išlyga su numatytomis sąlygomis, kurioms esant Komisija, pateikus prašymą, gali tuos įsipareigojimus panaikinti, pakeisti arba nustatyti naujus. Įsipareigojimų panaikinimas arba dalinis pakeitimas ypač svarbus, kalbant apie elgesio įsipareigojimus, dėl kurių negalima numatyti tam tikrų aplinkybių tuo metu, kai priimamas sprendimas leisti vykdyti koncentraciją. Įsipareigojimai yra skirti atsiradusioms konkurencijos problemoms išspręsti, todėl, pakitus rinkos situacijai, gali prireikti iš dalies pakeisti jų turinį. Tokiomis aplinkybėmis Komisija turi tam tikrą diskreciją vertinti, pavyzdžiui, būtinybę prisiimti įsipareigojimus, siekiant išsklaidyti tokio koncentracijos sandorio sukeltas rimtas abejones. Konkrečiai dėl prašymo atleisti nuo įsipareigojimų Bendrasis Teismas pažymėjo, kad nagrinėjant tokį prašymą nebūtinai kyla tokių pačių perspektyvinės analizės sunkumų kaip nagrinėjant koncentraciją. Nagrinėjant tokį prašymą reikia patikrinti, ar tenkinamos peržiūros išlygoje numatytos sąlygos, arba įvertinti, ar patvirtinant koncentraciją sudarytos prognozės pasitvirtino ir ar dar aktualios dėl koncentracijos kilusios rimtos abejonės. Vis dėlto prašymo atleisti nuo įsipareigojimų vertinimas kartais apima sudėtingus ekonominius vertinimus, skirtus patikrinti, ar įvyko reikšmingas ir ilgalaikis rinkos situacijos pokytis, dėl kurio įsipareigojimai tapo nebereikalingi. Taigi reikia manyti, kad vertindama prašymą atleisti nuo įsipareigojimų (tai apima sudėtingus ekonominius vertinimus) Komisija taip pat turi tam tikrą diskreciją. Vis dėlto ji turi šį prašymą rūpestingai išnagrinėti ir pagrįsti savo išvadas visais reikšmingais duomenimis. Be to, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad sprendimas dėl prašymo atleisti nuo įsipareigojimų nereiškia sprendimo, kuriuo leista vykdyti koncentraciją ir pagal kurį įsipareigojimai tapo privalomi, panaikinimo ir nėra tokio panaikinimo dalis. Jo tikslas – patikrinti, ar tenkinamos peržiūros išlygoje, kuri sudaro įsipareigojimų dalį, numatytos sąlygos, ir atitinkamu atveju – ar sprendime, kuriuo leista vykdyti koncentraciją, jei laikomasi įsipareigojimų, nebekyla įvardytų konkurencijos problemų. Be to, būtent įsipareigojimų saistomos šalys turi pateikti pakankamai įrodymų, kad tenkinamos atleidimo nuo įsipareigojimų sąlygos. Vis dėlto, kai tokios šalys pateikia įrodymų, kad įsipareigojimų peržiūros išlygose numatytos sąlygos įvykdytos, Komisija turi nurodyti, kodėl tie įrodymai nėra pakankami arba patikimi, ir, jei būtina, atlikti tyrimą, kad patikrintų, papildytų arba nuginčytų tų šalių pateiktus įrodymus.

18| 2016 m. liepos 25 d. Komisijos sprendimas C(2016) 4964 *final*, kuriuo atmestas *Deutsche Lufthansa AG* prašymas atleisti nuo tam tikrų įsipareigojimų, tapusių privalomų pagal 2005 m. liepos 4 d. Komisijos sprendimą leisti vykdyti koncentraciją byloje COMP / M.3770 – *Lufthansa / Swiss*.

Atsižvelgdamas į šiuos svarstymus Bendrasis Teismas nusprendė, kad šiuo atveju Komisija neįvykdė savo pareigų. Dėl maršruto ZRH–STO jis, be kita ko, pažymėjo, kad Komisija neišnagrinėjo *Deutsche Lufthansa* ir *Scandinavian Airlines System* sudaryto susitarimo nutraukimo poveikio konkurencijai nei atskirai, nei kartu su *Deutsche Lufthansa* pasiūlymu nutraukti ir dvišalį aljanso susitarimą su *Scandinavian Airlines System*. Bendrojo Teismo teigimu, Komisija taip pat nepakankamai atsakė į *Deutsche Lufthansa* argumentą, jog Komisija pakeitė politiką, nes apibrėždama paveiktas rinkas ji nebeatsižvelgė į aljanso partnerius ir neatliko pakankamos bendrojo kodo sutarties poveikio konkurencijai tarp *Swiss International Air Lines* ir *Scandinavian Airlines System* analizės. Todėl jis nusprendė, kad Komisija padarė akivaizdžią vertinimo klaidą, nes atsižvelgė ne į visą reikšmingą informaciją, ir kad ginčijamame sprendime pateiktomis aplinkybėmis negalima pateisinti sprendimo atmesti prašymą atleisti nuo įsipareigojimų, susijusį su maršrutu ZRH–STO. Tačiau dėl maršruto ZRW–WAW Bendrasis Teismas nusprendė, kad visiškai nepasikeitus *Swiss International Air Lines* ir *Polskie Linie Lotnicze LOT S.A.* sutartiniais santykiams, į kuriuos buvo atsižvelgta, kai nustatyti privalomi įsipareigojimai dėl kainų, konstatuotų trūkumų nepakanka, kad būtų panaikintas ginčijamas sprendimas, kiek jis susijęs su šiuo maršrutu.

Byloje, kurioje priimtas 2018 m. spalio 9 d. Sprendimas **1&1 Telecom / Komisija** (T-43/16, [EU:T:2018:660](#)), Bendrasis Teismas turėjo nuspręsti dėl tariamo Komisijos sprendimo, susijusio su galutinių įsipareigojimų, tapusių privalomų pagal jos sprendimą pripažinti suderinamu su vidaus rinka *Telefónica Deutschland Holding AG* įvykdytą *E-Plus Mobilfunk GmbH & Co. KG* įsigijimą, įgyvendinimu. Byloje pirmiausia kilo klausimas dėl priimtumo, t. y. ar raštas, kuriame Komisija, gavusi ieškovės pareikštą skundą, aiškina galutinių įsipareigojimų apimtį ir mano, kad jų laikytis turinti įmonė jų nepažeidė, taip pat atsisako imtis priemonių prieš šią įmonę, yra aktas, dėl kurio galima pareikšti ieškinį, kaip numatyta SESV 263 straipsnyje.

Pirmiausia Bendrasis Teismas pažymėjo, kad šiuo atveju ginčijamas raštas tik patvirtina galutinius įsipareigojimus, nekeisdamas ieškovės teisinės situacijos. Iš to matyti, kad šis raštas, kiek jame aiškinami galutiniai įsipareigojimai, yra ne sprendimas, o paprasčiausias teisiškai neįpareigojantis pareiškimas, kokius Komisija gali daryti, *a posteriori* prižiūródama, kad būtų tinkamai įgyvendinami jos sprendimai koncentracijų kontrolės srityje. Antra, Bendrasis Teismas pabrėžė, kad ieškovė neturi jokios individualios teisės įpareigoti Komisiją priimti sprendimą, kuriame konstatuotų, kad *Telefónica Deutschland Holding* pažeidė galutinius įsipareigojimus, ir nustatytų priemones, leidžiančias atkurti veiksmingos konkurencijos sąlygas pagal Reglamento Nr. 139/2004¹⁹ 8 straipsnio 4 ar 5 dalis, neatsižvelgiant į tai, ar tenkinamos tokį sprendimą pateisinančios sąlygos. Net jei tai būtų koncentracijų kontrolės spraga, ją ištaisyti turėtų teisės aktų leidėjas, o ne Sąjungos teismas. Galiausiai, trečia, Bendrasis Teismas mano, kad išvados, jog ginčijamas raštas nėra aktas, dėl kurio galima pareikšti ieškinį pagal SESV 263 straipsnį, negali paneigti ieškovės teiginys, jog tokia išvada pažeistų jos teisę į veiksmingą teisminę gynybą. Šiuo atžvilgiu jis pažymėjo, kad, nepanaikinant Komisijos galimybės konstatuoti galutinių įsipareigojimų nesilaikymą ir imtis, jos nuomone, tinkamų priemonių priimant sprendimą pagal Reglamento Nr. 139/2004 8 straipsnio 4 ir 5 dalis, galutiniuose įsipareigojimuose nurodyti asmenys, tarp kurių yra ieškovė, gali tuo remtis kompetentinguose nacionaliniuose teismuose. Esant tokiai situacijai, bet kokia Komisijos nuomonė dėl galutinių įsipareigojimų aiškinimo yra tik galima interpretacija, kuri, priešingai, nei pagal SESV 288 straipsnį priimti sprendimai, yra tik rekomendacinio pobūdžio ir nėra privaloma kompetentingiems nacionaliniams teismams. Todėl Bendrasis Teismas nusprendė, kad ginčijamas raštas nėra sprendimas, dėl kurio būtų galima pareikšti ieškinį dėl panaikinimo pagal SESV 263 straipsnį.

19| 2004 m. sausio 20 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 139/2004 dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės (EB Susijungimų reglamentas) (OL L 24, 2004, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 8 sk., 3 t., p. 40).

4. Tyrimo įgaliojimai

Byloje, kurioje priimtas 2018 m. birželio 20 d. Sprendimas *České dráhy / Komisia* (T-325/16, [EU:T:2018:368](#), pateiktas apeliacinis skundas²⁰), Bendrasis Teismas turėjo pareikšti nuomonę dėl nacionalinės Čekijos geležinkelių vežėjos ieškinio dėl jai ir visoms jos tiesiogiai ar netiesiogiai kontroliuojamoms bendrovėms skirto Komisijos sprendimo leisti jai atlikti tyrimą pagal Reglamento Nr. 1/2003/21 20 straipsnio 4 dalį. Ieškovė ginčijo šį sprendimą, remdamasi tuo, kad jo priėmimo momentu Komisija negalėjo turėti net netiesioginių rimtų įrodymų, kuriais remiantis būtų galima įtarti konkurencijos taisyklių pažeidimą. Be to, jis esą yra nepakankamai motyvuotas ir jame pernelyg plačiai apibrėžiamas patikrinimo dalykas ir tikslas, todėl patikrinimas apima praktiškai visus ieškovės veiksmus keleivinio geležinkelių transporto sektoriuje Čekijos Respublikoje.

Bendrasis Teismas priminė, kad reikalavimas saugoti bet kurio – fizinio ar juridinio – asmens privačios veiklos sferą nuo valstybės institucijų savavališko ar neproporcingo kišimosi yra bendrasis Sąjungos teisės principas. Siekiant laikytis šio bendrojo principo, sprendimu dėl tyrimo turi būti siekiama surinkti dokumentus, reikalingus tam tikrų faktinių ir teisinių aplinkybių, apie kurias Komisija jau turi tam tikros informacijos, tikrumui ir apimčiai patikrinti, esant pakankamai svarių įrodymų įtarti, jog buvo pažeistos konkurencijos taisyklės. Kadangi būtent sprendimo atlikti patikrinimą motyvuose apibrėžta Komisijos darbuotojams suteiktų įgaliojimų apimtis, šis bendrasis principas neleidžia sprendimo pradėti patikrinimą formuluoti taip, kad ši apimtis būtų išplėsta plačiau, nei reikia atsižvelgiant į pakankamai svarius įrodymus, kuriuos Komisija turi tokio sprendimo priėmimo dieną.

Kadangi šiuo atveju remiantis tik ginčijamo sprendimo motyvais nebuvo galima daryti prielaidos, kad šio sprendimo priėmimo dieną Komisija tikrai turėjo pakankamai svarių įrodymų, leidžiančių įtarti SESV 102 straipsnio pažeidimą, Bendrasis Teismas nusprendė, kad, atsižvelgiant į kitus reikšmingus įrodymus, reikia išnagrinėti, ar ginčijamo sprendimo priėmimo dieną Komisija turėjo pakankamai svarių įrodymų, leidžiančių įtarti SESV 102 straipsnio pažeidimą. Remdamasis kita byloje esančia informacija, pavyzdžiui, pagal nacionalinę procedūrą pateikta Čekijos universiteto ekspertizės išvada, Bendrasis Teismas nusprendė, kad ginčijamo sprendimo priėmimo dieną Komisija turėjo pakankamai svarių įrodymų, leidžiančių įtarti, kad ieškovė pažeidė SESV 102 straipsnį, nuo 2011 m. taikydama grobuoniškas kainas maršrutu Praha–Ostrava. Tačiau remdamasis, be kita ko, Komisijos pateiktais dokumentais jis nusprendė, kad ji neturėjo tokių įrodymų, kad ieškovė pažeidė SESV 102 straipsnį kitaip, nei taikydama grobuoniškas kainas, arba kad pažeidimas susijęs su kitais maršrutais nei Praha–Ostrava, ir panaikino šią ginčijamo sprendimo dalį.

20| Byla *České dráhy / Komisia*, C-538/18 P.

21| 2016 m. balandžio 18 d. Komisijos sprendimas C(2016) 2417 *final* dėl procedūros pagal Reglamento (EB) Nr. 1/2003 20 straipsnio 4 dalį, skirtas *České dráhy* ir visoms tiesiogiai ar ne tiesiogiai jos kontroliuojamoms bendrovėms ir kuriuo joms nurodyta leisti atlikti patikrinimą (byla AT.40156 – *Falcon*).

III. Valstybės pagalba

1. Valstybės pagalbos sąvoka

a. Skiriamos pagalbos sumos nustatymas – Ekonominės veiklos sąvoka

Byloje, kurioje priimtas 2018 m. sausio 25 d. Sprendimas **BSCA / Komisija** (T-818/14, [EU:T:2018:33](#)), Bendrasis Teismas nagrinėjo ieškinį, kuriuo buvo siekiama panaikinti kai kurias 2014 m. spalio 1 d. Komisijos sprendimo dėl priemonių, Belgijos valstybės įgyvendintų siekiant paremti bendrovės *Charleroi Bruxelles Sud oro uostas* (BSCA) ir *Ryanair*²², nuostatas. Šis Komisijos sprendimas priimtas po to, kai Bendrasis Teismas priėmė Sprendimą **Ryanair / Komisija**²³, kuriuo panaikino 2004 m. vasario 12 d. Komisijos sprendimą 2004/393/EB dėl pagalbos, oro transporto bendrovei *Ryanair* įsikuriant Šarlerua oro uoste suteiktos Valonijos regiono ir BSCA²⁴. Jame pateikti paaiškinimai dėl tam tikrų regionų oro uostams, kurie priima pigių skrydžių oro bendroves („low-costs“), suteiktos pagalbos. Šį kartą Bendrasis Teismas atmetė ieškinį.

Priminęs, kad kriterijus, pagal kurį nustatoma pagalbos suteikimo diena, – tai data, kai priimamas teisiškai privalomas aktas, kuriuo kompetentinga valdžios institucija įsipareigoja suteikti pagalbą jos gavėjui, Bendrasis Teismas pirmiausia konstatavo, kad 2000 m. liepos 20 d. ir lapkričio 8 d. sprendimuose, kuriais rėmėsi ieškovė, nebuvo nustatyta teisiškai privalomų ir konkrečių Valonijos vyriausybės įsipareigojimų ieškovei.

Nagrinėdamas klausimą, ar, kaip teigė ieškovė, sistema, leidžianti lėktuvams priartėti prie tūpimo tako esant blogam matomumui, turi būti laikoma neekonominio pobūdžio investicija, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad ekonominę veiklą sudaro bet kokia veikla, skirta atitinkamoje rinkoje prekėms arba paslaugoms siūlyti, ir ji priešpastatoma veiklai, kuri vykdoma įgyvendinant išimtinis viešosios valdžios įgaliojimus. Dėl artėjimo tūpti įrenginio, kuriam naudojamas radijo signalas siekiant padidinti lėktuvo, artėjančio prie nusileidimo tako, tūpimo tikslumą, Bendrasis Teismas nusprendė, kad net jeigu jis būtų privalomas ir padeda užtikrinti tūpimo saugumą, jis nepadeda užtikrinti nei oro erdvės kontrolės ir priežiūros, nei jokio kito išimtinio viešosios valdžios įgaliojimo, kuris gali būti įgyvendinamas oro uoste. Jis padeda teikti paslaugas, kurias konkurencijos sąlygomis civilinis oro uostas siūlo oro vežėjams, vykdydamas savo bendro pobūdžio veiklą, kuri yra ekonominė veikla. Nesant tokio įrenginio, vienintelė pasekmė yra ta, kad į oro uostą skraidinantys oro vežėjai tam tikromis oro sąlygomis atšaukia savo skrydžius arba juos nukreipia į kitus oro uostus, turinčius tokį įrenginį. Taigi, oro uosto, kuriame neįrengtas toks įrenginys, konkurencinė padėtis yra mažiau palanki, palyginti su oro uostu, kuriame yra toks įrenginys, tačiau šis konstatavimas nepaneigia minėto įrenginio vertinimo kaip ekonominės veiklos.

22| 2014 m. spalio 1 d. Komisijos sprendimo C(2014) 6849 *final* dėl priemonių SA.14093 (C76/2002), kurias Belgija įgyvendino remdama bendrovės BSCA ir *Ryanair*.

23| 2008 m. gruodžio 17 d. Sprendimas **Ryanair / Komisija** (T-196/04, [EU:T:2008:585](#)).

24| 2004 m. vasario 12 d. Komisijos sprendimas 2004/393/EB dėl pagalbos, kurią oro transporto bendrovei *Ryanair* įsikuriant Šarlerua oro uoste suteikė Valonijos regionas ir *Charleroi Bruxelles Sud* oro uostas (OL L 137, 2004, p. 1).

b. Atrankumas mokesčių srityje

Byloje, kurioje priimtas 2018 m. lapkričio 15 d. Sprendimas **Banco Santander ir Santusa / Komisija** (T-399/11 RENV, [EU:T:2018:787](#)), buvo nagrinėjama mokesčių sistema, leidžianti įmonėms, reziduojančioms mokesčių tikslais Ispanijoje, amortizuoti finansinę prestižo vertę, susidariusią įsigijus bendrovių, reziduojančių užsienyje mokesčių tikslais, akcijų. Šiame ir kituose penkiuose tą dieną priimtuose sprendimuose (2018 m. lapkričio 15 d. sprendimai **Axa Mediterranean / Komisija**, T-405/11, nepaskelbtas Rink., [EU:T:2018:780](#); **Sigma Alimentos Exterior / Komisija**, T-239/11, nepaskelbtas Rink., [EU:T:2018:781](#); **World Duty Free Group / Komisija**, T-219/10 RENV, [EU:T:2018:784](#); **Banco Santander / Komisija**, T-227/10, nepaskelbtas Rink., [EU:T:2018:785](#) ir **Prosegur Compañía de Seguridad / Komisija**, T-406/11, nepaskelbtas Rink., [EU:T:2018:793](#)) dėl prašymų panaikinti kai kurias Sprendimo 2011/282/ES²⁵ nuostatas Bendrasis Teismas vėl nagrinėjo klausimą dėl mokestinės priemonės atrankumo po to, kai Teisingumo Teismas, gavęs apeliacinį skundą, panaikino²⁶ sprendimus, kuriuose Bendrasis Teismas nusprendė, kad Komisija neįrodė tos priemonės atrankumo²⁷.

Taikydamas trijų etapų metodą nacionalinės mokestinės priemonės atrankumui įrodyti, kurį savo apeliaciniame sprendime pasiūlė taikyti Teisingumo Teismas²⁸, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad jurisprudencijoje akcentuojama atrankinio pobūdžio sąvoka, pagrįsta skirtumu tarp įmonių, kurios nusprendžia vykdyti tam tikras operacijas, ir įmonių, kurios nusprendžia jų nevykdyti, o ne skirtumas tarp įmonių pagal jų požymius. Remdamasis tuo Bendrasis Teismas nusprendė, kad nacionalinė mokesčių priemonė, kaip antai ginčijama priemonė, kuria suteikiama lengvata ir pasinaudojimas kuria priklauso nuo ekonominės operacijos įvykdymo, gali būti atrankinio pobūdžio, net jei, atsižvelgiant į nagrinėjamos operacijos požymius, bet kuri įmonė gali laisvai pasirinkti šias operacijas. Šiuo atveju Bendrasis Teismas nusprendė, kad minėto metodo pirmajame etape Komisija teisingai atrankinio pobūdžio kriterijaus analizės neapribojo tik bendrovių nerezidenčių akcijų įsigijimo atvejais ir įprasta sistema laikė prestižo vertės mokestinį vertinimą, o ne finansinio prestižo vertės mokestinį vertinimą, nustatytą ginčijamos priemonės. Pasak jo, Komisija taip pat teisingai manė, kad ginčijama priemonė, kuri leidžia finansinės prestižo vertės amortizaciją įsigijus bendrovių nerezidenčių akcijų, taikomas skirtingas mokestinis vertinimas nei bendrovių rezidenčių akcijų įsigijimo atveju, nors šių dviejų rūšių operacijų, atsižvelgiant į įprasta sistema siekiamą tikslą, faktinė ir teisinė situacijos yra panašios. Taikant ginčijamą priemonę skirtingai vertinamos įmonės, kurių padėtis panaši, todėl dėl poveikio jos bet kuriuo atveju negalima laikyti pateisinama atsižvelgiant į mokestinio neutralumo principą.

25| 2011 m. sausio 12 d. Komisijos sprendimas 2011/282/ES dėl Ispanijos įgyvendintos finansinės prestižo vertės amortizacijos mokesčių tikslais įsigyjant užsienio bendrovės akcijų Nr. C 45/07 (ex NN 51/07, ex CP 9/07) (OL L 135, 2011, p. 1).

26| 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimas **Komisija / World Duty Free Group ir kt.** (C-20/15 P ir C-21/15 P, [EU:C:2016:981](#)).

27| 2014 m. lapkričio 7 d. sprendimai **Banco Santander ir Santusa / Komisija** (T-219/11, [EU:T:2014:938](#)) ir **Autogrill España / Komisija** (T-399/10, [EU:T:2014:939](#)).

28| Pagal šį metodą pirmiausia reikia nustatyti bendrą arba „įprastą“ mokesčių sistemą, taikomą atitinkamoje valstybėje narėje (pirmasis etapas), paskui įrodyti, kad šia priemone nukrypstama nuo tokios bendros sistemos tiek, kiek pagal šią priemonę diferencijuojami ūkio subjektai, kurių faktinė ir teisinė padėtis, atsižvelgiant į šios mokesčių sistemos tikslą, yra panaši (antrasis etapas). Vis dėlto valstybės pagalbos sąvoka neapima priemonių, leidžiančių diferencijuoti įmones, kurių faktinė ir teisinė padėtis, atsižvelgiant į nagrinėjamos mokesčių sistemos tikslą, yra panaši, todėl jos *a priori* yra atrankinės, jeigu atitinkama valstybė narė įrodo, jog ši diferenciacija atsiranda dėl sistemos, kuri taikoma įmonėms, pobūdžio ar bendros struktūros (trečiasis etapas).

c. Priskyrimas – Apdairaus investuotojo principas

Byloje, kurioje priimtas 2018 m. gruodžio 13 d. Sprendimas **Comune di Milano / Komisija** (T-167/13, EU:T:2018:940), Bendrasis Teismas nagrinėjo ieškinį, kuriuo siekta panaikinti Komisijos sprendimą, pripažįstantį su vidaus rinka nesuderinama bendrovės *SEA SpA*, valdančios Milano Linatės ir Milano Malpensos (Italija) oro uostus, kapitalo injekcijų forma suteiktą pagalbą, skirtą naujai sukurtai jos visiškai kontroliuojamai bendrovei *Sea Handling SpA*²⁹. Grįsdama savo ieškinį ieškovė, be kita ko, rėmėsi SESV 107 straipsnio 1 dalies pažeidimu, nes Komisija, pirma, klaidingai konstatavo, kad buvo valstybės išteklių perdavimas ir kad nagrinėjamos priemonės buvo priskirtinos Italijos valstybei, ir, antra, pažeidė privataus investuotojo kriterijų.

Nagrinėdamas priemonių priskyrimo valstybei klausimą Bendrasis Teismas turėjo nuspręsti, ar Komisija privalėjo už kiekvienus metus atskirai įrodyti, kad pagalbos priemonės, priimtose kiekvienais metais 2002–2010 m. laikotarpiu, priskirtinos valstybei. Bendrasis Teismas pažymėjo: kadangi valstybės priemonės yra įvairių formų ir turi būti nagrinėjamos atsižvelgiant į jų pasekmes, neatmestina galimybė, jog kelios viena po kitos patvirtintos valstybės priemonės taikant SESV 107 straipsnio 1 dalį laikytinos viena priemone. Taip yra, be kita ko, tada, kai tarp viena po kitos patvirtintų priemonių, atsižvelgiant į jų laiką, tikslą ir įmonės padėtį šių priemonių patvirtinimo metu, yra toks glaudus ryšys, kad jų neįmanoma atskirti, kaip, Bendrojo Teismo nuomone, yra šioje byloje.

Dėl įrodinėjimo naštos, susijusios su privataus investuotojo principu, Bendrasis Teismas pirmiausia priminė, kad, remiantis principais dėl įrodinėjimo naštos valstybės pagalbos srityje, Komisija privalo įrodyti, kad pagalba buvo teikiama. Komisija privalo aptariamų priemonių tyrimo procedūrą vykdyti rūpestingai ir nešališkai, kad priimdama galutinį sprendimą dėl pagalbos egzistavimo ir, jei reikia, dėl jos nesuderinamumo ar neteisėtumo turėtų kuo išsamesnių ir patikimesnių įrodymų. Konkrečiai Bendrasis Teismas pažymėjo, kad Komisijos nagrinėjimas, ar atitinkamos priemonės gali būti kvalifikuojamos kaip valstybės pagalba dėl to, kad valdžios institucijos veikė ne taip, kaip privatus kreditorius, reikalauja sudėtingo ekonominio vertinimo. Vykdydamas kontrolę tokiomis aplinkybėmis Sąjungos teismas neturi pakeisti Komisijos vertinimo savuoju ir turi patikrinti tik tai, ar buvo laikytasi procedūrinių ir motyvavimo taisyklių, ar nebuvo padaryta teisės klaidos, ar tiksliai nurodytos faktinės aplinkybės ir ar nebuvo padaryta akivaizdžios šių faktinių aplinkybių vertinimo klaidos arba piktnaudžiauta įgaliojimais. Kad būtų įrodyta, jog vertindama faktines aplinkybes Komisija padarė akivaizdžią klaidą, dėl kurios būtų galima panaikinti ginčijamą sprendimą, ieškovų pateiktų įrodymų turi pakakti sprendime esančių faktinių aplinkybių vertinimą padaryti neįtikinamą. Bendrasis Teismas taip pat priminė, kad taikydama privataus kreditoriaus kriterijų Komisija turi atlikti bendrą vertinimą, atsižvelgdama į visas byloje svarbias aplinkybes. Šiuo atveju, pirma, svarbi yra bet kokia informacija, galinti daryti nemažą įtaką privataus kreditoriaus, kuris yra vidutiniškai atsargus ir rūpestingas, kurio padėtis yra kuo artimesnė viešojo kreditoriaus padėčiai ir kuris siekia susigrąžinti skolą iš sunkumų patiriančio skolininko, sprendimų priėmimo procesui. Antra, taikant privataus kreditoriaus kriterijų svarbi yra tik sprendimo priėmimo momentu turima informacija ir tuo metu numatomos aplinkybės. Iš tiesų Komisija neprivalo nagrinėti informacijos, jeigu pateikti įrodymai buvo gauti po sprendimo atlikti nagrinėjamą investiciją priėmimo, ir jie neatleidžia atitinkamos valstybės narės nuo pareigos atlikti atitinkamą išankstinį savo investicijos pelningumo vertinimą dar prieš atliekant šią investiciją. Kadangi šiuo atveju Bendrasis Teismas manė, kad toks išankstinis investicijos pelningumo vertinimas nebuvo atliktas, jis nusprendė, kad ieškovė neįrodė, jog Komisija padarė akivaizdžią vertinimo klaidą, kai atmetė argumentą, kad šioje byloje buvo laikomasi privataus investuotojo kriterijaus.

29| 2012 m. gruodžio 19 d. Komisijos sprendimas (ES) 2015/1225 dėl bendrovės *SEA SpA* teikiamų kapitalo injekcijų bendrovei *SEA [Handling] S.p.A.* (SA.21420 (C 14/10) (ex NN 25/10) (ex CP 175/06)) (OL L 201, 2015, p. 1).

2. Atitiktis

Byloje, kurioje priimtas 2018 m. liepos 12 d. Sprendimas **Austrija / Komisija** (T-356/15, EU:T:2018:439, pateiktas apeliacinis skundas³⁰), Bendrasis Teismas turėjo išnagrinėti Komisijos sprendimą, kuriame ji konstatavo, kad Jungtinės Karalystės numatyta pagalbos priemonė paremti Hinklio kyšulio branduolinę elektrinę yra suderinama su bendrąja rinka, ir leido ją įgyvendinti³¹. Byloje Bendrasis Teismas turėjo progą paaiškinti, koks yra SESV 107 straipsnio ir Euratomo sutarties santykis, kai priemonės susijusios su branduolinės energijos sritimi.

Bendrasis Teismas pažymėjo: kadangi Euratomo sutartyje nenumatyta išsamių taisyklių dėl valstybės pagalbos, SESV 107 straipsnis taikomas nagrinėjamos priemonės, nepaisant to, kad jomis siekiama Euratomo sutarties tikslo. Vis dėlto šią nuostatą taikant priemonėms, susijusioms su branduolinės energijos sritimi, reikia atsižvelgti į Euratomo sutarties nuostatas ir tikslus.

Nagrinėdamas SESV 107 straipsnio 3 dalies c punkto taikymo tokioms priemonėms sąlygas Bendrasis Teismas pirmiausia priminė, kad pagal šią nuostatą viešojo intereso tikslas, kurio siekiama nagrinėjama priemonė, nebūtinai turi būti tikslas, kurio siekia visos arba daugelis valstybių narių. Atsižvelgiant į Euratomo sutarties nuostatas ir į valstybių narių teisę pasirinkti skirtingus energijos šaltinius, valstybė narė turi teisę nuspręsti skatinti branduolinę energiją ir konkrečiai kurti naujus branduolinės energijos gamybos pajėgumus, o tai atitinka viešojo intereso tikslą, kaip jis suprantamas pagal SESV 107 straipsnio 3 dalies c punktą. Antra, dėl to, ar pagalbą galima laikyti tinkama, reikalinga ir proporcinga, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad sprendžiant klausimą, ar valstybės intervencija būtina, yra svarbu tai, ar valstybės narės siekiamas viešojo intereso tikslas būtų įgyvendintas be jos intervencijos. Valstybės intervencija gali būti laikoma būtina, kai rinkos jėgos negali savarankiškai laiku pasiekti valstybės siekiamo viešojo intereso tikslo, nors tokia rinka negali būti laikoma blogai veikiančia. Be to, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad SESV 107 straipsnio 3 dalies c punkte nėra aiškaus reikalavimo, kad Komisija apskaičiuotų tikslų pagalbos priemonės subsidijos ekvivalento sumą. Taigi, jeigu neapskaičiavusi šios tikslaus sumos ji gali nuspręsti, kad pagalbos priemonė yra tinkama, reikalinga ir proporcinga, negalima jos kaltinti neatlikus tokio skaičiavimo. Galiausiai Bendrasis Teismas pažymėjo, kad veiklos pagalba, kuria siekiama išlaikyti status quo arba atleisti įmonę nuo išlaidų, kurių ji paprastai patirtų tvarkydama einamuosius reikalus ar vykdydama įprastą veiklą, negali būti laikoma suderinama su vidaus rinka, nes tokia pagalba negali tenkinti SESV 107 straipsnio 3 dalies c punkto reikalavimų. Tačiau niekas nedraudžia pagalbos priemonės, kuria siekiama viešojo intereso tikslo ir kuri yra tinkama ir būtina šiam tikslui pasiekti, kuri netrikdo prekybos sąlygų taip, kad prieštarautų bendram interesui, ir kuri atitinka SESV 107 straipsnio 3 dalies c punkte nustatytus reikalavimus, pripažinti suderinama su vidaus rinka pagal šią nuostatą, neatsižvelgiant į tai, kaip ji turėtų būti kvalifikuojama – kaip investicinė pagalba ar kaip veiklos pagalba.

3. Pirminio tyrimo stadija – Pareiga atlikti tyrimą

Byloje, kurioje priimtas 2018 m. rugsėjo 19 d. Sprendimas **HH Ferries ir kt. / Komisija** (T-68/15, EU:T:2018:563), Bendrasis Teismas turėjo išsakyti nuomonę dėl ieškinio, pareikšto dėl Komisijos sprendimo, priimto atlikus pirminį tyrimą pagal SESV 108 straipsnio 3 dalį, pirma, nelaikyti tam tikrų priemonių pagalba ir, antra,

30| Byla **Austrija / Komisija**, C-594/18 P.

31| 2014 m. spalio 8 d. Komisijos sprendimas (ES) 2015/658 dėl pagalbos priemonės SA.34947 (2013/C) (ex 2013/N), kurią Jungtinė Karalystė ketina skirti Hinklio kyšulio C branduolinei elektrinei remti (OL L 109, 2015, p. 44).

neprieštarauti dėl valstybės garantijų ir mokestinės pagalbos, suteiktų konsorciui, atsakingam už infrastruktūros projekto dėl fiksuotos geležinkelio ir kelio jungties Eresundo sąsiauryje tarp Kastrupo (Danija) ir Limhamno (Švedija) statybą ir eksploataciją³². Ieškovės rėmėsi, be kita ko, tuo, kad Komisija pažeidė pareigą pradėti SESV 108 straipsnio 2 dalyje numatytą formalią tyrimo procedūrą. Pasak jų, per pirminį tyrimą Komisija susidūrė su dideliais sunkumais, dėl kurių privalėjo pradėti formalią tyrimo procedūrą.

Bendrasis Teismas priminė, kad kai atlikusi pirminį tyrimą pagal SESV 108 straipsnio 3 dalyje numatytą procedūrą Komisija negali įsitikinti, kad valstybės pagalbos priemonė nėra valstybės pagalba, kaip ji suprantama pagal SESV 107 straipsnio 1 dalį, o jeigu ji kvalifikuojama kaip pagalba, – kad yra suderinama su SESV, arba jei taikydama šią procedūrą ji negali įveikti visų sunkumų, kilusių vertinant atitinkamos priemonės suderinamumą su bendrąja rinka, ši institucija privalo pradėti SESV 108 straipsnio 2 dalyje numatytą procedūrą ir šiuo atžvilgiu neturi diskrecijos. Nors tai, jog per pirminį tyrimo etapą Komisijos atliktas tyrimas yra nepakankamas ar neišsamus, yra požymis, kad kilo didelių sunkumų, ieškovas turi įrodyti, kad jų tikrai kilo, o tai jis gali padaryti pateikdamas nuoseklių įrodymų.

Šiuo klausimu Bendrasis Teismas konstatavo, kad ginčijamame sprendime nepateikta paaiškinimų, dėl kokių priešasčių valstybės garantijos laikytinos pagalbos schemomis, o tai rodo nepakankamą ir neišsamų tyrimą. Konkrečiai jame niekur nenurodyta, kaip valstybės garantijomis teikiama pagalba tenkina iš Reglamento Nr. 659/1999³³ 1 straipsnio d punkto kylančią sąlygą, kad pagalba turi būti nesusijusi su konkrečiu projektu.

Be to, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad ginčijamos valstybės pagalbos suderinamumas išnagrinėtas nepakankamai ir neišsamiai, nes, pirma, Komisija nepatikrino, ar egzistuoja valstybės garantijų suteikimo sąlygos, antra, atlikusi pirminį tyrimą ji negalėjo nustatyti valstybės garantijų pagalbos elemento, trečia, ji nepatikrino galimybės, kad suteikta pagalba veiklai dengia eksploatacijos išlaidas, ketvirta, konkrečiai nežinojo nei nagrinėjamos pagalbos maksimalaus dydžio, nei maksimalaus jos teikimo laikotarpio, penkta, neturėjo pakankamai įrodymų, kad valstybės garantijomis ir Danijos mokestinėmis priemonėmis teikiama pagalba neviršijo minimalios sumos, būtinos ginčijamam projektui įgyvendinti, ir, šešta, neišnagrinėjo aptariamų pagalbos poveikio konkurencijai ir valstybių narių tarpusavio prekybai ir nepalygino jos teigiamo ir neigiamo poveikio. Remdamasis tuo jis nusprendė, kad Komisija susidūrė su dideliais sunkumais pripažinti nagrinėjamos valstybės pagalbos suderinamumą, dėl to turėjo pradėti formalią tyrimo procedūrą, ir šiuo pagrindu panaikino ginčijamą sprendimą.

Byloje, kurioje priimtas 2018 m. lapkričio 15 d. Sprendimas **Energy ir Tempus Energy Technology / Komisija** (T-793/14, EU:T:2018:790), Bendrasis Teismas turėjo pareikšti nuomonę dėl Komisijos sprendimo nepateikti prieštaravimų dėl pagalbos schemos, susijusios su pajėgumų pirkimu Jungtinėje Karalystėje, dėl to, kad ši schema yra suderinama su vidaus rinka pagal SESV 107 straipsnio 3 dalies c punktą³⁴. Ieškovės teigė, kad atlikusi pirminį patikrinimą ir atsižvelgusi į priimant ginčijamą sprendimą turėtą informaciją Komisija negalėjo nuspręsti, jog numatomas pajėgumų pirkimas nekelia abejonių dėl jo suderinamumo su vidaus rinka.

32| 2014 m. spalio 15 d. Komisijos sprendimas C(2014) 7358 *final* kai kurių priemonių nepripažinti pagalba ir, atlikus SESV 108 straipsnio 3 dalyje numatytą pirminio tyrimo procedūrą, nereikšti prieštaravimų dėl valstybės pagalbos SA.36558 (2014/NN) ir SA.38371 (2014/NN) – Danija ir SA.36662 (2014/NN) – Švedija, susijusios su Zundo kelio ir geležinkelio fiksuotos jungties infrastruktūros projekto viešuoju finansavimu (OL C 418, 2014, p. 1 ir OL C 437, 2014, p. 1).

33| 1999 m. kovo 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 659/1999, nustatantis išsamias [SESV 108] straipsnio taikymo taisykles (OL L 83, 1999, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 8 sk., 1 t., p. 339).

34| 2014 m. liepos 23 d. Komisijos sprendimas C(2014) 5083 *final* nepateikti prieštaravimų dėl pagalbos schemos, susijusios su pajėgumų pirkimu Jungtinėje Karalystėje, nes minėta schema yra suderinama su vidaus rinka pagal SESV 107 straipsnio 3 dalies c punktą (valstybės pagalba 2014/N-2) (OL C 348, 2014, p. 5).

Nagrinėdamas šį klausimą atsižvelgiant, be kita ko, į 2014–2020 m. Valstybės pagalbos aplinkos apsaugai ir energetikai gaires³⁵ Bendrasis Teismas pabrėžė, kad Reglamento Nr. 659/1999 4 straipsnio 3 ir 4 dalyse nurodyta abejonių sąvoka yra objektyvi. Tokių abejonių egzistavimas turi būti nustatytas objektyviai tiek iš ginčijamo akto priėmimo aplinkybių, tiek iš jo turinio, susiejant sprendimo motyvus su įrodymais, kuriuos Komisija galėjo turėti tuo metu, kai priėmė sprendimą dėl ginčijamos pagalbos suderinamumo su vidaus rinka. Jis taip pat pažymėjo, jog tam, kad galėtų atlikti valstybės pagalbai taikomų normų požiūriu pakankamą tyrimą, Komisija neturi apsiriboti tik informacija, pateikta pranešime apie nagrinėjamą priemonę. Ji gali, o tam tikrais atvejais ir privalo, ieškoti reikšmingos informacijos, kad priimdama sprendimą turėtų įrodymų, kurie pagrįstai galėtų būti laikomi aiškiais ir pakankamais norint atlikti vertinimą. Todėl šiuo atveju norėdamos įrodyti abejones, kaip jos suprantamos pagal Reglamento Nr. 659/1999 4 straipsnio 4 dalį, ieškovės turėjo įrodyti, jog Komisija nešališkai ir kruopščiai neieškojo ir nenagrinėjo visos tokiam tyrimui reikšmingos informacijos arba į ją tinkamai neatsižvelgė, kad pašalintų visas abejones dėl priemonės, apie kurią pranešta, suderinamumo su vidaus rinka.

Bendrojo Teismo nuomone, tai, kad pirminis patikrinimas truko tik vieną mėnesį, neleidžia daryti išvados, kad tai yra abejonių nebuvimo po nagrinėjamos priemonės pirminio patikrinimo įrodymas. Etape iki pranešimo Komisija kelis kartus pateikė Jungtinei Karalystei klausimų, kurie rodė, kad ji susiduria su sunkumais, bandydama pateikti išsamų priemonės, apie kurią reikia pranešti, įvertinimą. Pavyzdžiui, savaitei iki pranešimo apie šią priemonę Komisija pateikė Jungtinei Karalystei grupę klausimų dėl, be kita ko, numatomos priemonės skatinamojo poveikio, dėl jos proporcingumo ir dėl galimos diskriminacijos tarp pajėgumų tiekėjų. Šie trys klausimai sudaro vertinimo, kurį Komisija turėjo atlikti pagal gaires, esmę. Lygiagrečiai į Komisiją kreipėsi trijų rūšių įvairūs operatoriai, kurie išreiškė susirūpinimą dėl tam tikrų pajėgumų rinkai numatytų aspektų. Be to, neatrodo, kad atlikdama pirminį patikrinimą Komisija taip pat būtų atlikusi specialų tyrimą ar atskirai vertinusi Jungtinės Karalystės pateiktą informaciją apie poreikio valdymo vaidmenį pajėgumų rinkoje. Bendrasis Teismas mano, kad Komisija šio vaidmens neįvertino teisingai. Be to, Bendrasis Teismas konstatavo, kad Komisija žinojo apie sunkumus atsižvelgiant į poreikio valdymo potencialą perkant pajėgumus, kuriuos nurodė techninių ekspertų grupė. Vis dėlto iš ginčijamo sprendimo matyti, kad Komisija manė, jog norint įvertinti, ar į poreikio valdymą buvo atsižvelgta tinkamai, kad nebeliktų abejonių dėl pagalbos schemos suderinamumo su vidaus rinka, pakanka pritarti Jungtinės Karalystės šiuo klausimu numatytiems būdams. Baigęs savo analizę Bendrasis Teismas nusprendė, kad priemonės, apie kurią pranešta, suderinamumo su vidaus rinka vertinimas kelia abejonių, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 659/1999 4 straipsnį, dėl kurių Komisija turėjo pradėti SESV 108 straipsnio 2 dalyje numatytą formalią tyrimo procedūrą.

4. Susigrąžinimas

Byloje, kurioje priimtas 2018 m. lapkričio 15 d. Sprendimas **Banco Santander ir Santusa / Komisija** (T-399/11 RENV, EU:T:2018:787), Bendrasis Teismas turėjo dar ir galimybę patikslinti sąlygas, kada, siekiant užtikrinti teisėtų lūkesčių principo laikymąsi, galima negrąžinti neteisėta ir nesuderinama pripažintos pagalbos. Šioje byloje Komisija buvo nusprendusi, kad naudos pagal nagrinėjamą schemą gavėjai gali turėti tokių lūkesčių iki to momento, kai *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje* paskelbiamas sprendimas pradėti formalią tyrimo procedūrą. Savo ieškinyje ieškovės, be kita ko, teigė, kad Komisija turėjo pripažinti, jog tokių lūkesčių buvo iki ginčijamo sprendimo paskelbimo.

35| 2014–2020 m. Valstybės pagalbos aplinkos apsaugai ir energetikai gairės (OL C 200, 2014, p. 1).

Pirmiausia Bendrasis Teismas priminė, kad teisė remtis teisėtų lūkesčių apsaugos principu atsiranda, kai tenkinamos trys kumuliacinės sąlygos. Pirmą, institucija suinteresuotajam asmeniui iš leidžiamų ir patikimų šaltinių turi būti suteikusi tikslių, besąlyginių ir neprieštaringų garantijų. Antra, šios garantijos turi būti tokios, kad asmeniui, kuriam jos skirtos, atsirastų teisėtų lūkesčių. Trečia, šios garantijos turi atitikti taikomas teisės normas. Bendrojo Teismo nuomone, jei būtų taisyklė ar principas, pagal kurį Komisija privalėtų nurodyti susigrąžinti visą neteisėtą ir nesuderinamą su vidaus rinka pagalbą, nesusigrąžinus tokios pagalbos duotos garantijos, kurias galėjo lemti garantijos, suteiktos dėl nagrinėjamos priemonės netaikymo valstybės pagalba, neišvengiamai prieštarautų šiam principui arba taisyklei. Taigi, trečia teisėtų lūkesčių apsaugos principo taikymo kumuliacinė sąlyga niekada negalėtų būti tenkinama. Vis dėlto Bendrasis Teismas nusprendė, kad įmonės, kurioms buvo arba galėjo būti taikoma ginčijama sistema, nuo sprendimo paskelbimo dienos galėjo nedelsiant pritaikyti savo elgesį neprisiimdamos įsipareigojimų dėl užsienio bendrovių akcijų, jei manė, kad toks įsipareigojimas, atsižvelgiant į riziką, kad nebus įmanoma pasinaudoti ginčijamos sistemos numatyta mokesčių lengvata, nėra pakankamai patrauklus ekonomiškai.

2018 m. lapkričio 15 d. Sprendime **Deutsche Telekom / Komisija** (T-207/10, EU:T:2018:786) Bendrasis Teismas, nagrinėdamas ieškinį, kurį šį kartą pareiškė su naudos gavėju pagal schemą konkuruojanti įmonė, taip pat pareiškė savo nuomonę dėl Komisijos sprendimo, kuris nagrinėjamas 2018 m. lapkričio 15 d. Sprendime **Banco Santander ir Santusa / Komisija** (T-399/11 RENV, EU:T:2018:787). Pasak ieškovės, Komisija turėjo nurodyti susigrąžinti pagal šią schemą suteiktą pagalbą ir, remdamasi teisėtų lūkesčių apsaugos principu, neleisti toliau taikyti šios schemos akcijų įsigijimo sandoriams, sudarytiems anksčiau, nei paskelbtas sprendimas pradėti formalią tyrimo procedūrą.

Dėl šių argumentų Bendrasis Teismas pabrėžė, kad kai pagalba suteikta iš anksto nepranešus Komisijai, todėl, remiantis SESV 108 straipsnio 3 dalimi, yra neteisėta, tuo metu pagalbos gavėjas negali turėti teisėtų lūkesčių dėl jos suteikimo teisėtumo, išskyrus išimties aplinkybes. Šios išimties pripažinimas visų pirma pateisinamas skirtingu valstybių narių ir pagalbos gavėjų statusu, kiek tai susiję su pareiga pranešti. Pagalbos gavėjų naudai numatyta išimtį pateisina tai, kad, nesant jos, bendrasis teisėtų lūkesčių apsaugos principas valstybės pagalbos srityje netektų savo esmės, nes pareiga susigrąžinti, kurią šiuo principu siekiama susilpninti, taikoma tik pagalbai, apie kurią nebuvo pranešta ir kuri įgyvendinta be Komisijos sutikimo.

Konkrečiai nagrinėdamas pripažintų teisėtų lūkesčių apimtį laiko atžvilgiu Bendrasis Teismas pažymėjo, kad šiuo atveju reikia atskirti teisėtų lūkesčių atsiradimo datą, t. y. datą, kai sužinota apie konkrečias garantijas, ir objektą, su kuriuo susiję teisėti lūkesčiai ir kuris, atsižvelgiant į suteiktą konkrečių garantijų tekstą, gali apimti ir iki tos dienos sudarytus sandorius. Dažniausiai, o taip yra ir šiuo atveju, teisėti lūkesčiai susiję su esamos padėties išlaikymu, o ši padėtis pagal apibrėžtį susiklosto prieš priimant aktą, dėl kurio atsiranda lūkesčių, kad ji liks tokia pati. Darytina išvada, kad šiuo atveju Komisija teisingai nusprendė, kad teisėti lūkesčiai apima pagalbą, suteiktą pagal ginčijamą schemą nuo pat jos įsigaliojimo.

IV. Intelektinė nuosavybė – Europos Sąjungos prekių ženklas

1. Kompetencija keisti sprendimus

Byloje, kurioje priimta 2018 m. vasario 1 d. Nutartis **ExpressVPN / EUIPO (EXPRESSVPN)** (T-265/17, EU:T:2018:79), Bendrasis Teismas turėjo galimybę pareikšti nuomonę dėl to, ar priimtinu laikytinas ieškinys tik su vienu reikalavimu, kuriuo siekiama pakeisti Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės tarnybos (EUIPO) sprendimą. Šioje byloje savo pastabose dėl EUIPO pareikšto ieškinio nepriimtinumą grindžiamo prieštaravimo ieškovė nurodė prašanti tik pakeisti ginčijamą sprendimą.

Pasak Bendrojo Teismo, vienintelis jam pareikšto ieškinio reikalavimas yra prašymas pakeisti sprendimą, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 207/2009³⁶ 65 straipsnio 3 dalį (dabar – Reglamento 2017/1001 72 straipsnio 3 dalis), kurioje numatyta, kad, kiek tai susiję su ieškiniais dėl apeliacinių tarybų sprendimų, „Bendrasis Teismas turi jurisdikciją panaikinti arba pakeisti ginčijamą sprendimą“. Kadangi savo pastabose dėl nepriimtinumą grindžiamo prieštaravimo ieškovė pabrėžė, kad prašė tik „pakeisti“ ginčijamą sprendimą, nagrinėjamu atveju Bendrasis Teismas šio vienintelio reikalavimo negali aiškinti taip, kad pagal jį tą sprendimą prašoma ir panaikinti, ir pakeisti. Todėl atsižvelgiant į tai, jog viso ar dalies sprendimo panaikinimas yra išankstinė būtina sąlyga, kad galima būtų patenkinti prašymą pakeisti sprendimą, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 207/2009 65 straipsnio 3 dalį, toks prašymas negali būti patenkintas, nesant reikalavimo panaikinti ginčijamą sprendimą. Bet kuriuo atveju, kadangi ieškovės prašymu siekiama, kad „EUIPO įregistruotų prekių ženklą Europos Sąjungos prekių ženklų registre“, ir kadangi Apeliacinė taryba neturi kompetencijos nagrinėti tokio prašymo, Bendrajam Teismui taip pat nepriklauso nagrinėti tokio prašymo, kuriuo prašoma atitinkamai pakeisti Apeliacinės tarybos sprendimą, todėl tokį ieškinį reikia atmesti kaip nepriimtina.

2. Absoliutūs atmetimo pagrindai

Byloje, kurioje priimtas 2018 m. kovo 15 d. Sprendimas **La Mafia Franchises / EUIPO – Italija (La Mafia SE SIENTA A LA MESA)** (T-1/17, EU:T:2018:146), buvo nagrinėjamas Italijos Respublikos prašymas pripažinti negaliojančiu kaip prieštaraujantį viešajai tvarkai vaizdinį prekių ženklą, kurį sudaro sudėtinis žymuo – kvadrato formos juodas fonas su viduje baltai užrašytais žodiniiais elementais „la mafia“ ir „se sienta a la mesa“, o už jų matyti raudonos rožės atvaizdas. Anuliavimo skyrius, paskui EUIPO apeliacinė taryba nusprendė, kad ginčijamas prekių ženklas prieštarauja viešajai tvarkai, todėl pagal Reglamento Nr. 207/2009 7 straipsnio 1 dalies f punktą (dabar – Reglamento 2017/1001 7 straipsnio 1 dalies f punktas) jo registracija turi būti pripažinta negaliojančia.

Gavęs ieškovės ieškinį dėl Apeliacinės tarybos sprendimo, Bendrasis Teismas pirmiausia priminė, kad, norint taikyti Reglamento Nr. 207/2009 7 straipsnio 1 dalies f punkte numatytą absoliutų atmetimo pagrindą, reikia atsižvelgti ne tik į visoms valstybėms narėms bendras aplinkybes, bet ir į atskirų valstybių narių ypatingas aplinkybes, galinčias daryti įtaką tokių valstybių teritorijoje esančios atitinkamos visuomenės suvokimui.

36| 2009 m. vasario 26 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 207/2009 dėl Europos Sąjungos prekių ženklo (OL L 78, 2009, p. 1; pakeistas 2017 m. birželio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) 2017/1001 dėl Europos Sąjungos prekių ženklo (OL L 154, 2017, p. 1)).

Remdamasis dominuojančiu žodinio elemento „la mafia“ pobūdžiu padaręs išvadą, kad ginčijamas prekių ženklas bus suvokiamas kaip nuoroda į šiuo pavadinimu žinomą nusikalstamą organizaciją, Bendrasis Teismas nusprendė, kad tokia nusikalstama veikla, kuria užsiima ši organizacija, pažeidžia vertybes, kuriomis grindžiama Sąjunga, visų pirma pagarbą žmogaus orumui ir laisvei, kaip nustatyta ESS 2 straipsnyje ir Pagrindinių teisių chartijos 2, 3 ir 6 straipsniuose. Pabrėžęs, kad šios vertybės nedalomos ir yra Sąjungos dvasinio ir dorovinio paveldo dalis, Bendrasis Teismas dar pažymėjo, kad mafija veikia ypač sunkių nusikaltimų srityse, turinčiose tarpvalstybinį poveikį, dėl kurių SESV 83 straipsnyje numatyta, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas imasi veiksmų. Be to, žodinis elementas „la mafia“ dėl šios nusikalstamos organizacijos keliamos didelės grėsmės šios valstybės narės saugumui Italijoje suvokiamas labai neigiamai. Todėl Bendrasis Teismas nusprendė, kad Apeliacinė taryba teisingai manė, jog ginčijamo prekių ženklo žodinis elementas „la mafia“ atitinkamai visuomenei akivaizdžiai reikštų nuorodą į nusikalstamos organizacijos, atsakingos už labai sunkius viešosios tvarkos pažeidimus, pavadinimą.

Byloje, kurioje priimtas 2018 m. spalio 24 d. Sprendimas **Pirelli Tyre / EUIPO - Yokohama Rubber („L“ formos griovelio vaizdas)** (T-447/16, EU:T:2018:709, pateiktas apeliacinis skundas³⁷), Bendrasis Teismas turėjo išsakyti nuomonę dėl ieškinio, pareikšto dėl sprendimo, kuriame EUIPO penktoji apeliacinė taryba patvirtino Anuliavimo skyriaus sprendimą, jog ieškovės prekių ženklą – vaizdinį žymenį, vaizduojantį „L“ formos griovelį – įregistruotą, be kita ko, padangoms, sudaro vien prekės forma, būtina techniniam rezultatui gauti, kaip tai suprantama pagal Reglamento (EB) Nr. 40/94³⁸ 7 straipsnio 1 dalies e punkto ii papunktį. Grįsdama savo ieškinį ieškovė kaltino Apeliacinę tarybą, be kita ko, tuo, kad ji savo sprendimą grindė 7 straipsnio 1 dalies e punkto ii papunkčio redakcija, kuri buvo netaikytina *ratione temporis*.

Šiuo klausimu Bendrasis Teismas pabrėžė, kad Reglamentas (ES) 2015/2424³⁹ pakeitė Reglamento Nr. 207/2009 7 straipsnio 1 dalies e punkto ii papunkčio (dabar – Reglamento 2017/1001 7 straipsnio 1 dalies e punkto ii papunktis) formuluotę, kiek tai susiję su pačia jos esme. Pasak Bendrojo Teismo, iš Reglamento 2015/2424 teksto, tikslų ir struktūros nėra matyti, kad Reglamento Nr. 207/2009 7 straipsnio 1 dalies e punkto ii papunktis, toks, kaip nustatytas Reglamente 2015/2424, turėtų būti taikomas iki jo įsigaliojimo – 2016 m. kovo 23 d. – susidariusioms situacijoms. Iš to išplaukia, kad Reglamento Nr. 207/2009 7 straipsnio 1 dalies e punkto ii papunkčio redakcija, nustatyta Reglamente 2015/2424, nėra taikytina nagrinėjamoje situacijoje, nes ginčijamas prekių ženklas buvo įregistruotas 2002 m. spalio 18 d., po to, kai 2001 m. liepos 23 d. buvo gauta registracijos paraiška. Todėl norėdama nustatyti, ar ginčijamo prekių ženklo registracija turi būti pripažinta negaliojančia, Apeliacinė taryba turėjo vadovautis Reglamento Nr. 40/94 7 straipsnio 1 dalies e punkto ii papunkčiu.

Dėl esmės Bendrasis Teismas pirmiausia konstatavo, kad ginčijamas žymuo, koks jis buvo įregistruotas, nevaizduoja nei padangos, nei jos protektoriaus. Žinoma, tam, kad būtų nustatytos pagrindinės dvimačio žymens charakteristikos, Apeliacinė taryba gali atsižvelgti ne tik į grafinį vaizdą ir galimus aprašymus, pateiktus kartu su paraiška įregistruoti prekių ženklą, bet ir į naudingus elementus, kurie padėtų įvertinti, ką konkrečiai reiškia žymuo. Tačiau EUIPO, norėdama nustatyti, kokią formą vaizduoja ginčijamas žymuo, neturi teisės pridėti prie šios formos papildomų, šiam žymeniui svetimų ir jo nesudarančių elementų. Remiantis viešuoju

37] Byla **Yokohama Rubber – Pirelli Tyre / EUIPO**, C-818/18 P ir byla **Pirelli Tyre**, C-6/19 P.

38] 1993 m. gruodžio 20 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 40/94 dėl Bendrijos prekių ženklo (OL L 11, 1994, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 17 sk., 1 t., p. 146) su pakeitimais (panaikintas Reglamentu Nr. 207/2009 su pakeitimais, kuris savo ruožtu panaikintas Reglamentu Nr. 2017/1001).

39] 2015 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2015/2424, kuriuo iš dalies keičiamas Tarybos reglamentas Nr. 207/2009 ir Komisijos reglamentas (EB) Nr. 2868/95, skirtas įgyvendinti Tarybos reglamentą Nr. 40/94, ir kuriuo panaikinamas Komisijos reglamentas (EB) Nr. 2869/95 dėl Vidaus rinkos derinimo tarnybai (prekių ženkams ir pramoniniam dizainui) mokamų mokesčių (OL L 341, 2015, p. 21).

interesu, kuriuo grindžiamas Reglamento Nr. 40/94 7 straipsnio 1 dalies e punkto ii papunktis, Apeliacinei tarybai neleidžiama, taikant šią specialią nuostatą, nukrypti nuo ginčijamo žymens formos. Be to, pažymėjęs, kad Reglamento Nr. 40/94 7 straipsnio 1 dalies e punkto ii papunktyje numatytas absoliutus atmetimo pagrindas neapsiriboja tik žymenimis, kurie yra vien „prekių“ forma, Bendrasis Teismas nusprendė, kad ginčijamas žymuo nėra nei vien nagrinėjamų prekių forma, nei kiekybiniu ir kokybiniu požūriais reikšmingos šių prekių dalies forma. Vadinasi, Apeliacinė taryba neteisingai nusprendė, kad ginčijamas žymuo yra padangos protektoriaus vaizdas ir kad šis žymuo yra „prekės forma“, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 40/94 7 straipsnio 1 dalies e punkto ii papunktį.

Byloje, kurioje priimtas 2018 m. s 25 d. Sprendimas **Devin / EUIPO – Haskovo (DEVIN)** (T-122/17, EU:T:2018:719, pateiktas apeliacinis skundas⁴⁰), Bendrasis Teismas turėjo išnagrinėti bendrojo intereso išsaugoti geografinių pavadinimų prieinamumą ir asmeninio prekių ženklo savininko intereso pusiausvyrą. Šioje byloje EUIPO antroji apeliacinė taryba patvirtino Anuliavimo skyriaus sprendimą pripažinti ginčijamo prekių ženklo, įregistruoto nealkoholiniams gėrimams, registraciją negaliojančia dėl to, kad Devino miestas (Bulgarija) plačiai visuomenei žinomas kaip SPA kurortas ir šis prekių ženklas apibūdina juo žymimų prekių geografinę kilmę.

Nagrinėdamas pirmiausia, kaip vidutinis vartotojas Bulgarijos kaimyninėse valstybėse, t. y. Graikijoje ir Rumunijoje, suvokia žodį „devin“, Bendrasis Teismas konstatavo, jog vien to, kad Devino miestą galima aptikti atliekant paiešką internete, nepakanka, kad būtų galima teigti, jog tai yra vieta, kurią žino didelė atitinkamos visuomenės dalis tose valstybėse. Taip pat vien to, kad jis „internetu turi neginčijamą turistinį pobūdį“, nepakanka norint įrodyti, kad miestelį žino atitinkama visuomenė užsienyje. Šiuo atveju Bendrasis Teismas pažymėjo, kad Apeliacinė taryba klaidingai dėmesį skyrė tik Devine ir Bulgarijoje besilankantiems užsienio turistams, visų pirma graikams ir rumunams, ir neatsižvelgė į visą atitinkamą visuomenę, kurią sudaro vidutiniai Sąjungos, visų pirma Graikijos ir Rumunijos, vartotojai; ji klaidingai apsiribojo nežymia atitinkamos visuomenės dalimi, kuri bet kuriuo atveju yra nedidelė ir neturi būti laikoma pakankamai reprezentatyvia. Taigi, Apeliacinė taryba netinkamai atliko tyrimą ir taip padarė klaidingą faktinę išvadą dėl to, kaip žodį „devin“ suvokia atitinkama visuomenė.

Padaręs išvadą, kad iš bylos medžiagos nematyti, jog kitų valstybių narių, išskyrus Bulgariją, vidutiniai vartotojai žodį „devin“ atpažįsta kaip geografinės kilmės nuorodą, Bendrasis Teismas toliau analizavo, kokių pasekmių ši išvada turėtų geografinio pavadinimo Devin prieinamumui. Jis pažymėjo, kad nors Reglamento Nr. 207/2009 12 straipsnio 1 dalies b punktas (dabar – Reglamento 2017/1001 14 straipsnio 1 dalies b punktas su nedideliais pataisymais) tretiesiems asmenims nesuteikia teisės naudoti šio pavadinimo kaip prekių ženklo, juo jiems užtikrinama galimybė naudoti jį kaip apibūdinimą, t. y. kaip su geografine kilme susijusią nuorodą, su sąlyga, kad naudojimas savaime neprieštarauja sąžiningai pramoninės ir komercinės veiklos praktikai. Taigi leidžiama, pavyzdžiui, naudoti pavadinimą „Devin“ apibūdinimo tikslais, siekiant reklamuoti miestą kaip turistinę kryptį. Be to, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad Devino miesto pavadinimas lieka prieinamas tretiesiems asmenims ne tik naudoti apibūdinimo tikslais, kaip antai skatinant turizmą šiame mieste, bet ir naudoti kaip skiriamąjį žymenį tuo atveju, jei yra „rimta priežastis“ ir nėra galimybės suklaidinti, dėl kurios Reglamento Nr. 207/2009 8 ir 9 straipsniai negali būti taikomi. Bendrasis interesas išsaugoti tokio geografinio pavadinimo, kaip „Devin“, kuris yra SPA miestas, prieinamumą gali būti apsaugotas leidžiant naudoti tokius pavadinimus apibūdinimo tikslais ir nustatant garantijas, kuriomis ribojama išimtinė ginčijamo prekių ženklo savininko teisė, nereikalaujant panaikinti šio prekių ženklo registracijos. Remiantis tuo darytina išvada, kad Apeliacinė taryba padarė vertinimo klaidą, todėl ginčijamą sprendimą reikėjo panaikinti.

40| Byla **Haskovo / EUIPO**, C-800/18 P.

3. Santykiniai atmetimo pagrindai

Byloje, kurioje priimtas 2018 m. vasario 1 d. Sprendimas **Philip Morris Brands / EUIPO – Explosal (Superior Quality Cigarettes FILTER CIGARETTES Raquel)** (T-105/16, EU:T:2018:51), Bendrasis Teismas turėjo galimybę išnagrinėti klausimą, ar vykstant procedūrai dėl registracijos pripažinimo negaliojančia EUIPO apeliacinė taryba turėjo teisę atsisakyti atsižvelgti į pavėluotai pateiktus įrodymus, jog Europos Sąjungos prekių ženklas turi gerą vardą. Apeliacinėje taryboje grįsdama savo prašymą dėl registracijos pripažinimo negaliojančia ieškovė rėmėsi prekių ženklo „Marlboro“ geru vardu, tačiau nepateikė šiuo klausimu jokių įrodymų. Vėliau Apeliacinei tarybai pateiktus įrodymus atmetus kaip pavėluotus, ieškovė apkaltino Apeliacinę tarybą klaidingai taikius Reglamento Nr. 207/2009 76 straipsnio 2 dalį (dabar – Reglamento 2017/1001 95 straipsnio 2 dalis), siejamą su Reglamento (EB) Nr. 2868/95⁴¹ 50 taisyklės 1 dalimi, ir manė: kadangi pavėluotai pateikti įrodymai turi realią reikšmę bylos baigčiai, atsisakymas į juos atsižvelgti prieštarauja gero administravimo principui. Be to, ji rėmėsi ankstesniu tos pačios Apeliacinės tarybos sprendimu, kuriame buvo pripažinta, kad prekių ženklas „Marlboro“ įgijo „labai gerą vardą“ visoje Sąjungoje.

Pirmiausia Bendrasis Teismas nusprendė: kadangi Apeliacinei tarybai pateikti įrodymai negali būti laikomi „papildomais“ arba „pridėtiniais“ įrodymais, kurie pridedami prie ieškovės jau pateiktų įrodymų, pagal Reglamento Nr. 2868/95 50 taisyklės 1 dalį ir Reglamento Nr. 207/2009 76 straipsnio 2 dalį Apeliacinė taryba iš esmės privalėjo į juos neatsižvelgti. Toliau jis pabrėžė, kad bet kuri šalis, kuri remiasi savo ankstesnio prekių ženklo geru vardu, turi kiekvienoje konkrečioje byloje, kurios šalis ji yra, nurodydama, kaip ji pati mano, tinkamiausias faktines aplinkybes, įrodyti, kad šis prekių ženklas įgijo gerą vardą, ir negali pakakti vien tvirtinimo, kad toks įrodymas yra gero vardo – be kita ko, ir dėl to paties prekių ženklo – pripažinimas kitoje administracinėje byloje. Vadinasi, EUIPO visiškai neprivalėjo automatiškai pripažinti ankstesnio prekių ženklo gero vardo, remdamasi tik kitoje byloje, kurioje priimtas ankstesnis sprendimas, padarytomis išvadomis.

Vis dėlto Bendrasis Teismas manė, kad, vadovaujantis jurisprudencija, pagal kurią EUIPO privalo atsižvelgti į jau priimtus sprendimus ir ypatingą dėmesį skirti klausimui, ar reikia priimti tokį patį sprendimą, ankstesnis sprendimas akivaizdžiai buvo užuomina, kad ankstesnis prekių ženklas gali turėti gerą vardą, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 207/2009 8 straipsnio 5 dalį. Šiomis aplinkybėmis ieškovės Apeliacinei tarybai pateikti įrodymai aiškiai galėjo turėti realią reikšmę bylos baigčiai. Todėl atsisakiusi nagrinėti įrodymus, remdamasi tuo, kad jie buvo pateikti per vėlai, Apeliacinė taryba neišnagrinėjo taikant šią nuostatą galimai reikšmingo veiksnio. Plati diskrecija, kuria vykdydama savo funkcijas naudojasi EUIPO, negali jos atleisti nuo pareigos atsižvelgti į visas faktines ir teises aplinkybes, kurios būtinos, kad ji galėtų naudotis savo diskrecija tais atvejais, kai atsisakymas atsižvelgti į pavėluotai pateiktus įrodymus pažeistų gero administravimo principą. Taigi, nusprenddama, jog į įrodymus, kuriuos ieškovė pateikė pirmą kartą Apeliacinėje taryboje, nebuvo galima atsižvelgti dėl to, kad jie pateikti pavėluotai, Apeliacinė taryba pažeidė gero administravimo principą.

Byloje, kurioje priimtas 2018 m. spalio 15 d. Sprendimas **John Mills / EUIPO – Jerome Alexander Consulting (MINERAL MAGIC)** (T-7/17, EU:T:2018:679, pateiktas apeliacinis skundas⁴²), Bendrasis Teismas turėjo galimybę išaiškinti Reglamento Nr. 207/2009 8 straipsnio 3 dalį, pagal kurią prekių ženklo savininkui užprotestavus, prekių ženklas neregistruojamas, jeigu prekių ženklo savininko atstovas ar patikėtinis savo vardu be savininko sutikimo paduoda paraišką įregistruoti prekių ženklą.

41| 1995 m. gruodžio 13 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 2868/95, skirtas įgyvendinti Reglamentą Nr. 40/94 (OL L 303, 1995, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 17 sk., 1 t., p. 189).

42| Byla **EUIPO / John Mills**, C-809/18 P.

Pasak Bendrojo Teismo, šioje nuostatoje reikalaujama, kad tarp savininko prekių ženklo ir atstovo ar patikėtinio jo vardu įregistruoti prašomo prekių ženklo egzistuojant tiesioginis ryšys. Toks ryšys gali egzistuoti tik tada, kai tie prekių ženklai sutampa. Reglamento dėl Europos Sąjungos prekių ženklo parengiamieji darbai padeda suprasti teisės aktų leidėjo ketinimus ir pagrindžia aiškinimą, kad ankstesnis prekių ženklas ir prašomas įregistruoti prekių ženklas turi būti tapatūs, o ne tiesiog panašūs, kad būtų galima taikyti Reglamento Nr. 207/2009 8 straipsnio 3 dalį. Sąjungos teisės aktų leidėjo iš pradžių pirmajame reglamento dėl Europos Sąjungos prekių ženklo projekte numatyta galimybė šią nuostatą taikyti ir tada, kai žymenys yra panašūs, nebuvo įtraukta į galutinę jo redakciją. Iš šių parengiamųjų darbų matyti, kad ši nuostata turi būti aiškinama kaip taikoma tarptautiniu lygiu, kaip tai suprantama pagal Paryžiaus konvencijos⁴³ 6 septies straipsnį. Kadangi Sąjunga yra Sutarties dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (TRIPS)⁴⁴, kurios 2 straipsnyje pateikiamos nuorodos į kelias Paryžiaus konvencijos materialinės teisės normas, įskaitant 6 septies straipsnį, šalis, ji turi aiškinti Reglamento Nr. 207/2009 8 straipsnio 3 dalį kuo labiau atsižvelgdama į šios sutarties, taigi, ir į šios nuostatos, tekstą ir tikslą. Kadangi šitaip suformuluota Reglamento Nr. 8 straipsnio 3 dalis gali būti aiškinama tik taip, kad savininko prekių ženklas ir prekių ženklas, dėl kurio agentas ar atstovas pateikė paraišką, yra tokie patys, Bendrasis Teismas nusprendė, kad EUIPO negali remtis šios konvencijos parengiamaisiais darbais ir teigti, kad šis straipsnis taip pat turi būti aiškinamas kaip apimantis atvejus, kai žymenys yra tik panašūs.

4. Registracijos panaikinimo procedūra

a. Naudojimas iš tikrųjų

2018 m. birželio 7 d. Sprendime **Schmid / EUIPO – Landeskammer für Land- und Forstwirtschaft in Steiermark (Steirisches Kürbiskernöl)** (T-72/17, EU:T:2018:335, pateiktas apeliacinis skundas⁴⁵) Bendrasis Teismas turėjo galimybę pareikšti nuomonę dėl to, ar pavadinimas, kuris pagal Reglamentą (ES) Nr. 1151/2012⁴⁶ yra saugoma geografinė nuoroda (SGN), gali būti iš tikrųjų naudojamas, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 207/2009 15 straipsnio 1 dalį. Bendrasis Teismas turėjo pirmą kartą taikyti Teisingumo Teismo jurisprudenciją, suformuotą Sprendime **W. F. Gözze Frottierweberei ir Gözze**⁴⁷.

Bendrasis Teismas pirmiausia priminė, kad pagal suformuotą jurisprudenciją prekių ženklas yra „naudojamas iš tikrųjų“, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, kai jis naudojamas pagal savo pagrindinę funkciją – užtikrinti prekių ar paslaugų, kurioms jis registruotas, kilmės tapatybę. Kiek tai susiję su individualiais prekių ženklais, ši pagrindinė funkcija yra užtikrinti vartotojui arba galutiniam naudotojui šiuo ženklu pažymėtos prekės arba

43| Peržiūrėta ir iš dalies pakeista 1883 m. kovo 20 d. Paryžiaus konvencija dėl pramoninės nuosavybės apsaugos.

44| 1994 m. balandžio 15 d. Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (TRIPS) (OL L 336, 1994, p. 214; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 11 t., 21 sk., p. 305), kuri yra Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) steigimo sutarties (OL L 336, 1994, p. 3; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 11 t., 21 sk., p. 82) 1C priede.

45| Byla **Landeskammer für Land- und Forstwirtschaft in Steiermark / Schmid**, C-514/18 P.

46| 2012 m. lapkričio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1151/2012 dėl žemės ūkio ir maisto produktų kokybės sistemų (OL L 343, 2012, p. 1).

47| 2017 m. birželio 8 d. Sprendimas **W. F. Gözze Frottierweberei ir Gözze** (C-689/15, [EU:C:2017:434](#)).

paslaugos kilmę ir leisti neklystant atskirti šią prekę arba paslaugą nuo kitos kilmės prekės arba paslaugos. Prekių ženklų turi būti užtikrinama, kad visos juo pažymėtos prekės ir paslaugos buvo pagamintos ar suteiktos kontroliuojant vienai įmonei, kuri gali būti laikoma atsakinga už jų kokybę.

Pasak Bendrojo Teismo, svarbu nepainioti prekių ženklo pagrindinės funkcijos su kitomis funkcijomis, kurias prekių ženklas prireikus taip pat gali atlikti, kaip antai su prekės kokybės garantijos funkcija. Individualus prekių ženklas atlieka savo kilmės nuorodos funkciją, kai jo naudojimas vartotojams užtikrina, kad juo žymimos prekės pagamintos vienoje įmonėje, kuri vykdo šių prekių gamybos kontrolę ir gali būti laikoma atsakinga už šių prekių kokybę. Šiuo atveju ginčijamo prekių ženklo naudojimas neatitiko šios kilmės nuorodos funkcijos. Vadinas, nusprendusi, kad ginčijamo prekių ženklo naudojimas iš tikrųjų buvo įrodytas, EUIPO apeliacinė taryba padarė teisės klaidą.

b. Prekių ženklas, tapęs bendrinio pavadinimu prekyboje

Byloje, kurioje priimtas 2018 m. gegužės 18 d. Sprendimas **Mendes / EUIPO – Actial Farmaceutica (VSL#3)** (T-419/17, EU:T:2018:282), į Bendrąjį Teismą kreiptasi su ieškiniu dėl EUIPO antrosios apeliacinės tarybos sprendimo, kuriuo ji atmetė ieškovės prašymą panaikinti žodinio prekių ženklo vaistų srityje registraciją, panaikinimo. Pasak Apeliacinės tarybos, pirma, ieškovės pateikti įrodymai neleido nustatyti, jog nagrinėjamas prekių ženklas tapo bendrinio pavadinimu prekyboje toms prekėms, kurioms buvo įregistruotas, ir, antra, ieškovė tinkamai neįrodė, kad ginčijamas prekių ženklas buvo naudojamas klaidinamai. Šioje byloje Bendrasis Teismas turėjo galimybę pirmą kartą taikyti Reglamento Nr. 207/2009 51 straipsnio 1 dalies b punktą (dabar – Reglamento Nr. 2017/1001 58 straipsnio 1 dalies b ir c punktai).

Pirmiausia Bendrasis Teismas pabrėžė, kad nors nėra jurisprudencijos, susijusios su šios nuostatos taikymu, vis dėlto Teisingumo Teismas jau turėjo galimybę pateikti Pirmosios direktyvos 89/104/EEB⁴⁸ 12 straipsnio 2 dalies a punkto ir Direktyvos 2008/95/EB⁴⁹ 12 straipsnio 2 dalies a punkto, kurio turinys iš esmės sutampa su Reglamento Nr. 207/2009 51 straipsnio 1 dalies b punktu, išaiškinimą. Iš šios jurisprudencijos, kuri pagal analogiją taikytina Reglamento Nr. 207/2009 51 straipsnio 1 dalies b punktui, matyti, kad šis straipsnis taikytinas situacijai, kai prekių ženklas ab initio negali atlikti kilmės nuorodos funkcijos, o to paties reglamento 51 straipsnio 1 dalies b punktas susijęs su situacija, kai prekių ženklas naudojamas taip bendrai, kad jį sudarančiu žymeniu siekiama apibrėžti registracijos paraiškoje nurodytų prekių arba paslaugų kategoriją, rūšį ar pobūdį, o nebe atitinkamos įmonės konkrečias prekes ar paslaugas. Tai reiškia, kad prekių ženklo savininkas gali prarasti teises, kurios jam suteiktos pagal Reglamento Nr. 207/2009 9 straipsnį, jeigu, pirma, prekyboje šis prekių ženklas tapo bendrinio prekių ar paslaugų, kurioms buvo įregistruotas, pavadinimu ir, antra, tokį pasikeitimą lėmė minėto prekių ženklo savininko veiksmai arba neveikimas.

Be to, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad nors suinteresuotąją visuomenės grupę visų pirma sudaro vartotojai ir galutiniai naudotojai, reikia atsižvelgti ir į tarpininkus, kurie atlieka tam tikrą vaidmenį vertinant prekių ženklo įprastą pobūdį. Suinteresuotoji visuomenės grupė, į kurios nuomonę reikia atsižvelgti vertinant, ar ginčijamas prekių ženklas tapo prekių, kurios parduodamos žymint jas šiuo prekių ženklu, bendrinio pavadinimu, turi būti nustatyta atsižvelgiant į minėtų prekių rinkos charakteristikas. Kadangi nagrinėjamu atveju ginčijamu prekių ženklu pažymėtą prekę galima įsigyti be gydytojo recepto, suinteresuotąją visuomenės grupę visų

48] 1988 m. gruodžio 21 d. Pirmoji Tarybos direktyva 89/104/EEB valstybių narių įstatymams, susijusiems su prekių ženklais, suderinti (OL L 40, 1989, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 17 sk., 1 t., p. 92).

49] 2008 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/95/EB valstybių narių teisės aktams, susijusiems su prekių ženklais, suderinti (OL L 299, 2008, p. 25).

pirma sudaro galutiniai jos vartotojai. Antra, kiek tai susiję su specialistais, pažymėtina, kad suinteresuotąją visuomenės grupę visų pirma sudaro farmacininkai, tačiau jai priklauso ir gydytojai (ir bendrosios praktikos, ir atskirų ligų specialistai).

V. Bendra užsienio ir saugumo politika – Ribojamosios priemonės

2018 m. bylose dėl ribojamųjų priemonių taikymo bendros užsienio ir saugumo politikos (BUSP) srityje, kaip ir ankstesniais metais, yra užfiksuota naujų dalykų. Kelis sprendimus verta panagrinėti išsamiau.

1. Ukraina

2018 m. vasario 21 d. Sprendime *Klyuyev / Taryba* (T-731/15, EU:T:2018:90) Bendrasis Teismas nagrinėjo prašymą dėl aktų, kuriais Taryba nusprendė palikti ieškovo pavardę asmenų, kuriems taikomos ribojamosios priemonės atsižvelgiant į padėtį Ukrainoje, sąrašę⁵⁰. Grįsdamas savo prašymą dėl panaikinimo ieškovas, be kita ko, teigė, kad Taryba padarė akivaizdžią vertinimo klaidą, kai nusprendė, kad reikšmingas kriterijus, pagrindžiantis ribojamųjų priemonių taikymą, yra tenkinamas.

Priminęs iš jurisprudencijos⁵¹ kylančius pagrindinius principus dėl Tarybos pareigų, susijusių, be kita ko, su būtinybe atlikti papildomus tyrimus priimant ribojamąsias priemones, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad Taryba pakankamai tiksliai ir konkrečiai nepagrindė ieškovo palikimo sąrašę antrojo motyvo, t. y. kad jis yra asmuo, „susijęs“ su asmeniu, kurio atžvilgiu vykdomas baudžiamasis procesas dėl valstybės lėšų pasisavinimo. Dėl pirmojo motyvo, kuriuo grindžiamas ieškovo pavardės palikimas sąrašę, būtent motyvo, susijusio su tuo, kad ieškovas yra asmuo, kurio atžvilgiu Ukrainos valdžios institucijos vykdo baudžiamąjį procesą dėl jo vaidmens pasisavinant viešąsias lėšas arba turtą, Bendrasis Teismas ypač pabrėžė, kad kai atitinkamas asmuo pateikia pastabas dėl motyvuojamosios dalies, Taryba privalo atidžiai ir nešališkai išnagrinėti nurodytų motyvų pagrįstumą, atsižvelgdama į šias pastabas ir prie jų pridėtus galimai kaltę paneigiančius įrodymus. Ši pareiga susijusi su pareiga laikytis gero administravimo principo, įtvirtinto Pagrindinių teisių chartijos 41 straipsnyje. Tokiomis aplinkybėmis svarbu, kad Taryba patikrintų, pirma, kiek įrodymai, kuriais ji rėmėsi, leidžia įrodyti, kad ieškovo situacija atitinka jo pavardės palikimo sąrašę motyvą, ir, antra, ar šie įrodymai leidžia ieškovo elgesį kvalifikuoti pagal reikšmingą kriterijų. Tik tada, kai nepavyksta tuo įsitikinti, Taryba turi atlikti papildomus tikrinimo veiksmus. Šiuo atveju svarbu ne tai, ar atsižvelgdama į jai žinomą informaciją Taryba turėjo išbraukti ieškovo pavardę iš sąrašo, o tik tai, ar ji turėjo atsižvelgti į šią informaciją ir prireikrus atlikti papildomus patikrinimus arba paprašyti Ukrainos valdžios institucijų pateikti paaiškinimus. Pakanka, kad ši informacija paskatintų pagrįstas abejones dėl tyrimo rezultato ir perduotos informacijos patikimumo bei aktualumo.

50| Žr., be kita ko, 2015 m. spalio 5 d. Tarybos sprendimą (BUSP) 2015/1781, kuriuo iš dalies keičiamas Sprendimas 2014/119/BUSP dėl ribojamųjų priemonių, taikytinų tam tikriems asmenims, subjektams ir įstaigoms atsižvelgiant į padėtį Ukrainoje (OL L 259, 2015, p. 23), 2016 m. kovo 4 d. Tarybos sprendimą (BUSP) 2016/318, kuriuo iš dalies keičiamas Sprendimas 2014/119/BUSP dėl ribojamųjų priemonių, taikytinų tam tikriems asmenims, subjektams ir įstaigoms atsižvelgiant į padėtį Ukrainoje (OL L 60, 2016, p. 76), ir 2017 m. kovo 3 d. Tarybos sprendimą (BUSP) 2017/381, kuriuo iš dalies keičiamas Sprendimas 2014/119/BUSP dėl ribojamųjų priemonių, taikytinų tam tikriems asmenims, subjektams ir įstaigoms atsižvelgiant į padėtį Ukrainoje (OL L 58, 2017, p. 34).

51| 2016 m. birželio 30 d. Sprendimas *Al Matri / Taryba* (T-545/13, nepaskelbtas Rink., [EU:T:2016:376](#)).

Šiuo atveju Bendrasis Teismas pažymėjo: kadangi Taryba buvo informuota, jog valstybės narės prokuratūra turėjo rimtų abejonų dėl pakankamo informacijos, patvirtinančios Ukrainos valdžios institucijų tyrimą, kuriuo remiantis Taryba priėmė sprendimą palikti ieškovo pavardę sąraše, pagrįstumo, ji turėjo atlikti papildomus patikrinimus, kreipdamasi į šias institucijas, arba bent jau paprašyti jų pateikti paaiškinimų. Vadinas, nusprendusi, kad neprivalėjo atsižvelgti į ieškovo pateiktus įrodymus ir argumentus ir papildomai tikrinti informacijos kreipdamasi į Ukrainos valdžios institucijas, nors šie aspektai ir argumentai galėjo sukelti pagrįstą abejonų dėl pateiktos informacijos patikimumo, Taryba padarė akivaizdžią vertinimo klaidą.

Panaši problematika buvo nagrinėjama byloje, kurioje priimtas 2018 m. birželio 6 d. Sprendimas **Arbuzov / Taryba** (T-258/17, [EU:T:2018:331](#)). Į Bendrąjį Teismą vėl buvo kreiptasi su ieškiniu dėl Tarybos sprendimo palikti ieškovo pavardę asmenų, subjektų ir įstaigų, kuriems atsižvelgiant į padėtį Ukrainoje taikomos ribojamosios priemonės, sąraše dėl to, kad jo atžvilgiu Ukrainos valdžios institucijos vykdo baudžiamąjį procesą dėl dalyvavimo pasisavinant viešąsias lėšas arba turtą⁵². Ieškovas, be kita ko, rėmėsi Tarybos akivaizdžia vertinimo klaida, padaryta dėl to, kad priimdama skundžiamą sprendimą ji rėmėsi tik Ukrainos generalinio prokuroro parengtu glaustu situacijos apibendrinimu, neprašė papildomos informacijos ir rūpestingai neišnagrinėjo jai ieškovo pateiktą kaltę paneigiančių įrodymų.

Vėl apžvelgęs jurisprudencijoje⁵³ nustatytus principus, susijusius su kriterijais, į kuriuos Taryba turi atsižvelgti priimdama ribojamąsias priemones, Bendrasis Teismas, atsižvelgdamas į šiuos svarstymus, ėmėsi nagrinėti konkrečius ieškovo argumentus, susijusius su dėl jo vykdomo proceso dalyku ir eiga. Pirma, dėl proceso dalyko Bendrasis Teismas nusprendė, kad Taryba nepadarė akivaizdžios vertinimo klaidos dėl Ukrainos teisminėse institucijose ieškovui iškeltos bylos dėl nusikaltimo, kvalifikuoto kaip valstybės lėšų pasisavinimas, dalyko ir dėl jo reikšmingumo atsižvelgiant į reikšmingą kriterijų, kai priėmė ginčijamą sprendimą, kiek jis susijęs su ieškovu. Antra, dėl proceso eigos Bendrasis Teismas, be kita ko, pažymėjo, kad 2016 m. vasario 15 d. sprendimu Ukrainos teismas suteikė leidimą Ukrainos prokuratūrai veikti baudžiamojoje byloje, kurios egzistavimas, Tarybos nuomone, pateisino ribojamųjų priemonių taikymą ieškovui. Todėl Bendrasis Teismas nusprendė, kad tokiomis aplinkybėmis Taryba privalėjo kreiptis į Ukrainos valdžios institucijas su prašymu pateikti paaiškinimų apie priežastis, kurios galėtų pateisinti tai, kad procedūra nepasisūstėjo į priekį, nepaisant 2016 m. vasario 15 d. priimto sprendimo. Taip Taryba padarė akivaizdžią klaidą, kurios pakanka, kad būtų galima panaikinti ginčijamą sprendimą, kiek jis susijęs su ieškovu.

Byloje, kurioje priimtas 2018 m. rugsėjo 13 d. Sprendimas **DenizBank / Taryba** (T-798/14, [EU:T:2018:546](#)), Bendrasis Teismas turėjo pareikšti nuomonę dėl ieškovo ieškinio dėl aktų, kuriais jo pavadinimas buvo įrašytas į Reglamento (ES) Nr. 833/2014 III priedą⁵⁴. Grįsdamas savo ieškinį ieškovas, be kita ko, rėmėsi Ankaros susitarimo⁵⁵ 19 straipsnio, jo papildomo protokolo 41 straipsnio 1 dalies, 50 straipsnio 3 dalies ir 58 straipsnio

52] 2017 m. kovo 3 d. Tarybos sprendimas (BUSP) 2017/381, kuriuo iš dalies keičiamas Sprendimas 2014/119/BUSP dėl ribojamųjų priemonių, taikytinų tam tikriems asmenims, subjektams ir įstaigoms atsižvelgiant į padėtį Ukrainoje (OL L 58, 2017, p. 34).

53] 2017 m. liepos 7 d. Sprendimas **Arbuzov / Taryba** (T-221/15, nepaskelbtas Rink., [EU:T:2017:478](#)).

54] 2014 m. liepos 31 d. Tarybos sprendimas 2014/512/BUSP dėl ribojamųjų priemonių atsižvelgiant į Rusijos veiksmus, kuriais destabilizuojama padėtis Ukrainoje (OL L 229, 2014, p. 13), iš dalies pakeistas 2014 m. rugsėjo 8 d. Tarybos sprendimu 2014/659/BUSP (OL L 271, 2014, p. 54), 2014 m. gruodžio 4 d. Tarybos sprendimu 2014/872/BUSP (OL L 349, 2014, p. 58), 2015 m. gruodžio 21 d. Tarybos sprendimu (BUSP) 2015/2431 (OL L 334, 2015, p. 22), 2016 m. liepos 1 d. Tarybos sprendimu (BUSP) 2016/1071 (OL L 178, 2016, p. 21) ir 2016 m. gruodžio 19 d. Tarybos sprendimu (BUSP) 2016/2315 (OL L 345, 2016, p. 65), ir 2014 m. liepos 31 d. Tarybos reglamentas (ES) Nr. 833/2014 dėl ribojamųjų priemonių atsižvelgiant į Rusijos veiksmus, kuriais destabilizuojama padėtis Ukrainoje (OL L 229, 2014, p. 1), iš dalies pakeistas 2014 m. rugsėjo 8 d. Tarybos reglamentu (ES) Nr. 960/2014 (OL L 271, 2014, p. 3) ir 2014 m. gruodžio 4 d. Tarybos reglamentu Nr. 1290/2014 (OL L 349, 2014, p. 20).

55] 1963 m. rugsėjo 12 d. pasirašytas susitarimas, įsteigiantis Europos ekonominės bendrijos ir Turkijos asociaciją.

ir jo finansinio protokolo 6 straipsnio pažeidimu. Jo teigimu, šiomis nuostatomis daromas tiesioginis poveikis, nes jose įtvirtinti pakankamai aiškūs ir tikslūs įsipareigojimai, kurių vykdymas arba veikimas nepriklauso nuo vėlesnio akto priėmimo.

Bendrasis Teismas pažymėjo, kad iš SESV 216 straipsnio 2 dalies matyti, kad tokie su Sąjunga sudaryti susitarimai, kaip Ankaros susitarimas ir jo papildomi protokolai, yra privalomi Sąjungos institucijoms ir valstybėms narėms. Vadinas, šie susitarimai turi viršenybę prieš Sąjungos antrinės teisės aktus. Todėl šioje byloje ginčijamų aktų teisėtumas gali būti vertinamas atsižvelgiant į Ankaros susitarimą ir jo papildomus protokolus, su sąlyga, kad, viena vertus, susitarimo pobūdis ir bendra struktūra tam neprieštarauja ir, kita vertus, nuostatos, kuriomis remiamasi, atrodo besąlygiškos ir pakankamai tikslios pagal savo turinį. Vis dėlto Bendrasis Teismas pažymėjo, kad tarptautiniai susitarimai, kuriuos Sąjunga sudarė pagal Sutarčių nuostatas, kiek tai su ja susiję, yra jos institucijų priimti aktai. Dėl šios priežasties jų nuostatos turi būti visiškai suderinamos su Sutarčių nuostatomis ir su iš jų išplaukiančiais konstituciniais principais. Taigi, Sąjungos sudarytų tarptautinių susitarimų viršenybė prieš Sąjungos antrinės teisės aktus netaikoma Sąjungos pirminei teisei. Todėl net ir tuo atveju, jei Ankaros susitarimuose nėra aiškios nuostatos, pagal kurią šaliai leidžiama imtis priemonių, kurios būtinos gyvybiniams savo saugumo interesams apsaugoti, Taryba turi galimybę apriboti iš Ankaros susitarimų kylančias teises pagal jai ESS 29 straipsniu ir SESV 215 straipsniu suteiktus įgaliojimus, su sąlyga, kad tokie apribojimai yra nediskriminaciniai ir proporcingi.

Atsižvelgiant į tai, argumentui, kad nagrinėjamos priemonės yra diskriminacinės, negalima pritarti. Iš tikrųjų, turint omenyje nagrinėjama priemonė siekiamus tikslus, ieškovo padėties negalima lyginti su kitų Turkijoje veikiančių bankų, nepriklausančių Rusijos subjektui, kuriam taikomos aptariamoms ribojamosios priemonės, padėtimi. Be to, ieškovo padėties taip pat negalima lyginti su kitų Sąjungos teritorijoje įsteigtų finansų įstaigų padėtimi. Tas pats pasakytina apie ieškovo argumentus, susijusius su įsisteigimo, paslaugų teikimo ir kapitalo judėjimo laisvių ribojimais, kurie, net jei ir būtų įrodyti, yra pateisinami ginčijamuose aktuose, priimtuose remiantis ESS 29 straipsniu ir SESV 215 straipsniu, užsibrėžtais tikslais, t. y. padidinti Rusijos Federacijos veiksmų, kuriais siekiama pakenkti Ukrainos teritoriniam vientisumui, suverenitetui ir nepriklausomybei, sąnaudas ir skatinti taikiai įveikti krizę. Toks tikslas dera su siekiu palaikyti taiką ir tarptautinį saugumą, remiantis Sąjungos išorės veiksmų tikslais, kurie nurodyti ESS 21 straipsnyje. Tokios priemonės yra tikslinės ir taikomos ribotą laiką, todėl ieškovas negali teigti, kad dėl jų atsirandančias neigiamas pasekmes reikia laikyti neproporcingomis. Vadinas, Bendrojo Teismo nuomone, net jei būtų įrodyta, kad Sąjunga pažeidė reikšmingas Ankaros susitarimų nuostatas, kuriomis remiamasi šioje byloje, tokie pažeidimai yra pateisinami atsižvelgiant į tikslus, kurių siekiama aptariamomis priemonėmis, ir yra proporcingi šiems tikslams.

Ribojamosios priemonės, kurių imtasi Rusijos Federacijos veiksmų, destabilizujuojančių padėtį Ukrainoje, atžvilgiu, buvo nagrinėjamos ir byloje, kurioje priimtas 2018 m. rugsėjo 13 d. Sprendimas **Gazprom Neft / Taryba** (T-735/14 ir T-799/14, [EU:T:2018:548](#)). Šis sprendimas ypač įdomus dėl to, kad jame Bendrasis Teismas nagrinėjo ieškovės teisę pareikšti ieškinį dėl ginčijamo reglamento nuostatų, susijusių su eksporto apribojimais, pagal SESV 263 straipsnio ketvirtos pastraipos nuostatas⁵⁶.

Bendrojo Teismo nuomone, net jei šios nuostatos visuotinai taikomos, jos yra tiesiogiai susijusios su ieškove. Nors šiomis nuostatomis nustatoma išankstinio leidimo sistema, pagal kurią nacionalinės institucijos turi įgyvendinti numatytus draudimus, jos iš tikrųjų neturi jokios diskrecijos šiuo klausimu. Dėl klausimo, ar dėl ginčijamų nuostatų reikia priimti įgyvendinamąsias priemones, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad nėra akivaizdu, ar pati ieškovė galėtų prašyti nacionalinių institucijų išduoti leidimą ir ar ji galėtų nacionaliniuose teismuose ginčyti sprendimą išduoti ar atsisakyti išduoti tokį leidimą. Todėl negalima konstatuoti, jog dėl šių

56] 2014 m. liepos 31 d. Tarybos reglamentas (ES) Nr. 833/2014 dėl ribojamųjų priemonių atsižvelgiant į Rusijos veiksmus, kuriais destabilizuojama padėtis Ukrainoje (OL L 229, 2014, p. 1), iš dalies pakeistas 2014 m. rugsėjo 8 d. Tarybos reglamentu (ES) Nr. 960/2014 (OL L 271, 2014, p. 3) ir 2014 m. gruodžio 4 d. Tarybos reglamentu (ES) Nr. 1290/2014 (OL L 349, 2014, p. 20).

nuostatų reikia patvirtinti įgyvendinamąsias priemones ieškovės atžvilgiu vien dėl to, kad ji, siekdama nacionaliniuose teismuose apskųsti kompetentingų nacionalinių institucijų sprendimus, gali paprašyti savo kontrahentų, įsteigtų Sąjungoje, šioms institucijoms pateikti prašymus išduoti leidimą. Be to, būtų nenatūralu arba neproporcinga reikalauti, kad ūkio subjektas prašytų priimti įgyvendinamąjį aktą vien dėl to, kad galėtų jį ginčyti nacionaliniuose teismuose, kai akivaizdu, kad toks prašymas neabejotinai bus atmestas, nes nebuvo pateiktas įprastomis sąlygomis. Bendrasis Teismas padarė išvadą, kad ginčijamo reglamento nuostatos, susijusios su eksporto ribojimais, yra reglamentuojamojo pobūdžio nuostatos, dėl kurių nereikia patvirtinti įgyvendinamųjų priemonių, kaip tai suprantama pagal SESV 263 straipsnio ketvirtos pastraipos trečią atvejį. Tad ieškovė turėjo tik įrodyti, kad šios nuostatos su ja tiesiogiai susijusios, ir ji nagrinėjamu atveju tai padarė. Vadinas, jos ieškinį reikėjo pripažinti priimtinu ir dėl ginčijamo reglamento nuostatų, susijusių su eksporto ribojimais.

2. Egiptas

2018 m. rugsėjo 27 d. Sprendime **Ezz ir kt. / Taryba** (T-288/15, EU:T:2018:619) priėmė sprendimą dėl ieškinio, kurio dalykas – prašymas panaikinti sprendimą 2015, 2016 ir 2017 metais palikti ieškovus, t. y. vieną Egipto pramoninę ir politiką bei jo sutuoktines, prie Sprendimo 2011/172/BUSP⁵⁷ pridėame sąrašę. Ieškovi visų pirma pateikė Sprendimo 2011/172, iš dalies pakeisto sprendimais (BUSP) 2015/486, (BUSP) 2016/411 ir (BUSP) 2017/496⁵⁸, 1 straipsnio 1 dalies ir Reglamento (ES) Nr. 270/2011⁵⁹ 2 straipsnio 1 dalies neteisėtumu grindžiamą prieštaravimą, iš esmės grindžiamą teisinio pagrindo nebuvimu ir proporcingumo principo pažeidimu, taip pat tuo, kad Taryba pažeidė ESS 6 straipsnį, siejamą su ESS 2 straipsniu ir 3 straipsnio 5 dalimi, ir Pagrindinių teisių chartijos 47 ir 48 straipsnius, nes neįsitikino, ar per su ieškovais susijusias teismines procedūras Egipte paisoma pagrindinių teisių.

Bendrasis Teismas priminė, kad ESS 2 straipsnyje ir 3 straipsnio 5 dalyje nustatyta Sąjungos institucijų pareiga, be kita ko, tarptautinių santykių srityje skatinti vertybes ir principus, kuriais grindžiama Sąjunga, t. y. visų pirma pagarba žmogaus orumui, teisinės valstybės ir pagrindinių teisių paisymas. Šių vertybių ir principų, kuriais grindžiama Sąjunga, turi būti paisoma atliekant bet kurį Sąjungos veiksmą, įskaitant veiksmus BUSP srityje. Šiomis aplinkybėmis teisei į teisingą procesą demokratinėje visuomenėje teikiama didelė reikšmė. Nagrinėjamu atveju Sprendimo 2011/172 sistemos ypatybės nepateisina Tarybos bendrosios pareigos išimties priimant ribojamąsias priemones paisyti pagrindinių teisių, kurios yra sudėtinė Sąjungos teisės sistemos dalis; šios išimties pasekmė būtų tai, kad Egipte užtikrinamai pagrindinių teisių apsaugai nebūtų taikoma jokie patikrinimo. Pirma, prielaida, kad toks sprendimas, atsižvelgiant į šį tikslą, dėl sunkių ir sisteminių pagrindinių teisių pažeidimų buvimo yra akivaizdžiai netinkamas, negali būti visiškai atmesta. Be to, šio sprendimo tikslas – padėti Egipto valdžios institucijoms konstatuoti valstybės lėšų pasisavinimą ir užtikrinti galimybę šioms institucijoms lengviau susigrąžinti taip pasisavintas lėšas – prarastų prasmę, jeigu Egipto valdžios institucijų konstatavimas dėl valstybės lėšų pasisavinimo būtų susijęs su teisingumo paneigimu ir

57] 2011 m. kovo 21 d. Sprendimas 2011/172/BUSP dėl ribojamųjų priemonių, taikytinų tam tikriems asmenims, subjektams ir organizacijoms atsižvelgiant į padėtį Egipte (OL L 76, 2011, p. 63); dėl palikimo sąrašę žr. 2015 m. kovo 20 d. Tarybos sprendimą (BUSP) 2015/486, kuriuo iš dalies keičiamas Sprendimas 2011/172 (OL L 77, 2015, p. 16), 2016 m. kovo 18 d. Tarybos sprendimą (BUSP) 2016/411, kuriuo iš dalies keičiamas Sprendimas 2011/172 (OL L 74, 2016, p. 40), ir 2017 m. kovo 21 d. Tarybos sprendimą (BUSP) 2017/496, kuriuo iš dalies keičiamas Sprendimas 2011/172 (OL L 76, 2017, p. 22).

58] 2015 m. kovo 20 d. Tarybos sprendimas (BUSP) 2015/486, kuriuo iš dalies keičiamas Sprendimas 2011/172 (OL L 77, 2015, p. 16), 2016 m. kovo 18 d. Tarybos sprendimas (BUSP) 2016/411, kuriuo iš dalies keičiamas Sprendimas 2011/172 (OL L 74, 2016, p. 40), ir 2017 m. kovo 21 d. Tarybos sprendimas (BUSP) 2017/496, kuriuo iš dalies keičiamas Sprendimas 2011/172 (OL L 76, 2017, p. 22).

59] 2011 m. kovo 21 d. Tarybos reglamentas (ES) Nr. 270/2011 dėl ribojamųjų priemonių, taikytinų tam tikriems asmenims, subjektams ir organizacijoms, atsižvelgiant į padėtį Egipte (OL L 76, 2011, p. 4).

netgi savivale. Antra, nors tai, kad Egipte vyksta teismo procesai, yra pakankamai tvirtas faktinis pagrindas įtraukti asmenis į prie Sprendimo 2011/172 pridėtą sąrašą ir pratęsti jo galiojimą, taip nėra tuo atveju, kai Taryba turi pagrįstai preziumuoti, kad sprendimas, kuris bus priimtas šių procesų pabaigoje, nebus patikimas. Tarybos argumentai, kuriais siekiama įrodyti, kad ji neturi tikrinti, ar per Egipte vykstančius teismo procesus užtikrinamos garantijos, lygiavertės toms, kurias suteikia Sąjungos teisė pagrindinių teisių srityje, susiję su pareigos įvertinti pagrindinių teisių laikymąsi Egipto politiniame ir teisminiame kontekste apimtimi, tačiau nepaneigia tokios pareigos buvimo.

Būtent dėl neteisėtumo grindžiamo prieštaravimo, pateikto dėl sprendimų 2015/486, 2016/411 ir 2017/496, kiek jais pratęstas Sprendimo 2011/172 1 straipsnio 1 dalyje nustatytų ribojamųjų priemonių taikymas, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad net darant prielaidą, jog situacija Egipte, į kurią atsižvelgdama Taryba priėmė Sprendimą 2011/172, pasikeitė, nors ir priešinga demokratizacijos procesui, kurį siekiama palaikyti politika, kurios laikantis šis sprendimas buvo priimtas, kryptimi, ši aplinkybė bet kuriuo atveju negali paveikti šios institucijos kompetencijos pratęsti šį sprendimą. Nepaisant šios aplinkybės, tikslai, kurių siekiama sprendimais 2015/486, 2016/411 ir 2017/496 ir taisyklėmis, kuriomis pratęsimas jų galiojimas, vis dėlto patenka į BUSP sritį ir to pakanka, kad šioje byloje būtų galima atmesti ieškovų kaltinimą. Tas pats pasakytina apie kaltinimą, grindžiamą proporcingumo principo pažeidimu, nes vien ieškovų pateikta informacija neleidžia daryti išvados, kad Egipto teisminių institucijų sugebėjimas garantuoti teisinės valstybės principo ir pagrindinių teisių laikymąsi per teismo procesus, kuriais remiasi Sprendimas 2011/172, yra galutinai susilpnintas ir kad Taryba nepadarė akivaizdžios vertinimo klaidos, kai nusprendė, kad pagalba Egipto valdžios institucijoms kovojant su valstybės lėšų pasisavinimu išlieka tinkama, taip pat atsižvelgiant į nurodytus politinius ir teisminius pokyčius. Galiausiai Bendrasis Teismas mano, kad atsižvelgdama į informaciją, kurią Egipto valdžios institucijos suteikė apie situaciją su baudžiamaisiais procesais, kuriuose dalyvavo pirmasis iš ieškovų sąrašė esančių asmenų, Taryba galėjo pagrįstai manyti, kad kompetentingas Egipto teismas gali iš naujo priimti sprendimą dėl bylos esmės, esant sąlygoms, kai nepažeidžiama teisė į teisingą procesą ir galima atmesti riziką, kad šie sprendimai nebus patikimi. Manydamas, kad Egipto kasacinio teismo sprendimai aptariamose baudžiamosiose bylose ir pirmojo iš ieškovų sąrašė esančių asmenų galimybė vėliau pateikti antrą skundą šiam teismui patvirtina veiksmingos teisminės gynybos egzistavimą, Bendrasis Teismas nusprendė, kad Taryba neprivalėjo nei pratęsti ieškovų įtraukimo į sąrašą, nei atlikti papildomus patikrinimus.

3. Kova su terorizmu

Byloje, kurioje priimtas 2018 m. lapkričio 15 d. Sprendimas **PKK / Taryba** (T-316/14, EU:T:2018:788), į Bendrąjį Teismą buvo kreiptasi su prašymu panaikinti aktus, pagal kuriuos Kurdistano darbininkų partija (*Kurdistan Workers' Party, PKK*) buvo palikta su teroro aktais susijusių grupių ir subjektų sąrašė, kaip jis suprantamas pagal Bendrąją poziciją 2001/931/BUSP⁶⁰. Buvo nagrinėjami du 2014 m. priimti įgyvendinimo reglamentai ir keli paskesni aktai. Ieškovė, be kita ko, teigė, kad Taryba pažeidė pareigą motyvuoti, nes nepateikė realių ir tikslų motyvų, dėl kurių, atlikusi peržiūrą, nusprendė palikti PKK pavadinimą aptariamuose sąrašuose.

Bendrasis Teismas pažymėjo, kad nors Tarybos sprendimas palikti PKK minėtame sąrašė buvo pagrįstas, be kita ko, Jungtinių Amerikos Valstijų vyriausybės sprendimu įvardyti PKK kaip „užsienio teroristinę organizaciją“ (foreign terrorist organisation: FTO) ir „aiškiai įvardytą pasaulinę teroristę“ (specially designated global terrorist, SDGT), ginčijamuose aktuose nėra jokių duomenų, leidžiančių manyti, kad Taryba iš tikrųjų patikrino, ar sprendimai įvardyti kaip FTO ir SDGT buvo priimti paisant teisių į gynybą ir teisės į veiksmingą teisminę

⁶⁰ 2001 m. gruodžio 27 d. Bendroji pozicija 2001/931/BUSP dėl konkrečių priemonių taikymo kovojant su terorizmu (OL L 344, 2001, p. 93; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 18 sk., 1 t., p. 217).

gynybą. Be to, jis atkreipė dėmesį į tai, kad nuo sprendimų, kuriais remiantis ieškovės pavadinimas pirmą kartą buvo įtrauktas į aptariamus sąrašus, priėmimo iki ginčijamų aktų priėmimo ir nuo ieškovės pavadinimo pirminio įtraukimo į aptariamus sąrašus iki šių aktų priėmimo praėjo daugiau kaip dešimt metų. Toks laikotarpis savaime yra aplinkybė, leidžianti manyti, kad Jungtinės Karalystės vidaus reikalų ministro įsakyme pateiktų vertinimų ir įvardijimo kaip FTO ir SDGT nebepakako, kad būtų galima įvertinti, ar šių aktų priėmimo diena tebeegzistavo pavojus, jog ieškovė dalyvaus teroristinėje veikloje.

Nors niekas nedraudė, kad Taryba, siekdama ieškovei priskirti įvykius ir juos laikyti teroro aktais tam, kad būtų pateisintas jos pavadinimo palikimas aptariamuose sąrašuose, remtųsi informacija, gauta ne iš kompetentingos institucijos sprendimų, kaip jie suprantami pagal Bendrosios pozicijos 2001/931 1 straipsnio 4 dalį, Bendrasis Teismas vis dėlto nusprendė, kad, kiek tai susiję su dviem 2014 m. įgyvendinimo reglamentais, motyvų pareiškime pateiktos informacijos glaustumas neleidžia Bendrajam Teismui vykdyti ieškovės ginčijamų įvykių teisminės kontrolės. Jis padarė išvadą, kad Taryba prie šių aktų pridėtame motyvų pareiškime nepakankamai motyvavo savo vertinimą dėl vieno ar daugiau kompetentingų institucijų sprendimų, kaip tai suprantama pagal Bendrosios pozicijos 2001/931 1 straipsnio 4 dalį, buvimo, taip pat nenurodė pakankamai specifinių ir konkrečių priežasčių, dėl kurių ieškovės pavadinimas paliktas aptariamuose sąrašuose. Dėl paskesnių aktų Bendrasis Teismas pažymėjo, kad Taryba negali, kaip nagrinėjamu atveju, tik pakartoti kompetentingos institucijos sprendimo motyvų, pati neišnagrinėjusi jų pagrįstumo. Tiesa, šių aktų motyvų pareiškime teigiama, kad Taryba nagrinėjo, ar jos turimi duomenys leidžia išbraukti PKK pavadinimą iš aptariamų sąrašų, tačiau tokių duomenų nerado. Nors tokios bendro pobūdžio formuluotės gali kartais pakakti, jei nėra gauta jokių pastabų iš asmenų, grupių ir subjektų, kuriems taikomos lėšų įšaldymo priemonės, taip nėra tuo atveju, kai, kaip šioje byloje, ieškovė pateikia duomenų, kurie, kaip ji mano, gali pateisinti jos pavadinimo išbraukimą iš aptariamų sąrašų, neatsižvelgiant į tai, ar šie duomenys yra pagrįsti. Todėl konstatuotina, kad šie aktai irgi motyvuoti nepakankamai.

VI. Ekonominė, socialinė ir teritorinė sanglauda

Byloje, kurioje priimtas 2018 m. vasario 1 d. Sprendimas **Prancūzija / Komisija** (T-518/15, EU:T:2018:54), į Bendrąjį Teismą buvo kreiptasi su ieškiniu dėl įgyvendinimo sprendimo (ES) 2015/1119 dėl valstybių narių patirtų tam tikrų išlaidų nefinansavimo Europos Sąjungos lėšomis iš Europos žemės ūkio garantijų fondo (EŽŪGF) ir Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP)⁶¹ 2011–2013 metais dalinio panaikinimo. Šios išlaidos atitiko „kompensacines išmokas dėl gamtinių kliūčių“ (KIGK) ir agrarinės aplinkosaugos išmoką už pievas ir ganyklas (AAIPG). Prancūzijos Respublika teigė, kad Komisija pažeidė dviejuose dokumentuose, nustatančiuose Europos žemės ūkio orientavimo ir garantijų fondo (EŽŪOGF) sąskaitų patvirtinimo gaires, būtent dokumentuose VI/5330/97⁶² ir AGRI/60637/2006⁶³, nustatytas taisykles, taikydamą padidintą 10 % fiksuoto dydžio pataisą dėl pasikartojančio Prancūzijos valdžios institucijų įsipareigojimų, susijusių su gyvulių skaičiavimu, nevykdymo, nes jis susijęs su pagrindinio patikrinimo nepakankamumu, nustatytu atlikus du ankstesnius tyrimus, – trūkumu, kuris nebuvo ištaisytas.

61| 2015 m. birželio 22 d. Įgyvendinimo sprendimas (ES) 2015/1119 dėl valstybių narių patirtų tam tikrų išlaidų nefinansavimo Europos Sąjungos lėšomis iš Europos žemės ūkio garantijų fondo (EŽŪGF) ir Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP) (OL L 182, 2015, p. 39).

62| 1997 m. gruodžio 23 d. Komisijos dokumentas VI/5330/97 „Finansinių pasekmių apskaičiavimo gairės rengiant sprendimą dėl EŽŪOGF Garantijų skyriaus sąskaitų patvirtinimo“.

63| Komisijos komunikatas – Dėl tvirtinant EŽŪOGF Garantijų skyriaus sąskaitas Komisijos atliekamo kontrolės sistemų trūkumų kartojimosi atvejų vertinimo.

Kaip nurodė Bendrasis Teismas, iš Dokumento VI/5330/97 teksto matyti, kad ši tvarka turi būti pagerinta – o tai, kad ji nėra pagerinta, gali reikšti sunkinančią aplinkybę – po to, kai yra pranešta, kad būtina tai padaryti, ir net po to, kai, kaip patikslinama Dokumente AGRI/60637/2006, tvirtinant sąskaitas yra priimtas sprendimas dėl finansinių pataisų. Be to, pritarus požiūriui, kurio laikosi Komisija, kad trūkumai, dėl kurių priekaištaujama, yra pasikartojantys, nepatikrinus, ar valstybė narė turėjo galimybę juos ištaisyti po to, kai buvo pirmą kartą konstatuota, kad jų esama, tai galiausiai reikėtų, kad kartojimusi laikytinas paprastas ginčijamų trūkumų kartojimasis, neatsižvelgiant į tai, ar yra priimtas sprendimas, kaip to reikalaujama Dokumente AGRI/60637/2006. Todėl ginčijamas sprendimas turėjo būti panaikintas tiek, kiek pagal jį taikoma padidinta 10 % fiksuoto dydžio pataisa dėl pasikartojančio Prancūzijos valdžios institucijų įsipareigojimų, susijusių su gyvulių skaičiavimu, nevykdymo, ir dėl to, kad jos šio trūkumo neištaisė. 2018 m. kovo 1 d. Sprendime **Lenkija / Komisija** (T-402/15, EU:T:2018:107) Bendrasis Teismas išdėstė savo poziciją dėl pasekmių, kai Komisija nesilaiko Reglamento (EB) Nr. 1083/2006⁶⁴ 41 straipsnio 2 dalyje numatyto trijų mėnesių termino atsisakyti valstybės narės didelės apimties projektui skirti finansinę Europos regioninės plėtros fondo (ERPF) paramą.

Bendrasis Teismas pirmiausia konstatavo, kad, kaip matyti tiek iš minėtos nuostatos formuluotės, tiek iš jos bendros struktūros, aptariamas terminas yra imperatyvus ir kad nagrinėjamu atveju Komisija jį praleido. Vis dėlto, kaip nurodė Bendrasis Teismas, kadangi Reglamento Nr. 1083/2006 41 straipsnyje nieko nekalbama apie pasekmes, kurių kiltų Komisijai nesilaikius jame numatyto trijų mėnesių termino, siekiant nustatyti tokio nesilaikymo pasekmes, pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją reikia išnagrinėti šio reglamento tikslą ir struktūrą. Pirmia, Bendrasis Teismas primena, kad Reglamento Nr. 1083/2006 41 straipsnio 2 dalyje numatytas terminas yra terminas, kurio Komisija turi laikytis, kai atsako į jai trečiųjų asmenų – šiuo atveju valstybės narės – pateiktą paraišką. Tik jei per nustatytą terminą negavus atsakymo paraiška laikoma priimta arba Komisija praranda įgaliojimus dėl jos priimti sprendimą, praėjus terminui priimtas neigiamas sprendimas gali būti panaikintas automatiškai vien dėl to, kad buvo praleistas toks terminas. Kadangi tai, kad nėra gauta atsakymo į paraišką dėl patvirtinimo per šio reglamento 41 straipsnio 2 dalyje nustatytą terminą, nereiškia nei to, kad ši paraiška buvo patvirtinta, nei to, kad Komisija praranda įgaliojimus priimti sprendimą dėl šios paraiškos, Reglamentas Nr. 1083/2006 negali būti aiškinamas taip, kad bet koks šio reglamento 41 straipsnio 2 dalyje numatyto termino nesilaikymas vien dėl šios priežasties lemia automatišką praleidus šį terminą priimto neigiamo sprendimo panaikinimą.

Antra, nagrinėdamas, ar dėl to, kad nagrinėjamu atveju buvo konstatuotas trijų mėnesių termino nesilaikymas, reikia panaikinti ginčijamą sprendimą, Bendrasis Teismas nurodė, kad Lenkijos Respublika konkrečiai neįrodė ir net neteigė, kad negali būti atmesta, jog administracinė procedūra galėjo baigtis kitaip, jeigu būtų buvusi baigta per Reglamento Nr. 1083/2006 41 straipsnio 2 dalyje numatytą trijų mėnesių terminą. Todėl nagrinėjamu atveju šis nesilaikymas negalėjo lemti ginčijamo sprendimo panaikinimo. Vis dėlto, kaip pažymėjo Bendrasis Teismas, kadangi priimdama sprendimą pasibaigus trijų mėnesių terminui Komisija pažeidė Reglamento Nr. 1083/2006 41 straipsnio 2 dalį, galimos žalos, kuri buvo padaryta nesilaikius paraiškai dėl patvirtinimo nagrinėti skirtu trijų mėnesių terminu, numatyto Reglamento Nr. 1083/2006 41 straipsnio 2 dalyje, atlyginimo galima reikalauti Bendrajame Teisme pareiškiant ieškinį dėl žalos atlyginimo, jeigu įvykdytos visos sąlygos, nuo kurių priklauso Sąjungos deliktinės atsakomybės atsiradimas ir teisės į patirtos žalos atlyginimą įgyvendinimas, remiantis SESV 340 straipsnio antra pastraipa.

⁶⁴ 2006 m. liepos 11 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1083/2006, nustatantis bendrąsias nuostatas dėl Europos regioninės plėtros fondo, Europos socialinio fondo ir Sanglaudos fondo bei panaikinantį Reglamentą (EB) N. 1260/1999 (OL L 210, p. 25).

VII. Sveikatos apsauga

Byloje, kurioje priimtas 2018 m. kovo 14 d. Sprendimas **TestBioTech / Komisija** (T-33/16, EU:T:2018:135), į Bendrąjį Teismą buvo kreiptasi su ieškiniu, kurį pareiškė nevyriausybinių organizacijų, dėl rašto, kuriuo už sveikatą ir maisto saugą atsakingas Komisijos narys atmetė Reglamento (EB) Nr. 1367/2006⁶⁵ 10 straipsniu pagrįstą prašymą vidaus tvarka peržiūrėti Komisijos įgyvendinimo sprendimus dėl leidimo teikti rinkai genetiškai modifikuotas sojas, panaikinimo. Atmetimas buvo pagrįstas argumentu, kad minėtame prašyme pateikti kaltinimai nepatenka į Reglamento Nr. 1367/2006 10 straipsnio taikymo sritį, nes aspektai, susiję su genetiškai modifikuoto maisto ar pašarų sanitarinės saugos vertinimu, nesusiję su pavojaus aplinkai vertinimu.

Bendrojo Teismo nuomone, Reglamento Nr. 1367/2006 sąvoka „aplinkos teisė“ iš esmės turi būti aiškinama labai plačiai. Taigi darytina išvada, kad pareigos peržiūrėti vidaus tvarka apimtį vadovaujantis Reglamento Nr. 1367/2006 10 straipsniu reikia aiškinti taip, kad Komisija turėjo išnagrinėti prašymą dėl peržiūros vidaus tvarka tik tiek, kiek pareiškėja teigė, jog atitinkamas administracinis aktas prieštarauja aplinkos teisei, kaip tai suprantama pagal Reglamentą Nr. 1367/2006. Konkrečiai dėl leidimo pateikti rinkai (LPR) peržiūros pagal Reglamentą Nr. 1829/2003⁶⁶ Bendrasis Teismas pažymėjo, kad aplinkos teisė, kaip ji suprantama pagal Reglamentą Nr. 1367/2006, apima visas Sąjungos teisės aktų nuostatas dėl genetiškai modifikuotų organizmų reglamentavimo, kuriomis siekiama valdyti riziką žmonių ar gyvūnų sveikatai, kylančią dėl šių genetiškai modifikuotų organizmų ar dėl aplinkos veiksnių, galinčių turėti poveikį tiems organizmams juos veisiant ar auginant natūralioje aplinkoje. Ši išvada vienodai taikoma tais atvejais, kai genetiškai modifikuoti organizmai Sąjungoje nebuvo auginami. Todėl ginčijamame sprendime Komisija padarė klaidingą išvadą, kad ieškovės pareikšti kaltinimai negali būti nagrinėjami pagal Reglamento Nr. 1367/2006 10 straipsnį.

Byloje, kurioje priimtas 2018 m. gegužės 17 d. Sprendimas **Bayer CropScience ir kt. / Komisija** (T-429/13 ir T-451/13, EU:T:2018:280, pateiktas apeliacinis skundas⁶⁷), Bendrasis Teismas turėjo priimti sprendimą dėl įgyvendinimo reglamento (ES) Nr. 485/2013⁶⁸ teisėtumo tiek, kiek juo iš dalies pakeistos kelių veikliųjų medžiagų patvirtinimo sąlygos po to, kai iš naujo buvo įvertinta šių medžiagų keliama rizika augalus apdulkinantiems vabzdžiams.

Pabrėžęs, kad iš Reglamento (EB) Nr. 1107/2009⁶⁹ reikšmingų nuostatų formuluočių ir struktūros matyti, kad iš principo būtent prašymo dėl patvirtinimo pateikėjui tenka pareiga įrodyti, jog įvykdytos šio reglamento 4 straipsnyje nustatytos patvirtinimo sąlygos, Bendrasis Teismas pirmiausia atkreipė dėmesį į tai, kad atlikdama peržiūrą prieš pasibaigiant patvirtinimo laikotarpiui Komisija turi įrodyti, kad patvirtinimo sąlygos nebėra tenkinamos. Kaip nurodė Bendrasis Teismas, tam, kad Komisija galėtų peržiūrėti veikliosios medžiagos patvirtinimą, remdamasi Reglamento Nr. 1107/2009 21 straipsnio 1 dalimi, pakanka, kad yra naujų tyrimų,

65| 2006 m. rugsėjo 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1367/2006 dėl Orhuso konvencijos dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimanant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais nuostatų taikymo Bendrijos institucijoms ir organams (OL L 264, 2006, p. 13).

66| 2003 m. rugsėjo 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1829/2003 dėl genetiškai modifikuoto maisto ir pašarų (OL L 268, 2003, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 13 sk., 32 t., p. 432).

67| Byla **Bayer CropScience ir Bayer / Komisija**, C-499/18 P.

68| 2013 m. gegužės 24 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 485/2013, kuriuo iš dalies keičiamos įgyvendinimo reglamento (ES) Nr. 540/2011 nuostatos dėl veikliųjų medžiagų klotianidino, tiametoksamo ir imidakloprido patvirtinimo sąlygų ir dėl draudimo naudoti augalų apsaugos produktais, kurių sudėtyje yra šių veikliųjų medžiagų, apdorotas sėklas ir jomis prekiauti (OL L 139, 2013, p. 12).

69| 2009 m. spalio 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1107/2009 dėl augalų apsaugos produktų pateikimo į rinką ir panaikinant Tarybos direktyvas 79/117/EEB ir 91/414/EEB (OL L 309, 2009, p. 1).

kurių rezultatai, palyginti su žiniomis, turėtomis atliekant ankstesnį vertinimą, kelia susirūpinimą dėl to, ar tebetenkinamos šio reglamento 4 straipsnyje nustatytos patvirtinimo sąlygos. Šiomis aplinkybėmis taip pat reikėtų atsižvelgti į tai, kad nuo to laiko, kai atitinkamos medžiagos buvo patvirtintos pirmą kartą, reglamentavimas pasikeitė, visų pirma priėmus Reglamentą Nr. 1107/2009 ir su juo susijusius įgyvendinimo reglamentus, kuriuose nuo šiol numatyta, kad ypatingas dėmesys turi būti atkreipiamas į riziką, kurią veikliosios medžiagos, visų pirma pesticidai, kelia bitėms.

Be to, Bendrasis Teismas nusprendė, kad jeigu, nesant mokslo tikrumo, imamasi prevencinių priemonių, kurios šiam tikrumui atsiradus galėtų pasirodyti pernelyg konservatyvios, tai negali būti savaime laikoma atsargumo principo pažeidimu; priešingai – tai yra neatsiejama nuo šio principo. Todėl Komisija, nepadarydama akivaizdžios vertinimo klaidos, galėjo nuspręsti, kad papildomas rizikos vertinimo atidėjimo, siekiant sudaryti sąlygas atsižvelgti į vėlesnes mokslo žinias, terminas bet kuriuo atveju nėra suderinamas su tikslu išlaikyti aukštą aplinkos apsaugos lygį ir kad laikydamasi atsargumo principo ji nebedelsdama turi imtis apsaugos priemonių. Galiausiai Bendrasis Teismas pažymėjo, kad Komunikato dėl atsargumo principo⁷⁰ 6.3.4 punkte numatyta, kad reikia išnagrinėti naudą ir išlaidas, kuriuos lems veiksmai ar neveikimas. Šis reikalavimas įvykdomas, jeigu atitinkama institucija (šiuo atveju – Komisija) iš tikrųjų žino teigiamas ir neigiamas ekonomines ir kitokio pobūdžio pasekmes, kurias gali sukelti planuojami veiksmai ar neveikimas, ir jeigu į jas atsižvelgia priimdama savo sprendimą.

Bendrojo Teismo nuomone, Komisija galėjo pagrįstai nuspręsti, kad, atsižvelgiant į pavojaus koeficiento reikšmes, nustatytas Europos maisto saugos tarnybos (EFSA) išvadose dėl nurodytų medžiagų, negalima atmesti rizikos bičių šeimoms, todėl ji, remdamasi atsargumo principu, turi imtis apsaugos priemonių, neprivalėdama laukti, kol bus visiškai įrodyta, kokiomis sąlygomis ir nuo kokios mirtingumo normos pavienių bičių praradimas gali kelti grėsmę bičių šeimų išgyvenimui ar vystymuisi.

Ši problematika taip pat buvo nagrinėjama byloje, kurioje priimtas 2018 m. gegužės 17 d. Sprendimas **BASF Agro ir kt. / Komisija** (T-584/13, EU:T:2018:279). Gavęs ieškinį dėl įgyvendinimo reglamento (ES) Nr. 781/2013⁷¹ panaikinimo, Bendrasis Teismas, manydamas, kad Komisija nepateikė jokių įrodymų, patvirtinančių, jog poveikio analizė taikant atsargumo principą iš tikrųjų buvo atlikta, panaikino ginčijamą aktą.

Kaip nurodė Bendrasis Teismas, taikant Reglamentą Nr. 1107/2009 aplinkos apsauga turi lemiamą reikšmę, palyginti su ekonominiais veiksniais, todėl ši apsauga gali pateisinti netgi dideles neigiamas ekonomines pasekmes tam tikriems ūkio subjektams. Vis dėlto bendrai patvirtinant tokį principą negalima teigti, kad teisės aktų leidėjas iš anksto naudojasi diskrecija, galinčia atleisti Komisiją nuo pareigos atlikti konkrečios priemonės naudos ir išlaidų analizę.

Be to, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad Komunikato dėl atsargumo principo 6.3.4 punkte nurodyta pareiga atlikti poveikio analizę *in fine* yra tik konkreti proporcingumo principo išraiška. Teiginys, kad srityje, kurioje Komisija turi didelę diskreciją, ji turi teisę imtis priemonių, neprivalėdama įvertinti privalumų ir trūkumų, yra nesuderinamas su proporcingumo principu. Iš tiesų pripažinus administracijos diskreciją, neabejotinai atsiranda pareiga naudotis šia diskrecija ir atsižvelgti į visą šiuo atžvilgiu reikšmingą informaciją. Tai juo labiau galioja taikant atsargumo principą, kai administracija priima teisės subjektų teises apribojančias priemones, remdamasi ne mokslo įrodymais, bet netikrumu.

70| 2000 m. vasario 2 d. Komisijos komunikatas COM(2000) 1 *final* dėl vadovavimosi atsargumo principu.

71| 2013 m. rugpjūčio 14 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 781/2013, kuriuo iš dalies keičiamas įgyvendinimo reglamento (ES) Nr. 540/2011 nuostatos dėl veikliosios medžiagos fipronilo patvirtinimo sąlygų ir kuriuo draudžiama naudoti augalų apsaugos produktais, kurių sudėtyje yra šios veikliosios medžiagos, apdorotas sėklas ir jomis prekiauti (OL L 219, 2013, p. 22).

Byloje, kurioje priimtas 2018 m. rugsėjo 27 d. Sprendimas *Mellifera / Komisija* (T-12/17, EU:T:2018:616, pateiktas apeliacinis skundas⁷²), į Bendrąjį Teismą buvo kreiptasi su ieškiniu, kuriame prašyta panaikinti Komisijos sprendimą atmesti prašymą dėl įgyvendinimo reglamento (ES) 2016/1056⁷³ vidaus peržiūros; šiuo reglamentu Komisija, vadovaudamasi Reglamento (EB) Nr. 1367/2006 10 straipsniu, antrą kartą buvo pratęsusi glifosato patvirtinimo laikotarpį. Komisija atmetė šį vidaus peržiūros prašymą kaip nepriimtina, motyvuodama tuo, kad aktas, kurį prašoma peržiūrėti, nėra administracinis aktas, kaip jis suprantamas pagal Reglamento Nr. 1367/2006 2 straipsnio 1 dalies g punktą, t. y. jis nėra individualiai taikoma priemonė.

Kadangi savo 2017 m. gruodžio 12 d. įgyvendinimo reglamentu (ES) 2017/2324⁷⁴, kuris buvo priimtas užbaigus rašytinę procedūrą šioje byloje, Komisija pratęsė glifosato patvirtinimo laikotarpį penkeriems metams, Bendrasis Teismas pirmiausia išnagrinėjo ieškovės suinteresuotumą pareikšti ieškinį. Bendrasis Teismas priminė, kad ieškovė išsaugo suinteresuotumą reikalauti panaikinti Sąjungos institucijos aktą, siekdama, kad nurodytas šio akto neteisėtumas nepasikartotų ateityje. Būtent taip buvo nagrinėjamu atveju, nes ieškovės nurodytas neteisėtumas buvo grindžiamas Reglamento Nr. 1367/2006 10 straipsnio 1 dalies, siejamos su 2 straipsnio 1 dalies g punktu, aiškinimu, kuriuo Komisija galėtų vėl remtis gavusi naują administracinio akto vidaus peržiūros prašymą pagal aplinkos teisę.

Dėl bylos esmės Bendrasis Teismas pažymėjo, kad įgyvendinimo reglamentu, priimtu remiantis Reglamento Nr. 1107/2009 17 straipsnio pirma pastraipa, tam tikram laikotarpiui pratęsiamas atitinkamos veikliosios medžiagos patvirtinimo galiojimas. Todėl ši priemonė sukelia tokias pačias pasekmes kaip įgyvendinimo reglamentas, kuriuo tokia medžiaga pagal minėto reglamento 13 straipsnio 2 dalį patvirtinama pirmą kartą, arba reglamentas dėl patvirtinimo atnaujinimo, priimtas pagal šio reglamento 20 straipsnį. Bendrojo Teismo nuomone, iš Reglamento Nr. 1107/2009 28 straipsnio 1 dalies matyti, kad augalų apsaugos produktas iš principo gali būti teikiamas rinkai arba naudojamas, tik jeigu yra leistas atitinkamoje valstybėje narėje pagal šį reglamentą. Be to, iš šio reglamento 29 straipsnio 1 dalies a punkto matyti, kad augalų apsaugos produktas gali būti leistas, tik jeigu jo sudėtyje esanti veiklioji medžiaga buvo patvirtinta. Todėl veikliosios medžiagos patvirtinimas pagal Reglamentą Nr. 1107/2009 sukelia teisinių pasekmių ne tik asmeniui, kuris prašė šio patvirtinimo, bet ir bet kuriam ūkio subjektui, kurio veiklai reikia tokio patvirtinimo, visų pirma augalų apsaugos produktų, kurių sudėtyje yra tos medžiagos, gamintojams ir visoms kompetentingoms valdžios institucijoms, be kita ko, valstybių narių valdžios institucijoms, kurios yra atsakingos už leidimų dėl tokių produktų išdavimą. Taigi darytina išvada, kad įgyvendinimo reglamentas 2016/1056 yra visuotinai taikomas, nes taikomas objektyviai apibrėžtomis situacijoms ir sukelia teisinių padarinių bendrai ir abstrakčiai nustatytai asmenų kategorijai.

Bendrasis Teismas pažymėjo, kad nors Orhuso konvencijos⁷⁵ 9 straipsnio 3 dalyje nenurodyta, kad galimybė pradėti joje numatytą administracinę procedūrą apima tik tuos atvejus, kai atitinkami aktai yra individualaus pobūdžio, ši nuostata nėra tiesiogiai taikoma Sąjungos teisės sistemoje ir ja taip pat negali būti remiamasi kaip Sąjungos aktų teisėtumo kriterijumi. Kadangi pagal Reglamento Nr. 1367/2006 10 straipsnio 1 dalį vidaus peržiūros prašymas gali būti pateikiamas tik dėl „administracini[u] akt[u]“, kurie to paties reglamento

72| Byla *Mellifera / Komisija*, C-784/18 P.

73| 2016 m. birželio 29 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2016/1056, kuriuo dėl veikliosios medžiagos glifosato patvirtinimo galiojimo pratęsimo iš dalies keičiamas įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 540/2011 (OL L 173, 2016, p. 52).

74| 2017 m. gruodžio 12 d. įgyvendinimo reglamentas (ES) 2017/2324, kuriuo pratęsiamas veikliosios medžiagos glifosato patvirtinimas pagal Reglamentą Nr. 1107/2009 ir iš dalies keičiamas įgyvendinimo reglamentas Nr. 540/2011 (OL L 333, 2017, p. 10).

75| 1998 m. birželio 25 d. Orhuse pasirašyta Konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismą aplinkosaugos klausimais.

2 straipsnio 1 dalies g punkte yra apibrėžti kaip „individualiai taikom[os] priemonė[s]“, šių nuostatų negalima aiškinti taip, kad jose numatyti administraciniai aktai apima bendrai taikomus aktus, nes toks aiškinimas būtų *contra legem*.

2018 m. gruodžio 13 d. Sprendime **Ville de Paris, Ville de Bruxelles ir Ayuntamiento de Madrid / Komisija** (T-339/16, T-352/16 ir T-391/16, EU:T:2018:927) Bendrasis Teismas išnagrinėjo Paryžiaus, Briuselio ir Madrido miestų pareikštus ieškinius dėl Reglamento (ES) 2016/646⁷⁶ panaikinimo ir prašymo priteisti žalos, kurią Paryžiaus miestas tariamai patyrė dėl to, kad buvo priimtas minėtas reglamentas, atlyginimą. Šiuose ieškiniuose dėl panaikinimo ieškovai teigė, kad Komisija negalėjo nustatyti bandymuose įprastomis važiavimo sąlygomis išmetamų azoto oksidų kiekių neviršytinų (NTE) verčių, didesnių nei „Euro 6“ standartui nustatytos šių išmetamųjų teršalų ribos, nurodytos Reglamento (EB) Nr. 715/2007⁷⁷ I priede.

Komisija ginčijo ieškinių priimtumą, be kita ko, teigdama, kad ginčijamas reglamentas neturi jokios įtakos ieškovų kompetencijai reglamentuoti transporto priemonių eismą, siekiant sumažinti oro užterštumą, todėl nedaro poveikio jų teisei situacijai, tačiau Bendrasis Teismas nesutiko su šia nuomone. Priminęs, kad ginčijamas aktas yra tiesiogiai susijęs su ieškovu, kaip tai suprantama pagal SESV 263 straipsnio ketvirtą pastraipą, jeigu daro tiesioginį poveikį ieškovo teisei situacijai ir nepalieka diskrecijos adresatams, atsakingiems už jo įgyvendinimą, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad taip yra tuomet, kai atitinkamas aktas daro įtaką valstybės vidaus subjekto turimai reguliavimo kompetencijai. Kaip nurodė Bendrasis Teismas, tai patvirtina pažodinis, teleologinis ir kontekstinis Direktyvos 2007/46/EB⁷⁸, kuria remiantis ginčijamas reglamentas buvo priimtas, aiškinimas, t. y. kad ši direktyva valstybės narės viešosios valdžios institucijoms realiai trukdo uždrausti, apriboti ar apsunkinti transporto priemonių eismą keliuose dėl su jų konstrukcija arba veikimu, kuriems taikoma ši direktyva, susijusių motyvų, jeigu šios transporto priemonės atitinka direktyvos reikalavimus. Tai reiškia, kad ieškovai dėl to, kad buvo priimtas ginčijamas reglamentas, negalėjo apriboti transporto priemonių, kurios neatitinka „Euro 6“ standarte nustatytų išmetamų azoto oksidų kiekių ribų, tačiau vis dėlto atitinka šiame reglamente nustatytas išmetamų azoto oksidų kiekių NTE vertes, kurios yra didesnės nei minėtos ribos, eismo. Be to, Bendrasis Teismas įsitikino, kad ieškovų kompetencijos apribojimas nėra hipotetinis, ir nusprendė, kad pagal nacionalinę teisę jie turi kompetenciją saugoti aplinką ir sveikatą, visų pirma kovoti su oro užterštumu, įskaitant kompetenciją tuo tikslu apriboti transporto priemonių eismą, kad jos faktiškai vykdo tokius veiksmus ir kad susiduria su oro užterštumo situacijomis.

Dėl bylos esmės Bendrasis Teismas nusprendė: kadangi Reglamento Nr. 715/2007 I priede esančiam „Euro 6“ standartui nustatytų išmetamų azoto oksidų kiekių ribų pakeitimas yra šio reglamento esminio elemento pakeitimas, Komisija neturėjo kompetencijos atlikti tokį pakeitimą, vadovaudamasi jai suteiktais įgyvendinimo įgaliojimais. Dėl panaikinimo apimties Bendrasis Teismas pažymėjo, kad ginčijamo reglamento nuostatos, kitos nei susijusios su išmetamų azoto oksidų kiekių ribomis, gali būti atskirtos nuo pastarųjų nuostatų. Iš to matyti, kad turi būti panaikintas tik ginčijamo reglamento II priedo 2 punktas tiek, kiek jame nustatyta CF teršalo galutinio atitikties koeficiento vertė ir CF teršalo laikinojo atitikties koeficiento vertė azoto oksidų masei. Vis dėlto Bendrasis Teismas pabrėžė, jog tam, kad įgyvendintų sprendimą dėl panaikinimo ir jį visiškai įvykdytų, panaikintą nuostatą priėmusi institucija turi panaikinti paskesnius savo priimtus aktus,

76| 2016 m. balandžio 20 d. Komisijos reglamentas (ES) 2016/646, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 692/2008 dėl išmetamųjų teršalų kiekio iš lengvųjų keleivinių ir komercinių transporto priemonių („Euro 6“) (OL L 109, 2016, p. 1).

77| 2007 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 715/2007 dėl variklinių transporto priemonių tipo patvirtinimo atsižvelgiant į išmetamųjų teršalų kiekį iš lengvųjų keleivinių ir komercinių transporto priemonių („Euro 5“ ir „Euro 6“) ir dėl transporto priemonių remonto ir priežiūros informacijos prieigos (OL L 171, 2007, p. 1).

78| 2007 m. rugsėjo 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/46/EB, nustatanti motorinių transporto priemonių ir jų priekabų bei tokioms transporto priemonėms skirtų sistemų, sudėtinųjų dalių ir atskirų techninių mazgų patvirtinimo pagrindus (Pagrindų direktyva) (OL L 263, 2007, p. 1).

į kuriuos ši nuostata buvo perimta, ir neįtraukti jos į savo priimsimus aktus, atsižvelgiant ne tik į sprendimo rezoliucinę dalį, bet ir ją lėmusius motyvus, kurie yra būtinas sprendimo pagrindas. Be to, jis nusprendė, kad panaikintos nuostatos padariniai paliekami galioti ateityje protingu laikotarpiu, leidžiančiu panaikinti tokį reglamentavimą šioje srityje, t. y. laikotarpiu, kuris negali viršyti dvylikos mėnesių nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo, siekiant išvengti to, kad panaikinimas galėtų pažeisti teisėtus ekonominius automobilių sektoriaus, kuris laikėsi taikytinų teisės aktų, ir galbūt vartotojų, kurie įsigijo transporto priemones, atitikusias šiuos teisės aktus ir Sąjungos aplinkos ir sveikatos politiką, interesus.

Galiausiai dėl reikalavimo atlyginti žalą Bendrasis Teismas nusprendė, kad vienintelė žala „įvaizdžiui ir teisėtumui“, kurią atlyginti sumokant simboliškai vieną eurą prašo Paryžiaus miestas, absoliučiai neįrodyta. Bet kuriuo atveju ši žala gali būti puikiai atlyginta simboliškai ir pakankamai vien panaikinant ginčijamo reglamento nuostatą, su kuria jis nesutiko.

VIII. Dėmpingas

Byloje, kurioje priimtas 2018 m. gegužės 3 d. **Sprendimas Distillerie Bonollo ir kt. / Taryba** (T-431/12, EU:T:2018:251, pateiktas apeliacinis skundas⁷⁹), į Bendrąjį Teismą buvo kreiptasi su ieškiniu, kuriame, sprendžiant ginčą dėl antidėmpingo muitų importuojamai Kinijos kilmės vyno rūgščiai, prašyta panaikinti įgyvendinimo reglamentą (ES) Nr. 626/2012⁸⁰. Ginčijamame reglamente Taryba atsisakė suteikti rinkos ekonomikos sąlygomis veikiančios įmonės statusą (RES) dviem vyno rūgštį eksportuojantiems gamintojams iš Kinijos ir, apskaičiavusi normaliąją vertę remdamasi bendradarbiavusio analogiškos šalies, konkrečiai – Argentinos, gamintojo pateikta informacija, padidino šių dviejų eksportuojančių gamintojų iš Kinijos gaminamiems produktams taikomą antidėmpingo muitą. Ši byla suteikė Bendrajam Teismui galimybę pirmą kartą nagrinėti ieškinio, kurį Sąjungos gamintojai pareiškė dėl antidėmpingo muitus nustatančio reglamento po to, kai jie pateikė prašymą atlikti dalinę tarpinę peržiūrą, priimtinumą.

Bendrasis Teismas pažymėjo, kad, kiek tai susiję su tuo, ar ginčijamas aktas tiesiogiai susijęs su ieškovais, neretai jurisprudencijoje priimami privačių asmenų ieškiniai, kuriuose reikalaujama panaikinti Sąjungos aktus, ieškovams sukeliančius ne teisinių, o tik faktinių pasekmių, nes, be kita ko, jie tiesiogiai susiję su ieškovais kaip rinkos dalyviais, konkuruojančiais su kitais rinkos dalyviais. Todėl, kadangi ieškovės inicijavo dalinės tarpinės peržiūros procedūrą, o priemonės, kurių buvo imtasi po šios procedūros, buvo skirtos atsverti dėmpingui, dėl kurio jos, kaip toje pačioje rinkoje veiklą vykdančios konkuruojančios gamintojos, patiria žalą, ginčijamas reglamentas yra tiesiogiai su jomis susijęs. Dėl to, ar ginčijamas aktas su ieškovėmis susijęs ir konkrečiai, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad kuo daugiau ieškovė ir atitinkamas konkurentas konkuruoja tiesiogiai – ar dėl mažo rinkoje aktyviai veiklą vykdančių subjektų skaičiaus, ar dėl to, kad atitinkama įmonė yra pagrindinė ieškovės konkurentė, – ir kuo daugiau yra neigiamų padarinių ieškovei, tuo daugiau yra pagrindo manyti, kad ginčijamas aktas konkrečiai su ja susijęs. Nagrinėjamu atveju ieškovės aktyviai dalyvavo administracinėje procedūroje ir gerokai prisidėjo prie jos eigos ir rezultato. Be to, kadangi jų padėčiai rinkoje buvo padaryta esminė įtaka, Bendrasis Teismas padarė išvadą, kad joms, kaip dviejų eksportuojančių gamintojų iš Kinijos konkurentėms, būdingos tam tikros savybės, o jų faktinė padėtis jas apibūdina ir individualizuoja kaip ginčijamo reglamento adresates.

79| Byla **Changmao Biochemical Engineering / Distillerie Bonollo ir kt. ir Taryba**, C-461/18 P.

80| 2012 m. birželio 26 d. Tarybos įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 626/2012, kuriuo iš dalies keičiamas įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 349/2012, kuriuo nustatomas galutinis antidėmpingo muitas importuojamai Kinijos Liaudies Respublikos kilmės vyno rūgščiai (OL L 182, 2012, p. 1).

Dėl bylos esmės pažymėtina, kad ieškovės remiasi metodikos pakeitimu, kurį draudžia Reglamento (EB) Nr. 1225/2009⁸¹ 11 straipsnis, o Bendrasis Teismas pabrėžė, kad, nors logiška, jog tais atvejais, kai RES suteikiamas keliems eksportuojantiems gamintojams, kiekvieno jų atveju normalioji vertė skiriasi, nes yra apskaičiuojama remiantis jų atitinkamais duomenimis, nėra pagrindo tam, kad skirtųsi eksportuojančių gamintojų, kuriems RES nesuteiktas, prekių normalioji vertė. Tokiu atveju normaliosios vertės apskaičiavimas grindžiamas analogiškos valstybės duomenimis, taigi neatsižvelgiant į jų atitinkamus duomenis. Todėl ginčijamas reglamentas turėjo būti panaikintas.

Bendrasis Teismas priimtino klausimą taip pat nagrinėjo byloje, kurioje priimtas 2018 m. spalio 18 d. Sprendimas **ArcelorMittal Tubular Products Ostrava ir kt. / Komisija** (T-364/16, EU:T:2018:696). Ši byla susijusi su Sprendimu **Hubei Xinyegang Steel / Taryba**⁸², kuriuo Bendrasis Teismas panaikino Reglamentą (EB) Nr. 926/2009⁸³ tiek, kiek juo nustatomi antidempingo muitai Hubei Xinyegang Steel Co. Ltd gaminamų produktų eksportui, taip pat laikinųjų muitų už šį eksportą surinkimas. Pateikus apeliacinį skundą, Teisingumo Teismas tą sprendimą paliko nepakeistą⁸⁴.

Prieš paskelbiant sprendimą dėl apeliacinio skundo Komisija priėmė įgyvendinimo reglamentą (ES) 2015/2272 dėl peržiūros ir nustatančio naują antidempingo priemonių laikotarpį⁸⁵. Todėl informuota apie tai, kad antidempingo muitai *Hubei Xinyegang Steel* importui ir toliau taikomi, Komisija ginčijamame sprendime numatė, kad muitai už šį importą nerenkami. Konkrečiai kalbant, Komisija išbraukė *Hubei Xinyegang Steel* iš bendrovių, įrašytų prie papildomo Europos Sąjungos integruotojo tarifo (TARIC) kodo A 950, sąrašo ir įrašė ją prie naujo papildomo TARIC kodo C 129 dėl visų Kombinuotosios nomenklatūros kodų, nurodytų įgyvendinimo reglamento 2015/2272 1 straipsnio 1 dalyje. Vienoje iš minėto TARIC kodo išnašų buvo nuoroda į šį Teisingumo Teismo sprendimą.

Dėl ieškinio priimtino Bendrasis Teismas pirmiausia pažymėjo, kad, siekiant užtikrinti vienodą bendrojo muitų tarifo įgyvendinimą, valstybės narės iš esmės turi taikyti TARIC kodais ir papildomais kodais nustatytas priemones. Toliau pažymėjęs, kad ginčijamu sprendimu Komisija sukūrė papildomą TARIC kodą C 129, kurio iki tol nebuvo, jis nurodė, kad šio kodo sukūrimas bent jau leido nurodyti nacionalinėms muitinėms, kad atitinkamiems *Hubei Xinyegang Steel* pagamintiems produktams neturi būti taikomas antidempingo muitų surinkimas, nepaisant to, kad įgyvendinimo reglamentas Nr. 2015/2272 numato tokį surinkimą. Be to, Bendrasis Teismas nurodė, kad dviejuose ankstesniuose sprendimuose nebuvo nagrinėjamas įgyvendinimo reglamento Nr. 2015/2272 teisėtumo klausimas, kiek tai susiję su *Hubei Xinyegang Steel*, o sukūrus papildomą TARIC kodą C 129 būtent buvo siekiama netaikyti *Hubei Xinyegang Steel* šiame reglamente numatytų antidempingo muitų. Be to, priminęs, kad iš esmės preziumuojama, jog institucijų teisės aktai yra teisėti, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad ginčijamas sprendimas taip pat gali būti laikomas minėtų sprendimų įvykdymo priemone, kaip tai suprantama pagal SESV 266 straipsnį. Kadangi teisminė kontrolė, kaip institucijos laikosi iš

81| 2009 m. lapkričio 30 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1225/2009 dėl apsaugos nuo importo dempingo kaina iš Europos bendrijos narėmis nesančių valstybių (OL L 343, 2009, p. 51) (panaikintas 2016 m. birželio 8 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) Nr. 2016/1036 dėl apsaugos nuo importo dempingo kaina iš Europos bendrijos narėmis nesančių valstybių (OL L 176, 2016, p. 21)).

82| 2014 m. sausio 29 d. Sprendimas **Hubei Xinyegang Steel / Taryba** (T-528/09, EU:T:2014:35).

83| 2009 m. rugsėjo 24 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 926/2009, kuriuo nustatomas galutinis antidempingo muitas ir laikinojo muito, nustatyto tam tikriems importuojamiems Kinijos Liaudies Respublikos kilmės besiūliams vamzdžiams ir vamzdeliams iš geležies ar plieno, galutinis surinkimas (OL L 262, 2009, p. 19).

84| 2016 m. balandžio 7 d. Sprendimas **ArcelorMittal Tubular Products Ostrava ir kt. / Hubei Xinyegang Steel** (C-186/14 P ir C-193/14 P, EU:C:2016:209).

85| 2015 m. gruodžio 7 d. Komisijos įgyvendinimo reglamentas (ES) 2015/2272, kuriuo, pagal Tarybos reglamento (EB) Nr. 1225/2009 11 straipsnio 2 dalį atlikus priemonių galiojimo termino peržiūrą, tam tikriems importuojamiems Kinijos Liaudies Respublikos kilmės besiūliams vamzdžiams ir vamzdeliams iš geležies arba plieno nustatomas galutinis antidempingo muitas (OL L 322, 2015, p. 21).

SESV 266 straipsnio kylančios pareigos, yra užtikrinta, be kita ko, SESV 263 straipsnyje numatyta teisė, laikytina, kad ginčijamas sprendimas yra aktas, kurį galima ginčyti, kaip tai suprantama pagal pastarąją nuostatą. Bendrasis Teismas taip pat patvirtino ieškovių teisę pareikšti ieškinį atsižvelgiant į nagrinėjamo atvejo aplinkybes, visų pirma į tai, kad jos priklauso asociacijai, pateikusiai skundą atitinkamose antidempingo procedūrose, ir į tai, kad jos aktyviai dalyvavo tose procedūrose.

Dėl pagrįstumo Bendrasis Teismas atkreipė dėmesį į tai: kadangi Įgyvendinimo reglamentui 2015/2272 iš principo yra taikoma teisėtumo prezumpcija, Komisija turėjo jį panaikinti ar pakeisti kitu reglamentu. Remiantis formų nuoseklumo taisykle, kuri atitinka bendrąjį teisės principą, nustatyta forma, kuria apie aktą pranešama tretiesiems asmenims, turi būti išlaikyta ir darant paskesnius šio akto pakeitimus. Nagrinėjamu atveju Bendrasis Teismas, be kita ko, konstatavo, kad pagal Reglamento Nr. 1225/2009 14 straipsnio 1 dalį antidempingo muitai „nustatomi reglamentu ir valstybių narių renkami tokia forma pagal nurodytą tarifą ir tokius kitus kriterijus, kurie yra išdėstyti šiuos muitus nustatančiuose reglamentuose“. Iš to matyti, kad antidempingo muitų, nustatytų reglamente, kuris Sąjungos teismo nebuvo nei panaikintas, nei pripažintas negaliojančiu, netaikymas bendrovei paprastai irgi turi būti nustatytas reglamente. Todėl sukurdamą papildomą TARIC kodą tam, kad Hubei Xinyegang Steel gaminamiems produktams būtų galutinai panaikinti antidempingo muitai, kurių taikymas kyla iš Įgyvendinimo reglamento 2015/2272, Komisija pažeidė formų nuoseklumo taisyklę. Be to, laikantis formų nuoseklumo taisyklės, būtų reikėję ne tik kreiptis į Komisijos narių kolegiją, bet ir gauti pagal Reglamento Nr. 1225/2009 15 straipsnio 1 dalį įsteigto komiteto nuomonę. Galiausiai pabrėždamas ginčijamą sprendimą sukuriamą teisinio netikrumo situaciją ir tai, kad Komisijos motyvavimas būtų buvęs aiškesnis, jeigu būtų buvę laikomasi formų nuoseklumo taisyklės, Bendrasis Teismas padarė išvadą, kad, Komisijai pažeidus formos nuoseklumo taisyklę, toks pažeidimas nulemia ginčijamo sprendimo panaikinimą.

IX. Finansų sektoriaus priežiūra

2018 m. balandžio 24 d. Sprendime *Caisse régionale de crédit agricole mutuel Alpes Provence ir kt. / ECB* (T-133/16–T-136/16, EU:T:2018:219) Bendrasis Teismas turėjo išsakyti savo poziciją dėl sprendimų, kuriais Europos Centrinis Bankas (ECB) atsisakė paskirti ieškovių valdybos pirmininkus faktiniais jų vadovais, kaip numatyta, be kita ko, Direktyvos 2013/36/ES⁸⁶ 13 straipsnio 1 dalyje, teisėtumo. ECB teigimu, pareigos, leidžiančios asmeniui būti laikomam faktiniu vadovu, turėjo būti vykdomosios funkcijos, kaip antai vykdomojo direktoriaus funkcijos, kurios skiriasi nuo valdybos pirmininko funkcijų, kad būtų užtikrintas vykdomųjų ir nevykdomųjų funkcijų vykdymo atskyrimas. Tokį aiškinimą ginčijo ieškovės; jos tvirtino, kad faktinio vadovo sąvoka apima ne vien vykdomąsias funkcijas atliekančius vadovybės narius.

Šiuo klausimu Bendrasis Teismas pirmiausia pažymėjo, kad pagal Reglamento (ES) Nr. 1024/2013⁸⁷ 4 straipsnio 3 dalį ECB turėjo taikyti ne tik Direktyvos 2013/36 13 straipsnio 1 dalį, bet ir nacionalinės teisės nuostatą, kuria ši direktyvos nuostata perkeliama į nacionalinę teisę. Tai neabejotinai reiškia, kad Bendrasis Teismas ginčijamų sprendimų teisėtumą turi vertinti atsižvelgdamas ir į Direktyvos 2013/36 13 straipsnio 1 dalį, ir į nacionalinę (nagrinėjamu atveju – Prancūzijos) teisę. Atlikdamas šį vertinimą Bendrasis Teismas nusprendė, kad iš pažodinio, istorinio, teleologinio ir kontekstinio Direktyvos 2013/36 13 straipsnio 1 dalies aiškinimo

⁸⁶ 2013 m. birželio 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/36/ES dėl galimybės verstis kredito įstaigų veikla ir dėl riziką ribojančios kredito įstaigų ir investicinių įmonių priežiūros, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2002/87/EB ir panaikinamos direktyvos 2006/48/EB bei 2006/49/EB (OL L 176, 2013, p. 338).

⁸⁷ 2013 m. spalio 15 d. Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1024/2013, kuriuo Europos Centriniam Bankui pavedami specialūs uždaviniai, susiję su rizikos ribojimu pagrįstos kredito įstaigų priežiūros politika (OL L 287, 2013, p. 63).

matyti, jog faktinio vadovo sąvoka reiškia valdymo organo narius, taip pat priklausančius kredito įstaigos vyresniajai vadovybei. Bendrasis Teismas visų pirma pažymėjo, kad, atsižvelgiant į Direktyvos 2013/36 sistemą, tikslas, susijęs su geru kredito įstaigų valdymu, reikalauja, kad nevykdomieji valdymo organo nariai veiksmingai prižiūrėtų vyresniąją vadovybę, o tam reikalinga valdymo organo galių pusiausvyra. Šios priežiūros veiksmingumui galėtų pakenkti tai, jeigu valdymo organo pirmininkas, atlikdamas priežiūros funkciją ir formaliai neidamas vykdomojo direktoriaus pareigų, kartu būtų atsakingas už faktinį vadovavimą kredito įstaigos veiklai.

Be to, kadangi nagrinėjamu atveju reikia išaiškinti nacionalinę teisę, nacionalinių įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatų apimtį reikia vertinti atsižvelgiant į tai, kaip jas aiškina nacionaliniai teismai. Šiomis aplinkybėmis Bendrasis Teismas atkreipė dėmesį į tai, kad 2016 m. birželio 30 d. sprendime Prancūzijos *Conseil d'État* konstatavo, kad kredito įstaigos valdybos pirmininkas galėjo būti paskirtas kredito įstaigos „faktiniu vadovu“ tik tuo atveju, jeigu jis buvo aiškiai įgaliotas vykdyti šios įstaigos vyresniosios vadovybės funkcijas. Kaip nurodė Bendrasis Teismas, remiantis tuo darytina išvada, kad ECB nepadarė teisės klaidos, kai nusprendė, kad kredito įstaigos „faktinio vadovo“ sąvoka turi būti suprantama kaip nurodanti vykdomąsias funkcijas atliekančius vadovus, kaip antai vykdomąjį direktorių, vykdomojo direktoriaus pavaduotoją, valdybos narius arba vienintelį vykdomąjį vadovą.

X. Sąjungos institucijų viešieji pirkimai

Byloje, kurioje priimtas 2018 m. lapkričio 8 d. Sprendimas „*Pro NGO!*“ / *Komisija* (T-454/17, EU:T:2018:755), Bendrasis Teismas pirmą kartą turėjo išsakyti savo poziciją dėl Reglamento (ES, Euratomas) Nr. 966/2012⁸⁸ (Reglamento (ES, Euratomas) 2015/1929⁸⁹ redakcija) 108 straipsnio 11 dalies apimties. Šioje nuostatoje numatyta, kad Sąjungos Teismas turi neribotą jurisdikciją peržiūrėti sprendimą, kuriuo perkančioji organizacija uždraudžia ekonominės veiklos vykdytoji dalyvauti procedūroje arba skiria jam finansinę nuobaudą, be kita ko, sutrumpinti arba pailginti draudimo dalyvauti procedūroje trukmę arba panaikinti, sumažinti arba padidinti skirtą finansinę nuobaudą. Buvo nagrinėjamas sprendimas, kuriuo Komisija ieškovei dėl rimto profesinio nusižengimo uždraudė šešis mėnesius dalyvauti viešojo pirkimo procedūrose ir gauti dotacijas, finansuojamas iš Sąjungos bendrojo biudžeto. Pagrindinis klausimas šioje byloje buvo tai, ar Bendrasis Teismas turi pasinaudoti neribota jurisdikcija, nors ieškovė Komisijos skirtos sankcijos neproporcingumą buvo nurodžiusi tik dublike.

Šiuo klausimu Bendrasis Teismas priminė, kad neribotos jurisdikcijos įgyvendinimas neprilygsta patikrinimui savo iniciatyva, o procesas Sąjungos teismuose vyksta rungimosi principu. Išskyrus su viešąja tvarka susijusius pagrindus, kuriuos teismas tikrina savo iniciatyva, kaip antai ginčijamo sprendimo nemotyvavimą, būtent ieškovas turi nurodyti su ginčijamu sprendimu susijusius ieškinio pagrindus ir pateikti įrodymų jiems pagrįsti. Nagrinėjamu atveju Bendrasis Teismas konstatavo, kad ieškovė ieškinyje prašė panaikinti ginčijamą sprendimą, bet neginčijo jai skirtos sankcijos teisėtumo ir juolab jos proporcingumo. Taigi kaltinimu dėl proporcingumo principo pažeidimo, pirmą kartą nurodytu dublike, nepapildomas anksčiau tiesiogiai ar netiesiogiai ieškinyje nurodytas pagrindas, su kuriuo tas kaltinimas būtų glaudžiai susijęs. Be to, kaltinimas dėl proporcingumo principo pažeidimo grindžiamas informacija, kuri ieškovei buvo žinoma jai pareiškiant ieškinį. Todėl, kadangi

⁸⁸ 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES, Euratomas) Nr. 966/2012 dėl Sąjungos bendrajam biudžetui taikomų finansinių taisyklių ir kuriuo panaikinamas Tarybos reglamentas (EB, Euratomas) Nr. 1605/2002 (OL L 298, 2012, p. 1).

⁸⁹ 2015 m. spalio 28 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES, Euratomas) Nr. 2015/1929, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas Nr. 966/2012 (OL L 286, 2015, p. 1).

iš Procedūros reglamento 84 straipsnio 1 dalies matyti, kad vykstant procesui negalima remtis naujais pagrindais, nebent jie pagrindžiami teisinėmis ir faktinėmis aplinkybėmis, kurios tapo žinomos vykstant procesui, minėtas kaltinimas, pateiktas dubliko stadijoje, yra nepriimtinas.

XI. Galimybė susipažinti su institucijų dokumentais

1. EMA turimi dokumentai, gauti su paraiška išduoti leidimą pateikti rinkai vaistą

Byloje, kurioje priimtas 2018 m. vasario 5 d. Sprendimas **Pari Pharma / EMA** (T-235/15, EU:T:2018:65), Bendrasis Teismas turėjo progą išsakyti savo poziciją dėl bendrosios konfidencialumo prezumpcijos, pagrįstos Reglamente (EB) Nr. 1049/2001⁹⁰ numatyta teisės susipažinti su dokumentais išimtimi, susijusia su komercinių interesų apsauga, taikymo visiems dokumentams, pateiktiems per procedūrą, susijusią su paraiška išduoti leidimą pateikti rinkai vaistą. Byla buvo susijusi su ieškovės prašymu panaikinti sprendimą, kuriuo Europos vaistų agentūra (EMA) pagal reglamentus (EB) Nr. 141/2000⁹¹ ir (EB) Nr. 726/2004⁹² leido trečiajam asmeniui susipažinti su dokumentais, kuriuose yra per tokią procedūrą pateiktos informacijos. Ieškovė ginčijo tą sprendimą, kuris, kaip ji teigė, prieštarauja bendrajai konfidencialumo prezumpcijai, kuri turėtų būti taikoma leidimų pateikti rinkai vaistą išdavimo byloms, ir pažeidžia jos komercinius interesus.

Šiuo klausimu Bendrasis Teismas pažymėjo, kad, kitaip nei tais atvejais, dėl kurių Teisingumo Teismas ir Bendrasis Teismas pripažino, kad taikytinos bendrosios konfidencialumo prezumpcijos, pateisinančios atsisakymą suteikti galimybę susipažinti su dokumentais, reglamentuose Nr. 141/2000 ir 726/2004 nėra nustatyta apribojimų naudoti dokumentus, esančius su leidimo pateikti rinkai vaistą išdavimo procedūra susijusioje byloje, ir, kitaip nei reglamentuose Nr. 1/2003 ir (EB) Nr. 773/2004⁹³, nėra numatyta „atitinkamų šalių“ arba „skundo pateikėjų“ galimybės susipažinti su byla apribojimų. Nė viena minėtų reglamentų Nr. 141/2000 ir Nr. 726/2004 nuostata negali būti aiškinama kaip parodanti Sąjungos teisės aktų leidėjo ketinimą įtvirtinti ribotos galimybės susipažinti su dokumentais tvarką, jiems taikant bendrąją konfidencialumo prezumpciją. Tuo remiantis darytina išvada, kad dokumentams, kurie buvo ginčo dalykas, negalėjo būti taikoma bendroji konfidencialumo prezumpcija dėl numanomos priežasties, kad iš principo juos, kaip visumą, akivaizdžiai apima išimtis, susijusi su paraiškas išduoti leidimą pateikti vaistą rinkai pateikusių asmenų komercinių interesų apsauga.

90| 2001 m. gegužės 30 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1049/2001 dėl galimybės visuomenei susipažinti su Europos Parlamento, Tarybos ir Komisijos dokumentais (OL L 145, 2001, p. 43; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 1 sk., 3 t., p. 331).

91| 1999 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 141/2000 dėl retųjų vaistų (OL L 18, 2000, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 5 t., p. 21).

92| 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 726/2004, nustatantis Bendrijos leidimų dėl žmonėms skirtų ir veterinarinių vaistų išdavimo ir priežiūros tvarką ir įsteigiantis Europos vaistų agentūrą (OL L 136, 2004, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 13 sk., 34 t., p. 229).

93| 2004 m. balandžio 7 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 773/2004 dėl bylų nagrinėjimo Komisijoje pagal [SESV 101] ir [102] straipsnius tvarkos (OL L 123, 2004, p. 18; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 8 sk., 3 t., p. 81).

Paprašytas išsakyti savo poziciją ir dėl to, ar minėtuose dokumentuose esančios informacijos atskleidimas gali pažeisti ieškovės komercinių interesų apsaugą, Bendrasis Teismas, be to, pažymėjo, kad vien to, kad paskelbti duomenys šiuose dokumentuose buvo surinkti į vieną vietą, savaime negali pakakti įrodymui, kad visi šie duomenys atskleidžia ieškovės strateginės praktinės patirties turinį ir dėl to yra konfidencialūs. Tam, kad būtų galima pripažinti, jog tokia praktinė patirtis susijusi su komerciniu interesu, kaip jis suprantamas pagal Reglamento Nr. 1049/2001 4 straipsnio 2 dalį, ieškovė turi įrodyti, kad šių viešai prieinamų duomenų surinkimas ir jos pateikti šių duomenų vertinimai turi papildomos vertės, t. y. juose, pavyzdžiui, yra naujų mokslo išvadų arba samprotavimų, iš kurių kyla novatoriška strategija, galinti suteikti įmonei komercinį pranašumą prieš konkurentus. Bendrojo Teismo nuomone, nagrinėjamu atveju ieškovė nesugebėjo įrodyti, kad visa atitinkama informacija yra novatoriškos strategijos, kuri suteikė pridėtinės mokslinės vertės nekonfidencialiems duomenims, vertinamiems atskirai, rezultatas ir juo labiau kad ši strategija ir visi ją aprašantys dokumentai gali būti laikomi konfidencialiais, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 1049/2001 4 straipsnio 2 dalį.

2. Institucijos teisės tarnybos dokumentai

Bylose, kurioje priimti 2018 m. vasario 7 d. sprendimai **Access Info Europe / Komisija** (T-851/16, EU:T:2018:69) ir **Access Info Europe / Komisija** (T-852/16, EU:T:2018:71), į Bendrąjį Teismą buvo kreiptasi su dviem ieškiniais; juose buvo prašoma panaikinti sprendimą, kuriuo Komisija atsisakė leisti susipažinti su šios institucijos teisės tarnybos dokumentais, susijusiais su 2016 m. kovo 8 d. ES ir Turkijos pareiškimo dėl migracijos krizės įgyvendinimo priemonėmis. Atsisakymas buvo motyvuotas, be kita ko, teisės susipažinti su dokumentais išimtimis, grindžiamomis tarptautinių santykių apsauga ir teisinių nuomonių apsauga.

Paprašytas išnagrinėti visų pirma išimties, susijusios su tarptautinių santykių apsauga, pagrįstumą, Bendrasis Teismas priminė, kad informacijos, susijusios su Sąjungos ir jos valstybių narių siekiamais tikslais sprendimuose, ypač kai juose konkrečiai nurodomas ketinamo sudaryti susitarimo turinys ar derybose Sąjungos siekiami strateginiai tikslai, atskleidimas turėtų neigiamos įtakos pasitikėjimo atmosferai derybose, kurios vyko tuo metu, kai buvo priimtas sprendimas neleisti susipažinti su dokumentais, kuriuose pateikta tokios informacijos. Todėl nepadarydama akivaizdžios vertinimo klaidos Komisija galėjo pateisinti atsisakymą leisti susipažinti su dokumentais, kuriuose buvo išdėstyta Sąjungos pozicija dėl Turkijos Respublikos ir, bendriau kalbant, kurie susiję su Sąjungos tarptautiniais santykiais. Dėl tokių dokumentų atskleidimo kiltų konkretus pavojus komplikuoti Sąjungos padėtį vykstant dialogui su Turkijos Respublika, todėl būtų pakenkta Sąjungos santykiams. Be to, Komisija turėjo teisę glaustai nurodyti tokį motyvą, nes pateikiant išsamesnį paaiškinimą būtų atskleistas pats dokumentų, kuriems taikoma šioje nuostatoje numatyta apsauga, turinys, taip pažeidžiant teisės aktų leidėjo Reglamento Nr. 1049/2001 4 straipsnio 1 dalyje numatytos imperatyvios apsaugos apimtį.

Dėl išimties, grindžiamos institucijų teisinių nuomonių apsauga, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad tokių teisinių nuomonių (parengiamųjų ir vidaus), parengtų šios institucijos ir valstybės narės atstovų politinio dialogo su trečiosios valstybės atstovais tikslais, atskleidimas faktiškai numanomai būtų pakenkęs Komisijos interesui prašyti nuomonių iš jos skirtingų tarnybų, siekiant parengti jos, kaip institucijos, galutinę poziciją, ir gauti atviras, objektyvias ir išsamias teises nuomones. Be to, taip yra srityje, kuriai būdingas tam tikras politinis jautrumas ir skuba reaguoti į delikačią migracijos padėtį.

3. Dokumentai, susiję su Euratomo paskolos suteikimu

Byloje, kurioje priimtas 2018 m. vasario 27 d. Sprendimas **CEE Bankwatch Network / Komisija** (T-307/16, EU:T:2018:97), į Bendrąjį Teismą buvo kreiptasi su ieškiniu, juo prašyta panaikinti sprendimą, kuriuo Komisija atsisakė ieškovei – aplinkos srityje veikiančiai nevyriausybinei organizacijai – leisti susipažinti su tam tikrais dokumentais, susijusiais su Euratomo paskolos, skirtos remiantis Europos atominės energijos bendrijos steigimo sutartimi (EAEB), suteikimu, siekiant paremti Ukrainos branduolinių jėgainių saugos didinimo programą. Ieškovė nesutiko su ginčijamu sprendimu, nes jame neatsižvelgta į visas šiuo atveju taikytinas nuostatas. Nagrinėjamu atveju sprendimas priimtas remiantis Reglamentu Nr. 1049/2001, Komisijai neatsižvelgus į Reglamentą Nr. 1367/2006 dėl Orhuso konvencijos, kuris vis dėlto yra esminis, nes juo ribojama Sąjungos institucijų galimybė neleisti susipažinti su dokumentais, kai prašoma informacija susijusi su dujų ar teršalų išmetimu į aplinką.

Bendrasis Teismas atmetė šiuos argumentus. Tai darydamas jis pirmiausia konstatavo, kad, remiantis Reglamento Nr. 1367/2006 pavadinimu, konstatuojamosiomis dalimis ir nuostatomis, juo, kiek tai susiję su teise į informaciją, įgyvendinami įsipareigojimai, kylantys iš tarptautinės konvencijos, prie kurios Europos atominės energijos bendrija (EAEB) nėra prisijungusi, t. y. iš Orhuso konvencijos. Kadangi EAEB nėra šios konvencijos šalis, jei nėra numatyta priešingai, jai negali būti taikomi įpareigojimai, nustatyti konvenciją įgyvendinančiame reglamente. Antra, pagal EAEB sutartį priimtiems aktams nebūtinai taikomi įpareigojimai, kurie taikytini, kiek tai susiję su Sąjunga. Taigi, kiek tai susiję su EAEB, taikytinos nuostatos numatytos EAEB sutartyje. Tarp šių nuostatų yra AE 106a straipsnio 1 dalis, pagal kurią EAEB veikimui taikytinos tam tikros ES ir SESV nuostatos, be kita ko, SESV 15 straipsnis (anksčiau – EB 255 straipsnis), kuris yra Reglamento Nr. 1049/2001 pagrindas. Kadangi šis reglamentas, kuris nustato bendrąsias taisykles dėl galimybės susipažinti su institucijų dokumentais, pagrįstas EAEB taikytina nuostata, jis taikytinas šioje srityje veikiančių institucijų ir organų turimiems dokumentams. Kitaip yra Reglamento Nr. 1367/2006 atveju – kaip matyti iš jo preambulės, šis reglamentas priimtas remiantis EB 175 straipsniu, kuris vėliau tapo SESV 192 straipsniu. Kadangi pastarasis nenurodytas AE 106a straipsnio 1 dalyje, jo pagrindu priimti aktai, įskaitant minėtą reglamentą, negali būti taikytini, kiek tai susiję su Euratomu. Galiausiai, trečia, remiantis Reglamento Nr. 1367/2006 tekstu matyti, kad jis konkrečiai skirtas Europos bendrijos institucijoms ir organams ir nenumatyta jo taikyti kitiems subjektams, pavyzdžiui, EAEB institucijoms ir organams.

4. Dokumentai, susiję su vykstančia teisėkūros procedūra

Byloje, kurioje priimtas 2018 m. kovo 22 d. Sprendimas **De Capitani / Parlamentas** (T-540/15, EU:T:2018:167), Bendrasis Teismas turėjo išnagrinėti susipažinimo su Parlamento parengtais arba gautais dokumentais, kuriuose yra informacijos apie institucijų pozicijas dėl vykstančių bendro sprendimo procedūrų, sąlygas. Bendrasis Teismas visų pirma išnagrinėjo Parlamento sprendimo neleisti ieškovui išsamiai susipažinti su dviem lentelėmis, parengtomis tuo metu dar tebevykstant trišaliams dialogams, teisėtumą. Lentelės, kurios buvo ginčo dalykas, buvo sudarytos iš keturių skilčių: pirmosios trys atspindėjo Komisijos pasiūlymą, Parlamento ir Tarybos pozicijas, o ketvirtoje, atsižvelgiant į konkretų atvejį, buvo pateiktas preliminarus kompromisinis tekstas arba Tarybai pirmininkaujančios valstybės narės preliminarinė pozicija dėl Parlamento pasiūlytų pakeitimų. Parlamentas neleido ieškovui susipažinti būtent su ketvirtąja lentelių skiltimi, teigdamas, kad jų atskleidimas keltų konkretų, realų ir didelį pavojų institucijos sprendimų priėmimo procesui ir tarpinstituciniam sprendimų priėmimo procesui, atsižvelgiant į tai, kad tebevyksta teisės akto priėmimo procedūra.

Konstatavęs, kad ieškovas tebeturi suinteresuotumą pareikšti ieškinį, nepaisant to, kad teisės akto priėmimo procedūra, su kuria ginčytini dokumentai yra susiję, yra baigta, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad trišaliai dialogai yra teisėkūros procedūros dalis ir šioje srityje negalima taikyti vykstančių trišalių dialogų lentelių ketvirtos skilties neatskleidimo bendrosios prezumpcijos. Bendrojo Teismo teigimu, tokia išvada gali būti daroma remiantis Sąjungos teisėkūros procedūroms būdingais viešumo ir skaidrumo principais ir tuo, kad Teisingumo Teismo jurisprudencijoje pripažintas bendrosios neatskleidimo prezumpcijos egzistavimas tik tiek, kiek tai susiję su dokumentais, kurie buvo aiškiai apibrėžti kaip priklausantys bylai, susijusiai su vykdoma administracine procedūra arba teismo procesu, bet niekada, kiek tai susiję su teisėkūros procedūra.

Bendrajam Teismui liko patikrinti, ar Parlamentas įvykdė savo pareigą pateikti ieškovui paaiškinimus, kaip galimybė išsamiai susipažinti su atitinkamais dokumentais galėtų konkrečiai ir realiai pažeisti išimties dėl sprendimų priėmimo proceso apsaugos saugomą interesą, nes tokio pažeidimo rizika turi būti pagrįstai numatoma, o ne vien hipotetinė. Pirma, dėl ginčijamame sprendime pateiktų konkrečių svarstymų, susijusių su aptariama teisėkūros procedūra, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad jame nurodytos aplinkybės, jog aptariami dokumentai susiję su policijos bendradarbiavimo sritimi, *per se* negali pakakti, kad būtų įrodyta, jog jie ypač jautrūs. Manyti priešingai reikštų tvirtinti, kad visai Sąjungos teisės sričiai netaikomi su ja susijusio teisėkūros proceso skaidrumo reikalavimai. Antra, dėl ginčijamame sprendime pateiktų bendresnių svarstymų Bendrasis Teismas, sutikdamas su tuo, jog jurisprudencijoje pripažįstama, kad išorės spaudimo grėsmė gali būti teisėtas motyvas apriboti galimybę susipažinti su dokumentais, susijusiais su sprendimų priėmimo procesu, pažymėjo, kad tokio išorės spaudimo realumas vis dėlto turi būti nustatytas užtikrintai ir turi būti pateikta įrodymų, kad dėl minėto išorės spaudimo esama pagrįstai numatomos rizikos, jog priimsimas sprendimas bus iš esmės paveiktas. Nagrinėjamu atveju bylos medžiagoje nėra jokio konkretaus įrodymo, kad atskleidus atitinkamų dokumentų ketvirtą skiltį kiltų toks išorinis spaudimas. Be to, Bendrasis Teismas nurodė, kad ginčytinuose dokumentuose pateiktos informacijos laikinumas *per se* neleidžia pateisinti išimties dėl sprendimų priėmimo proceso apsaugos taikymo, nes pagal šią nuostatą nesvarbu, kokios pažangos pasiekta diskusijose. Be to, šiomis aplinkybėmis nėra skirtumo, ar aptariami dokumentai buvo parengti arba gauti ankstyvame, paskesniame ar galutiniame sprendimų priėmimo proceso etape ir ar tai buvo padaryta oficialiai arba neoficialiai. Juo labiau kad pasiūlymas pagal savo pobūdį pateikiamas tam, kad dėl jo būtų diskutuojama, o ne tam, kad pasibaigus diskusijai liktų nepakeistas; visuomenė puikiai gali suprasti, kad pasiūlymo rengėjas gali vėliau pakeisti jo turinį.

5. Valstybės narės dokumentai, kuriais pasikeista taikant bendros žuvininkystės politikos taisykles

Byloje, kurioje priimtas 2018 m. gegužės 3 d. Sprendimas **Malta / Komisija** (T-653/16, EU:T:2018:241), Bendrasis Teismas išdėstė savo poziciją dėl ieškinio, kuriame buvo prašoma panaikinti Komisijos sprendimą leisti susipažinti su valstybės narės dokumentais, kuriais pasikeista taikant bendros žuvininkystės politikos taisykles. Grįsdama savo ieškinį Maltos Respublika teigė, kad Komisija jos paraiškos neišnagrinėjo per Reglamento Nr. 1049/2001 7 ir 8 straipsniuose numatytus terminus ir taip pažeidė savo pareigą lojaliai bendradarbiauti su Maltos institucijomis.

Iš pradžių Bendrasis Teismas pažymėjo, kad nors paraiškų leisti susipažinti su dokumentais nagrinėjimo taisyklių, numatytų Reglamento Nr. 1049/2001 6–8 straipsniuose, pažeidimas tam tikromis aplinkybėmis ir gali daryti įtaką sprendimo neleisti susipažinti su dokumentais teisėtumui, jis negali daryti įtakos sprendimo leisti susipažinti su dokumentais teisėtumui. Darytina išvada, kad valstybė narė, ginčydama institucijos sprendimą leisti susipažinti su dokumentais, negali pagrįstai remtis pagrindais, grindžiamais šių nuostatų pažeidimu. Reglamento Nr. 1049/2001 4 straipsnio 4 ir 5 dalių nuostatos, priešingai nei jo 6–8 straipsnių

nuostatos, reglamentuoja santykius tarp institucijos ir trečiųjų asmenų, visų pirma valstybių narių, kiek tai susiję su iš jų gautais dokumentais, ir jomis siekiama apsaugoti šių trečiųjų asmenų ir valstybių narių suinteresuotumą prieštarauti dėl minėtų dokumentų atskleidimo. Tai reiškia, kad Reglamento Nr. 1049/2001 4 straipsnio 4 ir 5 dalių nuostatų ir institucijos pareigos lojaliai bendradarbiauti su valstybe nare pažeidimas gali daryti įtaką sprendimo leisti susipažinti su šios valstybės narės dokumentais teisėtumui.

Be to, šioje byloje Bendrasis Teismas turėjo progą išnagrinėti Reglamento Nr. 1049/2001 ir Reglamento (EB) Nr. 1224/2009⁹⁴ santykį. Pabrėžęs, kad reikia užtikrinti kiekvieno iš šių reglamentų nuoseklų taikymą, Bendrasis Teismas nurodė, kad tais atvejais, kai paraiška pagal Reglamentą Nr. 1049/2001 siekiama susipažinti su dokumentais, kuriuose yra duomenų, kaip jie suprantami pagal Reglamentą Nr. 1224/2009, taikomos visos šio reglamento 113 straipsnio 2 ir 3 dalių nuostatos, o bet kokiam šiame reglamente nenumatytam minėtų duomenų perdavimui ar panaudojimui būtinas šios valstybės narės sutikimas. Reglamento Nr. 1224/2009 113 straipsnio 2 ir 3 dalyse ne tik numatyta (kaip Reglamento Nr. 1049/2001 4 straipsnio 5 dalyje), kad tais atvejais, kai valstybė narė pateikė atitinkamą prašymą, tam tikras jos dokumentas vėliau nebegalės būti atskleistas be jos išankstinio sutikimo; kaip ir Reglamento Nr. 1049/2001 9 straipsnio 3 dalyje, pagal jas taip pat reikalaujama išankstinio ir aiškaus valstybės narės sutikimo kaip būtinos būsimos šios valstybės narės pateiktų dokumentų perdavimo ir panaudojimo tam tikra forma sąlygos. Taigi, kalbant apie tokius duomenis, atrodo, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas ketino tam tikra forma išlaikyti rengėjo taisyklę, kuri visuomenės galimybės susipažinti su dokumentais srityje Reglamentu Nr. 1049/2001 vis dėlto iš principo buvo panaikinta. Bendrasis Teismas padarė išvadą, kad Reglamento Nr. 1224/2009 2 ir 3 dalys iš principo draudžia, remiantis Reglamentu Nr. 1049/2001, atskleisti visuomenei, visų pirma nevyriausybinei organizacijai, dokumentus, iš kurių nėra išbraukti duomenys, pagal Reglamentą Nr. 1224/2009 valstybės narės pateikti Komisijai, jeigu ta valstybė narė nėra aiškiai išreiškusi savo sutikimo ir juo labiau jeigu, kaip nagrinėjamu atveju, ji išreiškė aiškų prieštaravimą.

6. Dokumentai, susiję su Parlamento narių išmokomis

Bylose, kuriose priimtas 2018 m. rugsėjo 25 d. Sprendimas **Psara ir kt. / Parlamentas** (T-639/15–T-666/15 ir T-94/16, EU:T:2018:602), į Bendrąjį Teismą buvo kreiptasi su ieškiniu, kuriame prašyta panaikinti grupę Parlamento sprendimų; jais buvo atmesti ieškovų prašymai leisti susipažinti su Parlamento dokumentais, kuriuose pateikta su Parlamento narių išmokomis susijusios informacijos. Ginčijamuose sprendimuose Parlamentas, be kita ko, nurodė, kad, pirma, neturi informacijos apie Parlamento narių patirtas faktines išlaidas, kompensuojamas iš bendrosioms išlaidoms padengti skirtų išmokų, ir dėl to negali atskleisti prašomų dokumentų ir, antra, neturi Parlamento narių banko sąskaitų, kurios specialiai skirtos naudoti išmokoms, numatytoms bendrosioms išlaidoms padengti, išsklotinių. Be to, jis rėmėsi asmens privataus gyvenimo apsauga grindžiama teisės susipažinti su dokumentais išimtimi, numatyta Reglamento Nr. 1049/2001 4 straipsnio 1 dalies b punkte, siejamame su Reglamento (EB) Nr. 45/2001⁹⁵ 8 straipsnio b punktu.

94| 2009 m. lapkričio 20 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1224/2009, nustatantis Bendrijos kontrolės sistemą, kuria užtikrinamas bendrosios žuvininkystės politikos taisyklių laikymasis, iš dalies keičiantis reglamentus (EB) Nr. 847/96, (EB) Nr. 2371/2002, (EB) Nr. 811/2004, (EB) Nr. 768/2005, (EB) Nr. 2115/2005, (EB) Nr. 2166/2005, (EB) Nr. 388/2006, (EB) Nr. 509/2007, (EB) Nr. 676/2007, (EB) Nr. 1098/2007, (EB) Nr. 1300/2008, (EB) Nr. 1342/2008 ir panaikinantys reglamentus (EEB) Nr. 2847/93, (EB) Nr. 1627/94 ir (EB) Nr. 1966/2006 (OL L 343, 2009, p. 1).

95| 2000 m. gruodžio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 45/2001 dėl asmenų apsaugos Bendrijos institucijoms ir įstaigoms tvarkant asmens duomenis ir laisvo tokių duomenų judėjimo (OL L 8, 2001, p. 1; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 13 sk., 26 t., p. 102).

Bendrasis Teismas visų pirma priminė, kad Reglamente Nr. 1049/2001 įtvirtinta visuomenės teisė susipažinti su dokumentais susijusi tik su institucijų faktiškai turimais jų dokumentais, nes ši teisė negali būti taikoma dokumentams, kurių institucijos neturi arba kurie neegzistuoja. Dėl dokumentų, kuriuose išsamiai nurodoma, kaip ir kada kiekvienos valstybės narės Parlamento nariai įvairiais laikotarpiais panaudojo savo bendrosioms išlaidoms padengti skirtas išmokas, neginčijama, kad Parlamento nariams kas mėnesį mokama nustatyto dydžio išmoka, viešai žinoma suma, suteikiama pagal kadencijos pradžioje pateiktą vieną prašymą. Tai reiškia, kad, atsižvelgiant į fiksuotą bendrosioms išlaidoms padengti skirtų išmokų pobūdį, Parlamentas neturi jokio dokumento, kuriame būtų išsamiai nurodyta, kaip ar kada Parlamento nariai panaudojo minėtas išmokas. Todėl Parlamentas teisingai nurodė, kad neturi informacijos apie Parlamento narių faktines išlaidas šioje srityje. Dėl Parlamento narių banko sąskaitų, kurios specialiai skirtos naudoti išmokoms, numatytoms bendrosioms išlaidoms padengti, išklotinių Bendrasis Teismas pažymėjo, kad pagal Sąjungos aktams taikomą teisėtumo prezumpciją dokumento, su kuriuo prašoma leisti susipažinti, nebuvimas preziumuojamas, jeigu atitinkama institucija taip teigia. Vis dėlto tai yra paprastoji prezumpcija, kurią leidimo susipažinti prašantis asmuo gali paneigti bet kokiais priemonėmis, remdamasis svarbiais ir nuosekliais įrodymais. Kadangi nagrinėjamu atveju ieškovai nepateikė įrodymų, galinčių paneigti nagrinėjamų dokumentų nebuvimą, Bendrasis Teismas nusprendė, kad Parlamentas pagrįstai atmetė jų prašymus dėl tų dokumentų.

Dėl su asmens privataus gyvenimo apsauga susijusios išimties pažymėtina, kad nors ieškovai tvirtino, jog ginčijami sprendimai yra neteisėti, nes Reglamentas Nr. 45/2001 netaikytinas šioje byloje, kadangi nagrinėjama informacija susijusi ne su Parlamento narių privačia, bet su jų viešąja sfera dėl to, kad prašomi dokumentai susiję su jų, kaip išrinktų atstovų, pareigų vykdymu, Bendrasis Teismas nusprendė, kad toks atskyrimas aiškiai įneša painiavos tarp to, kas yra asmens duomenys, ir to, kas yra duomenys, susiję su asmens privačiu gyvenimu. Be to, tai, kad su atitinkamais asmenimis susiję duomenys glaudžiai siejasi su viešai prieinamais duomenimis apie šiuos asmenis, visiškai nereiškia, kad tie duomenys yra praradę asmens duomenų pobūdį, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 45/2001 2 straipsnio a punktą. Kitaip tariant, nėra pagrindo nagrinėjamų duomenų nepriskirti prie asmens duomenų tik dėl to, kad tie duomenys susiję su kitais duomenimis, kurie yra vieši. Be to, šiomis aplinkybėmis Bendrasis Teismas pažymėjo, kad iš Reglamento Nr. 45/2001 8 straipsnio b punkto matyti, kad jame asmens duomenų perdavimas siejamas su dviejų kumuliacinių sąlygų tenkinimu. Visų pirma tas, kas prašo perduoti tokius duomenis, turi įrodyti tokio perdavimo būtinybę. Jei tokių įrodymų pateikiama, atitinkama institucija turi patikrinti, ar nėra priežasties manyti, jog atitinkamas perdavimas galėtų pažeisti teisėtus atitinkamo asmens interesus. Kadangi nagrinėjamu atveju ieškovai savo prašymuose nurodė tik bendruosius tikslus, t. y. leisti visuomenei patikrinti, ar Parlamento narių išlaidos, susijusios su jų įgaliojimų vykdymu, yra adekvačios, ir užtikrinti visuomenės teisę į informaciją ir skaidrumą, Bendrasis Teismas nusprendė, kad negalima kaltinti Parlamento dėl to, kad, atsižvelgdamas į minėtus tikslus, kurie suformuluoti remiantis tokiais plačiais ir bendrais argumentais, jis nepadarė išvados, kad implicitiškai įrodyta, jog egzistuoja būtinybė perduoti šiuos asmens duomenis.

XII. Viešoji tarnyba

1. Psichologinis priekabiavimas

Byloje, kurioje priimtas 2018 m. birželio 29 d. Sprendimas **HF / Parlamentas** (T-218/17, EU:T:2018:393, pateiktas apeliacinis skundas⁹⁶), į Bendrąjį Teismą buvo kreiptasi su prašymu, pirma, panaikinti sprendimą atmesti ieškovės pateiktą pagalbos prašymą ir, antra, atlyginti ieškovės tariamai patirtą žalą dėl Parlamento sudaryti tarnybos sutartis įgalios tarnybos (toliau – STSJT) nagrinėjant minėtą prašymą padarytų pažeidimų.

Bendrasis Teismas priminė, kad nors administracinis tyrimas, atliktas pareigūnui arba tarnautojui pateikus pagalbos prašymą, kaip tai suprantama pagal Europos Sąjungos pareigūnų tarnybos nuostatų (toliau – Pareigūnų tarnybos nuostatai) 24 straipsnį, dėl trečiosios šalies, pareigūno arba tarnautojo veiksmų, kurie tariamai yra psichologinis priekabiavimas, kaip tai suprantama pagal Pareigūnų tarnybos nuostatų 12a straipsnį, yra pradėtas jo prašymu, jis negali būti laikomas prieš šį pareigūną ar tarnautoją pradėtu tyrimu. Darytina išvada, kad vykstant institucijos paskyrimų tarnybos arba STSJT vykdomai procedūrai, siekiant priimti sprendimą dėl pagalbos prašymo, grindžiamo Pareigūnų tarnybos nuostatų 12a straipsnio pažeidimu, šį prašymą pateikęs asmuo negali reikalauti paisyti Pagrindinių teisių chartijos 48 straipsnyje numatytos teisės į gynybą nei kaip tokios, nei tokiomis aplinkybėmis teigdamas, kad buvo pažeistas rungimosi principas. Tas pats, beje, taikoma ir dėl tariamo priekabiautojo.

Taigi, siekiant paisyti teisės į gerą administravimą, pagalbos prašymą pateikęs asmuo, vadovaujantis Pagrindinių teisių chartijos 41 straipsnio 2 dalies a punktu, būtinai turi būti tinkamai išklaustas prieš paskyrimų tarnybai arba STSJT priimant sprendimą atmesti pagalbos prašymą. Jeigu šiomis aplinkybėmis administracija nusprendžia pasitelkti patariamojo komiteto, kuriam ji paveda atlikti administracinį tyrimą, nuomonę ir sprendime dėl pagalbos prašymo į ją atsižvelgia, tokia nuomonė, paisant pagalbos prašymą pateikuso asmens teisės būti išklaustam, iš principo turi būti pateikta jam susipažinti. Vis dėlto siekiant užtikrinti, kad bet kokios formos psichologinio ar seksualinio priekabiavimo darbo vietoje draudimas būtų veiksmingas, administracijai gali būti leidžiama liudytojams, sutinkantiems duoti parodymus dėl ginčijamų nurodyto priekabiavimo aplinkybių, užtikrinti, kad jų parodymai nebus atskleisti nei numanomam priekabiautojui, nei tariamai aukai. Todėl Bendrasis Teismas konstatavo, kad STSJT ikiteisminėje stadijoje atsisakė ieškovei pateikti liudytojų apklausos protokolus, nepažeisdama Pagrindinių teisių chartijos 41 straipsnyje numatytos jos teisės būti išklaustyta.

Be to, dėl psichologinio priekabiavimo apibrėžties Bendrasis Teismas nusprendė, kad reikia atsisakyti jurisprudencijoje suformuotos sąvokos, kuria buvo vadovaujamasi prieš įsigaliojant 2004 m. priimtiems Pareigūnų tarnybos nuostatams ir pagal kurią nagrinėjamas elgesys objektyviu požiūriu turi būti tyčinis. Kitaip tariant, psichologinis priekabiavimas gali būti neįrodžius, kad priekabiautojas savo veiksmais siekė diskredituoti auką arba tyčia pabloginti jos darbo sąlygas. Pakanka, kad šie veiksmai, jeigu įvykdyti sąmoningai, objektyviai sukeltų tokių pasekmių. Todėl Pareigūnų tarnybos nuostatų 12a straipsnyje pateikta psichologinio priekabiavimo apibrėžtis yra objektyvi sąvoka, kuri, nors ir grindžiama trečiųjų asmenų veiksmų ir fizinio elgesio kvalifikavimu konkrečiomis aplinkybėmis, kurį ne visada paprasta atlikti, vis dėlto nereiškia, kad reikia atlikti sudėtingus vertinimus, kurie gali būti paremti ekonominio, mokslinio arba techninio pobūdžio sąvokomis, kurios pagrindžia diskrecijos administracijai suteikimą taikant nagrinėjamą sąvoką.

96| Byla **HF / Parlamentas**, C-570/18 P.

Byloje, kurioje priimtas 2018 m. liepos 13 d. Sprendimas **Curto / Parlamentas** (T-275/17, EU:T:2018:479), į Bendrąjį Teismą buvo kreiptasi su tokiu pačiu prašymu, pagrįstu, be kita ko, pernelyg ilga procedūros trukme. Kadangi pagalbos prašymas šiuo atveju buvo susijęs su viena europarlamentare, kilo klausimas, ar taikytinas Pareigūnų tarnybos nuostatų 12a straipsnyje numatytas psichologinio priekabiavimo draudimas.

Šiuo klausimu Bendrasis Teismas pažymėjo, kad nors institucijų nariams tiesiogiai netaikomi nei Pareigūnų tarnybos nuostatuose numatyti įpareigojimai, nei, be kita ko, šių nuostatų 12a straipsnyje numatytas bet kokio psichologinio priekabiavimo draudimas, Parlamento darbo tvarkos taisyklėmis šios institucijos nariai taip pat įpareigojami laikytis psichologinio priekabiavimo draudimo pagal Pareigūnų tarnybos nuostatų 12a straipsnį, nes tokio elgesio draudimas, įtvirtintas Pareigūnų tarnybos nuostatų lygmeniu, iš tikrųjų yra paremtas pagrindiniuose dokumentuose apibrėžtomis vertybėmis ir principais ir kyla iš Pagrindinių teisių chartijos 31 straipsnio, kuriame numatyta, kad „[k]iekvienas darbuotojas turi teisę į saugias, jo sveikatą ir orumą atitinkančias darbo sąlygas“. Dėl nagrinėjamo elgesio kvalifikavimo Bendrasis Teismas konstatavo, kad atitinkamos europarlamentarės kalbėjimo su ieškove, be kita ko, telefonu, turinys, visų pirma ypatingas vulgarumo lygis, yra tiek pačios ieškovės asmenybės, tiek jos darbo menkinimas. Kadangi minėta europarlamentarė menkindavo ir net įžeisdavo ieškovę jos darbo vietoje, taip pat trečiųjų asmenų, nesusijusių su institucija, akivaizdoje, toks elgesys yra netinkamas ir jokiū būdu negali būti laikomas Sąjungos institucijos nario vertu elgesiu. Kaip nurodė Bendrasis Teismas, nagrinėjamo elgesio netinkamo pobūdžio negali sušvelninti europarlamentarės ir ieškovės santykių artumas, paaiškinamas tuo, kad pastaroji buvo europarlamentarės dukters draugė, arba įtampa, vyravusi minėtos Parlamento narės padėjėjų komandoje.

Galiausiai dėl neturtinės žalos, kurią ieškovė tariamai patyrė dėl nagrinėjamo elgesio, atlyginimo Bendrasis Teismas nurodė, kad, remiantis Pareigūnų tarnybos nuostatų 24 straipsniu, dėl tokios žalos atlyginimo ieškovė visų pirma turėtų kreiptis į nacionalinį teismą, nes pagal šią Pareigūnų tarnybos nuostatų normą tik tuo atveju, jei ši žala negalėtų būti atlyginta, STSJT galėtų būti laikoma privalančia solidariai atlyginti žalą, kuri ieškovei buvo padaryta tokiais „trečiojo asmens“ veiksmais, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą. Vis dėlto laikydamosi pareigos suteikti pagalbą STSJT jau tuo momentu, be kita ko, suteikdama finansinę paramą, galėjo padėti ieškovei siekti tokio žalos atlyginimo ir šiuo atveju pasiekti, kad „su institucijos pagalba“ pareiškus ieškinį teisme būtų pripažinta, jog su ieškove susiję veiksmai dėl jos statuso ar vykdomų funkcijų, paskatinę pateikti pagalbos prašymą, buvo neteisėti ir suteikia teisę į žalos atlyginimą nacionaliniame teisme.

2018 m. liepos 13 d. Sprendime **SQ / EIB** (T-377/17, EU:T:2018:478) Bendrasis Teismas nusprendė dėl ieškinio, kuriame buvo prašoma iš dalies panaikinti 2017 m. kovo 20 d. Europos investicijų banko (EIB) pirmininko sprendimą, kuriuo ieškovė buvo informuota apie tyrimo procedūros, pradėtos gavus jos skundą dėl psichologinio priekabiavimo, pabaigą, ir atlyginti turtinę ir neturtinę žalą, ieškovės tariamai patirtą dėl jos vadovo psichologinio priekabiavimo ir EIB elgesio.

Bendrasis Teismas pažymėjo, kad su Pareigūnų tarnybos nuostatų 12a straipsniu susijusi jurisprudencija, kurioje nurodytas „ilgai trunkantis procesas, [reiškiantis], kad veiksmai yra pakartotiniai arba tęstiniai“, pagal analogiją gali būti taikoma ir siekiant taikyti EIB tarnautojams taikytiną „psichologinio priekabiavimo“ sąvoką. Kaip nurodė Bendrasis Teismas, nors psichologinio priekabiavimo fakto konstatavimas grindžiamas tuo, kad konstatuojama veiksmų visuma, ir iš principo negali būti paremtas atskiro veiksmo konstatavimu, vis dėlto jeigu būtų reikalaujama, kad „psichologinio priekabiavimo“ pripažinimas priklausytų nuo to, ar tam tikrą laiką buvo kartojami tapatūs arba tos pačios rūšies veiksmai, tai prieštarautų šiai tęstinio proceso sąvokai. Iš tiesų psichologinį priekabiavimą, kuris yra tokio proceso rezultatas, iš principo gali sudaryti visuma įvairių veiksmų, kuriuos vienas EIB darbuotojas atlieka kito darbuotojo atžvilgiu ir kurie, kiekvienas atskirai, savaime nebūtinai laikytini psichologiniu priekabiavimu, tačiau, vertinami kartu atsižvelgiant į kontekstą, įskaitant tai, kad laikui bėgant jie kartojasi, gali būti laikomi sudarančiais tokį priekabiavimą. Darytina išvada, kad atsisakymas pripažinti nurodytą elgesį „psichologiniu priekabiavimu“ negali būti paremtas vien tuo, kad šis elgesys pasireiškė tik vieną kartą.

Be to, nagrinėdamas priemones, kurių institucija turi imtis priekabiautojo atžvilgiu, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad administracija tik pareikalavo, jog ieškovei būtų nusiųstas atsiprašymo laiškas ir būtų pasitelktas konsultuojamojo ugdymo specialistas. Nuspręsta, kad nebūtina skirti papeikimo raštu arba kreiptis į jungtinį drausmės komitetą. Buvo tik nurodyta, kad drausminės priemonės būtų taikomos tuo atveju, jei per trejus metus pažeidimas būtų pakartotas. Bendrasis Teismas pažymėjo, kad nors administracija, prižiūrima Sąjungos teismo, turi plačią diskreciją pasirinkti Pareigūnų tarnybos nuostatų 24 straipsnio taikymo priemones ir būdus, atsižvelgdama į tikslus, kurių siekiama EIB etikos kodeksu ir orumo darbe politika, ir, be kita ko, į tai, kad pagal šiuos EIB priimtus aktus bet koks psichologinis priekabiavimas laikomas sunkiu pažeidimu, EIB priimta priemonė, taikytina tik tuo atveju, jei atitinkamas asmuo vėl padarytų pažeidimą, yra nepakankama ir todėl netinkama, atsižvelgiant į nagrinėjamo atvejo sunkumą.

Be to, jis nusprendė, kad pasibaigus administracinio tyrimo laikotarpiui EIB negali įpareigoti tarnautojo, kuris yra psichologinio priekabiavimo auka, išlaikyti savo bylos ir dokumentų, susijusių su tyrimo procedūra, konfidencialumą EIB viduje ir išorėje. Jeigu nuo psichologinio priekabiavimo nukentėjęs EIB darbuotojas būtų įpareigotas tylėti dėl tokio priekabiavimo buvimo, tai reikštų, kad suinteresuotasis asmuo ne tik nebeturėtų galimybės pateisinti galimo neatvykimo į darbą dėl su minėtu psichologiniu priekabiavimu susijusios ligos, bet ir negalėtų pasinaudoti per tyrimą padarytomis išvadomis, be kita ko, tuo atveju, jei nacionaliniame teisme norėtų pareikšti ieškinį prieš prie jo priekabiavusį asmenį.

2. Profesinė liga

Byla, kurioje priimtas 2018 m. spalio 23 d. Sprendimas **McCoy / Regionų komitetas** (T-567/16, EU:T:2018:708), leido Bendrajam Teismui pateikti paaiškinimą dėl Sąjungos teismo vykdomos sprendimo, kurį priėmė invalidumo komitetas arba paskyrimų tarnyba ir kuris pats pagrįstas tokiu sprendimu ir pasekmėmis, sietinomis su institucijos per ikiteisminį etapą padarytomis klaidomis, nors jos neturi įtakos ginčijamo sprendimo teisėtumui, kontrolės. Buvo nagrinėjamas sprendimas, kuriuo Regionų komitetas patvirtino invalidumo komiteto išvadą atmesti ieškovo prašymą pripažinti, kad jo liga yra profesinė. Ieškovas rėmėsi, be kita ko, pareigos motyvuoti pažeidimu, nes iš ginčijamo sprendimo ir sprendimo atmesti skundą, kuriais patvirtinta antrojo invalidumo komiteto išvada, negalima suprasti, kodėl šis komitetas balsų dauguma atmetė ankstesnes medicinines ataskaitas ir kokiais įrodymais rėmėsi tvirtindamas, kad ieškovo invalidumo priežastis nėra profesinė.

Šiuo klausimu Bendrasis Teismas nurodė, kad net jeigu invalidumo komitetas yra saistomas didesnės pareigos motyvuoti norint nukrypti nuo ankstesnių medicininių ataskaitų, iš jo negali būti reikalaujama pateikti išsamių ir konkrečių kiekvienos ataskaitos motyvų. Vis dėlto jis privalo aiškiai ir suprantamai pateikti motyvus, dėl kurių nukrypsta nuo šių nuomonių. Bendrasis Teismas pažymėjo, kad nagrinėjamo atveju antrasis invalidumo komitetas, pirma, nepateikė pakankamai paaiškinimų dėl motyvų, kuriais remdamasis nukrypo nuo ankstesnių medicininių ataskaitų, aiškiai patvirtinančių profesinę ieškovo ligos priežastį, ir, antra, taip pat nepakankamai paaiškino, dėl kokių motyvų ieškovo invalidumo priežastis negali būti profesinė. Invalidumo komitetas būtent nepateikė pakankamo paaiškinimo, kodėl nenagrinėjo iš administracinės bylos išplaukiančių faktinių aplinkybių galimo poveikio ieškovo sveikatos būklei, nors minėtoje byloje aiškiai pažymėta, kad būta didelio profesinio konflikto ir „priekabiavimo“ prie ieškovo.

Paprašytas taip pat išnagrinėti ieškovo argumentus, grindžiamus akivaizdžia vertinimo klaida ir profesinės ligos sąvokos pažeidimu, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad ribota teisminė kontrolė, kurią turi atlikti Sąjungos teismas, kai kalbama būtent apie medicininius vertinimus, negali kliudyti patikrinti, ar invalidumo komitetas atsižvelgė į visą informaciją, kuri, kaip paaiškėjo, yra akivaizdžiai svarbi atsižvelgiant į jam patikėtą užduotį. Bendrasis Teismas pažymėjo, kad iš bylos medžiagos matyti, jog laikotarpiu, kai dirbo Regionų komitete, ieškovas patyrė psichologinį priekabiavimą ir spaudimą darbe ir tuo laikotarpiu bei netrukus po to turėjo

sveikatos problemų. Atrodo, kad antrasis invalidumo komitetas nenagrinėjo šių faktinių aplinkybių, kurios nagrinėjamu atveju vis dėlto yra labai svarbios. Taigi, kadangi antrojo invalidumo komiteto veiklos tikslas buvo įrodyti arba atmesti ieškovo profesinės situacijos ir invalidumo ryšį, Bendrasis Teismas nusprendė, kad šis komitetas, nepažeisdamas profesinės ligos sąvokos ir taip nepadarydamas savo apibendrinamojoje medicininėje ataskaitoje akivaizdžios vertinimo klaidos, negalėjo nurodyti, kad remiasi tik jo psichinių ir su darbu nesusijusių ligų istorija ir jo sveikatos būkle 2014 m. Taip yra visų pirma dėl to, kad administracinėje byloje buvo nurodyta, jog dirbdamas ieškovas patyrė priekabiavimą ir spaudimą. Bendrasis Teismas priminė, kad, esant sudėtingoms situacijoms, kai yra kelios pareigūno ligos priežastys (profesinės ir neprofesinės, fizinės ar psichinės), kurių kiekviena turėjo įtakos šiai ligai, medicinos komitetas turi nustatyti, ar pareigų vykdymas Sąjungos institucijose yra tiesiogiai susijęs su pareigūno liga, pavyzdžiui, yra šią ligą sukėlęs veiksnys. Tokiais atvejais tam, kad liga būtų pripažinta profesine, nereikalaujama, kad vienintelė, pagrindinė, vyraujanti arba dominuojanti priežastis būtų pareigų vykdymas.

3. Ieškovo imuniteto nuo jurisdikcijos atšaukimas

2018 m. spalio 24 d. Sprendime **RQ / Komisija** (T-29/17, EU:T:2018:717, pateiktas apeliacinis skundas⁹⁷) Bendrasis Teismas priėmė sprendimą dėl prašymo panaikinti sprendimą, kuriuo Komisija, vadovaudamasi Protokolo Nr. 7 dėl Europos Sąjungos privilegijų ir imunitetų⁹⁸ 17 straipsnio antra pastraipa, iš dalies atšaukė ieškovo – buvusio Europos kovos su sukčiavimu tarnybos (OLAF) generalinio direktoriaus – imunitetą nuo jurisdikcijos tam, kad Belgijos valdžios institucijos jį apklaustų dėl teiginio apie neteisėtą telefoninių pokalbių pasiklausymą per OLAF vykdytą tyrimą dėl vieno iš buvusių Komisijos narių dalyvavimo bandant papirkti. Ieškovas kaltino Komisiją, kad ši prieš priimdama ginčijamą sprendimą jo neišklausė, nors tai yra jo nenaudai priimtas aktas.

Sutikęs su Sprendime **A ir G / Komisija**⁹⁹ išreikštu Europos Sąjungos tarnautojų teismo požiūriu, kad sprendimas atšaukti imunitetą nuo jurisdikcijos yra atitinkamo pareigūno nenaudai priimtas aktas, Bendrasis Teismas pažymėjo, kad tyrimo slaptumo principas valstybėse narėse, kuriose jis numatytas, yra viešosios tvarkos principas. Todėl, atsižvelgiant į lojalaus bendradarbiavimo principą, įtvirtintą ESS 4 straipsnio 3 dalies pirmoje pastraipoje, Komisijai negali būti priekaištaujama dėl to, kad ji laikėsi šio principo. Vadinasi, išankstinės suinteresuotojo asmens apklausos nebuvimas iš esmės gali būti objektyviai pateisinamas tyrimo slaptumu. Vis dėlto Komisija turi įgyvendinti priemones, skirtas suderinti, viena vertus, teisiniams aspektams, susijusiems su tyrimo slaptumu, ir, antra vertus, būtinybei užtikrinti asmeniui pakankamą pagarbą jo pagrindinėms teisėms, kaip antai teisei būti išklausytam. Kadangi Komisija privalo paisyti teisės būti išklausytam, kai priima aktą asmens nenaudai, ji turi kruopščiai apsvarstyti, kaip suderinti minėtos suinteresuotojo asmens teisės užtikrinimą ir teisėtus argumentus, kuriais remiasi nacionalinės valdžios institucijos. Nagrinėjamu atveju Bendrasis Teismas nusprendė, kad Komisija teisingai neatliko šio įvertinimo, nes nacionalinių valdžios institucijų nepaklausė, kaip išankstinė ieškovo apklausa kelia grėsmę tyrimo slaptumo užtikrinimui ir galiausiai tinkamai baudžiamojo proceso eigai. Todėl Bendrasis Teismas padarė išvadą, kad Komisija pažeidė ieškovo teisę būti išklausytam, tad ginčijamą sprendimą reikia panaikinti.

97| Byla **Komisija / RQ**, C-831/18 P.

98| Protokolas Nr. 7 dėl Europos Sąjungos privilegijų ir imunitetų (OL C 83, 2010, p. 266).

99| 2010 m. sausio 13 d. Sprendimas **A ir G / Komisija** (F-124/05 ir F-96/06, [EU:F:2010:2](#)).

4. Įdarbinimas

Byloje, kurioje priimtas 2018 m. lapkričio 21 d. Sprendimas **HM / Komisija** (T-587/16, EU:T:2018:818), į Bendrąjį Teismą buvo kreiptasi su ieškiniu, kuriame prašyta panaikinti, pirma, Europos Sąjungos personalo atrankos tarnybos (EPSO) sprendimą neatsižvelgti į prašymą peržiūrėti atrankos komisijos sprendimą neleisti ieškovui dalyvauti kitame viešojo konkurso etape ir, antra, atrankos komisijos „implicitinį sprendimą“ nepatenkinti šio prašymo. Pagrindinis diskusijų klausimas buvo tai, ar EPSO turėjo kompetenciją atmesti minėtą prašymą peržiūrėti sprendimą, pateiktą remiantis Viešiesiems konkursams taikytinomis bendrosiomis taisyklėmis¹⁰⁰, net jeigu jis pateiktas dėl atitinkamos viešojo konkurso atrankos komisijos priimto sprendimo.

Bendrasis Teismas pirmiausia konstatavo, kad atrankos komisija nežinojo, jog ieškovas pateikė prašymą peržiūrėti sprendimą. Todėl negalima teigti, kad ji priėmė „implicitinį sprendimą“ tokį jo prašymą atmesti. Taigi ieškovo reikalavimas, susijęs su implicitiniu atrankos komisijos sprendimu netenkinti jo prašymo peržiūrėti sprendimą, neturi dalyko, todėl turi būti atmestas kaip nepriimtinas. Toliau Bendrasis Teismas pažymėjo, kad sprendimą atmesti kandidatūrą priėmęs organas yra atrankos komisija, o ne EPSO. Pagal Viešiesiems konkursams taikytinų bendrųjų taisyklių 3.4.3 punktą būtent atrankos komisija, o ne EPSO turėjo nuspręsti dėl ieškovo pateikto prašymo peržiūrėti sprendimą. Todėl Bendrasis Teismas padarė išvadą, kad EPSO be jokio teisinio pagrindo atmetė ieškovo pateiktą prašymą patikrinti sprendimą, o tai, kad šis prašymas peržiūrėti sprendimą buvo atmestas tik dėl formalių priežasčių, neturi reikšmės šiuo klausimu. Galiausiai Bendrasis Teismas pabrėžė, kad šios išvados nepaneigia kiti Komisijos argumentai, visų pirma bendru EPSO vaidmeniu organizuojant viešuosius konkursus grindžiamas argumentas. Konkrečiai kalbant, nė vienas iš EPSO suteiktų įgaliojimų neleidžia jai prisiskirti kompetencijos spręsti dėl prašymo peržiūrėti atrankos komisijos sprendimą. Juo labiau kad tai, ar prašymas peržiūrėti sprendimą buvo pateiktas pavėluotai, yra procesinis sprendimas, kuris, kaip gali paaiškėti, yra sudėtingas, nes norint į jį atsakyti gali tekti įvertinti techninius aspektus, pavyzdžiui, tuos, kurie leistų įrodyti tikslią atrankos komisijos sprendimo pateikimo atitinkamam kandidatui pranešimo datą.

XIII. Ginčai dėl žalos atlyginimo

Byla, kurioje priimtas 2018 m. vasario 28 d. Sprendimas **Vakakis kai Synergates / Komisija** (T-292/15, EU:T:2018:103), leido Bendrajam Teismui pateikti paaiškinimų dėl ieškinio dėl panaikinimo ir ieškinio dėl žalos atlyginimo santykio. Šioje byloje į Bendrąjį Teismą buvo kreiptasi su prašymu atlyginti žalą, kurią ieškovė tariamai patyrė dėl vykdančios viešojo pirkimo konkursą Komisijos padarytų pažeidimų, būtent žalą, kurią sudaro prarasta galimybė sudaryti viešojo pirkimo sutartį. Šie nurodyti pažeidimai buvo susiję su aplinkybe, kad vienas iš bendrovės, su kuria buvo sudaryta sutartis, ekspertų dalyvavo rengiant viešojo pirkimo konkursą. Komisija rėmėsi ieškinio nepriimtiniu, motyvuodama tuo, kad ieškovė neginčijo viešojo pirkimo procedūros, pareikšdama ieškinį dėl panaikinimo.

Kaip nurodė Bendrasis Teismas, atsižvelgiant į ginčų dėl Sąjungos viešųjų pirkimų specifinį pobūdį, nei ieškinio dėl žalos, kurią iš konkurso pašalintas dalyvis tariamai patyrė dėl institucijos, veikiančios kaip perkančioji organizacija, vykdančios pirkimą tariamai padarytų pažeidimų, atlyginimo dalykas, nei jo teisinis ir ekonominis poveikis nėra tokie patys kaip ieškinio dėl sprendimo atmesti minėto dalyvio pasiūlymą panaikinimo, todėl toks ieškinys negali panaikinti šio sprendimo padarinių. Taigi, ieškinys yra priimtinas.

¹⁰⁰ | Viešiesiems konkursams taikytinos bendrosios taisyklės (OL C 60 A, 2014, p. 1).

Be to, kiek tai susiję su ginčo esme, paprašytas priimti sprendimą dėl perkančiosios organizacijos pareigų tuo atveju, jeigu, kaip teigiama, per viešojo pirkimo procedūrą kyla interesų konfliktas, Bendrasis Teismas konkrečiai pažymėjo, kad jei viešųjų pirkimų srityje kyla interesų konflikto pavojus, perkančioji organizacija, remdamasi visa turima informacija, turi rūpestingai parengti ir priimti sprendimą dėl šios viešojo pirkimo procedūros tęsimo. Ši pareiga išplaukia, be kita ko, iš gero administravimo ir vienodo požiūrio principų, nes kiekviename konkurso procedūros etape turi būti užtikrinta, kad būtų laikomasi vienodo požiūrio principo ir atitinkamai visiems dalyviams sudarytos vienodos galimybės. Kadangi interesų konfliktas pažeidžia konkurso dalyvių lygybę, sprendimas nepašalinti kandidato, dėl kurio buvo nurodyta, kad egzistuoja interesų konfliktas, gali būti priimtas tik tuo atveju, jei perkančioji organizacija įsitikino, kad to kandidato situacija nėra tokia. Kaip nurodė Bendrasis Teismas, nagrinėjamu atveju vertinimo komisija ir perkančioji organizacija kruopščiai ir rūpestingai neišnagrinėjo visų reikšmingų aplinkybių, kurios būtų leidusios išsklaidyti visas buvusias abejones ir išsiaiškinti bendrovės, su kuria buvo sudaryta sutartis, situaciją. Remiantis tuo darytina išvada, kad ieškovė taip, be kita ko, įrodė, kad buvo pakankamai aiškus rūpestingumo, taigi ir gero administravimo principo bei Pagrindinių teisių chartijos 41 straipsnio, pažeidimas.

Tuo remdamasis Bendrasis Teismas iš dalies patenkino ieškovės reikalavimą atlyginti žalą tiek, kiek jis susijęs su žala, patirta dėl galimybės sudaryti atitinkamą viešojo pirkimo sutartį praradimo, ir su dalyvavimu konkurse susijusių mokesčių ir išlaidų kartu su kompensacinėmis palūkanomis kompensavimu. Tai, kad perkančioji organizacija niekuomet neprivalėjo sudaryti viešojo pirkimo sutarties, negali daryti jokio poveikio tikimybei sudaryti minėtą sutartį, taigi ir galimybės praradimui. Atsižvelgiant į tai, kad nagrinėjamu atveju vykstant viešojo pirkimo procedūrai Komisijos padaryti pažeidimai turėjo esminės įtakos šiai procedūrai ir ieškovės, kurios pasiūlymas eilėje užėmė antrą vietą, galimybei sudaryti sutartį, nurodyta žala dėl prarastos galimybės nagrinėjamu atveju turi būti laikoma realia ir apibrėžta.

2018 m. liepos 13 d. Sprendime **K. Chrysostomides & Co. ir kt. / Taryba ir kt.** (T-680/13, EU:T:2018:486, pateiktas apeliacinis skundas¹⁰¹) ir 2018 m. liepos 13 d. Sprendime **Bourdouvali ir kt. / Taryba ir kt.** (T-786/14, nepaskelbtas Rink., EU:T:2018:487, pateiktas apeliacinis skundas¹⁰²) Bendrasis Teismas priėmė sprendimą dėl dviejų prašymų atlyginti žalą, kurią ieškovai tariamai patyrė dėl Komisijos, Tarybos, Europos Centrinio Banko (ECB) ir Euro grupės aktų ir veiksmų, susijusių su finansinės paramos priemonės taikymu Kipro Respublikai. Abi bylos susijusios su finansiniais sunkumais, su kuriais Kipro Respublika ir du pagrindiniai Kipro bankai – *Cyprus Popular Bank Public Co Ltd* ir *Trapeza Kyprou Dimosia Etaireia LTD* – susidūrė 2012–2013 m. ir dėl kurių Europos stabilumo mechanizmas (ESM) pagal 2013 m. balandžio 26 d. susitarimo memorandumą¹⁰³ taikė šiai valstybei narei finansinės paramos priemonę.

Nors Taryba, remdamasi Sprendimu **Mallis ir kt. / Komisija ir ECB**¹⁰⁴, teigė, kad Euro grupė negali būti laikoma nei viena iš Tarybos sudėčių, nei Sąjungos įstaiga ar organu, todėl dėl jos negali kilti Sąjungos deliktinė atsakomybė, Bendrasis Teismas buvo kitos nuomonės. Konstatavęs, kad tame sprendime Teisingumo Teismas nurodė, jog Euro grupė negali būti laikoma Sąjungos įstaiga ar organu, „kaip jie suprantami pagal SESV 263 straipsnį“, Bendrasis Teismas nusprendė, kad, atsižvelgiant į skirtingus ir vienas kitą papildančius ieškinio dėl panaikinimo ir ieškinio dėl žalos atlyginimo tikslus, sąvokos „institucija“, kaip ji suprantama pagal SESV 340 straipsnio antrą pastraipą, turinio negalima laikyti apimančiu vien SESV 263 straipsnio pirmoje pastraipoje nurodytas Sąjungos institucijas, įstaigas ir organus. Priešingai, Sąjungos subjektai, kurie gali būti

101| Bylos **Taryba / K. Chrysostomides & Co. ir kt.**, C-597/18 P ir **K. Chrysostomides & Co. ir kt. / Taryba**, C-603/18 P.

102| Bylos **Taryba / Bourdouvali ir kt.**, C-598/18 P ir **Bourdouvali ir kt. / Taryba**, C-604/18 P.

103| 2013 m. balandžio 26 d. Kipro ir Europos stabilumo mechanizmo (ESM) sudarytas susitarimo memorandumas dėl specialių ekonominės politikos sąlygų.

104| 2016 m. rugsėjo 20 d. Sprendimas **Mallis ir kt. / Komisija ir ECB** (C-105/15 P–C-109/15 P, [EU:C:2016:702](#)).

laikomi „institucijomis“, kaip tai suprantama pagal SESV 340 straipsnio antrą pastraipą, turi būti nustatomi pagal šioje nuostatoje nurodytus kriterijus. Tuo tikslu svarbu nustatyti, ar Sąjungos subjektas, kuriam priskirtinas ginčijamas teisės aktas ar inkriminuojamas veiksmas, buvo įsteigtas pagal Sutartį ir jo paskirtis yra padėti įgyvendinti Sąjungos tikslus. Todėl, kadangi Euro grupė yra oficialiai pagal Sutartį įsteigtas Sąjungos subjektas, kurio paskirtis – padėti įgyvendinti Sąjungos tikslus, šio subjekto teisės aktai ir veiksmai, priimti ir atlikti vykdančią Sąjungos teisėje jam pavestus įgaliojimus, yra priskirtini Sąjungai. Be to, Bendrasis Teismas nurodė, kad, remiantis Sprendimu **Ledra Advertising ir kt. / Komisija ir ECB**¹⁰⁵, negalima daryti išvados, jog neteisėti Komisijos veiksmai, susiję su susitarimo memorandumo priėmimu, yra vieninteliai neteisėti Sąjungos institucijos veiksmai įgyvendinant Belgijos Karalystės, Vokietijos Federacinės Respublikos, Estijos Respublikos, Airijos, Graikijos Respublikos, Ispanijos Karalystės, Prancūzijos Respublikos, Italijos Respublikos, Kipro Respublikos, Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės, Maltos Respublikos, Nyderlandų Karalystės, Austrijos Respublikos, Portugalijos Respublikos, Slovėnijos Respublikos, Slovakijos Respublikos ir Suomijos Respublikos sudarytą Europos stabilumo mechanizmo steigimo sutartį, kurie gali lemti deliktinę Sąjungos atsakomybę. Tuo remiantis darytina išvada, kad neteisėti veiksmai, susiję su ECB vykdoma žalingų priemonių taikymo priežiūra, gali būti ginčijami pareiškiant ieškinį dėl žalos atlyginimo.

Paprašytas taip pat išnagrinėti aptariamų ieškovų nuosavybės teisės ribojamųjų priemonių proporcingumą. Bendrasis Teismas pažymėjo, kad svarbu atsižvelgti į tai, kad priimdamos žalingas priemones Kipro institucijos turėjo veikti skubiai. Reikėjo užkirsti kelią gresiančiai nurodytų bankų žlugimo rizikai, kad būtų užtikrintas Kipro finansų sistemos stabilumas ir taip išvengta neigiamo poveikio plitimo į kitas euro zonos valstybes nares. Bendrasis Teismas pabrėžė, kad, be to, priemonės, kurios turi būti taikomos norint gauti Europos stabilumo mechanizmo teikiamą finansinę paramą, kad būtų įveikti valstybės, privalančios rekapitalizuoti savo bankų sistemą, patiriami finansiniai sunkumai, konkrečiais atvejais gali labai skirtis, atsižvelgiant į įgytą patirtį ir konkrečias aplinkybes. Šios aplinkybės, be kita ko, gali apimti paramą gaunančios valstybės ekonominę padėtį, pagalbos dydį, palyginti su visa jos ekonomika, perspektyvas atkurti atitinkamų bankų ekonominį pajėgumą ir priežastis, dėl kurių šie bankai patyrė sunkumų, įskaitant, jei reikia, pernelyg didelį, palyginti su nacionaline ekonomika, paramą gaunančios valstybės bankų sektorių, tarptautinės ekonominės situacijos pokyčius arba didelę tikimybę, kad ateityje Europos stabilumo mechanizmas turės įsikišti ir padėti kitoms sunkumų patiriančioms valstybėms, o dėl to gali prireikti prevenciniais tikslais riboti kiekvienam įsikišimui skirtas sumas.

Bylose, kuriose priimti 2018 m. gruodžio 13 d. sprendimai **Iran Insurance / Taryba** (T-558/15, EU:T:2018:945) ir **Post Bank Iran / Taryba** (T-559/15, EU:T:2018:948), Bendrasis Teismas turėjo progą išsakyti savo poziciją dėl pagal SESV 268 straipsnį pateiktų prašymų atlyginti žalą, ieškovų tariamai patirtą priėmus aktus, kuriais ieškovų pavadinimai įtraukti į asmenų ir subjektų, kuriems taikomos ribojamosios priemonės, nustatytos siekiant paveikti Irano Islamo Respubliką, kad ji nutrauktų branduolinę veiklą, dėl kurios kyla branduolinių ginklų platinimo pavojus, sąrašus arba juose palikti¹⁰⁶. Ieškovai tvirtino, kad priimdama ginčijamus aktus Taryba padarė pakankamai aiškų teisės normos, kuria suteikiama teisių privatiems asmenims, pažeidimą, ir dėl to prašė atlyginti turtinę ir neturtinę žalą, kurią, kaip jie teigė, patyrė dėl jų pavadinimų įtraukimo į aptariamus sąrašus.

105| 2016 m. rugsėjo 20 d. Sprendimas **Ledra Advertising ir kt. / Komisija ir ECB** (C-8/15 P–C-10/15 P, [EU:C:2016:701](#)).

106| 2010 m. spalio 25 d. Tarybos sprendimas 2010/644/BUSP, kuriuo iš dalies keičiamas Sprendimas 2010/413/BUSP dėl ribojamųjų priemonių Iranui, kuriuo panaikinama Bendroji pozicija 2007/140/BUSP (OL L 281, 2010, p. 81), 2010 m. spalio 25 d. Tarybos reglamentas (ES) Nr. 961/2010 dėl ribojamųjų priemonių Iranui, kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 423/2007 (OL L 281, 2010, p. 1), 2011 m. gruodžio 1 d. Tarybos sprendimas 2011/783/BUSP, kuriuo iš dalies keičiamas Sprendimas 2010/413/BUSP dėl ribojamųjų priemonių Iranui (OL L 319, 2011, p. 71), 2011 m. gruodžio 1 d. Tarybos įgyvendinimo reglamentas (ES) Nr. 1245/2011, kuriuo įgyvendinamas Reglamentas Nr. 961/2010 (OL L 319, 2011, p. 11), ir 2012 m. kovo 23 d. Tarybos reglamentas (ES) Nr. 267/2012 dėl ribojamųjų priemonių Iranui, kuriuo panaikinamas Reglamentas Nr. 961/2010 (OL L 88, 2012, p. 1).

Bendrasis Teismas pažymėjo, kad tuo metu, kai Taryba priėmė ginčijamus aktus, iš jurisprudencijos jau buvo aiškiai ir konkrečiai matyti, kad Taryba kilus ginčui turi pateikti informacijos ir įrodymų, patvirtinančių, kad yra įvykdytos „paramos“ teikimo platinant branduolinius ginklus kriterijaus taikymo sąlygos. Be to, kadangi Tarybos pareiga patikrinti priimamas asmeniui ar subjektui taikomas ribojamąsias priemones ir nustatyti jų pagrįstumą kyla iš būtinybės gerbti pagrindines atitinkamo asmens ar subjekto teises, visų pirma jo teisę į veiksmingą teisminę gynybą, šiuo klausimu ji neturi diskrecijos. Taigi nagrinėjamu atveju Taryba, įgyvendindama šią pareigą, neturėjo jokios diskrecijos. Vadinasi, neįvykdžiusi pareigos pagrįsti ginčijamus aktus, Taryba nagrinėjamu atveju padarė pakankamai aiškų teisės normos, kuria suteikiama teisių privačiam asmeniui, pažeidimą.

Dėl ieškovų tariamai patirtos neturtinės žalos Bendrasis Teismas priminė, kad iš jurisprudencijos, suformuotos remiantis SESV 268 straipsniu, siejama su SESV 340 straipsnio antra pastraipa, matyti, kad neturtinė žala juridiniam asmeniui iš principo gali būti atlyginta ir tokia žala gali būti žala to asmens geram vardui ar reputacijai. Be to, jis pažymėjo, kad Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje neatmetama galimybė, kad net komercinė bendrovė galėtų patirti žalą, kuri nėra turtinė žala ir dėl kurios gali būti reikalaujama piniginių kompensacijų, o tokia kompensacija priklauso nuo konkretaus nagrinėjamo atvejo aplinkybių. Šią tokios bendrovės žalą gali sudaryti daugiau ar mažiau „objektyvūs“ ir „subjektyvūs“ elementai, tarp jų gali būti įmonės reputacija, kuriai kilusių pasekmių neįmanoma tiksliai įvertinti. Vis dėlto nagrinėjamu atveju vieninteliai priimtini ieškovų pateikti įrodymai neleidžia konstatuoti, kad veiksmų, kuriais kaltinama Taryba, neteisėtumo pripažinimo ir ginčijamų aktų panaikinimo savaime nepakako neturtinei žalai, tariamai patirtai ginčijamais aktais pakenkus jų reputacijai, atlyginti.

XIV. Prašymai taikyti laikinąsias apsaugos priemones

2018 m. Bendrasis Teismas gavo 41 prašymus taikyti laikinąsias apsaugos priemones, o tai iš esmės atitinka ankstesnių metų skaičius¹⁰⁷. 2018 m. buvo priimtose 42 nutartys¹⁰⁸, užbaigtos 44 prašymų taikyti laikinąsias apsaugos priemones nagrinėjimo procedūros¹⁰⁹. Keturiuose bylose Bendrasis Teismas, vadovaudamasis Procedūros reglamento 157 straipsnio 2 dalimi, priėmė nutartį dėl sustabdymo.

Priimtose nutartys apima įvairiausias sritis, tarp kurių yra bylos, susijusios su visuomenės sveikata (penkios bylos), valstybės pagalba (keturios bylos), viešaisiais pirkimais (septynios bylos), konfidencialumo klausimais (keturios bylos) ir viešąja tarnyba (aštuonios bylos).

¹⁰⁷| 2017 m. Bendrasis Teismas buvo gavęs 47 prašymus taikyti laikinąsias apsaugos priemones.

¹⁰⁸| Šis skaičius apima visas nutartis, kurias priėmė laikinąsias apsaugos priemones taikantis teisėjas; taigi į jį neįtrauktos nutartys dėl poreikio priimti sprendimą nebuvimo ir nutartys išbraukti bylą iš registro, tačiau įtrauktos nutartys, priimtose pagal Procedūros reglamento 157 straipsnio 2 dalį.

¹⁰⁹| Pažymėtina, kad, žiūrint vien statistiškai, nutartys dėl laikinųjų apsaugos priemonių neįtrauktos į bendrą 2018 m. išnagrinėtų bylų skaičių (1 009 bylos), nurodytą šios ataskaitos D dalyje „Bendrojo Teismo teisminės veiklos statistika“.

Bendrojo Teismo pirmininkas 2018 m. sausio 18 d. Nutartimi **Strabag Belgium / Parlamentas** (T-784/17 R, nepaskelbta Rink., EU:T:2018:17)¹¹⁰ ir 2018 m. gegužės 15 d. Nutartimi **Elche Club de Fútbol / Komisija** (T-901/16 R, nepaskelbta Rink., EU:T:2018:268) patenkino du prašymus taikyti laikinas apsaugos priemones.

Pirmoji byla, kurioje Bendrojo Teismo pirmininkas patenkino prašymą taikyti laikinas apsaugos priemones, yra byla viešųjų pirkimų srityje. 2018 m. sausio 18 d. Nutartyje **Strabag Belgium / Parlamentas** (T-784/17 R, nepaskelbta Rink., EU:T:2018:17) Bendrojo Teismo pirmininkas nurodė sustabdyti Parlamento sprendimo, kuriuo atmetas ieškovės pasiūlymas ir nuspręsta pagrindų sutartį dėl bendro pobūdžio darbų Parlamento pastatuose Briuselyje atlikimo sudaryti su penkiais konkurso dalyviais, vykdymą.

Nagrinėdamas skubos sąlygą, Bendrojo Teismo pirmininkas taikė jurisprudenciją, kuri viešųjų pirkimų srityje jau yra išsamiai suformuota¹¹¹ ir pagal kurią ši sąlyga yra sušvelninama, jeigu šaliai, prašančiai taikyti laikinas apsaugos priemones, pavyksta įrodyti, kad egzistuoja labai rimtas *fumus boni juris*, ir jeigu ji kreipėsi į Bendrąjį Teismą per dešimties kalendorinių dienų laukimo laikotarpį.

Kadangi nagrinėjamu atveju prašymas taikyti laikinas apsaugos priemones buvo pateiktas per laukimo laikotarpį, Bendrojo Teismo pirmininkas išnagrinėjo *fumus boni juris*. Šiuo klausimu Bendrojo Teismo pirmininkas nusprendė, kad iš pirmo žvilgsnio Parlamentas pažeidė Deleguotojo reglamento (ES) Nr. 1268/2012¹¹² 151 straipsnį, nes nepripažino, kad pirmą vietą užėmusio pasiūlymo kaina yra neįprastai maža, ir neatliko minėtame straipsnyje numatyto patikrinimo. Kadangi *fumus boni juris* nustatytas remiantis neginčijamų faktinių aplinkybių teisiniu vertinimu, susijusiu su aiškiai apibrėžtu klausimu, Bendrojo Teismo pirmininkas padarė išvadą, kad egzistuoja labai rimtas *fumus boni juris*.

Be to, pažymėtina, kad ginčų, susijusių su viešaisiais pirkimais, srityje dauguma prašymų taikyti laikinas apsaugos priemones buvo pateikti per laukimo laikotarpį, kartu su Procedūros reglamento 157 straipsnio 2 dalimi grindžiamu prašymu. Trijose iš šių bylų, kuriose buvo priimtos 2018 m. sausio 23 d. Nutartis **Seco Belgium ir Vinçotte / Parlamentas** (T-812/17 R, nepaskelbta Rink., EU:T:2018:25), 2018 m. spalio 3 d. Nutartis **Euronet Consulting / Komisija** (T-350/18 R, nepaskelbta Rink., EU:T:2018:653) ir 2018 m. gruodžio 21 d. Nutartis **Phrenos ir kt. / Komisija** (T-715/18 R, nepaskelbta Rink., EU:T:2018:1015), perkančioji organizacija, vykstant laikinųjų apsaugos priemonių taikymo procedūrai ir įsikišus Bendrojo Teismo pirmininkui, atšaukė arba pakeitė sprendimą sudaryti viešojo pirkimo sutartį taip, kad ieškovė būtų patenkinta, todėl išnyko procedūrų dalykas.

Antroji byla, kurioje Bendrojo Teismo pirmininkas patenkino prašymą taikyti laikinas apsaugos priemones, susijusi su Komisijos sprendimu, kuriame nurodyta susigrąžinti tariamą valstybės pagalbą iš jos gavėjo, Ispanijos futbolo klubo „Elche“; šioje byloje priimta 2018 m. gegužės 15 d. Nutartis **Elche Club de Fútbol / Komisija** (T-901/16 R, nepaskelbta Rink., EU:T:2018:268). Ši byla buvo viena iš bylų, susijusių su tariama Ispanijos futbolo klubams suteikta valstybės pagalba.

Dėl *fumus boni juris* sąlygos Bendrojo Teismo pirmininkas nusprendė, kad ginčijamo sprendimo motyvai iš pirmo žvilgsnio yra nepakankami, nes neleidžia jam įvertinti pagalbos buvimo ir prireikus – dydžio. Skubos nagrinėjimo klausimu Bendrojo Teismo pirmininkas konstatavo, kad kyla grėsmė, jog susigrąžinus pagalbos sumą turės būti likviduotas futbolo klubas, kuriam jau buvo iškelta bankroto byla. Bendrojo Teismo pirmininkas

110| Apeliacinis skundas atmetas 2018 m. rugsėjo 19 d. Nutartimi **Parlamentas / Strabag Belgium** (C-229/18 P(R), nepaskelbta Rink., EU:C:2018:740).

111| 2015 m. balandžio 23 d. Nutartimi **Komisija / Vanbreda Risk & Benefits** (C-35/15 P(R), EU:C:2015:275) suformuota jurisprudencija.

112| 2012 m. spalio 29 d. Komisijos deleguotasis reglamentas (ES) Nr. 1268/2012 dėl Reglamento Nr. 966/2012 taikymo taisyklių (OL L 362, 2012, p. 1).

visų pirma atmetė Komisijos teiginį, kad klubas gali gauti reikalingų lėšų, „perleisdamas“ savo futbolo komandos narius. Bendrojo Teismo pirmininko teigimu, žaidėjų komanda yra pagrindinės ieškovo „gamybos priemonės“. Šiomis aplinkybėmis, atsižvelgiant į tai, kad ieškovas negali perleisti didelės savo komandos dalies, nesukeldamas grėsmės savo sportiniams pajėgumams, taigi ir savo ekonominiam išlikimui, negali būti teigiama, kad reikalaujama suma susigrąžinant valstybės pagalbą gali būti sumokėta iškart, „pardavus“ didelę jo komandos dalį ir nekeliant grėsmės finansiniam jo gyvybingumui. Be to, Bendrojo Teismo pirmininkas atmetė Komisijos teiginį, kad ieškovas dar neišnaudojo nacionalinių teisių gynimo priemonių, nes toks teiginys nagrinėjamu atveju reikštų, kad ieškovui kategoriškai ir mechaniškai nustatoma pareiga išnaudoti nacionalines teisių gynimo priemones, taip neproporcingai apribojant galimybę kreiptis į Sąjungos teismą.

Dėl interesų palyginimo Bendrasis Teismas priminė, kad nors sprendimo dėl nesuderinamos su vidaus rinka pagalbos susigrąžinimo vykdymo sustabdymas gali pratęsti neigiamą poveikį, kurį ši pagalba daro konkurencijai, vis dėlto kitu atveju tokio sprendimo įvykdymas nedelsiant paprastai sukels negrįžtamą poveikį įmonei gavėjai ir *a priori* negali būti atmesta galimybė, kad galiausiai bus nuspręsta, jog dėl galimų trūkumų, kurių gali būti minėtame sprendime, pagalbos palikimas yra teisėtas. Todėl reikia užtikrinti, kad, pirma, per daug nebūtų sumažinta laikina teisminė apsauga ir, antra, nebūtų apribota didelė diskrecija, kurią turi turėti laikinąsias apsaugos priemones taikantis teisėjas, kad galėtų pasinaudoti jam suteiktais įgaliojimais. Nagrinėjamu atveju Bendrojo Teismo pirmininkas pažymėjo, kad, pirma, kyla grėsmė, kad ieškovas bus likviduotas dėl iš pirmo žvilgsnio neteisėto sprendimo, ir, antra, nacionalinės valdžios institucijos ėmėsi priemonių užtikrinti, kad ginčijamas sprendimas būtų tinkamai įvykdytas. Šiomis aplinkybėmis Bendrojo Teismo pirmininkas padarė išvadą, kad, esant lojalaus bendradarbiavimo dvasiai, jis gali tikėtis nacionalinių valdžios institucijų valios ir gebėjimų užtikrinti (kaip buvo iki šiol) Sąjungos interesų apsaugą, leidžiant veiksmingai susigrąžinti valstybės pagalbą, todėl vykdymo sustabdymas nesudaro kliūčių galimam veiksmingam susigrąžinimui ateityje.

Vis dėlto 2018 m. kovo 22 d. Nutartimi **Hércules Club de Fútbol / Komisija** (T-766/16 R, nepaskelbta Rink., EU:T:2018:170)¹¹³ ir 2018 m. kovo 22 d. Nutartimi **Valencia Club de Fútbol / Komisija** (T-732/16 R, nepaskelbta Rink., EU:T:2018:171)¹¹⁴ Bendrojo Teismo pirmininkas atmetė prašymus taikyti laikinąsias apsaugos priemones, nes paaiškėjo, kad nė vienas iš atitinkamų futbolo klubų neįrodė, kad negalės sugrąžinti pagalbos, nesukeldamas grėsmės finansiniam savo gyvybingumui.

Be paminėtų nutarčių, taip pat reikia atkreipti dėmesį į kai kuriuos kitus jurisprudencijos pokyčius konfidencialumo apsaugos, ribojamųjų priemonių, institucinės teisės ir visuomenės sveikatos srityse.

Dėl konfidencialumo apsaugos pažymėtina, kad laikinąsias apsaugos priemones taikantis teisėjas išsamiai išnagrinėjo argumentus, susijusius su *fumus boni juris* buvimu, prieš atmesdamas prašymus sustabdyti vykdymą byloje, kuriose priimta 2018 m. spalio 25 d. Nutartis **JPMorgan Chase ir kt. / Komisija** (T-420/18 R, nepaskelbta Rink., EU:T:2018:724, pateiktas apeliacinis skundas¹¹⁵) ir 2018 m. spalio 25 d. Nutartis **Crédit agricole ir Crédit agricole Corporate and Investment Bank / Komisija** (T-419/18 R, nepaskelbta Rink., EU:T:2018:726, pateiktas apeliacinis skundas¹¹⁶), susijusios su Komisijos sprendimo, kuriuo pripažintas SESV 101 straipsnio pažeidimas, paskelbimu, 2018 m. liepos 12 d. Nutartis **RATP / Komisija** (T-250/18 R, nepaskelbta Rink., EU:T:2018:458), susijusi su galimybe susipažinti su dokumentais dėl „EU Pilot“ procedūros, ir 2018 m. spalio 12 d. Nutartis **Taminco / EFSA** (T-621/17 R, EU:T:2018:763), susijusi su augalų apsaugos produkto įvertinimu.

113| Nutartis panaikinta 2018 m. lapkričio 22 d. Nutartimi **Hércules Club de Fútbol / Komisija** (C-334/18 P(R), [EU:C:2018:952](#)).

114| Apeliacinis skundas buvo atmestas 2018 m. lapkričio 22 d. Nutartimi **Valencia Club de Fútbol / Komisija** (C-315/18 P(R), [EU:C:2018:951](#)).

115| Byla **JPMorgan Chase ir kt. / Komisija**, C-1/19 P(R).

116| Byla **Crédit agricole ir Crédit agricole Corporate and Investment Bank**, C-4/19 P(R).

Konkrečiai kalbant, 2018 m. spalio 25 d. Nutartyje **JPMorgan Chase ir kt. / Komisija** (T-420/18 R, nepaskelbta Rink., EU:T:2018:724, pateiktas apeliacinis skundas) ir 2018 m. spalio 25 d. Nutartyje **Crédit agricole ir Crédit agricole Corporate and Investment Bank / Komisija** (T-419/18 R, nepaskelbta Rink., EU:T:2018:726, pateiktas apeliacinis skundas) Bendrojo Teismo pirmininkas priminė, kad konfidencialios informacijos laikinos apsaugos srityje nepakanka pareikšti, jog informacija yra konfidenciali. Reikia įrodyti, kad iš pirmo žvilgsnio informacija iš tiesų yra konfidenciali.

Toliau Bendrojo Teismo pirmininkas konstatavo, kad, atsižvelgiant į visuomenės interesą kuo plačiau žinoti Komisijos veiksmų motyvus, įmonės, kuriai Komisija skyrė baudą už konkurencijos teisės pažeidimą, interesus, kad jai inkriminuojamo pažeidimo detalės nebūtų paviešintos, nevertas jokios ypatingos apsaugos.

Bendrojo Teismo pirmininkas pažymėjo, kad ieškovių argumentui, jog pagal nekaltumo prezumpcijos principą draudžiama paskelbti sprendimą, kuriuo konstatuojamas pažeidimas, arba reikalaujama užmaskuoti visą pažeidimo aprašymą, iš pirmo žvilgsnio negalima pritarti. Jis priminė, kad Sąjungos institucijų aktams taikoma teisėtumo prezumpcija ir jie sukelia teisinių pasekmių, kol nėra atšaukti, panaikinti arba pripažinti negaliojančiais. Todėl sprendimo, kuriuo konstatuojamas SESV 101 straipsnio pažeidimas, paskelbimui iš principo negali būti taikoma sąlyga, kad Sąjungos teismas turi būti prieš tai priėmęs sprendimą dėl su šiuo sprendimu susijusio ieškinio.

Kiek tai susiję su ribojamosiomis priemonėmis, byloje, kurioje priimta 2018 m. lapkričio 28 d. Nutartis **Klyuyev / Taryba** (T-305/18 R, nepaskelbta Rink., EU:T:2018:849), Bendrojo Teismo pirmininkas atmetė prašymą sustabdyti Tarybos aktų, kuriais atnaujintos ieškovui taikomos ribojamosios priemonės, vykdymą.

Pripažinęs, kad yra *fumus boni juris*, Bendrojo Teismo pirmininkas atmetė prašymą, nesant skubos. Bendrojo Teismo pirmininkas išnagrinėjo, be kita ko, ieškovo argumentą, grindžiamą jo teisės į veiksmingą teisinės gynybos priemonę pažeidimu dėl to, kad jo pavardės įtraukimas į sąrašą nuolat pratęsiamas, neatsižvelgiant į tai, kad yra Bendrojo Teismo sprendimų, kuriuose Bendrasis Teismas pripažino tam tikrų aktų dėl ribojamųjų priemonių nustatymo jo atžvilgiu neteisėtumą.

Šiomis aplinkybėmis Bendrojo Teismo pirmininkas konstatavo, kad skubos sąlygos moduliavimas galimas tuomet, kai dėl sisteminių priežasčių kyla grėsmė, jog bus sužlugdyta veiksminga teisminė gynyba. Todėl Bendrojo Teismo pirmininkas pažymėjo, kad dėl ginčų, susijusių su ribojamosiomis priemonėmis, ypatumų neturi būti paneigta teisė į veiksmingą teisminę gynybą. Vis dėlto nagrinėjamu atveju nebuvo sisteminių priežasčių, dėl kurių Bendrojo Teismo sprendimai, kuriais ribojamosios priemonės buvo panaikintos, taptų neveiksmingi.

Kiek tai susiję su institucine teise, verta paminėti bylą, kurioje priimta 2018 m. gegužės 4 d. Nutartis **Czarnecki / Parlamentas** (T-230/18 R, nepaskelbta Rink., EU:T:2018:262). Bendrojo Teismo pirmininkas kaip nepriimtina atmetė prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones, kiek tai susiję su Parlamento sprendimu atimti iš ieškovo Parlamento pirmininko pavaduotojo mandatą dėl tariamai padaryto sunkaus pažeidimo.

Dėl prašymo sustabdyti Parlamento sprendimo anksčiau laiko pašalinti iš Parlamento pirmininko pavaduotojo pareigų, kurias ėjo ieškovas, vykdymą Bendrojo Teismo pirmininkas konstatavo, kad priėmus šį sprendimą jo veikimas pasibaigė, todėl jo vykdymas negali būti sustabdytas. Dėl antros reikalavimų dalies, susijusios su Parlamento pirmininko pavaduotojo mandato „palikimu“ ieškovui, Bendrojo Teismo pirmininkas pažymėjo, kad ieškovas pirmininko pavaduotojo mandato neteko tuo metu, kai buvo priimtas ginčijamas sprendimas. Be to, pirmininko pavaduotojo postas, kuris atsilaisvino atėmus pirmininko pavaduotojo mandatą, buvo užimtas 2018 m. kovo 1 d. Šiomis aplinkybėmis ieškovas prašoma laikinosios apsaugos priemone negali būti „paliktas“ eiti Parlamento pirmininko pavaduotojo pareigų praėjus beveik dviem mėnesiams po jo mandato atėmimo ir beveik vienam mėnesiui po to, kai pirmininko pavaduotojo postas, kurį jis anksčiau užėmė, buvo užimtas kito asmens.

Galiausiai visuomenės sveikatos srityje reikia paminėti kelias su reguliuojamomis rinkomis susijusias bylas, kuriose keliama visuomenės sveikatos klausimai (augalų apsaugos produktų, žmonėms skirtų vaistų ir biocidinių produktų sektoriai) ir priimta 2018 m. birželio 22 d. Nutartis **Arysta LifeScience Netherlands / Komisija** (T-476/17 R, EU:T:2018:407), 2018 m. birželio 22 d. Nutartis **FMC / Komisija** (T-719/17 R, EU:T:2018:408), 2018 m. liepos 11 d. Nutartis **GE Healthcare / Komisija** (T-783/17 R, EU:T:2018:503), 2018 m. rugpjūčio 24 d. Nutartis **Laboratoire Pareva ir Biotech3D / Komisija** (T-337/18 R ir T-347/18 R, nepaskelbta Rink., EU:T:2018:587), 2018 m. spalio 25 d. Nutartis **Laboratoire Pareva / Komisija** (T-337/18 R II, nepaskelbta Rink., EU:T:2018:729), 2018 m. spalio 25 d. Nutartis **Laboratoire Pareva / Komisija** (T-347/18 R II, nepaskelbta Rink., EU:T:2018:730) ir 2018 m. lapkričio 23 d. Nutartis **GMPO / Komisija** (T-733/17 R, nepaskelbta Rink., EU:T:2018:839).

Konkrečiai kalbant, bylose, kuriose priimta, pirma, 2018 m. birželio 22 d. Nutartis **FMC / Komisija** (T-719/17 R, EU:T:2018:408), susijusi su prašymu sustabdyti Komisijos reglamento, kuriuo panaikintas leidimas pateikti rinkai vaistą, kiek tai susiję su viena herbiciduose naudojama medžiaga, vykdymą, ir, antra, 2018 m. lapkričio 23 d. Nutartis **GMPO / Komisija** (T-733/17 R, nepaskelbta Rink., EU:T:2018:839), susijusi su prašymu sustabdyti Komisijos reglamento, kuriuo leidžiama pateikti rinkai prie retųjų vaistų kategorijos nepriskirtą vaistą, vykdymą, Bendrojo Teismo pirmininkas pažymėjo, jog nors ir buvo pripažinta, kad negalima atmesti galimybės, jog objektyviai reikšminga ir tariamai sukelta pareigos galutinai atlikti svarbų komercinį pasirinkimą per netinkamą terminą finansinė žala gali būti laikoma „didele“ arba kad tokios žalos dydis gali būti laikomas akivaizdžiu, net ir nesant su atitinkamos įmonės dydžiu susijusios informacijos, ši jurisprudencija turi būti vertinama atsižvelgiant į sritį, kurioje ieškovas vykdo savo veiklą. Todėl griežtai reguliuojamoje rinkoje, į kurią kompetentingos valdžios institucijos gali greitai įsikišti, kai dėl ne visuomet numatomų priežasčių kyla grėsmė visuomenės sveikatai, atitinkamos įmonės turi saugotis tokio įsikišimo pasekmių, vykdydamos tinkamą politiką, jeigu nenori pačios patirti dėl jo susidarančios žalos.

Be to, byloje, kurioje priimta 2018 m. birželio 22 d. Nutartis **FMC / Komisija (T-719/17 R, EU:T:2018:408)**, ir bylose, kuriose išnagrinėti prašymai sustabdyti Komisijos sprendimų vykdymą, kuriais arba nustatyti apribojimai naudoti veikliąją medžiagą augalų apsaugos produktuose (2018 m. birželio 22 d. Nutartis **Arysta LifeScience Netherlands / Komisija**, T-476/17 R, EU:T:2018:407), arba atsisakyta patvirtinti medžiagas, skirtas naudoti tam tikruose biocidiniuose produktuose (2018 m. rugpjūčio 24 d. Nutartis **Laboratoire Pareva ir Biotech3D / Komisija**, T-337/18 R ir T-347/18 R, nepaskelbta Rink., EU:T:2018:587), Bendrojo Teismo pirmininkas, prieš atmesdamas šiuos prašymus, palygino interesus. Bendrojo Teismo pirmininkas priminė, kad mokslo pokyčiai nėra reti ir suteikia progą iš naujo įvertinti medžiagas, atsižvelgiant į naujas žinias ir mokslo atradimus, be kita ko, į pavojų visuomenės sveikatai. Tai yra atnaujinimo procedūrų pagrindas ir dėl to nustatomi leidimams prekiauti taikomi laiko apribojimai. Bendrojo Teismo pirmininkas nusprendė, kad dėl to, siekiant paneigti bylos medžiagoje identifikuotą pavojų visuomenės sveikatai, nepakanka tvirtinti, jog atitinkamas produktas praeityje galėjo būti naudojamas be apribojimų. Bendrojo Teismo pirmininkas nurodė privalantis atsižvelgti į šį pavojų ir neturintis atlikti naujo techninio mokslo duomenų vertinimo, kuris viršija jo įgaliojimus.

C | BENDROJO TEISMO KANCELIARIJOS VEIKLA 2018 M.

Parengė Bendrojo Teismo kancleris **Emmanuel Coulon**

Intensyvios veiklos sąlygomis¹ kanceliarija sutelkė visus savo išteklius, kad palengvintų Bendrojo Teismo darbą ir kad vykdydama jai pavestą užduotį – teikti teisingumo vykdymo ir administracinę pagalbą – prisidėtų prie labai gerų teismo veiklos rezultatų. Ji prisitaikė prie išplėstos sudėties teismo² veiklos reikalavimų ir stengėsi pasirengti tam tikriems pokyčiams, kurių laukiama dėl būsimo ir paskutinio 2019 m. rugsėjo mėn. numatyto teisėjų skaičiaus padidinimo įgyvendinant Europos Sąjungos Teisingumo Teismo teismų sistemos reformą³. Kanceliarija pasiruošė tam, kad atitiktų naujas veiklos normas. Bet kuriuo atveju buvo nuolat siekiama teikti tikslingas tarnybos paslaugas, kurias skaičiai gali atspindėti tik iš dalies.

72 etatus (55 asistentų ir 17 administratorių) turinti kanceliarija susidūrė su darbuotojų kaita, be to, 2018 m. liko laisvas Bendrojo Teismo kanclerio pavaduotojo postas.

- Ir šį kartą kanceliarija padėjo Bendrajam Teismui vykdyti teisingumą:
- užtikrindama tinkamą proceso eigą ir tinkamą bylų medžiagos tvarkymą,
- užtikrindama šalims atstovaujančių asmenų ir teisėjų bendravimą,
- aktyviai padėdama teisėjams ir jų kabinetų darbuotojams.

Kanceliarija taip pat prisidėjo prie Bendrojo Teismo administravimo, prižiūrima jo pirmininko, o jai padėjo kitos institucijos tarnybos.

Kanceliarijai pavestas užduotis, kurių pastovumas, bent jau kaip nurodyta atitinkamose nuostatose, nelengvai suderinamas su būtinybe veikti lanksčiai ir įvairiai siekiant jas įvykdyti, atliko darbui atsidavę ir motyvuoti pareigūnai ir tarnautojai, suvokiantys šių užduočių svarbą ir siekiantys prisidėti prie teisingumo vykdymo Sąjungoje.

1] Ši padėtis, Bendrojo Teismo Pirmininko išsamiai aprašyta 2018 m. Bendrojo Teismo veiklai skirtoje įžanginėje dalyje, pasižymėjo tuo, kad pasiektas institucijos istorijoje beprecedentis užbaigtų bylų skaičius (1 009) ir sumažėjo tam tikrų gautų bylų skaičius (834, palyginti su 917 2017 m.), dėl to dar neišnagrinėtų bylų skaičius iki 2018 m. gruodžio 31 d. sumažėjo 12 % (1 333, palyginti su 1 508 2017 m.).

2] 2018 m. sausio 1 d. Bendrąjį Teismą sudarė 46 teisėjai. Nuo 2018 m. spalio 8 d., išvykus vienam teisėjui, kuris pradėjo eiti pareigas Teisingumo Teisme, ir nepaskyrus jo įpėdinio, Bendrąjį Teismą sudaro 45 teisėjai.

3] 2015 m. gruodžio 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES, Euratomas) 2015/2422, kuriuo iš dalies keičiamas Protokolas Nr. 3 dėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto (OL L 341, 2015, p. 14), ir 2016 m. liepos 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES, Euratomas) 2016/1192 dėl jurisdikcijos perdavimo Bendrajam Teismui kaip pirmajai instancijai spręsti Europos Sąjungos ir jos tarnautojų ginčus (OL L 200, 2016, p. 137).

I. Indėlis į teisminę veiklą

2018 m. kanceliarija užregistravo 55 395 procesinius dokumentus 23 proceso kalbomis⁴ (iš 24 proceso kalbų, nurodytų Bendrojo Teismo procedūros reglamente), tvarkė 4 562 pareiškimus nagrinėjamose bylose (be bylos iškėlimo dokumentų), vykdė įvairių kolegijų priimtus sprendimus naudodama proceso organizavimo ar pasirengimo nagrinėti bylą priemones ir paskelbė 1 371 komunikatą *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje*.

Žinoma, neįmanoma apibendrinti visų duomenų, kurie leistų įvertinti kanceliarijos atlikto darbo apimtį, tačiau galima nurodyti kai kuriuos iš jų, visų pirma statistinius, kurie gali atspindėti jos veiklos mastą:

- tarp 9 746 pateiktų procesinių dokumentų buvo 318 prašymų įstoti į bylą ir 197 prašymai užtikrinti konfidencialumą šalių arba visuomenės atžvilgiu,
- procesų, kuriuose nagrinėtos bylų grupės ar blokai, vykdymui užtikrinti kiekvienoje iš šių bylų reikėjo koordinuoti darbus ir kanceliarijoje, atsižvelgiant į kelias proceso kalbas, ir su teisėjų kolegijomis, kad būtų išnagrinėti prašymai pratęsti terminą, sujungti bylas, įstoti į bylą, taip pat prireikus prašymai užtikrinti konfidencialumą,
- kanceliarijos parengti 12 436 procesinių dokumentų perdavimo lapai (t. y. daugiau nei 1 000 kas mėnesį) bylų nagrinėjimo tikslais (skaitmenine forma) buvo persiųsti teisėjų kabinetams,
- buvo nuspręsta imtis šimtų proceso organizavimo ir dešimčių pasirengimo nagrinėti bylą priemonių arba nurodyta jas taikyti, be kita ko, dėl dokumentų, kurių konfidencialumą šalys prašė užtikrinti, pateikimo.

Be to, kanceliarijos užduotis 381 kolegijų konferencijoje ir teismo posėdyje, vykusiuose 387 bylose, vykdė 11 už procesinių dokumentų administravimą atsakingų administratorių, kurie po kiekvienos kolegijos konferencijos ir kiekvieno teismo posėdžio, be bylų medžiagos, dar ruošė protokolus ir teikė juos teisėjams tvirtinti.

Du skaičiai iliustruoja vidutinę kanceliarijos tvarkomų bylų apimtį. Pirma, 85 % procesinių dokumentų, kuriuos kanceliarija gavo per taikomąją programą *e-Curia*, iš viso sudaro 823 076 lapai. Antra, 1 333 nagrinėjamų bylų, kurių dokumentus tvarkė kanceliarija, medžiaga 2018 m. pabaigoje siekė 530 tiesinių metrų.

Be to, 2015 m. liepos 1 d. įsigaliojusios proceso taisyklės ir toliau duoda teigiamų rezultatų. Vieni naujojo procedūros reglamento pokyčiai iš karto palengvino darbą, visų pirma intelektinės nuosavybės srityje (pakeitus kalbų vartojimo tvarką ir panaikinus antrąjį pasikeitimą pareiškimais), kiti, atsižvelgiant į padarytų pakeitimų pobūdį, išryškėjo tik įgyvendinant atitinkamas taisykles. Pavyzdžiui, Bendrasis Teismas veiksmingai pasinaudojo galimybe priimti bylose sprendimą nerengiant teismo posėdžio, be kita ko, dėl to, kad šalys jo neprašo (29 % visų bylų ir 42 % intelektinės nuosavybės bylų). Nerengiant posėdžio ne tik nereikėjo rengti apibendrinamosios ataskaitos teismo posėdžiui, bet ir tapo įmanoma greičiau išnagrinėti bylas priimant sprendimą (vidutiniškai 16,6 mėn. nerengiant teismo posėdžio, o jį rengiant – vidutiniškai 25,7 mėn.).

4| Įskaitant vieną ieškinį maltiečių kalba.

Taip pat ryškėja tiesioginių ieškinių, dėl kurių bylos išnagrinėtos priimant sprendimą antrą kartą nesikeičiant pareiškimais, procentinės dalies augimo tendencija (13 %, 2017 m. – 10 % ⁵⁾), turint omenyje, kad šio antrojo pasikeitimo pareiškimais daugiausia atsisakoma viešosios tarnybos bylose (32 %, 2017 m. – 20 %).

Galiausiai, galima pasidžiaugti, kad nors ir tebelieka didelis, bet mažėja tiesioginių ieškinių, kurių trūkumus reikėjo pašalinti dėl formos reikalavimų nesilaikymo, skaičius kitose nei intelektinės nuosavybės bylose (28 %). Vis dėlto tebekelia problemų tai, kad vienoje iš dviejų šios srities bylų vis dar tenka prašyti pašalinti ieškinio trūkumus.

Nors 2018 m. Bendrojo Teismo veiklos rezultatai apskritai vertintini teigiamai, vis dar galima ir reikia ieškoti kanceliarijoje būdų prisidėti prie spartaus ir veiksmingo bylų medžiagos tvarkymo ir optimizuoti kiekvieno ginčo teiseną nagrinėjamų bylų etapo trukmę ir procesinių dokumentų tvarkymą. Atsižvelgiant į tai, kad nuo 2019 m. rugsėjo mėn., kaip numatyta, padidės Bendrojo Teismo teisėjų skaičius ir dėl to, tikėtina, išaugs bylų skaičius – tuo grindžiama instituciją sudarančių teismų sistemos reforma, – tai taps beprecedenčiu iššūkiu kanceliarijai.

II. Pagalba nuoseklumui užtikrinti

Teismo organizavimas ir veikimas turi didelę reikšmę tam, kaip kanceliarijoje paskirstomos užduotys ir sutelkiami ištekliai, kad jam būtų galima kuo geriau padėti.

Šiuo metu Bendrąjį Teismą sudaro devynios penkių teisėjų kolegijos. Šiose kolegijose savo ruožtu veikia dvi mažesnės trijų teisėjų kolegijos, kurioms atitinkamai pirmininkauja penkių teisėjų kolegijų pirmininkas. Teikdama pagalbą kiekvienai iš šių kolegijų, kanceliarija turi užtikrinti, kad visi procesiniai dokumentai būtų tvarkomi vienodai (visų pirma kiek tai susiję su tvarkymo trukme). Kanceliarija taip pat turi padėti užtikrinti procesiniais klausimais kolegijų arba kolegijų pirmininkų priimtų sprendimų nuoseklumą, ypač įvairiomis formomis panaudodama savo žinias ir pateikdama Bendrajam Teismui tikslinius dokumentus (elektroniniu būdu pateikti informaciją procesiniais klausimais ir apie procesines nutartis, parengti mėnesinius pranešimus apie jurisprudenciją procesiniais klausimais).

Šios užduotys visiškai atitinka Bendrojo Teismo siekiamus tikslus, kurie jau įgyvendinami, be kita ko, dažniau perduodant bylas penkių teisėjų kolegijoms, o vieną bylą perdavus didžiajai kolegijai, ir tam tikroje apibrėžtoje srityje papildoma Bendrojo Teismo pirmininko pavaduotojui pavestą bendresnio pobūdžio užduotį – plėtoti horizontaliąją teisinę analizę, skirtą jurisprudencijos nuoseklumui ir kokybei pagerinti.

Atsižvelgdamas į tai, Bendrasis Teismas pageidavo, kad būtų išplėsti jo pirmininko pavaduotojo įgaliojimai, ir pasiūlė numatyti, kad jis gali eiti generalinio advokato pareigas ir teikti plenarinei konferencijai pasiūlymus dėl bylų perdavimo didesnės nei trijų teisėjų sudėties teismui. Buvo pateikti atitinkami Procedūros reglamento 3 straipsnio 3 dalies ir 28 straipsnio 2 dalies pakeitimai. Pritarus Teisingumo Teismui ir patvirtinus Europos Sąjungos Vadovų Tarybai pagal SESV 254 straipsnio penktoje pastraipoje numatytą procedūrą, Bendrasis Teismas priėmė šiuos pakeitimus⁶.

5] Su intelektinės nuosavybės teisėmis susijusios bylos neįtrauktos, nes Procedūros reglamente šios kategorijos bylos nenumatytas antrasis pasikeitimas pareiškimais.

6] Bendrojo Teismo procedūros reglamento pakeitimai (OL L 240, 2018, p. 67).

III. Plataus masto reforma: *e-Curia* tampa privaloma Bendrojo Teisme nagrinėjamosiose bylose

Ėmus taikyti taikomąją programą *e-Curia*, bendrą abiem Europos Sąjungos Teisingumo Teismą sudarantiems teismams, nuo 2011 m. lapkričio mėn. galima išimtinai elektroniniu būdu pateikti ir įteikti procesinius dokumentus.

2016 m. buvo pradėta plataus užmojo reforma siekiant, kad *e-Curia* taptų privaloma Bendrajame Teisme. Išlaugęs prieigos prie šios programos turėtojų skaičius, jau žymiai padidėjusi Bendrajam Teismui per *e-Curia* pateiktų procesinių dokumentų procentinė dalis, teigiamas šios nemokamos ir ekologiškos sistemos vartotojų įvertinimas, vis platesnis visų užbaigtų arba baigiamų teismo procesų etapų skaitmeninimas daugelyje valstybių narių ir naudojimosi vieninteliu procesinių dokumentų pateikimo ir įteikimo būdu privalumai paminėtini tarp veiksmų, kuriais buvo pagrįstas Bendrojo Teismo pasiūlymas pereiti prie visiškai skaitmeninių dokumentų mainų tarp kanceliarijos ir šalims atstovaujančių asmenų.

Žinią apie šią reformą labai palankiai įvertino valstybės narės ir advokatams atstovaujanti Europos advokatūrų ir teisininkų draugijų taryba (CCBE).

Minėta reforma buvo užbaigta 2018 m. gruodžio 1 d.; nuo tos datos *e-Curia* tapo vieninteliu teisminių dokumentų keitimosi tarp šalims atstovaujančių asmenų ir Bendrojo Teismo būdu. Ši naujovė palietė visas šalis (ieškovus, atsakovus ir į bylą įstojusias šalis) ir visų rūšių procesus. Vis dėlto laikantis teisės kreiptis į teismą principo buvo numatyta tam tikrų išimčių (visų pirma tais atvejais, kai paaiškėja, kad naudoti *e-Curia* techniškai neįmanoma, arba kai pareiškėjas, kuriam neatstovauja advokatas, prašo suteikti nemokamą teisinę pagalbą).

Privalomo *e-Curia* įdiegimo reformos įgyvendinimas apėmė tris aspektus.

Pirma, kiek tai susiję su teisiniu aspektu, Procedūros reglamento pakeitimus turėjo patvirtinti Europos Sąjungos Vadovų Taryba⁷, paskui Bendrasis Teismas turėjo priimti naują sprendimą dėl procesinių dokumentų pateikimo ir įteikimo per *e-Curia*⁸, nustatyti naujas taikomosios programos *e-Curia* naudojimo sąlygas, iš dalies pakeisti Procedūros reglamento praktines vykdymo nuostatas⁹ ir parengti naują nemokamos teisinės pagalbos anketą¹⁰.

Antrasis – techninis ir organizacinis – aspektas apėmė įvairias priemones, skirtas informacinėms sistemoms konfigūruoti, siekiant jas pritaikyti prie naujų poreikių.

7| Bendrojo Teismo procedūros reglamento pakeitimai (OL L 240, 2018, p. 68).

8| 2018 m. liepos 11 d. Bendrojo Teismo sprendimas dėl procesinių dokumentų pateikimo ir įteikimo per taikomąją programą *e-Curia* (OL L 240, 2018, p. 72).

9| Bendrojo Teismo procedūros reglamento praktinių vykdymo nuostatų daliniai pakeitimai (OL L 294, 2018, p. 23).

10| Nemokamos teisinės pagalbos anketa (OL 306, 2018, p. 61).

Trečiasis – komunikacijos – aspektas, kuris Bendrojo Teismo pageidavimu turėjo būti stiprus ir intensyvus, apėmė priemones, skirtas įvairiai tikslinei publikai (plačiai visuomenei, šalims atstovaujantiems asmenims, įskaitant advokatus ir įgaliotuosius asmenis Bendrajame Teisme vykstančiuose procesuose, ir institucijos darbuotojams).

Nuo pat pradžių šią reformą, leidžiančią racionalizuoti dokumentų tvarkymą, Bendrojo Teismo kanceliarija skatino, siekdama užbėgti už akių tikėtiniems pokyčiams, kuriuos lems teisėjų skaičiaus padidėjimas, numatytas 2019 m. rugsėjo mėn., įgyvendinant trečiąją institucijų sudarančių teismų sistemos reformos etapą. Įdiegus privalomąją taikomąją programą *e-Curia*, nebeteks susidurti su formatų gausa, skaitmeninti popierine forma pateiktų dokumentų, o tuo atveju, jei dokumentas popierine forma pateikiamas pateikus faksu, antrą kartą nereikės registruoti jo duomenų bazėje ir tikrinti atitikties popierine forma pateiktam dokumentui. Procesinių dokumentų pateikimo taisyklių supaprastinimas (be kita ko, panaikinta pareiga pateikti kopijas, kurių atitiktis originalui patvirtinta) taip pat turėtų padėti sumažinti atvejus, kai būtina šalinti trūkumus.

Sėkmingas šio drąsaus projekto įgyvendinimas nebūtų įmanomas be nepailstamų kanceliarijos darbuotojų pastangų ir Teismo paramos, ypač jo „Procedūros reglamento“ komiteto, Teisingumo Teismo kanceliarijos, Daugiakalbystės generalinio direktorato, Informacinių technologijų direktorato, Komunikacijos direktorato ir už darbuotojų mokymą atsakingo skyriaus.

IV. Kitos pagalbos Bendrajam Teismui formos

Kanceliarija kasdieniame darbe padėjo Bendrojo Teismo pirmininkui, Bendrojo Teismo pirmininko pavaduotojui ir visoms kolegijoms, taip pat jas sudarančių teisėjų kabinetų darbuotojams. Pastarieji galėjo pasikliauti nuolatine kanceliarijos pareigūnų ir kitų tarnautojų parengtimi padėti ir pasinaudoti jų procedūros technikos žiniomis. Dėl institucijos teisminės struktūros reformos įgyvendinimo išaugus teisėjų ir jų darbuotojų skaičiui vėl smarkiai padaugėjo vidaus užklausų kanceliarijai.

Kartu kanceliarija veikė lanksčiai, toliau tęsė koordinuotą veiklą ir siekė efektyvumo prisiderindama prie Bendrojo Teismo išplėtimo nulemtų reikalavimų ir tobulindama savo darbo metodus. Tarpinstitucinėje plotmėje bendradarbiaujant Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės tarnybos (EUIPO) apeliacinių tarybų kanceliarijai ir Bendrojo Teismo kanceliarijai buvo sudarytos sąlygos pasitelkti technines priemones, būtinas siekiant užtikrinti, kad visa apeliacinių tarybų nagrinėtų administracinių bylų medžiaga Bendrajam Teismui būtų perduota tik suskaitmeninta ir kad tam tikra informacija joms būtų perduodama automatiškai, kai tik tampa prieinama svetainėje *Curia*¹¹.

Galiausiai kanceliarija, tarpininkaujama Bendrojo Teismo kanclerio ir jo atstovų, ir toliau teikė pagalbą įvairiems Bendrojo Teismo organams (be kita ko, plenarinei konferencijai, kolegijų pirmininkų konferencijai ir „Procedūros reglamento“ komitetui), taip pat kitiems komitetams ir darbo grupėms, atsižvelgdama į jų poreikius arba aptariamų klausimų pobūdį.

11| EUIPO buvo atsakovė 42,5 % bylų, iškeltų 2018 m. (neskaitant specialiųjų procedūrų).

V. Administracinė veikla

Dėl įvairių veiksmų administracinei veiklai skirtų kanceliarijos išteklių dalis išaugo.

Pirma, išaugo išlaidos, susijusios su padidėjusio Bendrojo Teismo administravimu, įskaitant pasirengimą komitetų ir darbo grupių susirinkimams (darbotvarkės, bylų medžiagos tikrinimas, protokolų arba ataskaitų rengimas) ir didesnę aptartinių klausimų įvairovę.

Antra, išlaidos, susijusios su tarnybos administravimu, jos pareigūnų ir tarnautojų administravimu, informacinių technologijų projektų priežiūra, informacijos koordinavimu, pateikimu ir perdavimu, tebebuvo didelės.

Galiausiai, kanceliarija, kaip administracinė tarnyba, atsakė į įvairias kitas jai pateiktas užklausas. Buvo imtasi priemonių, siekiant:

- atitikti teisės aktuose nustatytus aplinkos apsaugos reikalavimus (EMAS, *Eco-Management and Audit Scheme*, aplinkosaugos vadybos ir audito sistema), toliau kartu su kitais institucijos administraciniais subjektais ir teisėjų kabinetais įgyvendinant informuotumo didinimo priemones,
- visapusiškai užtikrinti ypač jautrios informacijos apsaugos reglamentavimą Bendrojo Teismo pirmininko nustatytoje byloje,
- įgyvendinti naujojo finansinio reglamentavimo taisykles¹²,
- užtikrinti atitiktį Reglamentui dėl fizinių asmenų apsaugos Sąjungos institucijoms, organams, tarnyboms ir agentūroms tvarkant asmens duomenis¹³. Kad atsižvelgtų į realijas, susiformavusias kintant vaidmenims ir atsakomybei, kanceliarija (greta informacinių technologijų įgalotinio ir EMAS įgalotinio) paskyrė asmens duomenų apsaugos įgalotinį, kuris yra institucijos duomenų apsaugos įgalotinių tinklo narys.

Pažymėtina, kad ryškėja bendra išorės išlaidų augimo tendencija, nes reikia suderinti dokumentaciją ir procedūras tarnybos viduje, o ištekliai liko tokie patys. Tai – nauja situacija, į kurią kanceliarija turės atsižvelgti, vykdydama savo užduotis išplėsto Bendrojo Teismo labui.

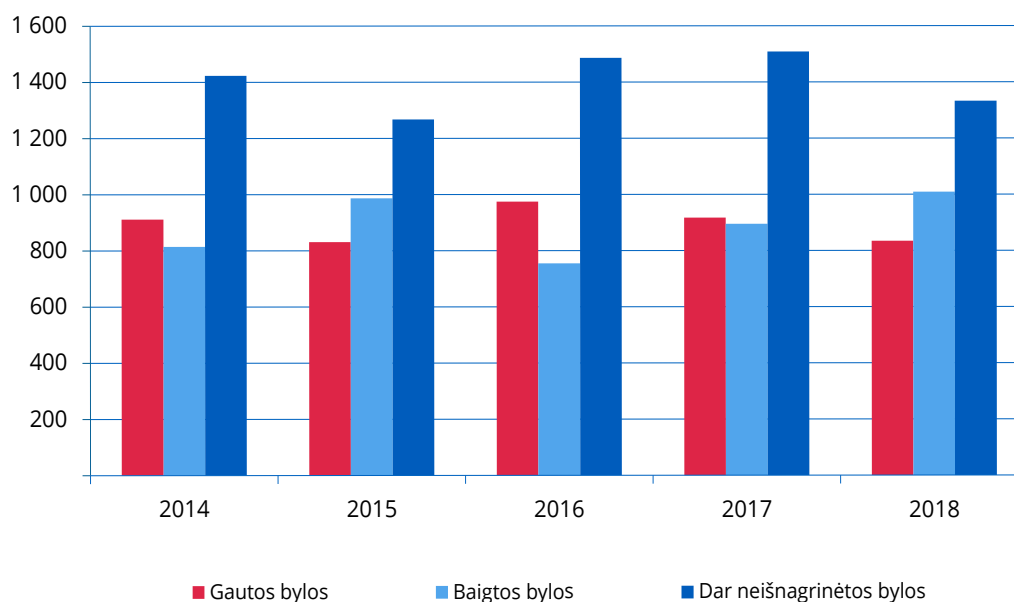
12| 2018 m. liepos 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES, Euratomas) 2018/1046 dėl Sąjungos bendrajam biudžetui taikomų finansinių taisyklių, kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (ES) Nr. 1296/2013, (ES) Nr. 1301/2013, (ES) Nr. 1303/2013, (ES) Nr. 1304/2013, (ES) Nr. 1309/2013, (ES) Nr. 1316/2013, (ES) Nr. 223/2014, (ES) Nr. 283/2014 ir Sprendimas Nr. 541/2014/ES bei panaikinamas Reglamentas (ES, Euratomas) Nr. 966/2012 (OL L 193, 2018, p. 1).

13| 2018 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2018/1725 dėl fizinių asmenų apsaugos Sąjungos institucijoms, organams, tarnyboms ir agentūroms tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo, kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 45/2001 ir Sprendimas Nr. 1247/2002/EB (OL L 295, 2018, p. 39).

D BENDROJO TEISMO TEISMINĖS VEIKLOS STATISTIKA

I. Bendrieji Bendrojo Teismo veiklos duomenys – Gautos, baigtos, dar neišnagrinėtos bylos (2014–2018)	221
II. Gautos bylos – Procedūrų pobūdis (2014–2018)	222
III. Gautos bylos – Ieškinio pobūdis (2014–2018)	223
IV. Gautos bylos – Ieškinio dalykinė sritis (2014–2018)	224
V. Baigtos bylos – Procedūrų pobūdis (2014–2018)	225
VI. Baigtos bylos – Ieškinio dalykinė sritis (2018)	226
VII. Baigtos bylos – Ieškinio dalykinė sritis (2014–2018)	227
VIII. Baigtos bylos – Teismo sudėtis (2014–2018)	228
IX. Baigtos bylos – Proceso trukmė mėnesiais (2014–2018)	229
X. Proceso trukmė mėnesiais (2014–2018) ¹	230
XI. Gruodžio 31 d. dar neišnagrinėtos bylos – Procedūrų pobūdis (2014–2018)	231
XII. Gruodžio 31 d. dar neišnagrinėtos bylos – Ieškinio dalykinė sritis (2014–2018)	232
XIII. Gruodžio 31 d. dar neišnagrinėtos bylos – Teismo sudėtis (2014–2018)	233
XIV. Kita – Prašymai dėl laikinųjų apsaugos priemonių (2014–2018)	234
XV. Kita – Pagreitinotos procedūros (2014–2018) ¹	235
XVI. Kita – Teisingumo Teismui apskųsti Bendrojo Teismo sprendimai (1990–2018)	236
XVII. Kita – Teisingumo Teismui pateiktų apeliacinių skundų pasiskirstymas pagal procedūros pobūdį (2014–2018)	237
XVIII. Kita – Apeliacinių skundų nagrinėjimo Teisingumo Teisme rezultatai (2018)	238
XIX. Kita – Apeliacinių skundų nagrinėjimo Teisingumo Teisme rezultatai (2014–2018)	239
XX. Kita – Bendroji raida (1989–2018)	240
XXI. Bendrojo Teismo kanceliarijos veikla (2015–2018)	241
XXII. Procesinių dokumentų pateikimo Bendrajam Teismui būdas	242
XXIII. Per <i>e-Curia</i> pateikta puslapių (2014–2018)	243
XXIV. Pranešimai <i>Europos Sąjungos oficialiajam leidiniui</i> (2014–2018)	244
XXV. Teismo posėdžiuose nagrinėtos bylos (2014–2018)	245

I. Bendrieji Bendrojo Teismo veiklos duomenys – Gautos, baigtos, dar neišnagrinėtos bylos (2014–2018)^{1 2}

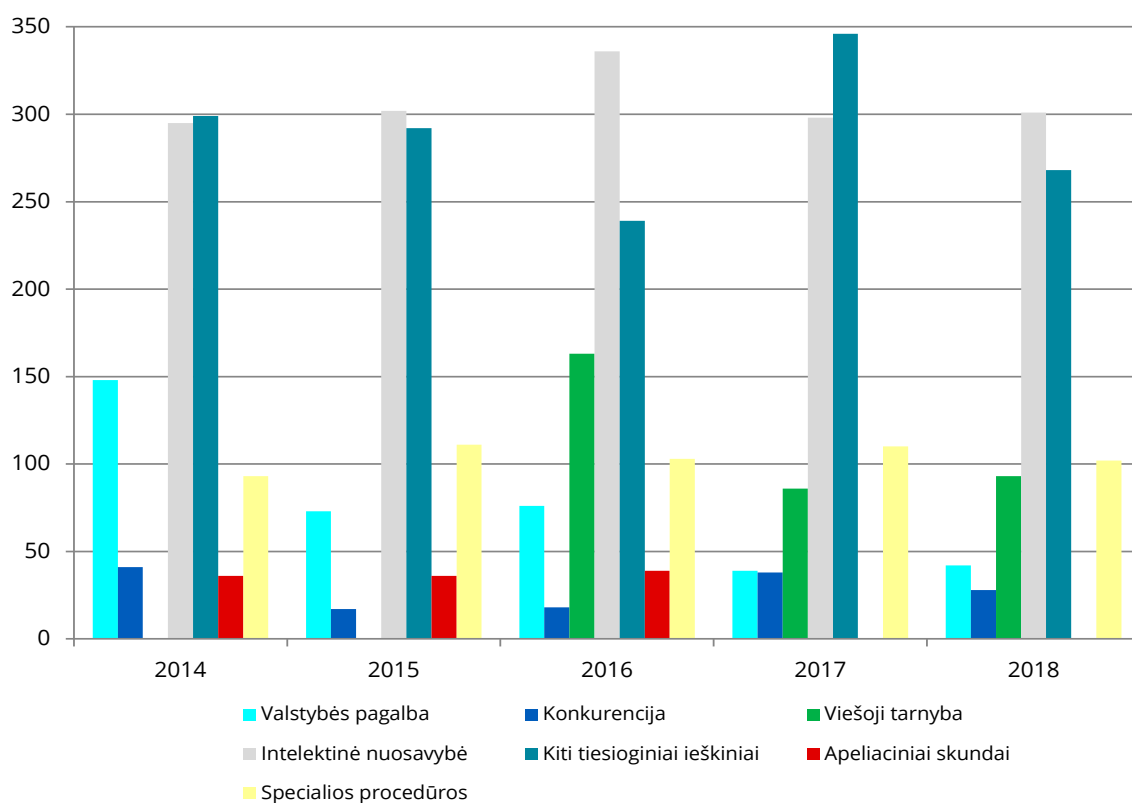
	2014	2015	2016	2017	2018
Gautos bylos	912	831	974	917	834
Baigtos bylos	814	987	755	895	1 009
Dar neišnagrinėtos bylos	1 423	1 267	1 486	1 508	1 333

1| Išskyrus atvejus, kai nurodyta kitaip, šioje lentelėje ir kituose puslapiuose pateikiamose lentelėse atsižvelgta į specialias procedūras.

Specialiomis procedūromis laikomi: protestas dėl sprendimo už akių panaikinimo (Teisingumo Teismo statuto 41 straipsnis, Bendrojo Teismo procedūros reglamento 166 straipsnis), procesas pagal trečiojo asmens skundą (Teisingumo Teismo statuto 42 straipsnis, Bendrojo Teismo procedūros reglamento 167 straipsnis), išaiškinimas (Teisingumo Teismo statuto 43 straipsnis, Bendrojo Teismo procedūros reglamento 168 straipsnis), bylos atnaujinimas (Teisingumo Teismo statuto 44 straipsnis, Bendrojo Teismo procedūros reglamento 169 straipsnis), nemokamos teisinės pagalbos suteikimas (Bendrojo Teismo procedūros reglamento 148 straipsnis), klaidų ištaisymas (Bendrojo Teismo procedūros reglamento 164 straipsnis), sprendimo nepriėmimas tam tikru klausimu (Bendrojo Teismo procedūros reglamento 165 straipsnis) ir ginčas dėl atlygintinų bylinėjimosi išlaidų (Bendrojo Teismo procedūros reglamento 170 straipsnis).

2| Išskyrus atvejus, kai nurodyta kitaip, šioje lentelėje ir kituose puslapiuose pateikiamose lentelėse neatsižvelgta į procedūras dėl laikinųjų apsaugos priemonių.

II. Gautos bylos – Procedūrų pobūdis (2014–2018)

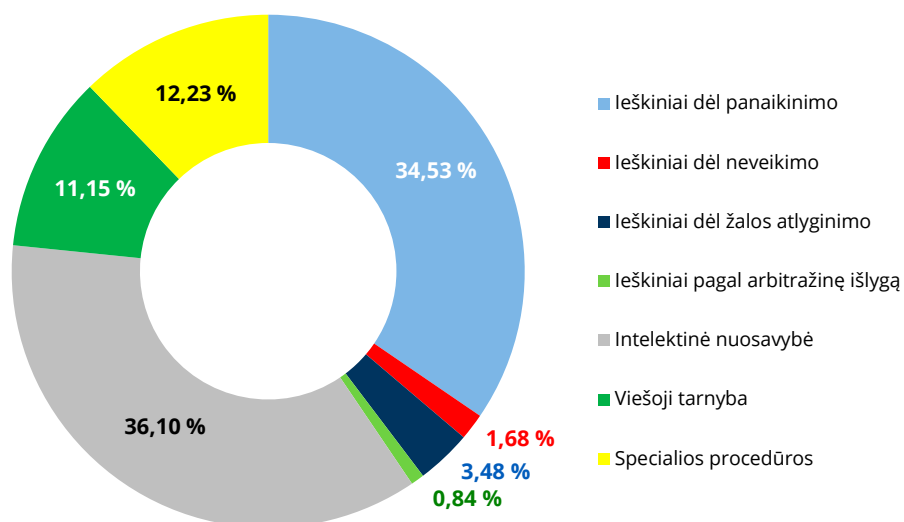

	2014	2015	2016 ¹	2017	2018
Valstybės pagalba	148	73	76	39	42
Konkurencija	41	17	18	38	28
Viešoji tarnyba			163	86	93
Intelektinė nuosavybė	295	302	336	298	301
Kiti tiesioginiai ieškiniai	299	292	239	346	268
Apeliaciniai skundai	36	36	39		
Specialios procedūros	93	111	103	110	102
Iš viso	912	831	974	917	834

1| 2016 m. rugsėjo 1 d. Bendrajam Teismui perduotos 123 viešosios tarnybos bylos ir 16 specialių procedūrų šioje srityje.

III. Gautos bylos – ieškinio pobūdis (2014–2018)

2018

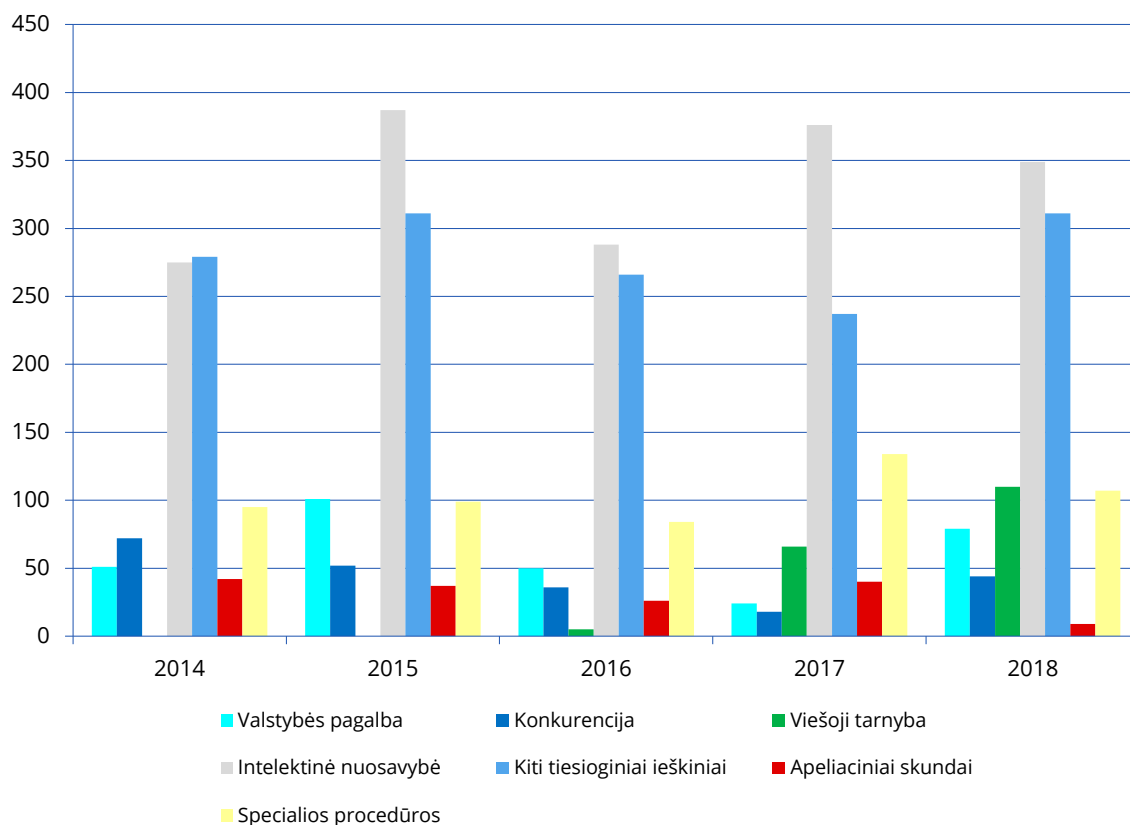
	2014	2015	2016	2017	2018
Ieškiniai dėl panaikinimo	423	332	297	371	288
Ieškiniai dėl neveikimo	12	5	7	8	14
Ieškiniai dėl žalos atlyginimo	39	30	19	23	29
Ieškiniai pagal arbitražinę išlygą	14	15	10	21	7
Intelektinė nuosavybė	295	302	336	298	301
Viešoji tarnyba			163	86	93
Apeliaciniai skundai	36	36	39		
Specialios procedūros	93	111	103	110	102
Iš viso	912	831	974	917	834

IV. Gautos bylos – ieškinio dalykinė sritis (2014–2018)

	2014	2015	2016	2017	2018
Aplinka	10	5	6	8	7
Arbitražinė išlyga	14	15	10	21	7
Bendra užsienio ir saugumo politika			1		
Cheminių medžiagų registracija, įvertinimas, autorizacija ir apribojimai (REACH reglamentas)	3	5	6	10	4
Ekonominė ir pinigų politika	4	3	23	98	27
Ekonominė, socialinė ir teritorinė sanglauda	3	5	2	3	
Energetika	3	3	4	8	1
Europos Sąjungos išorės veiksmai	2	1	2	2	2
Finansinės nuostatos (biudžetas, finansinė perspektyva, nuosavi ištekliai, kova su sukčiavimu)	4	7	4	5	4
Įmonių teisė	1	1			
Institucinė teisė	67	53	52	65	71
Intelektinė ir pramoninė nuosavybė	295	303	336	298	301
Įsisteigimo laisvė	1				1
Konkurencija	41	17	18	38	28
Kultūra			1		
Laisvas asmenų judėjimas		1	1	1	1
Laisvas kapitalo judėjimas		2	1		1
Laisvas prekių judėjimas		2	1		
Laisvė teikti paslaugas	1		1		
Laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė	1		7		2
Mokesčiai	1	1	2	1	2
Mokslo tyrimai, technologijų plėtra ir kosmosas	2	10	8	2	1
Muitų sąjunga ir bendrasis muitų tarifas	8		3	1	
Pramonės politika	2				
Prekybos politika	31	6	17	14	15
Ribojamosios priemonės (Išorės veiksmai)	69	55	28	27	40
Sąjungos pilietybė	1				
Socialinė politika	1		1		1
Susipažinimas su dokumentais	17	48	19	25	21
Švietimas, profesinis mokymas, jaunimas ir sportas		3	1		1
Teisės aktų derinimas		1	1	5	3
Transeuropiniai tinklai				2	1
Transportas	1				1
Valstybės pagalba	148	73	76	39	42
Vartotojų apsauga	1	2	1		1
Viešieji pirkimai	16	23	9	19	15
Visuomenės sveikata	11	2	6	5	9
Žemės ūkis	15	37	20	22	25
Žuvininkystės politika	3		1	2	3
Iš viso pagal EB sutartį / SESV	777	684	669	721	638
Pareigūnų tarnybos nuostatai	42	36	202	86	94
Specialios procedūros	93	111	103	110	102
IŠ VISO BENDRAI	912	831	974	917	834

V. Baigtos bylos – Procedūrų pobūdis (2014–2018)

	2014	2015	2016	2017	2018
Valstybės pagalba	51	101	50	24	79
Konkurencija	72	52	36	18	44
Viešoji tarnyba			5	66	110
Intelektinė nuosavybė	275	387	288	376	349
Kiti tiesioginiai ieškiniai	279	311	266	237	311
Apeliaciniai skundai	42	37	26	40	9
Specialios procedūros	95	99	84	134	107
Iš viso	814	987	755	895	1 009

VI. Baigtos bylos – ieškinio dalykinė sritis (2018)

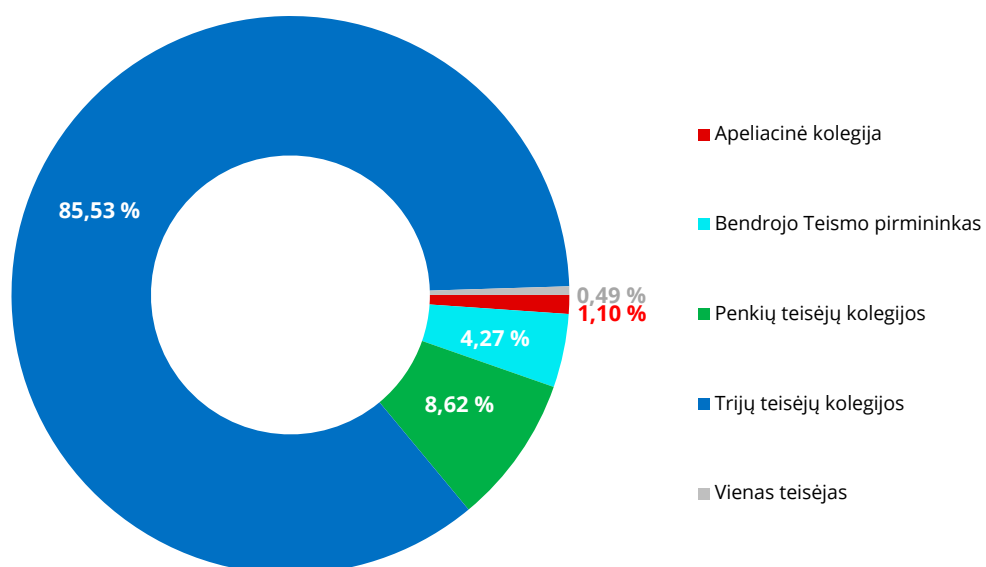
	Sprendimai	Nutartys	Iš viso
Aplinka	6	5	11
Arbitražinė išlyga	5	2	7
Bendra užsienio ir saugumo politika	1		1
Cheminių medžiagų registracija, įvertinimas, autorizacija ir apribojimai (REACH reglamentas)	4		4
Ekonominė ir pinigų politika	10	6	16
Ekonominė, socialinė ir teritorinė sanglauda	4		4
Energetika	4	2	6
Europos Sąjungos išorės veiksmai		2	2
Finansinės nuostatos (biudžetas, finansinė perspektyva, nuosavi ištekliai, kova su sukčiavimu)		5	5
Institucinė teisė	29	35	64
Intelektinė ir pramoninė nuosavybė	267	82	349
Konkurencija	39	5	44
Laisvas asmenų judėjimas		1	1
Laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė		3	3
Mokslo tyrimai, technologijų plėtra ir kosmosas	5	2	7
Muitų sąjunga ir bendrasis muitų tarifas		1	1
Prekybos politika	8	2	10
Ribojamosios priemonės (Išorės veiksmai)	30	12	42
Socialinė politika	1		1
Susipažinimas su dokumentais	58	9	67
Švietimas, profesinis mokymas, jaunimas ir sportas	3		3
Teisės aktų derinimas		1	1
Transeuropiniai tinklai		1	1
Transportas		1	1
Valstybės pagalba	45	34	79
Vartotojų apsauga	1		1
Viešieji pirkimai	9	11	20
Visuomenės sveikata	3	2	5
Žemės ūkis	25		25
Žuvininkystės politika		2	2
Iš viso pagal EB sutartį / SESV	557	226	783
Pareigūnų tarnybos nuostatai	87	32	119
Specialios procedūros		107	107
IŠ VISO BENDRAI	644	365	1 009

VII. Baigtos bylos – ieškinio dalykinė sritis (2014–2018) (sprendimai ir nutartys)

	2014	2015	2016	2017	2018
Aplinka	10	18	4	3	11
Arbitražinė išlyga	10	2	17	17	7
Asociacija su užjūrio šalimis ir teritorijomis	1				
Bendra užsienio ir saugumo politika	2	1			1
Cheminių medžiagų registracija, įvertinimas, autorizacija ir apribojimai (REACH reglamentas)	3	9	8	4	4
Ekonominė ir pinigų politika	13	9	2	6	16
Ekonominė, socialinė ir teritorinė sanglauda	1	6	1	12	4
Energetika	3	1	3	3	6
Europos Sąjungos išorės veiksmai		2		4	2
Finansinės nuostatos (biudžetas, finansinė perspektyva, nuosavi ištekliai, kova su sukčiavimu)		5	1	5	5
Įmonių teisė		1			
Institucinė teisė	33	58	46	54	64
Intelektinė ir pramoninė nuosavybė	275	388	288	376	349
Įsisteigimo laisvė		1			
Konkurencija	72	52	36	18	44
Kultūra			1	1	
Laisvas asmenų judėjimas		1		2	1
Laisvas kapitalo judėjimas		2	1		
Laisvas prekių judėjimas		2	1		
Laisvė teikti paslaugas	1		1		
Laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė	1			5	3
Mokesčiai	2	1		3	
Mokslo tyrimai, technologijų plėtra ir kosmosas	1	2	6	12	7
Muitų sąjunga ir bendrasis muitų tarifas	6	4	3	5	1
Naujų valstybių įstojimas		1			
Pramonės politika		2			
Prekybos politika	18	24	21	15	10
Ribojamosios priemonės (Išorės veiksmai)	68	60	70	26	42
Sąjungos pilietybė	1				
Socialinė politika			1		1
Susipažinimas su dokumentais	23	21	13	14	67
Švietimas, profesinis mokymas, jaunimas ir sportas	2		1		3
Teisės aktų derinimas	13		1	2	1
Transeuropiniai tinklai	1		2		1
Transportas	3	3			1
Turizmas	1				
Valstybės pagalba	51	101	50	24	79
Vartotojų apsauga		2	1	1	1
Viešieji pirkimai	18	22	20	16	20
Visuomenės sveikata	10	15	3	3	5
Žemės ūkis	15	32	34	21	25
Žuvininkystės politika	15	3	2	2	2
Iš viso pagal EB sutartį / SESV	673	851	638	654	783
Pareigūnų tarnybos nuostatai	46	37	33	107	119
Specialios procedūros	95	99	84	134	107
IŠ VISO BENDRAI	814	987	755	895	1 009

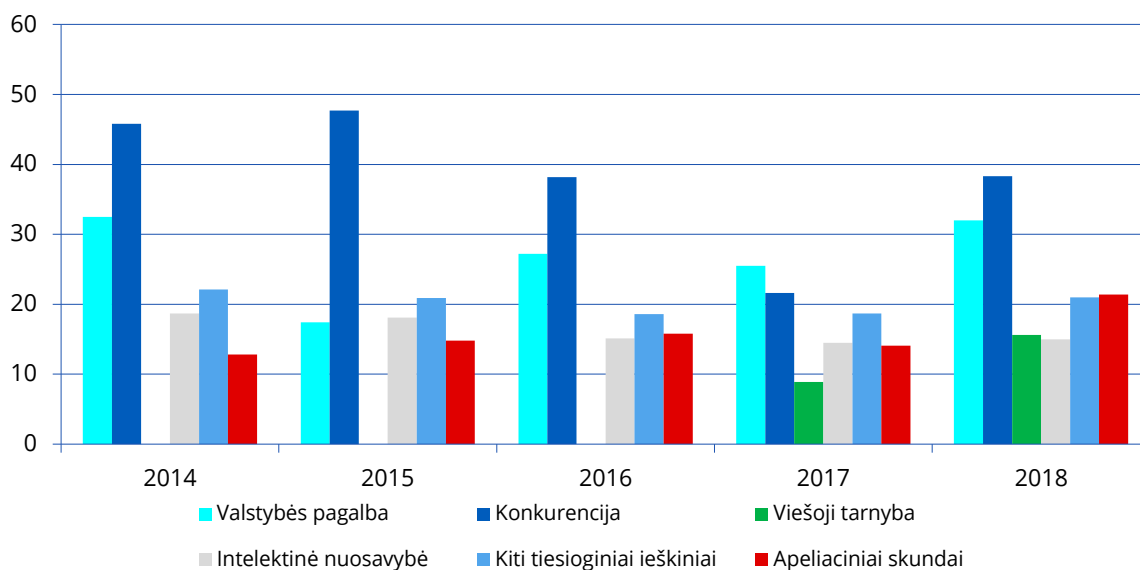
VIII. Baigtos bylos – Teismo sudėtis (2014–2018)

2018

	2014			2015			2016			2017			2018		
	Sprendimai	Nutartys	Iš viso	Sprendimai	Nutartys	Iš viso	Sprendimai	Nutartys	Iš viso	Sprendimai	Nutartys	Iš viso	Sprendimai	Nutartys	Iš viso
Apeliacinė kolegija	21	32	53	23	14	37	25	13	38	29	17	46	9	2	11
Bendrojo Teismo pirmininkas		46	46		44	44		46	46		80	80		43	43
Penkių teisėjų kolegijos	9	7	16	8	3	11	10	2	12	13	5	18	84	3	87
Trijų teisėjų kolegijos	398	301	699	538	348	886	408	246	654	450	301	751	546	317	863
Vienas teisėjas				1	8	9	5		5				5		5
Iš viso	428	386	814	570	417	987	448	307	755	492	403	895	644	365	1 009

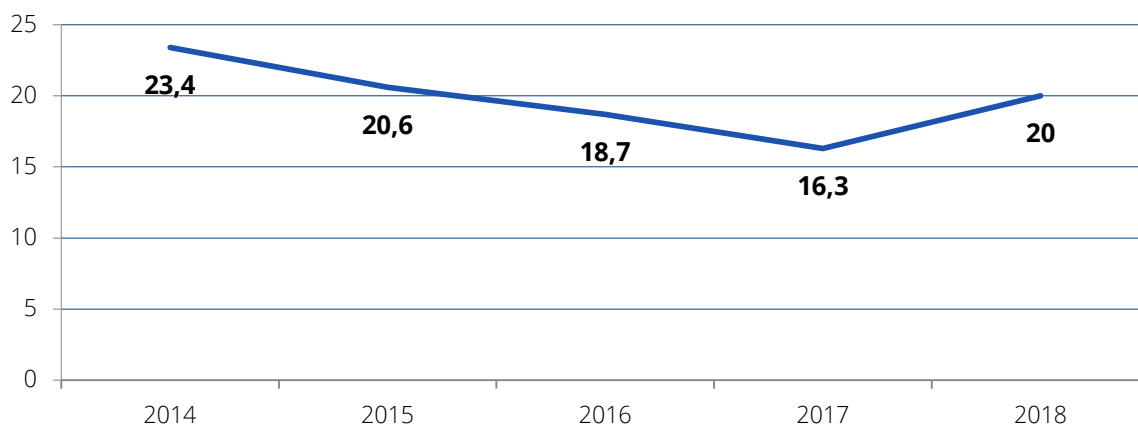
IX. Baigtos bylos – Proceso trukmė mėnesiais (2014–2018)¹ (sprendimai ir nutartys)

	2014	2015	2016	2017	2018
Valstybės pagalba	32,5	17,4	27,2	25,5	32
Konkurencija	45,8	47,7	38,2	21,6	38,3
Viešoji tarnyba				8,9	15,6
Intelektinė nuosavybė	18,7	18,1	15,1	14,5	15
Kiti tiesioginiai ieškiniai	22,1	20,9	18,6	18,7	21
Apeliaciniai skundai	12,8	14,8	15,8	14,1	21,4
Visos bylos	23,4	20,6	18,7	16,3	20

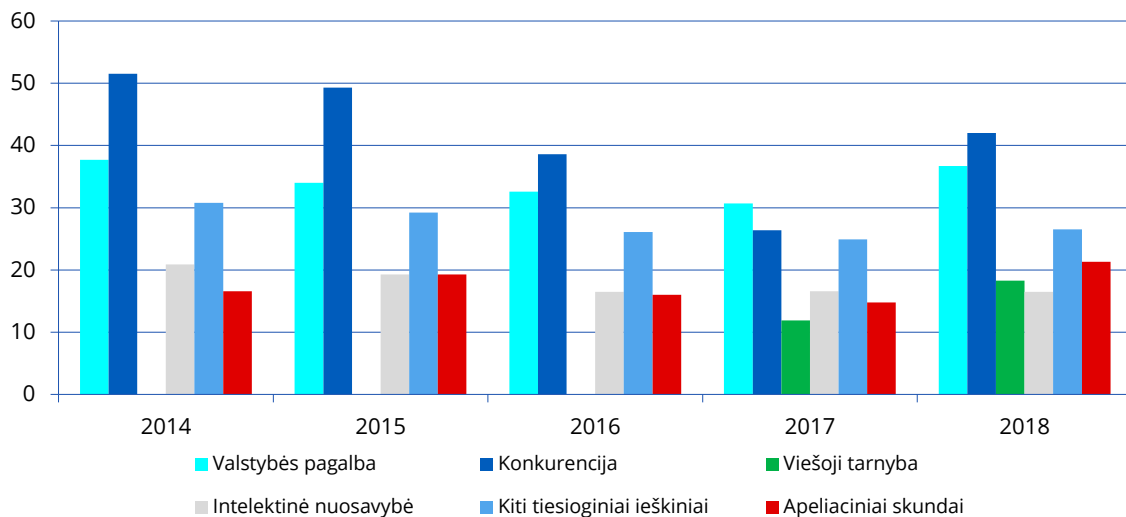
Proceso trukmė (mėnesiais)

Visos bylos, išspręstos priimant sprendimą arba nutartį

1] Trukmė nurodyta mėnesiais ir dešimtosiomis mėnesio dalimis. Apskaičiuojant vidutinę proceso trukmę neatsižvelgta į bylas, kuriose priimtas tarpinis sprendimas, specialias procedūras, skundus dėl laikinųjų apsaugos priemonių arba įstojimo į bylą, 2016 m. rugsėjo 1 d. Bendrajam Teismui perduotas viešosios tarnybos bylas. Vidutinė 2016 m. rugsėjo 1 d. Bendrajam Teismui perduotų viešosios tarnybos bylą, kurias Bendrasis Teismas išnagrinėjo priimdamas sprendimą arba nutartį, nagrinėjimo trukmė yra 20,3 mėnesio (įskaitant laikotarpį Tarnautojų teisme ir laikotarpį Bendrajame Teisme).

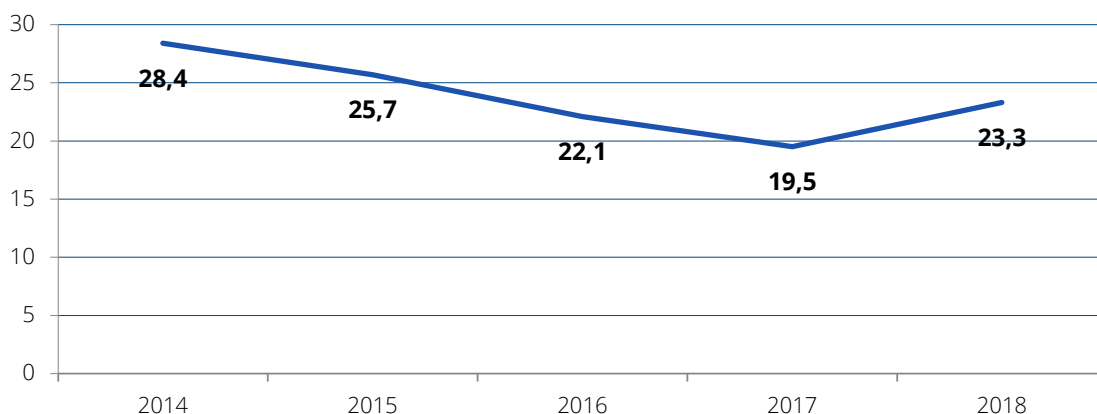
X. Proceso trukmė mėnesiais (2014–2018)¹ (sprendimai ir nutartys)

	2014	2015	2016	2017	2018
Valstybės pagalba	37,7	34	32,6	30,7	36,7
Konkrencija	51,5	49,3	38,6	26,4	42
Viešoji tarnyba				11,9	18,3
Intelektinė nuosavybė	20,9	19,3	16,5	16,6	16,5
Kiti tiesioginiai ieškiniai	30,8	29,2	26,1	24,9	26,5
Apeliaciniai skundai	16,6	19,3	16	14,8	21,3
Visos bylos	28,4	25,7	22,1	19,5	23,3

Proceso trukmė (mėnesiais)

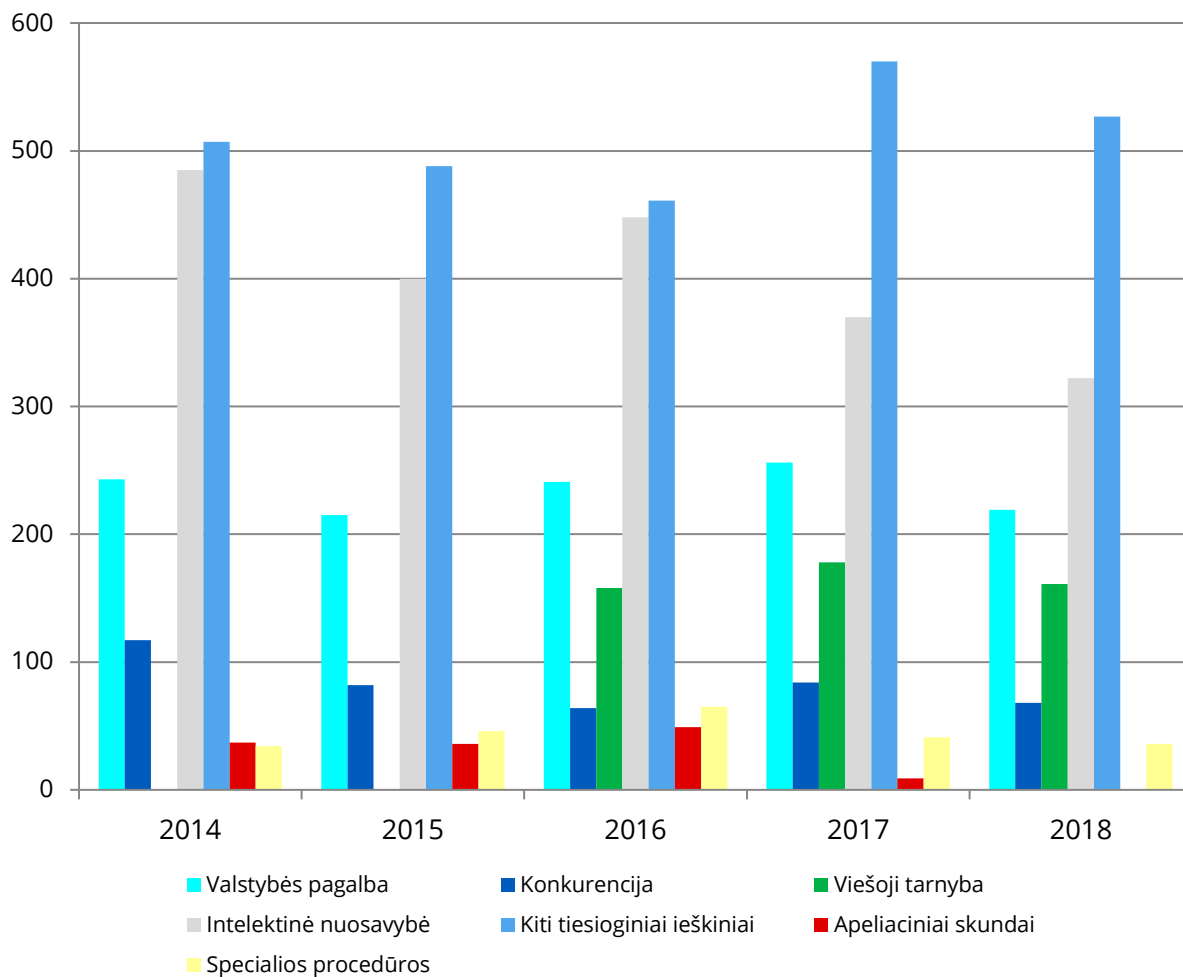
Visos bylos, išspręstos priimant sprendimą

1| Trukmė nurodyta mėnesiais ir dešimtosiomis mėnesio dalimis. Apskaičiuojant vidutinę proceso trukmę neatsižvelgta į bylas, kuriose priimtas tarpinis sprendimas, specialias procedūras, skundus dėl laikinųjų apsaugos priemonių arba įstojimo į bylą, 2016 m. rugsėjo 1 d. Bendrajam Teismui perduotas viešosios tarnybos bylas. Vidutinė 2016 m. rugsėjo 1 d. Bendrajam Teismui perduotų viešosios tarnybos bylą, kurias Bendrasis Teismas išnagrinėjo priimdamas sprendimą, nagrinėjimo trukmė yra 23,2 mėnuo (įskaitant laikotarpį Tarnautojų teisme ir laikotarpį Bendrajame Teisme).

XI. Gruodžio 31 d. dar neišnagrinėtos bylos – Procedūrų pobūdis (2014–2018)

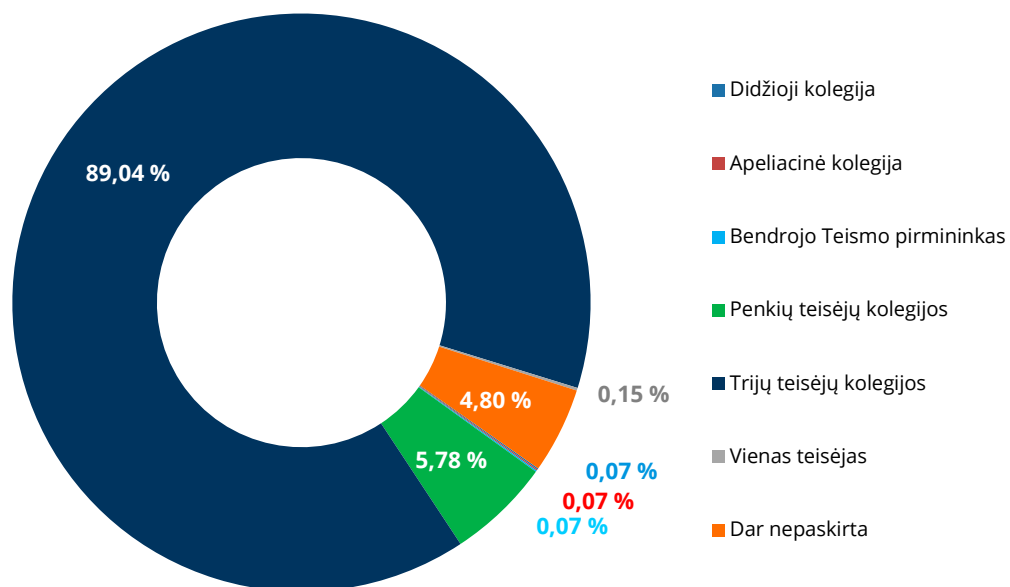
	2014	2015	2016	2017	2018
Valstybės pagalba	243	215	241	256	219
Konkurencija	117	82	64	84	68
Viešoji tarnyba			158	178	161
Intelektinė nuosavybė	485	400	448	370	322
Kiti tiesioginiai ieškiniai	507	488	461	570	527
Apeliaciniai skundai	37	36	49	9	
Specialios procedūros	34	46	65	41	36
Iš viso	1 423	1 267	1 486	1 508	1 333

XII. Gruodžio 31 d. dar neišnagrinėtos bylos – Ieškinio dalykinė sritis (2014–2018)

	2014	2015	2016	2017	2018
Aplinka	18	5	7	12	8
Arbitražinė išlyga	17	30	23	27	27
Bendra užsienio ir saugumo politika	1		1	1	
Cheminių medžiagų registracija, įvertinimas, autorizacija ir apribojimai (REACH reglamentas)	14	10	8	14	14
Ekonominė ir pinigų politika	9	3	24	116	127
Ekonominė, socialinė ir teritorinė sanglauda	15	14	15	6	2
Energetika	1	3	4	9	4
Europos Sąjungos išorės veiksmai	3	2	4	2	2
Finansinės nuostatos (biudžetas, finansinė perspektyva, nuosavi ištekliai, kova su sukčiavimu)	5	7	10	10	9
Įmonių teisė	1	1	1	1	1
Institucinė teisė	84	79	85	96	103
Intelektinė ir pramoninė nuosavybė	485	400	448	370	322
Įsisteigimo laisvė	1				1
Konkurencija	117	82	64	84	68
Kultūra	1	1	1		
Laisvas asmenų judėjimas			1		
Laisvas kapitalo judėjimas					1
Laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė			7	2	1
Mokesčiai			2		2
Mokslo tyrimai, technologijų plėtra ir kosmosas	9	17	19	9	3
Muitų sąjunga ir bendrasis muitų tarifas	9	5	5	1	
Naujų valstybių įstojimas	1				
Pramonės politika	2				
Prekybos politika	58	40	36	35	40
Ribojamosios priemonės (Išorės veiksmai)	108	103	61	62	60
Socialinė politika	1	1	1	1	1
Susipažinimas su dokumentais	32	59	65	76	30
Švietimas, profesinis mokymas, jaunimas ir sportas		3	3	3	1
Teisės aktų derinimas		1	1	4	6
Transeuropiniai tinklai	2	2		2	2
Transportas	3				
Valstybės pagalba	243	215	241	256	219
Vartotojų apsauga	2	2	2	1	1
Viešieji pirkimai	34	35	24	27	22
Visuomenės sveikata	17	4	7	9	13
Žemės ūkis	51	56	42	43	43
Žuvininkystės politika	5	2	1	1	2
Iš viso pagal EB sutartį / SESV	1 349	1 182	1 213	1 280	1 135
Pareigūnų tarnybos nuostatai	40	39	208	187	162
Specialios procedūros	34	46	65	41	36
IŠ VISO BENDRAI	1 423	1 267	1 486	1 508	1 333

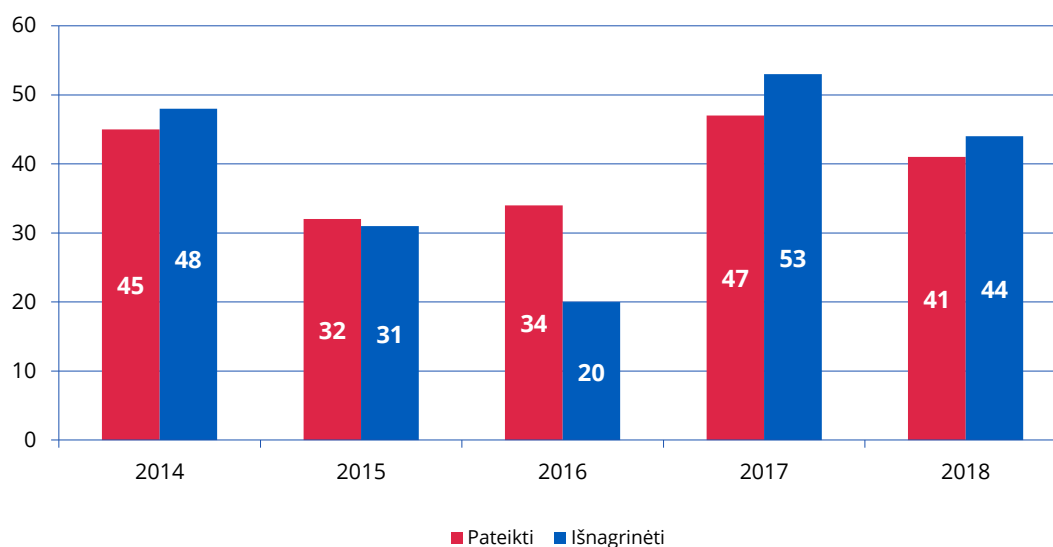
XIII. Gruodžio 31 d. dar neišnagrinėtos bylos – Teismo sudėtis (2014–2018)

2018

	2014	2015	2016	2017	2018
Didžioji kolegija					1
Apeliacinė kolegija	37	48	51	11	1
Bendrojo Teismo pirmininkas	1	12	12	1	1
Penkių teisėjų kolegijos	15	6	23	100	77
Trijų teisėjų kolegijos	1 272	1 099	1 253	1 323	1 187
Vienas teisėjas		1			2
Dar nepaskirta	98	101	147	73	64
Iš viso	1 423	1 267	1 486	1 508	1 333

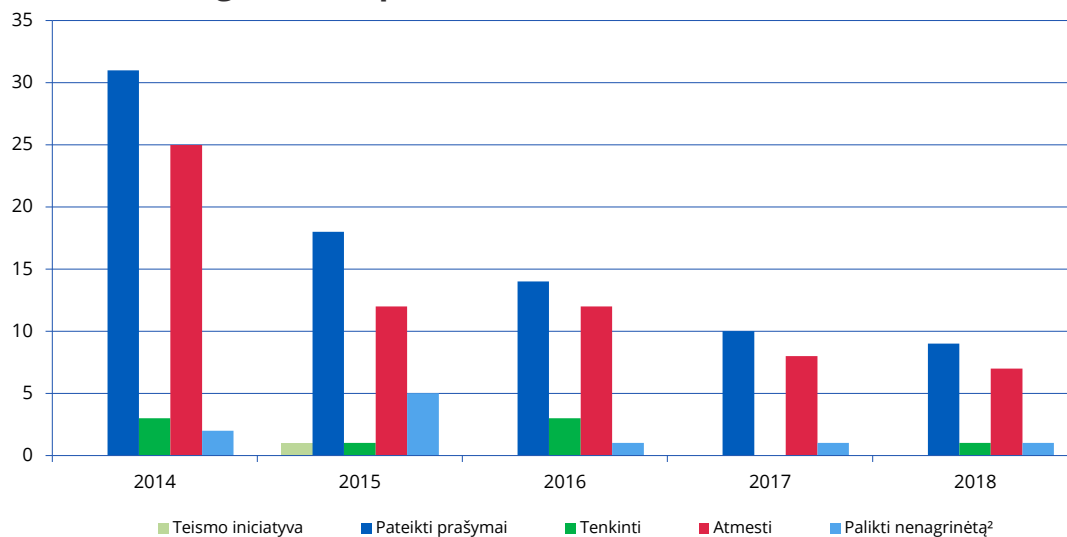
XIV. Kita – Prašymai dėl laikinųjų apsaugos priemonių (2014–2018)

2018

	Pateikti prašymai	Išnagrinėti prašymai	Sprendimo esmė		
			Tenkinti	Išbraukti iš registro / Nėra pagrindo priimti sprendimą	Netenkinti
Ekonominė ir pinigų politika	2	1			1
Finansinės nuostatos (biudžetas, finansinė perspektyva, nuosavi ištekliai, kova su sukčiavimu)	2	2		1	1
Institucinė teisė	5	5		2	3
Konkurencija	2	2			2
Mokesčiai	1	1			1
Mokslo tyrimai, technologijų plėtra ir kosmosas	1	1			1
Pareigūnų tarnybos nuostatai	8	7			7
Ribojamosios priemonės (Išorės veiksmai)	1	1			1
Susipažinimas su dokumentais	1	2			2
Valstybės pagalba	1	4	1		3
Viešieji pirkimai	6	8	1	3	4
Visuomenės sveikata	1	2			2
Žemės ūkis	9	7			7
Žuvininkystės politika	1	1			1
Iš viso	41	44	2	6	36

XV. Kita – Pagreitinotos procedūros (2014–2018)¹

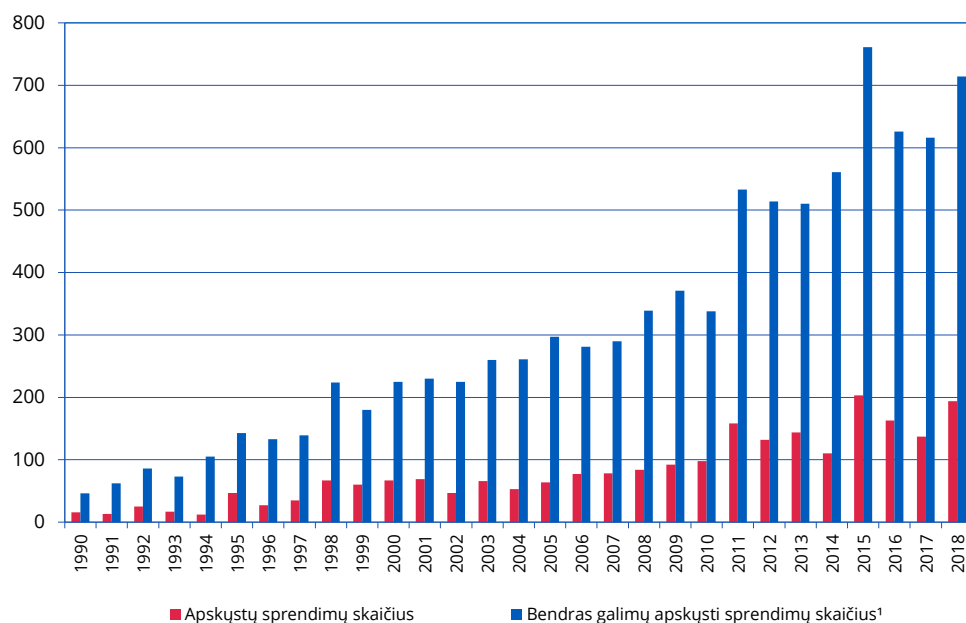
	2014				2015				2016				2017				2018			
	Teismo iniciatyva	Pateikti prašymai			Teismo iniciatyva	Pateikti prašymai			Teismo iniciatyva	Pateikti prašymai			Teismo iniciatyva	Pateikti prašymai			Teismo iniciatyva	Pateikti prašymai		
		Tenkinti	Atmesti	Palikti nenagrinėtą ²		Tenkinti	Atmesti	Palikti nenagrinėtą ²		Tenkinti	Atmesti	Palikti nenagrinėtą ²		Tenkinti	Atmesti	Palikti nenagrinėtą ²		Tenkinti	Atmesti	Palikti nenagrinėtą ²
Aplinka		1				1														
Ekonominė ir pinigų politika					1	1											1	1		
Europos Sąjungos išorės veiksmai					1	1														
Institucinė teisė	1		1		2		2		2	2			5	4	1					
Konkurencija	1	1							1	1			1	1			3	1	2	
Laisvas kapitalo judėjimas					2		2													
Laisvas prekių judėjimas									1		1									
Laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė									3	3							1		1	
Pareigūnų tarnybos nuostatai					1	1			1	1			1	1			2	2		
Prekybos politika									1	1										
Ribojamosios priemonės (Išorės veiksmai)	9	9			4	4			1	1										
Susipažinimas su dokumentais	2	2			2	2			2	2			2	1				1		
Valstybės pagalba	13	2	10		3	2				2										
Vartotojų apsauga																	1			
Viešieji pirkimai	1	2		1	1		1		1	1			1	1						
Visuomenės sveikata	3	1	1	1					1	1										
Žemės ūkis					1	1											1	1		
Iš viso	31	3	25	2	1	18	1	12	5	14	3	12	1	10	8	1	9	1	7	1

1) Byla Bendrajame Teisme gali būti sprendžiama taikant pagreintą procedūrą pagal pagrindinės šalies prašymą, o nuo 2015 m. liepos 1 d. – Bendrojo Teismo iniciatyva.

2) Prie „palikti nenagrinėtą“ kategorijos priskiriami atvejai, kai atsiimamas prašymas, atsisakoma ieškinio arba kai byla išsprendžiama nutartimi dar prieš prašymo dėl pagreitinotos procedūros nagrinėjimą.

XVI. Kita –

Teisingumo Teismui apskūsti Bendrojo Teismo sprendimai (1990–2018)

	Apskūstų sprendimų skaičius	Bendras galimų apskūsti sprendimų skaičius ¹	Apskūstų sprendimų procentinė išraiška
1990	16	46	35 %
1991	13	62	21 %
1992	25	86	29 %
1993	17	73	23 %
1994	12	105	11 %
1995	47	143	33 %
1996	27	133	20 %
1997	35	139	25 %
1998	67	224	30 %
1999	60	180	33 %
2000	67	225	30 %
2001	69	230	30 %
2002	47	225	21 %
2003	66	260	25 %
2004	53	261	20 %
2005	64	297	22 %
2006	77	281	27 %
2007	78	290	27 %
2008	84	339	25 %
2009	92	371	25 %
2010	98	338	29 %
2011	158	533	30 %
2012	132	514	26 %
2013	144	510	28 %
2014	110	561	20 %
2015	203	761	27 %
2016	163	626	26 %
2017	137	616	22 %
2018	194	714	27 %

1) Bendras galimų apskūsti sprendimų – teismo sprendimų, taip pat nutarčių dėl laikinųjų apsaugos priemonių, prašymo leisti įstoti į bylą atmetimo ir proceso užbaigimo kitais nei bylos išbraukimo iš registro ar perdavimo kitam teismui pagrindais, – kurių apskundimo terminas pasibaigė arba kurie buvo apskūsti, skaičius.

XVII. Kita –

Teisingumo Teismui pateiktų apeliacinių skundų pasiskirstymas pagal procedūros pobūdį (2014–2018)

	2014			2015			2016			2017			2018		
	Apskųsti sprendimai	Galimi apskųsti sprendimai	Apeliacinių skundų %	Apskųsti sprendimai	Galimi apskųsti sprendimai	Apeliacinių skundų %	Apskųsti sprendimai	Galimi apskųsti sprendimai	Apeliacinių skundų %	Apskųsti sprendimai	Galimi apskųsti sprendimai	Apeliacinių skundų %	Apskųsti sprendimai	Galimi apskųsti sprendimai	Apeliacinių skundų %
Valstybės pagalba	15	77	19 %	22	75	29 %	23	56	41 %	8	25	32 %	20	55	36 %
Konkurencija	15	44	34 %	32	61	52 %	17	41	41 %	5	17	29 %	21	35	60 %
Viešoji tarnyba										8	37	22 %	15	79	19 %
Intelektinė nuosavybė	33	209	16 %	64	333	19 %	48	276	17 %	52	298	17 %	68	295	23 %
Kiti tiesioginiai ieškiniai	47	231	20 %	85	290	29 %	75	253	30 %	61	236	26 %	69	249	28 %
Apeliaciniai skundai					2										
Specialios procedūros										3	3	100 %	1	1	100 %
Iš viso	110	561	20 %	203	761	27 %	163	626	26 %	137	616	22 %	194	714	27 %

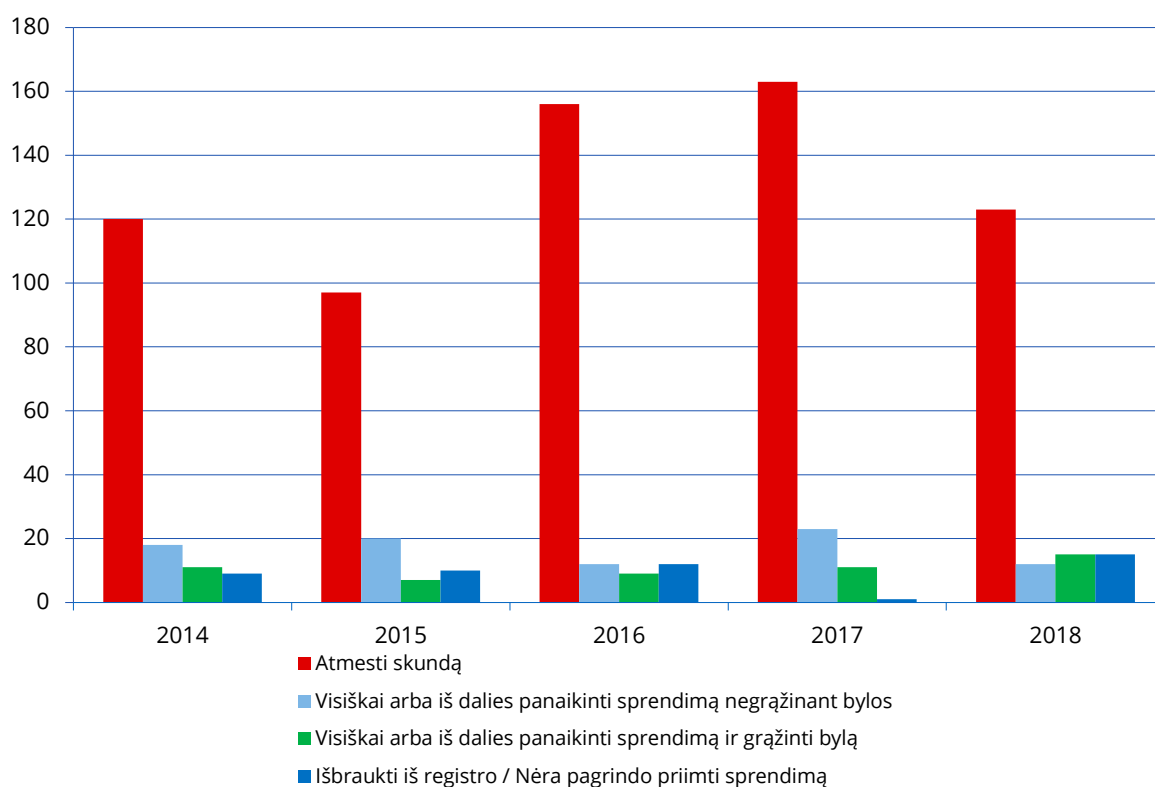
XVIII. Kita –

Apeliacinių skundų nagrinėjimo Teisingumo Teisme rezultatai (2018) (sprendimai ir nutartys)

	Atmesti skundą	Visiškai arba iš dalies panaikinti sprendimą negrąžinant bylos	Visiškai arba iš dalies panaikinti sprendimą ir grąžinti bylą	Išbraukti iš registro / Nėra pagrindo priimti sprendimą	Iš viso
Arbitražinė išlyga	3				3
Bendra užsienio ir saugumo politika	3	2			5
Cheminių medžiagų registracija, įvertinimas, autorizacija ir apribojimai (REACH reglamentas)	1				1
Ekonominė ir pinigų politika	1				1
Ekonominė, socialinė ir teritorinė sanglauda	1				1
Finansinės nuostatos (biudžetas, finansinė perspektyva, nuosavi ištekliai, kova su sukčiavimu)			1		1
Institucinė teisė	18	1	2		21
Intelektinė ir pramoninė nuosavybė	54		5	5	64
Konkurencija	8		1	1	10
Laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė	3				3
Mokslo tyrimai, technologijų plėtra ir kosmosas	3				3
Muitų sąjunga ir bendrasis muitų tarifas	1	1			2
Pareigūnų tarnybos nuostatai	6	1			7
Prekybos politika	3		1	8	12
Susipažinimas su dokumentais		1			1
Valstybės pagalba	11	5	5		21
Vartotojų apsauga	1				1
Viešieji pirkimai	2			1	3
Žemės ūkis	4	1			5
Iš viso	123	12	15	15	165

XIX. Kita –

Apeliacinių skundų nagrinėjimo Teisingumo Teisme rezultatai (2014–2018) (sprendimai ir nutartys)

	2014	2015	2016	2017	2018
Atmesti skundą	120	97	156	163	123
Visiškai arba iš dalies panaikinti sprendimą negrąžinant bylos	18	20	12	23	12
Visiškai arba iš dalies panaikinti sprendimą ir grąžinti bylą	11	7	9	11	15
Išbraukti iš registro / Nėra pagrindo priimti sprendimą	9	10	12	1	15
Iš viso	158	134	189	198	165

XX. Kita – Bendroji raida (1989–2018)

Gautos, baigtos, dar neišnagrinėtos bylos

	Gautos bylos ¹	Baigtos bylos ²	Gruodžio 31 d. dar neišnagrinėtos bylos
1989	169	1	168
1990	59	82	145
1991	95	67	173
1992	123	125	171
1993	596	106	661
1994	409	442	628
1995	253	265	616
1996	229	186	659
1997	644	186	1 117
1998	238	348	1 007
1999	384	659	732
2000	398	343	787
2001	345	340	792
2002	411	331	872
2003	466	339	999
2004	536	361	1 174
2005	469	610	1 033
2006	432	436	1 029
2007	522	397	1 154
2008	629	605	1 178
2009	568	555	1 191
2010	636	527	1 300
2011	722	714	1 308
2012	617	688	1 237
2013	790	702	1 325
2014	912	814	1 423
2015	831	987	1 267
2016	974	755	1 486
2017	917	895	1 508
2018	834	1 009	1 333
Iš viso	15 208	13 875	

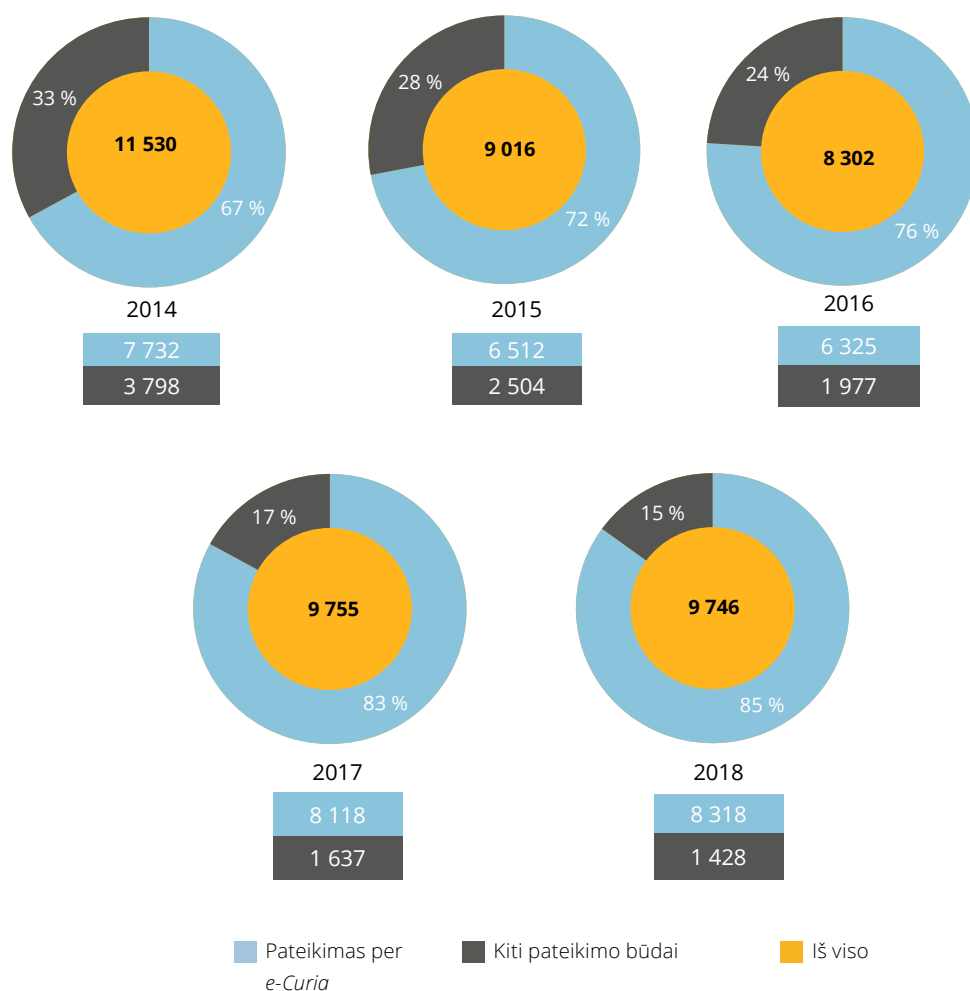
- 1| 1989 m. naujai sukurtam Pirmosios instancijos teismui (dabar – Bendrasis Teismas) Teisingumo Teismas perdavė 153 bylas.
1993 m. pirmą kartą išplėtus šio teismo jurisdikciją, Teisingumo Teismas jam perdavė 451 bylą.
1994 m. antrą kartą išplėtus šio teismo jurisdikciją, Teisingumo Teismas jam perdavė 14 bylų.
2004–2005 m. trečią kartą išplėtus šio teismo jurisdikciją, Teisingumo Teismas jam perdavė 25 bylas.
2016 m. rugsėjo 1 d. Bendrajam Teismui perduotos 139 viešosios tarnybos bylos.
- 2| 2005–2006 m. Pirmosios instancijos teismas (dabar – Bendrasis Teismas) perdavė 118 bylų naujai sukurtam Tarnautojų teismui.

XXI. Bendrojo Teismo kanceliarijos veikla (2015–2018)

Veiksmų rūšis	2015	2016	2017	2018
Kanceliarijos registre užregistruoti procesiniai dokumentai ¹	46 432	49 772	55 069	55 395
Ieškiniai ²	831	835	917	834
Bendrajam Teismui perduotos tarnautojų bylos ³	–	139	–	–
Ieškinių trūkumų ištaisymo procentinė dalis ⁴	42,50 %	38,20 %	41,20 %	35,85 %
Rašytiniai pareiškimai (ne ieškiniai)	4 484	3 879	4 449	4 562
Prašymai įstoti į bylą	194	160	565	318
Prašymai dėl konfidencialaus (procesiniuose dokumentuose esančių duomenų) tvarkymo ⁵	144	163	212	197
Kanceliarijos paruošti nutarčių projektai ⁶ (akivaizdus nepriimtumas iki įteikimo, bylos nagrinėjimo sustabdymas / atnaujinimas, bylų sujungimas, nepriimtiniu grindžiamo reikalavimo svarstymas nagrinėjant bylą iš esmės, neužginčytas įstojimas į bylą, išbraukimas iš registro, pagrindo priimti sprendimą nebuvimas intelektinės nuosavybės bylose, žodinės proceso dalies atnaujinimas ir klaidų ištaisymas)	521	241	317	285
Kolegijų posėdžiai (padedant kanceliarijai)	303	321	405	381
Teismo posėdžių protokolai ir pranešimai apie sprendimo paskelbimą	873	637	812	924

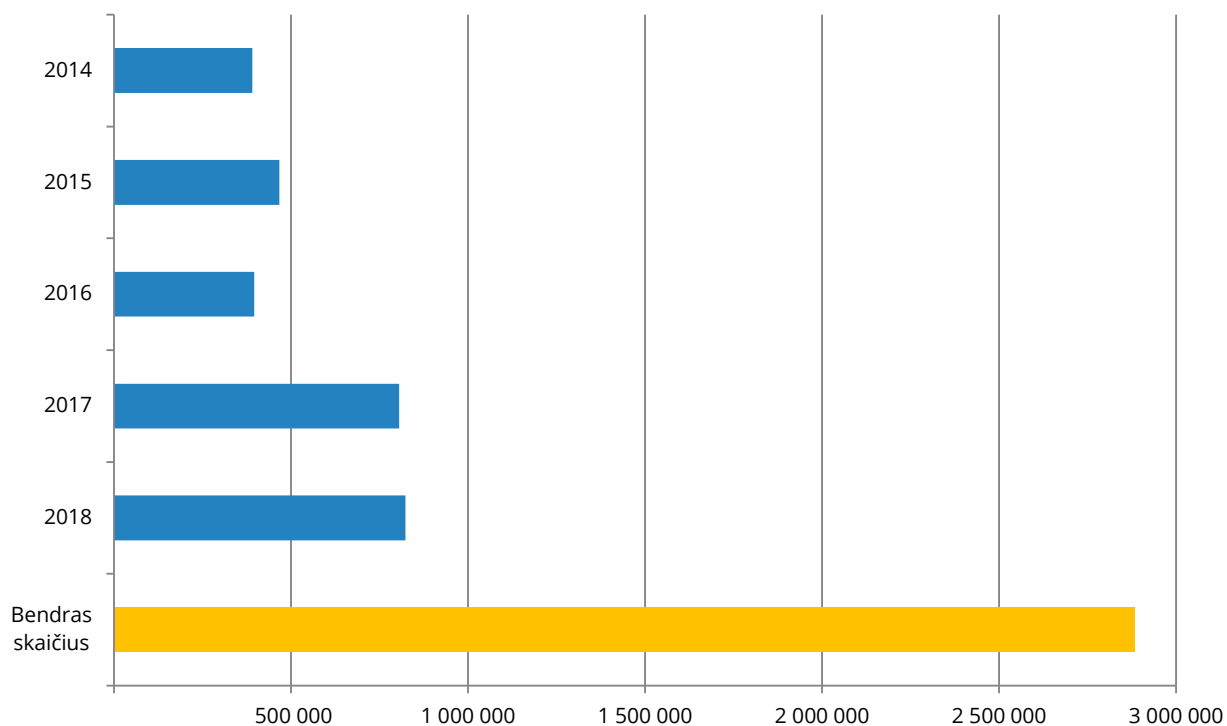
- 1) Šis skaičius rodo tarnybos darbų apimtį, nes kiekvienas gautas ar išduotas dokumentas įrašomas į registrą. Į registrą įrašytų procesinių dokumentų skaičius turi būti vertinamas atsižvelgiant į šį šiose teisme vykdomų procedūrų pobūdį. Kadangi tiesioginių ieškinių atveju ginčo šalių skaičius yra ribotas (ieškovas, atsakovas ir prireikus įstojusi (-ios) į bylą šalis (-ys)), dokumentai įteikiami tik šioms šalims.
- 2) Kiekvienas pateiktas rašytinis pareiškimas (įskaitant ieškinį) turi būti įtrauktas į registrą, pridėtas prie bylos medžiagos, prireikus ištaisyti jo trūkumai, apie jį turi būti pranešta teisėjų kabinetams kartu su lydraščiu (kartais išsamiau), vėliau prireikus jis turi būti išverstas ir galiausiai įteiktas šalims.
- 3) 2016 m. rugsėjo 1 d.
- 4) Kai ieškinyje (tai galioja ir visiems kitiems rašytiniams pareiškimams) nesilaikoma tam tikrų reikalavimų, kanceliarija imasi priemonių ištaisyti jo trūkumus, kaip numatyta Procedūros reglamente.
- 5) Prašymų konfidencialiai tvarkyti duomenis skaičius nesusijęs su viename ar daugiau rašytinių pareiškimų esančių duomenų, kuriuos prašoma tvarkyti konfidencialiai, skaičiumi.
- 6) Nuo 2015 m. liepos 1 d. – naujojo Bendrojo Teismo procedūros reglamento įsigaliojimo dienos – kai kurie sprendimai, kurie anksčiau buvo priimami kaip nutartys (bylos nagrinėjimo sustabdymas / atnaujinimas, bylų sujungimas, valstybės narės ar institucijos įstojimas į bylą neprašant konfidencialiai tvarkyti duomenis) priimami kaip paprastas sprendimas, kuris pridedamas prie bylos medžiagos.

XXII. Procesinių dokumentų pateikimo Bendrajam Teismui būdas¹

1| Nuo 2018 m. gruodžio 1 d. visuose Bendrajame Teisme vykstančiuose procesuose dokumentais su bylos šalių atstovais privalomai keičiamasi per e-Curia.

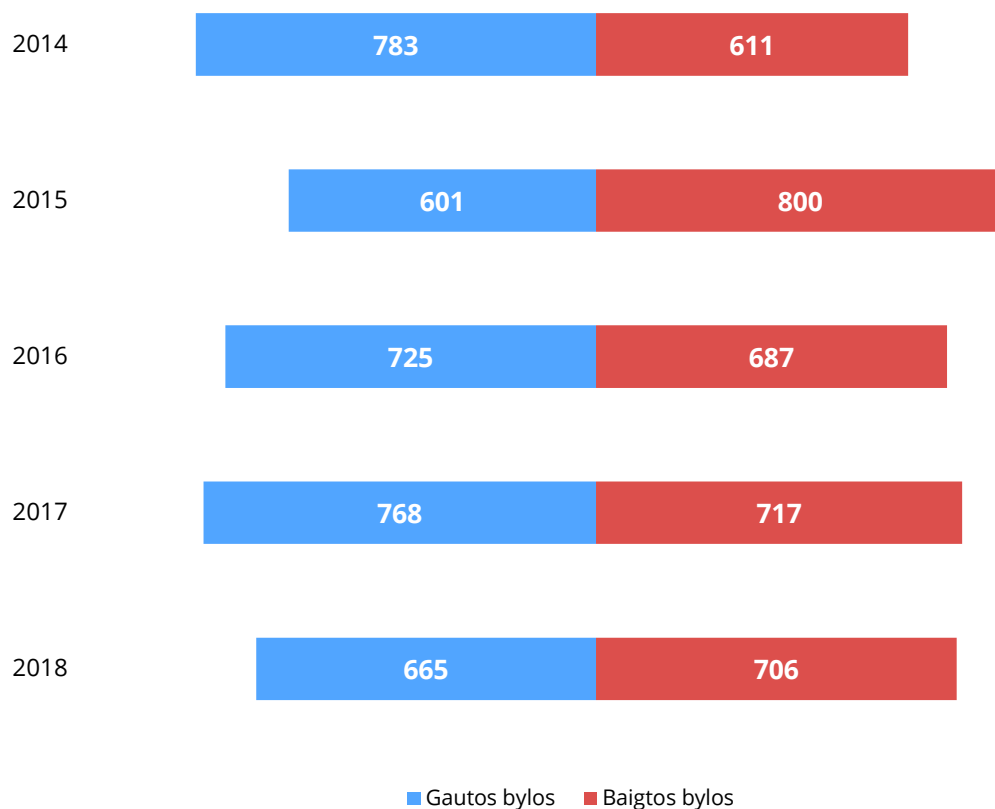
XXIII. Per *e-Curia* pateikta puslapių (2014–2018)¹

	2014	2015	2016	2017	2018	Bendras skaičius
Per <i>e-Curia</i> pateikta puslapių	390 892	466 875	396 072	805 768	823 076	2 882 683

1| Kiek tai susiję su 2014–2016 m., duomenys neapima bylos iškėlimo dokumentų puslapių skaičiaus.

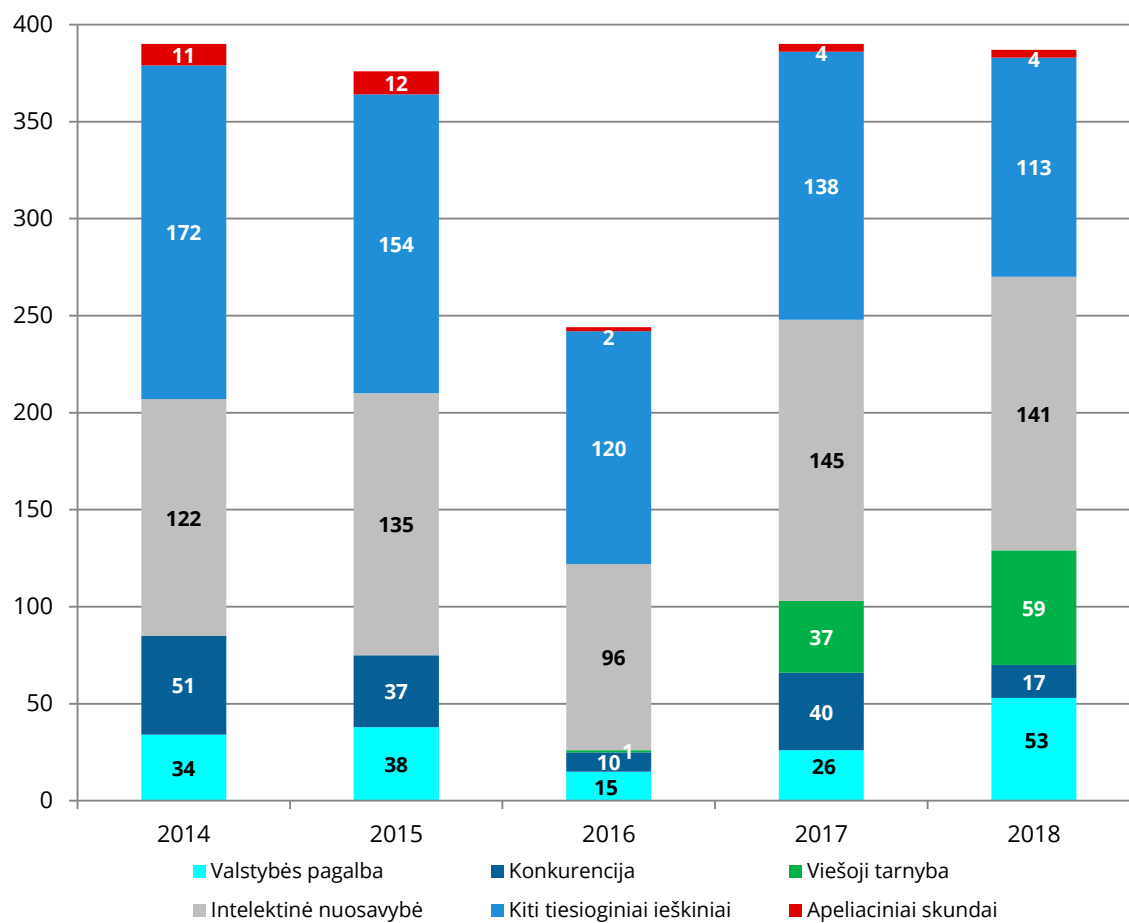
XXIV. Pranešimai Europos Sąjungos oficialiajam leidiniui (2014–2018)

1| Pagal Procedūros reglamentą (79 ir 122 straipsniai) Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje turi būti skelbiami pranešimai apie naujus ieškinius ir sprendimus (nutartis), kuriais užbaigiamas procesas.

XXV. Teismo posėdžiuose nagrinėtos bylos (2014–2018)

	2014	2015	2016	2017	2018
Iš viso	390	376	244	390	387

E | BENDROJO TEISMO SUDĖTIS

(Vyresniškumo tvarka 2018 m. gruodžio 31 d.)

Pirmoje eilėje iš kairės į dešinę:

teisėja I. Labucka, kolegijos pirmininkas A. M. Collins, kolegijos pirmininkas G. Berardis, kolegijos pirmininkas H. Kanninen, kolegijos pirmininkas M. Prek, Bendrojo Teismo pirmininko pavaduotojas M. van der Woude, Bendrojo Teismo pirmininkas M. Jaeger, kolegijos pirmininkė I. Pelikánová, kolegijos pirmininkas S. Frimodt Nielsen, kolegijos pirmininkas D. Gratsias, kolegijos pirmininkė V. Tomljenović, kolegijos pirmininkas S. Gervasoni, teisėjas S. Papasavvas

Antroje eilėje iš kairės į dešinę:

teisėjai C. Iliopoulos, L. Madise, V. Kreuschitz, E. Buttigieg, J. Schwarcz, A. Dittrich, teisėja M. Kancheva, teisėjai E. Bieliūnas, I. Ulloa Rubio ir I. S. Forrester

Trečioje eilėje iš kairės į dešinę:

teisėjai P. Nihoul ir R. Barents, teisėjos I. Reine ir A. Marcoulli, teisėjai Z. Csehi, D. Spielmann, L. Calvo-Sotelo Ibáñez-Martín ir V. Valančius, teisėja N. Póltorak, teisėjai F. Schalin, E. Perillo, R. da Silva Passos ir B. Berke

Ketvirtoje eilėje iš kairės į dešinę:

kancleris E. Coulon, teisėjas C. Mac Eochaidh, teisėjos K. Kowalik-Bańczyk ir M. J. Costeira, teisėjai U. Öberg ir J. Svenningsen, teisėja O. Spineanu-Matei, teisėjai J. Passer, A. Kornezov ir G. De Baere

1. Bendrojo Teismo sudėties pasikeitimai 2018 m.

Peter George Xuereb, Bendrojo Teismo teisėjas nuo 2016 m. birželio 8 d., baigė eiti pareigas, nes nuo 2018 m. spalio 8 d. pradėjo eiti Teisingumo Teismo teisėjo pareigas.

2. Vyresniškumo tvarka

nuo 2018 m. sausio 1 d. iki 2018 m. spalio 7 d.

Pirmininkas M. JAEGER
Pirmininko pavaduotojas M. van der WOUDE
Kolegijos pirmininkė I. PELIKÁNOVÁ
Kolegijos pirmininkas M. PREK
Kolegijos pirmininkas S. FRIMODT NIELSEN
Kolegijos pirmininkas H. KANNINEN
Kolegijos pirmininkas D. GRATSIAS
Kolegijos pirmininkas G. BERARDIS
Kolegijos pirmininkė V. TOMLJENović
Kolegijos pirmininkas A. M. COLLINS
Kolegijos pirmininkas S. GERVASONI
Teisėja I. LABUCKA
Teisėjas S. PAPASAVVAS
Teisėjas A. DITTRICH
Teisėjas J. SCHWARCZ
Teisėja M. KANCHEVA
Teisėjas E. BUTTIGIEG
Teisėjas E. BIELIŪNAS
Teisėjas V. KREUSCHITZ
Teisėjas I. ULLOA RUBIO
Teisėjas L. MADISE
Teisėjas I. S. FORRESTER
Teisėjas C. ILIOPOULOS
Teisėjas L. CALVO-SOTELO IBÁÑEZ-MARTÍN
Teisėjas D. SPIELMANN
Teisėjas V. VALANČIUS
Teisėjas Z. CSEHI
Teisėja N. PÓŁTORAK
Teisėja A. MARCOULLI
Teisėjas P. G. XUEREB
Teisėjas F. SCHALIN
Teisėja I. REINE
Teisėjas E. PERILLO
Teisėjas R. BARENTS
Teisėjas R. da SILVA PASSOS
Teisėjas P. NIHOUL
Teisėjas B. BERKE
Teisėjas J. SVENNINGSSEN
Teisėjas U. ÖBERG
Teisėja O. SPINEANU-MATEI
Teisėja M. J. COSTEIRA
Teisėjas J. PASSER
Teisėja K. KOWALIK-BAŃCZYK
Teisėjas A. KORNEZOV

Teisėjas C. MAC ECHADH
Teisėjas G. DE BAERE

Kancleris E. COULON

NUO 2018 m. spalio 8 d. IKI 2018 M. GRUODŽIO 31 D.

Pirmininkas M. JAEGER
Pirmininko pavaduotojas M. van der WOUDE
Kolegijos pirmininkė I. PELIKÁNOVÁ
Kolegijos pirmininkas M. PREK
Kolegijos pirmininkas S. FRIMODT NIELSEN
Kolegijos pirmininkas H. KANNINEN
Kolegijos pirmininkas D. GRATSIAS
Kolegijos pirmininkas G. BERARDIS
Kolegijos pirmininkė V. TOMLJENović
Kolegijos pirmininkas A. M. COLLINS
Kolegijos pirmininkas S. GERVASONI
Teisėja I. LABUCKA
Teisėjas S. PAPASAVVAS
Teisėjas A. DITTRICH
Teisėjas J. SCHWARCZ
Teisėja M. KANCHEVA
Teisėjas E. BUTTIGIEG
Teisėjas E. BIELIŪNAS
Teisėjas V. KREUSCHITZ
Teisėjas I. ULLOA RUBIO
Teisėjas L. MADISE
Teisėjas I. S. FORRESTER
Teisėjas C. ILIOPOULOS
Teisėjas L. CALVO-SOTELO IBÁÑEZ-MARTÍN
Teisėjas D. SPIELMANN
Teisėjas V. VALANČIUS
Teisėjas Z. CSEHI
Teisėja N. PÓŁTORAK
Teisėja A. MARCOULLI
Teisėjas F. SCHALIN
Teisėja I. REINE
Teisėjas E. PERILLO
Teisėjas R. BARENTS
Teisėjas R. da SILVA PASSOS
Teisėjas P. NIHOUL
Teisėjas B. BERKE
Teisėjas J. SVENNINGSSEN
Teisėjas U. ÖBERG
Teisėja O. SPINEANU-MATEI
Teisėja M. J. COSTEIRA
Teisėjas J. PASSER
Teisėja K. KOWALIK-BAŃCZYK
Teisėjas A. KORNEZOV
Teisėjas C. MAC EOCHAIDH
Teisėjas G. DE BAERE

Kancleris E. COULON

3. Buvę Bendrojo Teismo nariai

(pagal datą, kada pradėtos eiti pareigos)

TEISĖJAI

Donal Patrick Michael BARRINGTON (1989–1996 m.) (†)
Antonio SAGGIO (1989–1998 m.), pirmininkas (1995–1998 m.) (†)
David Alexander Ogilvy EDWARD (1989–1992 m.)
Heinrich KIRSCHNER (1989–1997 m.) (†)
Christos YERARIS (1989–1992 m.)
Romain Alphonse SCHINTGEN (1989–1996 m.)
Cornelis Paulus BRIËT (1989–1998 m.)
José Luís DA CRUZ VILAÇA (1989–1995 m.), pirmininkas (1989–1995 m.)
Bo VESTERDORF (1989–2007 m.), pirmininkas (1998–2007 m.)
Rafael GARCÍA-VALDECASAS Y FERNÁNDEZ (1989–2007 m.)
Jacques BIANCARELLI (1989–1995 m.)
Koen LENAERTS (1989–2003 m.)
Christopher William BELLAMY (1992–1999 m.)
Andreas KALOGEROPOULOS (1992–1998 m.)
Virpi TIILI (1995–2009 m.)
Pernilla LINDH (1995–2006 m.)
Josef AZIZI (1995–2013 m.)
André POTOCKI (1995–2001 m.)
Rui Manuel GENS de MOURA RAMOS (1995–2003 m.)
John D. COOKE (1996–2008 m.)
Jörg PIRRUNG (1997–2007 m.)
Paolo MENGOZZI (1998–2006 m.)
Arjen W. H. MEIJ (1998–2010 m.)
Michail VILARAS (1998–2010 m.)
Nicholas James FORWOOD (1999–2015 m.)
Hubert LEGAL (2001–2007 m.)
Maria Eugénia MARTINS de NAZARÉ RIBEIRO (2003–2016 m.)
Franklin DEHOUSSE (2003–2016 m.)
Ena CREMONA (2004–2012 m.)
Ottó CZÚCZ (2004–2016 m.)
Irena WISZNIEWSKA-BIAŁECKA (2004–2016 m.) (†)
Daniel ŠVÁBY (2004–2009 m.)
Vilenas VADAPALAS (2004–2013 m.)
Küllike JÜRIMÄE (2004–2013 m.)
Verica TRSTENJAK (2004–2006 m.)
Enzo MOAVERO MILANESI (2006–2011 m.)
Nils WAHL (2006–2012 m.)
Teodor TCHIPEV (2007–2010 m.)
Valeriu CIUCĂ (2007–2010 m.)
Santiago SOLDEVILA FRAGOSO (2007–2013 m.)
Laurent TRUCHOT (2007–2013 m.)
Kevin O’HIGGINS (2008–2013 m.)
Andrei POPESCU (2010–2016 m.)

Carl WETTER (2013–2016 m.)

Peter George XUEREB (2016–2018 m.)

PIRMININKAI

José Luis da CRUZ VILAÇA (1989–1995 m.)

Antonio SAGGIO (1995–1998 m.) (†)

Bo VESTERDORF (1998–2007 m.)

KANCLERIS

Hans JUNG (1989–2005 m.) (†)

EUROPOS SĄJUNGOS TEISINGUMO TEISMAS

Komunikacijos direktoratas
Elektroninių leidinių ir spaudos skyrius

Spausdinta ekologiškame popieriuje